

DE REDELIJKE GODSDIENST

**In welke de Goddelijke waarheden van het genadeverbond worden verklaard,
tegen partijen beschermd en tot beoefening aangedrongen,
alsmede de bedeling des verbonds in het Oude en Nieuwe Testament en de
ontmoeting der kerk in het Nieuwe Testament, vertoond in een verklaring van de
Openbaring van Johannes.**

door

W. á BRAKEL Th. F.

in leven bedienaar des Goddelijken Woords te Rotterdam

DEEL I

HOOFDSTUK 25 T/M 43

Onveranderd uitgegeven naar de beste uitgaven, onder toezicht van J. H. Donner.

Te LEIDEN, bij D. Donner.

1893

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005**

INHOUD Deel 1 hfd. 25-43

- Hoofdstuk 25 - Men moet zich bij de kerk voegen, en bij haar blijven.**
Hoofdstuk 26 - Van de gemeenschap der gelovigen met Christus en met elkaar.
Hoofdstuk 27 - Van de Regering van de kerk, en bijzonder van de zending van de Dienaren.
Hoofdstuk 28 - Van het ambt van de Herders en Leraren, van de Ouderlingen en Diakenen.
Hoofdstuk 29 - Van de Kerkelijke Macht en het gebruik van de Sleutels van het Koninkrijk der hemelen.
Hoofdstuk 30 - Van de Roeping.
HOOFDSTUK 31 - VAN DE WEDERGEBOORTE
HOOFDSTUK 32 – VAN HET GELOOF
HOOFDSTUK 33 - KENTEKENEN VAN HET ZALIGMAKEND GELOOF
HOOFDSTUK 34 – VAN DE RECHTVAARDIGMAKING
HOOFDSTUK 35 – VAN DE AANNEMING TOT KINDEREN
HOOFDSTUK 36 – VAN DE GEESTELIJKE VREDE
Hoofdstuk 37 - Van de geestelijke blijdschap
Hoofdstuk 38 - Van de verzegeling door de Heilige Geest en de sacramenten.
Hoofdstuk 39 - Van de Heilige Doop
Hoofdstuk 40 - Van het Heilig Avondmaal.
Hoofdstuk 41 - Praktijk van het Heilig Avondmaal in de voorbereiding, betrachting en nabetrachting.
Hoofdstuk 42 - HET LEVEN DES GELOOFS OP DE BELOFTEN
Hoofdstuk 43 - Waarschuwend Besturing tegen de Piëtisten, Quiëtisten en dergelijke afdwalenden tot een natuurlijke en geesteloze godsdienst, onder de gedaante van Geestelijkheid.

Hoofdstuk 25

Men moet zich bij de kerk voegen, en bij haar blijven.

In het vorige hoofdstuk hebben wij getoond de institutie van de kerk. 't Is niet genoeg haar te kennen, maar daar ligt een verplichting op ieder die zalig wil worden, dat hij zich tot de kerk begeve, dat hij bij haar blijve, zich daar niet afscheure, om een andere, die zuiverder is, op te richten. En verder dat hij, willende bij haar blijven, ook volharde in haar gemeenschap, door het gebruik van de heilige sacramenten. Van welke ieder in het bijzonder wij nader zullen spreken.

Men moet zich bij de kerk voegen.

II. 't Is de plicht van een ieder, die zalig begeert te worden, dat hij zich tot de kerk begeve, en trachtte tot een lidmaat in de gemeenschap van de kerk aangenomen te worden.

Bewijzen

1. Dat is Gods weg, waardoor Hij de uitverkorenen tot de zaligheid leidt: Hand. 2:47. *En de Heere deed dagelijks tot de gemeente, die zalig werden.* Jes. 56:3. *En de vreemde, die zich tot de HEERE gevoegd heeft, spreke niet, zeggende: De HEERE heeft mij geheel en al van Zijn volk gescheiden.*
2. Dit is het werk van de apostelen, volgens hun boodschap, Matth. 28:19, geweest, gelijk te zien is uit de gehele Handelingen der Apostelen.
3. Dit is de natuur van de kinderen van God: met dat ze bekeerd zijn kunnen zij niet rusten, totdat ze opgenomen zijn in de schoot van hun geestelijke moeder, Gal. 4:26.
4. Dit is de standvastige belijdenis van de kerk van alle tijden, en bijzonder ook van de Nederlandse. Zie Art. 28: *Wij geloven, aangezien deze heilige vergadering is een verzameling van degenen, die zalig worden, en dat buiten haar geen zaligheid is, dat niemand, van wat kwaliteit of staat hij zij, zich behoort op zichzelf te houden, om op zijn eigen persoon te staan, maar dat ze allen schuldig zijn zichzelf daarbij te voegen, en daarmee te verenigen.* Zie dit verder verbreid, hoofdstuk 24. par. 10, 11, 28.
5. De kerk is de eer van Christus, daar wordt Christus beleden en uitgeroepen over de gehele wereld, die is als een banier op een berg, om daarheen zich te verzamelen; die is een stad op een berg, het licht schijnende in de duisternis; het middel, waardoor de waarheid wordt bekendgemaakt en bewaard, het middel van de bekering van de zielen. Daarom is een ieder verplicht hiertoe te helpen, door zich tot de kerk te voegen.

Beweegredenen. 1. *Daar zijn maar twee vergaderingen; de ene is van Christus, de andere van de duivel.*

III. Om u daartoe op te wekken en gaande te maken, zo overlegt met bedaardheid:

1. Daar zijn maar twee koningen in de wereld, ieder heeft zijn koninkrijk, doodsvijanden tegen elkaar, namelijk: Christus en de duivel. Daar is geen derde. Daar is geen mens op aarde, of hij is een onderdaan van de Koning Jezus, of van de duivel, de vorst der

duisternis. Wie u bent, hoofd voor hoofd, u bent werkelijk in 't rijk van een van beiden. U bent niet tussenbeide, noch ook in allebei. In wiens rijk bent u dan nu? Wat zegt u van uzelf? Weet u 't niet, of hebt u er tot nog toe niet om gedacht? Zit eens een weinig bij mij neer, en de zaak eens overleggende, kiest eens hartelijk en dat voor eeuwig: wiens onderdaan wilt u zijn? Wie neemt u aan tot koning?

Kiest u de duivel tot uw koning, en hem onderworpen te zijn, zijn wil te doen, te leven in uw begeerlijkheden, in de zonden u om te wentelen als een zwijn in het slijk, te zoeken de dingen die op aarde zijn, tot uw lust, rust en vermaak; ... 't is dan wel, neemt er dan ook lustig uw deel van, zolang het u gebeuren mag. Verblijd u, o jongeling! in uw jeugd, en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap, en wandel in de wegen uws harten, en in de aanschouwing uwer ogen, Pred. 11:9. Hebt de wereld lief, en al wat in de wereld is, namelijk, de begeerlijkheid des vleses, en de begeerlijkheid der ogen, en de grootsheid des levens. 1 Joh. 2:15, 16. En gelijk u dan de daad hebt van een onderdaan van de duivel te zijn, schaamt u dan ook de naam niet, komt er voor uit, erkent en belijdt de duivel voor uw heer en meester, vertrouwt op hem en vergenoegt u dan, dat u in eeuwigheid bij hem zijn zult in de poel die van sulfer en zwavel brandt, waar de rook van de pijniging opgaat tot in alle eeuwigheid.

Nee, zal misschien iemand denken, "dat is te grof; Christus moet onze Koning zijn; al doen wij onze eigen zin, al volbrengen wij de wil des satans, al leven wij zo een beslist werelds leven, daarom is de duivel onze koning niet."

Hij is 't zeker wel.

"Daarom is Christus evenwel onze Koning."

Hij is 't zeker niet. Hoort Paulus daarvan spreken, Rom. 6:16. *Weet gij niet, dat wie gij uzelf stelt tot dienstknechten ter gehoorzaamheid, gij dienstknechten zijt desgenen, die gij gehoorzaamt, of der zonde tot den dood, of der gehoorzaamheid tot gerechtigheid?* Wilt u dan waarlijk de duivel tot uw koning niet, en uw deel niet met hem hebben in de buitenste duisternis, waar weinig zal zijn en knersing van de tanden, Matth. 25:30, zegt hem dan volstrekt zonder enige achterhouding en zonder wederroeping de dienst op! Stapt voor eeuwig met al uw hart uit het rijk van de duivel, uit alle zonden en vleselijke begeerlijkheden, en gaat over in het koninkrijk van de Heere Jezus, en neemt Hem tot uw alleen en soevereine Koning aan. En dat niet met de mond, niet alleen uiterlijk, niet ten naaste bij, niet met een schielijke optocht, maar met verstand en in waarheid.

Gaat nederzitten en overreken eens de kosten, of u al uw staten, al uw eer, al uw rijkdommen, al uw vleselijke gedachten en lusten, al uw vermaak op de wereld, uw vrienden, uw leven bij de Heere Jezus wel wilt opzetten; en of u Hem in honger, naaktheid, smaad, standvastig tot de dood toe wel zou willen volgen, en Hem in alles gehoorzamen. Indien uw hart nu verlicht in de tegenwoordigheid Gods in waarheid *ja* zegt, neemt dan volkomen besluit, en wendt u naar deze Koning, buigt u voor Hem neer, biedt u aan Hem, treedt met Hem in een verbond, en wordt alzo de Zijne.

Om hiertoe zuiverder en hartelijker gaande te worden, zo beschouwt verder deze zaken:

2. De liefde tot Jezus.

IV. De liefde tot de Heere Jezus zelf moest u daartoe bewegen, omdat Hij zo beminlijk en zo heerlijk is, omdat Hij zo vol zaligheid is, en dat voor allen die tot Hem komen. Het heeft Gode behaagd, dat alle volheid in Hem wonen zou; Hij is een volkomen rantsoen. Hij is krachtig om vijanden met God te verzoenen, om vrede te maken, om het

geweten te reinigen, om de ziel van alle schuld, straf, duivel en hel te verlossen, en om de ziel met God te verenigen, de Heilige Geest te geven, te heiligen, te bewaren, en tot de eeuwige zaligheid te brengen. En als dit alles u niet bewoog, ja, al wist u geen reden, al was er niets dat u gaande maakte, en u overlegde dat het uw hartelijke genegenheid en blijdschap zou zijn, dat alle mensen zich voor Jezus neerbogen, Hem als Koning erkenden, en zich onder Zijn heerschappij begaven, dat zou bekwaam zijn om u gaande te maken in begeerte, dat Hij, die het toekomt te heersen, ook in uw hart heerste, en dat u ook was onder degenen, die uitriepen: *Jezus is Koning!* En dat door u het getal van Zijn onderdanen met één vermeerderd werd.

3. In de kerk is heerlijkheid.

V. In de kerk is heerlijkheid en sierlijkheid. Beschouwt eens aandachtig de heerlijke staat van dat koninkrijk, en van de oprechte onderdanen. Duisternis bedekt de aarde, en donkerheid de volkeren, maar in de kerk is het wonderbare licht; de heerlijkheid des Heeren verlicht deze stad Gods, en de Zon der gerechtigheid bestraalt haar met haar licht. Buiten is vuiligheid, gruwelijkheid en godloosheid; maar van binnen is heiligheid, zuiverheid en heerlijkheid. De kerk wordt genoemd:

- *de volkomenheid der schoonheid*, Psalm 50:2.
- *Zij is een eeuwige heerlijkheid, een vreugd van geslacht tot geslacht*, Jes. 60:15.
- *Een sierlijke kroon in de hand des Heeren*, Jes. 62:3.
- *Het heilige volk, de verlost des Heeren*, vers 12.
- *De Heere is tot heerlijkheid in het midden van haar*. Zach. 2:5.
- *Daartoe ging van u een naam uit onder de Heidenen om uw schoonheid; want die was volmaakt door Mijn heerlijkheid, die Ik op u gelegd had, spreekt de Heere HEERE*, Ezech. 16:14.
- Let hierbij met opmerking, hoe aangenaam en bevallig ieder waar onderdaan is bij God: Jes. 43:4. *Van toen af, dat u kostelijk zijt geweest in mijn ogen, zijt gij verheerlijkt geweest, en Ik heb u liefgehad.*
- Jes. 62:4 ... *gij zult genoemd worden: Mijn lust is aan haar!*
- Jer. 31:20. *Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon? Is hij Mij niet een troetelkind?*
- Daarom moet men met Mozes zeggen: *Welgelukzalig zijt gij, o Israëel! wie is u gelijk? Gij zijt een volk, verlost door den Heere, het Schild uwer hulp, en Die een zwaard is uwer hoogheid*, Deut. 33:29.
- Men heeft reden elkaar op te wekken zeggende: *Gaat rondom Sion, en omringt haar; telt haar torens; zet uw hart op haar vesting; beschouwt onderscheidenlijk haar paleizen*, Psalm 48:13, 14.

En behoorde daardoor nu niet een ieder lust te hebben tot Sion, en begerig te zijn om een lid te zijn van deze kerk, en medeburger van de heiligen en een huisgenoot Gods, en zich te begeven onder de bescherming en regering van deze heerlijke Koning? Want deze dingen worden van dit rijk en van deze Koning niet slechts gezegd, maar 't is inderdaad zo, 't is waarheid.

4. Daar is veiligheid.

VI. Daar is veiligheid: let op de getrouwe bewaring van deze Koning over al zijn onderdanen in 't gemeen, en over ieder in 't bijzonder.

- *Ik, zegt de Heere, heb hulp besteld bij een Held*, Psalm 89:20.
- *Hij is een Heiland*, Zach. 9:9.

- *De Heere zal over alle woning van de berg Sions, en over haar vergaderingen, scheppen een wolk des daags, en een rook, en de glans eens vlammen vuers des nachts; want over alles wat heerlijk is, zal een beschutting wezen. En daar zal een hut zijn tot een schaduw des daags tegen de hitte, en tot een toevlucht, en tot een verberging tegen de vloed en tegen de regen.*
- *Jes. 4:5, 6. En Ik zal hun wezen, spreekt de Heere, een vurige muur rondom, Zach. 2:5.*
- *Ik, de Heere, behoeft die wijngaard, alle ogenblik zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoekt, zal Ik hem bewaren nacht en dag, Jes. 27:3.*

Zie daar de waarachtige beloften, zie daar de dadelijke bescherming. Is hij dan niet geheel veilig, die onder de bewaring van zo'n Koning is, en onder dat volk, over 't welk het oog des Heeren zo gedurig is? *Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen*, Psalm 91:1. U dan, wie u bent, vliedt tot deze sterken Toren. Begeeft u onder Sion, 't welk de Heere gegrond heeft, opdat de bedrukten zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden, Jes. 14:32. Schuilt onder de vleugelen van deze Koning, die de zielen van zijn onderdanen voor list en geweld bevrijden zal, en hun bloed zal dierbaar zijn in Zijn ogen, Psalm 72:14.

5. Daar is alles wat een ziel verblijden en gelukkig maken kan.

VII. Daar is waarheid, licht, leven, blijdschap en alles wat een ziel verblijden en gelukkig kan maken. Hierbij zijn de zegeningen, waarmee deze Koning zijn onderdanen begunstigt, onuitsprekelijk heerlijk.

- *Alle hun misdaden vergeeft Hij volkomen. Geen inwoner zal zeggen: ik ben ziek; want het volk, dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben, Jes. 33:24.*
- *Hij is de Fontein, die geopend is voor het huis Davids en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonde en tegen de onreinheid, Zach. 13:1.*
- *Hij geeft hun vrede en blijdschap; Hij zal nederdalen als een regen op het nagras, als de droppelen, die de aarde bevochtigen. In Zijn dagen zal de rechtvaardige bloeien, en de veelheid van vrede, totdat de maan niet meer zij, Psalm 72:6, 7.*
- *Zijn Naam is: Vredevorst, Jes. 9:5.*
- *Vrede laat Ik u, mijn vrede geef Ik u, Joh. 14:27.*
- *Het Koninkrijk van God is rechtvaardigheid, en vrede, en blijdschap door de Heiligen Geest, Rom. 14:17.*
- *God zelf is hun Deel en hun volkomen vreugde: Klaagl. 3:24. De HEERE is mijn Deel, zegt mijn ziel; daarom zal ik op Hem hopen.*
- *Hij geeft hun Zijn Heilige Geest, die hen levend maakt, leert, geleidt en heiligt, Joh. 15:26. Wanneer de Trooster zal gekomen zijn, die Ik u zenden zal van de Vader. Joh. 16:7 ... indien Ik heenga, zo zal Ik Hem, (de Trooster) tot u zenden.*
- *Ja, zou ik hier alle zegeningen verhalen, ik moest al de goederen van het verbond der genade optellen. Met één woord, de Heere zegent ze met alle geestelijke zegeningen in de hemel in Christus, Efëze 1:3.*
- *Al Mijn fonteinen zullen binnen u zijn, zegt de Heere, Psalm 87:7.*
- *De beekjes der rivier zullen verblijden de stad Gods, het heiligdom der woningen des Allerhoogsten, Psalm 46:5.*
- *De Heere gebiedt aldaar de zegen, en het leven tot in der eeuwigheid, Psalm 133:3.*

- *O, hoe groot is Uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen; dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen, in de tegenwoordigheid van de mensenkinderen! Psalm 31:20.*
- Zo iemand deze goederen kent, zo hij ooit de zoetigheid van deze zich verbeeld of gesmaakt heeft, die kan niet anders dan met al zijn hart op het allervurigste zich haasten om zich onder deze Koning te begeven, en zich te verblijden, dat hij een onderdaan van deze Koning mag zijn. Brengt dan deze zaken op uw hart, en handelt verstandig en oprecht; maakt een verbond, of liever geeft u in, in dit aangeboden verbond der genade door het geloof, en voegt u bij de kerk.

Men mag de kerk niet verlaten.

VIII. 't Is niet genoeg zich bij de kerk te voegen, enige tijd daarbij te blijven, en daarna zich van haar af te scheiden, maar men moet zich nooit van haar afscheuren en die verlaten, onder voorwendsel van de verdorvenheid van de kerk, om een zuivere op te richten, want:

Bewijs 1. Zulks is nooit gezegend.

De Heere heeft nooit zulk werk gezegend. Daar zijn ten allen tijde, zo in de eerste kerk, vóór de overheersing derzelve door de antichrist, als daarna van de tijd van de hervorming af, zodanigen geweest, die zich onder dat voorwendsel van de kerk afscheurden, doch de Heere heeft er altijd in geblazen, en zij zijn vanzelf gesmolten, als de eerste aanleiders gestorven waren. Doch door een rechtvaardig oordeel van God zijn zij zelden gekomen tot het gezicht van hun dwalingen en belijdenis derzelve, en hebben zelden zich wederom gevoegd tot de kerk, maar aan hun hoofdigheid overgegeven zijnde, hebben ze zich op zichzelf gehouden als mensen zonder godsdienst, of zij zijn tot ketterijen vervallen, en hebben zich gevoegd bij zulke vergaderingen, die best met hun dwalingen overeenkwamen.

- Zo is 't gegaan met de Broederhuizen in Hongarije.
- In onze dagen zijn de Labadisten opgestaan, die grote dingen voorgaven. Labadie noemde zich Herder van der wereld afgezonderde kerk, vergaderde om waarlijk Gereformeerde kerken te maken.
- Zijn navolger Yvon breidde deze titel verder uit, als hij enige naar Amerika gezonden had om met plantages winst te doen, onder voorgeven van Heidenen te bekeren, daar ze toch niets toededen; zelfs maakten ze geen werk om hun slaven de Christelijke godsdienst te leren, maar mishandelden ze wreed, zij waren met hun slavenhandel tot ergernis bij een ieder. Toen noemde hij zich in de boeken, die hij liet uitgeven: *Herder van enz.* voor een gedeelte vergaderd te Wiewert, en stelde zich zo in als bisschop, wiens gebied was te Wiewert in Friesland, en zich uitstreckte tot in Amerika. Doch zij zijn onder elkaar verdeeld geworden door nijdigheid, twist, eigen meningen; en met het ophouden van hun geld, 't welk het steunsel was van hun kerk, en waardoor verscheidene tot hen gelokt werden om de onbezorgde kost te hebben, zo is ook hun kerk verwoest, niet zonder tekenen van Gods toorn over hen. En de weinigen, die alsnog bij Yvon blijven, zullen mede haast ophouden, als hij zal heengegaan zijn, (gelijk hij nu is heengegaan.) Yvon heeft veel dwalingen geleerd, is altijd onvast geweest in zijn leringen, ongestadig in zijn woorden, gebruikte veelszins dubbelzinnigheden en zinsbehoudenissen of Jezuïtische streken:

hij voegde zich met zijn leringen naar de tijd, hebbende het spreekwoord in de mond: dus *diem docet*, dat is: de ene dag leert de andere. Ziet hiervan breder:

- *Onze trouwhartige waarschuwing.*
 - *Ook: Leer en leiding van de Labadisten.*
 - *Alsmede: Yvon van veel dwalingen overtuigd.*
- De Herder verliet zijn gemeente te Bleiswijk om te Rotterdam een zuivere kerk op te richten, zonder zich met de dwalingen van de Labadisten te verenigen. Hij had in het begin ook al grote opgang, doch 't is vanzelf geheel te niet gelopen, en geheel versmolten.
 - Zo is 't ook gegaan met Bardowitz te Amsterdam, die mede wat onderleide, doch noch met Labadie, noch met De Herder zich geheel verenigde.

Deze zaken verhaal ik om een ieder te waarschuwen tegen het verlaten van de kerk, en een zuivere kerk te willen oprichten, indien iemand na deze zich tot zo'n werk mocht opwerpen, want 't zal hun zo gaan, als het met deze gegaan is. Als de Heere Zijn kerk zuiverder zal gelieven te maken, zo zal Hij het Zelf doen, door Zijn Heilige Geest in een meerdere mate over Zijn kerk uit te storten.

2. 't Is een grote zonde.

IX. 't Is een schrikkelijke zonde de kerk te verlaten, en een betere te willen oprichten, want de kerk is maar één, zij is Christus' lichaam; van de kerk zich af te scheiden, is van Christus' volk, van zijn lichaam af te scheiden; 't is zich van de belijdenis van Christus te onttrekken, en de gemeenschap der heiligen te verlaten. Zo men de kerk nog houdt voor de kerk, zo scheurt men het lichaam van Christus, men bedroeft de Godzaligen, men ergert anderen, men maakt, dat de Naam van God gelasterd wordt, men doet eenvoudigen dwalen; verklaart men de kerk geen kerk te zijn, zo verloochent men de kerk van Christus, en doet hetzelfde, dat gezegd is. Dus mishaaft men God, die het niet ongewroken laat, hoezeer men zichzelf behaagt en vleit. Tegen zo'n doen kant zich de apostel, als hij dezulken vleselijk noemt, 1 Kor. 3:1, 3; als hij daardoor waarschuwend zegt: *Ik bid u, broeders! door de Naam van onzen Heere Jezus Christus, dat gij allen hetzelfde spreekt, en dat onder u geen scheuringen zijn*, 1 Kor. 1:10. Zo ook, 1 Kor. 11:18, *Zo hoor ik, dat er scheuringen onder u zijn*.

3. De kerk is nog de ware kerk.

X. De Gereformeerde Kerk is de alleen ware kerk, op de een plaats zuiverder dan op de andere. De waarheid wordt daar nog zuiver gepredikt, de zonden worden bestraft en tegengegaan, de Godzaligheid wordt voorgesteld en aangedrongen. Daar zijn bij duizenden ware Godzaligen, die de heiligheid veel zuiverder beoefenen dan de afgescheidenen. Christus is daar onder hen wonende en wandelende. De Heilige Geest werkt nog door het Woord, bekeert nog dagelijks zielen, vertroost de bekeerden en doet ze groeien. De tucht wordt daar nog geoefend tegen die afdwalen in leer en leven, en dat op sommige plaatsen al meerder dan zij weten of denken. Wat is het dan dwaasheid de kerk te verlaten, en zich naar de dorre woestijn te begeven!

4. Is tegen plechtige beloften.

‘t Is zijn plechtige belofte, die men aan God in de tegenwoordigheid van de kerk, toen men tot lidmaat aangenomen werd, gedaan heeft, te herroepen en te breken. En of men dat een lichte zaak acht, en zich behelpt met de uitvlucht: *ik wist toen niet beter*, de Heere zal het nochtans zoeken en vinden. Zal men het verbond breken en onschuldig zijn?

Tegenwerping

XI. De kerk is bedorven, en God gebiedt uit een verdorven kerk uit te gaan. 2 Kor. 6:14, *Trekt niet een ander juk aan met de ongelovigen; want wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid? En wat gemeenschap heeft het licht met de duisternis?* vers 47. *Daarom gaat uit het midden van hen, en scheidt u af.*

Antwoord.

Deze tekst spreekt niet van de kerk, ook niet van de kerk, als ze zeer bedorven is, gelijk de kerk van alle tijden af veel onbekeerden in zich heeft en bedorven is, de ene tijd meer, de andere tijd minder, maar de tekst spreekt van het Heidendom, met ‘t welk men geen gemeenschap moet hebben, maar uit welks midden men moet gaan, en zich van hen afscheiden.

XII. Daar zijn heden ten dage sommigen die zich wel van de kerk niet geheel afscheiden, en verklaren bij de kerk te blijven, zij gaan tot het gehoor van het Woord, zij hebben omgang met de Godzaligen in de kerk, maar zij houden zich af van het gebruik van het Heilig Avondmaal, mede omdat ze zien dat zoveel onbekeerden en ergerlijken aangaan, met welke zij menen, dat ze gemeenschap zouden hebben, als ze mede aanzaten.

Om deze te onderrichten, want wij achten, dat de meesten het uit teerhartigheid, en uit een dwalend geweten doen, zo zullen wij deze vraag voorstellen en verhandelen:

Of ‘t een Christen geoorloofd is, ja of ‘t zijn plicht is, zich van het Heilig Avondmaal des Heeren af te houden, zonder zich evenwel van de kerk af te scheiden, zolang de kerk zo bedorven is?

Wij antwoorden, *geheel niet!* En bewijzen het aldus:

Bewijs 1. Het bevel Gods.

XIII. ‘t Is het uitgedrukt bevel Gods de sacramenten te gebruiken, zonder enige uitvlucht van verdorvenheid van de kerk. Zie van de Heilige Doop: Matth. 28:19 ... *onderwijst al de volken, dezelve dopende*. Hand. 2:38 ... *bekeert u, en een ieder van u worde gedoopt*. Hand. 22:16 ... *laat u dopen, en uw zonden afwassen*. Markus 16:16. *Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden*.

Als dan een gelovige weigert gedoopt te worden, zo weerstaat hij de ordonnantie Gods, weigert een lid van de kerk te zijn, en Jezus door de vereniging met Zijn volk en kerk te belijden. Hiervan moet immers de zwaartillende overtuigd zijn; indien dan nu een volwassene, ongedoopte en waarlijk bekeerde zich niet mag alleen houden om de ergernis in de kerk, maar zich moet laten dopen, en hij door het sacrament van de Heilige Doop te gebruiken, geen gemeenschap heeft met de onbekeerden, die in de kerk zijn; zo vermag hij, nu gedoopt zijnde, zich niet afhouden van ‘t Heilig Avondmaal om de ergernissen, omdat men door beide dezelfde gemeenschap met dezelfde kerk heeft. Ja, de zwaartillenden laten zelfs hun kinderen dopen, en hebben alzo gemeenschap met de kerk, en zo veroordelen ze zichzelf in het afblijven van het Heilig Avondmaal. Of zouden ze dat ook hierna nalaten?

Het gebod Gods omtrent het Heilig Avondmaal is te zien: Matth. 26:16, 27 ... *neemt, eet, drinkt*. 1 Kor. 11:24 ... *doet dat tot Mijn gedachtenis*. Wie durft nu zulke uitdrukkelijke bevelen van Christus in de wind slaan? Wie durft het afblijven of aangaan een middelmatige zaak achten? Waar staat hier een bepaling, als de kerk dus of zo gesteld is?

Doet hierbij, dat het gebruik van de Heilige Sacramenten in het OUDE TESTAMENT bevolen werd op straf van uitbanning over de nalaters. Zie: Gen. 17:14. *En wat mannelijk is, de voorhuid hebbende, wiens voorhuidsvlees niet zal besneden worden, dezelve ziel zal uit haar volken, uitgeroeid worden; hij heeft Mijn verbond gebroken.*

Num. 9:13. *Als een man, die rein is, en op de weg niet is, en nalaten zal het Pascha te houden, zo zal diezelfde ziel uit haar volken uitgeroeid worden.* Dat is: zijn naam zal uit het geslachtsregister van zijn stam, dat is, van de lidmaten van de kerk, worden uitgeschrapt; hij zal niet voor een lid, maar voor een heiden en tollenaar gehouden worden, Matth. 18:17.

Uitvlucht: In 't Oude Testament was een uitwendig, nationaal voorbeeldig verbond, en de besnijdenis en 't Pascha hadden toen ook andere opzichten, namelijk, om te erkennen, dat ze Abrahams zaad waren, en om te gedenken de uittocht uit Egypte; daarom kan men uit de sacramenten van het OUDE TESTAMENT geen gevolg maken tot de sacramenten van het NIEUWE TESTAMENT

Antwoord.

Ik antwoord: Dat er in 't OUDE TESTAMENT geen uitwendig verbond was, ja geen ander dan het verbond der genade, hebbende de belofte van het tegenwoordige en het toekomstige levens, dat is, van geestelijke en lichamelijke goederen, gelijk nu. Wil men het *een nationaal verbond* noemen, dan zegt men anders niet dan het genade-verbond met die natie opgericht. Noemt men het *een voorbeeldig verbond*, dat geschiedt, omdat de gehele bediening de toekomstige Messias afbeeldde; maar wil men het *voorbeeldig* noemen, ten opzichte van de kerk van het NIEUWE TESTAMENT, dan gaat ons bewijs, volgens hun eigen grond, vast; want was 't gebruik van de Heilige Sacramenten zo noodzakelijk in 't voorbeeld, veel meer in 't tegenbeeld.

Indien de besnijdenis en het Pascha toen ook andere opzichten hadden, zo werden ze evenwel nooit gebruikt en mochten ook niet gebruikt worden, om die opzichten alleen, afgetrokken van het opzicht op het verbond der genade dat zonder tegenspreken het voornaamste einde was, en 't andere als een zaak, die maar van ter zijde aankomt, insloot. Maar wij achten, dat de andere opzichten ten enenmale tot het verbond der genade behoren; Abrahams zaad te zijn, was een bondgenoot te zijn van Gods verbond met Abraham: Gen. 17:7 ... *om u te zijn tot een God en uw zaad na u.*

Waren de onbekeerden daar maar uiterlijk in, dat kwam op de personen aan, gelijk nu in 't NIEUWE TESTAMENT De uittocht uit Egypte behoorde tot de geestelijke verlossing door de Messias, 1 Kor. 10:1-11; daarom wordt de Heere Jezus het Pascha genoemd, 1 Kor. 5:7. Dus ziet men, dat deze bedenking ongegrond is, en dat diensvolgens ons bewijs genomen van de sacramenten des OUDE TESTAMENT in kracht staat, gelijk ook dat genomen uit het NIEUWE TESTAMENT

2. Sacramenten zijn zegels.

XIV. De sacramenten zijn zegels van de rechtvaardigheid van het geloof, Rom. 4:11. De gemeenschap van het vlees en bloed van Christus, 1 Kor. 10:16. 't Is de plicht van ieder Christen zich te beijveren om zijn roeping en verkiezing vast te maken, 2 Petrus 1:10. En daartoe te gebruiken alle middelen, en de weg, die de Heere ons daartoe heeft voorgesteld. Terwijl de sacramenten nu zegels zijn, en met Christus gemeenschap doen hebben, zo is dan ieder gelovige verplicht die te gebruiken. Hierbij breng ik de gelovigen te binnen de beminnelijke gestalten, die de Heere in, voor, en na het gebruik van het Heilig Avondmaal wel pleegt te geven, en de zwaartillenden misschien zelf wel hebben genoten, namelijk, de diepe vernedering van hun zelf, de van nabij beschouwing van de Heere Jezus in zijn lijden en sterven, de verborgenheden van het verbond, en deszelfs ernstige vernieuwing, de sterkte van het geloof, de verzekering van de zaligheid, de vrede en blijdschap in God, de resolutie, ja, de verheven gestalte tot zuiverder en standvastiger heiligmaking, enz. Die immers het minste geestelijk leven heeft, wordt verliefd op die zaligheden, en als hij ziet, dat de Heere deze goederen meedeelt omtrent 't gebruik van het Heilig Avondmaal, wie zou dan naar 't zelve niet verlangen? En wie zal dan door de nu vertoonde verplichting, om alle middelen tot zijn groei aan te wenden, zich niet verbonden achten tot het gebruik van het Heilig Avondmaal?

3. 't Is Christus te belijden.

XV. Onder de bijzonderste einden van het Heilig Avondmaal is de belijdenis van de Heere Jezus Christus, van Zijn leer en van Zijn kerk. Zie dit: 1 Kor. 11:25, 26 ... *doet dat ... tot Mijn gedachtenis ... zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt.*

1 Kor. 10:17. *Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam.* Nu is het een volstrekt nodige, betamelijke, Christus verheerlijkende, gemeente opbouwende en zielverkwikkende plicht, Christus te belijden: Matth. 10:32, 33. *Een ieder dan, die Mij belijden zal voor de mensen, die zal Ik ook belijden voor Mijn Vader, Die in de hemelen is. Maar zo wie Mij verloochend zal hebben ... die zal Ik ook verloochenen.* Gelijk het einde van het Heilig Avondmaal ook is Christus te belijden, zo wordt ook Christus op een openbare en krachtige wijze van de Avondmaalgangers in het Heilig Avondmaal beleden. Het ingaan in de kerk onder de ten Avondmaal gaande menigte, het onder hen omgaan naar de tafel, het met hen aanzitten of staan, het ontvangen van dat brood en de wijn, als tekenen en zegels van het verbond, bevestigd door de dood van de Heere Jezus Christus, roept overluid voor ieders oren: *ik houd en belijd de Heere Jezus voor de enige waarachtige Zaligmaker; in Hem zoek ik mijn zaligheid; met Hem treed ik in een verbond; op Hem verlaat ik mij; voor Hem wil ik leven en sterven.* De Gereformeerde leer is alleen de ware en zaligmakende leer van Christus; de Gereformeerde Kerk is alleen de ware kerk van Jezus Christus op aarde; deze waarheden betuig ik met mijn aanzitten.

Als iemand zich dan onttrekt van het gebruik van het Heilig Avondmaal, zo onttrekt hij zich van de belijdenis van Christus, van zijn leer en van Zijn kerk. Daarom zeggen wij in onze Nederlandse belijdenis.

Art. 28. *Dat niemand, van wat staat of kwaliteit hij zij, zich behoort op zichzelf te houden, om op zijn eigen persoon te staan: maar dat ze allen schuldig zijn zichzelf daarbij te voegen, en daarmee te verenigen, onderhoudende de enigheid van de kerk ..., en opdat dit te beter onderhouden mocht worden, zo is het ambt van alle gelovigen, volgende het Woord van God, zich af te scheiden van degenen, die niet van de kerk zijn,*

en zich te voegen tot deze vergadering, 't zij op wat plaats dat ze God gesteld heeft, alwaar 't schoon zo, dat de magistraten en plakaten van de prins en daartegen waren, en dat de dood of enige lichamelijke straf daaraan hing. Daarom alle degenen, die zich van dezelve afscheiden, of niet daarbij voegen, die doen tegen de ordonnantie Gods.

Uitvlucht. Een verlater zal zeggen: ik belijd mij een lid van de Gereformeerde Kerk te zijn; en betoon dat met aldaar ter kerk te gaan, en met dit bij dezen en genen in 't bijzonder te verklaren.

Maar ik antwoord:

Dat het uitwendig kerkgaan geen teken is van een lid van de kerk te zijn, omdat dikwijls in een grote vergadering, die tot het gehoor komen, een grote menigte, zo niet wel soms het grootste gedeelte, geen lidmaten zijn, en hoe dikwijls worden veel van andere godsdiensten onder het gehoor gevonden? En daarom is het kerkgaan nu in deze vredige plaatsen geen teken van een lidmaat van de kerk te zijn, en alzo niet een klaarblijkelijke belijdenis van Christus, van zijn leer en van de kerk.

Het bijzonder verklaren bij dezen en genen in 't bijzonder is niet genoeg; en dat meer is, als het wegblijven openbaar wordt, zo worden de wegblijvers van de meeste mensen aangemerkt, als zich van de kerk af te scheiden, en hun gedane belijdenis wederom in te trekken.

En behalve dit alles, de Heere Jezus wil, dat men Hem, zijn leer en kerk belijden zal in het Heilig Avondmaal, daarmee zijn dan alle uitvluchten uit.

4. 't Is scheuring aan te richten.

XVI. Het wegblijven op zo een klaarblijkelijke wijze, om getuigenis te geven, gelijk zij voorgeven, is scheuring aan te richten, zo niet van de kerk, daartoe het op 't minste een grote trap is, immers in de kerk. De gemoederen van de lidmaten worden verdeeld, en stuiten tegen elkaar; een ieder heeft zijn aanhang, en kleeft nauw aan degene, die van zijn partij is, en dat in tegenstand tegen anderen; de liefde wordt gebroken, en men vervreemdt van elkaar. De wegblijvers worden verdacht gehouden, hebben geen ingang, noch bij vromen, noch bij onvromen, en dus worden ze onnut om hun talenten tot winst aan te leggen, ja de samensprekingen zijn tot verdeeldheid en twisting. De eenvoudige oprechten worden geërgerd en bedroefd, 't welk een grote zonde is, Matth. 18:6, 10. De getrouwe leraren smart het aan het hart. Die buiten zijn worden verhinderd in te gaan, en men geeft oorzaak aan de partijen de kerk te lasteren. De wegblijvers leven maar voor zichzelf, en zoeken zozeer niet het goede van hun naasten, verheffen hun eigen zinnelijkheid boven de eer van Christus, en de welstand van de kerk, hoewel zij zeggen zullen, dat dit hun oogmerk niet is. Uit dit alles blijkt klaar, dat het wegblijven scheuring is of scheuring veroorzaakt, en dat is een bestraffelijke misdaad. 1 Kor. 1:10. *Maar ik bid u, broeders! door de Naam van onze Heere Jezus Christus, dat gij allen hetzelfde spreekt, en dat onder u geen scheuringen zijn, maar dat gij samengevoegd zijt in één zelfde zin, en in één zelfde gevoelen.*

Uitvlucht. De wegblijver zal zeggen: als men leeft en leert naar het bevel Gods, zo komt de scheuring niet tot laste van hem, die zo leert en leeft, maar tot laste van die, welke zich naar de leer en 't leven van Christus niet wil schikken.

Ik antwoord:

1. Dat alle gebreken van de kerk niet zijn van zodanig gewicht, dat men daarover een scheuring zou aanrichten, anders zal het gaan gelijk met de Mennisten, en 't zal scheuren op scheuren zijn zonder einde.

2. Als iemand enige moeilijkheid heeft in leer of leven van de kerk, en hij in oordeel is, dat hij zich daarom moet afscheiden van de kerk of van 't Heilig Avondmaal, zo moet men zichzelf verdenken, of het niet een eigenzinnigheid is, of een dwaallicht, of hoogmoedige eigenwijsheid. Hij moet kennen de kleine mate van licht, welke hij misschien heeft, en dat hij daarom de zaak maar van verre en maar aan de ene kant beziet, en niet met een uitgebreid begrip van alle kanten door en door. En dat het daarom een stout, ja roekeloos bestaan is zo'n groot werk te beginnen, 't welk grote onlusten, ja verwarring van de kerk van de Heere Jezus, en schade aan de zielen na zich slepen kon. Hij moet erkennen, dat hij de wijsheid niet alleen heeft, dat de Heere ook anderen zijn Geest heeft gegeven, ja, dat het doorgaans eigen driften zijn, als men zijn moeilijkheid niet bekend maakt aan de leraren, en zich niet wil laten onderrichten, maar terstond zonder woord of weerwoord, niet alleen tot besluit komt, maar ook aan 't werk zelf valt, en daar dan zo stijf op staan blijft, dat men wijzer in zijn ogen is dan zeven, die met reden antwoorden. Die naar raad hoort is wijs. Men moest de ergerlijke zelf aanspreken en zoeken terecht te brengen, en wil hij niet horen, men moest de zodanige aan de kerkenraad aanbrengen, en zien wat zij daarop doen, dat zou recht getuigenis geven zijn. Maar nee, daar is te veel moeite aan, dat zou te veel misnoegen tegen zijn persoon verwekken, dat zou te veel tegenloop hebben, daarom laat men dat staan, en doet er niets in; maar men vertoont zich aan de kerk alleen met zich van haar gemeenschap te onttrekken, alsof daar Godzaligheid in bestond. Deze handelingen komen van de Geest van Christus niet voort. De zodanigen zullen de ergernissen, de verwarringen, de schade van de zielen, de scheuringen in of van de kerk, die daaruit volgen mochten, op hun rekening hebben. Drijft er de spot niet mee, 't zal u zwaar genoeg vallen, het verderf van de kerk door uw toedoen te aanschouwen.

Bewijs 5. Oordelen over dezulken.

XVII. God zendt doorgaans heimelijke oordelen over de wegblijvers. Zij worden hoogmoedig, eigenwijs, versmaden het oordeel van verstandige Godzaligen, verachten de gemeente Gods, spreken uit de hoogte van grote dingen, komen buiten staat van onderricht te worden; een trotsheid tegen welke David bad, Psalm 19:14. God zendt de zodanigen wel een bijzonder kruis toe, waaraan zij al hun leven genoeg hebben; giet verachting over hen uit, verkleint hun lichamelijke toestand, laat ze in zonden vallen, en omdat zij het dwalen liefgehad hebben, en de liefde van de waarheid niet aangenomen hebben, zo zendt Hij hun wel een kracht der dwaling om de leugen te geloven, 2 Thess. 2:9-11. 't Blijft zelden bij één dwaling, 't gaat van kwaad tot erger, en ten laatste óf naar de Mennisten, óf andere dwaalgeesten. En sommigen, die geen voordeel voor zich in de afzondering meer zien, keren weer; maar om het met meerder glans te doen, zo omhelzen ze een andere theologie, die hun meer ruimte en vrijheid van leven geeft, en slaan zo ver aan de ruimte over, als te voren aan de nauwte.

Of zo ze al terugkeren, uit overtuiging van hun plicht, zo zal men zien, dat ze doorgaans de eenvoudigheid, die in Christus Jezus is, kwijt zijn; dat ze veel van die inwendige geestelijke gestalte die te voren zo een sieraad in de kerk was, verloren hebben, en zich meer ophouden met beschouwingen en verstand, als met het hart, en de bewerking van

de ziel van een ander. Een droevig oordeel! Dit zeg ik, opdat degenen, die door onze redenen, en beantwoording aan hun redenen in deze bladeren, overtuigd worden van hun vorige misvatting en dwaling, zich daarover vernederen voor God, om verzoening bidden, om bevrijding van welverdiende geestelijke oordelen aanhouden, en dan zich wachten van de bovengemelde zaken, die ik tot waarschuwing heb geopenbaard, en dat ze met de eerste eenvoudigheid en waarheid wederom beginnen.

Deze redenen zijn genoegzaam tot overtuiging, dat 't een Christen niet geoorloofd is, zich om de verdorvenheid van de kerk van het gebruik van het Heilig Avondmaal af te houden.

Nu zullen wij de zaak eens aan de andere kant beschouwen, en bezien de redenen, die de zwaartillenden voor hun gevoelen en doen voortbrengen, en wat kracht in dezelve is.

Tegenwerping 1.

XVIII. Het behoorde in de kerk overal te blinken van heiligheid; want zij wordt genaamd: de heilige kerk.

1. De opzieners behoorden te zijn uitmuntende in nederigheid, zachtmoedigheid, verloochening van de dingen van deze wereld, vreze en liefde Gods, deftig en ontzaglijk, vol des Heiligen Geestes, wijs en arbeidzaam, die in betoning van Geest en kracht het Woord verkondigen, zodat zij door openbaring van de waarheid zich openbaar en aangenaam maken aan het geweten van de toehoorders, zodat bekeerden en onbekeerden zich in de dienst konden spiegelen, en aan zichzelf openbaar worden tot overtuiging en verbrijzeling van de onbekeerden, en tot vertroosting en verwakking van de begenadigden, zodat het hart onder de dienst in hen brandende werd. Die het Evangelie van Christus in zijn klaarheid zo vertoonden, dat een ieder, óf tot Christus gelokt en gedrongen werd, óf daar tegen opstootte, en niet langer kunnende verdragen de kracht van de dienst, zich onttrok; die de lidmaten in 't bijzonder bezochten en bewrochten, en naar hun gestalte behandelden, zonder aanzien van personen, hoge of lage.
2. In de lidmaten behoorde te zijn een ware heiligheid; zij moesten zijn en zich vertonen verloochend aan alle zichtbare dingen, afgescheiden en klaarblijkelijk onderscheiden in al hun wandel van de wereld, vervuld met liefde tot God en elkaar, levende in zoete vrede als één hart en één ziel. In de vergadering behoorde te zijn een gehele stilte, zodat ontzag opreze in 't hart van de inkomenden, ziende de ordelijkheid, de eerbied, de aandacht, de vroomheid, in 't inkomen, zitten, zingen, bidden, horen, uitgaan, zodat de godlozen zich bij hen niet durfden voegen, of daar konden duren. Buiten de vergadering behoorde een ieder te lichten als een licht in de duisternis, een ieder moest naar zijn kwaliteit en staat werkzaam zijn tot opbouw van de kerk; en zo overheidspersonen, als ze lidmaten zijn, behoorden al hun macht te gebruiken dat de kerk bevestigd werd, en dat zij bleve bij die voorrechten, die de Heere Jezus haar gegeven heeft, en in welke Hij wil, dat zij blijven zal. Een ieder moest zijn vrienden en bekenden opwekken, bestraffen, vertroosten, de onbekeerden tot bekering leiden, en dat alles met betoning van veel liefde en hartelijkheid. De huisgezinnen moesten zijn als kleine kerken: men moest 's morgens en 's avonds met elkaar Psalmen zingen, Gods Woord lezen, daarover spreken, bidden, de kinderen en dienstdieneren onderwijzen; en dus moest een ieder het een voorrecht achten overvloedig te zijn tot stichting van de gemeente.

3. De sleutels van het hemelrijk behoorden met ernst en vrijmoedigheid gebruikt te worden tegen alle ergerlijken, wereldsgezinden en wereldsgelijken in kleding, huisraad, spraak, omgang en handel; de onwetenden en allen, die niets van het beeld van de Heere Jezus vertonen, of daarnaar gelijken (wat ze van binnen zijn oordeelt de kerk niet) behoorden afgehouden te worden; de onbekeerlijke en openbare, grove en onverbeterlijke zondaren moesten uitgeworpen worden door de ban, tot hun bekering, tot vreze voor anderen, en blijdschap van de Godzaligen, opdat de kerk er uitzag als de dageraad schoon gelijk de maan, zuiver als de zon, en schrikkelijk als slagorden met banieren.

Dus behoorde de kerk te zijn; maar men vindt ze van het hoofd tot de voeten schrikkelijk bedorven.

1. De leraren, de goeden uitgenomen, vertonen zich wereldsgezind, en zoeken de dingen die op aarde zijn, namelijk: rijkdommen, eer en aanzien onder de mensen, de loftuitingen en liefde; zij zijn ijdel in hun redeneringen, men hoort uit hen niet dan wereldse praat; zij zijn pronkachtig in hun huizen en in de kleding van de hunnen; lopen veel bij de groten, en beminnen een goed glas wijn en vette maaltijden, verachten de kleinen, haten de goeden, en kanten zich tegen dezelve. Zij zijn onwetende van de geestelijke staten van de zielen, en velen hadden noch wel van node de eerste beginselen van de theologie te leren; zij zijn lui en slapen lang, en brengen hun tijd door met beuzelen; zetten hun hart niet op de kudde, maar laten sterven, wat sterven wil. Als zij prediken, zo houden zij zich op met beschouwingen, onder de naam van verklaring van de Heilige Schrift, 't welk dikwijls wel verduisteren mocht genoemd worden, en tonen dat ze de naam van geleerd te zijn beogen, de toejuiching en toeloop van het volk zoeken; zij bedroeven het hart van de rechtvaardigen door valsheid, en stijven het hart van de godlozen; ja waren sommigen geen dronkaards, en in andere zonden levende, zodat hun gedrag niet ophalen kan bij burgerlijke mensen, en daarom zijn ze veracht bij groten en kleinen, binnen en buiten de kerk. In één woord: *de huichelarij is van Jeruzalems profeten uitgegaan*. In kerkenraden, classes en synoden is niets dat naar heiligheid gelijkt.
2. De lidmaten van de kerk zijn niet te kennen uit hun gedrag, leven niet beter dan anderen, die buiten de kerk zijn; ja zijn er zonden, die van de vervreemden van de waarheid bedreven worden, in de kerk vindt men de stapel van de zodanigen: de kuiven op 't hoofd, de naakte boezems, de veelervige bonte kleren, de wereld in de top is in de kerk te zien. De sabbatsschending, nieuwe leringen, onwetendheid, de haat, nijd, en bitterheid vervullen de kerk: en is er hier of daar een Godzalige, of een samenkomst van enige, om een Godzalig gesprek met elkaar te hebben, of eens met elkaar te bidden, die zijn het voorwerp van de haat, van bespotting en onderdrukking; die noemt men *Labadisten, Kwakers, fijnen*, enz.; doch dat is hun sieraad, en tot overtuiging van de groven, die de spot drijven; men werkt meer om de kerk te onderdrukken dan te helpen. Veel overheidspersonen, de goeden niet te na gesproken, gebruiken hun macht niet vóór, maar wel tegen de kerk. Huisoefeningen en 't onderwijzen van zijn kinderen en dienstboden, is een onbekende zaak, zodat op onze tijden zeer wel past, 't geen staat Jes. 59:14, 15. *Het recht is achterwaarts geweken, en de gerechtigheid staat van verre; want de waarheid struikelt op de straat, en wat recht is kan daar niet ingaan. Ja de waarheid ontbreekt er, en wie van het boze wijkt, stelt zich tot een roof.*

3. De kerkucht wordt bijkans geheel nagelaten; het model hoe de kerk wezen moest, is verloren; daarom is men al wel tevreden, als er veel volk ter kerk komt, en als veel lidmaten aangenomen worden, dan noemt men ze bloeiende kerken. Men neemt op vele, zo niet op de meeste plaatsen, tot lidmaten aan, die *'t Onze Vader* en *'t Geloof* opzeggen kunnen, of die maar enige vraagjes van buiten kennen. Men vereist niet een genoegzame kennis van de grondwaarheden, ook niet iets, dat naar de dadelijke afstand van de wereld, en dat naar het beeld en leven van Christus gelijkt; maar als ze niet geheel godloos zijn, dan is 't al wel; men laat dronkaards, dobbelaars, dansers, ijdelen, pronkers, ontuchtigen, gierigaards, geheel onwetende en wereldse mensen tot het Heilig Avondmaal gaan. Wordt er iemand gecensureerd, zo is 't een gering mens, en dat over een zonde, die hem bij de mensen oneerlijk maakt; maar men sluit de ogen voor de ergernissen, men wil ze niet weten, en komt iemand die te ontdekken, zo heeft hij te wachten dat hij de wrevel, zo niet tegenloop zal hebben, en dat men zal zoeken hem in 't nauw te brengen. En als er een predikant opstaat om enige hervorming te beginnen, die heeft wel te vrezen; want hij staat in gevaar om uitgeworpen te worden. In één woord: de kerk is onverbeterlijk, onbekeerlijk; 't is hopeloos, met één woord gezegd.

Als een Godzalige een verbeelding maakt van zo een goede staat van de kerk, als nu gezegd is, zo verlieft hij er op, en verlangt de kerk zo te mogen zien, maar zijn hart bloedt als hij de kerk zo verdorven, als ze nu is, beschouwt; hij kan zich niet onthouden van droefheid, ja verachting, ja toorn, en zegt: *Is dit de heilige kerk van de Heere Jezus Christus!* Waar zal men dan met de Bijbel heen? Dit brengt hem in gedachte, of 't niet best is zich van de tafel te onthouden, en zich met zo'n volk niet te verenigen.

Antwoord.

XIX. Wie zou niet verlieven op zo een heilige gestalte van de kerk, gelijk daar voorgesteld is? Mijn ziel verlangt er naar, en ik zie reikhalzende de kerk in zo een staat nog eens tegemoet, als de Heere Zijn Geest over dezelve zal hebben uitgegoten; *maar wie zal dan leven?*

Met het voorgezegde geef ik getuigenis tegen de verdorvenheid van de kerk. 't Bedroeft mij tot het binnenste van mijn ziel; ik heb tegen dezelve vóór deze openbare getuigenis gegeven. En ik verhef nog door deze mijn stem als een bazuin, *en roep uit de keel en houd niet in, verkondigende het volk des Heeren hun overtredingen, en het huis Jakobs zijn zonden.* Och, dat het ter harte namen allen, die dit lezen of horen lezen! Och, dat men zich bekeerde, dat men zich verwonderde over de lankmoedigheid Gods, in Zijn kerk nog in dit land te laten in een vredig bezit van alles, en dat men de Heere rechtvaardigde, als Hij ons zal straffen en te gronde eens mocht doen gaan! Met droefheid en schaamte ken ik mij zelf schuldig en gebrekkelijk; de Heere vergeve het genadig, en maak mij getrouwer en heiliger in mijn persoon en dienst. En de vreesachtigen hebben ook te weten, dat zij niet onschuldig zijn.

Nochtans erken ik dat de Heere onder alle staten, zo overheden, leraren, gezinnen als bijzondere leden, nog de Zijnen heeft, die in getrouwheid de Heere zoeken te dienen, en dan de sleutels van het hemelrijk van de kerk nog gebruikt worden, en op sommige plaatsen nog al meer dan men denken zou.

Maar of deze verdorvenheid reden genoeg is om zich van het Heilig Avondmaal af te houden, zullen wij eens nader onderzoeken.

1. De vreesachtige, zo hij zich nauw onderzoekt, zal misschien bevinden, dat niet een schriftuurplaats, maar de verdorvenheid van de kerk hem de eerste vreze van ten Avondmaal te gaan heeft veroorzaakt, en dat hij op die grond zich van het Avondmaal heeft afgezonderd, en dat men elkaar door 't voorstellen van de verdorvenheid van de kerk daartoe heeft gaande gemaakt en vastgesteld.

Vraagt een vreesachtige: *waarom hij niet ten Avondmaal gaat?*

Hij zal, zo hij naar zijn hart zal spreken, zeggen, omdat de kerk zo verdorven is.

Ik vraag verder: *of de Schrift niet moet zijn de enige regel van ons geloof, doen en laten?*

Men zal antwoorden: ja.

Zo moet dan de vreesachtige overtuigd zijn, dat hij in zijn vreze te nemen en te houden niet recht te werk gegaan is, omdat die niet ontstaan is uit Gods Woord, maar uit een eigen gedachte.

Men zal zeggen: de Schrift leert ons, dat men met zo een verdorven kerk de heilige sacramenten niet mag gebruiken, en men zal de schriftuurplaatsen aanwijzen.

Maar ik geef de vreesachtige in bedenking, of de schriftuurplaatsen hem de eerste bekommelingen hebben gegeven, dan of hij door de verdorvenheid van de kerk zijn oordeel en doen niet eerst vastgesteld, en daarna schriftuurplaatsen heeft opgevat om zijn oordeel en doen te stijven; dienvolgens heeft de vreesachtige bij zichzelf overtuigd te zijn, dat de eerste opwelling maar eigen bedenkingen buiten Gods Woord zijn geweest, en daarom reden heeft zichzelf van dwalen verdacht te houden.

2. 't Is de kwestie zelfs, of men in een verdorven kerk wel mag ten Avondmaal gaan, en daarom mag men de verdorvenheid van de kerk niet nemen tot een bewijs van niet te mogen aanzitten; dat is hetzelfde door hetzelfde te bewijzen.

De vraag is: *Mag men wel aanzitten met een kerk die bedorven is?*

Het antwoord is: nee; 't bewijs is, omdat de kerk zo bedorven is.

Zo zal dan de vreesachtige zien, dat hij kinderlijk en zonder verstand te werk gaat, en dat hij voortaan de verdorvenheid van de kerk niet kan, noch mag nemen tot een grond van zijn doen, en tot een bewijs voor zijn gevoelen; maar men moet zien, wat de Heilige Schrift ons zegt, of men in een verdorven kerk wel of niet mag ten Heilig Avondmaal gaan; zo ja, dan doet men kwalijk als men zich onthoudt; zo niet, of zo neen, dan doet men wel.

3. 't Is de bedoeling Gods in alle tijden geweest, de kerk in de wereld zo verdorven te laten. Beschouwt ze van Adam tot op Christus, u zult zien, dat de Heere in het merendeel geen behagen kon hebben.

En ten tijde van Christus was de Joodse kerk verschrikkelijk bedorven, en de gedoopte discipelen vielen bij menigten van Hem wederom af, en toonden, dat zij niet waarlijk bekeerd waren geweest, Joh. 6:66.

Paulus verklaarde, dat de gemeente van Corinthe vleselijk was, 1 Kor. 3:3. Dat er hoererijen onder hen in zwang gingen, 1 Kor. 5:1. Men ging dronken ten Heilig Avondmaal, 1 Kor. 11:21. Sommigen van hen hadden de kennis Gods niet, 1 Kor. 15:34. In de gemeente van Galatië waren er die afgesneden moesten worden, maar evenwel binnen bleven, Gal. 5:12. Paulus verklaart, Filip. 2:21, van velen in de kerk: *Zij zoeken allen het hunne, niet hetgeen van Christus Jezus is.*

Leest de brief van Judas, en Openb. 2 en 3, en u zult zien hoe verdorven die kerken waren. Men zal wel vermaningen en bevelen vinden, dat de kerk de ergerlijken moet afsnijden; maar in geen van alle plaatsen, alwaar de verdorvenheden van de kerk worden aangewezen, wordt de goeden verboden Avondmaal te gebruiken in die kerken.

Ziet hiervan onze *Brieven tegen de Labadisten*; onze *Waarschuwing*, en onze *Leer en leiding tegen hen*, in welke veel zaken zijn die tot verlichting van de vreesachtigen kunnen dienen. Maar weigert men de moeite te nemen, dan zullen ze hebben te weten, dat ze willen dwalen.

Verbergt zich iemand onder het woord kerk, en verstaat hij daardoor de ware Godzaligen in de wereld, en niet die vergadering, zoals ze zich uitwendig vertoont; als hij zich een lid van de kerk te willen blijven verklaart, dan heeft hij Labadistische gronden, en tot zijn onderrichting dient, 't geen wij in *De leer en leiding van hen* geschreven hebben. Hij bedriegt zichzelf en anderen.

Tegenwerping 2. **Men heeft gemeenschap met godlozen.**

XX. Die ten Heilig Avondmaal gaat, betuigt daarmee zijn gemeenschap met allen, die aanzitten, volgens: 1 Kor. 10:17. *Eén brood is het, zo zijn wij velen één lichaam omdat wij allen ééns broods deelachtig zijn.* Dat in het formulier van 't Heilig Avondmaal breder wordt verklaard en aangedrongen. Nu is het zeker, dat een Christen met godlozen geen gemeenschap mag hebben; daarom, omdat de kerk zo vervuld is met godlozen, zo is immers een Christen verplicht zich van de Heilige Tafel te onthouden, totdat de kerk gezuiverd is.

Antwoord.

XXI. De vreesachtigen zullen zelf toestaan, dat deze stelling niet volstrekt en in alle opzichten, en ten opzichte van alle Avondmaalgangers waar is; want indien de kerk van alle ergerlijken gezuiverd was, dan zouden ze geen moeilijkheid maken aan te zitten, al schoon veel onbekeerden mede mochten ten Avondmaal gaan, omdat zij hun vreze niet bouwen op onbekeerdheid, maar op ergernis. En zij zullen zelf toestaan, dat men niet behoeft verzekerd te zijn, dat allen, die met hen aanzitten, bekeerden zijn, en dat men daarvan ook niet volstrekt verzekerd kan zijn; en verder, indien men met het aanzitten verklaarde, met alle Avondmaalgangers de inwendige geestelijke gemeenschap te hebben, zo verklaarde men, dat men ook diezelfde gemeenschap had met de onbekeerden, die daaronder mochten zijn of waren. Dat is verre van hen en ons.

Hieruit blijkt, dat deze schriftplaatsen niet verstaan moeten worden, en zij nu ook moeten toestaan, dat zij dezelve niet verstaan willen van de inwendige geestelijke gemeenschap met al de Avondmaalgangers, omdat zonder twijfel onbekeerden in de gemeente waren. Hieruit kunnen wij dan zien, en zij moeten op hun eigen grond overtuigd zijn, dat deze plaats, volgens hun opvatting, meer bewijzen zou dan zij zelf willen, en hun geen vrijheid zou geven ten Avondmaal te gaan, dan met zodanigen, van welker wedergeboorte zij volstrekt zeker waren, 't welk zij verwerpen. Dus blijkt dat deze tekst hun geen grond geeft van afblijven.

XXII. 2. De apostel spreekt in dat aangetogen hoofdstuk van de afgezonderdheid van de kerk van alle andere godsdiensten, en verklaart, dat dit afgezonderde volk één lichaam is, omdat zij dezelfde sacramenten deelachtig zijn, en daarom zich niet moet vermengen met andere godsdiensten, vers 18, 20, 21. In dit volk, in dit lichaam toont hij, dat er waren: én ware begenadigden, die waarlijk gemeenschap met Christus, en

inwendige geestelijke gemeenschap met elkaar hadden, én onbekeerden, die wel verklaarden, dat ze ook Christus aannamen, en door Hem hun zaligheid zochten, en naar zijn wetten wilden leven, maar het niet deden. ‘t Welk hij toont door het voorstellen van de uittocht van Israël uit Egypte, hun doop in de wolk en zee, het eten van het manna, en drinken uit de steenrots, in welker merendeel de Heere geen behagen had, omdat ze godloos en afgodisch leefden, welker zonden en straffen hij de Corinthiërs voorstelt, opdat zij daardoor afgeschrikt mochten worden van in diergelijke zonden zich te verlopen, en van de afgodendienst, en het eten en drinken met de afgodendienaars op hun feesten, en in hun afgodenoffers.

Hieruit blijkt, dat alle leden van de kerk één volk uitmaken, ten opzichte van de belijdenis, en afzondering van andere godsdiensten en volkeren, maar niet ten opzichte van de inwendige en geestelijke gemeenschap met Christus en in Hem met elkaar; en dat de zonden van sommige leden, om welker wille God geen behagen in hen heeft, niet komen op de rekening van de Godzaligen, in welke God ja behagen heeft; zo is dan de gemeenschap uitwendig, en niet geestelijk, noch inwendig, die men met het ten Heilig Avondmaal gaan verklaart te hebben met het lichaam van de gemeente; ook is ze inwendig met alle ware gelovigen, die men kent en niet kent. En daarom kunnen de vreesachtigen deze plaats niet gebruiken tot voeding van hun bekommelingen. Ziet hierbij ‘t geen wij in het begin van de natuur van de kerk hebben gezegd.

Tegenwerping 3.

XXIII. De apostel verbiedt wel uitdrukkelijk met ergerlijken ten Heilig Avondmaal te gaan. 1 Kor. 5:11, *Maar nu heb ik u geschreven, dat gij u niet zult vermengen, namelijk, indien iemand, een broeder genoemd zijnde, een hoereerder is, of een gierigaard, of een afgodendienaar, of een lasteraar, of een dronkaard, of een rover; dat gij met zodanig een ook niet zult eten.* Dat de apostel hier van het Heilig Avondmaal spreekt, blijkt uit de gehele omstandigheden; want hij spreekt van de bloedschender, om die uit de gemeente te bannen, en dringt daarop aan met het voorstellen van het Pascha, als wanneer het zuurdeeg moest weggedaan worden; en indien de apostel al sprak van de liefdemaaltijden, zo is ‘t hetzelfde; want in de liefdemaaltijden genoot men het sacrament des heiligen Avondmaals; en indien hij al sprak van gewone maaltijden, zo is ‘t even krachtig; want zo men het mindere niet moet doen met hen, veel minder het meerdere.

Hiermee komt overeen 2 Thess. 3:14, *Indien iemand ons woord, door deze brief geschreven, niet gehoorzaam is, tekent dien; en vermengt u niet met hem, opdat hij beschaamd worde.* Zie ook vers 6. *Wij bevelen u, broeders! in de Naam van onze Heere Jezus Christus, dat gij u onttrekt van een ieder broeder, die ongeregeld wandelt.* Doet hierbij: 2 Kor. 6:14, 17, *Trekt niet een ander juk aan met de ongelovigen; want wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid? Daarom gaat uit het midden van hen, en scheidt u af.* Zie daar zulke klare bevelen van zich af te houden; daarom is het de plicht, en men is verbonden met zulke ergerlijken niet aan te zitten.

Antwoord.

XXIV. Rakende de tekst, 1 Kor. 5:11. Hier is een klare tegenstelling van verscheidene personen naast dezelfde zaken, welke met sommige personen geoefend, en met andere niet geoefend mogen worden. De verscheiden personen zijn aan de ene zijde zondaren buiten de kerk, en aan de andere zijde de ergerlijken in de kerk. De zaak is vermenging, en bijzonder het eten. De vermenging is handel en wandel, nering en verkering, oefening

van bescheidenheid en vriendelijkheid, en als die het vereisen, ook eten; want al staat het eten niet bij de zondaren buiten de kerk, zo toont de toelating van vermenging met hen, en de tegenstelling, dat het daarmee verstaan moet worden. Deze vermenging en eten staat de apostel toe met zondaren van deze wereld, te weten, als de bovengezegde zaken ons daartoe noodzaken, ons altijd wachtende van hun onvruchtbare werken van de duisternis, en altijd schijnende onder hen als lichten in de wereld, gelijk Christus met de tollenaars en zondaren gegeten heeft. Maar hij verbiedt dezelve vermenging en eten, die men wel mag hebben met de zondaren die buiten zijn, te hebben met de ergerlijken in de kerk, die broeders genoemd worden. Hieruit blijkt, dat de apostel vers 11 niet spreekt van het eten in het Heilig Avondmaal, omdat men met de zondaren die buiten zijn, nooit kerkelijk zich vermengt, en in het Heilig Avondmaal nooit met hen eet, dat geeft het woord buiten te kennen; maar men vermengt zich alleen burgerlijk met hen. De apostel nu verbiedt de burgerlijke gemeenschap met ergerlijke broeders.

Vraagt iemand naar de reden, *waarom men die gemeenschap met ergerlijke lidmaten niet hebben mag, die men wel hebben mag met de zondaren die buiten zijn?*

Ik antwoord, omdat de vermenging en 't eten met de wereldden, die buiten zijn, ons niet zal verdacht maken, alsof men 't met hen hield en hun gelijk was; maar die vermenging en 't eten met ergerlijk genaamde lidmaten, zou immer schijnen, dat wij behagen hadden in hun wandel, omdat men in andere dingen, namelijk, de belijdenis en vereniging tot een volk en kerk, met hen overeenkomt, en de ergerlijke lidmaten zouden niet beschaamd worden, gelijk zij door 't onttrekken zouden worden, maar veel meer in hun zonden gestijfd worden. Dit achten wij de zin van deze tekst te zijn.

Uitvlucht. Willen nu de bekommerden hieruit besluiten: mogen wij ons niet vermengen met de ergerlijken in de burgerlijke omgang en burgerlijke maaltijden, veel minder dan in het geestelijke, en in het eten in het Heilig Avondmaal.

Antwoord.

Ik antwoord, dat ik tegen zo'n besluit niets heb, maar besluit dit niet uit deze tekst, die daar 't oog niet op heeft. Maar wat dan? Derhalve zo moet een Christen zich onthouden van het Heilig Avondmaal als er ergerlijken aangaan; dat volgt in het minste niet. De krachteloosheid van zo'n gevolg zal blijken, als men aanmerkt, dat het niet eten met ergerlijken aan de heilige tafel op tweeërlei wijze geschieden kan, namelijk, of door de zodanigen door de kerkelijke tucht af te houden, of door zichzelf te onttrekken en af te houden.

Het eerste is de plicht van de kerk, en een ieder is verplicht zijn uiterste vlijt daartoe aan te wenden, door hem in het bijzonder aan te spreken, te overtuigen, te bestraffen, te waarschuwen op zo'n wijze, die niet alleen zichzelf vergenoegt zijn plicht gedaan te hebben, maar ook om die ergerlijke te bekeren, en van zijn ergerlijkheid af te trekken. Hoort hij u, u hebt de kerk zo verre gezuiverd, en een ziel van de dood gered. Hoort hij u niet, 't is ieders plicht de zodanige aan de opzieners van de kerk aan te brengen, en met bewijs van de misdaad, opdat de kerk, die *ex actis et probatis*, uit daden en die bewezen, moet handelen, de zodanige afhoudt. Houdt de kerk de zodanige af, dan is uw aanstoot weggenomen, en dan bent u verplicht u met hem niet te vermengen, en zelfs met hem niet te eten, opdat hij, door u te onttrekken van hem, en alle gemeenschap met hem af te snijden, beschaamd en bekeerd mag worden. Houdt zij hem niet af, óf omdat zij de misdaad zo groot niet oordeelt, óf omdat zij geen bewijs genoeg heeft, zo moet de vreesachtige zich onderwerpen, en op zijn eigen oordeel niet staan, of alle vereniging

met de kerk is gedaan, en de kerk kan niet bestaan. Houdt de kerk een zodanige, de ergernis klaar blijkende, niet af, zo doet zij haar plicht niet, en zij bezondigt zich grotelijks tegen de Heere. Maar u hebt uw plicht gedaan, en u hebt tegen zodanige ergerlijke getuigenis gegeven, en verklaart, dat u geen deel met hem hebben wilt, en dat zodanige tegen uw wil en dank zich vervoegt aan de heilige tafel, en dus hebt u geen deel en gemeenschap met zo'n ergerlijke.

Uitvlucht. Maar men zal zeggen, daar zijn zovele ergerlijken, dat er geen raad toe is, van ze allen aan te spreken en aan te brengen; en de kerkenraden, velen zijn zo gesteld, dat men met het aanbrengen geen vrucht zou doen, maar zichzelf maar in 't oog zou brengen als een wijshoofd, en als een albestier; ja men zou de zaak zo wenden en draaien, en zo met de getuigen handelen, dat men zelf in 't nauw zou komen, en wel uitgemaakt zou worden als een valse beschuldiger; in één woord, daar is geen raad toe. Antwoord.

Ik antwoord:

- (a) u zult misschien niet velen ergerlijken kennen, en die u niet kent, die kunnen u niet deren; 't ligt hem daar niet, maar men wil geen moeite doen. Een ieder te laten lopen naar zijn verderf, en niemand tot partij te maken, en zelf maar weg te lopen, is gemakkelijk werk; maar denkt aan die dienstknecht, die zijn talent in de aarde begroef.
- (b) De kerkenraden alle zijn zo niet gesteld; in alle plaatsen, waar ik opziener geweest ben, heeft men altijd de ergerlijken, die aangebracht werden, of die iemand van de kerkenraad zelf voorstelde, gecensureerd; maar men moet niet naar zijn eigen voorstelling te werk gaan, en menen, dat men op uw zeggen terstond maar moest aangaan; maar men moet wel gegrond zijn, en 't op zo'n wijze aanbrengen, dat er geen meesterschap, maar liefde zich vertoont. Doch 't zal al wederom op gemakkelijke uitkomen; men klaagt al over eens anders nalatigheid, en men doet zelf nietmetal, en geeft evenwel voor, alsof men zo'n hervorming begeerde; of er in sommigen niet heimelijk een beoging onder loopt, van voor heilig aangezien te worden door zulke klachten en afblijven, geef ik hun in bedenking voor 't aangezicht des Heeren. Doch doet iemand het in waarheid en nederigheid van het hart, zo spruit zijn dwaling uit misvatting van de kerk, zoals ze zich uitwendig vertoont, en door regels naar Gods Woord bestierd moeten worden, welke dwaling vergezelschap is met gemakkelijke en vreesachtigheid.

Dus hebben wij getoond, hoe het niet eten met ergerlijken aan de heilige tafel geschiedt door de ergerlijken af te houden, 't welk bevolen en de plicht van de kerk is. Ook kan het niet eten met ergerlijken geschieden, door zichzelf te onttrekken en af te houden van de heilige tafel; doch dit is nergens geboden, maar verboden, gelijk wij in de bewijsredenen hebben getoond, zodat de afblijvers zich bezondigen, en zoveel in hen is de band van de kerk losmaken, en alles in duigen zouden doen vallen.

Al was deze tekst ten eerste, zonder sluitredenen van het mindere tot het meerdere, te verstaan van het niet eten met ergerlijken in het Heilig Avondmaal, zo is de zin niet: u zult met de zodanigen niet eten door zelf weg te lopen, en u te onthouden van die tafel, waartoe gij geroepen zijt, en waarin zoveel nut voor uw ziel, en zoveel eer voor de Heere Jezus steekt; maar dan zou de zin zijn: *gij zult met de zodanigen niet*

eten, door de boze uit het midden van u weg te doen, vs, 13, door het oude zuurdesem uit het huis uit te zuiveren, vers 7, en niet zelf uit het huis en van het Pascha weg te lopen. Hieruit moeten dan de vreesachtigen overtuigd zijn, dat deze plaats, die hun voornaamste steunsel is, hun geen grond geeft voor hun afblijven. Deze tekst nu beantwoord zijnde, hebben wij niet veel woorden van node om de andere te beantwoorden.

XXV. 2. Wat aangaat deze tekst, 2 Thess. 3:6, 14. Deze plaatsen geven geheel geen grond voor de vreesachtigen; want die spreken niet van zichzelf te onttrekken van de kerk, of van de heilige tafel, en dat tot zijn eigen nut om zich niet te besmetten; maar van de plicht van de kerk naast ergerlijken, om die te tekenen, af te houden, uit haar gemeenschap te bannen, zich van hen te onttrekken, en zich vreemd te houden van zodanige gecensureerden, opdat zij beschaamd zouden worden tot hun bekering. Let maar op die onderscheiding van zich te vermengen met hen, of door die uit te werpen, 't welk de plicht van de kerk is, of door zichzelf af te houden 't welk ongeoorloofd is. Men mocht zeggen: *maar als de kerk haar plicht niet doet, en de ergerlijken gaan aan de Heilige Tafel, zo heeft men evenwel dan gemeenschap met hen, en men onttrekt zich niet, als men mede ten Heilig Avondmaal gaat.*

Ik antwoord: men heeft geen verdere gemeenschap met hen, dan de belijdenis, gelijk boven is getoond, en men heeft protest tegen hen gedaan, gelijk aangewezen is dat men doen moet. Dat men dat niet verbeteren kan, moet men betreuren.

3. Wat aangaat de tekst 2 Kor. 6:14-17. Met de eerste opslag is het klaar, dat deze plaats is een vermaning aan de kerk, aan een ieder lidmaat, bekeerd of onbekeerd, tot zijn plicht, naast de ongelovige heidenen die buiten zijn, om zich van die af te scheiden, en niet naast de ergerlijken die binnen zijn. De kerk moet zich te samen tot één lichaam, tot één volk, tot één kerk vergaderen, en zo klaarblijkelijk uitkomen, in afscheiding van de heidenen, uit welke zij uitgegaan waren, en onder welke zij nog leefden, dat men het zien kon, dat zij op zichzelf een geheel ander volk waren dan de heidenen, en zich van hen afzonderden, en te samen onder één Hoofd, Jezus Christus, verenigden. Wat grond is hier voor de vreesachtigen?

Tegenwerping 4. **Gods toorn**

XXVI. Gods toorn wordt ontstoken over de gemeente, als men met ergerlijken Avondmaal houdt gelijk blijkt uit: 1 Kor. 11:30. *Daarom zijn onder u veel zwakken en zieken, en velen slapen.*

Dit erkent de Gereformeerde Kerk in de Catechismus: Vraag 82. *Alzo wordt het verbond Gods ontheiligd, en zijn toorn over de gehele gemeente verwekt.*

Nu is ieder Christen verplicht de toorn van God niet te verwekken, ja te ontvluchten; en daarom is het de plicht zich te onthouden van het Heilig Avondmaal, zolang als er zovele ergerlijken aangaan.

Antwoord.

1. In dit hoofdstuk staat niet, dat de toorn van God ontstoken wordt over de Godzaligen, wegens hun goed Avondmaal houden, dat zeggen is onwaarheid; maar Gods toorn wordt ontstoken over de kerk, als die zich schuldig maakt aan zeer zondige onordelijkheden en ergernissen, gelijk die zonde hier was, en als die zich schuldig maakt aan nalatigheid, in de ergerlijken te weren. En als nu allen daaraan schuldig

zijn, en niemand zijn plicht doet, zo is 't recht, dat ze ook allen strafbaar zijn. En als de vreesachtigen zich ook aan die nalatigheid schuldig gemaakt hebben, waarom haten ze dan de kastijding, en zeggen niet liever: *ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd?*

2. 't Is niet te geloven, ik beroep mij op het geweten van de tedere vreesachtigen, dat de Heere zijn toorn zou uitstorten over een oprechte, die in zijn eenvoudigheid Godzalig ten Heilig Avondmaal gaat, de verdorvenheid van de kerk betreurt, en zijn plicht daarnevens gedaan heeft.
3. Indien de toorn van God tegen de gehele gemeente ontstoken wordt, over 't Heilig Avondmaal houden met ergerlijken, zo dan ook over de vreesachtigen, al onthouden zij zich; want zij verklaren leden van de kerk te zijn. Zo kunnen zij dan, volgens hun eigen stelling, de toorn van God niet ontlopen, zolang zij verklaren leden van die verdorven kerk te zijn.

Zeggen ze: de Heere zal ons verschonen, omdat wij de zonde van Avondmaal houden, niet begaan.

Ik zeg nog eens:

- (a) dat was hier de zonde niet.
- (b) Waar staat dit geschreven, dat zij, die verklaren leden van de kerk te zijn, wegens hun niet Avondmaal houden vrij zouden gaan, als de gehele gemeente gestraft wordt?
- (c) Zo zij vrij zouden gaan, waarom dan ook niet de eenvoudige Godzalige Avondmaalgangers, die meer tegen de ergerlijken gedaan hebben dan zij? Dus moeten zij overtuigd zijn, dat dit voorwendsel noch kracht heeft op hun hart, noch schijn voor anderen.

Tegenwerping 5. Getuigenis geven tegen zo een verdorven kerk.

XXVII. Men moet getuigenis geven tegen de verdorvenheid van de kerk, en dat kan men in deze treurige staat van de kerk niet beter en klaarblijkelijk doen, dan door zich af te sonderen. Hierdoor wordt openbaar, dat men de kerk zo verdorven verklaart, en dat de straf niet wordt geoefend; hierdoor worden de predikanten en ouderlingen bestraft en overtuigd, dat zij hun plicht niet doen, maar oorzaken zijn dat de kerk zo verdorven wordt en blijft; hierdoor zouden de godlozen beschaamd worden wegens hun zonden, en de goeden zouden bij zichzelf overtuigd worden, dat ze mede moesten uitkomen tot de hulp voor Sion, door zich mede te onttrekken. Dus zou het kaf van het koren gescheiden worden; het kaf zou verstuiwen, en het koren zou bijeenvergaderd worden, 't zij dat ze het kaf uitdreven, 't zij dat ze in andere plaatsen vergaderden en goede predikanten beriepen, en zo een zuiverder kerk hadden, die als een stad op een berg, en als een licht op de kandelaar in Nederland zich vertoonde. En indien men de kerk niet wilde dulden, maar die vervolgde, zo kon men naar een andere plaats of koninkrijk vertrekken, alwaar men vrijdom zou bekomen; want de gehele aarde is des Heeren, en Hij zou zowel zijn volk elders onderhouden als hier. Ja misschien zou de Heere ook meerder uitwendige zegeningen geven over zo'n zuiverder kerk; en die kerk zou zijn als een opgerichte banier voor geheel Europa, en de goeden zouden van alle kanten daarheen lopen. Nochtans zou men blijven een bijzondere kerk van de Gereformeerde Kerk, die men wel verdorvener, nochtans als de ware kerk zou erkennen. Is het dan niet van grote nuttigheid zichzelf te onthouden van het Heilig Avondmaal, aan 't welk zovele

ergerlijken aankomen? En al had het zo'n gevolg niet, zo had men evenwel het zijne gedaan, en dat zou de Heere aangenaam zijn.

Antwoord.

XXVIII. Dit alles is maar een wakende droom. Zo riepen ook de Labadisten, maar hoe slecht loopt het met hen af! Men moet geen kwaad doen, opdat het goede daaruit kome. Zo wordt er geen getuigenis gegeven tegen de verdorvenheid van de kerk; want het is tegen Gods ordonnantie; maar men geeft getuigenis van zijn eigen misvatting, inbeelding, grootsheid en scheurziekte. Hoe men getuigenis moet geven, hebben wij boven getoond. Voegt daarbij een heilige wandel in nederigheid van het hart, geloof en liefde. Zo overtuigde Noach de eerste wereld; zo overtuigen Godzalige vrouwen hun ongelovige mannen.

De verbeelding van herstel van de kerk daardoor, is maar verbeelding, en inderdaad maar een verstrooiing: *Die met Mij niet vergadert, die verstrooit*. Als de Heere Zijn kerk zal gebieden te herstellen, zo zal Hij overvloediger Geest uitgieten in Zijn kerk, of Hij zal een algemene Geest geven in alle goede leden, om de ergerlijken uit te drijven, óf zelf uit te gaan, gelijk in de uitgang uit Babel, en in de beeldenstorm geschiedde. Laat ons zolang wachten en onze plicht doen in de kerk. De gemoederen en bevattingen, zelfs van de kinderen van God, zijn nu zo verdeeld onder elkaar, door de verscheidenheid van de gevoelens, dat geen vereniging onder hen, schoon bevrijd van alle ergerlijken in de kerk, of uitgaande uit de kerk, te verwachten is.

Uit dit voorstel blijkt klaar, dat het werk van de vreesachtigen op een scheuring uitdraaien zou, zo ze maar aanhang kregen, en dat het protesteren van evenwel leden van de kerk te zijn en te willen blijven, veranderen zou in de kerk als Babel aan te zien. En men zou het voorwendsel van ergernis haast veranderen in zekere of waarschijnlijke kennis van eens anders wedergeboorte, en men zou niet tevreden zijn met de gronden van aanneming van lidmaten, en straf te oefenen, in het vorige voorgesteld. 't Zou gaan, of naar de Labadisten, of Hebreëen, of 't zou een derde dwaling worden. Daarom laat af van zulke beschouwingen, en schikt uw oordeel en wandel naar Gods Woord, dan zult u zeker wandelen.

Tegenwerping 6. **God geeft schijnsel over het onthouden.**

XXIX. God geeft over het afblijven schijnsel; want Hij geeft de zodanigen een zoet bevredigd geweten, een vrije toegang tot de troon der genade en meerdere kracht tegen hun verdorvenheden, zodat zij hun weg met blijdschap wandelen. Dit is onweersprekelijk, de ervaring leert het, en die zich onthouden, weten dat het waar is, en dat het loochenen en tegenspreken tegen de waarheid en klare ondervinding is, en uit onkunde van de ware gestalte van de onthouders voortkomt.

Antwoord.

1. 't Is niet al troost en heiligheid, dat men als zodanig voorgeeft, de duivel kan zich veranderen in een engel des lichts. Ik heb door ondervinding aan verscheiden gezien, dat zulk hoog opgeven maar was een glorie om zijn doen meer te rechtvaardigen, en anderen daardoor tot zich lokken, om ook met de menigte te strijden, en dat het al kort met hen veranderde.
2. Als een onthouder al in waarheid ondervindt 't geen hij zegt, zo is dat niet om het onthouden; de Heere zegende ook de vroedvrouwen in Egypte, niet om haar leugen, maar om het goede dat ze deden. Daar genade in het hart is, en men meent dan Gode een aangename dienst te doen, zo wordt die genade door dat getuigenis van het

geweten, schoon dwalende, levend. De Heere ontmoet dan die levendige ziel, omdat ze zich opbeurt en werkzaam is in het geloof en heiligmaking, en ziet die zondige gelegenheid, bij welke de ziel levendig is geworden, in zijn goedheid voorbij. Ook wordt de ziel wel verwakkerd, doordien de afzondering en vertoning van wat buitengewoons en uitnemends te doen, 't gemoed overtuigt en prikkelt, dat ze ook wat bijzonders moet zijn in haar daden, te meer, omdat zij in 't oog is van een ieder en haar misslagen te meerder ergernis zouden geven, en haar getuigenis bederven. Zodat de goede gestalte van de ziel geen grond is te geloven, dat het onthouden derzelve Gode behaagt.

Tegenwerping 7. **Men kan 't niet uit het geloof doen.**

XXX. Al wat uit het geloof niet is, dat is zonde. Nu, wij kunnen in het geloof niet aangaan, maar zouden het met veel gevaren moeten doen; daarom is 't dan best dat men zich onthoudt van die heilige tafel, zolang de kerk zo bedorven is; al is 't dat men grote begeerte tot het Heilig Avondmaal heeft, en het een bittere smart is, dat men het niet durft noch mag gebruiken.

Antwoord.

1. 't Is waar, men moet niets doen tegen zijn geweten; maar 't is ook waar, dat men een dwalende geweten niet mag opvolgen; want dan dwaalt men ook met daden. Het geweten volgt het licht dat men heeft, daarom moet men trachten de waarheid wel te verstaan, en zijn geweten te onderrichten, met Gods Woord te doorzoeken, zonder opgevat vooroordeel, en met bidden om licht, en met raadplegen met verstandigen en Godzaligen, bijzonder leraren, wier lippen de wetenschap bewaren, en men zal uit zijn mond de wet zoeken; *want hij is een engel des Heeren der heirscharen*. Mal 2:7.
2. Gelijk men niet mag toetreden met een bevreesd geweten, zo mag men ook niet afblijven met een bevreesd geweten. Toen men eerst de gedachten tot het onthouden kreeg, toen hield men nog Avondmaal; en men heeft te onderzoeken, of men volstrekt zonder enige bekommring verzekerd was dat het de wil Gods was, en dat hij die moest opvolgen, toen men de eerste maal zich onthield, dan of men het met bekommring deed, denkende, dat hij zo nog 't best zou doen. Indien men in de verandering nog vrees heeft, zo moet men blijven waar men is, zolang totdat men in het geloof zonder vrees veranderen kan: en daarom kan de vreesachtige zien, dat hij had moeten blijven in het gaan ten Avondmaal, omdat hij zich niet zonder bekommring kon onthouden en onthouden heeft, en niet genoeg de zaak onderzocht had. Dat hij daarna minder vrees heeft gehad, dat is, omdat hij zijn vooroordeel meer stijfde door zijn daden, en zo de vrees verdoofde; en misschien is daar een oordeel van God bij geweest, die degene, die dwalen wilde en roekeloos zijn doen begon, heeft losgelaten. Uit alle deze kan de vreesachtige zien in wat verwarde staat hij zich gebracht heeft, en dat zijn vrees hem niet bevrijdt van zonde te begaan, indien het zijn plicht was ten Avondmaal te gaan, gelijk het is.

Dus hebben wij de zaak aan alle kanten beschouwd, en de waarheid klaar doen zien. Ik eindig dan met deze wens en vermaning: De Heere zende Zijn licht en waarheid, dat die ons geleiden, dat ze ons brengen tot de berg van zijn heiligheid, en tot Zijn woning. *Keer weer, keer weer, o Sulamith! keer weer, keer weer, dat wij u mogen aanzien!* Hoogl. 6:13. Eilieve! zijt toch aan de waarheid gehoorzaam, laat trotsheid van het hart, noch

vleselijke schaamte u beletten Gode de eer te geven en weer te keren. De Heere worde u te sterk, Hij overrede u, Hij beware u voor andere dwalingen, en doe u in Zijn waarheid wandelen. Hij make u tot een licht, tot een sieraad in Zijn kerk, tot eer, en heerlijkheid Zijns Naams! Amen.

Hoofdstuk 26

Van de gemeenschap der gelovigen met Christus en met elkaar.

In het vorige hebben wij gesproken van de natuur van de kerk, en dat men zich bij haar moet voegen, en bij haar blijven; nu zullen wij tonen de gemeenschap, die de ware leden van de kerk hebben met hun Hoofd Jezus Christus en met elkaar, en hoe ze die moeten oefenen.

De Heere Jezus Christus geeft aan de kerk niet alleen veel en voortreffelijke weldaden; maar dat alle verwondering te boven gaat, daar is een onderling eigendom aan elkaar, zij worden met elkaar verenigd, en zij oefenen gemeenschap met elkaar. Drie zaken, in welke alle zaligheid is opgesloten.

II. Christus heeft eigendom aan de ware gelovigen, en de gelovigen aan Christus. Dat geven de betrekkings-woorden mijn en zijn te kennen, die zo in het Hooglied gedurig, als in veel andere plaatsen gebruikt worden: Hoogl. 2:16. *Mijn Liefste is mijn, en ik ben de Zijne.* Hoogl. 5:2. *Doe mij open, Mijn zuster, Mijn vriendin, Mijn duif, Mijn volmaakte.*

De grond en reden is:

1. De Vader heeft hen aan de Zoon gegeven: Joh. 17:6. *Zij waren Uwe, en Gij hebt Mij dezelve gegeven.* Psalm 2:8. *Eis van Mij, en Ik zal de heidenen geven tot Uw erfdeel, en de einden der aarde tot Uw bezitting.* En zo wederom heeft de Vader Zijn Zoon gegeven aan de gelovigen: Jes. 9:5. *Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven.* Efëze 1:22. *En heeft Zich der gemeente gegeven tot een Hoofd.*
2. Zij staan Jezus duur: Hij heeft ze met zijn bloed gekocht, Hij heeft de prijs betaald; dus zijn ze Zijn eigendom door een zuiver recht: Openb. 5:9. *Want Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed.*
3. Zij waren in het geweld des satans, onder zijn strikken naar zijn wil gebonden en gevangen. De Heere Jezus heeft door zijn dood de duivel overwonnen, hem gebonden, en de uitverkorenen van onder zijn geweld weggehaald en in Zijn Koninkrijk overgebracht. Hebr. 2:14, 15. *Opdat Hij door de dood te niet doen zou degene, die het geweld van de dood had, dat is de duivel, en verlossen zou, enz.* Lukas 11:21, 22. *Wanneer een sterk gewapende zijn hof bewaart, zo is al wat hij heeft in vrede; maar als een daarover komt, die sterker is dan hij, en hem overwint, die neemt zijn gehele wapenrusting, waarop hij vertrouwd, en deelt zijn roof uit.*
4. In een huwelijksverbond krijgen beide partijen eigendom aan elkaar, door onderlinge overgift, zo ook hier: Ezech. 16:8. *Ja Ik zwoer u, en kwam met u in een verbond, spreekt de HEERE Heere, en gij werd Mijne.* Van dit huwelijksverbond wordt gesproken Hos 2:18, 19, *Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid.* Zodat het nooit verbroken, noch de bondgenoten van Hem gescheiden zullen worden: *Ja, Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid.* 't Is des Vaders toestemming en genoegen, zij worden door Christus' lijden en sterven in staat gebracht, om tot God, wiens rechtvaardigheid daardoor voldaan is, te naderen, en kinderen van God te worden in Hem. En in gericht, om hen te bewaren, als het zwart des oogappels, en om wraak te doen over allen, die hen beledigen. En in goedertierenheid, en in barmhartigheden. 't Is alles liefde, vriendelijkheid, goedheid en weldadigheid. *En Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof.* Dat is in waarheid, getrouwheid en vastigheid, om u nooit

te begeven, nooit te verlaten. *En gij zult den Heere kennen.* Ik zal u geven verlichte ogen des verstands, Ik zal Mij aan u openbaren, en al Mijn liefelijkheden u doen zien en smaken.

5. Zo is ook aan de kant van de gelovigen een hartelijke, algemene en volstrekte overgift, zonder enige achterhouding. *Zij geven de Heere de hand, ja deze zal zeggen: Ik ben des Heeren; en gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des Heeren,* Jes. 44:5. *O hoe welgelukzalig is het volk diens God de Heere is, het volk, dat Hij Zich ten erve verkoren heeft,* Psalm 33:12.

III. Dit eigendom is gepaard met vereniging.

Deze vereniging is onuitsprekelijk, ze wordt beter van een gelovige gevoeld, dan ze met woorden kan uitgedrukt worden. Ze is niet wezenlijk, gelijk de Goddelijke Personen één zijn; niet persoonlijk, gelijk de menselijke natuur in de Persoon van de Godheid van Christus is aangenomen, en met dezelve verenigd is; zij geschiedt niet door vermenging, gelijk water en wijn; niet door verandering, alsof de gelovigen Christus zelf werden, en alzo werden vergoed of verchristust; zij is niet een sacramentele vereniging, gelijk 't brood en wijn met het lichaam en het bloed van Christus in het Heilig Avondmaal; 't is ook geen blote relatie of betrekking, ook geen gelijkvormigheid van de gelovigen met Christus in heiligmaking.

Maar deze vereniging geschiedt:

- (a) Door inwoning van de Geest van Christus in de gelovigen: 1 Kor. 3:16. *Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in u woont?*
- (b) Door een geestelijk huwelijk, Ezech. 16:8; Hos. 2:18, 19.
- (c) Door het verenigend geloof: Efëze 3:17. *Opdat Christus door het geloof in uw harten wone.*
- (d) Door de liefde, welker natuur is geen scheiding te kunnen verdragen, maar op het allernauwste te verenigen: Joh. 14:23. *Mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.* Rom. 8:35. *Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?* Zodat deze vereniging is zakelijk, eigenlijk, waarlijk, geheel, zonder iets voor zichzelf te behouden, onafscheidelijk tot in alle eeuwigheid; geestelijk, niets lichamelijks komt hier in enige aanmerking.

IV. Deze vereniging wordt door verscheidene uitdrukkingen in de Schrift voorgesteld, en door verscheiden gelijkenissen verklaard.

De Schrift noemt deze vereniging:

1. Eén-zijn. 1 Kor. 6:17. *Maar die de Heere aanhangt, is één geest met Hem.* Rom. 6:5. *Indien wij met Hem één plant geworden zijn.*
2. Christus aandoen. Rom. 13:14. *Doet aan de Heere Jezus Christus.*
3. In Christus geworteld zijn. Kol. 3:7. *Geworteld en opgebouwd in Hem.*
4. Onderling inzijn.
 - (a) Christus is en leeft in de gelovigen. Joh. 17:23. *Ik in hen.* 2 Kor. 13:5. *Of kent gij uzelfen niet, dat Jezus Christus in u is?* Gal. 2:20. *Christus leeft in mij.*
 - (b) De gelovigen wederom zijn in Christus uitverkoren. Efëze 1:4. *Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem.*

- (c) Zij zijn in Hem gedoopt. Gal. 3:27. *Want zovelen als u in Christus gedoopt zijt, hebt u Christus aangedaan.* Rom. 6:4. *Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood.*
- (d) Zij leven in Hem. Kol. 2:6. *Gelijk gij dan Christus Jezus de Heere hebt aangenomen, wandelt also in Hem.* Efëze 2:6. *En heeft ons mede opgewekt, en heeft ons mede gezet in de hemel in Christus Jezus.*
- (e) Deze onderlinge inwoning drukt de Heere Jezus aan weerskanten uit. Joh. 15:5. *Die in Mij blijft, en Ik in Hem, die draagt veel vrucht.*

Gelijkenissen.

V. De Schrift drukt de nauwheid van deze vereniging uit door verscheidene gelijkenissen.

1. Door gelijkenis van een huwelijk. Efëze 5:31, 32. *Zij twee zullen één vlees wezen. Deze verborgenheid is groot; doch ik zeg dit, ziende op Christus en de gemeente.*
2. Door de gelijkenis van de vereniging des lichaams met het Hoofd. Efëze 1:22, 23. *En heeft Zich der gemeente gegeven tot een Hoofd boven alle dingen, welke zijn lichaam is.* 1 Kor. 6:15. *Weet u niet dat uw lichamen leden van Christus zijn?* Kol. 2:19. *En het hoofd niet behoudende, uit dat het gehele lichaam door de samenvoegselen en samenbindingen voorzien en samen gevoegd zijnde, opwast met Goddelijke wasdom.*
3. Door gelijkenis van de boom en zijn takken. Rom. 11:17. *En zo enige takken afgebroken zijn, en gij, een wilde olijfbroom zijnde, in derzelver plaats zijt ingeënt, en des wortels, en der vettigheid des olijfsbooms mede deelachtig zijt geworden.* Joh. 15:5. *Ik ben de wijnstok en gij de ranken.*
4. Door gelijkenis van een huis, 't welk uit veel samengevoegde stenen opgebouwd is. 1 Petrus 2:4, 5. *Tot welke komende als tot een levende steen... Zo wordt u ook zelf, als levende stenen, gebouwd tot een geestelijk huis.* Efëze 2:20. *Gebouwd op het fundament van de apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste Hoeksteen, op welke het gehele gebouw bekwamelijk samengevoegd zijnde, opwast tot een heilige tempel in de Heere.*

Deze gelijkenissen geven de allernauwste vereniging te kennen in de natuur, maar nog nauwer is de geestelijke vereniging van de gelovigen met Christus.

Gelovigen hebben en oefenen gemeenschap met Christus Zelf.

VI. Uit het eigendom, en daaruit vloeiende vereniging, komt voort gemeenschap, dat is, oefening en gebruikmaking van dat eigendom en de vereniging. Deze gemeenschap is én met de Persoon Jezus Christus, én aan Zijn goederen.

1. De gelovigen hebben en oefenen gemeenschap met de Persoon. Een tijdgelovige ziet maar op de goederen, en laat Christus zelf daar; de gelovigen oefenen wel gemeenschap met de Persoon Jezus Christus, maar velen bepeinzen of letten niet zeer op hun werkzaamheid jegens Christus zelf, 't welk een misslag in hen is, en de sterkte van het geloof en hun groei belet. Daarom willen wij hen vermaand hebben, meerder werk te maken van het eigendom, de vereniging en gemeenschap met Jezus Zelf. Dan zullen ze beter zien de ondoorgrondelijke genade en goedheid Gods, dat zulke snode en zondige mensen zo nauw verenigd worden met de Zoon van God. Dat zal de liefde wonderlijk ontsteken. Dat zal sterkte geven om zich zonder vrees op Jezus te verlaten. Dat zal kracht en vrijmoedigheid geven, om uit Hem alles te trekken, wat hun zielsbegeerten kan

vervullen. Dat zal ons in Hem doen opwassen. Daaruit zal meerder licht en blijdschap vloeien. Daarom wordt geloof, hoop, liefde voorgesteld met opzicht op de Persoon. De Schrift spreekt van Hem aan te nemen; in Hem te geloven; op Hem te vertrouwen; in Hem te leven; Hem lief te hebben; op Hem te hopen. Van deze gemeenschap met de Persoon Zelf, zie: 1 Joh. 1:3. *Opdat gij ook met ons gemeenschap zou hebben, en deze onze gemeenschap ook zij met de Vader, en met Zijn Zoon Jezus Christus.* 1 Kor. 1:9. *God is getrouw, door welke gij geroepen zijt tot de gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus onzen Heere.* 1 Kor. 10:16. *De drinkbeker der dankzegging, die wij dankzeggend zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?*

En met zijn goederen.

VII. 2. De gelovigen hebben door de gemeenschap aan Christus ook gemeenschap aan al Zijn goederen. De Heere Jezus zegt van Hem tot de Vader: Joh. 17:10. *Al het Mijne is Uwe, en het Uwe is Mijne.* 't Is te verwonderen, dat alzo een gelovige tot Christus zeggen mag: al het mijne is uwe, en het uwe is mijne. Zij hebben deel aan al wat Christus is en heeft, en mogen het als het hunne gebruiken.

- (a) Zij hebben een en dezelfde menselijke natuur, Hebr. 2:11, 14; en mogen als de zodanigen met Hem verkeren.
- (b) Zij hebben gemeenschap aan Zijn Zoonschap, zijn in Hem kinderen van God, en hebben één Vader, Joh. 20:17.
- (c) Zijn voldoening aan de rechtvaardigheid Gods is hun voldoening; daarmee mogen ze tot God komen en begeren, dat God hen rechten wil naar deze hun gerechtigheid, en mogen met een goede geweten God vragen, door de opstanding van Jezus Christus: "Heeft Christus voor alle mijn zonden niet betaald? Bent U daardoor niet bevredigd en verzoend? Dit toont de apostel: Rom. 5:10. *Indien wij vijanden zijnde met God verzoend Zijn door de dood Zijns Zoons, veel meer zullen wij verzoend zijnde, behouden worden door Zijn leven.*
- (d) Zijn volmaakte gehoorzaamheid, en volbrenging van de wet, is hun heiligheid, daarin Zijn zij voor God volmaakt, Kol. 2:10. De rechtvaardigheid Gods in Hem, 2 Kor. 5:21. Hierdoor hebben ze recht te zeggen: *Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid heeft hij mij omgedaan,* Jes. 61:10.
- (e) Zijn voorbede en de hogepriesterlijke verschijning voor de troon der genade, is voor hen, alzo Hij altijd leeft om voor hen te bidden, Hebr. 7:25. Zij mogen het hogepriesterlijke gebed van Christus, die altijd verhoord wordt, zich toeëigenen. Joh. 17:24. *Vader, Ik wil dat daar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt.*
- (f) Christus' heerlijkheid is hun heerlijkheid, en Zijn erfenis is de hunne. Als het Hoofd gekroond wordt, zo wordt het gehele lichaam gekroond. Joh. 17:22. *Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij Mij gegeven hebt.* Rom. 8:17. *Indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen Gods, en mede-erfgenamen van Christus.*
- (g) De Geest van Christus is hun Geest. Rom. 8:11, 9. *Indien de Geest Desgenen, Die Jezus uit de doden opgewekt heeft, in u woont; ... zo iemand de Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe.*
- (h) De kracht van Jezus is hun kracht, die mogen zij aangrijpen als hun eigen, en daardoor werken. Jes. 27:5. *Hij moest mijn Sterkte aangrijpen.* Psalm 84:6.

Welgelukzalig is de mens, wiens sterkte in U is. Psalm 27:1. De HEERE is mijn levenskracht.

- (i) En om het met één woord te besluiten, alle goederen des Genade-verbonds zijn hun goederen, al de volheid van Christus is voor hen. Joh. 1:16. *En uit Zijn volheid hebben wij allen ontvangen, ook genade voor genade.*
- (j) Ten laatste, ook hebben ze gemeenschap aan Zijn lijden, en worden dat mededeelachtig, 't welk een grote heerlijkheid voor hen is. 1 Petrus 4:14. *Indien gij gesmaad wordt om den Naam van Christus, zo zijt gij zalig; want de Geest der heerlijkheid, en de Geest Gods rust op u.*

Opwekking om de gemeenschap met Christus te oefenen.

VIII. Omdat dan de gelovigen gemeenschap hebben aan Christus, en aan al Zijn goederen, hoe hartelijk en hoe gedurig moeten ze zich bezighouden in deze gemeenschap te oefenen! Want:

1. Zij hebben er deel aan en recht toe, en aan Jezus zelf, die is hun Jezus, en al Zijn goederen Zijn de hunne.
2. En u, gelovigen, wees in uzelf smartelijk leeg en begeert nergens mee- of afgeleid of vervuld te worden dan met Jezus en Zijn volheid, waarom blijft u dan zolang in uw ledigheid? Staat op, verzadigt u met Hem, vervult u, vermaakt u met Hem en Zijn goederen.
3. Of schaamt ge u Zijner? Is het niet uw grote heerlijkheid, gemeenzaam met Jezus als met uw eigen te verkeren?
4. Jezus zelf heeft vermaak met u gemeenschap te oefenen, en nodigt u zo vriendelijk, opdat u ook oefent gemeenschap met Hem. Hoogl. 2:13, 14. *Sta op Mijn vriendin, Mijn schone! en kom ... toon Mij uw gedaante, doet Mij uw stem horen, want uw stem is zoet, en uw gedaante is liefelijk.* Hoogl. 4:8. *Bij Mij van de Libanon af, o bruid! kom bij Mij van de Libanon af.* Hoogl. 7:11, 12. *Kom, Mijn liefste; Laat ons uitgaan in 't veld, laat ons vernachten op de dorpen ... daar zal Ik u mijn uitnemende liefde geven.*
5. In het oefenen van deze gemeenschap is alle zoetigheid en alle vermaak tot dronken wordens toe. Hoogl. 1:2. *Hij kusse mij met de kussen Zijns monds, want uw uitnemende liefde is beter dan wijn.* Hoogl. 2:3, 4. *Ik heb grote lust in Zijn schaduw, en zit er onder, en Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet. Hij voert mij in het wijnhuis, en de liefde is Zijn banier over mij.* Psalm 36:9. *Zij worden dronken van de vettigheid uws huizes, en Gij drenkt hen uit de beek uwer wellusten.*
6. De oefening van deze gemeenschap legt een heilige glans op de gelovigen. Gelijk Mozes' aangezicht blinkende werd, toen hij met God op de berg verkeerde had; also maakt ook de omgang met Christus de ziel glinsterende in heiligheid. 2 Kor. 3:18, *En wij allen met ongedekte aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde Beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*

7. In haar is een sterke vertroosting.

IX. In de oefening van deze gemeenschap is een sterke en liefelijke vertroosting tegen alle wederwaardigheden, die de gelovigen ontmoeten.

- (a) Dan kunnen ze alle verachting van de wereld verdragen; want Jezus is hun eer en heerlijkheid genoeg, en zij weten, dat zij eens aan de rechterhand van de Heere Jezus in heerlijkheid voor het oog van de gehele wereld zullen gesteld worden.
- (b) Dan klemt hen de bijtende armoede niet; want zij zien hun rijkdom in Jezus, die, daar Hij rijk was, om hunnentwille is arm geworden, opdat zij door Zijn armoede zouden rijk worden, 2 Kor. 8:9.
- (c) Dan vrezen ze geen vervolging; want zij weten, dat de Heere Jezus het Zich zo aantrekt, alsof Hij zelf vervolgd werd. Hand. 9:4. *Saul, Saul, wat vervolgt gij Mij!* Psalm 116:15. *Kostelijk is in de ogen des HEEREN de dood Zijner gunstgenoten.*
- (d) Hier vinden ze balsem voor hun zieke ziel; licht, dat hun duisternis doet opklaren; leven voor hun doodsheid; spijs en drank voor hun honger en dorst; vrede voor hun ontsteld gemoed: bloed tot hun verzoening; Geest tot hun heiliging; raad in hun radeloosheid; sterkte tegen hun zwakheid; volheid van alles voor hun veelvuldig gebrek.
- (e) Hier is troost tegen de vreze van de dood; niet alleen neemt de oefening van deze gemeenschap de vreze van de verdoemenis weg, maar ook de natuurlijke angst voor de natuurlijke dood, die soms niet weinig ontrust; want zij geloven en smaken dan de waarheid van Jezus' woorden: Joh. 11:25 *Ik ben de Opstanding en het Leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven.*
- (f) De oefening van deze gemeenschap verblijdt hen, dat er eens een algemeen oordeel zal gehouden worden; daar verlangen, daar reikhalzen zij naar. Zij hebben Zijn verschijning lief, omdat hun Bruidegom dan in heerlijkheid zal gezien worden van de gehele wereld, omdat zij Hem dan van nabij zullen aanschouwen, en van Hem ingeleid worden in het nieuwe Jeruzalem.

X. Al deze heerlijke en beminnelijke zaken zijn bekwaam om een gelovige ziel te doen verlieven op het oefenen van de gemeenschap met Christus, en men zal begerig zijn te verstaan op hoedanig een wijze men deze gemeenschap oefent, en door welke middelen men zich in dezelve bezig kan houden.

De wijze van oefening van deze gemeenschap geschiedt beschouwende.

De wijze aangaande, zij wordt geoefend:

a. beschouwende de Heere Jezus in Zijn schoonheid, beminnelijkheid en volheid; men overlegt bedachtzaam de raad des vredes, in welke de Zoon van God Zich gewillig uit liefde tot de uitverkorenen aanbiedt tot hun Borg; men daalt neer tot de aanneming van de menselijke natuur, tot al het bitter lijden, tot de vervloekte dood; men gaat verder tot de opstanding, hemelvaart en het zitten ter rechterhand van God. In dit alles ziet men Zijn liefde, Zijn gewilligheid, de kracht van voldoening en alle volheid tot zaligmaking van de zondaar. Hier blijft de ziel staan, starogende om meerder, klaarder, en naderbij gezicht van Zijn volmaaktheden te hebben, om in de beschouwing van die zich te vermaken, in liefde ontstoken te worden, Hem met goedkeuring blijdelijk als zodanig te erkennen, te roemen en te prijzen. Dus ziet een gelovige op Jezus, en dat zien van hem verwekt in Jezus uitgangen van liefde tot hem: Hoogl. 4:9 *Gij hebt Mij het hart genomen, Mijn zuster, o bruid! Gij hebt Mij het hart genomen met een van uw ogen, met een keten van uw hals.*

b. Uitgaande in liefde.

Uitgaande in liefde tot Jezus als Zijn eigen, als Zijn Bruidegom. De ogen gaan gaarne tot degene, die men liefst, en al aanschouwende wordt de liefde nog meerder gaande, het gezicht geeft aan de beminde de liefde van de aanschouwer te kennen, en door onderling liefdelijk aanzien spreekt men als tot elkaar, en onderhoudt men elkaar in liefdetochten.

c. Samensprekende.

Gemeenzaam samensprekende. De beschouwende en in liefde naar Jezus uitgaande ziel vertelt haar beminde de gestalte van haar hart, haar liefde, en smart dat zij Hem niet liever heeft, klaagt Hem haar noden, legt haar begeerte voor Hem open, bidt Hem, vleit Hem, smeekt Hem zoetelijk om de vervulling van haar begeerte. Zij luistert toe, wat Jezus in haar spreekt, keert zich naar het Woord en merkt dat aan als de stem van haar Liefste, bijzonder als Hij haar een Schriftuurplaats met klaarheid, kracht en zoetigheid op het hart drukt. Dat maakt haar dan al wederom sprekende, en haar liefdevragen uitende, en doet Jezus wederom antwoorden. Zo verliest en vergeet de ziel zichzelf, en 't smart haar als de samenspreking afgebroken wordt, of dat het lichaam te zwak wordt om de heftigheid van haar hartstochten, en de liefelijke kussingen en invloeden te verdragen.

d. Afhangende.

Afhangende van Hem, liefdelijk op Hem leunende, haar ziel, haar lichaam, en alles wat haar ontmoeten mocht, Hem toevertrouwende, dit uit ze, dit toont ze aan haar Bruidegom, zij begeeft zich onder Zijn schaduw, zij rust in Zijn bewaring, zij vertrouwt het haar Jezus geheel en al zonder vreze toe, zij schuilt bij Hem, en weet, dat Hij haar van bij Zich niet zal verdrijven of wegstoten, maar dat het Hem aangenaam is, en Zijn genegenheden tot haar gaande maakt.

e. Raad vragende.

Als er iets te doen of te laten is, zij loopt niet blindelings toe, zij vertrouwt haar eigen oordeel niet, veel minder volgt ze haar eigen wil, maar zij vraagt haar Heere raad, zij vraagt wat Hem behaaglijk is; want Zijn wil is haar wil, en van Hem raad ontvangen hebbende, gaat zij op een effen pad.

f. Zijn goederen als eigen gebruikende.

Zijn kracht en al Zijn goederen gebruikende als haar eigen. De gelovige ziel weet wel, dat ze Jezus' goederen wel mag gebruiken, ja, dat het Hem aangenaam is, dat Hij ze haar daartoe gegeven heeft. Is er een zonde begaan, zij vliedt naar Jezus' bloed. Is ze bezoedeld, zij gaat tot Hem als de Fontein om zich af te wassen. Is ze zwak, zij grijpt Zijn sterkte aan, en in de vereniging met Jezus dringt zij door alle tegenstand heen, en doet dat, 't geen haar Jezus wil dat zij doen zal. Zij is moedig op Zijn kracht, roemt op Zijn goederen als de hare, zij stelt zich aan, als in Hem licht, leven, sterkte, rijkdom, heerlijkheid en alles bezittende. Dit doet haar de aarde verachten, dit doet dat zij boven in de hemel leeft, en vertoont zich zo aan de wereld.

Waarvoor men zich heeft te wachten.

XI. Wil iemand in de oefening van gemeenschap bestendig zijn, die moet zich zeer wachten:

- (1) voor stoute en onbedachte, veel nauwer voor voorbedachte zonden; daardoor krenkt men zeer de gemeenzaamheid, de heilige Jezus onttrekt zich alsdan, en de ziel verliest haar vrijmoedigheid en bekwame gestalte. En is men gevallen, men moet haastig wederom opstaan en in Christus' rantsoen verzoening en bevrediging zoeken.
- (2) Omtrent Jezus zich wel gedragen; of is de gemeenschap anderszins verduisterd, ziet toe, en verwerpt de genade niet, zijt niet wrevelig, daarmee is Jezus niet te bewegen, en zijt ook niet ongevoelig over het gemis, alsof u het zonder Hem stellen kon, of, alsof er toch geen herstellen aan was, en dat u nooit wederom tot de oude gemeenzaamheid zou komen.
- (3) Geniet u de gemeenschap, ziet toe, dat geen mensenvrees u belette Hem te belijden, Zijn beeld, de ware heiligheid, te vertonen, dit is zich Christus te schamen, dat onteert Hem.

Wat men heeft te betrachten.

Maar:

- (1) gewent u aan Hem, maakt uw dagelijks werk van de oefening van deze gemeenschap, als u alleen bent, als u in gezelschap bent, als u in uw beroep bezig bent. Laat Jezus altijd een woord, een gezicht op Hem, tussen beide hebben.
- (2) Houdt uw verzoening en uw eigendom aan Hem en Zijn goederen door het geloof vast, al ziet u niet; al gevoelt u niet; het eigendom bestaat niet in 't gevoel; het eigendom waarlijk en werkzaam gelovende, leidt de ziel op tot de gemeenschap.
- (3) Wees lijdzaam en onderworpen, als u daartoe niet kunt komen, waartoe anderen wel komen. De Heere is vrij, Hij is u iets schuldig. Het minder geven in deze dele is geen teken van minder liefde, of van minder eigendom; maar 't is wijsheid, God wil op een andere wijze van u verheerlijkt worden, dan in anderen, en uw heerlijkheid zal daarom niet minder zijn.
- (4) Dringt de Heere veel aan op Zijn belofte, en vertoont Hem de begeerten tot die zaak, en dat Hij zelf die in u gegeven heeft.
- (5) Gaat op 't Woord aan, gelooft dat, volgt dat, wacht op de vervulling van de belofte, weet dat de zoetigheden voor de hemel bewaard worden, dat het hier tijd van strijden is, en dat de overwinning zeker en gewis is. Dan zal men zo ver niet vervreemden, dus zal men telkens wederom hersteld worden, totdat de Heere ons met Zich onmiddellijk zal verenigen in heerlijkheid.

Gelovigen hebben gemeenschap aan elkaar.

XII. Gelijk de gelovigen gemeenschap hebben met hun Hoofd Jezus Christus, zo hebben zij ook gemeenschap met elkaar. Ik zeg, met elkaar; niet met andere vergaderingen, die ten godsdienst bij elkaar komen, van al die scheiden ze zich af, onder wat benaming zij ook voorkomen; als daar zijn:

1. De Heidenen in alle hun soorten, de Turken. De Socinianen en onder die de Sociniaanse Mennisten en Remonstranten, ontkennende de heilige Drie-enigheid, de vereniging van de twee naturen in Christus, de eeuwige Zoon van de eeuwige Vader, hebbende een heilige menselijke natuur uit de mens in enigheid des Persoons aangenomen; de ware voldoening van Christus als Borg voor en in plaats van de uitverkorenen; de rechtvaardigmaking alleen om de verdiensten van Christus, zonder des mensen goede werken; de verzegelende kracht van de sacramenten aan al de gelovigen.
2. De Papisten, hebbende tot hun hoofd de antichrist, bedrijvende grove en gruwelijke afgoderij met een stukje brood, datzelve als hun God aanbiddende, godsdienstig de engelen en verstorvene heiligen aanroepende om hulp naar ziel en lichaam, de beelden godsdienstige eer aandoende, zich schuldig makende aan het lichaam en bloed van Christus, tot vertreding in hun dagelijkse opoffering van Christus tot vergeving van de zonden, zoekende gerechtvaardigd te worden door hun eigen en anderer goede werken, en daardoor de zaligheid te verdienen; ontkennende de verzegelende kracht van de sacramenten, die de kracht van wegneming van de zonden toeschrijvende; en zijn bittere vervolgers van de Heere Jezus in Zijn kerk.
3. De hedendaagse Luthersenen. Ik spreek niet van die, welke zich stipt aan de *Augsburgse belijdenis* houden, maar zoals ze nu doorgaans zijn, welke de Augsburgse belijdenis wel in de mond hebben, maar van die afwijken, en al zeer ver naderen tot het pausdom. Dezen zullen misschien welhaast wederom keren met de mond tot zijn uitbraaksel, en zich verenigen met het pausdom, zo maar een kleine vervolging tegen hen opstond. Met deze een vereniging te zoeken, zou de kerk tot in de grond bederven; de Heere beware Zijn kerk daarvoor. ***Maar bleven ze bij de leer van Luther, met al ons hart zouden wij hen omhelzen, en de misvattingen overzien.***
4. De dwaalgeesten in de kerk; de rook uit de afgrond bezwalkt de kerk, met allerlei schadelijke en hatelijke gevoelens op de baan te brengen, en die met grote drift voort te zetten; deze moesten uitgeworpen worden, indien de kerk de oude liefde en ernst voor de waarheid en zuiverheid van de kerk had.

Van deze, ofschoon zij nog in de kerk zijn, scheiden de ware leden zich zowel af als van de andere bovengenoemden, die buiten zijn, en willen noch met de ene noch andere kerkelijke gemeenschap hebben. 't Is hun leed dat de dwaalgeesten uit de kerk niet uitgeworpen worden. De gelovigen mogen en moeten naast allen de bescheidenheid, medelijdendheid, behulpzaamheid en andere deugden oefenen, ook hen burgerlijk groeten, ook de dwaalgeesten en ergerlijken zolang zij niet uitgeworpen zijn: want het groeten is in deze landen geen teken van familiariteit en gemeenschap, 't welk zo het was, zo zou men ze niet mogen groeten. Maar 't is alleen een burgerlijke beleefdheid, die men ook bewijst aan geheel onbekenden; maar in alle burgerlijke handel en wandel,

en in het bewijzen van weldadigheid moet men altijd tonen, dat er een afstand tussen beiden is, dat men hen maar ontmoet als mensen, en niet als gelovigen, als Godzaligen.

Maar met de triomferende kerk. Ook met de engelen.

XIII. Van deze zich afscheidende, zo oefenen zij gemeenschap met de kerk en de leden derzelve. De kerk is voor een deel triomferende in de hemel, en voor een gedeelte nog strijdende op aarde; met beide oefent een gelovige gemeenschap.

Dat is een verwonderenswaardige verheffing van de verachtelijke en zondige mensen, dat hij zelfs met engelen gemeenschap en verkering heeft. Wegens hun ongelijkheid, de een een engel, de ander een mens; de een heilig, de ander zondig; de een God liefhebbende, de ander nog hatende, was er een tegenstrijdigheid en vijandschap tussen beiden; maar de Heere Jezus neemt die weg en verzoent ze met elkaar: Kol. 1:20. *En dat Hij door Hem vrede gemaakt hebbende door het bloed zijns kruises, door Hem, zeg ik, alle dingen verzoenen zou tot Zichzelf, hetzij die op de aarde, hetzij de dingen die in de hemelen zijn.*

Dit wordt ook te kennen gegeven: Zach. 3:7. *En Ik zal u wandelingen geven onder deze, die hier staan.* Zodat zij zijn medeburgers in de hemel, Filip. 3:10. *Maar onze wandel is in de hemelen.* Grieks politeuma, is niet slechts gaan, wandelen, maar als burger verkeren in zijn eigen stad; en zo drukt het het burgerschap uit. Daarom worden ze mede gevoegd bij de algemene vergadering. Hebr. 12:22, 23. *Maar gij zijt gekomen tot de berg Sion, en de stad des levenden Gods, tot het hemelse Jeruzalem, en de veel duizenden engelen, die tot de algemene vergadering, enz.*

Dus noemen zij hen mededienstknechten: Openb. 19:10. *Ik ben uw mededienstknecht, en van uw broeders, die het getuigenis van Jezus hebben.* Zij komen met de Godzaligen tot één Hoofd, Jezus Christus. Zij hebben één erfenis, de eeuwige zaligheid in God; zij aan hun zijde gaan in liefde uit tot de gelovigen, zij bewaren hen en dienen ze, waartoe zij van God uitgezonden worden. Hebr. 1:14. Zij hebben vermaak in hun vergaderingen, en zijn daar tegenwoordig; zij letten nauw op de handelingen Gods met hen, en leren daaruit de veelvuldige wijsheid Gods, Efëze 3:10.

De gelovigen aan hun kant erkennen hun heerlijkheid, hebben ze lief, omdat zij God liefhebben, verenigen zich met hen één vergadering uitmakende, zij hebben ontzag voor hun tegenwoordigheid, 1 Kor. 11:10. Maar zij wachten zich hun godsdienstige eer te bewijzen, en hen aan te bidden.

En met zielen van de volmaakt rechtvaardigen.

XIV. De gelovigen hebben en oefenen ook gemeenschap met de zielen van de volmaakt rechtvaardigen, die mede tot de algemene vergadering behoren, waartoe de gelovigen, op aarde nog zijnde, gekomen zijn, Hebr. 12:23. De verheerlijkten weten dat er nog een strijdende kerk op aarde is. Doch wat zij in 't bijzonder weten, 't zij door openbaring Gods, of door bekendmaking van de heilige engelen, kunnen wij niet bepalen, omdat het Woord daarvan zwijgt. Maar dit weten wij, dat zij roepen: *Hoe lang, o heilige en waarachtige Heerser! oordeelt en wreekt Gij ons bloed niet van degenen, die op de aarde wonen?* Openb. 6:10.

De gelovigen op aarde erkennen de verheerlijkten als hun broeders en zusters, hebben ze lief, achten ze hoog, en volgen hun wandel op aarde, en voegen zich bij hen, met hen zich buigende voor de troon, en met hen de Heere eer en heerlijkheid gevende, en

verlangen ook bij hen te zijn in volmaaktheid; maar zij weten, dat de verheerlijkten in de hemel geen waardigheid van aanbidding ontvangen hebben, dat God hun in handen niet heeft gegeven om iemand te helpen, en dat God hen niet gesteld heeft tot voorbidders, daarom wachten zij zich hun enige godsdienstige eer aan te doen, of hun te bidden, dat zij voor ons zouden bidden.

En met de strijdende kerk op aarde, zo in 't algemeen als in 't bijzonder.

XV. Dat is de verkwikking van de kinderen van God, dat zij van de wereld zijnde gehaat, gemeenschap hebben met elkaar, die ze hun nood mogen klagen, en in liefde en vertrouwdheid met elkaar mogen verkeren. Zij oefenen vereniging met de kerk Gods in het gemeen, als verspreid over de gehele aardbodem, als alleen het volk van God, als alleen hebbende de waarheid en de weg der zaligheid, en alleen Christus, hun Hoofd, belijdende; omdat zij één algemene Geest hebben, en één belang, zo verblijden ze zich als het de kerk welgaat, en zo bedroeven zij zich als het de kerk elders kwalijk gaat; hun gebeden en dankzeggingen zijn voor de kerk in 't gemeen. Zij oefenen gemeenschap met de kerk in een koninkrijk of republiek, waarin zij onderdanen zijn, en met die bijzondere kerk van stad of dorp, alwaar zij wonen; ja hun gemeenschap is in de bijzondere omgang met de Godzaligen, doch in de kerk blijvende, en door bijzondere vereniging met sommigen, doch zich niet afscheidende van de kerk, of scheuring aanrichtende in de kerk, omdat zij de kerk beminnen boven 't hoogste van hun blijdschap op aarde.

Zo verenigt zich een gelovige met alle gelovigen, de kerk uitmakende, 't zij dat men ze kent, 't zij dat men ze niet kent, gelijk men maar weinigen kent, en gelooft, dat er duizenden gelovigen zijn, die men niet kent. Men weet ook, dat in de kerk veel onbekeerden zijn; met deze verenigt men zich niet verder dan in de belijdenis, verblijd zijnde, dat Christus van velen beleden wordt, en dat de kerk, veel stof daardoor heeft, om voor Christus zielen te baren; daarom is het gebed van de Godzaligen voor de onbekeerden in de kerk.

XVI. De gelovigen komen daarin te samen, dat zij allen, groot en klein, even gelijk deel hebben aan God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, even gelijk deel aan de Middelaar Jezus Christus, even gelijk deel aan de volheid van Jezus en aan al Zijn goederen, van welke wij de hoofdsommen hebben getoond, par. 7.

Door gemeenzame godsdienst.

Deze gemeenschap breidt zich uit in veel en verscheiden daden, als:

1. Zich naastig te voegen tot de toevergaderingen van het volk van God, om het Woord te horen en de sacramenten te gebruiken; hierover verblijden zij zich met David, Psalm 122:1. Zij verenigen zich met de kerk, met die vergadering, met alle Godzaligen, die daar tegenwoordig zijn, en met alle tegenwoordige belijders van de Heere Jezus, als belijders. Zij geven daarmee getuigenis, dat die vergadering de kerk van Jezus Christus is, en dat zij lidmaten van dezelve zijn, en gemeenschap met haar oefenen, één belang met dezelve hebben, en met dezelve willen leven en sterven. Zij geven met deze hun tegenwoordigheid getuigenis, dat zij Jezus belijden als de alleen Zaligmaker, en 't alleen Hoofd van de kerk. Dus vertonen zij zich voor de wereld, en voor de vergadering, met welke zij in één Geest Psalmen zingen, Gods Naam aanroepen, zijn Woord uit de mond des dienaars horen, en de zegen, die God over zulke vergaderingen beloofd heeft, met

verlangen verwachten; dit alles is ingesloten in de vermaning, Hebr. 10:25, *Laat ons onze onderlinge bijeenkomsten niet nalaten.*

Vrede houden.

XVII. 2. Met alle macht te trachten vrede te houden, niet door allerlei dwalingen te verdragen; want waarheid en vrede moeten samengaan, Zach. 8:19. *Hebt dan de waarheid en de vrede lief.* Ook niet door allerlei zonden en ergernissen te verdragen; want de Heere gebiedt, Lev. 19:17. Gij zult uw naaste naarstig berispen, en zult de zonde in hem niet verdragen. Dat was de lof van de gemeente van Efeze: Openb. 2:2. *Dat gij de kwaden niet kon dragen.*

Maar de vrede wordt behouden:

- (1) als men in dezelfde waarheid staat, en zo men een bijzondere opvatting heeft, dat men zich van een verstandige laat onderrichten, en dat men het bij zichzelf houdt, opdat niemand het merken kan; want verscheidenheid van mening werkt verscheidenheid van gemoederen.
- (2) Als men ongelijk van zijn naaste verdraagt, zonder te tonen dat ons ongelijk gedaan wordt, en zonder te tonen dat men het verdraagt, Efëze 4:2. Met lankmoedigheid, verdragende elkaar in liefde. Kol. 3:13. *Verdragende elkaar, vergevende de een de ander.*
- (3) Altijd als de minste zich te achten en te gedragen, verblijd zijnde dat wij de kinderen van God maar mogen zien, bij hen Zijn en hun dienen: Filip. 2:3. *Doet geen ding door twisting of ijdele eer, maar door ootmoedigheid achte de een de ander uitnemender dan zichzelf.*
- (4) Het kwade van de mede-lidmaten te verbergen, hen niet te achterklappen of naar achterklap niet te luisteren, maar anderen te tonen wat deugden dat iemand heeft, en in wat achting hij bij ons en anderen is: Lev. 19:16. *Gij zult niet wandelen als een achterklapper.* 1 Kor. 13:7. *De liefde bedekt alle dingen.*

Liefde te tonen.

XVIII. 3. Liefde te hebben, te tonen en te bewijzen. De liefde is de band der volmaaktheid, Kol. 3:14. De liefde bindt te samen: Kol. 2:2. *En zij samengevoegd zijn in de liefde.* Zo wij uit God zijn, die liefde is, wij zullen ook een liefhebbend hart hebben; en hebben wij God lief, wij zullen ook Zijn kinderen liefhebben: 1 Joh. 5:1. *Een ieder die liefheeft degene, die geboren heeft, die heeft ook lief degene, die uit Hem geboren is.*

Als een gelovige iemand ziet, die hij aanmerkt van God bemind te zijn, en God te beminnen, hij kan niet anders, of zijn liefde gaat tot zo een uit. En is de liefde sterk genoeg, die zal niet gestuit worden als hij een zwakheid in iemand ziet: 1 Kor. 13:4, 5. *De liefde is lankmoedig, zij is goedertieren; de liefde is niet afgunstig; de liefde handelt niet lichtvaardig, zij is niet opgeblazen; zij handelt niet ongeschiktelijk, zij zoekt zichzelf niet, zij wordt niet verbitterd, zij denkt geen kwaad.*

Men moet de liefde niet alleen in zijn hart hebben, maar die ook vertonen in blijdschap als men ze ziet, in vriendelijkheid als men tot hen spreekt, in eenhartigheid als men met hen omgaat, in gediensdigheid als er gelegenheid is, ofschoon zij van een ander gediend konden worden, in vertrouwdheid als men met elkaar raadpleegt.

Goede voorbeelden te geven en te volgen.

XIX. 4. De gemeenschap wordt geoefend in elkaar goede voorbeelden te geven, en in elkaar in het goede na te volgen. Voorbeelden hebben wonderlijke kracht om anderen naar zich te trekken. Het volmaakte Voorbeeld is Christus: *Ons een voorbeeld nalatende, opdat gij Zijn voetstappen zoudt navolgen*, 1 Petrus 2:21. Maar de gelovigen, in welke Christus een gestalte heeft, moeten het beeld van Christus vertonen, en ook met dat oogmerk om anderen een goed voorbeeld te geven: Matth. 5:16. *Laat uw licht alzo schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken*. Rom. 12:10. *Met eer de een de ander voorgaande*. Jak. 2:18. *Toon mij uw geloof uit uw werken*. 1 Thess. 1:7. *Alzo dat gij voorbeelden geworden zijt allen de gelovigen*. Titus 2:7 Betoon uzelf in alles een voorbeeld van goede werken. En gelijk zij zelf trachten een goed voorbeeld voor anderen te zijn, zo moet men ook trachten goede voorbeelden van anderen na te volgen, die de Heere ons in Zijn kerk geeft. 1 Kor. 11:1. *Weest mijn navolgers, gelijkterwijs ook ik van Christus*. Hebr. 6:12. *Opdat gij niet traag wordt, maar navolgers zijt van degenen, die door geloof en lankmoedigheid de beloften beërven*. Filip. 3:17. *Weest mijn navolgers, broeders, en merkt op degenen, die alzo wandelen, gelijk gij ons tot een voorbeeld hebt*.

Dat is het geluk van de gemeente, dat men daar voorbeelden geven kan, waardoor velen tot Godzaligheid opgewekt worden, en dat men zelf ook door voorbeelden van anderen gaande gemaakt wordt tot navolging; en die aan beide zijden te betrachten, is gemeenschap der heiligen te oefenen.

Gaven aanleggen.

XX. 5. De gemeenschap der heiligen wordt geoefend, door elkaar bevorderlijk te zijn tot de geestelijke wasdom; dat geschiedt:

- (a) door elkaar op te helpen als iemand gevallen is, terecht te brengen als iemand verdoold loopt, Gal. 6:1. *Broeders, indien ook een mens overvallen ware door enige misdaad, gij, die geestelijk zijt, brengt de zodanige terecht met de geest der zachtmoedigheid; ziende op uzelf, opdat gij ook niet verzocht wordt*.
- (b) Door elkaar op te wekken en te vermanen, Hebr. 3:13. *Maar vermaant elkaar alle dagen, zolang als het heden genaamd wordt, opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding der zonde*.
- (c) Door elkaar te vertroosten in kleinmoedigheid, 1 Thess. 4:18. *Zodan vertroost elkander met deze woorden*. De apostel voegt verscheiden plichten, die uit de gemeenschap der heiligen, tot opbouw van de kerk, moeten voortkomen, bij elkaar, 1 Thess. 5:13-15. *En acht ze (de leraren) zeer veel in liefde, om huns werks wil. Zijt vreedzaam onder elkaar. En wij bidden u, broeders, vermaant de ongeregelden, vertroost de kleinmoedigen, ondersteunt de zwakken, zijt lankmoedig tegen allen. Ziet dat niemand kwaad voor kwaad iemand vergelde; maar jaagt allen tijd het goede na, zo jegens elkaar als jegens allen*.

Hulp te bewijzen naar het lichaam.

XXI. 6. De gemeenschap der heiligen wordt geoefend met elkaar trouwe hulp te bewijzen in zijn verlegenheid. Heeft hij raad van node, raadt hem naar uw bekwaamheid, of uw raad zal wel zijn, of hij zal ter gelegenheid van uw raad zelf licht krijgen. Wordt hij gelasterd, staat zijn goede naam voor; is hij ziek, bezoekt hem; is hij arm, komt hem te hulp met uw middelen, of met hem op de een of andere wijze behulpzaam te zijn, en

dat in alle betoning van liefde, medelijndheid en volvaardigheid. Hier geeft Job ons een voorbeeld, Job 29:15-17. *De blinden was ik tot ogen, en de kreupelen was ik tot voeten. Ik was de nooddriftigen een vader en het geschil dat ik niet wist, dat onderzocht ik. En ik verbrak de baktanden des verkeerden, en wierp de roef uit zijn tanden.*

Deze deugden zal de Heere Jezus in de dag des oordeels openbaar maken, en tonen dat Zijn uitverkorenen die in hun leven geöfend hebben, en daarom die ze dan wil horen, moet ze nu doen. Matth. 25:35, 36. *Want Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij te eten gegeven; Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij te drinken gegeven; Ik was een vreemdeling, en gij hebt Mij geherbergd; Ik was naakt, en gij hebt Mij gekleed; Ik ben ziek geweest, en gij hebt Mij bezocht; Ik was in de gevangenis, en gij zijt tot Mij gekomen.*

Geen gemeenschap van goederen.

XXII. Hier is de bedenking: Of de gelovigen niet alle tijdelijke goederen behoren algemeen te hebben? Deze bedenking is voortgebracht en gedreven van zulke mensen, die lui waren om te arbeiden, en door die weg trachten mede in 't spel te geraken, of aan de kost te komen. Dit dreven in verleden eeuwen de Mennisten te Munster, ouder bestuur van Knipperdollink en Jan van Leiden, en heden ten dage zouden het de Boomisten, immers die de geringsten onder hen zijn, gaarne zo hebben. Dat beoefenden ook de Labadisten, in de schijn en voorgeven; maar metterdaad moesten die niet inbrachten, dapper werken en weinig eten en slapen; maar toen zij van elkaar scheurden, tastte een ieder wederom naar het zijne, zo ver het strekken kon, want ieder kon aan het van hem ingebrachte niet geheel wederom komen, waardoor verscheidenen berooid werden. Wij zeggen, dat de gelovigen naar hun vermogen de arme gelovigen moeten onderhouden, maar dat een ieder van het zijne bezitter en bestierder moet blijven. Want:

1. In de kerk, zelfs ten tijde van de apostelen, waren rijken en armen. Jak. 2:15, 16. *Indien er nu een broeder of zuster naakt zouden zijn, en gebrek zouden hebben van dagelijks voedsel, en iemand van u tot hen zou zeggen: Gaat heen in vrede, wordt warm en wordt verzadigd, en u zou hun niet geven de nooddriftigheden des lichaams, wat nuttigheid is dat?* Daar waren arme gelovigen en rijke; de rijken bezaten en regeerden het hunne, en moesten de armen uit milddadigheid meedelen van het hunne. De gegoede vrouwen bezaten en bestierden haar goederen, en dienden de Heere Jezus van haar goederen, Lukas 8:3. Zo was Dorcas, Hand. 9:36, en Lydia, de purperverkoopster, Hand. 16:14 15. Filemon was een gegoed man en bleef eigendom houden aan zijn goederen, gelijk blijkt uit de brief van Paulus aan hem. De gelovigen in de gemeente van Efeze hadden goud en zilver. Paulus zegt daarvan, Hand. 20:33, *Ik heb niemands zilver, of goud, of kleding begeerd.*
2. Indien alle goederen algemeen waren, zo hield het aalmoes geven op, dat kon dan geen plaats hebben; maar het moest niet ophouden, gelijk te zien is uit de collecten, die gedaan werden, en uit de vermaningen tot milddadigheid. Zie van de collecten: 1 Kor. 16:1, 2. *Aangaande nu de verzameling, die voor de heiligen geschiedt gelijk als ik aan de gemeenten in Galatie verordend heb, doet ook u alzo. Op elke eerste dag der week legge een ieder van u iets bij zichzelf weg, vergaderende een schat, nadat hij welvaren verkregen heeft.*
Van de vermaningen tot milddadigheid, zie: Rom. 12:13. *Deelt mede tot de behoeften der heiligen. Tracht naar herbergzaamheid.* Gal. 6:9. *Doch laat ons, goed*

doende, niet vertragen. Hebr. 13:16. En vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet want aan zodanige offeranden heeft God een welbehagen.

Tegenwerping 1.

XXIII. De eerste apostolische kerk had alle goederen gemeen, Hand. 2:44. *En allen die geloofden waren bijeen, en hadden alle dingen gemeen.* Hand. 4:32. *En van de menigte van degenen, die geloofden, was één hart en één ziel; en niemand zei, dat iets van 't geen hij had, zijn eigen ware, maar alle dingen waren hun gemeen.* vers 34. *Want er was ook iemand onder hen, die gebrek had; want zovelen als er bezitters waren van land en huizen, die verkochten zij, en brachten de prijs van de verkochte goederen, en legden die aan de voeten der apostelen.* vers 35. *En aan een ieder werd uitgedeeld, naardat elk van node had.* Ja Ananias en Saffira werden met de dood gestraft, omdat zij iets achtergehouden hadden, Hand. 5:1-10.

Antwoord.

Wij hebben getoond dat in de eerste kerk ieder het zijne bezat en bestierde. Hier was een buitengewoon geval wegens de grote menigte van de vreemdelingen, toen te Jeruzalem, welke gelovende bij de kerk bleven, en niet wederkeerden tot het hunne; en ook was hier een buitengewone vervolging op handen, waardoor een ieder toch van al het zijne beroofd stond te worden. Dit buitengewone geval is geen regel voor alle tijden en plaatsen. En ook in die tijden behielden sommigen het hunne, gelijk uit de voorbeelden van Dorcas en Lydia blijkt, en ook had Filippus, de evangelist, een huis en voorraad, waarmee hij Paulus, en die met hem waren onthaalde.

Ananias mocht zijn gaven ook wel behouden hebben, hij werd niet daarom, maar om zijn leugen gestraft.

Tegenwerping 2.

De gelovigen moeten geen goud of zilver hebben, maar dat ze hebben, moeten ze verkopen, en het geld de armen geven: Matth. 10:9. *Verkrijgt u noch goud, noch zilver, noch kopergeld.* Matth. 19:21. *Zo gij wilt volmaakt zijn, ga heen, verkoop wat gij hebt, en geef het de armen.*

Antwoord.

- (a) De Heere Jezus geeft aan Zijn discipelen, die Hij uitzond om te prediken, een bijzonder gebod, en dat voor die tijd van hun reis, opdat Hij tonen zou, dat Hij ze onderhielden opdat Hij hen voorbereiden zou tot hun werk na Zijn hemelvaart, om dit dan in vertrouwen op de Heere te verrichten. Dat raakt de gehele gemeente en al haar leden niet, en ook de leraren niet in alle tijden, die het niet ongeoorloofd is goederen te bezitten, maar 't is hun ongeoorloofd te prediken om goederen te vergaderen, om vuil gewin te willen prediken.
- (b) Het gebod aan de jongeling was ook om hem te overtuigen, dat hij gierig was, en het goed tot zijn afgod had; dat bijzondere in een bijzonder geval is geen regel voor allen in alle gelegenheden.

Opwekking tot oefening van de gemeenschap.

XXIV. Dus hebben wij nu de gemeenschap der heiligen voorgesteld. Een ieder moet het toestemmen, en zal een kerk gelukkig achten, daar het alzo toegaat, en prijzen een ieder die daarin werkzaam is, en een waar gelovige zal met beschaamdheid bij zichzelf

overtuigd zijn van zijn nalatigheid in deze. Een ieder dan worde verwakkerd om de gemeenschap der heiligen alzo te oefenen; want:

- (1) daardoor zal de gemeente blinken als een licht op de kandelaar, als een stad op een berg, en zal zijn tot eer en heerlijkheid van Christus, en tot ontzag voor al degenen die buiten zijn.
- (2) Daardoor zal de gemeente gebouwd worden, de Godzaligen zullen door de voorbeelden van anderen worden verlevendigd om mede zo te wandelen, velen zullen daardoor worden bekeerd; men zou een grote toevloed zien van degenen die buiten zijn, erkennende dat God in 't midden van haar is, en dat zij waarlijk de kerk is.
- (3) 't Zal tot grote blijdschap zijn van elkaar, en onderlinge vereniging; liefde en vrede zal hen zo verkwikken, dat zij de liefde van de wereldden wel zullen kunnen missen, ja, dat ze alle verachting, lasteringen en vervolgingen van de wereld met gemoedigheid zullen verdragen en verachten.
- (4) En de Heere zal Zijn zegen over zodanig een gemeente rijkelijk uitstorten: Psalm 133:1-3. *Ziet, hoe goed en hoe liefelijk is 't, dat broeders ook samenwonen ... Want de HEERE gebiedt aldaar de zegen, en het leven tot in der eeuwigheid.*
- (5) En dezulken zullen horen de aangename stem: *Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten; ga in in de vreugde uws Heeren*, Matth. 25:21.

Hoofdstuk 27

Van de Regering van de kerk, en bijzonder van de Zending van de Dienaren.

Geen koninkrijk, republiek, huis of maatschappij kan bestaan zonder orde; zo ook niet de kerk. God is een God van orde, en wil dat alle dingen eerlijk en met orde geschieden. De Heere Jezus is het enige, het algenoegzame Hoofd van de kerk, de enige Heere, de enige Meester, de enige Bruidegom, de enige Middelaar, het enige Fundament van de kerk. Omdat de Heere Jezus de waarachtige God is, zo had Hij geen mensenhulp van node, om Zijn kerk te samen te vergaderen en te besturen; maar gelijk de Heere alles gewoon door middelen regeert en bestuurt, tot betoning van Zijn wijsheid en goedheid, zo doet de Heere Jezus ook alles door middel van mensen in Zijn kerk, en heeft daartoe in de kerk gesteld: Herders, Leraren, Ouderlingen, Opzieners, Regeringen, Voorgangers, enz.

Niet door een zienlijk hoofd, 't welk de paus zou zijn.

II. Het pausdom wil, dat Christus alles in Zijn kerk regeert door een onderhoofd, de paus, en dat dat onderhoofd het dan alles regeert. Zij zeggen, dat de Heere Jezus Petrus gesteld heeft tot een algemeen hoofd van de kerk op aarde, dat hij zijn stoel te Rome gesteld heeft, en aldaar vijftientwintig jaren lang algemeen bisschop is geweest; dat de paus is een successeur, dat is, in de plaats gekomene van Petrus, zo in de stoel, als in 't zijn van het algemeen hoofd van de kerk, en dat het in zijn macht is, 't hem toekomt te stellen, onderregenten, kardinalen, aartsbisschoppen, bisschoppen, abten, prelaten, priesters, enz., en dat hij alle deze rangen zo geordineerd heeft, dat de lagere staan onder de hogere, en allen onder hem. Dit is alles met listigheid verzonnen, maar buiten en tegen het Woord van God. Want:

1. De Schrift spreekt er niet een enig woord van, dat één alleen het oppergebied in de kerk hebben zou of had. De bedieningen worden wel verhaald, maar nooit, dat de een onder de ander, en die allen onder één zouden staan. Dus verwerpen wij al die toestel.
2. De Schrift verbiedt wel uitdrukkelijk alle heerschappij van de een over de ander. Zie: Lukas 22:25, 26. *De koningen der volken heersen over hen; doch gij niet alzo! maar de meeste onder u, die zij gelijk de minste, en die voorganger is, als een die dient.* Zie ook 1 Petrus 5:3. *Noch als heerschappij voerende over het erfdeel des Heeren, maar als voorbeelden der kudde geworden zijnde.* Zelfs de hogepriester van het OUDE TESTAMENT, hoewel men daaruit geen gevolg mag trekken voor het NIEUWE TESTAMENT, omdat zij voorbeelden op Christus waren, die had geheel geen heerschappij over de andere priesters; hij was wel de hoogste in orde, maar niet in gebied. Dus moet er geen hoofd in de kerk zijn buiten Christus.
3. Alles wat boven van Petrus gezegd is, zijn maar versierde dingen buiten en tegen Gods Woord. Waar is Petrus gesteld tot een hoofd over de kerk en over andere apostelen? Waar heeft hij enige bevelen en ordonnanties gegeven aan de andere apostelen? Waar hebben de andere apostelen hem daarvoor erkend, en zich onder hem gesteld? Immers nergens. Niet één tittel staat er van in de Bijbel, noch in de

ware geschiedenissen van de eerste tijden, dat Petrus ooit te Rome is geweest, dat hij daar bisschop is geweest, dat hij over alle kerken, door de andere apostelen gesticht, als algemeen bisschop is geweest; dus verwerpen wij het als fabelen.

4. 't Blijkt uit Gods Woord, dat al de apostelen in gelijke graad gesteld worden als Petrus, en Petrus in gelijke graad met hen.
 - (a) De Heere Jezus heeft hen gezamenlijk met dezelfde woorden gezonden, en hun allen dezelfde last gegeven. Matth. 28:19. *Gaat dan heen, onderwijst al de volkeren, dezelve dopende.* Joh. 20:21-23. *Gelijkerwijs Mij de Vader gezonden heeft, zend Ik ook ulieden. Ontvangt de Heilige Geest. Zo gij iemands zonden vergeeft, die worden zij vergeven; zo gij iemands zonden houdt, die zijn ze gehouden.*
 - (b) Al de apostelen werden gelijk en op dezelfde manier tot hun ambt bekwaam gemaakt op de Pinksterdag, Hand. 2:1-4.
 - (c) Allen hebben ze zich even gelijk gedragen in hun bediening. Gelijk deden ze verkiezing, Hand. 1:23. Paulus werd gezonden, niet tot Petrus, maar tot de apostelen en ouderlingen te Jeruzalem, om een inlichting over een vraag, Hand. 15:2. De apostelen zonden Petrus naar Samaria, Hand. 8:14. Op de kerkvergadering werd niet Petrus ' maar Jacobus' gevoelen gevolgd, Hand. 15:7-29. Paulus verklaart, dat hij nergens in minder was geweest, dan de uitnemendste apostelen, 2 Kor. 11:4. Jacobus wordt vóór Petrus genoemd, Gal. 2:9. De apostelen verdeelden hun werk onder elkaar, en Petrus wordt de besnijdenis toebetrouwd, en Paulus de voorhuid, dat is, de Heidenen, Gal. 2:7. Paulus bestraft Petrus over zijn misslag, Gal. 2:11. Petrus zelf erkent zich niet hoger dan anderen, hij noemt zich een medeouderling, 1 Petrus 5:1.
5. De paus is geen navolger van Petrus, dat ontkennen wij. Waar staat het? geeft bewijs. Zo Petrus al het hoofd van de kerk was, dat hij toch niet was, dat zou maar voor zichzelf geweest zijn; waar staat, dat hij macht had om dat over te dragen op een ander? Waar staat, dat hij het aan de bisschop van Rome heeft overgedragen en niet aan de bisschop van Antiochië, die een van de vier hoofdbisschoppen was, vóór het jaar zeshonderd zes? Te Antiochië was Petrus gekomen, Gal. 2:11; maar nergens leest men, dat hij te Rome was geweest. Verder, zo Petrus al te Rome was geweest, ja daar bisschop, evenwel was de volgende opziener geen algemeen hoofd van de kerk, daar het toch om te doen is.

't Is bekend uit de historie, dat in het begin iedere plaats haar eigen opziener had; daarna kroop de heerszucht in, en trok onder haar ook andere plaatsen; blijvende veel bisschoppen, die nooit onder elkaar gestaan hebben, noch staan wilden. Daarna werd de kerk verdeeld onder vier bisschoppen, die de een geenszins onder de andere stond, maar door jaloezie schold de een de ander wel voor de antichrist. Ten laatste, het Westerse Keizerrijk, verwoest zijnde, en de bisschop van Rome in macht toenemende, zo vleiden de Oosterse keizers de patriarch of bisschop van Rome, om het Westerse keizerrijk wederom onder hun gebied te trekken, totdat de Oosterse keizer Phocas de bisschop van Rome tot algemeen bisschop in 't jaar 606 aanstelde, en beval de patriarchen van Constantinopel, Antiochië en Alexandrië, zich onder hem te voegen.

Waar was hier de navolging, in dingen die nooit op Petrus waren geweest, noch op enige bisschop van Rome vóór 't jaar 606? Nog verder. Zo al de eerste bisschoppen

van Rome Petrus waren gevolgd, zo toch de paus niet; want een goed voorzaat kan wel een ketter tot een nazaat hebben, en de waarheid ophoudende, zo houdt ook de navolging op. De paus nu heeft de leer van Petrus niet, maar kant zich tegen de waarheid aan, gelijk wij in dit boek bijna in alle hoofdstukken tonen; de paus heeft ook het leven van Petrus niet. Waar was Petrus ' driedubbele gouden kroon met edele gesteenten bezet? Goud en zilver heb ik niet, zei hij, Hand. 3:6. Waar was zijn purper? Zijn wagens en paarden? Zijn draagzetel tot opschik? Waar waren zijn gepurperde kardinalen, die hem droegen? Wanneer liet hij zich de voeten kussen? Wat koningen zette Petrus op en af? Wat landen heeft Petrus aan deze of gene koning in eigendom gegeven? Zodat er niets naar Petrus lijkt, of het moest zijn in: ik ken de mens niet. Ja ten laatste, omdat de paus de antichrist is, als wij in hoofdstuk 24-28 getoond hebben, zo is 't dan klaar, de paus is Petrus ' navolger niet.

III. Al is nu het gehele gestel van het pausdom, ten opzichte van de overheid van de kerkelijken, de een boven de ander, en allen onder een paus, genoegzaam omgestoten, zo zullen wij nochtans drie tegenwerpingen beantwoorden, waarmee zij de opperhoofdigheid van Petrus trachten te bewijzen, hoewel 't hun niemendal zou kunnen baten.

Tegenwerping 1.

Matth. 16:18. *En Ik zeg u ook, dat u bent Petrus, en op deze Petra zal ik Mijn gemeente bouwen, en de poorten van de hel zullen dezelve niet overweldigen.* Men zegt: Christus wil hier wat uitnemends aan Petrus beloven op zijn heerlijke belijdenis, en deze belofte is, dat Christus op hem zijn gemeente zou bouwen. Zo moest dan Petrus het hoofd zijn van al de andere apostelen en van de gemeente.

Antwoord.

A. De belofte, die Christus hier aan Petrus belooft, is, dat Hij ja de Christus, de Zoon van de levende God was, en dat Hij derhalve zijn gemeente niet op een zandgrond, maar op Zichzelf, als de onbeweeglijke Petra, dat is, Rotssteen zou bouwen, en die zo vast en onbeweeglijk maken, dat al de list en 't geweld van de duivel tegen dezelve niets zouden vermogen, en dat daarom ook hij niets te vrezen had, maar zeker bewaard en bevestigd zou worden. Waaraan hij tot zijn troost te gedenken had, als hij hem driemaal zou verloochend hebben, en niet alleen hij, maar ook al de andere bijstaande apostelen, en allen, die de behoudenis én van zichzelf, én van de kerk beminden; dat hij daarom zich niet had te ergeren, als hij zou zien dat Christus aan het kruis stierf, en als hem veel tegenheden in zijn apostelambt zouden ontmoeten; dit is de naakte zin van deze woorden, waaruit dan blijkt, dat hier niets in is voor Petrus ' opperhoofdigheid.

B. Petrus en Petra worden hier wel duidelijk onderscheiden, gelijk die twee ook in hun eigenlijke betekenis onderscheiden zijn. Petrus betekent een *steen*, een kei, een tichelsteen. Petra betekent een *rotssteen*, een stenen gebergte, waarop men huizen bouwt, die vast en sterk zijn, en stormen, plasregens en watervloeden kunnen uitstaan, 't welk die niet kunnen doen, die maar op 't zand gebouwd zijn, Matth. 7:24-27. De Heere Jezus noemt hier Petrus *Petra*, en maakt een illusie en zinspeling op de naam, gelijk de Heere Jezus doorgaans doet in zijn gelijkenissen, in de Evangelien beschreven. Hij gaat van Petrus over tot Zichzelf, en noemt Zichzelf Petra, onder welke naam Hij te

voren beloofd was. Jes. 28:16. *Ik leg een grondsteen in Sion, een beproefde steen, een kostelijke hoeksteen, die wel vast gegrondvest is; wie gelooft, die zal niet haasten.*

Zo ook, Psalm 118:22. De steen die de bouwlieden verworpen hadden. Welke plaatsen in het NIEUWE TESTAMENT op Christus toegepast worden. Dus wordt ook van Christus gezegd, 1 Kor. 10:4. *Zij dronken uit de geestelijke Petra, steenrots, en de Petra, steenrots was Christus.* Zo wordt Christus genaamd Petra, een Rom.ts der ergernis, Rom. 9:33. Zo ook, 1 Petrus 2:7.

Nu dan:

- Christus wordt in Gods Woord Petra genoemd en nooit wordt die naam Petra aan Petrus gegeven.
- De uitgang van het woord Petrus en Petra zijn verscheiden. Het ene is mannelijk; 't ander vrouwelijk.
- Het woordje *en*, 't welk tussenbeide gevoegd wordt, toont, dat het volgende woord Petra een ander betekent dan het voorgaande woord Petrus ; dus wordt niet gezegd, dat de gemeente gebouwd zou worden op Petrus , een apostel, maar op Christus, de geestelijke Petra.

C. 't Kan van Petrus niet gezegd worden, dat hier van deze Petra gezegd wordt, namelijk, dat de gemeente op dezelve zou gebouwd worden, en dat daarom, omdat ze op deze Petra gebouwd was, de poorten der hel de gemeente niet zouden overweldigen. Is de gemeente gebouwd op een mens?

Heeft ze haar onbeweeglijkheid van een mens? Moet ieder zich op een mens vertrouwen, moet hij vlees tot zijn arm en sterkte nemen? De vloek wordt over dezulken uitgesproken, Jer. 17:5. Willen zij, die stenen harten hebben, zich op een paus, een mens, wiens hart zo hard is als een steen, vertrouwen, én hij én zij zullen de vloek niet ontlopen. Maar gezegend is de man, die op de Heere vertrouwt, vers 7, Christus is het fundament, en het enige fundament, waarop de gemeente gebouwd is. 1 Kor. 3:11. Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, dat is Jezus Christus. Dit was het fundament van de apostelen en van de profeten, niet zij waren het fundament, maar zij legden het, zij predikten Christus, welke is de uiterste hoeksteen, op welke het gehele gebouw bekwamelijk samengevoegd zijnde, opwast tot een heilige tempel. Eféze 2:20, 21. De apostelen, en zo ook Jacobus, Céfas en Johannes, waren uitmuntende voorstanders van deze gemeente, op Christus gebouwd, daarom worden ze pilaren genoemd, Gal. 2:9. Zo is dan Petrus de Petra niet, het fundament, waarop de kerk gebouwd is; maar de Heere Jezus Christus, Die altijd blijft, die almachtig is, Die Petrus en de kerk bewaart voor afval, en dezelve als onbeweeglijk doet staan tegen alle aanvallen van de duivel. Als Petrus , Gal. 2:9, *Céfas* genoemd wordt zo is dat niet van het Griekse Kephalee, hoofd, maar van het Syrisch (=Aramees) kepha, *steen*, welke taal Christus en de apostelen, gelijk al de Joden in die tijden, doorgaans gebruikten.

Tegenwerping 2.

IV. Men werpt tegen, Matth. 16:19. *En Ik zal u geven de sleutels van het koninkrijk der hemelen, en zo wat gij zult binden op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn, en zo wat gij ontbinden zult op de aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn.*

Antwoord.

- (a) Sleutel betekent hier geen soevereine macht; want die heeft zonder tegenspreken Christus alleen: Openb. 1:18, *Ik heb de sleutels van de hel en van de dood*. Maar het betekent een bedienende macht, om als een dienaar te openen degene, die Christus geboden heeft in te laten, en te sluiten voor degene, die Christus geboden heeft uit te houden of uit te werpen, dat is, de boetvaardige in Christus' Naam aan te kondigen vergeving der zonden, en de onboetvaardigen in Christus' Naam en van Christus' wege te verkondigen en aan te zeggen, dat zij in hun zonden zijn en blijven. Deze macht heeft Christus hier aan Petrus gegeven; waar is hier enige schijn van bewijs, dat Petrus het oppergezag heeft over de apostelen, en het hoofd is van de kerk, dat men bewijzen wilde? Die verklaard wordt een dienaar te zijn, die wordt door diezelfde verklaring ontzegd, heer, meester en hoofd te zijn.
- (b) Al wat hier aan Petrus gegeven wordt, datzelfde wordt ook aan al de apostelen gegeven: Matth. 18:18. *Al wat gij op de aarde binden zult, zal in de hemel gebonden wezen, en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in de hemel ontbonden wezen*. Joh. 20:23. *Zo gij iemands zonden vergeeft, dien worden zij vergeven; zo gij iemands zonden houdt, dien zijn ze gehouden*. 't Is aan geen tegenspreken onderworpen, dat de Heere Jezus in deze beide plaatsen spreekt tegen al de apostelen, en dat Hij hun allen deze macht geeft; zo zijn ze dan in dezelfde staat als Petrus was, en daarom is 't klaar, dat Petrus in deze geen andere macht gegeven wordt dan al de discipelen, en zo vervalt de beweerde opperhoofdigheid van Petrus.

Tegenwerping 3.

V. Joh. 21:15-17, alwaar Christus tot driemaal toe aan Petrus last geeft Zijn schapen te weiden; wat is daar anders uit te besluiten, dan dat Petrus bij uitnemendheid herder, en de herder van alle herders zou zijn?

Antwoord.

- (a) Het gevolg wordt geheel ontkend, daar is de minste samenknoping niet tussen het voorgaande en het gevolg, dat men daaruit trekt.
- (b) Al wat hier Petrus belast wordt, wordt alle andere apostelen, ja alle leraren belast: Hand. 20:28, Om de gemeente Gods te weiden. Dat brengt het woord herder mee.
- (c) Christus is de overste Herder: 1 Petrus 5:4. De grote Herder. Hebr. 13:20. Dat houdt de Heere Jezus voor Zichzelf, en heeft Petrus het opperherderschap niet gegeven.

Aanhouding: *Maar men zal zeggen, daar ligt evenwel wat bijzonders in, dat het weiden tot driemaal toe aan Petrus bevolen wordt.*

Antwoord.

Omdat in het woord *weiden*, dat geen opperheid, maar een dienstwerk betekent, geen bewijs ligt voor de opperheid van Petrus, zo ligt in het driemaal herhalen ook zo'n kracht niet. Het toont alleen de vermindering of vernedering van Petrus, wegens zijn driemaal verloochenen, en het is tot zijn vertroosting in zijn apostelschap, dat hij zich onwaardig gemaakt had, dat hij niet beschroomd zijn ambt waarnemen, noch geheel nalaten zou, denkende, dat hij tot dat werk onwaardig was, omdat hij tegen zijn driemaal verloochenen driemaal hersteld wordt.

Uit allen deze blijkt klaar, dat Petrus niet is geweest een algemene bisschop van de kerk, en het opperbestuur had over de andere apostelen en over de kerk, en dat de paus van Rome niet is een navolger van Petrus, en het hoofd van de kerk niet is.

Daar is geen bisschopsmacht over andere herders.

VI. Daar is een ander verschil ook onder de protestanten, namelijk, of het bisschopsambt een andere en hogere bediening is dan het herders- en lerarenambt, zodat de bisschoppen macht en gezag hebben over de andere leraren, en dat die met hun gemeenten de bisschoppen onderworpen zijn?

Het pausdom zegt *ja*.

In enige landen zijn, ten tijde van de Reformatie, ook bisschoppen tot omhelzing en belijdenis van de waarheid gekomen, maar wilden van hun grote inkomsten en aanzienlijkheid niet aftreden; behielden derhalve hun bisdommen, en stredden voor hetzelfde, dat het niet streed tegen de Reformatie, en voegden zich alzo in dit stuk met het gevoelen van het pausdom, gelijk nog op de huidige dag geschiedt.

Maar wij antwoorden met de Gereformeerde kerk op de bovengestelde vraag: *neen*.

Een bisschop is geen ander, geen hoger ambt dan het herders- en lerarenambt; dit blijkt uit deze redenen:

Bewijs 1. **De Schrift stelt geen bisschoppen boven herders.**

De Schrift stelt nergens onderscheid tussen bisschoppen en herders of leraren, nergens dat de bisschoppen boven de herders zijn, of dat dezelve die onderworpen zijn, en bijzonder ook niet in die plaatsen, in welke de bedieningen in de kerk verhaald worden, als Efëze 4:11; 1 Kor. 12:28. Dus is het een enkel verdichtsel buiten Gods woord.

Uitvlucht. Men mocht zeggen: *de apostelen, Timotheüs en Titus stelden leraren.*

Antwoord.

- (a) Maar daar staat niet, dat zij macht en gezag hadden en oefenden over de leraren, die zij gesteld hadden.
- (b) Als in een plaats nog geen kerk en leraren zijn, maar kerken vergaderd worden, dan is nodig, dat van anderen daar leraren gezonden worden, of uit gelovige leden van die kerk leraren gemaakt worden. Zo hebben de apostelen van plaats tot plaats opzieners gesteld, zo belastte Paulus aan Titus, dat hij wederom anderen zou stellen. En als er alreeds enige gelovigen waren, zo geschiedde de verkiezing met opsteken van de handen van de gemeente, zodat hierin het minste blijk niet is van onderscheid en opperheid.

2. **'t Is dezelfde bediening.**

Ouderlingen en bisschoppen zijn dezelfde bedieningen; ouderlingen zijn bisschoppen, bisschoppen zijn ouderlingen. Het woord bisschop is in onze taal niet anders dan opziener te zeggen. Zie dit, Hand. 20:17. Daar staat, dat Paulus de ouderlingen van Efeze ontbood, en vers 28 worden die ontboden ouderlingen bisschoppen genoemd, over welke u de Heilige Geest tot bisschoppen, opzieners gesteld heeft. Alwaar ook aan te merken is, dat in die éne stad verscheidene bisschoppen waren, daar men beweert dat een gemeente, ja verscheidene en veel gemeenten te samen, maar één bisschop moeten hebben. Dit blijkt ook, Filip. 1:1, *Al de heiligen in Christus Jezus, die te Filippi zijn met de bisschoppen, opzieners en diakenen*. In deze een stad en gemeente waren verscheidene bisschoppen, die groet hij met de diakenen. Indien daar nog andere leraren en ouderlingen waren geweest, onder het woord bisschoppen niet begrepen, zo zou hij die mede genoemd hebben, omdat hij de diakenen, die een lagere bediening hebben, zelfs noemt. Waaruit klaar is af te leiden, dat in die gemeente alleen die twee

bedieningen waren, namelijk, bisschoppen en diakenen; waaruit dan volgt, dat onder het woord bisschoppen leraren en ouderlingen verstaan worden. Zie dit ook, 1 Tim. 3, alwaar de apostel leert hoedanige kwaliteiten en gedrag de bisschoppen en diakenen moeten hebben, zonder enige regels te geven aan leraren en ouderlingen; een klaar bewijs, dat zij die bisschoppen waren. Zie ook, Tit 1:5, 7.

Die hij vers 5 *ouderlingen* noemt, die noemt, hij vers 7 *bisschoppen*. Dus besluiten wij, dat zo regeer- als leer-ouderlingen en bisschoppen dezelfde bediening is, en dat bisschop geen hogere bediening is dan de herder en leraar, en dat bisschoppen geen macht en gezag hebben over de leraren.

3. Allen dezelfde macht.

Al de leraren hebben dezelfde macht in het regeren van de kerk, en in 't gebruiken van de sleutels, aan de gemeente en de opzieners gegeven, Matth. 18:18 Joh. 20:21, 22. Nergens wordt enig onderscheid gemaakt.

4. Alle opperheid in de kerk is verboden.

Alle opperheid en gezag van de een boven de ander is van God in de kerk verboden, gelijk wij hebben getoond.

Dus besluiten wij, dat het bisschopsambt geen andere bediening is dan het ambt van de leraren en ouderlingen, en dat het Gereformeerde bisschopsambt niet anders is dan een overgeblevene klauw van het beest, en een overgebleven trap, waardoor de antichrist op de troon geklommen is, 't welk te meer daaruit blijkt, dat zij iemand, die van een bisschop in het pausdom priester is gemaakt, en tot de Gereformeerde godsdienst overgaat, op die zijn zending, zonder een nieuwe te ontvangen, laten prediken; daar zij een Gereformeerde predikant, die zijn zending niet van een bisschop, maar van een classis heeft, de predikstoel weigeren.

Tegenwerping 1.

VII. Hiertegen brengt men in: dat de hogepriester in het OUDE TESTAMENT boven de andere priesters en levieten was. En dat de vier en twintig orden van de priesters ieder een opperste hadden, die hoofden van de priesters waren. Dus is ook in het NIEUWE TESTAMENT een bisschop een andere en hogere bediening dan leraar en ouderling, en die moeten de bisschoppen onderworpen zijn.

Antwoord.

- (a) Uit deze sluitreden moest dan volgen, dat er een algemeen bisschop, én over hen, én over de gehele kerk op de aarde moest zijn. Zij dit tegensprekende, zo vervalt hun sluitreden van zelf; want het besluit meer, dan zij willen toestaan.
- (b) Die bedieningen waren verscheidene orden, maar de ene had geen gebied over de andere; gelijk nu leraar, ouderling, diaken.
- (c) Men mag uit de ceremoniële godsdienst geen besluit maken tot de dagen van het NIEUWE TESTAMENT, omdat alle ceremoniële diensten en personen te niet gedaan zijn.

Tegenwerping 2.

De zeven gemeenten in Azië hadden ieder maar één engel, dienvolgens is er een bisschop over andere leraren.

Antwoord.

- (a) Waaruit zal men bewijzen, dat in iedere gemeente meer dan één leraar geweest is?
- (b) Indien daar meer leraren zijn geweest, zo blijkt nochtans niet dat die een, aan welke de brief gezonden werd, over de andere was, en dat de andere deze onderworpen waren. Te Efeze waren in Paulus' tijd verscheidenen, die allen te samen bisschoppen waren, Hand. 20:17, 18. Zodat de een engel van de gemeente te Efeze geen bisschop alleen was, of over de andere bisschoppen te zeggen had; waaruit men een besluit kan maken tot de andere.
- (c) Uit het woord engel kan men geen opperheid van de ene leraar boven de andere maken, omdat zij allen gezanten zijn, doordien zij van God gegeven en gesteld zijn, Efëze 4:11; 1 Kor. 12:28, en een ieder leraar een engel is, Mal 2:7.
- (d) De brieven hielden aan de gemeente zelf, maar het opschrift, was aan een van de leraren, of aan de raad van de opzieners waardoor de brief aan de gemeente bekend gemaakt werd.

Tegenwerping 3.

Timotheus en Titus waren bisschoppen, die andere leraren onder zich hadden, die zij zelf stelden, en over welke zij te oordelen hadden. Zo is dan het bisschopsambt een andere en hogere bediening.

Antwoord.

- (a) Nergens staat, dat zij andere leraren onder zich hadden; dat is de zaak, daar 't op aankomt, dit wordt ontkend en daar is geen bewijs ter wereld.
- (b) Dat zij andere leraren van stad tot stad stelden, dat was, omdat de kerken nog te maken en op te richten waren; in zo'n geval is 't het ambt van de leraren, die de bekwaamste gelegenheid hebben, zulke plaatsen van leraren te voorzien.
- (c) Dat Timotheus belast wordt geen beschuldiging tegen een ouderling aan te nemen dan onder twee of drie getuigen. 1 Tim. 5:19, dat stelt geen oppergezag boven hen; want ook gelijken mogen geen beschuldiging aannemen tegen een ander, dan onder twee of drie getuigen; zo moet ook een gehele kerkenraad, classis of synode doen. Indien Timotheüs al over een beschuldigde ouderling zou oordelen, daaruit volgt niet dat hij het alleen zou doen; zelfs Paulus, als hij de sleutels zou gebruiken om de bloedschender te bannen, deed het met samenkomen van de gemeente, 1 Kor. 5:4. Zodat hier geen bewijs voor de bisschoppelijke regering ligt. Doch dat een of enige leraren gesteld worden, om op het leven, leren en bestier van enige andere leraren te letten, daar hebben wij niet tegen, alleen dat er geen opperheid boven anderen plaats hebbe.

VIII. Dus hebben wij gezien, dat de regering van de kerk niet één alleen als het hoofd over allen is aanbevolen, en dat de kerk niet moet geregeerd worden door bisschoppen, die over andere leraren te gebieden hebben, en door hen verscheidene gemeenten hebben te bestieren, maar dat alle leraren van dezelfde rang zijn, en dat de een onder de ander niet staat, maar alles, als gelijken te samen moeten doen.

Nu zullen wij voortgaan en tonen hoedanige bedieningen God in Zijn kerk heeft ingesteld; van welke wij aan te merken hebben hun roeping tot die ambten en hun werk.

- Soms heeft God buitengewone dienaren gebruikt; profeten, apostelen, evangelisten.

- Sommige bedieningen zijn buitengewoon, die God in bijzondere tijden en toestanden van de kerk gebruikt; deze zijn apostelen, evangelisten, profeten; deze gebruikte de Heere in de eerste dagen van het NIEUWE TESTAMENT *Hoewel de Geest van de profetie nog wel aan deze of gene enige toekomende dingen openbaart, 't welk lichtelijk ontkend kan worden van die, welke geen gelegenheid hebben gehad om het te weten; zo zijn die openbaringen maar voor die, aan welke zij geschieden, en met zo'n vertegenwoordiging van God, dat zij weten dat het geen verbeeldingen en listige bedriegerijen des satans zijn, maar dat het God Zelf is, welke de toekomende zaken aan hen openbaart. Doch deze zaken, gelijk ze niet betreffen enig punt van de leer, zo zijn ze anderen ook niet een regel; men zondigt niet als men het daar laat; doch zij komen zelden ter oren van velen.*

Gewone dienaars zijn herders en leraren, ouderlingen, diakenen.

IX. Wij spreken hier van de gewone bedieningen, welke zijn de herders en leraren; de ouderlingen, de diakenen. Deze worden wel tot twee gebracht, namelijk, tot opzieners, vervattende regeer- en leerouderlingen, ook wel alleen regeerouderlingen, en diakenen, zie Filip. 1:1 1 Tim. 3:1-8. Dat er onderwijs moet zijn van jongen en ouden, dat er vergaderingen moeten gehouden worden om Gods Woord te horen en de gemeenschap te betuigen, dat in die vergaderingen orde moet gehouden worden, dat openbare godlozen, die dronken en onhebbelijk zich in de vergaderingen vertonen, tot leden van die vergadering niet moeten ingelaten, of ingehouden worden, zal licht van ieder toegestaan worden.

Maar de vraag is, of regering en openbare bediening des Woords van node zijnde, daartoe personen moeten gezonden worden, dan of een ieder dat doen mag die wil, en die zich acht bekwaamheid daartoe te hebben; en zo zending nodig zij, of die haar eerste oorsprong heeft van mensen, en alzo maar is een menselijke zending, dan of die zending haar eerste oorsprong heeft uit God, welke uitgevoerd wordt door de kerk, en alzo is een Goddelijke zending.

Wij zullen eerst spreken van de zending van de herders en leraren.

Daar is een zending van node.

X. De vraag is: Of er een zending van node is tot het herders- en lerarenambt? Socinianen en anderen zeggen neen, wij ja. Dit blijkt:

Bewijs 1. Uit klare teksten.

- (1) Matth. 28:19, 20. *Gaat heen, onderwijst alle volkeren, dezelve dopende in de naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, lerende hun onderhouden alles, wat Ik u geboden heb. En ziet, Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld.* Men kan niet zeggen, deze zending raakt alleen de apostelen, maar geen anderen; omdat hier is een zending tot leer en de sacramenten te bedienen. Zolang dan dat werk blijft in de kerk, zolang moet ook blijven de zending tot dat werk. Nu weten wij dat het werk altijd in de kerk moet blijven, en met de apostelen niet moest ophouden; zo dan ook de zending. Hierbij is een belofte van bijblijving van de Heere Jezus tot de voleinding van de wereld, dat van de apostelen alleen niet kon gezegd worden, want zij zouden zolang niet blijven leven: dus raakt het 't werk en de zending.
- (2) Dit blijkt ook uit Efëze 4:11. *Dezelve heeft gegeven sommigen tot apostelen.. sommigen tot herders en leraren.* Zie daar, herders en leraren worden zowel van

Christus gegeven als de apostelen, en dat vers 12, *Tot volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouw des lichaams van Christus*. Waar dat werk geschiedt, daar is ook de zending van de leraren. Ditzelfde staat ook 1 Kor. 12:28. *God heeft er sommigen in de gemeente gesteld, ten eerste apostelen... ten derde leraren*. Leraren zijn dan zowel gesteld als de apostelen. Ditzelfde, Hand. 20:28. *Over welke u de Heilige Geest tot opzieners gesteld heeft*.

- (3) Voegt hierbij, Rom. 10:15. *Hoe zullen zij prediken, indien zij niet gezonden worden?* 't Is zoveel als niemand kan en mag prediken zonder zending. Men kan hier geen uitvlucht maken, met te zeggen, dat Paulus alleen van zijn tijd sprak, want nergens is de minste bepaling. De tijd doet er niet toe, zo toen niet, nu ook niet; want de zaken en samenvoeging van die twee blijft dezelfde in natuur. Ook toont de opklimming van zaak tot zaak, dat niemand zonder zending prediken mag, zowel nu als toen, want God aan te roepen is de plicht, zowel nu als toen, alsmede alle andere plichten, waardoor hij opklimt. Hoe aanroepen zonder geloof, hoe geloven zonder horen, hoe horen zonder prediken, hoe prediken zonder zending? Al de vorige aan elkaar hangende zaken zijn voor alle tijden, zo dan ook het laatste, zonder welke de apostel verklaart dat de vorige niet kunnen zijn.

2. God heeft de dienaars gezonden

Uit de handelingen Gods, zo in het OUDE TESTAMENT als NIEUWE TESTAMENT.

- God riep en zond de stam van Levi, in plaats van de eerstgeborenen, die de Heere Zich te voren tot de heilige dienst afgezonderd had. Hij verkoor Aäron en zijn nakomelingen tot het priesterambt. Waarvan de apostel, Hebr. 5:4, zegt: Niemand neemt zichzelf die eer aan, maar die van God geroepen wordt, gelijkerwijs als Aäron. Onder andere was het werk van de priesters leren, 't welk zij als gezanten van God moesten verrichten: Mal 2:7. *De lippen van de priester zullen de wetenschap bewaren, en men zal uit zijn mond de wet zoeken, want hij is een engel des HEEREN der heirscharen*. Wel scherpelijk worden die gedreigd, welke zonder zending lopen: Jer. 23:21. *Ik heb die profeten niet gezonden, nochtans hebben zij gelopen. Ik heb tot hen niet gesproken, nochtans hebben zij geprofeteerd*.
- Zo heeft ook niemand in het NIEUWE TESTAMENT gepredikt, dan als daartoe gezonden; deze hoedanigheid stellen de apostelen in hun brieven vooraan, en zij zonden wederom anderen: Hand. 14:23. *Als zij hun in elke gemeente met opsteken van de handen ouderlingen verkoren hadden*. 1 Tim. 4:14. *Verzuim de gave niet, die in u is, die u gegeven is door de profetie; met oplegging van de handen des ouderlingschap*. 1 Tim. 5:22. *Leg niemand haastelijk de handen op*. Tit 1:5. *Dat u van stad tot stad ouderlingen zou stellen*.

Hieruit zien wij dat allen, die ooit gepredikt hebben, gezonden zijn geworden; dienvolgens is de zending ook nu nodig.

3. Leraren, gezanten.

De leraren zijn gezanten Gods. Zie: Mal 2:7. *Hij is een engel des HEEREN*. 2 Kor. 5:20. *Wij zijn gezanten van Christus' wege*. Een gezant kan niets doen, dan als gezonden; een gezant spreekt uit de Naam van zijn Heere.

Tegenwerping 1.

XI. *Dat het ieders plicht is te leren, en een ieder, die maar bekwaamheid heeft, is schuldig zijn talent aan te leggen. Ieder moet trachten te profeteren, 1 Kor. 14:39.*

Antwoord.

Dit is ieders plicht om dat in 't particulier te doen; daaruit volgt niet, dat ieder dat in 't openbaar moet doen. Al heeft iemand bekwaamheid om te regeren, mag hij daarom op de troon gaan zitten, en heersen? Zo ook hier.

Tegenwerping 2.

Hand. 8:4. *Zij dan nu, die verstrooid waren, gingen het land door, en verkondigden 't Woord. Dat deed ieder gelovige, dus behoeft tot het predikambt niet een zending.*

Antwoord.

- (a) Onder deze verstrooiden waren ook ouderlingen, evangelisten en diakenen; want de een met de ander werden verstrooid. Onder deze was ook Fillippus een evangelist, Hand. 21:8, die buitengewone openbaring en zending had, Hand. 8:29; die ook macht had te dopen, vers 38.
- (b) Iedereen van deze verstrooiden verkondigden het Woord in het bijzonder, de een aan deze, een ander aan gene, en dus deden ze dat een ieder particulier moet doen. Maar in het minste is er geen gewag van openbare bediening en bediening van de sacramenten.

Tegenwerping 3.

1 Kor. 14 wordt verhaald, dat alle leden van de vergadering in haar mochten spreken. Zie dit: 1 Kor. 14:26. *Wanneer u samenkomt, een ieder van u, heeft hij een Psalm, heeft hij een leer... heeft hij een openbaring, heeft hij een uitlegging: laat alle dingen geschieden tot stichting.* Zo behoeft dan tot het prediken geen bijzondere zending.

Antwoord.

- (a) 't Is met de eerste opslag te zien, dat hier gesproken wordt van vergaderingen, over welke buitengewone uitstorting des Heiligen Geestes was, en dat de apostel besturing geeft, hoe een ieder zich in de buitengewone gaven te gedragen had. Nu is het kennelijk, dat men tot het gewone geen besluit mag maken van het buitengewone.
- (b) Hier waren profeten, die wordt belast de een na de ander te spreken.
- (c) In particuliere vergaderingen daar men te samen spreekt, mag een ieder ook het zijne toebrengen. Dus is in deze tekst niets tegen de zending van de leraren.

Tegenwerping 4.

1 Joh. 2:20, 27. *Gij hebt de zalving van de Heilige Geest en u weet alle dingen; gij hebt niet van node dat iemand u lere.* Waaruit blijkt dat men geen leraren van node heeft, en dienvolgens is er ook geen zending van de leraren van node.

Antwoord.

- (a) Waren deze zonder geleerd te worden zo verre gekomen? Immers neen, zo hadden ze dan eerst de onderwijzing van node gehad; dus vervalt het gevolg vanzelf.
- (b) De apostel wil niet zeggen, dat zij nu volstrekt volmaakt waren in kennis, en alle onderwijzing te boven waren gekomen; maar dat zij door de Heilige Geest verlicht waren, zodat zij door dat licht de waarheid en de valsheid konden onderkennen, en

zichzelf opbouwen, waartoe zij het Woord en zijn bediening met vrucht konden genieten.

Dus hebben wij gezien, dat er een zending van node is om herder en leraar te zijn.

Nu zullen wij voortgaan tot de hoedanigheden van de zending.

De zending is inwendig of uitwendig.

XII. De zending is inwendig en uitwendig.

Tot de inwendige zending behoort niet een buitengewone inspraak Gods. God doet dat nu niet of zeer zelden, en men heeft daarop nu niet te wachten; daar zijn andere zaken, waardoor men van zijn inwendige roeping kan overtuigd worden. Hiertoe behoort:

1. Kennis van het ambt.

Een kennis van het ambt, en wat het in heeft een dienstknecht van Christus, de mond des Heeren te zijn, dat grote evangelie te verkondigen, onwetenden de weg der zaligheid te leren, mensen de duivel te ontrukken, en te brengen tot Christus; de bedroefden te troosten, tragen op te wekken, afgedwaalden wederom terecht te brengen, geveinsden en tijdgelovigen aan zichzelf te ontdekken; de waarheid tegen de dwalingen te verdedigen, godlozen te bestraffen, ergerlijken te helpen weren van, en uit te werpen uit de kerk, aan de kerk luister toe te brengen, opdat ze door de heiligheid van de belijders zij een eer van Christus; zelf een voorbeeld te zijn, in staat te zijn om rekenschap te kunnen geven wegens de toevertrouwde zielen. Die deze en dergelijke zaken in de grond, en in hun gewicht niet kent, en op zijn hart brengt, hoe kan hij voornemen getrouw te zijn? Dit moet men kennen, overwegen, gevoelen, zal men bewust zijn van zijn roeping.

2. Kennis van zijn eigen bekwaamheid.

Enige kennis van zijn bekwaamheid tot dat werk. Niet alleen, dat hij de Goddelijke waarheden in de grond verstaat, en met een beschouwende kennis zich tevreden houdt, maar dat hij de kracht van die in zijn eigen hart gevoele, en daardoor bekeerd zij, zodat hij uit eigen bevinding daarvan kan spreken, en ook dat hij bekwaamheid hebbe om zijn gedachten wel uit te drukken, en dat zijn stem bekwaam zij om gehoord te kunnen worden. Al moet de beste zeggen: *Wie is tot deze dingen bekwaam?* Zo moet hij evenwel bewust zijn, dat hij enige bekwaamheid heeft. Van deze bekwaamheid zullen wij terstond breder spreken.

3. Liefde tot Christus' kerk en zielen.

Een bijzondere liefde:

- (a) tot Christus om Hem bekend te maken.
- (b) Tot de kerk, om die als een reine maagd Christus toe te bereiden, en haar tot eer van God te doen blinken in licht en heiligheid.
- (c) Tot de zielen, zo van de onbekeerden, om ze uit het vuur te rukken, als van de bekeerden, om ze te versterken, te troosten, en gedurig zielevoedsel te geven.

4. Verloochening van alles.

Een gewillige verloochening van al wat aards is, van eer, van goederen, ja van leven zelfs. Is hij van geringe stand, en beoogt hij door het predikambt in aanzien te komen, en goederen te verkrijgen, die is het gehele einde mis; hij was gelukkiger dat hij een

schoenlapper werd, want in mijn ogen is er geen gruwelijker mens dan een onherboren predikant, die de heilige dingen Gods gebruikt tot zijn eigen belang.

5. Lust tot het werk.

Een grote lust tot dat werk. 1 Tim. 3:1. Gedurige prikkelingen, om zich tot dat werk aan de Heere op te offeren. Bekommeringen, of hij al geroepen wordt. Benauwdheid over de bijoogmerken, als ze in het hart opkomen, die gedachten doen hebben om het werk te laten staan, als de zwaarheid van het werk, en zijn onbekwaamheid hem tegen het werk doen aanzien, en in hem een genegenheid verwekken om van het werk ontslagen te mogen zijn, als Mozes en Jeremia; maar dat de prikkelingen evenwel blijven, en de tegenredenen overwinnen, zodat hij voor de Heere meerder vrijheid heeft, en zich gewilliger bevindt dan te voren, omdat hij door de tegenredenen de grond zijns harten klaarder ziet dan te voren, en dat zijn hart hem niet veroordeelt, maar overtuigt van zijn oprechtheid in deze.

Uit deze en dergelijke redenen kan men zijn inwendige roeping bekennen.

Nu gaan wij voort tot de uitwendige roeping.

De uitwendige roeping **moet niet door overheden geschieden.**

XIII. Tot de uitwendige roeping behoort mede niet wat buitengewoons, hoedanig was van de profeten en van de apostelen, 't zij geheel onmiddellijk, 't zij vergezelschap met iets middellijks, gelijk: Hand. 13:2, 3. *Als zij de Heere dienden en vastten, zei de Heilige Geest: Zondert Mij af, beiden Barnabas en Saulus, tot het werk waartoe Ik hen geroepen heb. Toen vastten en baden zij en hun de handen opgelegd hebbende, lieten zij hen gaan.* Waar wij spreken van de gewone uitwendige roeping, deze is van God, door middel van de kerk, kerk, zeg ik, niet overheden. Wanneer de kerk in een land op te richten is, en alle middelen ontbreken om gezonden leraren te bekomen, heeft de kerk, die oorspronkelijk de macht van roeping toekomt, macht om enige uit hen, die bekwaam zijn, tot dat grote werk te roepen, en de dienst op te leggen hoewel de bevestiging met oplegging van de handen daar niet bij kan zijn. Deze macht van roeping behoudt de kerk altijd, ook als de kerk nu bevestigd is: niemand mag haar dat recht betwisten of ontnemen. Het *Jus Patronatus* in een nu gestelde kerk te gebruiken, of iets, dat daarnaar gelijkt, is een schrikkelijk ding. Niemand mag zich door zulke weg in een kerk laten indringen, wil hij zegen van God over zich en zijn dienst hebben.

Maar door de kerk of haar opzieners.

Al geschiedt de bevestiging door gezonden dienaars, zo komt de roeping nochtans van de gemeente toe, die de dienaars, of gelijk ieder broeder zijn stem daartoe gevende, gelijk in sommige kerken in Nederland nog in gebruik is, of door de opzieners roepen. Want:

1. de opzieners vertegenwoordigen de gemeente.
2. De kerk is niet om de opzieners, maar de opzieners om de kerk. Zij zijn geen heren van de kerk, maar haar dienaars. 2 Kor. 4:5.
3. De gemeente komt toe op hun leer en leven te letten, en de geesten te beproeven, of ze uit God zijn, 1 Joh. 4:1. Zich te wachten voor de valse profeten, Matth. 7:15. Dezulken niet te horen of te volgen. Joh. 10:27.

4. De gemeente verkoor twee, uit welke een door het lot verkoren zou worden, Hand. 1:23. De gehele gemeente verkoor de zeven diakenen, Hand. 6:3, 5, 6. De gemeente zond enige mannen uit naar Antiochië, Hand. 15:22, 23. Paulus, als hij de sleutels zou gebruiken, wilde dat doen te samen met de gemeente, 1 Kor. 5:4. Hiertegen is niet, dat Paulus last geeft aan Titus, om van stad tot stad ouderlingen te stellen, Tit 1:5; want:
- daar waren de kerken nog op te richten. En
 - Paulus gebiedt hem, dat te doen op de gewone wijze, gelijk hij zelf deed, met opsteken der handen van de gemeente. Dus blijft het vast, dat niet een bisschop, niet de herder of herders, als macht hebbende, toekomt leraren te beroepen, maar van de gemeente.

De zending kan men onderscheiden van de beroeping.

XIV. In een welgestelde kerk, welke oorspronkelijk de roeping toekomt, kan men bekwaam onderscheiden: De zending tot het herdersambt, de beroeping van en tot een bijzondere kerk, en de bevestiging in haar.

De zending geschiedt door veel samenvergaderde opzieners in classes of synoden. Eerst moet een nauw onderzoek gedaan worden én van het leven, én van de leer, én van de bekwaamheden van degenen, die zich aanbieden om Christus in Zijn kerk te dienen.

- 2 Tim. 2:2. *Betrouw dat aan getrouwe mensen, welke bekwaam zullen zijn om ook anderen te leren.*
- 1 Tim. 5:22. *Leg niemand haastelijk de handen op.*
- 1 Tim. 3:10. *Dat deze ook eerst beproefd worden, en dat zij daarna dienen, zo zij onbestraffelijk zijn.*

Die in Christus' Naam macht geven tot herdersambt.

Na gedaan examen geschiedt de zending, namelijk, hun wordt in de naam van Christus macht gegeven te prediken, de sacramenten te bedienen, de tucht te oefenen, en alles te doen, wat tot het herdersambt vereist wordt.

Dit geschiedt niet aan proponenten, dan wanneer zij beroepen zijn in een bijzondere kerk.

Dit geschiedt niet in die plaatsen, alwaar men voorbereidende examens heeft; die proponenten wordt nergens macht toe gegeven, zelfs ook niet om het Woord van God als een gezant van Christus te prediken; want het prediken als een gezant en de sacramenten te bedienen, kunnen niet gescheiden worden; de Heere Jezus voegt prediken en dopen in dezelfde personen te samen, Matth. 28:19. Maar de zodanigen wordt alleen toegelaten onder opzicht van de predikanten, die in deze of gene plaatsen zijn, hun gaven te oefenen en dezelve aan vacante gemeente te laten horen; maar hun wordt zodanig een macht gegeven, als zij van een gemeente beroepen en van een dienaar, van een classis daartoe gezonden, in dezelve bevestigd worden.

Maar aan kandidaten en dat zonder opzicht op een gemeente, en al te voren als zij elders beroepen worden. Die bovengemelde macht wordt in sommige plaatsen na voorgaand examen gegeven aan de geëxamineerden, en worden alsdan gezonden tot de heilige dienst, zonder opzicht op een bijzondere gemeente. Deze zending geeft macht als een gezant van Christus het Evangelie te verkondigen en de sacramenten te bedienen, ook

eer men in een bijzondere gemeente beroepen is. Die zending geeft vrijmoedigheid om van de ene gemeente over te gaan tot een andere hem roepende gemeente, welke beroeping ik niet acht als een nieuwe zending, maar als een verzoek; *kom over en help ons!* Welk verzoek men, zich met de Heere beraden hebbende, mag aannemen, of afslaan, naardat men oordeelt meest nuttig voor de kerk te zijn. Deze zending geeft vrijmoedigheid, om niet alleen in zijn bijzondere kerk zich als een gezant van Christus te gedragen; maar ook overal, waar men komt; want die zending is tot het ambt in 't algemeen.

't Is mij tot blijdschap en in veel gelegenheden tot vrijmoedigheid, dat ik een algemene zending heb, zonder bepaling tot een plaats, gelijk alle Friese kandidaten ontvangen. De woorden van mij zending luiden aldus:

... Itaque per praesentus literas, testatum facimus, nos ad dignissimum ministerii munus (quod Deus bene verlat) praefatum dominum Wilhelmum à Brakel admisisse, sicut etiam admittimus, in album et ordinem ministrorum Christi recepisse, sicut etiam recipimus eique potestatem dedisse, sicut etiam damus Euangelium Exod. Dei praescripto pure praedicare, veneran Dan. NIEUWE TESTAMENT Sacramenta reverenter administrare, claves aperiendi atque claudendi regnum caelorum, ecclesiasticam, scilicet disciplinam prudenter exercere, omniaque, quae ad ecclesiae regimen spectant tum publice, tum privatim peragere, prout fidum Christi ministrum decet; etc. Dat is:

Al waarom wij door deze letteren getuigen is geven dat wij tot het allerwaardigste ambt des dienstes (dat God wel doe gelukken) de voorgenoemde heer Wilhelmus à Brakel hebben toegelaten, gelijk wij ook toelaten, in de Rol en orde der dienaren van Christus aangenomen hebben, gelijk wij ook aannemen en hem macht gegeven hebben, gelijk wij ook geven, het Evangelie naar het voorschrift Gods zuiver te prediken, de eerwaardige Sacramenten des Nieuwen Testaments eerbiedig te bedienen; de sleutels om het koninkrijk der hemelen te openen en te sluiten, te weten de kerkelijke tucht, voorzichtig te oefenen, en alles wat tot de kerkelijke regering behoort, zo in 't openbaar, als in 't bijzonder uit te voeren, gelijk het een getrouwen dienstknecht van Christus betaamt, enz.

Deze, zo kandidaten als proponenten, moeten naar Gods instelling in goede orde de kerk van de gemeente, of haar kerkelijke opzieners verkoren worden, en op die verkiezing en roeping moeten ze zich laten gebruiken, 't welk het oogmerk was van hun zending, of van hun voorbereidend examen; en de beroeping aangenomen hebbende, zo worden de voorbereidende geëxamineerden of proponenten, maar niet de kandidaten, wederom geëxamineerd. En daarop worden ze in die bijzondere gemeente bevestigd door een van de classis gezonden leraar met oplegging der handen, naar de voorbeelden in de heilige Schrift voorgesteld, en het bevestigde gebruik van de kerk; doch de oplegging der handen geschiedt niet als iemand door beroeping tot een andere gemeente overgaat. Ook geschiedt in Friesland geen nieuwe bevestiging, wegens hun algemene zending.

Een ieder herder heeft zich te onderzoeken of hij gezonden is.

XV. Laat een ieder herder en leraar zich voor de Heere neerzetten, terug denken, en zichzelf aldus ondervragen, en daarop antwoorden. Ben ik al van God gezonden, of ben

ik van mij zelf gelopen? Wist ik wat het ambt inhield? Was ik overtuigd dat ik enige bekwaamheid daartoe had, zo ten opzichte van de uitwendige kennis, als ten opzichte van geestelijke ondervinding van de wedergeboorte, van geloof, van hoop, van liefde, van heiligheid, van handelingen Gods met de ziel, van de strijd, van verscheidene staten van de ziel, om uit de schat mijns harten oude en nieuwe dingen voort te brengen, en om een ieder naar zijn gestalte aan te spreken, en een ieder in 't openbaar en in 't bijzonder uit eigen ondervinding zijn bescheiden deel te geven, en van het hart tot het hart te spreken? Had ik een bijzondere liefde om Christus te prediken, om zielen te bekeren, om de kerk op te bouwen? Gevoelde ik gedurige prikkelingen in mijn gemoed, om dat werk te aanvaarden? Was ik wel bekommerd, of de Heere mij al zond, en heb ik al veel gebeden om het te weten? heb ik wel begerig geweest om het werk te mogen laten staan, ziende de grootheid van het werk, en mijn onbekwaamheid, en werden die begeerten van het te mogen laten staan, telkens wederom overwonnen door de liefde tot dat werk, en werd ik telkens, gerust gesteld en in mijn voornemen bevestigd? Kwelden mij de bijoogmerken, die telkens wederom verdwenen door het zien van de oprechte grond in de tegenwoordigheid des Heeren? Gevoelde ik een verloochende gestalte van het hart, om en goed, en eer, en leven voor de Heere Jezus en Zijn kerk op te zetten? Of heb ik alleen gezien op eer en aanzien, op goederen, om daardoor te komen tot verbetering van mijn lichamelijke toestand, die buiten dat ambt arm en gering zou geweest zijn, en omdat ik nu zo ver in de studie was gevorderd, dat het er nu mee door moest? Heb ik wel ooit mij zelf in deze dingen beproefd, of ben ik zonder onderzoek maar toegelopen?

En in opzichte van de uitwendige roeping:

Hoe ben ik aan deze plaats gekomen? Heb ik ook de opzieners van de gemeente gevestigd, en hun gunst gezocht? Heb ik vrienden opgemaakt om over hen te beschikken, zijn er ook geschenken gegeven? Heb ik het ook begonnen met de wereldlijken, om door die van de gemeente opgedrongen te worden, is er geld beloofd of gegeven, om zo in die plaats te komen, en zo het zonder mijn weten door vrienden was gedaan, heb ik het, daarna tot mijn kennis komende, wederom vergoed?

Die niet gezonden is heeft te schrikken.

XVI. Deze vragen kunnen nuttig zijn voor de studenten, eer ze zich tot de dienst begeven, en kunnen een ieder beroepen leraar aan zichzelf ontdekken, of men maar is gekomen om te slachten en te verderven, en zichzelf te weiden zonder vreze, Joh. 10:10. Judas 1:12. Indien iemand overtuigd wordt, dat hij tot dat hoogwichtig ambt niet is gezonden, maar door verkeerde oogmerken en middelen zichzelf ingedrongen heeft, die vernedert zich op 't diepste voor de Heere, en zoeke verzoening in het bloed van Christus, en tracht alsnog inwendig geroepen te worden; maar zo niet, ik raad hem er uit te scheiden, al moest hij zijn brood bedelen; want het schrikkelijkste oordeel hangt de zodanige over het hoofd, de goede naam en het voordeel zal hem zeer duur komen te staan. Is iemand zo laag, dat hij, om zijn geweten te stillen, alle roeping verwerpt, en een predikant maar acht als een schoolmeester, die gehuurd wordt, die zij een huurling.

Die zijn zending ziet, zij vrijmoedig en getrouw.

Maar is iemand overtuigd van zijn zending, die gebruike zijn zending tot ondersteuning in zijn onbekwaamheid, tot vrijmoedigheid in het bedienen van zijn ambt, tot gelovig

bidden om bekwaamheid, tot lijdzaam vertrouwen in alle wederwaardigheden, die hem in zijn bediening ontmoeten.

Die van zijn zending overtuigd is, die moet zichzelf dan ook aanmerken als een gezant van de Heere Jezus en in die hoedanigheid en met dat gezag moet hij al zijn werk verrichten: prediken, catechiseren, de sacramenten bedienen, bezoeken, en de sleutels gebruiken. Dat zal hem vrijmoedig en getrouw maken, en over hem en zijn werk zal meer schijnsel zijn. Dus hebben de leraren te handelen omtrent hun zending.

De lidmaten moeten een leraar als een gezant van Christus erkennen.

XVII. De lidmaten kunnen niet bewust zijn van de inwendige zending van de leraren, daarom hebben ze zich daar niet mede te bekommeren; ook hebben zij de uitwendige roeping van de leraren in al haar omstandigheden niet te nauw te doorsnuffelen. Als iemand door de opzieners van de gemeente beroepen is, zij hebben hem voor een gezant van Christus te erkennen; is de leraar een Judas bij zichzelf, dat komt op hem zelf aan; godloze predikanten zijn gezanten, gelijk Judas, ook die moet de gemeente horen. Matth. 23:2, 3. *De Schriftgeleerden en de Farizeeën zijn gezeten op de stoel van Mozes; daarom al wat zij u zeggen dat u houden zult, houdt dat en doet het, maar doet niet naar hun werken.*

Hebben de opzieners in een leraar te beroepen kwalijk gehandeld, hebben ze door beloften of bedreigingen zich laten vervoeren om zo'n predikant te beroepen, dat komt op hen aan. Is iemand van de opzieners beroepen, is de beroeping in de classis goedgekeurd, is hij in de gemeente openlijk bevestigd, de gemeente heeft hem te erkennen als zodanig, en hem te horen, zolang hij niet godloos van leven is, en hij de ware leer predikt. Doch de gemeente is gelukkiger als zij een Godvruchtige leraar heeft, die door de rechte deur op een Godzalige wijze beroepen is.

De leraar is dan bekeerd of onbekeerd, meer of minder zuiver beroepen de gemeente moet die indruk houden, dat Christus, door de orde in de kerk gesteld, hem gezonden heeft, en moet hem als zodanig horen, en zijn woorden, als ze met het Woord van God overeenkomen, als de woorden in Christus' Naam gesproken, ontvangen. Die in eenvoudigheid hierin bezig zijn, zullen door de dienst gewrocht worden, en de zending, die hoedanigheden van de leraar als een gezant van Christus, in Christus' naam sprekende, zal veel meer indruk op de ziel hebben, dan of men de leraren maar aanmerkt als waarheden voorstellende, en dan of men bij de persoon staan blijft, en zich licht ergert.

De zending, de hoedanigheid, het gezag van de leraren, dat ze niet alleen nuttige waarheden spreken, maar dat ze gezanten zijn van Christus, dat Christus de gemeente en ieder lid van die verwaardigt een gezant tot hen te zenden, die in zijn naam tot hen spreekt, wat Hij hun bevolen heeft, heeft grote kracht op de gemoederen; daarom moeten de leraren de gemeente een indruk daarvan geven; en de lidmaten hebben elkaar dat te leren, opdat een ieder de leraar alsoo aanmerke en alsoo hore.

Lidmaten moeten zich wachten de zending te verdonkeren.

Onderlinge Samenkomsten

XVIII. Dus moeten de lidmaten wel toezien, dat ze niets doen, waardoor de zending van de dienaren uit het oog raakt. Dit geschiedt met de predikdienst na te bootsen, als iemand, 't zij in de plaats van zijn woning, 't zij op andere plaatsen komende, een deel

volks vergadert, daar een tekst afleest, en die verklaart, en die toepast in de vorm van een predikatie; proeven voorstelt, en daarop (ik schrik ervan) leven en dood aankondigt. Dat is lopen zonder gezonden te zijn, dat is de zending van de dienaren uit de gemoederen van de mensen weg te nemen, en daardoor de dienst minder vruchtbaar te maken. Of iemand al grote bekwaamheden mocht hebben, ja groter dan de beste van de leraren, en of iemand al beoogt te stichten, en of er al stichting aan deze en gene uit voortkomt, zo billijkt toch dat de wijze niet, en daaruit komt aan de andere kant tienmaal meer schade voor het gemeen. En doorgaans is er hoogmoedigheid en eigen-beoging bij, en heeft dikwijls tot een vrucht, verdeeldheid van de gemoederen. Dikwijls worden de handen van de godlozen gesterkt, of de harten van de eenvoudige Godzaligen geslingerd, ontsteld en bedroefd door de onvoorzichtige stellingen van zulke prekers. Ik zie daaruit nog veel verwarringen in de kerk tegemoet. Och, dat de Heere dezulken, zo ze onbekeerd zijn, verschrikte!

En zo ze bekeerd zijn, overtuigde van hun fout, en hun zo'n doen deed staken!

Ik ben niet tegen de bijzondere samenkomsten van de lidmaten. Ik heb een gruwel van zulke predikanten, die Godzaligen van het Heilig Avondmaal afhouden, omdat ze bijzondere samenkomsten hebben, of de samenkomsten tegenlopen. Ik maak er mijn werk van om ze daartoe op te wekken, en ze te samen te brengen, dat vereist de gemeenschap der heiligen; maar ik heb tegen onordelijke vergaderingen, en tegen zo'n wijze van doen als nu gezegd. Men moet daar geen meesterschap tonen, maar allen even gelijk zich aanstellen; 't moet geschieden door onderlinge samensprekingen, een hoofdstuk uit Gods Woord lezen, elkaar ondervragen en antwoorden, in welke een mag voorgaan om te vragen; een Psalmalm of geestelijke liederen met elkaar zingen, een predikatie herhalen, elkaar opwekken en vertroosten, met elkaar bidden. Over zulke samenkomsten zou des Heeren zegen zijn, en de Heere Jezus zou volgens zijn belofte bij hen wezen. Deze samenkomsten moeten niet te dikwijls zijn, niet te lang duren, waardoor een blaam zou ontstaan, dat men lui was, zijn tijd verwaarloosde, en zijn huishouding verzuimde; maar men moest metterdaad het tegendeel tonen. 't Is voorzichtiger, dat men die bijeenkomsten bij dag had dan bij nacht, bijzonder als mannen en vrouwen te samen vergaderen.

Hoofdstuk 28

Van het ambt van de Herders en Leraren, van de Ouderlingen en Diakenen.

Gezien hebbende, wat tot de inwendige en uitwendige roeping van node is, gaan wij over tot de hoedanigheden van de bedieningen, die God in Zijn kerk gesteld heeft, en haar werk. In de eerste plaats, niet van opperheid en gebied; want die is er niet, maar van rang en werk zijn de herders en leraren. Onder die twee benamingen stelt ze de apostel voor, Efëze 4:11. Niet dat die twee bedieningen in de kerk zijn, ieder een andere persoon vereisende; ook niet dat het herdersambt een hogere bediening is dan het lerarenambt: veel minder dat het ambt van leraar, in 't Latijn Doctor Theologiae, een hogere bediening is dan dat van herder, en dat daartoe meer vereist wordt; maar 't is hetzelfde ambt, dat onder die twee benamingen voorkomt, omdat een herder moet leren en weiden. Doch in deze tijd is Doctor Theologiae een eretitel, die men kan hebben, en in iemand erkennen.

Het herdersambt is een bediening van God ingesteld, gelijk in het OUDE TESTAMENT onder de benaming van priester, zo in 't NIEUWE TESTAMENT onder de benaming van herder. Al geschiedt de zending en de roeping door mensen, zo geschiedt het nochtans in de naam van God. Een ieder herder heeft zich daarom te gedragen als een gezant Gods. 2 Kor. 5:20. *Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege.*

II. In het herdersambt is aan te merken de hoedanigheid van de personen en hun werk. Daartoe behoort: Tot de hoedanigheid des persoons wordt in 't algemeen vereist, dat hij bekwaam zij tot het werk, en getrouw in zijn uitvoering, in 't bijzonder wordt vereist: Geleerdheid.

1. Daardoor versta ik niet de kennis van verscheiden talen, want de talen behoren niet tot de geleerdheid, die zijn alleen middelen daartoe. De Latijnse taal, hoewel die zeer dienstig is, omdat de filosofische en theologische wijsheid en voornaamste uitleggingen van de Heilige Schrift in die taal beschreven zijn, en de kennis van die taal een sieraad is in een leraar, zo is die toch niet volstrekt nodig tot dit ambt. De Hebreeuwse en Griekse talen zijn nodiger, en behoren van ieder leraar verstaan te worden, omdat de Heilige Schrift oorspronkelijk in die talen beschreven is. Maar geleerdheid bestaat in grondige kennis van velerlei zaken, en in wijsheid om die zaken te gebruiken, en in bekwaamheid om die tot nut van een ander voor te stellen. Daartoe is dienstig dat een leraar zijn zinnen geoefend heeft in filosofie of natuurlijke wijsheid; daardoor wordt hij bekwaamer om de theologische zaken te behandelen. Maar een grondige godgeleerdheid is volstrekt nodig in een leraar. Men moet zich niet tevreden houden met een kort begrip van buiten geleerd te hebben, en enige stellingen in zijn hersenen te hebben ingedrukt, om met fatsoen door 't examen te komen, en zoveel verstand te hebben, dat men uit een of verscheiden boeken een preek weet samen te halen. Ellendige predikant! Ellendige gemeente!

Maar tot een goed theoloogant wordt vereist diepe doordringende kennis van allerlei theologische zaken, van welke hij door veel oefenen een hebbelijkheid gekregen heeft. Daartoe wordt vereist een Bijbelse studie; dat hij niet alleen veel het Woord leze, maar dat hij het oogmerk van de Geest en de samenhang naspeure, plaatsen met plaatsen

vergelijke, profetieën en voorbeelden brenge tot de vervulling. Dit is alles nog niet met al, zo hij zelf door de Heilige Geest niet is verlicht en bekeerd, zodat hij de zaken, die hij in het Woord leest, zelf in zijn hart bevindt, dat hij zelf door ondervinding weet, wat bekering, wat bidden, wat geloven in Christus, worstelingen van het geloof, wat listige omleidingen en aanvechtingen van de duivel, wat duisterheid, wat verzegeling, wat verloochening, wat doding van de zonde, enz. wat dat alles is. Dan is hij een Timotheus, die van kinds af de Heilige Schriften geweten heeft, die hem wijs kunnen maken tot zaligheid, 2 Tim. 3:15. Dan is hij een recht Schriftgeleerde in het Koninkrijk der hemelen onderwezen, en is gelijk een heer des huizes, die uit zijn schat oude en nieuwe dingen voortbrengt, Matth. 13:52. Dan kan hij zeggen: 't Geen wij gehoord hebben, 't geen wij met onze ogen gezien hebben, 't geen wij aanschouwd en onze handen getast hebben van het Woord, dat verkondigen wij u, 1 Joh. 1:1, 3.

2. Bekwaamheid om te leren.

III. 1 Tim. 3:2. Alle goede theologanten kunnen geen herders en leraren zijn; zijn schat te kunnen meedelen, zich te kunnen doen verstaan, en door openbaringen van de waarheid zichzelf openbaar en aangenaam te maken aan de gewetens van de mensen, is allen niet gegeven. Hij kan zichzelf stichten, maar kan met zijn schatten weinig nuttig zijn voor anderen, 't welk bijzonder het einde is van het herders- en lerarenambt.

3. Deftigheid.

1 Tim. 3:4, *Met alle stelligheid.* Tit 2:7, 15, *In de leer betoont deftigheid.* Dat niemand u verachte. Dus was Job: Job 29:8, 9. *De jongens zagen mij, en verstaken zich, en de stokouden rezen op en stonden. De oversten hielden hun woorden in, en leiden de handen op hun mond.*

Hierin zijn drie ondeugden te mijden.

- (a) Gemaaktheid; men wil mede deftig schijnen, schoon men het niet is; men heeft mede gaarne met de vinger gewezen te worden, en gezegd te worden: dat is hij; dus maakt men zich in alles gemaakt, men zet zijn hoed daarnaar, men steekt zijn hoofd op, men heeft een belachelijke tred. Foei! die belachelijke gemaaktheid, met haar moeder zelfzoeking!
- (b) Stuursheid, barsheid, deze rijst of uit trotsheid, zich inbeeldende dat men nu boven anderen uitsteekt, en zich inbeeldt dat men wat is, dat een ieder met alle onderwerpingen hem bejegenen moet; of zij rijst uit een slechte opvoeding, waardoor men niet weet, hoe men onder de mensen verkeren moet.
- (c) Verachtelijke kindsheid in woorden en gedrag, 't zij uit het ijdel hart, 't zij uit opvoeding voortkomende. Gelijk een leraar zich voor die dingen wachten moet, zo moet hij zeer trachten naar een vriendelijke deftigheid, opdat zijn schapen noch schuw van hem zijn, noch hem verachten.

4. Liefde tot Christus en Zijn schapen.

IV. Liefde tot Christus, tot Zijn zaak en tot Zijn schapen, moet in een leraar uitmunten, zodat de gemeente het zie; dat baant zeer de weg tot stichting. Deze liefde uitte Paulus: 2 Kor. 6:11. *Ons hart is uitgebreid.* 2 Kor. 12:15. *Hoewel ik u overvloediger beminnde, weiniger bemind word.* 1 Thess. 2:8. *Alzo wij tot u zeer genegen zijnde, hebbende u gaarne willen meedelen niet alleen het Evangelie van God, maar ook onze eigen zielen, daarom dat u ons lief geworden waart.*

Deze liefde tot de gemeente moet niet zijn om maar wederom bemind te worden, of uit enige lichamelijke bevalligheid, maar alleen om haar naar de ziel wel te doen en moet spruiten uit de liefde tot Christus: 2 Kor. 5:13, 14. *Want hetzij dat wij uitzinnig zijn, wij zijn het Gode; hetzij dat wij gematigd van zinnen zijn, wij zijn het ulieden; want de liefde van Christus dringt ons.*

Uit deze gestalte komt voort een omgang met de lidmaten als een vriendelijk vader: 1 Thess. 2:7. *Wij zijn vriendelijk geweest in het midden van u, gelijk als een voedster haar kinderen koestert.* Deze liefde doet veel bidden voor de gemeente, en om genade zelf te mogen ontvangen om ze de gemeente mede te delen; al biddende bestudeert hij de preken, al biddende gaat hij over straat naar de predikstoel, niet opdat hij niet te schande komt, niet opdat hij het zo zegt, dat de gemeente behagen hebbe, hem acht en ere, en dat hij de toeloop van het volk moge krijgen; ofschoon hij dat niet uitdrukkelijk zegt, als hij het stilletjes zo meent, en dan een andere reden beweert, en bidt om de eer van God en stichting van de gemeente, dat is dan dikwijls maar om zijn geweten zo wat tevreden te stellen, maar het eigen is het eerste rad. Maar de liefde doet hem in alle gelegenheden bidden voor de gemeente tot nut van de gemeente: 1 Thess. 3:10. *Nacht en dag zeer overvloedig biddende, om uw aangezicht te mogen zien, en te volmaken, 't geen aan uw geloof ontbreekt.*

5. Verloochening van alles.

V. Verloochening van zichzelf, van zijn eer, van zijn goederen, ja zelfs van zijn eigen leven: Hand. 20:24. *Ik acht op geen ding, noch houde mijn leven dierbaar voor mijzelf, opdat ik mijn loop met blijdschap mag volbrengen, en de dienst ...* Hand. 21:13. *Ik ben bereid niet alleen gebonden te worden, maar ook te sterven te Jeruzalem voor de Naam van de Heere Jezus.*

Zo moet een dienaar van Christus zijn; hij moet door zijn misdrijf geen gelegenheden geven tot verachtingen, tot lasteringen, tot verdrukkingen; maar als hij in zijn oprechtheid wandelt, en hij beoogt alleen de welstand van de gemeente, wat hem dan overkomt, heeft hij gewillig te dragen, en hij moet zich nergens door in zijn loop laten verhinderen, en wel toezien, dat hij niet moedeloos worde; hij stelle zich voor 't voorbeeld van Paulus, 2 Kor. 6:3-10. *Wij geven geen aanstoot in enig ding, opdat de bediening niet gelasterd worde, maar wij als dienaars Gods maken ons zelf in alles aangenaam in veel verdraagzaamheid, enz. Door eer en oneer, door kwaad gerucht en goed gerucht, als verleiders en nochtans waarachtige, enz.*

Daar is geen gruwelijker schepsel onder de zon dan een leraar, die zichzelf beoogt; want hij gebruikt God en de heilige dingen tot zijn eigen snode begeerlijkheden; als heilig vuur te vertonen in bidden, prediken, aanspreken, en niet dan vreemd vuur te hebben, liefde Gods voor te wenden om zelf liefde en eigen eer te verkrijgen. Deze gruwelijke gestalte is vergezelschap met een ander afgrijselijk beest, namelijk, de nijd. Altijd vreest bij dat een ander zijn licht betimmeren zal, en misgunt anderen hun uitnemende gaven en genaden, en 't is hem een hartzeer, te merken, dat hun dienst ingang krijgt, zielen overtuigt, overbrengt tot Christus, dat zielen onder de dienst ontroerd worden, en in stilte tranen smelten. Dat moest hij doen, dat moest door hem geschieden, ja men heeft een afkeer van die, welke door eens anders dienst getrokken zijn; die andere leraren liefhebben, worden een voorwerp van zijn haat. Waar is daar de liefde tot Christus en tot de zielen? Zo mist hij dan niet alleen het einde van de dienst, maar heeft een tegenovergesteld einde. Nu, dat tot zijn einde niet bekwaam is, deugt nergens toe.

6. Naarstigheid.

VI. Een lui en traag mens past tot geen herder. 't Opziensambt is een werk, 1 Tim. 3:1. *Hij zelf moet wakker zijn*, 1 Tim. 3:2. De beschrijving van kwade herders is: *zij zijn slaperig, zij liggen neer, zij hebben het sluimeren lief*, Jes. 56:10. De Opperherder Jezus Christus was van de vroege morgen tot de late avond bezig, en was 's nachts in het gebed. Dat voorbeeld moet een goede herder navolgen; want daar is veel te doen, te bidden, Gods Woord te onderzoeken, te studeren om zijn bekomen geleerdheid te bewaren en te vermeerderen, om een schat van allerlei wetenschap te hebben, de preken te bestuderen, en op zijn hart te brengen, eer hij ze predikt; zijn lidmaten zo gezonde als zieke, te bezoeken, en naar eis van gelegenheid te handelen; dit alles vereist tijd, en omdat de tijd zo kort is, moet hij wakker zijn, en geen tijd laten leeg voorbijgaan. Is iemand gekomen om maar geld te ontvangen, een zoet, zacht en gemakkelijk leven te hebben, hij ga weer heen, vanwaar hij gekomen is, want hier is werk. Die geld zonder werk wil ontvangen, bezit het onrechtvaardig.

7. Een voorbeeld te zijn.

VII. Een voorbeeld te zijn in alles, opdat hij tot de gemeente mag zeggen als Paulus, Filip. 3:17. *Weest mijn navolgers, broeders, en merkt op degenen, die also wandelen, gelijk u ons tot een voorbeeld hebt*. En wederom, 1 Kor. 11:1, *Weest mijn navolgers, gelijkertwij ook ik van Christus*. Waarin nu een leraar een voorbeeld moet zijn, stelt de apostel voor, 1 Tim. 4:12, *Zijt een voorbeeld van de gelovigen, in het woord, in wandel, in liefde, in de Geest, in geloof, in reinheid*. Doet hierbij, 1 Tim. 3:2-7, let op ieder woord: *Een opziener dan moet onberispelijk zijn, van een vrouwe man, wakker, matig, eerbaar, gaarne herbergende, bekwaam om te leren, niet genegen tot de wijn, geen smijter, geen vuil gewinzoeker, maar bescheiden, geen vechter, niet geldgierig; die zijn eigen huis wel regeert, zijn kinderen in onderdanigheid houdende, met alle stelligheid. Geen nieuweling, opdat hij niet opgeblazen worde, en in 't oordeel des duivels valle. En hij moet ook een goed getuigenis hebben van degenen, die buiten zijn, opdat hij niet valle in smaadheid, en in de strik van de duivel*.

Als een leraar schuldig is aan enige ergernis, 't zal terstond zijn: *Medicijnmeester, help uzelf!* Hij zal geen vrijmoedigheid hebben om te bestraffen, zijn woorden zullen geen ingang hebben, de naam van God zal worden gelasterd, en velen geërgerd. Maar indien hij blinkt in deugdzaamheid, en met zijn leven bliksemt, zijn woord zal kracht hebben op 't hart van de toehoorders, zijn tegenwoordigheid zal ontzag baren, en op 't zien van hem zullen velen in hun geweten bestraft worden, wegens hun zonden, en zij zullen verwakkerd worden tot Godzaligheid. Daarom moet een leraar wel toezien, hoe hij van binnen is, en hoe hij zich uitwendig vertoont; hij is een geslepen diamant, 't minste haartje of vezeltje dat daarin is, wordt licht gezien; hij heeft te weten, dat hij al meerder gezien wordt, dan men zou denken, en dat men zijn inwendige gestalte al beter kent, dan men wel zou vermoeden. Dit zijn de vereiste bekwaamheden van een leraar.

VIII. Nu gaan wij voort tot het werk dat de herders te verrichten hebben in de uitvoering van hun ambt, 't welk bestaat:

1. in Bidden.
2. Prediken.
3. Catechiseren.

4. Visiteren.
5. Sacramenten te bedienen.
6. Censuur te oefenen.

Het werk van een herder bestaat in bidden.

1. Bidden. Ik spreek niet van de bijzondere oefening des gebeds, in welke een leraar gedurig moet zijn; maar van het bidden met de gemeente, in welke hij voorgaat, en als de mond van de gemeente tot God is. Gelijk Hand. 20:36, Als hij dit gezegd had, heeft hij neerknielende met hen allen gebeden. Hand. 21:5, Aan de oever neerknielende hebben wij gebeden. Een leraar moet:

- (a) alzo wel in het verborgen bidden, eer hij naar de predikstoel gaat, om de Geest des gebeds, als om wel te prediken. Een formulier uit een boek te lezen, of zelf een gebed te maken, en dat van buiten te leren, en dat dan telkens wederom op te zeggen, is doorgaans een teken van een koude voorbidder, en hij zal dikwijls koude nabidders hebben. Ik misprijs niet, vooraf te bedenken, wat zaken voor die tijd voor de gemeente nodig zijn de Heere voor te dragen, en dit nodig hebbende voor zijn geheugen, enige punten aan te tekenen; maar dat moet dan niet altijd hetzelfde blijven; maar hij moet veranderen naar tijdsgelegenheid, en dan voorts van de Geest afhangen, en zich noch aan woorden binden, noch aan zaken, maar opvolgen de Heilige Geest, voorbiddende met onuitsprekelijke zuchtingen, zo in zaken, uitdrukkingen, als bewegingen.
- (b) In het openbaar bidden moet hij trachten, niet alleen eerbiedigheid en ontzag te hebben voor die grote Majesteit, tot welke hij spreekt, maar die ook uitwendig te vertonen, zonder gemaaktheid en nabootsing, maar in waarheid en gematigdheid.
- (c) De zaken en wijze van voorstellen moeten zodanig geschikt worden, dat het bekwaam is om de gemeente aan te doen en te bewegen, om in een biddende gestalte hem na te volgen, en op zijn gebed telkens amen te zeggen. 't Is schrikkelijk, zonder verstand zo maar enige woorden daarheen te rabbelen, van 't een op 't ander te springen, en alles zonder slot en zin daar maar heen te zeggen. De gemeente zal veel meer nut en aandacht kunnen hebben in een formuliergebed, dan in zo'n ijdel verhaal van woorden.
- (d) Als hij bidt om bijstand voor zich in het prediken, zo moet hij zich wachten zo te bidden, alsof hij in zijn kamer alleen bad, en het woord ik en mij te gebruiken, want dan kan de gemeente niet mee bidden; maar hij moet in de derde persoon spreken, en dat zo voor zich, als tegenwoordig de mond des Heeren tot zijn volk te zullen zijn, biddende dat God hem tot dat werk bekwaam make, en dat door hem de gemeente stichting mocht ontvangen.
- (e) In het gebed veel van zijn lichamelijke zwakheden te spreken, zo men enige ongestalte heeft, of het zich inbeeldt, dat schijnt zeer het medelijden van de mensen te beogen of verschoning te verzoeken, als men niet al te wel predikt, omdat men misschien niet al te veel gestudeerd heeft, of om verwondering te verwekken, dat men zo zwak zijnde, het zo wel gemaakt heeft.

Prediken.

IX. 2. Het tweede werk is prediken, een groot werk. Lukas 9:2, *En zond ze heen om te prediken het koninkrijk van God.* 2 Tim. 4:2, Predikt het Woord. Hiertoe is nodig:

- (a) dat hij met verheffing van het hart zich levendig te binnen brengt dat God hem gezonden heeft, dat hij als een gezant van God op de predikstoel komt, en in de naam van God spreekt, en de mond des Heeren is tot de gemeente; dat moet in hem verwekken een vrezen en beven, zo in de zaken, die hij zeggen zal, als in de wijze, hoe hij zal spreken, omdat de Heere daarop nauw let, of hij also predikt, als hem bevolen was.
- (b) Dat hij zich levendig voorstelle de noodzakelijkheid en het voordeel van het predikambt, dat het een kracht Gods is tot zaligheid, het middel, waardoor God zielen uit het rijk van de duivel en de macht van de duisternis overbrengt tot het wonderbare licht, in het rijk van de Heere Jezus, en dat hij daarom wel toe te zien heeft, én wat hij zegt, én hoe hij 't zegt, of het wel bekwaam is om dat einde te bereiken.
- (c) Dat hij hebbe een predikend hart, namelijk, ontzag voor God, in wiens naam hij predikt, en liefde tot de welstand van de zielen, voor wie hij predikt. Dat hij zich geheel ontbloot vindt in zichzelf, en levendig overtuigd is van zijn onbekwaamheid in zichzelf, zodat hij niet vertrouwt op wèl gestudeerd te hebben. Dat hij vooraf veel bidde, niet zozeer dat hij er wel doorrake, maar om een geheiligd hart, om gedurige vertegenwoordiging van God, om gepaste uitdrukkingen, en om zegen over zijn prediking tot bekering, vertroosting en opbouw van de zielen, en dat niet, opdat de gemeente genoeg in hem neme, en de prediking prijze, maar uit liefde tot de welstand van de zielen.
- (d) Dat hij de zaken zelf eerst op zijn hart drukke, en dat hij op die gestalte eerst zelf overgebracht worde, die hij anderen wil indrukken, en also van hart spreke tot het hart.
- (e) Dat hij al zijn geleerdheid gebruike om zaken te bedenken, en om die op het klaarste en krachtigste voor te stellen, maar dat hij geleerdheid gebruikende de geleerdheid verberge op de predikstoel; want te arbeiden om de naam van geleerdheid te hebben, en daartoe veel Latijn op de predikstoel te brengen, is eigen beoging, en ieder woord Latijn is dikwijls een pond vlees, en 't is dikwijls veracht bij de geleerde Godzaligen, wier toeleeg is om door openbaring van de waarheid zich aangenaam te maken aan de gewetens van de mensen. Hieronder begrijp ik niet de kracht van de Hebreeuwse en Griekse grondwoorden uit te halen.
- (f) Dat hij die stoffen uitkieze om te verhandelen, die hij na voorgaande gebeden oordele de bekwaamste te zijn voor zijn gemeente, en voor de omstandigheden des tijds en voorvallen; en indien hij een hoofdstuk, boek of brief vervolgens verhandelt, dat hij evenwel zijn tijden hebbe om vrije teksten te prediken.
- (g) Dat hij in al zijn prediken beoge harten te raken, en zo op het hart doelende, dat over te brengen, te troosten en op te wekken.
- (h) Dat hij het werk verricht hebbende, van de predikstoel afkome als Mozes van de berg, zodat het ontzag voor God en de gewichtigheid van dat grote werk zich nog in zijn aangezicht vertone, en dat hij van de predikstoel afkomende niet terstond het in een andere praat sla, of naar wat nieuws vrage.
- (i) Dat hij thuis komende, terstond naar zijn kamer ga, daar overlegge in wat gestalte hij gepredikt heeft, en zich daar vernedere voor God over het gebrek, en de Heere danke over de bijstand, en dat hij bidde om zegen over het Woord én in hen én in de gemeente.

Catechiseren.

X. 3. Het derde werk is Catechiseren, dat is door vragen en antwoorden de waarheid en de oefening van de Godzaligheid in te scherpen. Lukas 1:4. *Opdat gij moogt kennen de zekerheid van de dingen, waarvan gij (gecatechiseerd) onderwezen zijt.* Gal. 6:6. *Die (gecatechiseerd) onderwezen wordt in het Woord, dele mede ... degene, die hem (catechiseert) onderwijst.* Ik kan niet zien, hoe een predikant met een goed gemoed kan leven en sterven, die zijn werk niet maakt van catechiseren; want het volk is doorgaans onwetende, en de vloeiende predikingen zijn niet bekwaam om de onwetende de eerste beginselen van waarheid en Godzaligheid in te planten. Daartoe is catechiseren het bekwaamste middel, 't welk is hetzelfde als prediken, maar de wijze is verscheiden.

De catechisaties kunnen bekwaamelijk tot vier soorten gebracht worden (van de particuliere catechisaties van de ouderen met de kinderen en huisgenoten, alsmede van de ene particulier met de ander, spreken wij nu niet) namelijk:

1. Catechisatie met kinderen, om hen de eerste beginselen van de leer van Christus naar hun begrip in te planten, want zij zijn gedoopt, en alzo van de kerk ingelijfd; daarom komt het de leraren toe, op hen zowel opzicht te hebben, en hen zowel te weiden als andere lidmaten.
2. Voor competenten, die genegen zijn zich ten Heiligen Avondmaal te begeven. Want hoe zullen ze belijdenis doen van hun geloof, en rekenschap geven van de hoop die in hen is, als zij de waarheden niet grondig kennen, en hoe zullen zij ze kennen, zo zij niet onderwezen worden? De onderwijzing, die zij als kinderen hebben genoten, is hiertoe niet genoegzaam, zij moeten verder in de kennis van de waarheid opgeleid, en tot de oefening van de Godzaligheid bewerkt worden. Men moet wel toezien, wie men tot de tafel des Heeren toelaat; want daaraan hangt de welstand of het bederf van de kerk. Onnozele predikanten, ellendige lidmaten, die op het opzeggen van de artikelen van het geloof, en het gebed des Heeren toegelaten werden!
3. Voor jongelingen en andere manspersonen, om die bekwaam te maken tot de verdediging van de waarheden tegen de partijen, en om ze tot behulpssels, 1 Kor. 12:28, te gebruiken, om door hen deze en gene te onderwijzen of anderszins te bestieren, om hen te maken ziekenbezoekers, voorlezers, zo in de gemeenten, alsook op koopvaardij- en oorlogsschepen, en om zelfs de bekwaamsten uit hen predikanten te maken.
4. De vierde is een catechisatie over de oefening van de Godzaligheid, om de handelingen Gods met de zielen in haar bekering en voortgang te ontdekken, om gevallen van geweten en allerlei staten van de zielen, in blijdschap en droefheid, in ijver en traagheid, in strijd en overwinning, voor te stellen, en besturingen te geven, om alzo een ieder een vaste gang te doen hebben in de weg tot Godzaligheid. Dit geschiedt of door vrije samenspraken, in welke een ieder vraagt en antwoordt onder het bestuur van de leraar, of dat het geschiedt bij wijze van formeel catechiseren, 't zij dit geschiedt in openbare plaatsen, 't zij in particuliere bijeenkomsten van enige weinigen.

Visiteren en bezoeken van de lidmaten.

XI. 4. Het vierde werk is visiteren, dat is, de lidmaten van huis tot huis te bezoeken. Spr 27:23. *Zijt naarstig om het aangezicht uwer schapen te kennen.* Zal men ze kennen, zo moet men een ieder naar de staat van zijn ziel vragen, en wat hij doet, of hij zich gewent 's morgens, 's middags en 's avonds alleen te gaan om te bidden en Gods Woord te

lezen? Of hij huisoefeningen heeft? Of hij zijn kinderen onderwijst, en laat onderwijzen? Hoe hij zich gedraagt in zijn beroep? Of hij werk maakt de openbare godsdiensten bij te wonen? Of hij de sabbat heiligt? Wat hij doet tot stichting van een ander? Alsdan zal hij stof hebben om een ieder te behandelen naar zijn gelegenheid, en dat niet alleen nodig te doen voor de bediening van het Heilig Avondmaal, maar ook dagelijks buiten die gelegenheid, en dat niet alleen bij de zieken en door zwakheid tehuis blijvenden, maar ook bij de gezonden. Omtrent de bediening moet men niet huis in, huis uit lopen, als een bedienaar ter begrafenis, zich maar haastende om gedaan te hebben, om alzo het verwijt niet te hebben, dat men niet bezoekt.

Men moet niet bij allen hetzelfde spreken: *Is er ook enige verhindering?*

Neen.

Wij wensen u veel zegen enz., en daarmee voortgaan, en daar dan hetzelfde.

Men moet zich niet eerst mengen in een burgerlijk gesprek, en dan op 't laatst iets zeggen van het Heilig Avondmaal; want door de vorige gesprekken is 't hart buiten staat om uit de aanspraak veel nut te trekken; men moet maar terstond tot de zaak komen; dat moet men voor geen bezoeken van de lidmaten achten, dat men zich ophoudt in zulke huizen, waar men een goede roemer wijn of andere verkwikking krijgt, waardoor de tijd te kort schiet voor anderen, die zich dan met een woord of twee tevreden moeten houden. Ellendige predikanten! ellendig huisbezoek! als 't zo gaat.

Bediening van de sacramenten.

XII. 5. Het vijfde werk is het bedienen van de heilige sacramenten. Die gezonden worden om te prediken, worden ook gezonden om de sacramenten te bedienen; deze voegt de Heere Jezus te samen. Matth. 28:19 ... *Gaat dan heen, onderwijst al de volken, dezelve dopende.* Gelijk zij de mond des Heeren zijn in het prediken, zo zijn ze de hand van de Heere Jezus om aan zijn bruid de trouwpenning over te geven. Hierin moet de leraar te werk gaan met het grootste ontzag voor God; telkens moet hij de indruk vernieuwen, dat hij het doet als een gezant van Christus, dat het zijn tekenen en zegels van het lijden en de dood van de Heere Jezus Christus, die hij overgeeft, dat hij aan ieder de belofte van het evangelie, die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven, verzegelt. Zonder deze gestalte de sacramenten te bedienen, en dat zo maar heen, als een gemakkelijk werk, te doen, is aan des leraren kant een schrikkelijke ontheiliging van de heilige dingen.

Oefenen van de sleutels.

XIII. 6. Het zesde werk is het oefenen van de sleutels van het koninkrijk van de hemelen. Joh. 20:23. *Zo gij iemands zonden vergeeft, die worden zij vergeven, zo gij iemands zonden houdt, dien zijn ze gehouden.* In 't bijzonder mag en moet de leraar de sleutel des Woords gebruiken, om aan de gelovigen vergeving van zonden te verkondigen, en dat met toepassing op dezen en genen, die hij waarlijk gelovig bevindt, om alzo de zwakgelovigen te versterken; dit kan hij niet onfeilbaar weten, maar wel of het ernaar gelijkt, zodat hij in zijn hart gelooft dat zulk een gelovig is, in welk oordeel hij doorgaans wel een waar oordeel kan hebben, doch hij kan bedrogen worden, daarom is de bijzondere toepassing onder die voorwaarden, indien zij het in waarheid zijn.

Zo mag en moet ook de leraar de sleutel des Woords in 't bijzonder gebruiken tegen de godloze lidmaten, met toepassing op dezen en genen, hun aanzeggende dat ze onbekeerd zijn, geen deel aan Christus hebben en verloren zullen gaan, doch onder die voorwaarde,

indien zij zich niet bekeren. Gelijk de leraren zo in 't bijzonder deze sleutel gebruiken moeten, zo moeten ze het ook in 't openbaar van de predikstoel dikwijls doen.

Eerst moet hij duidelijk en klaar ontdekken wie gelovigen zijn, zodat een ieder, zijn staat zien kan, en dan moet hij aan de zodanigen de vergeving van de zonden verkondigen. Aan de anderen kant moet hij de onbekeerden ook klaar en krachtig ontdekken aan hun zelf, en dan hun aanzeggen dat ze nog onder Gods toorn liggen, en de verdoemenis te verwachten hebben, indien zij onbekeerd blijven. Deze sleutel moet de leraar getrouwelijk, in veel tederheid van het hart, zonder aanzien van personen, vrijmoedig gebruiken als een macht, hem van Christus gegeven, tot opbouw van zijn koninkrijk, en daarom heeft hij wel toe te zien, hoe hij deze sleutel gebruikt. Zo hij die laat liggen en niet gebruikt, hij is ontrouw aan Christus en Zijn kerk; zo hij de Godzaligen daardoor bedroeft, en de godlozen daardoor stijft, hij mag wel vrezen voor het oordeel van God. Ez. 13:22. *Omdat gij het hart des rechtvaardigen door valsheid hebt bedroefd gemaakt, daar Ik hem geen smart aangedaan heb, en omdat gij de handen des godlozen gesterkt hebt opdat hij zich van zijn boze weg niet afkeren zou, dat Ik hem in 't leven behield; daarom, enz.*

De tweede sleutel, *de Christelijke ban* komt hem niet toe alleen te gebruiken, maar moet die gebruiken als een lid van de kerkenraad, van welke wij een weinig beneden zullen spreken.

Regeer-ouderlingschap.

XIV. Gesproken hebbende van het predikambt, gaan wij voort tot de tweede bediening in de kerk, welke is het Ouderlingschap. Dit ambt heeft van oude tijden af veel bestrijders gehad, omdat het recht strijdig is tegen de antichristelijke heerschappij en opperheid in de kerk; de bisschoppen in Engeland verwerpen dit ambt ook, omdat het tegen hun heerschappij strijdt. De Arminianen, die door vleierij de overheden aan hun zijde meenden te krijgen, en daartoe haar de kerkelijke macht in handen overgaven, hebben dit ambt, schoon zij nu ouderlingen hebben, verworpen, 't zelf noemende een nieuwe vond. Waarheen ook wel de een of ander uit ons zou willen, om te vriJer. hun dwalingen te kunnen voortzetten, of de baas te spelen. Daarom zal 't nodig zijn, dat wij, eer wij de plichten van hun ambt voorstellen, tonen dat het ouderlingsambt van een Goddelijke instelling is, 't welk blijkt:

Is van een Goddelijke instelling.

Bewijs 1. 1 Tim. 5:17. *Dat de ouderlingen, die wel regeren, dubbele eer waardig geacht worden, voornamelijk die arbeiden in 't Woord en de leer.* De opzieners van de kerk worden met een gewone naam ouderlingen genoemd; 't zij wegens hun jaren, want bedaagden werden tot dat ambt verkoren, 't zij wegens hun verstandigheid, welke een ouderdom genoemd wordt. Timotheus was jong van jaren, nochtans was hij tot ouderling verkoren. Deze ouderlingen worden hier wel duidelijk onderscheiden, sommigen die alleen regeerden, anderen die ook leerden. De laatsten verheft de apostel boven de eersten, 't welk het woord voornamelijk klaar te kennen geeft.

1. Uitvlucht. Men mocht zeggen: *Dat hier maar is een tegenstelling tussen de leraren, die uit al hun macht arbeiden, en die welke slapper zijn in hun werk.*

Antwoord.

Die slap zijn in hun werk, zijn geen dubbele eer, maar bestraffing waardig; dus kunnen onder de eersten geen leraren verstaan worden.

2. Uitvlucht. *Door de eersten worden de diakenen verstaan.*

Antwoord.

De diakenen worden nooit ouderlingen genoemd, en hun werk is niet regeren.

3. Uitvlucht. *Hier worden zulke ouderlingen verstaan, die traktement moeten ontvangen, maar de regeer-ouderlingen ontvangen geen traktement, zo worden die dan onder de eerste ouderlingen niet verstaan.*

Antwoord.

‘t Is nergens verboden hun traktement te geven; indien zij al hun tijd in ‘t werk van de gemeente besteedden, zo was de gemeente schuldig hun traktement te geven.

XV. Bewijs 2. 1 Kor. 12:28. *God heeft er sommigen in de gemeente gesteld, ten eerste apostelen, ten tweede profeten, ten derde leraren, daarna ... regeringen.* Regeringen is een ambt onderscheiden van leraren; want die woorden ten eerste, ten tweede, ten derde, daarna, bewijzen klaar, dat ieder een bijzonder ambt is. En dat regeringen ouderlingen zijn, wier werk regeren is, blijkt uit 1 Tim. 5:17. *Dat de ouderlingen die wèl regeren.*

1. Uitvlucht. *Door regeringen worden verstaan de overheden.*

Antwoord.

Het overheidsambt is van God in de kerk niet ingesteld. De overheden regeren, gebiedende als machthebbenden. Nu, God heeft alle heerschappij verboden in de kerk. De apostel schreef aan de Corinthiërs, wier overheden ongelovige heidenen waren.

2. Uitvlucht. *Door regeringen kunnen hier zulke ouderlingen niet verstaan worden, omdat die geplaatst worden naar kracht en gaven van de gezondmaking, behulpzels, daar ze dan voor die gesteld moesten worden, omdat zij waardiger zouden zijn dan de genoemden.*

Antwoord.

Uit het eerste of laatste noemen kan men de trap van de waardigheid niet besluiten. In het eren van de ouders, wordt de moeder gesteld vóór de vader, Priscilla wordt genoemd voor haar man Aquila, Hand. 18:18.

XVI. Beijs 3. In de Handelingen der apostelen komen doorgaans de ouderlingen voor als onderscheiden van de leraren, als lieden die regeren en niet leren, Hand. 15:2, 4, 6, 22. In het Jodendom waren ook ouderlingen, deze waren onderscheiden van Levieten en Priesters en Schriftgeleerden, Matth. 16:21. Zo heeft de Heere Jezus Zijn kerk van het NIEUWE TESTAMENT ook willen geregeerd hebben door mannen, welke van de leraren onderscheiden zijn. Zie: Hand. 15:2, 4, 6, 22. *Dat Paulus en Barnabas, en enige anderen uit hen, zouden opgaan tot de apostelen en ouderlingen naar Jeruzalem. Zij werden ontvangen van de Gemeente, en de apostelen, en ouderlingen. De apostelen en ouderlingen vergaderden te samen. Toen heeft het de apostelen en de ouderlingen, met de gehele Gemeente goed gedacht.*

(a) Nu, de apostelen waren ook ouderlingen, 1 Petrus 5:1, 2. 1 Joh. 1:1. 3Jo 1:1. Behalve deze waren er nog andere ouderlingen.

- (b) De apostelen behielden het prediken aan zichzelf te Jeruzalem: Hand. 6:2, 4. *Het is niet behoorlijk, dat wij het Woord van God nalaten, en de tafelen dienen; maar wij zullen volharden in het gebed, en in de bediening des Woords.*

Nooit leest men dat te Jeruzalem in die tijden anderen, dan de apostelen, gepredikt hebben, of dat er leraren in de gemeente geweest zijn, behalve de apostelen; nu, hier worden nog andere ouderlingen onderscheiden van de apostelen; dus is het ouderlingsambt onderscheiden van het ambt der leraren.

Tegenwerping 1.

XVII. Hiertegen brengt men in: de ouderlingen zijn een deel ongeleerde mensen, veel de geringsten van het volk, zij overheersen zelfs de leraren, zij zijn er ook niet van node, de leraren kunnen het werk wel af, enz.

Antwoord.

Van wat afkomst waren de apostelen? Hun onbekwaamheid en hun gebreken nemen het ambt alsoo weinig weg als die van de predikanten. Zij zijn immers nut, al was het maar om op de leer en leven van de leraren te letten, en de heerschappij van de leraren te verhinderen; de leraren kunnen het niet af, als alles wel zal bestierd worden; het heeft God zo liefd zo'n bediening in de kerk te stellen, daarmee is het uit. Wie durft tegen God zeggen: waarom doet u zo?

Tegenwerping 2.

1 Tim. 3 maakt de apostel alleen gewag van opzieners en diakenen.

Antwoord.

(a) Dat in een plaats niet staat, vindt men in andere plaatsen.

(b) Opzieners kan wel beide ouderlingen bevatten.

Tegenwerping 3.

Het werk van de ouderlingen is, de gemeente te weiden, Hand. 20:28. Dat geschiedt door het Woord, 't welk het werk van de leraren is; dus worden door ouderlingen leraren verstaan.

Antwoord.

Tot opzicht hebben en weiden behoort zowel regeren als prediken, en ook is het de plicht van de ouderlingen particulier te spreken, te vermanen en te bestraffen uit het Woord.

Uit alle deze blijft het vast, dat het ouderlingsambt door God is ingesteld.

Der ouderlingen hoedanigheden.

XVIII. Deze mogen van zelf niet lopen, maar moeten van de gemeente verkoren worden, gelijk wij boven van de herders hebben getoond, daarom zullen wij daarvan niet verder spreken; tot dit ambt behoort de hoedanigheid van de personen, en de uitvoering van hun werk. Van de hoedanigheden van de ouderlingen zullen wij ook niet verder spreken, die zijn dezelfde met die van de leraren, waarvan boven in 't brede is gesproken, alleen het tweede uitgenomen, slaande op het openbaar prediken; niet dat de ouderlingen de geleerdheid en de bekwaamheid om te prediken niet moeten hebben, verre van daar, hoe geleerder, hoe bekwaamer, hoe liever; maar dat is niet zo volstrekt nodig in de regeer-ouderlingen, maar van het werk van de ouderlingen zullen wij iets zeggen.

Zij zijn niet gekomen om in de kerk maar vooraan, en op een zacht kussen te zitten, ook niet om zich in te beelden, dat ze boven de andere lidmaten zijn, en nu over hen hebben te gebieden; ook niet om zich te gedragen, alsof ze heren en meesters over de leraren waren, omdat het hun plicht is op de leer en het leven van de leraren te letten, 't welk ook toch is 't werk van de leraren op hun leer en hun leven te letten. Ook niet om maar de goede raadgevingen van de leraren in de kerkenraad tegen te gaan, en te menen dat men een meesterstuk heeft uitgevoerd, als men de predikanten overboord heeft geworpen; ook zijn zij niet gekomen om maar jaloers te zijn, en maar blindelings te volgen wat de leraar wil; maar hun werk is in alle nederigheid, wijsheid, liefde, met de leraren het beste van de kerk te bevorderen. Het werk van de ouderlingen is gelijk van de leraren tweeërlei, of dat ieder op zichzelf te verrichten, of 't welk hij met andere in kerkenraden, classes en synoden heeft uit te voeren.

Hun werk.

XIX. Ieder ouderling heeft werk naast de gemeente. Hij moet zich aanmerken als van de Heere tot dat werk gezonden, met die indruk, en in die hoedanigheid moet hij al zijn werk aanvaarden en uitvoeren. Zijn werk is:

Acht geven op de kudde.

1. Acht hebben op de gehele kudde, Hand. 20:28. De gemeente Gods te weiden, 1 Petrus 5:1-3. Dat is, de gemeente bij elkaar te houden, de afdwalenden wederom bij de kudde te brengen, te passen op wolven, die van buiten aankomen om door valse leer de lidmaten te ontrusten, daar terstond bij te zijn, die door het Woord van God te verjagen, de kudde te bezorgen van goede weide. Niet alleen als er predikanten te beroepen zijn, naar de bekwaamsten en Godzaligsten te zoeken, maar ook dezelve te brengen tot de prediking, tot de catechisaties en stichtelijke bijeenkomsten. 't Werk is ook alle twist en tweedracht te weren en bij te leggen, opdat de lidmaten als lammeren in liefde en vrede leven met elkaar, en zo de ogen over de gehele gemeente te laten gaan met zorg voor onheil, en liefde tot haar welstand.

In 't bijzonder op ieders gedrag.

XX. 2. In 't bijzonder letten, hoe een ieder lidmaat zich gedraagt. Daar moet een bijzonder toezicht zijn, wat men in huis doet, of er liefde en vrede is, of een ieder huisgenoot zich in zijn staat wel gedraagt naast anderen; of er huisoefeningen zijn, of er Gods Woord wordt gelezen, of de kinderen worden onderwezen, of men ze wèl opvoedt, ter schole laat gaan, een eerlijk beroep laat leren. Of ieder vader een eerlijk beroep heeft, hoe hij zich daarin gedraagt; wat gerucht en naam een ieder lidmaat heeft bij de mede-inwoners, opdat hij wete hoe hij een ieder te behandelen heeft; in één woord, hij moet over alles zijn oog laten gaan, en verneemt hij, dat er elders iets ontsteld is, hij moet er terstond bij zijn, om het terecht te brengen. Daartoe is nodig dat de ouderlingen de gemeente in kwartieren verdelen, gelijk de leraren in de steden doen, dan kunnen ze te nauwer kennis nemen van alles. De ouderlingen moeten zich niet inbeelden, dat zij hun plicht al wel waargenomen hebben in deze, als ze in het huisbezoek de predikant hebben vergezelschaft, al hebben ze niet een woord gesproken; neen dat vergezelschappen is maar om dat huisbezoek te aanzienlijker te maken, en de lidmaten te meerder indruk te geven van de noodzakelijkheid van de voorbereiding ten Heilig Avondmaal, om de leraar met raad en daad bij te staan, als er gevallen komen, die dat vereisen, om van de leraar te leren, hoe men zielen moet behandelen, om aan te merken waar hij na gedaan

huisbezoek heeft te gaan, om te verrichten wat daar nodig is; maar hij moet zelf alleen ook het werk doen.

Om een ieder te overreden, dat het zijn plicht is, die God hem opgelegd heeft, zo heeft hij aan te merken:

- (a) de woorden *acht geven, weiden, opziener*, Hand. 20:28. Dat werk kan immers niet verricht worden zonder bijzonder toezicht, en letten of een ieder zich behoorlijk gedraagt in belijdenis en wandel, gelijk het formulier zegt.
- (b) Dat acht geven op een ander is zelfs de plicht van bijzondere lidmaten: Hebr. 10:24. *Laat ons op elkaar acht nemen*. Veel meer is het dan de plicht van die, wiens naam is opziener.
- (c) Ik vraag ieder: zou het kwaad zijn, dat hij zo deed, zou hij zich bezondigen? Een ieder zal immers zeggen *neen*. Verder: zou het niet goed zijn, zou het niet strekken tot intoming van de lidmaten, wetende dat erop gelet, wordt, en ter ore van de predikant en ouderling zal komen, zou het niet zijn tot grote stichting van de gemeente? Een ieder zal immers moeten antwoorden *ja*. Welnu dan, *wie weet goed te doen en niet doet, die is het zonde*, Jak. 4:17.

Onwetenden te onderwijzen.

XXI. 3. Onwetenden te onderwijzen. Want:

- (a) dat is de plicht van ieder mens: Kol. 3:16 *Leert en vermaant elkaar*. Veel meer dan van een ouderling.
- (b) 't Is onbetwistelijk het werk van de leraren. Nu, al wat een predikant doen moet buiten prediken, is ook de plicht van de ouderlingen, zij worden te samen met één naam ouderlingen genoemd.
- (c) De synoden verklaren, dat het hun plicht is, niet alleen van huis tot huis ieder onwetende te onderwijzen, maar ook catechisaties te hebben, niet alleen in 't bijzonder hier en daar in een huis, maar ook zelfs openbaar in de kerk.
- (d) De vraag is: zou het zonde zijn als hij het deed? Zou het niet goed en nuttig zijn als hij het deed? Wel dan, zo is hij ook in zijn geweten overtuigd, dat het zijn plicht is.

Vermanen, bestraffen, vertroosten.

4. Want:

- (a) waartoe zou anders het acht geven op de kudde, het weiden, opzicht hebben, of een ieder zich wel gedraagt, zijn? Zou het zijn om dat maar eens aan te kijken? Neen; maar om zich dan naar de gelegenheid te gedragen.
- (b) 't Is de plicht van ieder lidmaat: Hebr. 3:13. *Leert en vermaant elkaar ten allen dage*. 1 Thess. 5:14. *Vermaant de ongeregelde, vertroost de kleinmoedigen, ondersteunt de zwakken, zijt lankmoedig jegens allen*. Veel meer is 't dan de plicht van ouderlingen.
- (c) 't Is de plicht van de predikanten, zo dan ook van de ouderlingen, want wij spreken hier van 't bijzondere.
- (d) En wederom dezelfde vraag: is 't zonde? Is 't niet goed?

Zieken bezoeken.

XXII. 5. Zieken bezoeken, ook weduwen en wezen, en anderen, die in een bijzondere ongelegenheid zijn. Want:

- (a) dit is ieders plicht: Jak. 1:27. *De zuivere onbevleete godsdienst voor God en de Vader is deze: wezen weduwen te bezoeken in hun verdrukking.* Matth. 25:36. *Ik ben ziek geweest, en gij hebt Mij bezocht.* Schamen moeten zich dan zulke ouderlingen, die zich hiervan onttrekken.
- (b) 't Is de plicht van de predikanten, zo ook de hunne.
- (c) 't Zou niet kwaad maar goed zijn, zegt hun eigen geweten.
- (d) De zieken moeten de ouderlingen ontbieden: Jak. 5:14. *Is iemand krank onder u? dat hij tot zich roepe de ouderlingen van de gemeente en dat zij over hem bidden.* Ouderlingen staat hier zonder bepaling, zodat het vervat die onder de naam ouderling voorkomen, dat is, beide leer- en regeer-ouderlingen. Als dit met hart en ziel betracht wordt, en dat met die hoedanigheden, als daartoe van God gezonden, en zo van de ouderling als van de gemeente erkend wordt, dat zal een welgestelde gemeente veroorzaken.
Dit zijn dan enige plichten, die de ouderlingen alleen te verrichten hebben.
Wat nu de leraren en ouderlingen samen te verrichten hebben, zullen wij verhalen, als wij eerst in 't kort zullen aangewezen hebben het werk van de diakenen.

Diakenschap.

XXIII. De derde bediening, die God in de kerk ingesteld heeft, is het diakenschap. Door diakenen verstaan wij hier een bediening in de kerk, onderscheiden van ouderlingen en leraren, om de armen in de gemeente naar het lichaam te onderhouden. God vergadert Zijn kerk ten merendeel uit armen, 1 Kor. 1:20. Altijd zullen er armen in de kerk zijn: Deut. 15:11. *De arme zal niet ophouden uit het midden des lands; daarom gebiede Ik u, zeggende: gij zult uw hand mildelijk opendoen aan uw broeder, aan uw bedrukten, en aan uw armen in uw land.* Dit geeft gelegenheid aan de begoedigden om hun milddadigheid te bewijzen, en aan de armen om de voorzienigheid des Heeren over hen te erkennen, en dankbaar te zijn. Het zou lichtelijk gebeuren, dat verscheidene armen niet zouden komen tot kennis van de begoedigden, en dat ze alzo verwaarloosd worden, en door gebrek omkwamen, of tot schande van de kerk moesten gaan bedelen; daarom is het licht te zien, dat het nodig is dat er enige zijn, die hun werk daarvan maken, om over de armen opzicht te hebben, en zo heeft het de Heere ook behaagd, zo'n bediening in de kerk in te stellen. Hier is aan te merken, hun roeping, hun vereiste hoedanigheden, en hun werk.

Is van God ingesteld.

Bewijs 1.

XXIV. Dat de Heere zo'n ambt heeft ingesteld, blijkt 1. uit: Hand. 6:3. *Ziet dan om, broeders, naar zeven mannen uit u, die goede getuigenis hebben, vol des Heiligen Geestes en der wijsheid, welke wij mogen stellen over deze nodige zaak.*

Bewijs 2.

Het diakenschap was niet alleen voor die tijd, toen om hoogdringende redenen de goederen samengebracht werden, en de kerk uit de gewone boedel leefde, maar gelijk de armen in de kerk nooit zullen ophouden, zo moet het diakenschap ook altijd blijven. In de gemeente van Rome waren ook diakenen, tot welkende apostel zegt: Rom. 12:8, *Die uitdeelt in eenvoudigheid*. Hij schreef ook aan de diakenen te Filippi: Filip. 1:1. *Met de opzichters en diakenen*. Hij onderwijst Timotheüs, 1 Tim. 3, hoedanig de diakenen moeten zijn. Waaruit dan blijkt, dat het diakenschap is van Goddelijke instelling.

Moeten van de kerk gekozen worden.

XXV. Omdat het diakenschap een van God ingestelde bediening in de kerk en voor de kerk is, zo moet de verkiezing ook geschieden van de kerk, 't zij door al haar broederen, of door de vertegenwoordigende kerk, haar opzieners, en niet door de overheden, zo geschiedde het Hand. 6. En de apostel wil dat de diakenen eerst beproefd worden, en daarna dienen, 1 Tim. 3:10. Welke beproeving en daarna dienen insluit een verkiezing. Dit stelt het *Formulier* van de bevestiging van de Diakenen vast. *Eerstelijk vraag ik u, zo ouderlingen als diakenen, of gij niet gevoelt in uw harten, dat u wettelijk van Gods gemeente, en mitsdien van God zelf tot deze heilige diensten, ieder in 't zijn, beroepen zijt?*

Omdat de diakenen zijn voor de kerk, zo past het hun niet aalmoezeniers te zijn voor degenen, die buiten zijn, en de giften van de kerk te vermengen met de gewone arme middelen. Want:

- (a) 't is tegen het einde en de beoging van het ambt.
- (b) Daar ligt stilletjes in een vermenging van de kerk met die buiten zijn, immers ten opzichte van de armen, alsof zij evangelijk waren, daar de kerk klaarblijkelijk in alles gescheiden moet blijven.
- (c) Daardoor wordt de milddadigheid van velen gestuit, omdat hun giften niet worden uitgedeeld naar hun oogmerk.
- (d) 't Is tot nadeel van de armen van de kerk, die anders rijkelijker kunnen onderhouden worden.
- (e) Het stijft de papisten en anderen in hun dwalingen en godloos leven, want zij worden toch onderhouden.
- (f) 't Neemt de luister van de kerk weg, die veel heerlijker zou zijn, als de diakenen van de overvloed ook vrijwillige milddadigheid betoonden aan deze en gene, die buiten zijn.

Hun hoedanigheden.

XXVI. De hoedanigheden, die in de diakenen vereist worden, beschrijft de apostel, 1 Tim. 3:8, 9. *De diakenen evenzo moeten eerbaar zijn, niet tweetongig, niet die zich tot veel wijn begeven, geen vuil gewin zoekers; houdende de verborgenheid van het geloof in een rein geweten*, vers 12. Dat de diakenen, enz. Hierbij moet men voegen al de deugden, die zij als Christenen moeten hebben, opdat ze voorbeelden voor anderen mogen zijn, en bijzonder die, welke behoren tot de deugd van milddadigheid, namelijk:

- (a) medelijdend, 1 Petrus 3:8, *Zijt ... medelijdend*; zó de nood van de armen wegen, alsof men zelf in dat lijden en in die armoede was, en alzo daarover aangedaan te zijn; niet bars, niet trots, niet grauwend en snauwend, alsof men honden of vijanden voorhad.

- (b) Barmhartig, welke is een ontferming die genegenheid verwekt om te hulp te komen. Matth. 5:7. *Zalig zijn de barmhartigen.* Lukas 6:36. *Weest dan barmhartig.* 1 Petrus 3:8. *Met innerlijke barmhartigheid bewogen.* Hiertegen is: zijn hart toe te sluiten, zich hard te maken tegen de armen om niet te geven, of zo men iets om schandshalve of anderszins moet geven, dat men dan zo geeft, alsof men een hond een stuk broods toewerpt.
- (c) Zorgvuldig en bekommerd, hoe de arme mensen het stellen zullen, of ze al genoeg hebben om te leven en om de Heere te danken, gelijk een vader voor zijn kinderen zorgt. Job 29:15, 16. *Den blinden was ik tot ogen, en de kreupelen was ik tot voeten; ik was den nooddruftigen een vader.*
- (d) Blijmoedig en vriendelijk. Rom. 12:8. *Die barmhartigheid doet in blijmoedigheid.* 1 Petrus 3:8. *Met innerlijke barmhartigheid bewogen, vriendelijk.* Een goed woord, een vriendelijk gelaat, is zeer verkwikkend voor de armen, die door hun armoede terneergeslagen zijn, maar een wreed aangezicht, en een scherp snijdt door hun ziel.

Hun werk: **onderhoud voor de armen vergaderen.**

XXVII. Het werk van de diakenen heeft opzicht op het vergaderen van geld, en op het uitdelen, en op de zielen van de armen.

1. Vergaderen. Zij moeten met de leraren en ouderlingen, die zowel opzicht moeten hebben op de armen als over de begoedigden: want der leraren ambt sluit in het ambt van ouderlingen en diakenen, en het ouderlingsambt sluit in het ambt van de diakenen, zij moeten, zeg ik, met die overleggen, vanwaar men genoegzame middelen zal kunnen bekomen, en gelegenheid wetende, daar naarstig bij zijn, om die waar te nemen.
2. In het uitdelen moeten ze gebruiken wijsheid en voorzichtigheid, dat ze niet naar de sleur geven; maar aan de meest behoeftigen het meeste, aan luiers die het gegevene verkwisten, minder, opdat ze werken en spaarzaamheid leren. Anders moeten ze handelen met wezen en ouden, met zieken en kraamvrouwen. Anders die door hun eigen schuld arm zijn, en wel werken kunnen. Anders met diegenen, die een gebrek hebben, en niet werken kunnen, al zijn ze gezond. Anders met diegenen, die liever van honger met de hunne zouden vergaan, hoewel dat een zonde in hen is, dan bekend te zijn, dat ze van de diakonie iets trokken. Anders met degenen die tot armoede zouden vervallen, en door enige penningen geholpen kunnen worden, en staande kunnen blijven. Hiertoe is wijsheid van node, om tijd en wijze en omstandigheden wel te onderscheiden.
3. De diakenen moeten ook verzorgen de zielen, van hun armen, want zij zijn als vaders, en al wat het een lidmaat aan het ander moet doen, dat moeten zij bij uitnemendheid doen aan die, over welke de Heere hen gesteld heeft. Namelijk:
 - (a) de onwetenden onderwijzen, tot de prediking en catechisaties brengen.
 - (b) Hen vermanen, bestraffen, vertroosten naar ieders gelegenheid.
 - (c) De zieken bezoeken en hun zielen tot sterven bereiden, of tot meerder Godzaligheid, indien ze wederom gezond worden. Dus doende zullen ze zichzelf verkrijgen een goede opgang, en veel vrijmoedigheid in het geloof, dat is in Christus Jezus, 1 Tim. 3:13. Zij zullen zij u tot een sieraad in de kerk en in staat gebracht worden, om aan de kerk meer nut te doen dan te voren, en hun gaven en genaden zullen vermenigvuldigd worden. Onder alle bedieningen is er geen die naar het lichaam lastiger en schadelijker is, dan het diakenschap. Dus

verwonder ik mij dikwijls, en ik verblijd mij, dat de Heere de diaken zo'n gewilligheid en vaardigheid geeft, immers doorgaans in Nederland. Zij zijn zo blij, als zij rijke aalmoezen ontvangen, alsof zij het zelf kregen, zij laten het zich niet verdrieten tot laat in de nacht in hun werk bezig te zijn. In geen vergadering is meerder orde, doorgaans meerder eenheid, en meerder getrouwheid dan onder de diakenen, en de Heere beloont hen ook, hun gevende eer en aanzien, en makende dat hun eigen gelegenheid niet verminderd, maar dikwijls vermeerderd wordt.

XXVIII. Weten en doen moet bijzonder in de geestelijke bedieningen samengaan; daarom zullen wij bij de beschrijving van die ambten een opwekking voegen, om getrouw te zijn in de uitvoering daarvan, waartoe deze beweegredenen dienen:

Opwekking voor herders, ouderlingen en diakenen.

Zij zijn van Christus gzonden.

1. Is het niet de Heere Jezus, de Koning van Zijn kerk, die u, leraren, ouderlingen en diakenen, ieder tot zijn ambt en werk zendt? Het wordt in de wereld voor een grote gerekend een afgezant van een koning te zijn; maar hier is de Heere der heren en de Koning der koningen, die in Zichzelf is de waarachtige God, het Afschijnsel van des Vaders heerlijkheid, en het uitgedrukte Beeld van zijn zelfstandigheid. Die als Middelaar verheven is aan des Vaders rechterhand, die gezeten is met de Vader in zijn troon, en met eer en heerlijkheid gekroond. Deze heeft u geroepen en tot Zijn dienst gezonden met een in Zijn Woord beschreven boodschap. Die dan achting heeft voor deze Koning, die geestelijke ogen heeft om te zien, dat de geestelijke eer onvergelijkelijk de wereldse eer overtreft, dat de eer bij God en de Heere Jezus voor de heilige engelen en de kinderen van God, niet te vergelijken is bij de eer onder de mensen, die zal het de hoogste eer rekenen zijn ambassadeur en gezant te zijn, niet om zich daarop te hovaardigen, maar om gewillig en met blijdschap vaardig te zijn in de uitvoering van zijn gezantschap, gelijk de engelen doen, als ze een boodschap van God ontvangen. En hoe groter hij is, die u zendt, hoe zorgvuldiger men moet zijn om zijn bevel stipt na te komen. Zie dan, die eer doet u de grote Koning, die last, die heerlijke, die zoete, die voordelige last legt Hij op u, en letten met wat hart en getrouwe werkzaamheid u die uitvoert. *Zijt dan getrouw, zijt dan ijverig en hebt veel het oog op* 1 Kor. 9:16, 17. Indien ik het Evangelie verkondig, het is mij geen roem, want de nood is mij opgelegd. En wee mij, indien ik het Evangelie niet verkondig. Want indien ik het gewillig doe, zo heb ik loon, maar indien onwillig, de uitdeling is mij evenwel toebetrouwd.

Talenten ontvangen.

XXIX. 2. De Heere heeft u voorzien met zodanige gaven en talenten als nodig zijn tot dat werk, waartoe Hij u zendt, de een minder, de ander meerder. Die talenten zijn u gegeven om er winst mee te doen. Hij heeft daarenboven u bekleed met achting en aanzien bij het volk. Hij geeft u daarbij aanleiding en goede gelegenheden om met uw talent winst te doen. Wie bent u dan, die al deze schone weldaden, talenten, achting, gelegenheden, of stil zou laten liggen, of alleen daarmee pronken, pralen en wereldse eer met geestelijke weldaden zoeken? Zij zijn daartoe al te kostelijk. Erkent dan hun

dierbaarheid en brandt in ijver om ze te gebruiken tot dat einde, waartoe zij u gegeven zijn, dat is, om uw Heere te dienen, en van Zijn kerk nuttig te zijn.

Daaraan hangt zaligheid en verdoemenis.

XXX. 3. Aan uw werk hangt de zaligheid of verdoemenis van kostelijke edele mensenzielen. Als men een kerk vol mensen ziet, ieder heeft een onsterfelijke ziel, van nature gaan ze allen op de brede weg van het verderf, en dat voor eeuwig, daar is geen middel om hen te helpen dan gij, in wier mond de Heere het Woord van de verzoening gelegd heeft; indien u hen laat lopen, zij gaan verloren; wiens ziel zal dan niet aangedaan zijn om hen te helpen? Ligt er maar een mens in 't water, ieder schreeuwt om hulp, ieder doet wat hij kan om te helpen. Zal men dan niet ontroerd worden over het eeuwig verderf van de mensen naar ziel en lichaam, en bijzonder gij, die daartoe van de Heere Jezus gezonden zijt om hen te helpen, zult u dan al uw bekwaamheden niet bijbrengen, om te helpen zoveel u kunt, met onderwijzen, vermanen, bestraffen, en hen bij de hand te grijpen om ze uit het vuur te rukken, en hen als een roof van voor de hel weg te halen en voor Jezus' voeten neer te zetten?

Ook zijn er bekeerden in de kerk, daar zijn kleine kinderkens, daar zijn die verder gekomen, ieder verlangt en roept om voedsel, om melk, om een stuk brood, om daarbij geestelijk te leven; daar zijn er, die op de rechte weg al zoetjes voortgaan, daar zijn er ook, die als verloren schapen dolen, daar zijn gezonden, daar zijn zieken, daar zijn die bijna dood zijn, en overgaan naar de eeuwigheid; ieder doet zijn ziel open en verlangt naar een woord van versterking en vertroosting, ieder ziet of u niet komt, en gaapt u de woorden uit de mond. u hebt brood en wijn, de Heere heeft u gezonden om hen te versterken en te vertroosten, en heeft u daartoe bekwaamheden gegeven. Hoe mag het van uw hart, hen van honger te laten sterven, hun het voedsel dat de Heere Jezus u voor hen gegeven had, niet te geven, 't zij uit luiheid of achteloosheid? Zo daar enige beweging van liefde, zo daar enige ontferming is, u zult uit aanmerking van de zielen, zo onbekeerden als bekeerden, bewogen worden om hen uit alle macht te helpen.

't Is de gemeente Gods.

XXXI. 4. Ziet u op de gemeente, over welke de Heere u tot opzieners gesteld heeft, 't is de gemeente Gods de gemeente, die Christus met Zijn bloed gekocht heeft, die Christus heeft liefgehad, en voor welke Hij Zichzelf heeft overgegeven. Des Heeren dierbare zonen en dochters, zijn troetelkinderen; over deze heeft de Heere u als voedsters gesteld. Zult u dan zulke lievelingen des Heeren niet teder behandelen, hen bewaren voor 't geweld van degenen, die ze kwaad willen doen, hen bewaren voor dwalen, hun spijs en drank geven, en ze opvoeden als zulke beminden van de Heere Jezus? Zal Jezus hen met Zijn bloed kopen, en zult gij u van hen niet aantrekken? Zo de liefde van Jezus tot Zijn kerk op uw hart komt, de liefde tot de kerk zal u ook arbeidzaam maken, om uit al uw macht hen te verzorgen, en het goede voor hen te zoeken.

God wordt daardoor verheerlijkt.

XXXII. 5. De welstand van de kerk is de verheerlijking van God op aarde; daarom als de Heere Jezus ons lere bidden: *geheilgd worde Uw Naam*, zo voegde Hij terstond het middel daarbij: *Uw koninkrijk kome!* De kerk zou immers zijn een eer van Christus, die zou des Heeren lof vertellen, en de deugden Desgenen verkondigen, die hen uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht. Gods Naam wordt gelasterd, als het

de kerk kwalijk gaat, als daar veel ergernissen in zijn. Maar als de kerk blinkt in heilige sieraden, met schone deugden versierd is, en veel vruchten draagt, dan wordt de Heere verheerlijkt, dan wordt de Heere erkend in Zijn volmaakheden, dan juichen de engelen, dan verblijden zich de leraren, dan vermaken zich de kinderen van God, dan zien zij, die buiten zijn des Heeren heiligheid, en krijgen ontzag; dan wordt de Godlovene stem gehoord, dat er de hemel van weergalmt. Nu dan, opzieners van de kerk, de Heere heeft u gesteld om de kerk zo te bereiden; hebt u dan liefde en lust dat de Heere verheerlijkt wordt. Wees zeer werkzaam om de kerk in zulke staat te brengen.

Een ieder zal van zijn bediening rekenschap geven.

XXXIII. 6. Gij, ieder in 't bijzonder, u zult Gode rekenschap geven over de zielen, die u toebetrouwd zijn geweest. Indien u ontrouw zijt geweest, wee u! Indien u getrouw bent geweest, ... *wel u!* Beeldt u niet in, dat er niet naar gezien zal worden, hoe u het gemaakt hebt; zeker de Heere zal u voor Zijn oordeel doen komen, en tot u zeggen:

"Geef rekenschap van uw regering, hoe hebt gij uw zending, uw talenten, al de schone gelegenheden beantwoord? Hoe hebt u de zielen behandeld? Zijn er ook door uw schuld verloren gegaan? Hebt u de handen van de godlozen gesterkt? Hebt u laten sterven dat sterven wilde? Hebt u teder acht gegeven op mijn lammetjes en zuigelingetjes? Of hebt u ze ten onrechte bedroefd, hen geslagen, hun hun sluier benomen? Waar zijn de zielen, die door uw dienst bekeerd zijn; vertroost zijn; opgebouwd zijn?"

O, wat zal dat een droevig onderzoek en navragen voor veel opzieners zijn! Wat een droevig en verschrikkelijk vonnis zal over hen uitgesproken worden! Hadden ze nooit geboren geweest, hadden ze nooit opzieners geweest! Door zijn eigen zonden verloren te gaan, en daarbij nog zo menige ziel tot zijn last te hebben, en die in het laatste oordeel te zien en te horen tegen u opstaan, en zeggen:

"U wist wel, dat ik onwetend was, u wist wel, dat ik in de zonde leefde, had u naar mij omgezien, had u mij gewaarschuwd, bestraft, onderricht en in de weg der zaligheid geleid, nu had ik zalig geworden; maar ziet, nu ga ik verloren; gij ontrouwe predikant, gij ontrouwe ouderling! God eise mijn bloed van uw hand. Hij behandel u als de boze en luie dienstknecht!"

Maar wat zal het een zoete tijd zijn voor de getrouwe leraren, ouderlingen en diakenen, als de Heere hun arbeid, hun gebeden voor de gemeente, hun bijzondere aanspraken, vermanen, waarschuwen en leiden van de zielen, zal voor de dag brengen, en hen zal doen ingaan in de heerlijkheid, zeggende: *Wel gij getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten, ga in in de vreugde uws Heeren!* Overweegt tot uw waarschuwing en opwekking deze teksten: Ezech. 3:18. *Zijn bloed zal Ik van uw hand eisen*, vers 19. *Gij hebt uw ziel bevrijd*. Hebr. 13:17, *Zij waken voor uw zielen, als die rekenschap geven zullen*. Matth. 25:30, *De onnutte dienstknecht, werpt uit in de buitenste duisternis, daar zal wening zijn en knersing der tanden*. Matth. 25:23, *Wel gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten, ga in in de vreugde uws Heeren*. Loopt deze teksten zo licht niet over, maar blijft er wat bij staan, totdat het gewicht op uw hart kome, en het u aanzette om getrouw te zijn in uw ambt.

Hoofdstuk 29

Van de Kerkelijke Macht en het gebruik van de Sleutels van het Koninkrijk der hemelen.

Gesproken hebbende van het werk, 't welk ieder leraar, ouderling en diaken te verrichten heeft, gaan wij voort tot het werk, 't welk de leraren en ouderlingen te samen hebben te doen.

De leraren en ouderlingen samen maken uit, kerkenraden, classes en synoden.

Dat er zulke vergaderingen behoren te zijn, blijkt:

1. Uit de noodzakelijkheid. De natuur leert de mensen, dat er geen republiek of maatschappij bestaan kan, zonder samenkomsten van degenen, die tot haar bestierders gesteld zijn, bijzonder als de republieken en maatschappijen zich uitstrekken tot verscheidene provincies, steden en dorpen; zo eist ook de kerk, dat haar opzieners samenkomen, niet alleen in iedere afzonderlijke kerk, maar ook in provincies, en die wederom bestaande uit meer en veel provincies; en indien het de nood vereist, zo moeten er ook vergaderingen gehouden worden, die uit al de kerken door de gehele wereld door haar afgezanten, bestaan, want 't is één kerk, opdat alzo de enigheid van de leer bewaard, en de kerk voor verwarring bevrijd worde.

2. 't Blijkt ook uit de handelwijze van de kerk in het OUDE TESTAMENT, in welke zij had een grote raad, van de Heere Jezus erkend, Matth. 5:22. *Wie tot zijn broeder zegt: Raka, die zal strafbaar zijn door de grote raad.*

3. Uit de handelwijze van de apostolische kerk, Hand. 15:6. *De apostelen en de ouderlingen vergaderden te samen, om op deze zaak te letten.* 1 Kor. 5:4. *Als gij en mijn geest te samen vergaderd zullen zijn.*

Hun werk.

II. Deze vergaderingen zijn de een onder en de ander boven, niet in heerschappij, maar in bestuur.

De leer zuiver te bewaren.

1. Om de enigheid van de ware leer te bewaren, en de rechte zin van de Schrift te verdedigen tegen opkomende verdraaiingen, en alzo te zijn een pilaar en vastigheid van de waarheid, 1 Tim. 3:15. Maar niet om nieuwe leer en nieuwe godsdienst in te stellen, ook niet om van de Schrift gezag te geven, ook niet om de hoogste onfeilbare rechter van de verschillen te zijn. Want:

(a) God is de enige Wetgever, Jak. 4:12.

(b) Bij de Schrift mag men niets toedoen, ook niets daar afdoen, Deut. 4:2 Openb. 22:18.

(c) Menselijke geboden en inzettingen verwerpt de Heere Jezus, Matth. 15:9.

(d) Het werk van de leraren is, te leren al wat God hun in zijn Woord bevolen heeft, Matth. 28:19, 20.

- (e) En ieder lidmaat moet toezien, dat hij geen dienstknecht van de mensen worde, en zich onder niemands macht late brengen, Gal. 5:1 1 Kor. 7:23.

Goede orde te houden.

2. Om alle goede orde te bewaren, opdat alle dingen eerlijk en met orde geschieden, 1 Kor. 14:40. Dat de een de ander niet overheerse, dat de godsdienst betamelijk en zonder verwarring geschiede, en dat die niet worde nagelaten.

Ergernis te weren.

3. Om alle ergernissen te weren, en tegen die de sleutels van het koninkrijk der hemelen, de Discipline of Kerkelijke tucht te gebruiken.

Sleutels van het koninkrijk der hemelen.

III. Sleutels betekenen macht, deze is gebiedende, zo heeft de Heere Jezus als de Heere over de kerk, macht over haar: Openb. 3:7 Die de sleutel Davids heeft; die opent, en niemand sluit: en Hij sluit, en niemand opent. Of deze macht is bedienende, en wordt gebruikt op bevel en in de naam van de Heere Jezus: Jes. 22:22. Ik zal de sleutel van het huis van David op zijn schouders leggen. In deze laatste zin heeft Christus aan Zijn kerk sleutels gegeven: Matth. 16:19. Ik zal u geven de sleutels van het koninkrijk der hemelen. Dat is, macht om in de kerk in te laten en uit te sluiten.

Van het koninkrijk der hemelen.

Niet van het koninkrijk der macht, noch van het koninkrijk der heerlijkheid, maar van het koninkrijk der genade, 't welk is de kerk, in welke het alles hemels is; daar is een hemels koning, hemelse onderdanen, hemelse goederen, hemelse muren en poorten, hemelse macht om in en uit te laten. Deze macht verblijft, noch heeft haar zitplaats niet in de opzieners als oorzaken, en als eigenaars, zij hebben de macht in zichzelf niet, zij mogen daarmee niet handelen zoals zij willen, 't is hun eigen macht niet, noch door natuur, noch door gift, maar 't is en blijft Christus' macht, en zij zijn maar dienaars, door welke Christus die macht uitvoert.

Deze macht bestaat in binden en ontbinden, in zonden te vergeven en te houden: Matth. 16:19. *Zo wat gij zult binden op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn; en zo wat gij ontbinden zult op de aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn.* Matth. 18:18, en Joh. 20:23. *Zo gij iemands zonden vergeeft, die worden ze vergeven; zo gij iemands zonden houdt, die zijn ze gehouden.* De vastigheid vloeit niet uit de dienaars, of ook niet uit enige verbintenissen, die God gedaan heeft om zich naar de wil en doen van de opziener te voegen, maar omdat het Christus' macht is, en die in zijn naam en naar zijn voorschrift en bevel geschiedt. Jes. 3:10, 11. *Zegt den rechtvaardige, dat het hem wel gaan zal. Wee den godloze, het zal hem kwalijk gaan.*

De eerste sleutel is de verkondiging van het Woord.

IV. Deze sleutels zijn twee, namelijk, het Woord en de Christelijke Ban. De eerste Sleutel is de verkondiging des Woords. De Heere heeft aan Zijn kerk het Woord gegeven, en de dienaars, die het in Zijn Naam verkondigen, met dat gezag: *Wie u hoort, die hoort Mij, en wie u verwerpt, die verwerpt Mij*, Lukas 10:16. Met deze macht verkondigen zij de gelovigen de vergeving van de zonden en het eeuwige leven: Joh.

3:36. *Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven.* Hand. 16:31. *Geloof in de Heere Jezus Christus en u zult zalig worden.*

Met diezelfde macht sluiten zij het koninkrijk der hemelen voor de ongelovigen en onbekeerden, zolang als zij zo blijven en zich niet bekeren: Rom. 2:9. *Verdrukking en benauwdheid over alle zielen des mensen, die het kwaad werkt.* Joh. 3:36. *Die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn van God blijft op hem.* Daar is groot onderscheid, of iemand datzelve wel weet, of een particulier dat tegen hem zegt, dan of een dienaar van Christus in Christus' Naam, 't zij in 't openbaar, 't zij in 't bijzonder met toepassing op iemand in 't bijzonder, zegt: *gij gelovige, u bent een erfgenaam van het eeuwige leven, de zonden zijn u vergeven.* En wederom, *gij godloze, u verkondig ik, dat Gods toorn op u ligt, en dat u verdoemd zult worden, indien gij u niet bekeert.* Omdat het van een dienaar van Christus uit Christus' last tot hen gesproken wordt, zo moet het aan beide kanten zulke ingang in hun harten hebben, en zulke bewegingen in hen verwekken, de een tot vertroosting, en de ander tot verschrikking, alsof de Heere Jezus het in eigen persoon tegen hen zei, want het Woord is even vast.

De tweede is de christelijke ban.

V. De tweede Sleutel is de Christelijke Ban. Deze is een bedienende macht aan de kerk gegeven, om de ergerlijke en godloze het koninkrijk der hemelen toe te sluiten, en het wederom te openen voor hen, als ze berouw hebben over hun vorig leven, en betering van het leven beloven, en met de daad bewijzen.

't Voorwerp zijn lidmaten.

Deze sleutel heeft tot een voorwerp, niet Joden, heidenen, of iemand die buiten de kerk is, maar ergerlijke lidmaten van de kerk, 't zij alleen gedoopten, 't zij die ook ten Heilig Avondmaal zijn toegelaten. 1 Kor. 5:12, 13. *Wat heb ik ook die buiten zijn te oordelen? Oordeelt gij niet die binnen zijn? Die buiten zijn, oordeelt God. En doet gij deze boze uit ulieden weg.* Deze, die binnen zijn, zijn een voorwerp van de Christelijke Ban, als ze in leer en leven afdwalen, en menigmaal vermaand zijnde, daarin blijven. Zie: 1 Kor. 5:13. *Doet gij deze boze uit ulieden weg.* 1 Tim. 1:20. *Onder welke is Hymenéüs en Alexander, die ik de satan overgegeven heb, opdat zij zouden leren niet meer te lasteren.* Uit te werpen is Christus' bescherming te ontfangen, en over te geven aan die, die buiten heerst, dat is, de satan.

't Werk is uitsluiten.

VI. 't Werk van de Ban is, hen uit de gemeente uit te sluiten, niet meer te erkennen voor een lid van haar, en af te houden van de tafel des Heeren. Tot dit uiterste komt men door verscheidene trappen.

Heeft vier trappen.

- (1) De eerste is: Vermaning, waarschuwing, bestraffing; 't zij bijzonder aan hun huis; 't zij, zo ze naar die niet vragen, in de tegenwoordigheid van de kerkenraad.
- (2) De tweede is: de tafel des Heeren hun te ontfangen, omdat de censuur opzicht heeft, én op de ergerlijke tot zijn verbetering, én op de Kerk, opdat die niet gelasterd worde, en opdat niemand geërgerd worde, of zijn zonden navolge, 1 Kor. 5:6. Weet u niet dat een weinig zuurdesem het gehele deeg zuur maakt? Zo moet men in sommige gelegenheden wel iemand, die een ergernis begaan heeft, om wille van de kerk

afhouden, die men anderszins om zijns zelfs wille wel zou toelaten; omdat hij bij uitnemendheid berouw betoont, en voor en na de gegeven ergernis onberispelijk en Godzalig leeft. Bijzonderlijk is de tweede trap voor die, welke in de ergernissen voortgaan.

- (3) De derde trap is: De ergerlijke in leer en leven voortgaande aan de gemeente als zodanig voor te stellen, opdat die wete, dat men de sleutels gebruikt, opdat die om de bekering van de afgedwaalde bidde, en ook opdat de ergerlijke beschaamd worde tot bekering. Eerst met verzwijging van de naam, en zo nog onveranderd blijvende, met bekendmaking van de naam, opdat het te meerder indruk hebbe op 't gemoed van de ergerlijke, en de gemeente. En als dit alles niet helpt, zo komt men tot:
- (4) De vierde en laatste trap, en men snijdt hem af, men ontzegt hem alle gemeenschap met de kerk, en men erkent die niet meer voor een broeder of zuster, men acht hem als een heiden. Dit was in de censuur in 't OUDE TESTAMENT Gen. 17:14. *Dezelve ziel zal uit haar volkeren uitgeroeid worden;* dat is, zijn naam zou uit het geslachtsregister uitgeschrapt worden, en hij gerekend worden, als niet van het zaad Abrahams, als niet in het verbond met zijn zaad opgericht. Dit is 't geen de Heere Jezus zegt: Matth. 18:17. *Indien hij ook van de gemeente geen gehoor geeft, zo zij hij u als de heiden en de tollenaar.* Dit is, dat de apostel Paulus zegt, 1 Kor. 5:13. *Doet gij deze boze uit ulieden weg.*

Het einde en oogmerk.

VII. Het einde en oogmerk van de Ban, gelijk die niet is over alle mensen, als mensen, en om lichamelijke straffen op te leggen, maar alleen raakt mensen, als lidmaten van de kerk, in leer of leven niet overeenkomende met het Woord van God, zo zijn ook de einden van de Ban geestelijk, namelijk:

- (a) Tot beschaming van de zondaar zelf, ten opzichte van de Godzaligheid naast de wetten Gods. opdat hij zie, hoe verre hij daarvan, en van zijn belijdenis verschilt, en zich schame voor God en Zijn kerk, en alzo tot inkeer kome, 2 Thess. 3:14. *Vermengt u niet met hem, opdat hij beschaamd worde.*
- (b) Opdat hij over de censuur gevoelig zijnde als over de straf van de Heere Jezus, zich bekere van zijn boze wegen: 1 Kor. 5:5. *Opdat de geest behouden moge worden in de dag van de Heere Jezus.* 1 Tim. 1:20. *Opdat zij zouden leren niet meer te lasteren.*
- (c) Om andere lidmaten te doen vrezen, voor de straf, die de Heere Jezus oefent, gelijk al de kinderen vrezen, als de vader een kind kastijdt, en om hen voorzichtig te doen wandelen: 1 Tim. 5:20. *Bestraf die zondigen, in tegenwoordigheid van allen, opdat ook de anderen vreze mogen hebben.*
- (d) Opdat de ergernissen weggenomen worden uit de kerk, zo voor degenen die binnen als die buiten zijn, welke door de ergernissen gelegenheid nemen om de godsdienst te lasteren; Rom. 2:24. *Want de Naam van God wordt om uwentwil gelasterd onder de heidenen.*
- (e) Om de gehele kerk voor oordelen Gods te bewaren: Jer. 5:25, 26. *Uw ongerechtigheden wenden die dingen af, en uw zonden weren dat goede van ulieden; want onder Mijn volk worden godlozen gevonden.* 1 Kor. 11:30, 31. *Daarom zijn onder u veel zwakken en zieken, en velen slapen; want indien wij ons zelf oordelen, zo zouden wij niet geoordeeld worden.*

Het gedrag van de opzieners.

VIII. Het gedrag naast de censuur betreft, of de opzieners, die de censuur oefenen, of de persoon, die bestraft wordt, of anderen naast de gecensureerde. Die de censuur oefenen, moeten het doen in alle rechtvaardigheid, zonder aanzien van personen. Met grote voorzichtigheid, zachtmoedigheid, met grote deftigheid, zodat het ook in de aangezichten te zien is, dat ze in de tegenwoordigheid van de Heere Jezus zijn, en Zijn werk in Zijn Naam uitvoeren. In alle nederigheid, betonende dat ze het niet heersende doen, maar alleen als dienaars, in betoning van smart en medelijden met hun ellende, zodat ze 't doen, omdat ze het zo moeten doen tot hun en van de gemeente beste.

Van de gecensureerde.

IX. De gecensureerde is verplicht zeer gevoelig te zijn, en zich die tuchting van de kerk te onderwerpen met droefheid. Want het is de bestraffing van Christus zelf, en hij heeft het beloofd, toen hij tot de tafel des Heeren toegelaten werd, en hij moet erkennen, dat de kerk het doet ten beste van hem en van het rijk van de Heere Jezus. Maar is een kerk zo vervallen, en zijn de opzieners zo godloos, dat ze de ergernis ongestraft laten, en zich kanten tegen de Godzaligen, die in de rechtzinnigheid van de leer, en in deugdzaamheid van leven uitmunten, en over die de sleutels gebruiken: zo'n censuur is niets te achten, noch van de zo onrechtvaardig gecensureerde, noch van de andere Godzaligen; want 't geschiedt niet naar Christus' ordonnantie, maar tegen dezelve: Spr 26:2. *Een vloek zonder oorzaak, zal niet komen.* Maar die vloek zal op hun eigen hoofd nederdalen, die het hart des rechtvaardigen door valsheid bedroeven, en de handen des godlozen sterken, Eze 13:21, 22.

Van de lidmaten naast de gecensureerden.

X. De lidmaten hebben zich naast de gecensureerden voorzichtig te gedragen, naar de trap van de censuur zich na dezelve te onttrekken van hen, en hen te vermanen: 2 Thess. 3:14, 15. Indien iemand ons woord door deze brief geschreven niet gehoorzaam is, tekent die; en vermengt u niet met hem, en houdt hem niet als een vijand, maar vermaant hem als een broeder.

Doch wanneer de hoogste trap van censuur aan iemand is gedaan, zo moet de onttrekking groter en klaarblijkelijker zijn, en zo wij gelegenheid hebben, of met enige schijn van stichting gelegenheid kunnen maken, zo moet men in vertoning van de afstand en scheiding tussen ons en hem, hem beklagen over zijn ellende, en hem vermanen tot bekering; maar als het geen ingang heeft, of hij maar bozer wordt, zo moet men hem als een heiden en tollenaar laten lopen: Matth. 18:17. En indien hij denzelf geen gehoor geeft, zo zeg het aan de gemeente; en indien hij ook aan de gemeente geen gehoor geeft, zo zij hij u als de Heiden en de tollenaar. Titus 3:10. En hem na de eerste of tweede vermaning verwerpen.

Ontsluiten wanneer moet geschieden.

XI. Dus wordt het koninkrijk der hemelen door de Christelijke ban toegesloten; doch deze toesluiting is niet voor altoos, maar totdat zij zich bekeren, en dat zij door belijdenis en betoning van hun hartelijk berouw, en dadelijke afstand van hun dwalingen of ergerlijk leven doen, en een voorbeeldig Godzalig leven leiden. In dit geval wordt het koninkrijk der hemelen wederom voor hen ontsloten, met hen wederom tot de

gemeenschap van de kerk, als een broeder of zuster op te nemen, en tot de tafel des Heeren toegang te geven, met alle betoning van blijdschap en liefde, omdat er ook zelfs in de hemel blijdschap is over elke ziel, die zich bekeert, Lukas 15:7, 10. Deze wederopneming zien wij: 2 Kor. 2:6, 7. De zodanige is deze bestraffing genoeg, die van velen geschied is, alzo u daarentegen hem liever moet vergeven en vertroosten, opdat de zodanige door al te overvloedige droefheid niet enigszins verslonden worde.

Daar is zulk een geestelijke macht in de kerk.

XII. De censuur van de kerk heeft ten allen tijde veel tegenstanders gehad, en heeft ze nog, daarom is nodig, dat wij bij het gezegde het nog klaarder maken door het beantwoorden van deze vraag: *Of een geestelijke macht, zoals boven is beschreven, aan de kerk gegeven is?*

Erastianen en Remonstranten, of ontkennen alle geestelijke bedienende macht in de kerk tot oefening van de censuur, en willen dat men alleen het Evangelie predikt, en daarmee gedaan, of zo ze enige macht toestaan, zo zeggen zij, dat die in de overheden berust, en dat de overheden die uitvoeren door de opzieners van de kerk, als haar dienaars en ondergeschikten.

Wij daarentegen zeggen: ja, dat de Heere Jezus zo'n macht aan de kerk heeft gegeven, en dat ze geheel onderscheiden is van der overheden macht, en geheel niet afhangt van de overheden, en alleen in Christus' Naam, en niet in de naam van de overheden uitgevoerd moet worden, Dit blijkt:

XIII. 1. Uit uitdrukkelijke teksten.

Matth. 16:19. Ik zal u geven de sleutels van het koninkrijk der hemelen, en zo wat u zult binden op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn, en zo wat u ontbinden zult op de aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn. Matth. 18:17. *Indien hij der gemeente geen gehoor geeft, zo zij hij u als de heiden en tollenaar.* 1 Kor. 5:3, 4, 13. *Ik heb besloten in de Naam van onze Heere Jezus Christus, als gij en mijn geest samen vergaderd zullen zijn, met de kracht van onze Heere Jezus Christus, denzulken de satan over te geven. En doet gij deze boze uit ulieden weg.* Gal. 5:12. *Och, of zij ook afgesneden werden, die u onrustig maken!* Rom. 16:17. *Ik bid u, broeders! neemt acht op degenen, die tweedracht en ergernissen aanrichten tegen de leer, die gij van ons geleerd hebt, en wijkt af van dezelve.* 2 Thess. 3:4. *Indien iemand ons woord, door deze brief geschreven niet gehoorzaam is, tekent die, en vermengt u niet met hem, opdat hij beschaamd worde.* Tit 3:10. *Verwerp een ketters mens na de eerste en tweede vermaning.* 2 Joh. 1:10. *Indien iemand tot ulieden komt, en deze leer niet brengt, ontvang hem niet in uw huis, en zegt tot hem niet: Zijt gegroet.*

Uit al deze teksten samengenomen, of ieder op zichzelf aangemerkt, blijkt klaar de uitoefening van de apostolische kerken, van de bevelen van Christus en de apostelen, van ergerlijken in leer en leven buiten te houden, of zo zij binnen de kerk zijn, buiten te werpen, af te snijden, zich met die niet te vermengen, uit haar weg te doen, van die te wijken. Dit werd aan de gemeente bevolen te doen, zonder de minste melding van de overheden.

Uitvlucht. Zegt men: *De overheden waren toen heidens, daarom zouden die het niet doen, zo moest de kerk het zelf doen; maar als de overheden Christenen zijn, zo komt het haar toe.*

Antwoord.

Het doet er niet toe, of de overheid heidens of christelijk is. Overheid als overheid heeft dezelfde macht, en alle Christenen zijn schuldig zich met dezelfde onderwerping de overheden te onderwerpen, van wat godsdienst zij ook zijn. Christen of geen Christen raakt de personen, die het overheidsambt bekleden, en niet het ambt. Nergens wordt een christen-overheid meer macht over de kerk gegeven dan een heidense overheid. De kerk behoudt haar eigen en dezelfde vorm en natuur, onder hoedanige overheden zij ook is.

2. De benaming van de opzieners.

XIV. Uit de benaming en het werk van de opzieners van de kerk. Zij werden genoemd huisverzorgers Gods, Tit 1:7. Opzieners, Hand. 20:28. Dienaars van Christus en uitdelers van de verborgenheden Gods, 1 Kor. 4:1. Regeringen, 1 Kor. 12:28, Voorgangers, Hebr. 13:7, 17. Voorstanders, 1 Thess. 5:12. Hun werk is regeren, 1 Tim. 5:17. Acht hebben op de kudde, te waken tegen de wolven, Hand. 20:28. Alles eerlijk en met orde te doen geschieden. 1 Kor. 14:40. En dat alles tot opbouwning des lichaams van Christus, Efëze 4:12. De kerk voorbereiden om haar als een reine maagd Christus voor te stellen, 2 Kor. 11:2. Al deze benamingen zeggen macht te hebben om zo en zo te doen, zo is er dan een macht in de kerk; deze macht heeft haar plaats niet in de overheden, in de uitvoering van die waren ze geen dienaren van de overheden, maar zij heeft haar plaats in de Heere Jezus, de Koning van Zijn kerk, en die macht voeren de opzieners van de kerk uit als dienaren van Christus. Verder deze macht kan niet uitgevoerd worden, noch het einde van die macht kan niet bekomen worden, zonder toesluiten en ontsluiten, zonder uitwerpen en inlaten, zo is er dan zo'n macht in de kerk.

3. Zulke macht was in 't OUDE TESTAMENT

Zodanige macht is er in het OUDE TESTAMENT geweest. God zelf wierp Kaïn uit de gemeente, Gen. 4:14, 16. God beval de ergerlijken uit de kerk te werpen, en hun zielen uit hun volkeren uit te doen, in veel plaatsen. Nu, het is een kerk, zo daar zo'n macht van uitvoering was, zo dan ook hier; want deze macht heeft geen opzicht als ceremonieel, maar raakte het welwezen van de kerk, en zo is ze altijd durende. Zielen uit zijn volk uitdoen, is niet doden, maar uit het naamregister van de kinderen Israëls, van de kerk, uit te schrappen, hen niet onder Abrahams zaad te rekenen, te achten als de heidenen en tollenaar, gelijk Christus dat zo uitlegt, Matth. 18:17, sprekende van de censuur.

4. De natuur van alle maatschappijen.

De natuur van alle maatschappijen en verenigde vergaderingen eist, dat er orde en macht zij om uit te sluiten al degenen, die de voorwaarden, waarop zij ingelaten waren, niet nakomen, maar de gehele maatschappij trachten te verwarren. Nu, de kerk is een geestelijke gemeenschap, en die ingelaten worden, worden onder belofte ingelaten; zo heeft ze dan ook macht dezulken, die tegen haar beloften en tegen de welgesteldheid dier gemeenschap aangaan, uit te sluiten.

5. De eerste synode.

Doet hierbij:

(a) de eerste synode, Hand. 15. Zij gaven bevelen, vers 24. Zij bestrafden en veroordeelden dwalingen, vers 25. Zij gaven ordonnantieën, Hand. 16:4. Dus blijkt het

klaar, dat de kerk macht heeft om dezelve door de opzieners te regeren en te bestieren, waartoe noodzakelijk de inlating en de uitsluiting behoort.

(b) Dit is altijd de standvastige praktijk van de kerk van alle eeuwen geweest. En het is de standvastige belijdenis en praktijk van de Gereformeerde kerk in Nederland geweest van de tijd van de Reformatie af, als blijkt uit het formulier van de bevestiging van de dienaren des Goddelijken Woords.

6. De gemeente in goede tucht houden

Ten laatste is het werk van de dienaren des Woords, de gemeente Gods in goede tucht te houden, en te regeren op zo'n wijze als de Heere geordineerd heeft; want Christus, gesproken hebbende van de christelijke straf, zei tot zijn apostelen aldus: *Zo wat gij op de aarde binden zult, dat zal gebonden zijn in de hemel ...* en dat met de sleutels des hemelrijks, die hen bevolen zijn, ontsluiting en toesluiting gedaan worde, volgens de last, hun van God gegeven.

- Het formulier van de bevestiging van de ouderlingen: Zo is dan ten eerste het ambt van de ouderlingen ... naarstelijk toe te zien, of een ieder zich behoorlijk gedraagt in belijdenis en in wandel. Die zich onstichtelijk gedragen te vermanen, en te verhoeden dat de sacramenten niet ontheilgd worden. Ook mede tegen de onboetvaardigen (volgens de Christelijke tucht) te handelen.
- Het formulier van de Ban geeft het alleszins te kennen. Zie vooral deze woorden: *Zo zijn wij genoodzaakt nu tegenwoordig voort te varen tot zijn afsnijding, volgens het bevel en de last ons gegeven in Gods Heilig Woord.*
- Onze Catechismus, vraag 82, *Daarom is de christelijke kerk schuldig naar de ordening van Christus zulken door de sleutels des hemelrijks uit te sluiten.* Vraag 85, *Alzo als achtervolgende het bevel van Christus... van henlieden (opzieners van de kerk) door 't verbieden van de sacramenten, uit de Christelijke gemeente, en van God zelf uit het rijk van Christus gesloten worden.*
- De Nederlandse Belijdenis des Geloofs, Art. 32, Waartoe geëist wordt de Excommunicatie of de Ban naar het Woord Gods.
- Doet hierbij de christelijke, loffelijke en voorbeeldige Resolutie van de Ed. Mog. Heren Staten van Friesland, anno 1645, waarbij zij ook stipt blijven, en die telkens wederom indachtig gemaakt wordt. Opdat alzo de kerk moge blijven bij haar recht, zowel van censuur als tucht, die haar mitsdezen volkomenlijk gelaten wordt.

Hieruit is het klaarblijkelijk, dat het niet is een bijzondere bevatting van dezen of genen, maar dat het is de voortdurende belijdenis en praktijk van de gehele Nederlandse Gereformeerde kerk, en dat degenen, die dit tegenspreken en in de praktijk tegenlopen, in deze dele niet eens zijn met de Gereformeerde kerk, maar zoveel in hen is, de Catechismus, de Nederlandse belijdenis, en de Formulieren van eenheid verbreken en verscheuren.

Tegenwerping 1.

XV. Matth. 13:28-30. *Wilt gij dan, dat wij heengaan, en datzelve onkruid vergaderen? Maar Hij zeide: Nee, opdat gij, het onkruid vergaderende, ook mogelijk met hetzelfde de*

tarwe niet uittrekt; laat ze beide te samen opwassen tot de oogst. Ziet, daar wordt wel uitdrukkelijk verboden het onkruid uit te trekken, en geboden het te laten opwassen.

Antwoord.

De akker is niet de kerk, maar de wereld, vers 38. Het onkruid zijn de bozen; de oogst is de voleinding van de wereld, vers 39. De zin van deze gelijkenis is, dat de Heere niet wil dat er alleen Godzaligen op de wereld zullen zijn, maar ook godlozen, en dat, om de uitverkorenen te vergaderen, de godlozen niet moeten uitgeroeid worden, omdat ook uit godloze Godzalige kinderen voortkomen, 't welk niet geschieden kon, indien alle godlozen verdelgd werden. Zodat deze plaats geheel niet raakt de kerk en haar macht van censuur, die niet een geveinsde, maar ergerlijke uitwerpt.

Tegenwerping 2.

Matth. 18:15. *Indien uw broeder tegen u gezondigd heeft, ga heen en bestraf hem tussen u en hem alleen.* Zo heeft dan de openbare bestraffing en uitwerping uit de kerk geen plaats.

Antwoord.

1. Leest al vervolgens vers 16-18, zo zult u zien, dat ja zo'n uitwerping bevolen wordt, maar de Heere wil dat men met trappen tot het uiterste zal komen.
2. De Heere spreekt vers 15, hoe men handelen moet in bijzondere verongelijkingen en niet van openbare ergernissen.

Tegenwerping 3.

1 Kor. 11:28. *De mens beproeve zichzelf.* Zo heeft de kerkenraad daar niet mede te doen.

Antwoord.

Het een sluit het andere niet uit: ditzelfde wordt ook de opzieners bevolen, 1 Kor. 5:12. Oordeelt u niet, die binnen zijn? En bijzonder is het werk van de opzieners, als iemand zichzelf niet kan of wil beproeven.

Tegenwerping 4.

Men brandmerkt de lieden, en maakt ze verachtelijk.

Antwoord.

1. Laat ze buiten blijven, die godloos willen leven.
2. Zij doen 't zichzelf, de kerk maakt hun gedrag niet openbaar, maar straft alleen dat nu openbaar is.
3. Dat is het oogmerk niet van de censuur, maar hun bekering en het welzijn van de kerk.

Tegenwerping 5.

De overheden komt het straffen toe, en niet de kerk.

Antwoord.

De overheden komt de macht van de sleutels niet toe, die zijn niet haar, maar aan de kerk gegeven. De overheden straffen zodanigen, die de geruste samenleving van de onderdanen beroeren, en dat met lichamelijke straffen; maar de kerk straft zodanigen, die tegen de waarheid en Godzaligheid aangaan, met geestelijke straffen. Ieder heeft andere oogmerken, andere naturen van straffen. Die van de kerk gestraft wordt kan daarom wel een goed onderdaan van de overheid zijn.

Tegenwerping 6.

Dat is een regering op te richten in een regering, en deze twee tegen elkaar strijdende, zo moet noodzakelijk een koninkrijk of republiek te gronde gaan.

Antwoord.

Dat zou geschieden, als de regering van dezelfde natuur waren; maar deze zijn geheel van een andere natuur, gelijk in het eerste bewijs, par. 12, is getoond. Zij kunnen nooit tegen elkaar strijden, als ze beide in hun rang blijven, maar zij sterken elkaar. De kerkelijke macht straft de ongehoorzamen met de macht van de sleutels, en zelfs de ongehoorzamen tegen de overheden.

Alle leden van de kerk als mensen, staan onder de overheden.

XVI. Hieruit vloeit een andere vraag: *Of de overheden geheel geen macht hebben omtrent de kerk? En zo ja, waarin die niet, en waarin zij al bestaat.*

Aleer wij op deze vraag antwoorden, zeggen wij vooraf:

- (1) Dat alle kerkelijke personen, predikanten, ouderlingen en diakenen, als mensen onder de overheden staan, zowel en in dezelfde rang als andere mensen. Ik zeg, als mensen, niet als kerkelijke, in hoedanig opzicht zij staan onder kerkenraden, classes en synoden, en alzo onder de enige Koning van de kerk. Jezus Christus.
- (2) Dat de kerkelijke, als zij tegen de burgerlijke wetten, die allen onderdanen raken, misdoen, naar de grootheid van de misdaden gestraft mogen en moeten worden, zowel als andere onderdanen.
- (3) Dat de kerkelijke, omdat zij geen suppoosten en dienaars van de overheden zijn, maar als mensen in dezelfde rang zijn, als alle anderen onderdanen, ook hetzelfde recht van verdediging hebben, en dat in geval van beschuldiging tegen hen geprocedeerd moet worden, als tegen andere onderdanen.
- (4) Dat de kerkelijke personen en de gehele gemeente schuldig zijn in geweten met hart en daden de overheden, ieder in zijn rang, te eren en te gehoorzamen, niet uit bedwang, maar uit toegenegenheid, en dat uit liefde Gods, van welks opperheid en majesteit het overheidsambt een afstraling is. En dat het niemand ontslaat van eerbewijzing en gehoorzaamheid, dat hij een kerkelijk persoon, of een lid van de kerk is, en dat, of de overheden heidens, turks, ketters of christelijk zijn, of ze goed of kwaad, of ze goddeloos of Godzalig zijn, of ze zachtmoedig of streng regeren; het is de plicht van de opzieners een ieder tot zo'n eerbewijzing en gehoorzaamheid op te wekken: Rom. 13:1. *Alle zielen zij de machten over haar gesteld onderworpen.*

Komende nu tot de vraag: *Of de overheden geheel geen macht hebben omtrent de kerk?*

Ik antwoord, zij hebben geheel geen macht in de kerk, maar zij hebben macht omtrent de kerk. Dus stellen wij ons met alle macht tegen de Erastianen en Remonstranten, stellende alle macht en alle regering van de kerk onder de overheden, en dat alle macht en regering verblijft in de overheden, en van hen afvloeit tot de kerk; dit hebben wij boven tegengesproken, en zullen het terstond nog doen. Zo stellen wij ons evenzo tegen de Papisten, welke alle kerkelijken onttrekken van onder de macht van de overheden, en meteen ook alle oordeel over 't stuk van godsdienst, en dat de overheden maar blindelings moeten opvolgen en uitvoeren, wat de kerk goedgevonden en geoordeeld heeft. Zo stellen wij ons ook tegen de Libertijnen en Vrijgeesten, welke willen, dat de overheden zich met de godsdienst niet hebben te bemoeien, maar een iedere godsdienst toelaten onder zijn gebied te prediken wat hij wil. Wij verklaren dat, ja de overheid

macht heeft, en die ook moet gebruiken omtrent de kerk, 't welk wij in 't vervolg zullen tonen.

De overheden hebben geen macht in en over de kerk.

XVII. De vraag is verder. *Wat macht de overheden niet hebben?*

Antwoord. Zij hebben geheel geen macht in de kerk, noch als heren en meesters te heersen over de kerk, noch als gezonden dienaars van Christus, in Christus' naam te prediken, de sacramenten te bedienen, de sleutels te gebruiken, leraren te zenden, opzieners van de kerk te stellen, te verordenen wat men prediken en wat men zwijgen zal van de Goddelijke waarheden, wat fundamentele punten van de Christelijke godsdienst zijn, en welke punten niet fundamenteel zijn; predikanten te schorsen en weg te voeren, Godzaligen in leer en leven onberispelijk en wettig van een kerk beroepen tot leraren, als heer en meester over de kerk af te keuren, de beroeping voor ongeldig te verklaren en te vernietigen, enz. Tot deze en dergelijke kerkelijke zaken heeft de overheid geen macht, zij tast de Heere Jezus naar kroon en scepter, die het onderneemt, en 't zal haar duur genoeg komen te staan, die door zoveel gestrafte voorbeelden niet afgeschrikt wordt.

Dat de overheid als overheid geen macht heeft, om als heer en meester over de kerk te heersen, en in dezelve door haar gezag alles naar haar behagen te stellen of te doen bestieren, blijkt uit het volgende:

Bewijs 1. Jezus is alleen Koning.

De Heere Jezus is alleen en soeverein Koning van Zijn kerk, heerst daar alleen, Hij alleen geeft daar wetten. Gal. 6:16. Hij alleen geeft order, hoe die Zijn wetten zullen verkondigd worden, namelijk door de prediking van het Woord, Matth. 28:18. door bediening van de sacramenten, Matth. 28:19. en 26:26, door het gebruik van de sleutels, Matth. 16:19. Hij alleen stelt en zendt zijn eigen dienaars, Efëze 4:11 Hand. 20:28. Hij alleen wil, dat alles in de kerk in Zijn Naam uitgevoerd worde, Matth. 16:18, 19. Dienvolgens heeft de overheid geen macht om over de kerk te heersen, aan de kerk wetten te geven, order te geven, hoe men die zal uitvoeren, dienaren en opzieners te stellen, of iets in haar naam uit te voeren of te doen uitvoeren. Een ieder schrikke dan zich in Christus' rijk en heerschappij in te dringen, opdat het oordeel van de paus op hem niet kome.

2. Heeft de regering aan Zijn kerk en aan niemand anders gegeven.

XVIII. Christus heeft de macht van Zijn kerk te regeren, aan Zijn kerk alleen en aan geen ander gegeven, gelijk wij dit boven, par. 12, 13, met vijf bewijzen hebben bewezen. Derhalve heeft de overheid geen macht over noch in de kerk, want zij zijn de kerk niet, noch zelfs als overheid geen leden van de kerk. Daarom zou hun heersing over de kerk een vreemde, en alzo een overheersende macht zijn, die voor deze Koning niet te dulden is.

3. De regeerders worden uitdrukkelijk genoemd.

De bedienaars, die de Heere Jezus in de kerk, en door de kerk zelf gekozen en gezonden wil hebben, zijn wel uitdrukkelijk genoemd, Efëze 4:11 1 Kor. 12:28. Dit hebben wij boven, hoofdstuk 27, par. 9, 10, 29 met drie bewijsredenen bevestigd. Deze nu zijn apostelen, evangelisten, profeten, herders, en leraren, ouderlingen, diakenen. Maar niet

een enig woord staat er van de overheden. Laat de overheden hun last tonen van de Heere Jezus, zo ze over de kerk willen heersen, en 't zal ons genoeg zijn; maar dat niet kunnende doen, en zonder last en orde van de Koning de kerk te overheersen, en daar te willen te zeggen hebben, dat is tirannie, die hun zuur zal opbreken.

4. De regering van de overheden past geheel niet op de kerk.

XIX. De regering van de overheden en de regering van de kerk zijn zo verscheiden van natuur, dat het onmogelijk is, dat één regering die beide kan uitvoeren. Dit blijkt uit deze:

- (a) De regering van de overheden is van God als Schepper en Onderhouder. De regering van de kerk is van Christus als Middelaar afkomstig en ingesteld.
- (b) De regering van de overheden is een gezag hebbende heersing; maar in de kerk mag de allermiste heersing niet zijn, 1 Petrus 5:3. Alle regering is daar maar bedienende en geschiedt alles in de naam van een ander, namelijk van Christus. Als dan de overheden de kerk onder haar gebied hadden, zo moest dat niet ten heersende, maar bedienende in de Naam van Christus. Zij zelf zullen bekennen, dat haar regering niet is bedienende, niet is in de Naam van Christus, maar heersende, en dat met gezag. Zo kan immers dan haar regering in de kerk niet te pas komen.
- (c) De regering van de overheden is een aardse macht, haar rijk is aards, en zij hebben tot een voorwerp mensen als mensen, haar wetten, haar straffen raken alleen het lichamelijke. Daarentegen de regering van de kerk is hemels, die geregeerd worden zijn een koninkrijk, dat niet is van deze wereld, Joh. 18:36. De wetten zijn hemels, de straffen zijn geestelijke straffen. Het aardse nu kan tot het hemelse noch passen, noch raken, 't schiet verre te kort, ja 't is een geheel andere wijze en voorwerp, zodat daar noch vergelijking in trap, noch samenbrenging in vorm van regering is. Hoe kan dan het zwaard, de aardse macht die 't lichamelijke maar raakt, in de kerk te pas komen?
- (d) De overheden regeren door het zwaard; maar de kerk door de sleutels, namelijk, het Evangelie te verkondigen, sacramenten te bedienen, zonden te vergeven en te houden, de ergerlijken te bestraffen, te vermanen, van de sacramenten af te houden, en uit de gemeenschap van de kerk uit te sluiten, de boetvaardigen wederom aan te nemen, opzieners van de kerk te zenden, te beroepen; deze dingen alle zijn aan elkaar gehecht; de kerk, die het een doet, doet het andere ook. Een mens, die niet hersenloos, is of niet willens boos en goddeloos is maar rede en het Woord van God plaats geeft, zal uit al deze zien, dat de regering, van de overheden geheel niet passen kan op de regering, met welke de kerk geregeerd moet worden, en zo zij met haar macht het een beheersen willen, dat ze dan ook het andere en het alles moeten beheersen, 't zij door zichzelf, 't zij dat ze het doen door haar onderhorigen, welke de opzieners niet zijn; want in plaats dat ze nu zeggen, in de naam van Christus, moesten ze dan zeggen: in de naam van de overheid verkondig ik u vergeving der zonden, enz., daar een ieder van schrikken zou. Nu dan zal zij daarvoor schrikken, zo moet zij ook schrikken voor te heersen over de kerk, of zo'n overheersing toe te laten.

De kerk had haar eigen regering en dat in de eerste vorm onder de heidense keizers.

XX. 5. De kerk had haar eigen regering, en dat in de besten vorm, ten tijde van de apostelen, en ook daarna onder de heidense keizers. Diensvolgens heeft de kerk een

macht, die in zichzelf volmaakt was, zonder invloed van enige overheid. Hing dan toen de kerk niet af in haar regering van de overheid, zo dan ook nu niet; want de kerk is in haar natuur dezelfde, en haar macht is dezelfde.

Men mocht hierop zeggen, *dat de overheden toen Joods of heidens waren, en vijanden van de kerk, maar dat ze nu christelijk zijn, en liefhebbers van de kerk.*

Antwoord.

1. Die over de kerk willen heersen, verklaar ik voor geen liefhebbers maar voor vijanden van de kerk; want zij beroven de kerk van datgene, dat Christus de Koning, haar heeft gegeven tot welstand van Zijn kerk.
2. Of de overheden heidens, dan of ze christelijk zijn, of ze vrienden of vijanden van de kerk zijn, dat verandert noch het overheidsambt noch de kerk; al dat recht, dat een christen-overheid heeft, heeft ook een heidense. Al wat de plicht is van een christen-overheid, is ook de plicht van een heidense overheid. Als een overheidspersoon Christen wordt, dan voegt hij zich tot de kerk, en stelt zich als Christen onder de regering van Christus in Zijn kerk; maar de kerk blijft dezelfde, en komt daardoor niet tot de overheid, noch onder derzelver gebied. Als een bijzonder persoon een lid is van de Oost-Indische maatschappij, en hij bekomt een overheidsambt, zo blijft de maatschappij dezelfde; hij heeft over de maatschappij niet te heersen, en daarin de meester te spelen, zo weinig als te voren. De maatschappij komt daardoor niet meer onder de overheden dan ze te voren onder hen stond, gelijk ze onder die stond en staat. Zo ook of een vader heidens of christelijk is, zijn vaderlijk gezag wordt daarom noch verminderd, noch vermeerderd. Een man krijgt over zijn vrouw, een heer krijgt over zijn knechts geen nieuwe en geen meerdere macht over dezelve dan te voren; zo ook hier: de godsdienst vermeerderd noch vermindert het gezag en het gebied van de overheden.

Uit deze allen blijkt klaarlijk, dat de kerk haar eigen bedienende macht van Christus ontvangen heeft, en die in Christus' naam uitvoert; en dat de overheden geen de minste macht hebben in en over de kerk te heersen, noch in de leer, noch sacramenten, noch gebruik van de sleutels, noch roeping en zending van de leraren en opzieners derzelve.

Tegenwerping 1.

XXI. Laat ons nu eens bezien de krachteloosheid van 't geen men hier zou kunnen tegen inbrengen, opdat de waarheid te klaarder blijke.

1. De overheden moeten alles regeren wat onder haar gebied van rechtsspraak is, van het meeste tot het minste. Nu, de kerk is onder haar gebied, zo hebben ze dan ook in de kerk alles te beheersen en naar haar welgevallen te bestieren.

Antwoord.

1. Zo hebben ze dan ook te zeggen over de geldbeurs en alle goederen van de onderdanen. Ook wat in ieder huis op iedere maaltijd geschaft moet worden, in welke kamer een ieder van het gezin slapen zal, wanneer hij uit of in zijn huis zal gaan, op welk uur men dit of dat zal doen; dan zijn de gewetens van de mensen en de godsdienst de overheden ook onderworpen, en wat een atheïst verder zou kunnen bedenken, enz. Deze ongerijmdheden tonen klaar dat een overheid niet over alles, klein en groot, wat onder haar rechtsgebied is, te zeggen heeft.

2. De overheden hebben te zeggen over alles wat tot de goede samenleving van de onderdanen, als onderdanen behoort. En dus behoren ook onder haar gebied alle leden van de kerk, zo ook predikanten en ouderlingen, voor zoveel zij mensen zijn, dat staan wij toe maar, verder is haar geen macht gegeven, noch van God, noch van 't volk. Dus deugt het gehele bewijs niet, noch in de eerste, noch in de tweede stelling; want zo zij al over al het lichamelijke in haar rechtsgebied te zeggen hadden, zo volgt daaruit niet, dat ze dan ook over de kerk te zeggen hadden; want dat rijk is niet van deze wereld, en dat koninkrijk heeft geen anderen Koning dan de Heere Jezus; dat voert alles uit in niemands Naam dan van de Heere Jezus, die is haar Koning genoeg, in spijt van die het leed is.

Tegenwerping 2.

XXII. Als de kerk zo'n regering had, niet onderworpen aan de overheden, dan waren twee regeringen in één land en stad, 't welk onmogelijk is, zal een land of stad bestaan. Antwoord.

Dat zou waar zijn, als die twee regeringen waren van dezelfde natuur, en hetzelfde voorwerp en hetzelfde einde hadden; maar dit is hier zo niet; de een is een bedienende macht in de naam van de Koning Jezus; die niet willen, dat Hij in hun land als Koning heerst, die weren Hem, zo ze kunnen; de andere is een heersende macht, van God als Schepper en Onderhouder haar gegeven; de een heeft tot een voorwerp zielen, de andere lichamen; de een bezorgt het geestelijk leven en de zaligheid, de andere het lichamelijke, de vreedzame samenleving van de mensen. Omdat zij zo verscheiden zijn, zo kunnen deze twee regeringen elkaar niet in de weg zijn, en de een kan de ander niet hinderen; maar ieder in haar palen blijvende, zo bevorderen zij elkaar. Gelijk de regering van de gezinnen en van de onderlinge maatschappijen in een republiek, met de regering van de overheden wel bestaat, veel meer de regering van de kerk met de regering van de overheden, omdat zij in natuur geheel verscheiden zijn, en zij elkaar staande houden.

Tegenwerping 3.

XXIII. Veel vrome koningen in Israël hebben geheerst in en over de kerk, zo is het dan het recht van de overheden over de kerk te heersen.

Antwoord.

- (a) Op daden van sommigen mag men geen recht gronden.
- (b) De oversten of koningen van Israël waren sommigen, profeten, die onmiddellijke aanspraken en bevelen van God ontvingen; van die kan men geen gevolg maken tot anderen.
- (c) Van vrome koningen wordt nergens gemeld, dat zij over de kerk hebben geheerst, maar wel dat ze die hebben beschermd, en de hand geslagen aan de verbetering van de kerk, als ze door godloze koningen bedorven was; maar van godloze koningen hebben wij verscheidene voorbeelden, die naar hun welgevallen over de godsdienst en over de dienaren des Heeren wilden heersen, als Jerobeam, de zoon van Nebat, die Israël zondigen deed, met het oprichten van de kalveren te Dan en te Bethel. Ahas liet een altaar, naar de gelijkenis van het altaar van Damascus bouwen, en hij zelf offerde daarop. Uzzia als hij sterk geworden was, verhief zich zijn hart tot verdervens toe; want hij ging in de tempel des Heeren, om te roken op het reukaltaar. Maar de priesters weerstonden de koning Uzzia, en zeiden hem: *Het komt u niet toe, Uzzia! de Heere te roken... ga uit het heiligdom. Toen werd Uzzia toornig, ... als hij*

nu toornig werd tegen de priesters, rees de melaatsheid op aan zijn voorhoofd, voor het aangezicht van de priesters... En zij stieten hem met haast van daar, ja, hij zelf werd ook gedreven uit te gaan, om dat de Heere hem geplaagd had, 2 Kron. 26:16, 18, 19, 20.

Tegenwerping 4.

XXIV. Salomo zette de een hogepriester af, en de anderen aan. 1 Kon. 2:27. Salomo dan verdreef Abjathar, dat hij des Heeren priester niet ware, vers 35. En Zadok de priester zette de koning in de plaats van Abjathar. Zo hebben dan de overheden macht om over de kerk te heersen.

Antwoord.

- (a) 't Is een enig voorbeeld, buiten dat is er geen van dergelijke natuur. Nu uit een enige daad, en dat alleen tegen een persoon, mag men geen recht besluiten. Te meer, omdat Salomo veel zondige dingen gedaan heeft, die niet te volgen, maar te vluchten zijn.
- (b) Abjathar had crimen laesae majestatis begaan, zonde van gekwetste majesteit; hij had met Adonia, die zich tot koning opwierp, gerebelleerd, en zich des doods schuldig gemaakt. Salomo verzachtte zijn straf, en veranderde het doodvonnis in ballingschap, zodat Salomo hem niet afzette van zijn priesterlijke waardigheid, maar door de ballingschap kon hij niet bedienen het priesterambt, dat alleen te Jeruzalem geschieden kon; zodat niet priester te zijn een gevolg was van de straf, en niet de straf zelf; 't had niet op het ambt, maar op de bediening van 't ambt zijn opzicht. Daarom wordt hij nog wel uitdrukkelijk voor priester erkend, nadat hij in ballingschap was verzonden, 1 Kon. 4:4. *Zadok en Abjathar waren priesters.*
- (c) Het stellen van Zadok in Abjathars plaats, was alleen een bescherming van de van God vastgestelde orde, waardoor, Abjathar weg zijnde, Zadok zonder verkiezing door geboorte moest opvolgen. In dit recht stelde Salomo hem, en daarin beschermde hij hem. Wat is dan hier voor schijn, dat een overheid mag heersen over de kerk en haar dienaars.

Tegenwerping 5.

XXV. De koningen en alzo de overheden zijn voedsterheren van de kerk, dus hebben zij macht over de kerk te heersen. Ziet dit, Jes. 49:23. *Koningen zullen uw voedsterheren zijn, hun vorstinnen uw zoogvrouwen.*

Antwoord.

- (a) Koningen en hun vrouwen, hun vorstinnen, worden hier in één rang gesteld; nu weten wij dat koningen de regering hebben, en niet hun vrouwen, waaruit klaar is, dat hier van geen heerschappij gesproken wordt, maar alleen van weldoen. Dus was Kores een voedsterheer van de kerk, hoewel een heiden, zo ook Ahasveros. Zo ook Constantijn de Grote, Theodosius, koningin Elisabeth, Paltsgraaf Frederik de Derde, bijgenaamd de Godvruchtige, enz.
- (b) Deze koningen en vorstinnen worden hier voorgesteld, als zich met de allergrootste onderwerping onder de kerk stellende, en zich voor haar vernederende, in hetzelfde vers: Zij zullen zich voor u buigen met hun aangezicht ter aarde, en zij zullen het stof van uw voeten lekken. Ziet zo verre is 't er vandaan, dat ze over haar zouden heersen. Die zich met alle eerbiedigheid niet wil buigen voor de kerk, als de Bruid

van de Koning Jezus, die houde zijn hand van haar af, om haar te overheersen in de tegenwoordigheid van haar Bruidegom.

- (c) Het woord voedster (want heren staat niet in de grondtekst) geeft geen oppermacht, maar 't werk van een dienaar te kennen; een voedster van een koningskind, gelijk de kerk is, is minder dan de voedsterling. Een voedster moet het kind niet behandelen en beheersen naar haar wil, maar alleen naar de uitdrukkelijke orde van de vader, dat zult u doen, en dat niet. Een voedster vermag de dienaars, die de vader bij dat kind stelt, niet weigeren aan te nemen, vermag die niet te verdrijven, en anderen te nemen, die zij wil. Een voedster vermag de voorrechten, die de vader aan het kind geeft, niet weg te nemen, niet te verminderen, noch te besnoeien, maar haar plicht is het kind te beschermen in de voorrechten, en dat kind te bewaren dat niemand het leed doet. Zodat het woord voedster niet alleen geen heerschappij insluit, maar wel uitdrukkelijk uitsluit.
- (d) De overheden zijn geen voedsters van de kerk, omdat ze overheden zijn; het woord overheid doet er niets toe, ja doorgaans zijn de overheden vijanden en vervolgers van de kerk; maar in de gemelde plaats is een belofte, dat de Heere het hart van deze en gene groten, aanzienlijken en machtigen, zo mannen als vrouwen, verwekken zou, die uit al hun vermogen de kerk zouden goed doen. Dat is de plicht van allen, die in hoogheid gesteld zijn. Dus hebben wij gezien, dat de overheden geheel niets te zeggen hebben in de kerk, en over die niet mogen heersen, hoewel dat alle kerkelijke personen, zonder onderscheid, als mensen, de overheden onderworpen zijn. zowel als anderen.

Tegenwerping 6.

XXVI. Mozes wordt genoemd de God van Aäron, Exod. 4:16. Door Mozes worden de overheden verstaan, en door Aäron de kerk. Dus zijn de overheden overheden over de kerk.

Antwoord.

- (a) Waarom besluit men niet, dus zijn de overheden de God van de kerk? want dat woord wordt van Mozes gezegd. Ik acht niet, dat iemand van de overheden zich zou durven de titel geven God van de kerk.
- (b) Aäron was, toen God dit tegen Mozes zei, maar een eenvoudig gewoon persoon, hij was nog niet geroepen tot het hogepriesterambt, en toen hij al hogepriester was, toen was hij de kerk niet, zodat hier geen schijn zelfs is.
- (c) Israël maakte toen geen republiek uit, maar was een slaaf onder Farao, koning van Egypte, God zond Mozes tot Farao om verlossing te eisen. Mozes verschoonde zich, omdat hij niet wel ter tale was, God geeft hem daartoe de welsprekende Aäron, om aan Farao en het volk uit te spreken de profetische openbaringen, die Mozes, als profeet van God, ontving. Zo was Baruch de profeet Jer.emia tot hulp; zodat Mozes hier niet voorkomt als een overste of koning, maar als een profeet; dus past deze benaming niet op de overheden, die geen profeten zijn.
- (d) Het woord God betekent hier niet een heerser, omdat Mozes gesteld was tot een God van Farao: Ex. 7:1. *Ik heb u tot een god gezet over Farao.* Nu is het zeker dat Mozes geen koning was over Farao, en dat Farao geen onderdaan was van Mozes. Mozes zweefde boven Farao, in opzichte van zijn profetische bediening en majesteit, die God op hem lag in het uitvoeren van zijn zending om Israël te verlossen uit Farao's hand. Dus is getoond wat macht de overheden niet hebben.

De overheden hebben macht omtrent de kerk, om die te beschermen.

XXVII. Nu hebben wij hierbij te voegen, hoedanig haar macht is omtrent de kerk, die wij hartelijk beschermen. De plichten van de overheden omtrent de kerk zijn drieërlei.

1. Een beschermende macht.
 2. Een uitwendig verordende macht.
 3. Een bedwingende macht.
1. De overheden hebben een kerk beschermende macht. Namelijk, zij moeten de kerk van allen overlast van buiten en van binnen beschermen, dat niemand de oefeningen van de godsdienst, van kerkenraden, van classes en synoden ontruste of verhindere; dat ze blijven bij de vrijheden en geestelijke voorrechten, die Christus haar gegeven heeft, en dat ze die zonder verhindering mogen gebruiken en oefenen; dat ze alle uitwendige hinderpalen, die de godsdienst nadelig zijn, en de groei en de welstand van de kerk beletten, wegnemen; dat ze alles, wat de godsdienst bevorderlijk is, in 't werk stellen, opdat de kerk onder haar bescherming mag bloeien, en zij in alle eerbaarheid en Godzaligheid een stil en gerust leven mogen leiden. Zo deden de Godzalige koningen, David, Salomo, Asa, Josafat, Hiskia, Josia, gelijk doorgaans in de boeken van de Koningen en van de Kronieken te zien is.
 2. De overheden hebben een uitwendig verordende macht. Namelijk, om orde te stellen op uitwendige omstandigheden van de openbare godsdienst, van tijd, van plaats, die de bekwaamste zijn, en 't uitwendig welwezen van de politie niet beletten. De kerkelijke synoden te beroepen, en andere kerkelijke vergaderingen te doen houden, opdat die bezorgen het welwezen van de kerk van binnen.
 3. De overheden hebben een bedwingende macht, omtrent de kerkelijke zaken. Namelijk, om de kerkelijke personen, predikanten, ouderlingen en diakenen hun plicht te doen waarnemen, dat ze die niet verzuimen, dat zij blijven bij de naar Gods Woord vastgestelde kerkenorde. Dat ze die, welke de kerk door valse leringen en kwade zeden, en de politie door kwade leringen en meningen in politieke zaken beroeren, openbaarlijk weren, en verhinderen voort te varen. Dat ze de valse godsdiensten uitroeien; dat ze de kerk als ze nu geheel bedorven is in leer en in zeden, helpen hervormen, en uit die kwade gestalte helpen door alle politieke middelen, die te bedenken zijn, de tegenstanders bedwingen, de verlaters van de godsdienst tot hun plicht te brengen, enz. Zo hervormden Mozes, Exod. 32. Asa, 2 Kron. 14. Josafat, 2 Kron. 17. Hiskia, 2 Kron. 29 en 30. Josia, 2 Kron. 34. Nehemia, Ne 13:30, 31. Welgelukzalig is de kerk en politie, daar het alzo toegaat, alwaar kerk en overheden, ieder in 't hare blijven, en getrouw zijn in haar werk.

Nederlandse belijdenis. Art. 36.

XXVIII. Hieruit zien wij, dat men niet moet menen, dat de overheid zich niets moeten laten gelegen zijn aan de kerk, zich dezelve niet moet aantrekken, en alleen maar blinde uitvoerders zijn van 't geen de kerk begeert, dat ze uitvoeren zou. Daar is een zeker Jus majestatis circa sacra, een zeker recht, macht, of plicht van de overheden omtrent de heilige dingen. Hiervan spreekt de Nederlandse belijdenis van het geloof in Art. 36.

Haar ambt is niet alleen acht te nemen en te waken over de politie, maar ook de band te houden omtrent de heilige kerkdienst, om te weren en uit te Rom.eien alle afgoderij en valse godsdienst, om het rijk van de antichrist te gronde te werpen, en het

koninkrijk van Jezus Christus te bevorderen, en het Woord van het evangelie overal te doen prediken, opdat God van een ieder geëerd en gediend worde, gelijk Hij in Zijn Woord gebiedt.

Het komt de overheden toe, niet alleen een beschermer te zijn van de tweede tafel van de wet, maar ook van de eerste. Het komt haar toe, God te doen eren, alle afgoderij, alle beeldendienst, en alle valse godsdienst niet te dulden onder haar gebied, maar die uit te Rom.eien. Te verhinderen, dat de Naam van God niet onteerd worde met vloeken, zweren en lasteren; alle sabbatsschending te weren, en de overtreders te straffen, te zorgen dat het Evangelie overal in haar gebied verkondigd worde; dat de kerk, als alleen een troetelkind van de Heere Jezus, beschermd en bewaard worde, dat geen indrang en vertreding van binnen, noch verdrukking van iemand van buiten, de kerk ontruste of verwoeste, maar dat ze in veilige bewaring blijve in de voorrechten en vrijheden, van haar Koning Jezus haar gegeven.

Omtrent al deze dingen moet de overheid bezig zijn, *niet formaliter*, in het wezen van de zaak indringende, maar *objectief*, die hebbende tot een voorwerp van haar werk; daarom zeggen wij dat de overheden macht hebben niet in de kerk, maar omtrent de kerk. In of over de kerk moet de minste heersende macht niet zijn, noch van overheden, noch van iemand anders, daar is Jezus alleen Koning, maar alles wat de overheden doen moeten, is omtrent de kerk; in en omtrent scheelt zeer veel. Een overheid heeft macht omtrent het huwelijk, maar niet in het huwelijk; omtrent de huishouding, maar niet in de huishouding. Zo ook omtrent de kerk, maar niet in de kerk.

Dus hebben wij getoond wat macht de overheden hebben omtrent de kerk, en wat macht de opzieners hebben in de kerk.

De opzieners moeten bezorgd zijn de sleutels te gebruiken.

XXIX. Omdat de Heere aan Zijn kerk de sleutels gegeven heeft, dat is in 't algemeen macht om de kerk te regeren, en in 't bijzonder het koninkrijk der hemelen open te sluiten voor sommigen, en toe te sluiten voor anderen, door het Woord en de christelijke ban; zo hebben de opzieners zeer bezorgd te zijn in 't gebruiken van de sleutels, en de lidmaten, om onder die macht zich te onderwerpen.

Eerst: De opzieners hebben bezorgd te zijn de sleutels wel te gebruiken. Omdat de ene sleutel, namelijk *het openen en sluiten door het Woord*, hoofdzakelijk uitgevoerd wordt door de leraren, en de andere, namelijk de christelijke ban, door de leraren en ouderlingen te samen, zo zullen wij eerst de leraren aanspreken, en dan hen beiden te samen.

De leraren in het sluiten en ontsluiten door het Woord.

De eerste sleutel wordt door de verkondiging des Woords door de leraren uitgevoerd. Hoe bezorgd en bevende moeten ze dan zijn in deze, hoe vrijmoedig en getrouw moeten ze dan zijn in het gebruiken van deze sleutel?

- (a) Gedurig moet op het hart liggen, dat deze last hun toebetrouwd is, en dat ze als gezanten van Christus, in zijn naam die last uitvoeren moeten, en dat ze in deze niet in hun eigen, maar in Christus' werk bezig zijn.

- (b) Gedurig hebben ze zich te binnen te brengen, dat het oog van de Heere Jezus op hen is, dat Hij nauw let met hoedanig een gestalte van het hart, met hoedanig een beoging, met hoedanige ijver zij hun gezantschap verrichten.
- (c) Gedurig hebben ze zich voor te stellen, dat aan de uitvoering van deze sleutel zaligheid en verdoemenis van de hun toevertrouwde zielen hangt, Indien menig ontdekt was geweest, en zij door deze sleutel uit het koninkrijk der hemelen waren uitgesloten geweest, dat is, dat het hun duidelijk in de naam des Heeren met grote deftigheid en betoning van kracht aangezegd ware geweest, dat zij in hun zonden en onder de toorn van God waren, geen vergeving van de zonden hadden en geen zaligheid, maar de eeuwige verdoemenis te verwachten hadden, indien zij zo blijven, zouden ze niet ontroerd zijn geworden zouden ze zich niet bekeerd hebben? En wederom, indien menige zwakke in 't geloof klaar was ontdekt geweest, wat genade zij hadden, en daarop hun in Christus naam, met grote deftigheid en betoning van kracht, én vergeving van de zonden, én de eeuwige zaligheid toegezegd werd, met hoedanig een blijdschap zouden ze hun loop hebben gelopen, zouden ze groeien in de genade, en in sterkte toenemen, daar ze bij 't nalaten van deze sleutel hun leven doorbrengen in bedroefdheid.
- (d) Gedurig hebben ze deze zaken zich voor te stellen in het bestuderen van hun prediking, om niet te beogen iets te zeggen, waardoor zij de naam van geleerd en van begaafd, en de toeloop van mensen zouden verkrijgen, foei, dat vreemde vuur op des Heeren altaar! Maar om alleen te doelen om deze sleutel getrouw te gebruiken, en ieder te ontdekken in zijn geestelijke staat, en daarop dan hun zaligheid of verdoemenis te verkondigen, opdat een onbekeerde bekeerd, en een begenadigde vertroost en verwakkerd mocht worden. Dit zijn oogmerk geweest zijnde in het studeren, zo moet dat oogmerk hem de ijver geven in het prediken, om als een gezant van Christus hun die zaken aan te kondigen.
- (e) Gedurig hebben ze zich deze en diergelijke plaatsen van de heilige Schrift voor te stellen, om zeer onderscheidenlijk te prediken, en niet de zaken daar zo in 't algemeen voor te stellen, en ook om bezorgd te zijn, dat ze een ieders staat wel treffen, en dat ze, 't zij door onkunde van de geestelijke staat van de ziel, 't zij uit mensenvrees of mensengunst, 't zij door een verkeerde liefde tot de godlozen, of zondige afkeer van de Godzaligen, proeven niet recht voor te stellen, of ten onrechte toe te passen. Overweegt dan deze plaatsen met ernst.
- Jes. 3:10, 11, *Zegt de rechtvaardige, dat het hem wel gaan zal. Wee de godloze, het zal hem kwalijk gaan.*
 - Ezech. 3:18, *Als Ik tot de godloze zeg: gij zult de dood sterven; en gij waarschuwt hem niet, en spreekt niet, om de godloze van zijn godlozen weg te waarschuwen, opdat gij hem in het leven behoudt: die godloze zal in zijn ongerechtigheid sterven, maar zijn bloed zal Ik van uw hand eisen.*
 - Jes. 40:1, 2, *Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen, spreekt naar 't hart van Jeruzalem, en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is.*
 - Judas 1:22, 23, *Ontfermt u wel eniger, onderscheid makende, maar behoudt anderen door vrees en grijpt ze uit het vuur.* En om hierin niet verkeerd te handelen, zo legt deze plaatsen op uw hart:
 - Ezech. 13:22, *Omdat gijlieden het hart des rechtvaardigen door valsheid hebt bedroefd gemaakt, daar Ik hem geen smart aangedaan heb, en omdat gij de handen*

des godlozen gesterkt hebt, opdat hij zich van zijn boze weg niet afkeren zou, dat Ik hem in 't leven behield, vers 23. Daarom zult gij niet meer ijdelheid zien, noch waarzegging gebruiken, maar Ik zal Mijn volk uit uw hand redden.

Lidmaten moeten daardoor beven of zich verblijden.

XXX. Zo getrouw en nadrukkelijk als de leraren moeten zijn in het oefenen van deze sleutel, zo aandachtig moeten ook de lidmaten zijn op de opening en toesluiting, op het vergeven en het houden van de zonde; zij hebben nauw te letten op de beschrijving van de staten en hoedanigheden van de personen, voor wie de hemel wordt toegesloten of ontsloten, en te zien, onder welke soort zij zijn, en dan hebben ze zich toe te passen het openen en het sluiten als aan hen gedaan, en dat dit van de Heere Jezus aan hen geschiedt, en daarom vast en krachtig is. Hierdoor moeten de onbekeerden met vreze bevangen worden, en zij hebben zich terstond tot bekering te schikken, om de toekomende toorn te ontvluchten. Hierdoor moeten de bekeerden zich verblijden, en trachten met geestelijke vrolijkheid waardig te wandelen hun roeping. O indien de sleutels zo gebruikt en zo toegepast werden, wat klem zouden de predikanten hebben!

Maar moeten zich wachten van elkaar te oordelen.

Wij waarschuwen een ieder lidmaat zich in dit werk, dat de Heere Jezus alleen de leraren heeft aanbevolen, niet te mengen, of iets te doen dat daarnaar gelijkt. 't Komt hun niet toe een ieder te beproeven, en dan hen te oordelen, en het vonnis van het leven of van de dood over hen uit te spreken; hier geldt de plaats, Matth. 7:1. *Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.* Dat te doen beneemt het oefenen van deze sleutel door de leraren de klem door hun nabootsing. Het is tot een blaam van de Godzaligheid, die wordt daardoor gelasterd en gehaat van anderen; *want, zeggen ze, die lieden veroordelen en verdoemen anderen.*

't Zijn ook doorgaans mensen, die hoge inbeeldingen van zichzelf hebben, en door hun trotsheid en meesterschap zich willen vertonen alsof ze wat groots waren, en boven anderen uitstaken, daar ze dikwijls minder begenadigd en minder bekwaam zijn. Deze verderven dikwijls, zoveel in hen is, het werk Gods in de kleinen, die menigmaal meer genade hebben dan die oordelers en veroordelers. Zij verbreken, zoveel in hen is, de gekrookte rietjes, en blussen uit de glimmende vlaswiekjes. Daarom waarschuw ik een ieder, hij zij niet hooggevoelende, maar vreze, en door ootmoedigheid achte hij anderen uitnemender dan zichzelf; hij vreze God, en onthoude zich van dat, dat de uitnemendste leraren zelf met vrezen en beven doen, om aan de een of anderen kant geen misslag te begaan. Wij vermanen ook een ieder zwakke, dat hij zijn geweten niet laat trappen en treden van de zodanigen, maar zich voor de zodanigen inhoude, hun gezelschap verlate, en zich voege tot andere Godzaligen, om onderling met elkaar te spreken tot gewone stichting, vermaning, opwekking, en vertroosting.

De opzieners gezamenlijk moeten getrouw zijn in het oefenen van de ban.

XXXI. De tweede sleutel, de christelijke ban, wordt door de leraren en ouderlingen te samen vergaderd, uitgevoerd. Zo men elders in verval ziet, zo is het in 't nalaten van deze sleutel te gebruiken. 't Is waar, in de ene gemeente wordt in deze meer gedaan dan in de andere, en sommigen kwijten zich nog al tamelijk, maar in 't algemeen schijnt het alsof de Heere Jezus deze sleutel aan zijn gemeente niet gegeven had. Niet alleen vangt men de kleine vossen niet, die de wijngaard bederven, maar zware wolven heersen

daarin. Hoe is de ringmuur verbroken, zodat de wijngaard openligt tot vertreding! Het wilde zwijn wroet hem om. Het zuurdeeg verzuurt de gehele klomp. Hierdoor wordt de naam van God en Zijn kerk gelasterd, de sacramenten worden ontheiligd, het goede kruid wordt door het onkruid verstikt, de zegen wordt van de gemeente Gods onthouden, omdat in zijn volk godlozen worden gevonden; daarom is het te vrezen, dat de Heere zijn kandelaar van de plaats wel eens mocht wegnemen.

Wat raad? ja wat raad? Daar doet zich geen hoop op tot verbetering; want:

- (a) het voorbeeld is weg, men weet niet meer hoe 't wezen moet, en wat bijna ergernissen zijn, hoe de kerk moet zijn als ze welgesteld is: men moet bloeiende gemeenten, als er velen tot het gehoor komen, als er velen tot lidmaten worden aangenomen, al zijn ze zo onwetend als heidenen, en geheel aardsgezind, als er een goede uitwendige vrede is, al is het dat men allen in de slaap van de zorgeloosheid verzonken ligt.
- (b) De opzieners zijn velen blind, als de herders bij Jes. 56:10, 11. *Hun wachters zijn allen blind, zij weten niet; zij allen zijn stomme honden, zij kunnen niet bassen; zij zijn slaperig, zij liggen neer, zij hebben het sluimeren lief. En deze honden zijn sterk van begeerte, zij kunnen niet verzadigd worden; ja, het zijn herders, die niet verstaan kunnen; zij allen keren zich naar hun weg, elk uit zijn einde.* Velen zijn dwaze herders met eens dwazen herders gereedschap, Zach. 11:15. Wat is van zulke herders te wachten?
- (c) Die al zien kunnen, zien niet toe, ternauwernood merkt men op als iets grof van zelf voortkomt, en dan zou men zijn hoofd wel omdraaien om het niet te zien. De liefde Gods, de welstand van de kerk, en de getrouwheid aan het bevel van Christus gaat velen niet ter harte, daarom laat men alles op zijn beloop, en men zoekt niet naar de ergernissen, en nog minder arbeidt men om ze weg te nemen.
- (d) Men heeft de rust lief, daarom vermoeit men zich niet om alles te weten, wat in de kerk omgaat, daar is te veel werks aan vast, en 't censureren maakt mensen kwaad, en men moet hun scherpe tongen en onbesuisde ontmoetingen uitstaan, dat maakt het gemoed onrustig, daarom, 't is de meeste vrede alles te laten staan.
- (e) Men zoekt de liefde, achting en gunst van de mensen, men vreest het ongenoegen van de grote, men heeft kinderen die zouden door hen en de hunnen bevorderd kunnen worden. Men heeft zoete omgang met deze of gene, men gaat er soms te gast, men heeft er een goede roemer wijn, daardoor wordt de mond gesloten en de handen gebonden. Sommigen zijn gauw in de mond, en stout in zich tegen de censuur aan te kanten; met zodanigen zou men te veel te doen krijgen, daardoor 't is best zodanigen te laten lopen. En als men nog al iets doet, dat is naast deze of geen geringen, van welke niet veel kwaads te verwachten is, en dat over zaken, die hen onder de mensen oneerlijk maken; en kan men een Godzalige achterhalen, dan is men een ijveraar, om, schuldig of onschuldig, hun het vel over de nek te halen, en op 't allerscherpste hen te straffen, niet uit liefde tot de welstand van de kerk en van hun zielen, maar om zijn hartstochten en nijd te voldoen. Wat is van zodanige opzieners te verwachten?
- (f) Daar zijn nog al goede en oprechte opzieners door des Heeren goedheid; deze hebben wel een hart om wat te doen, maar 't scheelt hun óf aan licht, óf aan bekwaamheid om het uit te voeren; ook zien ze dat er zoveel te censureren is, dat men er geen raad toe weet om het te beginnen; en als men al begint, zo wordt men

niet geholpen; men staat dikwijls alleen, en van de voorstanders heeft men zoveel tegenstand, dat men moedeloos wordt, en dus laat men het werk staan.

Opwekking van opzieners om getrouw te zijn door vorige beweegreden.

XXXII. Was het maar een burgerlijk werk, men mocht zwijgen, maar nu het een werk is van het allergrootste gewicht, en van de uiterste noodzakelijkheid, zo wil ik mij en alle opzieners deze korte bedenkingen tot opwekking voorstellen:

- (a) Brengt u te binnen, en leg het op uw hart hetgeen wij in 't algemeen tot alle opzieners in hun ambt gesproken hebben, slaat enige bladen terug en leest die beweegredenen met aandacht, of het u opwekken kon tot aandacht, en tot betrachting van uw plicht ook in deze. Hoofdstuk 38 par. 28-33 42.
- (b) Hierbij merkt, dat u deze sleutel van de Heere Jezus is toebetrouwd; u bent als de portiers van een stad; 't is de grootste ontrouw, als zij de aankomende vijanden inlaten, die komen om de stad te verwoesten; zo zou u dan ook ontrouwe portiers zijn, die de vijanden inlaten en binnen houden tot verderf van de gemeente, die op uw getrouwheid zich verlaat.
- (c) U bent de oorzaak, dat de kerk tot aan het hart bedorven wordt, met al de gevolgen van die, namelijk, de ontering van Gods naam, de verhinderende van veel mensen, die anders zouden toevloeien, het verderf van de zielen, die door het gebruiken van de sleutels zich bekeren zouden, het beletten dat de Godzaligheid niet doorbreekt; dat de een de ander navolgt in kwade zaken; dat de vromen worden onderdrukt, en dat ze in 't verborgen zuchten over de ellendige staat van de kerk.
- (d) En weet dat de Heere u om alle deze voor zijn gericht zal doen komen, dat u daar rekenschap van uw regering, van de u toebetrouwde kerk, en van de zielen waarover God uw opzicht had aanbevolen, zult geven, en dat de Heere het bloed van al die zielen, die door nalatigheid van het gebruiken van deze sleutel zijn verloren gegaan, zal eisen. O wat zal dat een zware verantwoording zijn, en hoe vreselijk zal Gods oordeel zijn over alle ontrouwe opzieners! Och, waren velen nooit opzieners geweest!

Raad en middelen om getrouw te zijn.

XXXIII. Och, mochten al de opzieners eens verwakkerd worden, en hun hart verheffen in de wegen des Heeren in deze!

- (a) Velen, bijzonder de opzieners, kennen de natuur en de noodzakelijkheid van deze plicht niet. Deze moesten het Woord van God onderzoeken om deze sleutel te kennen, en te weten hoe die te gebruiken; moesten zich daarvan laten onderrichten van de leraren, die dien verstaan, en kan deze mijn onderwijzing in dit hoofdstuk hen hierin dienen, 't zal mij tot blijdschap zijn.
- (b) Hierbij heeft een ieder veel te bidden, én om licht, én om een hart dat getrouw mag zijn in deze; want het is een strijd tegen de gehele wereld, daar men óf niet aan durft, óf waarin men licht zou bezwijken, zonder buitengewone bijstand des Heeren.
- (c) Dan moest men het werk, als des Heeren werk beginnen; want al doende krijgt men meerder bekwaamheid en vrijmoedigheid. Hij beginne zijn gemeente van buurt tot buurt over te zien, krijgt hij enig achterdenken op iemand, hij verneme naar de zaak, hij spreke de zodanige afgezonderd aan, hij vermane en bestraffe de zodanige, en brenge hem terecht door de geest van Zach. htmoedigheid; hoort hij, u hebt hem gewonnen; blijft hij in de ergernis volharden, men moet de zodanige aan de

kerkenraad aanbrengen en aandringen, opdat de censuur over hem of haar geoefend worde, en dan daarna de censuur op 't hart dringen door bijzondere aanspraken; dus zal hij, óf overwonnen worden, óf in boosheid zich er tegen aanzetten, en dan is 't de plicht van de ene trap van censuur tot de andere voort te gaan. Als de gemeente gewaar wordt, dat zo op haar gangen gelet wordt, en dat men er ten eerste bij is, als iemand een ergernis begaan heeft, zo zal er vreze en schaamte komen, en voorzichtigheid in wandel. En om het te beter te weten wat er omgaat, moet men deze en gene van de tederste Godzaligen hebben, die men overtuige dat het ieders plicht is de ergerlijke daden aan te brengen, 't zij dat het bedekt kan toegaan, 't zij dat het bekend worde; want men moet op elkaar acht geven tot opscherping van de liefde en van de goede werken. En men moet in zijn getrouwheid zijn plicht waarnemen, al zou men de haat en de naspraak van een ieder op zijn hals halen. Doch men moet door zijn gedrag zich openbaar maken, dat men alles uit liefde en in de getrouwheid voor de welstand van de zielen en van de kerk doet, en vooral zich wachten voor meesterachtigheid, of de schijn daarvan.

Plicht van de lidmaten naast ongecensureerden.

XXXIV. Hieromtrent hebben de lidmaten ook hun plicht te betrachten, zo aan die, die niet staan onder de censuur, als aan de gecensureerden. De lidmaten moeten:

- (a) niet alleen elkaar vermanen en bestraffen, 1 Thess. 5:14 Hebr. 3:13, maar
- (b) zij moeten ook de ongeregelde, die naar hun vermaningen niet willen luisteren, aan de opzieners van de kerk aanbrengen, naar het uitdrukkelijk bevel van Christus: Matth. 18:17. *Indien hij dezelfde geen gehoor geeft, zo zegt het aan de Gemeente.*

Omtrent de gecensureerden moeten ze:

- (a) zich tonen met droefheid en medelijden aangedaan te zijn, en hen opwekken tot berouw en bekering, doch zo, dat zij het doen met betoning van afstand en onderscheid tussen hen en de gecensureerden. En
- (b) zij moeten zich onttrekken en alle gemeenzaamheid mijden, 2 Thess. 3:14. 't Zij met over en weer gastmalen te houden, met hen gaan wandelen, en met alle omgang, die gemeenzaamheid te kennen geeft, opdat de gecensureerde beschaamd worde; dit onttrekken moet meerder en minder zijn naar de trap van de censuur.

En om hierin getrouw te zijn, heeft een ieder te weten:

- (1) Dat de censuur van de gehele gemeente is aanbevolen, hoewel zij uitgevoerd moet worden door de opzieners derzelve, en dat iemand, dit nalatende, niet getrouw is aan de last, die de Heere Jezus hem heeft opgelegd.
- (2) Het komt op uw rekening, nalatigen! dat de zondaar in zijn zonde blijft; alsmede dat de sacramenten ontheilgd worden, en ook dat de kerk verdorven wordt en blijft. 't Is voorwaar een grote zaak aan die zaken zich schuldig te maken, en daarvan een oorzaak te zijn; daarom vermanen wij een ieder, hierin getrouw en werkzaam te zijn, navolgende het gezin van Chloë, dat aan Paulus aanbracht, wat ergernissen in de gemeente omgingen, 1 Kor. 1:11.

Hoe de gecensureerden zich moeten gedragen.

XXXV. De gecensureerden moeten:

- (a) zeer gevoelig zijn over de censuur en over de gegeven ergernis, van welke de Heere Jezus zegt: *Het ware hem beter, dat een molensteen om zijn hals gedaan ware, en dat hij in de zee geworpen ware*, Markus 9:42.
- (b) Zij moeten zich wachten tegen de censuur zich aan te kanten, en met boosheid de opzieners van de gemeente, die de censuur oefenen, te bejegenen; maar moeten met weekheid van het hart zich die onderwerpen, want 1. 't Is het werk van de Heere Jezus, 't is in zijn naam en op zijn bevel gedaan; die zich dan daartegen aankant, die kant zich tegen de Heere Jezus zelf, dat voorwaar een schrikkelijke zaak is.
- (c) Zij hebben beloofd, toen ze tot lidmaten werden aangenomen, dat zo zij kwamen in ergernis te vervallen, dat ze zich aan de censuur van de kerkenraad onderwerpen zouden; doet iemand dan het tegendeel, hij gaat tegen zijn eigen plechtige belofte aan.
- (d) De censuur geschiedt ten beste, én van de gecensureerden, én van de gemeente. Zo iemand dan zijn eigen zaligheid en Godzaligheid liefheeft, zo moest hij zich tegen de middelen, die daartoe strekken, niet aankanten. En zo hij zich om zijns zelfs wil al niet wilde onderwerpen, zo moest de liefde tot de gemeente hem daartoe bewegen; want door het niet oefenen van deze sleutel wordt de gemeente bedorven; daarentegen door het oefenen wordt de gemeente gezuiverd, anderen vrezen te zondigen, de zwakken worden bevrijd van de aanstoot; de kerk wordt ontzaglijk bij die buiten zijn, en die begeerte krijgen tot Godzaligheid en zaligheid, worden gelokt zich bij de kerk te voegen. *Welgelukzalig is een gemeente waar men zo handelt. De Heere gebiedt aldaar de zegen, en het leven tot in van de eeuwigheid*, Psalm 133:3.

HOOFDSTUK 30

Van de Roeping.

Tot hiertoe hebben wij gesproken (a) van de Borg des verbonds, en (b) van de bondgenoten, de kerk. Nu gaan wij over (c) tot de wegen, waardoor de Heere de bondgenoten overbrengt in dat verbond die tot het einde, de zaligheid, leiden.

Waarvan het eerste is de Roeping.

I. De Roeping is een genadewerk Gods, de zondaar door het Evangelie nodigende, uit de staat der zonde en toorn over te gaan tot Christus, om door Hem verzoening met God, Godzaligheid en zaligheid te verkrijgen; en de Zijnen door de Heilige Geest krachtdadig tot die staat overbrengende.

II. De Roeping is een genadewerk van God:

Matth. 22:3, 14. Hij zond zijn dienstknechten uit om de genoden ter bruiloft te roepen, en zij wilden niet komen. Want velen zijn geroepen. maar weinigen uitverkoren.

2 Petrus 1:3 die ons geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd.

1 Kor. 1:9. God is getrouw, door Welken u geroepen zijt tot de gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus, onzen Heere.

God roept niet door de *wet der natuur*, noch door de *werken der natuur*, waardoor Hij *Zich nochtans niet onbetuigd laat aan de heidenen, hun goed doende*. Hand. 14:17. *Opdat zij den Heere zouden zoeken, of zij Hem immers tasten en vinden mochten*, Hand. 17:27. Want in dat alles wordt Christus hun niet bekendgemaakt, en zij worden daardoor niet vermaand om in Christus te geloven. De heidenen zijn onder het *verbond der werken*, en alles wat God in hen en nevens hen doet, heeft opzicht op dat verbond; en zij worden verplicht naar deze regel te leven: *doet dat, en u zult leven*. Zodat noch de wet der natuur, noch Gods werken behoren tot de roeping. De heidenen worden niet geroepen.

Ook geschiedt de roeping niet door de *zedelijke wet der Schrift*. De wet der zeden heeft tweeërlei aanzien: òf in haar eis; zo vertoont ze de volmaakte voorwaarden van het *Verbond der werken*; òf in haar einde, als aan de kerk gegeven tot *een regel des levens en der ware heiligheid*. In het eerste opzicht wordt ze gepredikt om de mens te overtuigen van zonde, Rom. 3:20, en alzo de mens hopeloos te stellen *van door zijn werken zalig te worden*. Daar eindigt de wet. Maar als tegelijk Christus door het *Evangelie* verkondigd wordt, zo lokt het Evangelie de mens, die de wet wegstoot. En dus is de wet bij gelegenheid van de prediking van Christus, *de tuchtmeester tot Christus*, Gal. 3:24. Doch de wet leert Christus niet, noch roept tot Christus, zodat de wet der zeden niet behoort tot de roeping. Anders is het met *de wet der plechtigheden*, die tot het Evangelie behoort.

III. Maar het ware middel der roeping is het Evangelie.

2 Thess. 2:14 Waartoe Hij u geroepen heeft door ons Evangelie.

Evangelie is in onze taal een *goede boodschap*, welker inhoud is: Arme mens, u ligt onder de zonde en toorn Gods, u gaat die weg in welks einde is het eeuwig verderf. Maar God heeft Zijn Zoon Jezus Christus gezonden tot een Borg; in Zijn lijden en sterven is volkomen voldoening aan Gods gerechtigheid, en alzo vrijmaking van schuld en straf. In Zijn gehoorzaamheid van de wet is volkomen heiligheid, zodat Hij volkomen kan zaligmaken allen, die door Hem tot God gaan. Christus biedt u al Zijn verdiensten, en alzo eeuwige zaligheid aan; Hij roept, Hij nodigt nu een iegelijk: *Wendt u naar Mij, en wordt behouden*, neemt Mij aan, geeft u over aan Mij, treedt met Mij in een verbond, zo zult u niet verloren gaan, maar het eeuwige leven hebben. Deze uitroep is beschreven in de Bijbel, zowel in het Oude Testament, als in het Nieuwe Testament.

Het éérste Evangelie was: *het zaad der vrouw zal de slang de kop vermorzelen*, Gen. 3:15.

Daarna heeft God veelmaal, en op velerlei wijze het laten verkondigen, Hebr. 1:1. *Want ook ons is het Evangelie verkondigd, gelijk als hun*, Hebr. 4:2.

Vóór Christus' komst was 't het Evangelie der beloften:

Rom. 1:1, 2. ... *afgezonderd tot het Evangelie van God, hetwelk Hij te voren beloofd had door zijne profeten in de Heilige Schriften*.

Ná Christus' komst wordt het genoemd, het *Evangelie der vervulling*:

Mark. 1:14, 15... *kwam Jezus in Galiléa, predikende het Evangelie des koninkrijk Gods zeggende: De tijd is vervuld!*

IV. Meermalen worden **Wet en Evangelie tegenover elkander gesteld**. Als in die tegenstelling de *ceremoniële* wet verstaan wordt, dan geschiedt dat ten opzichte van Christus' komst in het vlees, Welke de ceremonieën afbeeldden, dat Die komen zou; en 't Evangelie der vervulling verklaart dat Christus gekomen is. Maar in de zaak zelf kan er geen tegenstelling zijn, dewijl de ceremonieën het Evangelie verkondigen, en in zich vervatten.

Maar tussen de *wet der zeden* en het *Evangelie* is de tegenstelling in de zaak zelf. Want,

1. De wet is van God als Heere, soeverein, hoge en enige Wetgever gegeven, en strekt zich uit tot alle mensen. Maar het Evangelie is van God als oneindig goed, als *barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid*, Exod. 34:6, en strekt zich niet uit tot allen, maar tot enigen.
2. De wet is uit de natuur ten dele bekend, Rom. 2:15; maar het Evangelie alleen door openbaring, Ef. 3:6.
3. De wet is een voorwaarde van het verbond der werken, op welks volkomen onderhouding de zaligheid beloofd wordt, en kent geen vergeving. Rom. 10:5, Matth. 19:17; maar het Evangelie verkondigt het genadeverbond, belovende de gelovigen vergeving en zaligheid door Jezus Christus, Rom. 10:8,9.
4. De wet verwekt in de zondaar kennis der zonden, Rom. 3:20; *toorn*, Rom. 4:15, en alzo schrik en beven, Jes. 33:14; maar het Evangelie is de liefelijke bediening en de kracht Gods tot zaligheid, Rom. 1:16. Dit Evangelie is het middel, waardoor God mensen tot zaligheid roept.

God kon wel *onmiddellijk* zonder woord de mens Christus openbaren; hem tot Christus brengen, in Hem doen geloven, en hem alzo tot zaligheid leiden; maar 't heeft de Heere

behaagd tot betoning van Zijn veelvoudige wijsheid en verheerlijking van andere Zijner volmaaktheden, de mens dat alles deelachtig te maken door middel van het woord des Evangelies, om *de redelijke mens* op een *redelijke wijze* te leiden. 't Gebruik van dit middel wordt **Roeping** genoemd, omdat alle mensen dwalen op een weg, die niet goed is, en die ten verderve leidt. Deze dwalende mensen roept God toe, dat die weg, waarop zij wandelen, hen eeuwig ellendig zou maken, en nodigt hen tot Christus, den enigen Weg om tot de zaligheid te komen.

V. De Roeping wordt onderscheiden in **een uitwendige en inwendige roeping**. Beide zijn ze van God, beide geschieden ze door hetzelfde Woord, dezelfde zaken, allen even gelijk voorstellende; beide geschieden ze tot mensen, in de natuur even gelijk zijnde; maar zij zijn onderscheiden daarin, dat de *éne* alleen geschiedt *uitwendig* door het Woord, waarbij ook wel komt de algemene werking des Heiligen Geestes tot algemene verlichting en historisch geloof; de andere dringt door tot *in het hart* des mensen, datzelve krachtadig bestralende met het wonderbare licht, dat de mens geestelijke verborgenheden in hare eigene gedaante openbaar maakt, en buigt krachtadig den wil tot omhelzing van die verborgenheden in Christus, en tot gehoorzaamheid des geloofs. Daar is een oneindig verschil tussen het bedorven verstand des mensen, de Remonstranten en andere drijvers van de vrije wil, en de Heilige Schrift; of het bekomen van de zaligheid uit de mens voortkomt, en hij de eigenlijke en enige oorzaak van zijn zaligheid is, dan of God de Enige en eigenlijke Oorzaak is, en dat de mens als volstrekt onmachtig, tot verkrijging van de zaligheid niets doen kan?

Dat zal men wel toestaan, dat God de zaligheid bereid en gemaakt heeft; dat God Christus de Middelaar gegeven en geopenbaard heeft; maar men zal het aannemen, het ingaan door die Weg stellen in de goede wil en de kracht van de mens. Evenals in een loopbaan; de overheid heeft de prijs opgehangen, en heeft de loopbaan bereid, maar het bekomen van de prijs staat aan de lopers zelf.

Opdat men dan den *afgod* van de eigen krachten, en van de goede wil, als een *oorzaak* van zijn eigen zaligheid wil beschermen, zo zou men gaarne het onderscheid tussen de uitwendige en inwendige roeping, of, dat hetzelfde is, tussen die *niet* krachtig overbrengende, en *wél* krachtadig overbrengende roeping verwerpen, en alleen één roeping erkennen, en dat de krachtadigheid niet is in de krachtige werking Gods, in de een meer werkende dan in den ander; maar ten opzichte van de uitkomst, dat de ene mens de roeping gehoorzaamt door een vrije wil, waardoor het in zijn macht is die op te volgen of tegen te gaan, en alzo zalig wordt; en dat de andere mens de roeping versmaadt en verwerpt door diezelfde onverschillige vrije wil.

Doch de Schrift bestraft en weerlegt zulke verdwaasde gedachten, en toont:

1. Dat de roeping krachtadig, is tot zaligheid door het *voornemen Gods*. Rom. 8:28, *Dengenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn; welke genadegiften en roeping onberouwelijk zijn*, Rom. 11:29.

Uit welk voornemen voortkomt dat die geroepenen dadelijk geloven:

Hand. 13:48 *...en er geloofden zovelen, als er geordineerd waren tot het eeuwige leven.*

2. De Schrift toont dat de mens zichzelf niet onderscheidt, maar dat het onderscheid van God is:

1 Kor. 4:7. *Wie onderscheidt u? En wat hebt gij, dat u niet hebt ontvangen? En zo u het ook ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof u het niet ontvangen hadt?*

Nu de mens zou zichzelf onderscheiden, als het op zijn goedheid en krachten toekwam, dat hij meer geloofde dan een ander. Zo is er dan een roeping, die krachtadig doorwerkt en tot het inwendige, namelijk, tot 't verstand, wil en genegenheden doordringt, dat veranderende en heiligende, dat is de *inwendige roeping*. En daar is een roeping door het Woord, die niet vergezelschap is met het krachtadige geloof en liefdewerking Gods, maar die alleen uitwendig aan het oor geschiedt, en den mens in zijne natuur laat, welke *uitwendige roeping* de mens door zijne boosheid tegenstaat, en door zijn vanzelfwillende vrije wil versmaadt, gelijk de meeste geroepen doen, Matth. 22:5, 14. Van deze roepingen zullen wij ieder op zich zelf spreken, en eerst van de uitwendige roeping.

VI. Over **de uitwendige roeping** is de vraag: *Of ze algemeen is, zodat God alle mensen op den ganse aardbodem roept tot Christus, en door Hem tot de zaligheid?* Lutheranen zeggen: ja. Wij zeggen: niet alle mensen, maar wel gehele landschappen, natiën, volkeren en talen, doch niet alle; want de gehele Schrift, en de ervaring van alle tijden is daartegen. Kaïn werd ten eerste verdreven van het aangezicht Gods, terwijl het Evangelie bleef in de linie van Seth. Abraham en zijn zaad werden tot de kerk Gods aangenomen, en hun werden de woorden Gods toevertrouwd, dewijl God alle heidenen liet wandelen in hun wegen, Hand. 14:16.

Ps. 147:19, 20. *Hij maakt Jakob Zijn woorden bekend, Israël Zijn inzettingen en Zijn rechten. Alzo heeft Hij geen volk gedaan; en zijne rechten, die kennen zij niet.*

Na Christus' komst is de roeping ook niet algemeen geweest. Geheel Amerika was onbekend, en is wel duizend jaren onbekend gebleven, en 't is voor het merendeel in het binnenland alsnog onbekend, en ontbloot geweest van het Evangelie. Altijd zijn er landen geweest, waar het Evangelie niet is verkondigd, gelijk heden ten dage de meeste volkeren des aardbodems ontbloot zijn van het Evangelie. Dit is te klaar, dan dat het geloochend kan worden, daarom is en blijft het ook zeker, dat de roeping niet algemeen is.

VII. **Hier tegen** zegt men:

1. Alle mensen zijn geroepen in Adam en in Noach, en in andere voorouderen, die het Evangelie hebben gehad, en het verstoten hebben, waarom God de kandelaar van die plaatsen weerde, gelijk Openb. 2 en 3.

Antw. 't Wordt ontkend, dat de nakomelingen, dien het Evangelie niet verkondigd wordt, kunnen gezegd worden geroepen te zijn geweest, omdat hunne voorouderen geroepen waren; want 't is gelijk de profeet zegt: *De zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des vaders*, Ezech. 18:20. Zo kan dan ook het verstoten van het Evangelie door de voorouders niet komen op de rekening van hunne nakomelingen. Wij ontkennen, dat alle mensen in Adam en Noach en andere voorouders geroepen zijn; want alle mensen zijn niet in Adam en Noach in het verbond der genade, noch in de aanbidding van het Evangelie begrepen; hier staat ieder voor zich zelf, niemand wordt geroepen, dan dien het Evangelie verkondigd wordt.

2. 1 Tim. 2:4, *Welke wil, dat alle mensen zalig worden, en tot kennis der waarheid komen.*

Tit. 2:11, *De zaligmakende genade Gods is verschenen alle mensen.*

Mark. 16:15, *Gaat henen in de gehele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen.* Uit deze plaatsen besluit men dat de roeping algemeen is, en alle mensen hoofd voor hoofd geroepen worden.

Antw. Het woord *allen* betekent dikwijls *allerlei*; dat het in deze plaatsen allerlei betekent, leert de ervaring. Deze plaatsen zien op de uitbreiding des Evangelies over de gehele wereld, in tegenstelling van de vorige bepaling tot het zaad Abrahams. 't Ziet op allerlei natiën zonder onderscheid, en niet op alle natiën zonder uitsluiting.

3. De Schrift toont, dat er vele gelovigen zijn geweest, die niet geleefd hebben waar de kerk was, als: Job, Melchizédek, Bileam, Cornelius, enz. Daaruit blijkt, dat de roeping zich verder uitstrekt dan de zichtbare kerk, en daarom algemeen is.

Antw. Uit de roeping van enige particulieren kan men de roeping van allen in 't algemeen niet besluiten. Die particulieren hebben sommigen geleefd eer Abrahams zaad afgescheiden was, in elk geval nog in 't leven van Sem, en met de patriarchen, als wanneer de kennis van de ware godsdienst van andere geslachten nog niet geheel was weggenomen; anderen hebben geleefd daar de kerk was, ofschoon niet Abrahams zaad, bij welke gelegenheid zij gelovigen en Jodengenoten werden.

4. Velen leefden godzalig en deden goede werken, die verre van de kerk leefden, daarom is hun kennis genoegzaam geweest tot zaligheid, dies is de roeping algemeen.

Antw. In alle mensen is de wet der natuur ingeschapen, waaruit de natuurlijke godsdienst, en alzo natuurlijke deugden voortkomen; dat deze niet genoegzaam zijn tot zaligheid, is hoofdstuk 1 getoond. Die natuurlijke kennis, godsdienst en deugdzaamheid verschillen met de gehele natuur van de ware kennis Gods in Christus, godsdienst en deugdzaamheid, zodat van het één geen besluit gemaakt kan worden tot het ander.

Uit alle dezen is het vast, dat de roeping niet algemeen is.

VIII. Anderen, namelijk **de Socinianen**, slaan geheel aan den anderen kant over, en **loochenen dat er vóór Christus een roeping is geweest door het Evangelie**. Men zal wel toestaan, dat het Evangelie aan de profeten zelf, die buitengewone openbaringen hadden, is bekend geweest [tenzij men zoverre verdwaasd is, dat men de profeten als onredelijken aanmerkt, en hen aanziet als orgelpijpen, die wel een, geluid van muziek uitgeven, maar zelf daar niet van weten] en schoon de profeten het wisten, zo zou men gaarne ontkennen, dat het volk daarvan enige kennis had, of zo zij iets bevatten, zo zal men dat duiden op de toekomstige tijden, dat er in de dagen van de Messias een roeping der heidenen tot Hem zou zijn.

Maar wij zeggen, dat, ja in het Oude Testament de mensen alzo wel geroepen werden om in de toekomstige Messias te geloven, tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en zaligheid, als nu in het Nieuwe Testament, hoewel met minder licht en met minder kracht.

IX. Dit blijkt:

1. **uit uitdrukkelijke plaatsen.** Gal. 3:8, *De Schrift te voren ziende, dat God de Heidenen uit het geloof zou rechtvaardigen, heeft te voren aan Abraham het*

Evangelie verkondigd. Abraham ontving het Evangelie, en hij werd geroepen, nog onbesneden; waaruit de apostel besluit, dat alle degenen, welke in de voorhuid zijnde, gelovig zijn, kinderen Abrahams zijn. Dat was nu voor Abraham alleen niet, maar ook voor al zijn zaad, dien hij het bekendmaakte. Dit getuigt de Heere:

Gen. 18:17-19. *...zal Ik voor Abraham verbergen, wat Ik doe? Dewijl Abraham gewisselijk tot een groot en machtig volk zal worden, en alle volken der aarde in hem gezegend zullen worden? Want Ik heb hem gekend, opdat hij zijn kinderen en zijn huis na hem zou bevelen, en zij de weg des Heeren houden.*

God heeft Abraham daartoe gekend, verkoren, geroepen, en zo het Evangelie verkondigd, teneinde hij het zijn kinderen en zijn huis na hem zou bekendmaken; zo hebben die dan het Evangelie ook gehad, 't is hun ook verkondigd.

Doet hierbij Hebr. 4:2, *Want ook ons is het Evangelie verkondigd, gelijk als hun; maar het woord der prediking deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was in degenen, die het gehoord hebben.* Wij in het Nieuwe Testament hebben het Evangelie zowel als zij in het Oude Testament, welke manier van spreken uitdrukt enige verheffing van die van het Oude Testament wel niet in de klaarheid, maar immers dat zij het *eerder* gehad hebben. Zij hebben dan het Evangelie gehad; dat Evangelie was voor hen in die dagen; zij hoorden het, en zij werden verplicht het door het geloof te omhelzen, en dat was hun zonde, dat zij dat niet deden.

2. Dit blijkt uit al de Schriften der profeten. 't Is onbetwistelijk, dat in dezelfde vele voorzeggingen en beschrijvingen van den toekomenden Messias zijn, alsmede vele opwekkingen om in Hem te geloven, Ps. 2, Ps. 45 en 72, Jes. 40, enz. De profetische Schriften zijn hoofdsommen van hunne predikatiën, die zij tot dat volk predikten, zodat de inhoud hun bekendgemaakt werd, en zij door die predikatiën zich moesten bekeren, en zich bewegen laten tot het geloof. Zo is dan het Evangelie geweest in het Oude Testament.
3. De gehele ceremoniële godsdienst bevestigt dit. Al de ceremoniën waren Israël niet gegeven, om die in de uitwendigheden en in dat plegen van de daden van die dienst te eindigen; maar zij waren schaduwen op Christus, Die het lichaam daarvan is, Kol. 2, Hebr. 10:1. Zo moesten zij door die schaduwen zien op de toekomende Messias, om in Hem te geloven, gelijk de apostel in den ganse brief aan de Hebreeën toont; zo behoren dan de schaduwen tot het Evangelie, en 't één hebbende, zo hadden ze ook 't ander.
4. De gelovigen van het Oude Testament waren deelachtig de goederen, die door het Evangelie worden voorgesteld en beloofd. Zij waren bondgenoten van het Verbond der genade, Gen. 17, Hand. 3:25. Zij hadden de Heilige Geest, 2 Kor. 4:13. God was hun Vader, en zij Zijne kinderen, Rom. 9:4, Ps. 103:13, Jer. 31:20. Zij hadden vergeving der zonden, Ps. 32:5, en voorts alle goederen van het Genadeverbond; zij verwachtten en verkregen de zaligheid, Hebr. 11:16. Daar al die genaden zijn, daar is het Evangelie. Nu, in het Oude Testament waren die, zo dan ook het Evangelie.

X. Tegenwerpingen:

1. Het Evangelie was verborgen vòòr de tijd van Christus, en voor die tijd hadden ze alleen de belofte, maar de zaak zelve niet, gelijk blijkt uit deze plaatsen.

- a. Hebr. 11:13, *Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften niet verkregen hebbende.*

Antw: Deze plaats zegt, dat zij Christus in het vlees niet verkregen hadden, Die toen beloofd was, dat komen zou, maar niet dat zij het Evangelie niet hadden, en dat ze niet geroepen werden, om in die toekomstige Christus te geloven; maar het tegendeel, dat ze immers geloofden; dies worden ze geroepen door het Evangelie, *want het geloof is uit het gehoor*; van dezelfde inhoud is 1 Petr. 1:20.

- b. Rom. 16:25,26, *Naar de openbaring der verborgenheid, die van de tijden der eeuwen verzwegen is geweest; maar nu geopenbaard is, en door de profetische Schriften, naar het bevel des eeuwigen Gods, tot gehoorzaamheid des geloofs, onder al de heidenen bekend is gemaakt.* Hier zegt de apostel duidelijk, dat het Evangelie van de tijden der eeuwen is verborgen geweest, en in het Nieuwe Testament alleen is geopenbaard.

Antw: De tekst zelf weerlegt dit gevoelen. Want de apostel spreekt van een openbaring aan de heidenen, maar niet aan de Joden. Hij zegt, dat het aan de heidenen is bekendgemaakt door de Schriften, zo was het dan in die vervat en geopenbaard; nu, deze Schriften hadden de Joden, zo was het voor die tijden bekend aan de Joden, maar niet aan de heidenen. Van die verborgenheid, wel bekend aan de Joden. maar verborgen aan de heidenen, spreken ook de plaatsen, Ef. 3:5,6. *Welke (verborgenheid) in andere eeuwen den kinderen der mensen niet is bekendgemaakt, gelijk ze nu is geopenbaard aan Zijn heilige apostelen en profeten door den Geest . . . dat de Heidenen zijn mede-erfgenamen, enz.* Zij was dan te voren zo klaar niet geopenbaard, *gelijk ze nu is geopenbaard*, en 't was aan de Heidenen niet geopenbaard, en niemand had de vervulling van de beloften van de roeping der Heidenen te voren gezien, maar de apostelen zagen dat door hun prediking de Heidenen bekeerd werden. Diezelfde zin hebben: Ef. 3:9, Kol. 1:26, 1 Tim. 1:10, 11, Tit. 1:2.

2. Mozes was in 't Oude Testament de Middelaar, en Christus in het Nieuw Testament, zo is dan Christus hun niet verkondigd, en zij hebben geen deel gehad aan Christus. Ziet (a) Joh. 1:17, *De wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid is door Jezus Christus geworden.*

Antw: (a) Mozes heeft van Christus getuigd, en het volk Christus gepredikt, Luk. 24. Zo was dan het Evangelie ten tijde van Mozes.

(b) Hier wordt geen onderscheid gemaakt van tijd, maar van personen en hun werk. Mozes was een middel, waardoor God de wet der tien geboden, als een regel des levens voor de bondgenoten, en de ceremoniële wetten, als Christus afschaduwende, gaf; maar noch Mozes, noch zijn wetten waren de zaak zelf: die was *Christus, Die gisteren en heden dezelfde is.* Christus was de Waarheid, het Wezen, het Lichaam van de zaak, die Mozes afbeeldde.

(b) Gal. 3:19, *Zij (wet) is door de engelen besteld in de hand des Middelaars*. Zo was dan Mozes middelaar in het Oude Testament, en Christus Middelaar in het Nieuwe Testament:

Hebr. 7:22. *Van een zoveel beter verbond is Jezus Borg geworden.*

Hebr. 9:15. *Daarom is Hij een Middelaar des Nieuwen Testaments.*

Antw: Mozes was een middelaar van tussenstaan, van over- en wederbrengen van de woorden van God en het volk. Maar Christus is Borg en Middelaar door verzoening:

Hebr. 9:15. *Daarom is Hij de Middelaar des Nieuwe Testaments, opdat de dood daartussen gekomen zijnde tot verzoening der overtredingen, enz.*

Mozes kon niet langer middelaar zijn dan hij leefde, en dat was maar voor een korte tijd, zodat de volgende tijden Mozes tot een middelaar niet hebben gehad, maar Christus is gisteren en heden dezelfde. En Hij is geslacht van de grondlegging der wereld aan in de ceremoniën, Openb. 13:8. Mozes op gezegde wijze middelaar, heeft het volk van Godswege Christus bekendgemaakt, en hen opgewekt in Christus te geloven, Luk. 24:27: waartoe de instelling van de wet der ceremoniën diende. Dies is het Evangelie en de roeping immers geweest in 't Oude Testament.

XI. Tegenwerpingen:

3. In het Oude Testament hebben ze de geestelijke goederen van het Genadeverbond niet gehad, waaruit dan volgt, dat ze het Evangelie ook niet hebben gehad, en dat zij daardoor tot zaligheid niet geroepen zijn.

a. Dit blijkt uit Hebr. 7:19, *De wet heeft geen ding volmaakt, maar de aanleiding van een betere hoop, door welke wij tot God genaken.*

Antw: 't Is zo, de wet *in zichzelf*, die kon de mens tot de zaligheid geen hoop geven; maar de ceremoniën leidden hen tot Christus, door welke zij in 't Oude Testament de toeleiding hadden door het geloof tot de genade, gelijk zij in Christus geloofden, en alle goederen des verbonds deelachtig waren, gelijk ook wij in het Nieuwe Testament. Ziet boven (§ 10).

b. Hebr. 9:8, *Dat de weg des heiligdoms nog niet openbaar gemaakt was, zolang de eerste tabernakel nog stand had.* 't Heiligdom betekent de hemel; de weg daartoe was nog niet openbaar, dat is bekend; dies zijn ze in het Oude Testament niet geroepen door het Evangelie tot zaligheid.

Antw:

1. De apostel zegt in het volgende vers 9, dat het heiligdom was *een afbeelding voor dien tegenwoordigen tijd*, zo hadden ze dan toen een afbeelding van de hemel voor zichzelf.
2. Het Heilige der heiligen was met een voorhang afgescheiden, zodat men er niet in zien kon, 't welk beduidde, dat al de ceremoniële diensten, in zichzelf aangemerkt, de hemel niet konden openen, en dat zij daardoor als door die weg, in de hemel niet konden ingaan, maar dat het tegenbeeld van die ceremoniën, Christus, de Weg is, door Welke men alleen tot God komen kan, Joh. 14:6.

3. De apostel zegt, dat *de weg* nog niet openbaar was; hij zegt niet, dat het heiligdom niet openbaar was, maar de Weg, welke is Christus, Die hadden ze in het Oude Testament nog niet in het vlees.
 4. Hij zegt, dat die weg nog niet *openbaar* was. 't Welk niet zegt, dat die er nog niet was, ook niet, dat die weg hun ganse onbekend was; 't tegendeel hebben wij getoond. Maar het zegt, dat de weg hun zo klaar nog niet was bekend als na Christus' komst, moettende door donkere schaduwen op Christus, die te komen was, zien; zo staat er van de kinderen Gods des Nieuwe Testament, 1 Joh 3:2. *Het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen*, daar wij het nochtans enigszins weten. De plaats spreekt van de *trap* van kennis en van de verscheidene wijzen om tot God door Christus te gaan, toen door ceremoniën, nu zonder die.
- c. 2 Tim. 1:10 *Doch nu geopenbaard is door de verschijning van onzen Zaligmaker Jezus Christus, die den dood heeft te niet gedaan, en het leven en de onverderfelijkheid aan het licht gebracht door het Evangelie.* Ziet daar, Christus heeft eerst het leven aan het licht gebracht, zo was het dan te voren niet bekend.
- Antw:
1. Dat het eeuwige leven voor Christus' komst bekend was, dat zij daarnaar zochten en dat beoogden, dat deelachtig werden, is onweersprekelijk uit hetgeen wij boven hebben getoond, § 9. Voegt hierbij Lev. 18:5, Matth. 19:17, Joh. 5:39. Die kan deze plaats niet spreken van een ganse onkunde te voren.
 2. Maar Christus heeft het leven en de onverderfelijkheid aan het licht gebracht, door dadelijk de zonde te voldoen, de Zijnen te verlossen uit de dood, en hun het eeuwige leven te verwerven.
 3. De profetieën en ceremoniën zeiden, dat Hij nog niet gekomen was, en het dadelijk uitgevoerd had, maar dat Hij komen zou om het te doen. Het Evangelie zegt, dat Christus gekomen is, en alles uitgevoerd heeft.
 4. Te voren was alles duisterder door de schaduwen afgebeeld, die zo klaar niet konden zijn als het lichaam, als de zaak zelve, maar door Christus zijn alle schaduwen vervuld, zodat de zaak zelf in zijn eigen gedaante klaar te zien is.
 5. De apostel past de zaak eigenlijk toe op de Heidenen, dat zij te voren niet geroepen waren, maar in de blindheid zaten, maar na Christus' komst, door het Evangelie ook geroepen werden tot het zaligmakende Licht en tot de gelukzaligheid, gelijk uit het volgende vers 11 blijkt. *Waartoe ik gesteld ben een prediker, en een apostel, en een leraar der heidenen.*
- d. Hebr. 19:39, 40. *Deze allen ...hebben de belofte niet verkregen; also God wat beters over ons voorzien had, opdat zij zonder ons niet zouden volmaakt worden.* Waaruit schijnt, dat zij in het Oude Testament de hemelse goederen niet hebben gehad.
- Antw:
1. Zij hadden de *belofte* wel van de komst van de Messias, maar zij hebben de *ervulling* niet verkregen, dat is Christus' komst in het vlees.
 2. De gelovigen van het Nieuwe Testament hebben wat beters dan die in het Oude Testament, niet in opzicht van de zaak zelve; want de geestelijke

goederen, die de een heeft, had ook de ander; maar het betere bestaat in de wijze van deelachtig worden. Zij door schaduwen, wij door de zaak en waarheid zelve; zij Christus' komst in de belofte, wij in de vervulling; zij hadden ze in hoop, wij in gezicht en bezitting; zij in mindere mate, wij hebben alles, én Geest, én licht, én leven in meerdere mate. 't Heeft de Heere behaagd, Christus niet ten eerste, na de belofte aan Adam en Eva, of ook aan Abraham, Izak en Jakob gedaan, in het vlees te zenden, dan hadden zij het altemaal gehad, geen schaduwen waren er nodig geweest; maar nu Christus zo lang vertoefde, en Zijn volk naar de tijd der vervulling deed reikhalzen, en Christus in onze tijd gekomen is, en alles volvoerd heeft, zo hebben zij 't geluk niet alléén gehad, maar wij met hen, en zij met ons, en wij door een betere bediening.

- e. Hebr.7:22, *Van een zoveel beter verbond is Jezus Borg geworden.* Hebr.8:6, *Eens beteren verbonds-Middelaar.* Waaruit blijkt, dat zij in het Oude Testament alleen lichamelijke goederen hebben gehad, en niet de geestelijke.

Antw: 't Wordt ontkend dat deze beterschap bestaat in de zaken; 't tegendeel hebben wij boven, § 9, getoond; maar de beterheid bestaat in de wijze van *bediening* des verbonds, die de naam van 'verbond' meermalen draagt. Ziet hfdst. XVI, § 2.

Dus hebben wij gezien dat God van de val af Zijn volk geroepen heeft door het Evangelie.

XII. Nu komt in bedenking: **Of God ook roept allen, die onder de bediening des Evangelies zijn, en niet zalig worden, dan of God alleen de uitverkorenen roept?** Ik antwoord: God roept allen en een ieder, die onder de bediening des Evangelies leven. Dit dient wel opgemerkt, opdat men vrijmoedigheid heeft om Christus aan te nemen. 't welk men niet zou doen, indien 't Evangelie niet aangeboden werd, en opdat men erkent de rechtvaardigheid Gods in 't straffen van degenen, die op zo groot een zaligheid geen acht geven, en het Evangelie niet gehoorzaam zijn. Opdat een iegelijk van deze zaak overtuigd worde, zo merkt:

1. Vergelijkt u met de wilde Indianen, die noch Christus, noch zaligheid kennen. Ziet u niet dat God aan u wat anders doet dan aan hen? Zoudt u met hun staat wel willen wisselen? Waarom niet? Is 't niet omdat hier meerder hoop is om zalig te worden als daar? Zal niet de verdoemenis degenen, die onder de bediening geleefd hebben, en onbekeerd gebleven zijn, zwaarder zijn dan van de woeste heidenen? En waarom toch, indien de zaligheid hun niet was aangeboden geweest? Waaruit dan blijkt, dat zij allen geroepen worden, die het Evangelie horen.

2. Een ieder, die onder de bediening is, hoort de stem van den leraar, lerende, vermanende en bestraffende, zo geschiedt het aan hem, die het hoort; en de leraar is een dienaar van Christus en uitdeler der verborgenheden Gods, 1 Kor. 4:1. *Gezanten van Christus' wege*, 2 Kor. 5:20. *Zodat die hen hoort, die hoort Christus, en die hen verwerpt, die verwerpt Hem*, Luk. 10:16. Hierbij, u hoort de eigene woorden Gods in de Schrift vervat; dewijl dan een ieder de stem der leraren en de woorden Gods in zijne

oren hoort klinken, zo worden al die zaken tot hem gesproken, en hij wordt door het Evangelie geroepen.

3. De Schrift zegt duidelijk dat velen, die verloren gaan, geroepen waren:

Matth. 20:16 ... *velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.*

Luk. 14:16-18... *. hij noodde er velen En hij zond zijn dienstknecht uit... om te zeggen: Komt, want alle dingen zijn nu gereed, en zij begonnen allen zich eendrachtelijk te ontschuldigen.*

Matth. 22:3. *En zond zijne dienstknechten uit om de genooden ter bruiloft te roepen; en zij wilden niet komen.*

Was de gast zonder bruiloftskleed niet genodigd? Ja hij toch, dat was zijn misdaad niet dat hij kwam. maar dat hij niet *recht* kwam, zonder bruiloftskleed. Zo is het klaar dat een iegelijk, die onder de bediening is, tot Christus geroepen en genodigd wordt.

4. Daar is ene algemene uitroep tot allen, zonder enige bepaling. Die dorst heeft, die geen geld heeft, die wil, Jes. 55:1,2; Joh. 7:37; Openb. 22:17. Die niet wil, die geen dorst heeft, die late het; 't komt uit hem en 't zal op hem aankomen, hij was genodigd, hij hoorde die algemene stem.

5. Velen verstoten het Evangelie, dies was het hun aangeboden, want dat niet aangeboden wordt, kan men niet verstoten:

Hand. 13:46. ...*Het was nodig dat eerst tot u het Woord Gods gesproken zou worden; doch nademaal u hetzelfde verstoot, enz.*

Velen zijn het Evangelie ongehoorzaam. 2 Thess. 1:8. *En zijn den Zoon ongehoorzaam*, Joh. 3:36. Dies werd hun Christus aangeboden, en hun werd gelast in Christus te geloven.

6. De vermaning tot bekering en geloof worden bij elkander gevoegd: dat de vermaning tot bekering een ieder raakt, zal niemand in twijfel trekken, zo zal hij dan ook erkennen moeten dat de vermaning tot geloof een ieder raakt, want zij staan in gelijke graad:

Mark. 1:15. ...*bekeert u, en geloof het Evangelie.*

7. 't Ongeloof is een schrikkelijke zonde, ja zulk een zonde, dat hij God als een leugenaar acht:

1 Joh. 5:10 ...*die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon.*

Joh. 16:8,9. *En Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde... omdat zij in Mij niet geloven.*

Indien Christus aan de ongelovig blijvende niet aangeboden werd, zo ging het hem niet aan, hij had er niet mede te doen, 't was hem geen zonde, dat hij niet geloofde; maar nu het hem een zonde is, dat is een klaar blijk dat het hem aangeboden was.

8. Dewijl de ongelovigen een schrikkelijk oordeel te verwachten hebben, zo wordt het hun voorzeker aangeboden, en voorzeker zij waren geroepen. Ziet dit:

2 Thess. 1:8. *Met vlammend vuur wrake doende over degenen ... die het Evangelie van onze Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn.*

Joh. 15:22 *Indien Ik niet gekomen ware, en tot hen gesproken had, zij hadden geen zonde; maar nu hebben zij geen voorwendsel voor hun zonde.*

Indien allen, die onder de bediening des Evangelies zijn, niet geroepen waren, en Christus hun niet aangeboden werd, hoe kunnen ze dan daarom gestraft worden, en hoe kan dan hun verdoemenis zwaarder zijn? Maar dewijl zij om het Evangelie niet te gehoorzamen gestraft, en zwaarder dan anderen gestraft worden, zo was het hun aangeboden.

XIII. Dewijl nu Christus allen, die onder de bediening zijn, aangeboden wordt, zo mag niet alleen een iegelijk komen, en niemand behoeft achter te blijven, uit vreze of hij wel geroepen wordt, maar **een iegelijk moet tot Christus komen**, en Hem aannemen, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd, bewaard en verheerlijkt te worden. Dit moet men niet opvatten, alsof een iegelijk verplicht ware te geloven, dat Christus voor hém gestorven en zijn Zaligmaker was, dat zij verre, dat is het geloof niet. *'t Geloof is niet de verzekering, die is een gevolg van 't geloof; maar 't bestaat in de uitgang uit zichzelf van een verlegene over zijn ellendige staat, en van een begerige ziel naar verzoening, vrede, heiligheid en heerlijkheid; en in het overgaan in Christus, en in het aannemen van Hem, die Zichzelf aanbiedt, en een ieder tot Zich roept en nodigt, met belofte, dat die komen, niet uitgeworpen zullen worden; en in het verlaten van zijn ziel op Hem, als de almachtige, waarachtige en getrouwe Zaligmaker.*

Als iemand nu in de oefening van die daden levendig is, en die waarlijk in zich bevindt, dan volgt eerst de verzekering dat Jezus voor hem gestorven is. Die onder de bediening leeft, is verplicht om in Christus te geloven, maar niet om te geloven, en zich verzekerd te houden dat Christus voor hem gestorven is; want dan zou iemand leugen kunnen geloven, daar toch het geloof niet dan waarheid voor een voorwerp hebben kan.

XIV. Hieruit rijst een andere vraag: **Of God met het roepen van de zondaar tot Christus beoogt hunner aller zaligheid; of God met dat oogmerk allen, die onder de bediening zijn, roept, opdat zij de zaligheid zouden deelachtig worden?** Ik antwoord: neen; want God kan van zijn oogmerk niet verstoken worden, zodat ze allen moesten zalig worden, die geroepen worden. Om deze zaak wel te verstaan, moet men aanmerken,

(a) dat de roeping eerst en hoofdzakelijk geschiedt om de uitverkorenen te vergaderen. Ziet:

Ef. 4:11, 12. *En Dezelve heeft gegeven sommigen ... tot herders en leraars, tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwing des lichaams van Christus.*

Aan die landschappen, alwaar geen uitverkorenen zijn, geeft God het Evangelie niet; en als de uitverkorenen van een landschap toevergaderd zijn, zo neemt God het Evangelie doorgaans van daar. Dewijl nu de uitverkorenen in de wereld zijn, en vermengd onder de anderen, zo geschiedt de roeping in 't algemeen, tot alle uitverkoren, en ook tot anderen. Door dat middel van de roeping, door de verkondiging des Evangelies, geeft God Zijn uitverkorenen bekering en geloof, dat Hij aan de anderen niet doet.

(b) Men moet onderscheid maken tussen *het einde van God, den Werker*, en *het einde van het werk*, het Evangelie. De gehele natuur van het Evangelie is bekwaam om de mens tot zaligheid te leiden, 't openbaart genoegzaam de weg tot de zaligheid, en het

wekt genoegzaam op, om de mens te bewegen tot het geloof, zodat de oorzaak bij het Evangelie niet komt, dat allen die het horen niet zalig worden, maar 't is de schuld van de mens zelf, omdat hij zich niet wil laten leren en leiden; dat is het doeleinde van het Evangelie. Het einde dat God voorheeft met den niet-uitverkorenen het Evangelie te laten verkondigen, is om de mens de weg tot de zaligheid voor te stellen en bekend te maken, *om de mens te bevelen* die weg in te slaan; om Zijn goedheid te tonen, met hem alle beweegredenen voor te stellen, en met hem de zaligheid te beloven, indien hij zich bekeert en in Christus waarlijk gelooft. 't Welk Hij ook doen zou, indien de mens die voorwaarde vervulde, waartoe hij gehouden is, en 't welk de menselijke natuur heilig in Adam geschapen, heeft kunnen doen; volbrengt hij die niet, dat is niet, omdat God hem verhindert, of krachten beneemt, maar omdat *de mens niet wil*, zodat het zijn eigen schuld is; immers de goedheid Gods moest hem tot bekering leiden. En *om de mens te overtuigen*, en van zijn boosheid, dat hij op zulke vriendelijke uitnodiging niet wil komen, en van de rechtvaardigheid Gods om zulke verstorers van de aangeboden zaligheid te straffen, Joh. 15:20. Dit zijn de einden, de oogmerken Gods, met het laten verkondigen van het Evangelie aan de onbekeerlijken, meer God had daar niet mede voor.

XV. God beoogde daarmede niet hun Zijn Heilige Geest te geven, en alzo hen zalig te maken. Dit blijkt:

1. 't Zou strijden tegen de alwetendheid Gods; God kent degenen, die de Zijnen zijn; Hij weet dat de niet-uitverkorenen niet zalig zullen worden, zo kan Hij dan ook niet voorhebben en beogen, hen zalig te maken. Een mens weet, dat een dode niet zal opstaan, daarom kan hij met roepen niet beogen hem levend te maken. Zo weet God dit ook van de onbekeerlijken en geestelijk doden, en daarom kan Hij dat niet beogen.
2. 't Is tegen de eeuwige verkiezing; God heeft enige particulieren, met name, van eeuwigheid uitverkoren, en gesteld tot verkrijging van de eeuwige zaligheid; in tegenstelling van de anderen, die Hij niet heeft uitverkoren, maar die Hij in hun zonden wil laten liggen, en om hun zonden wil verdoemen. Omdat Hij besloten heeft, hen om hun zonden rechtvaardiglijk te verdoemen, zo kan God, met het Evangelie hun te laten verkondigen, niet voorhebben hen zalig te maken, maar wel de andere einden, boven voorgesteld.
3. God kan in zijne beoging niet bedrogen worden. Hij moet noodzakelijk verkrijgen wat Hij beoogt, dewijl Hij alwetend, alleen wijs, almachtig is:
Jes. 46:10 ... Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen.
Jes. 14:27 Want de Heere der heirscharen heeft het in Zijn raad besloten, wie zal het dan breken?
 Indien God dan beoogde hen zalig te maken, zo moesten ze ook zeker zalig worden; maar zij worden niet zalig, zo beoogde God hun zaligheid ook niet.

XVI. Hiertegen kanten zich die, welke zich inbeelden dat de mens kracht genoeg heeft om op het aankondigen van 't Evangelie zich te bekeren en in Christus te geloven, waarvan wij terstond zullen spreken, zodat er niet meer van node is, dan dat het Evangelie maar gepredikt worde. Dezen willen dat God met het laten prediken van

het Evangelie beoogt, en voorheeft allen zalig te maken, en zo zij allen niet komen en geloven, dat zulks is tegen het oogmerk Gods, en dat God niet verkrijgt datgene, 't welk hij beoogde, 't welk wij zo terstond hebben weerlegd. Tot bewijs brengen zij bij:

Tegenwerping 1: Dat God bedrieglijk zou handelen, als Hij iemand riep tot de zaligheid, en het niet meende.

Antw: God roept allen, die het Evangelie horen, tot de zaligheid, en Hij beoogt, en meent de zaligheid te geven aan allen, die waarlijk geloven; maar dat geloof en de ware bekering is een enkele genadegift Gods, en Hij geeft dat aan allen, die Hij zalig wil maken maar de anderen laat God aan zichzelf, en omdat ze niet willen, en vanwege hun boosheid, en blindheid, en onwilligheid niet kunnen, zo volbrengen zij die voorwaarde niet, en worden daarom niet zalig. Dewijl God dit voorheen weet, en besloten heeft hun de genadegiften niet te geven, en Hij in Zijn oogmerk niet kan bedrogen worden, zo kan Hij hun zaligheid niet beogen.

Nochtans handelt God niet bedrieglijk in hun de weg tot de zaligheid bekend te maken, hen te verplichten die weg in te slaan, en met velerlei beweegredenen hen daartoe op te wekken, en hen te beloven, zo ze zich bekeren en in Christus geloven, hen zalig te maken. Want dat alles meent en beoogt God waarlijk, en Hij beoogt door alle die dingen de onbekeerlijken te overtuigen van Zijn goedheid, hun godloosheid en Zijn rechtvaardigheid, om hen daarover te straffen. En of het in de macht van de mens niet is, dat hij zich bekere en gelove, zo is dat Gods schuld niet, maar hun eigen schuld. God beoogt dan hun alle middelen tot de zaligheid toe te dienen, hun geen meerder genade te bewijzen, hen aan zichzelf te laten, en hen om hun onbekeerlijkheid en boosheid te verdoemen; maar Hij beoogde niet hen zalig te maken.

Aan een zaak zijn verscheidene doeleinden, uit het beogen of niet beogen van het een, kan men niet besluiten het beogen of niet beogen van het andere; hier gaat de beoging op de *middelen*, en niet op het *einde* der zaligheid; het Evangelie is de bekwame en genoegzame wet tot zaligheid.

XVII. Tegenwerping 2: God nodigt een iegelijk te komen tot de bruiloft, dat is de zaligheid, ziet dat Matth. 22:3, 4, en Luk. 14:16. Dies moet Hij beogen, dat ze zouden komen.

Antw: Hij beoogt hen te nodigen, hen te verplichten tot komen, hun de zaligheid voor te stellen, onder voorwaarde van geloof en bekering, hen niet te beletten. De nodiging houdt *een voorwaarde in om te komen met een bruiloftskleed*; de gast zonder bruiloftskleed mocht tot de bruiloft niet toegelaten worden, niet omdat hij niet genodigd was, maar omdat hij de voorwaarde in de nodiging begrepen, niet vervulde, en geen bruiloftskleed aan had. God beoogt hen alle middelen tot de zaligheid te geven, daarin erkend en verheerlijkt te worden. Maar in dat roepen tot de bruiloft is geen beoging om hen zelf tot de bruiloft te dragen, hun zelf het bruiloftskleed te geven, dat volstrekt nodig was dat de Heere het hun deed, dewijl zij van zelf niet verstaan, noch willen, en daarom ook niet kunnen; maar omdat Hij niet beoogt dat aan hen te doen, 't welk Hij aan hen niet schuldig is, zo kan Hij ook niet beogen hun de zaligheid te geven. Zodat de nodiging hen verplicht te komen en te geloven, zo zij komen met geloof en bekering, dat ze de zaligheid ook zullen verkrijgen, maar zij sluit niet in de beoging Gods om hun de zaligheid te geven zonder voorwaarde, of om hun de voorwaarde te geven.

XVIII. Tegenwerping 3: Als God de zaligheid van alle geroepenen door het Woord niet beoogt, zo zou niemand er op aan kunnen gaan, en durven komen, dewijl bij niet weet of God hem meent.

Antw: Men heeft aan Gods Woord genoeg, dat is waarheid; men mag vrijelijk daarop aangaan, en men zal niet bedrogen worden. *Dat woord belooft zaligheid aan alle gelovigen*, aan allen, die Christus aannemen tot rechtvaardigmaking en heiligmaking. De uitspraak is voor allen, die moet een ieder geloven, op zich toepassen en zeggen indien ik geloof en mij waarlijk bekeer, zo zal ik zalig worden. God weet voorheen wel wie niet zullen willen komen. God laat de mens aan zichzelf, en doet hem geen ongelijk, met hem, - die het in zijn macht gehad had om God in alles te gehoorzamen - geen nieuwe genade te geven. God laat de mens aan zijn eigen vrije wil, waardoor hij vrijwillig Christus en alle hemelse goederen verwerpt. Maar de uitverkorenen geeft God bij het Woord de Heilige Geest, Die hun geloof en bekering geeft, en zij alzo de vereiste voorwaarde hebbende, zo worden zij zalig.

Uit alle dezen zien wij dat de mens aan zijn kant op 't Woord moet aangaan, en geloven dat hij zalig zal worden; indien hij gelooft en zich bekeert, en dat hij zich niet heeft te kwellen: meent God mij, of meent God mij niet; *dat heeft hij aan de Heere te laten*. Dat is zoveel gevraagd: wil God mij geloof en bekering geven of niet? Dat weet hij voorheen niet, dat zal de Heere doen aan degene die het Hem belieft, maar hij moet zich verplicht houden op 't Woord aan te gaan, in Christus, Die hem aangeboden wordt, te geloven, zich te bekeren en te geloven dat hij zalig zal worden als hij zo doet.

Dus hebben wij gezien dat *God aan zijnen kant niet voorheeft alle mensen geloof en bekering te geven, en alzo niet beoogt hen zalig te maken, maar alleen de uitverkorenen, en nochtans niet bedrieglijk met hen handelt*. Dit is genoeg van de uitwendige roeping.

XIX. Nu gaan wij voort tot **de inwendige roeping**, welke in de Schrift genoemd wordt *hemelse roeping*, Hebr.3:1. *Roeping naar Gods voornemen*, Rom. 8:28. *Het openen van het hart*, Hand. 16:14. *Opwekking uit de doden, levendmaking*, Ef. 2:5, 6. *Gods trekking*, Joh. 6:44. *Trekking uit de duisternis, en overzetting in Christus' koninkrijk*, Kol. 1:13. *De roeping uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht*, 1 Petr. 2:9. Al deze benamingen drukken uit een krachtadige werking van de Heilige Geest bij en door het Woord, op het inwendige van de mens, op het *verstand*, dat gevende verlichte ogen Ef. 1:18. Op de *wil*, die buigende tot de liefde der hemelse goederen in Christus Jezus, en tot de dadelijke aanneming van Christus, Fil. 2:13. Ziet hiervan boven § 7.

XX. Om de zaak zelf en de verschilpunten, die hier te verhandelen zijn, klaarder te doen begrijpen, zullen wij deze aanmerkingen vooruit zenden:

1. God werkt in de inwendige roeping overeenkomstig des menschen natuur. De mens is een redelijk schepsel, is begaafd met verstand, redeneert over zaken, die hem voorkomen, en oordeelt of het noodzakelijk of nuttig is, dat hij die zaken hebben, zoeken of doen zal; zo ja, zo oordeelt hij ook over de tijd, plaats en middelen, nu, hier, alzo; 't

welk het *praktikaal* oordeel genoemd wordt, omdat het de zaak zo voorstelt, en bepaalt aan de wil, dat die vanzelf de voorgestelde zaak omhelst, gelijk de wil een blinde faculteit of vermogend is, en niets kan willen, dan datgene wat het verstand bevat, en in zijn bevalligheid, noodzakelijkheid en nuttigheid, *hier* en *nu* voorstelt; alzo is de wil ook vrij, en kan niet gedwongen worden iets te willen, noch kan niet gedwongen worden iets te doen, dan hetgeen het verstand, zoals gezegd, bevat en om te willen voorstelt. Welke vrijheid niet bestaat in een *onverschilligheid*, om te doen of niet te doen, dit te doen of het tegendeel; 't is onmogelijk iets te willen, te beminnen, 't welk 't verstand als hatelijk en te vlieden bevat, en alzo aan de wil voorstelt; maar de vrijheid bestaat in *vanzelfsheid*, waardoor ze, zonder dwang van buiten, door haar eigen genegenheid, dit of dat, hier en nu wil. Ziet hiervan breder hfdst. XV.

Overeenkomstig deze natuur des mensen werkt God in de roeping. De Heere dwingt de wil niet tegen zijn zin, maar de Heere geeft het verstand ogen om geestelijke dingen geestelijk te kunnen zien, en door dat licht dringt de Heere door tot de wil, en neigt die tot de omhelzing van de gekende beminnelijke zaken, en raakt alzo én verstand én wil aan.

XXI. 2. Als God iemand inwendig roept, zo geschiedt dat zelden schielijk, plotseling, gelijk het schijnt geschied te zijn in de bekering van Zachéus, de moordenaar en enige anderen. Maar al is 't, dat in sommigen de daad van de overbrenging en levendmaking in één ogenblik geschiedt: *even te voren dood, een ogenblik daarna leven, daar is geen staat tussenbeide, zo gebruikt de Heere doorgaans enige voorbereidingen van buiten en van binnen*. Armoede, grote droevige voorvallen, verlies van goed of nabestaande beminden, aardbevingen, oorlog, pest, gevaar des doods, ziekten of andere dingen. Hierdoor wordt de mens omzet, hij begint gedachten te krijgen om zich te bekeren, het Woord krijgt kracht; hij wordt overtuigd van zonde, hij krijgt bevatting van de eeuwige verdoemenis; hij krijgt kennis van de Heere Jezus, van de gelukzaligheid der gelovigen; hij wenst ook zo te zijn, hij leest het Woord, hij bidt, hij voegt zich bij de Godzaligen, hij ontvliedt de grove besmettingen van de wereld, en dergelijke. Deze dingen zijn maar *algemene bewegingen*, die onbekeerden zowel krijgen als uitverkorenen. Velen van dezen gaan weer terug en verlaten wel de weg, die zij eerst schenen in te willen slaan. Maar als het hun tijd is, zo brengt de Heere de uitverkorenen over door de levendmakende kracht des Heiligen Geestes. Deze bovengestelde *preparaties of voorbereidingen* komen niet uit de mens voort, maar zijn algemene werkingen Gods, zijn ook géén trap tot de wedergeboorte en zijn ook niet genoeg om de mens over te brengen. De mens is niet bekwaam om in zulke omstandigheden door de kracht van zijn vrije wil zelf over te gaan, te geloven, en zich te bekeren. Maar daar moet nog een krachtdadige en almachtige kracht Gods bijkomen, zal hij bekeerd worden; de voorbereidingen zijn maar middelen, die God geeft en gebruikt om de mens te behandelen op een menselijke wijze.

XXII. 3. Als God iemand inwendig roept, zo krijgt hij een geheel andere, en in natuur verscheiden gestalte, dan natuur of voorbereidingen kunnen geven. 't Licht en de deugdzaamheid, welke de mens door de inwendige roeping ontvangt, is niet in *trap* van het natuurlijke onderscheiden, maar in *wezen*. 't Is niet als de zon in haar eerste opgang en voortgang; 't is niet als een kind in zijn begin en groei; 't is niet als in vermeerdering

onderscheiden, bij gelijkenis van een balans, in de een schaal ligt het gewicht, en men laat in de andere schaal zoveel zand lopen, totdat het zwaarder wordt dan het gewicht, en de balans aan de zijde van het zand overhaalt: dat alzo de mens dan zou wedergeboren zijn, als er meer *deugdzaamheid* in de mens komt dan *vlees*, zodat de deugdzaamheid het vlees, de verdorvenheid, overhaalt, en zwaarder is. Verre vandaar, dat is de gehele natuur der wedergeboorte om te keren, en een heidense kennis, en een heidense deugdzaamheid. wedergeboorte te achten. Neen, het licht en de deugdzaamheid in de wedergeboorte zijn van een geheel andere natuur.

XXIII. *Of het geestelijke licht en de geestelijke deugdzaamheid in trap van het natuurlijke licht en de deugdzaamheid verschilt, dan of ze verschillen in de natuur?*

Socinianen zeggen in trap, wij in de gehele natuur. Eerst zullen wij het tonen van het licht, en dan van de deugdzaamheid.

1. Het licht der natuur komt voort van een indruk van een Godheid, en wordt alleen uit het Woord vermeerderd. Maar het geestelijk licht komt voort uit de *bestraling van het hart*, door de *Heilige Geest*, die schijnt in het hart, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods, in het aangezicht van Jezus Christus, 2 Kor. 4:6. *De Heere geeft verlichte ogen des verstands*. Ef.1:18. *Hij trekt ze uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht*, 1 Petr. 2:9. Dus is het licht in oorzaak onderscheiden. De allervlugste en verstandigste filosofen en onbekeerde theologanten zijn blind, zo zegt de Schrift:

Rom. 1:21, 22 ... *hun onverstandig hart is verduisterd geworden; zich uitgevende voor wijzen, zijn zij dwaas geworden*.

1 Kor. 2:14 *De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden*.

Joh. 9:40, 41. *De Farizeeën zeiden tot Hem: Zijn wij dan ook blind? Jezus zeide tot hen: Indien u blind waart, zo zout u geen zonde hebben; maar nu zegt gij: wij zien; zo blijft dan uw zonde*.

2. Het natuurlijk licht en het geestelijke hebben ieder een ander voorwerp, het een heeft God, zoals Hij Zich in de natuur openbaart, en opzicht heeft op het verbond der Werken, Rom. 2:14, 15 en 1: 49-22. Het andere heeft God, zoals Hij Zich openbaart in het verbond der Genade, in het aangezicht van Jezus Christus, 2 Kor. 4:6. In Hem, als in een spiegel, wordt de heerlijkheid Gods gezien, 2 Kor. 3:18. Zij hebben de zin van Christus, zij verstaan de waarheid, zoals ze in Christus is.

3. Het natuurlijk licht bevat de geestelijke dingen op een natuurlijke wijze, 'vernatuurlijkt' de geestelijke dingen, het kan ze *niet geestelijk onderscheiden*, 1 Kor. 2:14. Hetgeen zij natuurlijk, als de onredelijke dieren, weten, in hetzelfde verderven zij zich, Jud :10. *Maar de geestelijke mens voegt geestelijke dingen met geestelijke tezamen onderscheidt ze geestelijk*, 1 Kor. 2:13-15. Ja vergeestelijkt zelfs de natuurlijke dingen.

4. Het natuurlijke licht geeft geen warmte, laat de mens koud, dood en zonder geloof. Maar het geestelijke licht verwarmt in liefde en geloof: Luk. 24:32 ... *Was ons hart niet brandende in ons, als Hij tot ons sprak op den weg, en als Hij ons de Schriften opende?*

5. Het natuurlijke licht heiligt niet; op 't allerbeste zal de uitwendige roeping in hen verwekken een ontvlieden van de grove besmettingen der wereld, 2 Petr. 2:20. Maar het geestelijke licht heeft een veranderende kracht:

Joh. 8:32. *Gij, zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrijmaken.*

2 Kor. 3:18. *En wij allen, met ongedekte aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*

XXIV. Uit alle dezen blijkt, dat het *Licht in de wedergeborenen van een geheel andere natuur is, dan het licht in de onwedergeborenen*; waaruit dan volgt, dat de deugdzaamheid in de bekeerden en onbekeerden ook van een geheel andere natuur is; 't welk uit deze redenen blijkt:

1. Zij zijn verscheiden van oorzaak, de natuurlijke deugdzaamheid komt voort uit het natuurlijke licht, en uit de in de natuur ingeschapen wet, Rom. 2:14, 15. Maar de geestelijke uit de herscheppende en wederbarende kracht des Heiligen Geestes, door middel van het Woord, en alzo uit het geestelijk licht, leven en beschouwing van God, Joh. 3:5; 2 Kor. 5:17.

Ef. 2:10, Wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken.

Jak. 1:18, Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid.

2 Kor. 3:18. Zij zijn der Goddelijke natuur deelachtig,

2 Petr. 1:4. Christus leeft in hen, Gal. 2:20.

Dat leven, dat uit het deelachtig zijn der Goddelijke natuur voortkomt, *dat vloeit uit de inlijving van Christus*, en is alzo van een geheel anderen aard, dan dat uit de natuurlijke mensen voortkomt.

2. De geestelijke deugden komen voort uit het geloof, 't welk Christus, haar leven, aanneemt, en de ziel met Hem, als haar leven verenigt.

Hebr. 11:6. Zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen.

Gal. 5:6 ... het geloof door de liefde werkende.

Ef. 4:15, 16. Maar de waarheid betrachtende in liefde, alleszins zouden opwassen in Hem, die het Hoofd is, namelijk Christus; uit welken het gehele lichaam bekwamelijk samengevoegd ... naar de werking van een iegelijk deel in zijne maat, de wasdom des lichaams bekomt, tot zijns zelfs opbouwning in de liefde.

Hiertoe dient ook:

Joh. 15:4. Blijft in Mij en Ik in u. Gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen van zich zelve, zo zij niet in den wijnstok blijft, alzo ook u niet, zo u in Mij niet blijft.

Uit vereniging met Christus komt der wedergeborenen deugdzaamheid voort: maar der onbekeerden niet; want zij zijn zonder Christus, zo zijn zij dan in natuur onderscheiden.

3. De onbekeerden met al hun deugden, hoe groot zij ook zijn, worden gezegd *dood te zijn door zonden en misdaden*, *Ef. 2:1*. Maar de gelovigen leven, *Ef. 2:5*. Nu, alle bewegingen, die in een dood lichaam komen, zijn in nature onderscheiden van die

bewegingen, welke van een levend lichaam voortkomen; zo ook hier de deugdzaamheid van bekeerden en onbekeerden.

4. De geestelijke deugden, voortkomende uit de vereniging met God in Christus, en alzo uit het geloof en het geestelijk leven, worden gedaan in de liefde Gods, de vreze Gods, de gehoorzaamheid aan God als hun Vader, en alzo met een kinderlijk hart. Niemand kan God recht liefhebben dan de gelovigen, het geloof werkt liefde, Gal. 5:6. En al wat uit liefde niet voortkomt, deugt niet, 1 Kor. 13:1,2. De liefde is de fontein van deugden, en de inhoud van de wet, Matth. 22:37. De gelovigen zijn *de heiligen die de Heere vrezen*, Ps. 34:10. *De vreze des Heeren is een springader des levens, om af te wijken van de strikken des doods*, Spr. 14:27. Als gehoorzame kinderen dienen ze de Heere; niet als een vreemde en van hen afgescheiden God; maar in geloof, 't zij zwak, 't zij sterk, als hun God en Vader in Christus:

1 Petr. 1:14, 15. *Als gehoorzame kinderen, wordt niet gelijkvormig aan de begeerlijkheden, die te voren in uwe onwetendheid waren. Maar gelijk Hij, die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook u zelf heilig in al uwen wandel.*

Dewijl de onbekeerden geen vereniging met Christus hebben, zonder welke niemand tot God kan komen, zo werken ze ook niet uit die vereniging, en alzo niet in liefde, vreze en gehoorzaamheid Gods.

Uit deze allen blijkt dan zo duidelijk als de middag, dat de deugdzaamheid der bekeerden een geheel anderen vorm heeft, dan der onbekeerden, en dat ze alzo in de gehele natuur verschillen. Zo verschillen dan beide, én licht, én deugdzaamheid, in de bekeerden en onbekeerden, *niet in trap, maar in de gehele natuur.*

XXV. 5. Verder zeggen wij vooraf, dat de roeping een *genadewerk Gods* is. De remonstranten, opdat ze ook zouden schijnen met de Schrift te spreken, gebruiken ook het woord genade, maar verklaren het zo, dat genade geen genade blijft. Zij erkennen genade niet verder, dan de mens bekwaam te maken tot het kunnen; maar het willen en doen, houden ze aan zich zelf. *Dat ik mij heb kunnen bekeren, daar mag ik God voor danken; maar dat ik mij heb willen bekeren daarvoor dank ik mijzelf.* Zij onderscheiden de genade in *genoegzame* en *krachtdadige*.

Door de *genoegzame genade* verstaan zij, dat God alle mensen, grote, kleine, jonge, oude, Jood, Turk, Heiden, Christen, genoegzame krachten heeft gegeven om zich te kunnen bekeren, en in Christus te kunnen geloven; deze noemen ze *opwekkende, voorkomende, werkende, onderwijzende, aanradende*; doch deze genade, onder wat naam zij ook voorkomt, is ten enenmale onderworpen aan de vrije wil des mensen, om die aan te nemen of te verwerpen. Zij gaan verder, en noemen de genade, *helpende, medewerkende, achtervolgende*; maar zij verstaan die genade als *collateraal*, dat is, nevens elkander gaande, en ieder op zichzelf werkende, de een de ander helpende. Ieder werkt op zichzelf, God aan Zijn kant, en de mens aan zijn kant. Als de mens dan het Woord aanneemt en zich begint te bekeren, dan komt God hem te hulp en wekt hem verder op, en port hem door allerlei beweegredenen krachtiger aan; maar die werking blijft van buiten, en de mens blijft altijd vrij en meester om die werkingen Gods op te volgen of te verstoten. En als hij al eens bekeerd is, en gelovig geworden, dat hij dan nog even los staat, en al het werk der bekering door zijn vrije wil wederom kan omstoten, en wel omstoot.

Door de *krachtdadige genade* verstaan zij de *uitkomst*; zij is niet krachtdadig door de almachtige kracht Gods, de mens dadelijk bekerende, maar alleen ten opzichte van het gevolg. Als de mens zich bekeert en in Christus gelooft, dan is de roeping krachtdadig, omdat de mens dat doet. Anderen noemen ze krachtdadig door enige *gepastheid* (Latijn *congruas*), als God de gelegenheden, of het karakter, of zijn staat als hij op zijn weekst en buigzaamst is, zulke of zulke tijd waarneemt, en dan zulke gepaste beweegredenen hem laat voorstellen en toedienen, die hem overreden en overhalen. Doch de zaak loopt op één uit, dewijl de *vrije wil evenwel meester blijft*, en de macht boven dit alles houdt, om het aan te nemen of te verwerpen. God is maar knecht of vriend, die aanraadt en aandringt om hem te bewegen; hij zelf is meester om zich te laten overreden, of niet. Dit alles verwerpen wij.

XXVI. Wij stellen hiertegen:

(a.) de genade wordt onderscheiden in *gevende* en *gegeven*: De gevende genade is de goedgunstigheid Gods, als de fontein, uit welke al het goede, dat de mens ontvangt, voortkomt. De gegeven genade zijn de weldaden zelf, welke de mens ontvangt, heeft en bezit. Ziet van de gevende:

Filip. 1:29. *Want u is uit genade gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden.*

Van de gegevene genade, ziet:

1 Petr. 2:29. *Want dat is genade, indien iemand, om het geweten voor God, zwaarigheid verdraagt, lijdende ten onrechte.*

(b) De genade is *of algemene of bijzondere*. De algemene genade bewijst God alle mensen door mededeling van lichamelijke weldaden.

Hand 14:17. *Hoewel Hij nochtans Zich Zelf niet onbetuigd gelaten heeft, goed doende van den hemel.*

Tot deze behoort ook het goed, dat God alle geroepen doet, hun gevende het Woord, het middel tot bekering en zaligheid

Tit. 2:11 *De zaligmakende genade Gods is verschenen aan alle mensen.*

Hierbij geeft God gemeenlijk verlichting, historisch geloof, overtuigingen, bewegingen om bijna een Christen te worden. Ziet Hebr. 6:4-6.

De *bijzondere genade* is: *de krachtdadige roeping, de mens bestralende met het geestelijk wonderbare licht, zijn wil krachtdadig veranderende, en hem alzo metterdaad overbrengende uit de duisternis tot het licht, uit de dood tot het leven, uit de heerschappij der zonde en des duivels tot Christus en Zijn koninkrijk:*

2 Tim 1:9. *Die ons heeft zalig gemaakt, en geroepen met een heilige roeping; niet naar onze werken, maar naar Zijn eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus voor de tijden der eeuwen.*

Kol. 1:13. *Die ons getrokken heeft uit de macht der duisternis, en overgezet heeft in het koninkrijk van den Zoon Zijner liefde.*

Uit deze vier vooruit gezonden stellingen blijkt duidelijk de natuur van de inwendige roeping; nu hebben wij verder te zien

(a) **hoe de mens zich heeft [gedraagt] nevens zijn bekering, en**

(b) **wat God dienaangaande doet.**

XXVII. Vraag: *Of de mens enige inwendige dispositie geschiktheid, bekwaamheid of kracht heeft, om de uitwendige voorstelling van het Evangelie, hoe krachtig ook aangedrongen, in Christus te geloven, en zich waarlijk te bekeren?*

Remonstranten zeggen: Ja. Wij neen, en bewijzen het aldus:

1. de mens is *stekeblind* in het geestelijke:

Ef. 4:18. *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is.*

1 Kor. 2:9,14. *Hetgeen het oog niet heeft gezien; en vers 14 De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen die des Geestes God zijn. Want ze zijn hem dwaasheid en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden.*

De apostel spreekt hier niet van mensen, als bestaande uit ziel en lichaam, hoedanig alle mensen zijn, en ook Adam was voor de val, van welke niet gezegd kon worden, dat hij de geestelijke dingen niet begreep; maar de apostel spreekt in dit hoofdstuk van bekeerden en onbekeerden, en zegt dat de bekeerden de geestelijke dingen wel verstaan, vs 9, 10. En van de onbekeerden, zonder die te onderscheiden van elkaar in bozen en minder bozen, dat ze de geestelijke dingen niet verstaan; hij noemt de natuurlijke mensen: (*Grieks psuchikoi*) met ziel begaafd, dat is mensen die natuurlijk verstand hebben om te redeneren, een wil, om te beminnen en te haten, hartstochten om te begeren, en alzo in zijn natuurlijke staat, zonder Geest, gelijk Judas zegt vers 19: *Natuurlijke mensen den Geest niet hebbende*. Van deze zegt hij, dat hij de geestelijke dingen niet kan begrijpen, dat is niet te zeggen, dat hij ze zonder openbaringen niet verzinnen kon, want hij spreekt van zodanige natuurlijken, die onder de bediening leefden, vers 8; hetwelk ook uit het bijgevoegde: *zij zijn hem dwaasheid*, blijkt; want daar men gans niet van gehoord heeft, daarvan kan men ook niets zeggen, dat kan men niet dwaasheid achten. Zo blind is dan een mens; en zal hij zien en verstaan, het moet hem gegeven worden, en het wordt sommigen gegeven, en anderen niet.

Matth. 13:1 *...u is het gegeven de verborgenheden van het koninkrijk der hemelen te weten, maar dien is het niet gegeven.*

Die dan zo blind is, al hoort hij het Evangelie, die kan niet willen, noch zich bekeren, noch in Christus geloven.

XXVIII. 2. De mens is van natuur in zulk een verkeerde en kwade gestalte, dat hij zich *niet wil bekeren*, noch *kan willen*: want dat men niet kent, kan men niet willen. En zo men al een zaak in haar natuur beminnelijk oordeelt, zo wil men die *nu, hier, voor zich*, niet, omdat de aardse dingen hem, *hier, nu, voor zich*, beminnelijker en nuttiger voorkomen; dewijl de geestelijke en de zondige dingen onmiddellijk tegen elkander staan, zo kan men de geestelijke niet beminnen en willen, als men de aardse en zondige bemint. Nu, een natuurlijk mens heeft het aardse en zondige lief, zo kan hij het geestelijke niet liefhebben, noch willen. Ziet dit:

Joh. 5:40. *u wilt tot Mij niet komen, opdat u het leven mocht hebben.*

Matth. 23:37. *... gijlieden hebt niet gewild.*

Indien een natuurlijk mens maar enige stralen van het geestelijke licht en leven ziet, hij haat het terstond:

Joh. 3:19, 20 *... de mensen hebben de duisternis liever gehad dan het licht ... die kwaad doet, haat het licht.*

Rom. 1:30. *Haters Gods.*

Joh. 15:18. *De wereld heeft Mij gehaat.*

Daar nu zulk een gestalte is, daar is het onmogelijk te willen, en zich te bekeren

XXIX. 3. Gelijk hij niet weet, en niet wil, zo *kan* hij zich niet bekeren. Ziet dit:

Joh. 6:44, *Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die mij gezonden heeft, hem trekke.*

Het woord 'niemand' sluit allen in; wie hij ook is, *hij kan niet, hij komt niet*; daar is een almachtige kracht en trekking van node, zal iemand komen. Ziet ook:

Rom. 8:7. *Daarom dat het bedenken des vleses vijandschap is tegen God; want het onderwerpt zich der wet Gods niet; want het kan ook niet.*

De apostel stelt bekeerden en onbekeerden tegen elkander, vers 5. De onbekeerde noemt *hij in het vlees te zijn*; van dezen zegt hij, dat hun (Grieks: *phronema*) verstand, wil, gedachten, begeerten, overleg, wijsheid, alleen op het zienlijke en zondige zijnde, zich tegen God als vijand aankant, zich Zijn wet niet onderwerpt, noch kan onderwerpen. Ziet ook:

2 Kor. 3:5, *Niet dat wij van ons zelf bekwaam zijn iets te denken, als uit onszelf; maar onze bekwaamheid is uit God.*

Paulus spreekt hier èn van zichzelf èn van de gemeente, zijnde een *brief van Christus, geschreven door de Geest van God*, vers 3. Hij bepaalt hoe hij zich en hen aanmerkt, als uit onszelf, niet wat ze zijn door de Geest Gods, maar wat ze kunnen uit zichzelf, uit hun natuur. Hij zegt *dat ze niet bekwaam zijn*; - - niet om iets te verzinnen dat niet geopenbaard is, - maar onbekwaam te denken, te begrijpen, met liefde te bepeinzen, zich te vermaken in geestelijke dingen, die door de Geest Gods in der gelovigen harten geschreven waren. Hij verklaart de mens daartoe volstrekt onbekwaam, en dat hetgeen, dat ze hadden en deden, van God gegeven was, dat Die hen daartoe bekwaam gemaakt had. Zie daar, de onmacht van de mens.

XXX. 4. De mens is ten opzichte van het geestelijke leven dood:

Ef. 2:1 *...daar u dood waart door de misdaden en de zonden.*

De apostel spreekt hier niet alleen van degenen, die het Evangelie nooit gehoord hadden, maar ook van degenen die het hoorden. Paulus sluit zichzelf in; onder de Efeziërs waren vele Joden, Hand. 19:8. De uitdrukking is algemeen. Hij spreekt niet van de natuurlijke dood, maar van de geestelijken, door zonden en misdaden. De geestelijke dood is een gemis van vereniging met God, in Wiens gemeenschap het geestelijke leven bestaat, Gal. 2:20. Die buiten die vereniging zijn, zijn (Grieks: *Atheoi*)

Atheïsten, zonder God, Ef. 2:12.

Den Geest niet hebbende, Judas vers 19.

Hij spreekt niet van de straf der zonde, welker bezoldiging de dood is; maar van die dood, die tegenover het geestelijk leven staat. Nu tegen geestelijk leven staat de geestelijke dood, zo spreekt hij dan van de geestelijke dood. vers 5, *Ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft Hij ons levend gemaakt*. Nu, is de mens dood, zo kan hij zichzelf niet levend maken; dat is onmogelijk voor een dode, in wat opzicht hij ook dood is, dat leert de natuur en de Schriftuur.

Neemt deze vier redenen bij elkander, en brengt ze tot één; die blind is en niet weet; die zo boos is dat hij niet wil, maar haat; die zo onmachtig is, dat hij volstrekt niet kan; die

dood is, die heeft geen inwendige dispositie, geschiktheid, bekwaamheid, kracht, om zich te bekeren en in Christus te geloven. Maar, derhalve:

XXXI. 5. De volstrekte onmacht des mensen blijkt ook uit alle plaatsen, welke tonen, dat *de verkondiging van het Woord, hoe krachtig ook aangedrongen, niet genoegzaam is tot bekering van de mens*; maar dat bij het Woord nog moet komen een krachtdadige werking Gods op 't hart des mensen, Ziet

2 Tim. 2:25, *Met zachtmoedigheid onderwijzende degenen, die tegenstaan*; daar is het Woord en de beweeglijke wijze van verkondiging. Is dat nu genoeg? Volgt daar nu op of zij zich te enige tijd bekerden? *Nee, maar of God hun te enigen tijde bekering gawe tot erkentenis der waarheid; zo moet dan bij het Woord nog een bekerend kracht Gods komen.* Ziet ook:

Deut. 29. 2-4 ... u hebt gezien al wat de Heere, enz. Maar de Heere heeft ulieden niet gegeven een hart om te verstaan, noch ogen om te zien, noch oren om te horen.

Matth. 13:11 ... *omdat het u gegeven is, de verborgenheden des koninkrijks der hemelen te weten, maar dien is het niet gegeven.*

De Joden hoorden Christus prediken, en hadden de Schrift. en waarom geloofden ze niet? De Heere Jezus zegt, dat aan de verdorven mens wat meer gedaan moet worden, zal hij geloven, namelijk een trekken van God:

Joh. 6:44. *Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke.*

Zou Lydia bekeerd worden, 't was niet genoeg dat zij Paulus hoorde prediken; maar daar moest een onmiddellijk werk Gods bijkomen:

Hand. 16:14 ... *welker hart de Heere heeft geopend, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd.*

Zo is dan de mens onmachtig tot zijn bekering.

6. Doet hierbij, *dat de bekering zulk een werk Gods is, waarbij mensenwerk niet aan te pas komt; zoals:*

Scheppen, Ps. 51:12.

Wederbaren, Jak. 1:18.

Stenen hart wegnemen, en een vlezen te geven, Ezech.36:26.

Verlichte ogen, Ef. 1:17, 18.

Het willen te geven, Filip. 2:13, enz. Waarvan wij in 't vervolg breder zullen spreken.

XXXII. Tegenwerping 1: Jes. 5:4, *Wat is er meer te doen aan Mijn wijngaard, hetwelk Ik aan hem niet gedaan heb? Waarom heb Ik verwacht dat hij goede druiven voortbrengen zou, en hij heeft stinkende druiven voortgebracht?* Heeft God aan Zijn kant alles gedaan aan de mens, wat hij tot bekering van node heeft, en verwacht Hij verder van de mens de bekering en de heiligheid, zo is het in des mensen kracht, zich te bekeren.

Antwoord:

(a) Hier wordt gesproken van de kerk, alleen in tegenstelling van alle andere natiën, aan welke Hij zo niet gedaan heeft, Ps. 147:20. *Welke Hij heeft laten wandelen in hun wegen*, Hand. 14:16. Zo dient dan deze plaats niet tot bewijs, dat alle mensen zulk een kracht hebben, 't welk men bewijzen wilde.

- (b) Hier wordt gesproken van de uitwendige middelen, die tot zaligheid leiden, gelijk in de optelling der zaken, vers 1-3, te zien is, en niet van het werk der bekering zelve. 't Is een gelijkenis van een landman, die alles doet, wat vereist wordt tot vruchtbaarheid der aarde, welke verder tot het vruchtdragen niets doen kan, maar dat van God verwacht. Zo had God ook alles uitwendig aan Israël gedaan, wat als middelen van node was, dit verplichtte hen tot bekering, en vruchten te dragen der bekering waardig; dat is het oogmerk van de gelijkenis, in aller welker omstandigheden men niet moet staan blijven en overeenkomsten zoeken.
- (c) Dat God vruchten verwachtte, dat zegt niet, dat God hen niet kon doen vruchten dragen, ook niet dat God de uitslag niet wist, ook niet, dat het in de kracht des mensen was, *die toch een onvruchtbare aarde is, en maar distelen en doornen draagt, ofschoon ze de regen en zonneschijn ontvangt*, Hebr. 6:8; maar 't zegt dat *Israël verplicht was vruchten te dragen en zo zij dat niet deden, dat het hunne schuld, hunne boosheid was, en dat zij daarom waardig waren uitgeroeid te worden.*

XXXIII. Tegenwerping 2: Mark. 1:15, *Bekeert u, en geloof het Evangelie*. Dewijl God de mens gebiedt zich te bekeren en te geloven, zo heeft de mens de kracht om dat. te doen; want God kan den mens niet verplichten tot het volstrekt onmogelijke, dat is onrechtvaardigheid en vergeefs werk.

Antwoord:

- (a) God heeft de mens zo volmaakt geschapen in Adam, dat hij Gods bevelen kon gehoorzamen en doen; en al kon Adam niet geloven in Christus, dat was niet door een onmacht van niet te kunnen geloven, indien God hem die voorstelde, maar omdat te geloven in een Borg tot voldoening van zonden, hem in de staat van volmaaktheid niet kon voorgesteld worden. Zo heeft dan de menselijke natuur bekwaamheid gehad. En of de mens door zijn schuld zich in staat van onmacht gebracht heeft, *dat beneemt God zijn recht niet, te eisen en hem te verplichten tot hetgeen God hem gegeven had*. Een schuldeiser mag van de schuldenaar wel betaling eisen, al kan hij niet betalen, omdat hij het doorgebracht heeft. Zodat die vermaningen niet zeggen wat de mens nu kan doen, maar waartoe hij verplicht is.
- (b) De mens kan niet anders dan goed te keuren en bekennen dat hij verplicht. is niet te zondigen, maar God te gehoorzamen. *De mens is zo boos, dat hij niet wil doen hetgeen hij weet dat God hem geboden heeft*, en waartoe hij bekent verplicht te zijn om dat te doen. Zou God dan van de mens zijn plicht niet weten, al is hij zo boos, dat hij niet wil doen, hetgeen hij goedkeurt verplicht te zijn om te doen?
- (c) De vermaningen zijn niet tevergeefs, al kan de mens, omdat hij zo boos is, het niet doen; want het overtuigt de mens van zijn plicht, van Gods rechtvaardigheid, als Hij hem om zijn zonden straft; het is een middel, waardoor God de Zijnen overtuigt, en tot bekering en geloof brengt. Christus zei tegen de dode Lazarus: *Kom uit!*, Joh. 11:43. Dat zei niet wat Lazarus kon doen, nochtans was het niet tevergeefs, want het was een middel tot zijn opstanding; *zo is het bevel en het Woord een middel van. bekering in de hand Gods, en niet des mensen.*

XXXIV. Tegenwerping 3: De heidenen zelfs, en vele onbekeerden, doen zowel goede werken als de bekeerden; waaruit dan blijkt dat de mens nog kracht tot goede werken in zijn natuur heeft overgehouden.

Antwoord:

- (a) Sommige heidenen zijn zo uitstekende geweest in deugdzaamheid, dat ze vele christenen beschamen; zo die deugden ware deugden zijn geweest, waartoe is dan de wedergeboorte nodig? Maar omdat de wedergeboorte noodzakelijk is, zo blijkt, *dat hun deugden de natuur van deugden niet gehad hebben.*
- (b) Er zijn vier soorten goed: natuurlijk, burgerlijk, uitwendig godsdienstig, en geestelijk goed. De onbekeerden doen wel het drie eerste goed, maar niet het vierde. Hun goed is *materialiter, stoffelijk goed, maar niet formaliter, eigenlijk, waarlijk goed.* Het geestelijke licht, leven, deugd, *is niet in trap onderscheiden van het natuurlijke, maar in de gehele natuur*, gelijk wij reeds in § 23 hebben getoond, zodat men van het ene geen besluit kan maken tot het andere.

XXXV. Tegenwerping 4: Matth. 13:12, *Want wie heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloediglijk hebben; maar wie niet heeft, van dien zal genomen worden ook dat hij heeft.* Dat is: die de genoegzame genade, welke allen hebben, wel gebruiken, die zullen meerder ontvangen. Zo heeft dan de mens genade en krachten tot bekering.

Antwoord:

- (a) Het woordje *want* toont genoeg, dat hier door degenen die hebben, de bekeerden verstaan worden, dien gegeven was hetgeen anderen niet was gegeven. vers 11: *Het is u gegeven.*
- (b) Dat hier niet gesproken wordt van hetgeen de mens in zijn natuur heeft, *maar van hetgeen hij door het Woord van God ontvangen had*, blijkt uit de personen, van en tot welke dit gezegd wordt, welke waren de discipelen, die nu al geroepen en bekeerd waren, en daarom ontvangen hadden, dat ze de verborgenheden van het koninkrijk der hemelen verstaan konden, al werden die onder gelijkenissen voorgesteld; zodat hier gesproken wordt *van de groei en het toenemen van de ware bekeerden.*
- (c) Die niet hebben, zijn de onbekeerden, die de genade niet hebben ontvangen; deze hebben inbeeldingen, dat ze niet blind zijn, maar de verborgenheden zowel verstaan kunnen als de beste. Joh. 9:40, *Zijn wij ook blind?* Deze de predikatie horende en niet verstaande, en het verstane niet doende, zouden meer verblind en verstokt worden, hun onverstandig hart zou nog meer verduisterd worden, zich uitgevende voor wijzen, zouden ze dwaas worden, Rom.1:21, 22. *En dus zou van hen genomen worden ook hetgeen zij meenden te hebben*, Luk. 8:18. En de misbruikte gaven der natuur en de gemene gaven door de Schrift, zouden *door een rechtvaardig oordeel weggenomen worden.* *Zodat hier gans niet gesproken wordt van een genoegzame genade, en kracht tot bekering, die in aller mensen natuur zou zijn.*

Ditzelfde antwoord dient ook op Matth. 25:29, waar dezelfde woorden verhaald worden, en op het wel of kwalijk gebruiken van de talent-ponden gepast worden. Want hier wordt niet gesproken van gaven, die alle mensen in de natuur hebben, en zo ook niet van het wel of kwalijk gebruiken van deze gaven: *maar hier wordt gesproken van de kerk, van het koninkrijk der hemelen*, vers 1 en 14. In de kerk geeft de Heere Jezus verscheidene gaven, zaligmakende en algemene; ieder moet die gaven tot nut van andere mensen, dat is, tot bekering van andere mensen, aanleggen. *Die de Heere genade geeft om getrouw*

te zijn, en zielen te bekeren, die zal de Heere uit genade belonen, en een bijzondere trap van heerlijkheid geven; maar die ontrouwe knecht, die ook gaven (geen genade) had ontvangen, die werd in de hel geworpen. Zodat hier niets overblijft voor de beweerde algenoegzame genade in de natuur.

XXXVI. Tegenwerping 5: Openb. 3:20, *Zie Ik sta aan de deur en Ik klop; indien iemand Mijn stem zal horen, en de deur opendoen, Ik zal tot hem inkomen, en Ik zal met hem Avondmaal houden, en hij met Mij*. Ziet, hier wordt het opendoen, of niet opendoen, gesteld aan de mens, zo heeft hij dan daar krachten toe.

Antwoord:

- (a) Hier wordt gesproken tot de kerk, en in het bijzonder tot de kerk van Laodicéa, zodat hier uit niets kan bewezen worden, wat *alle mensen* in de natuur hebben.
- (b) Hier wordt op het uiterste getoond, *wat des mensen plicht is, en niet wat zijn kracht is*; maar *eigenlijk is hier een belofte aan degenen die opendoen, zonder te melden of ze open zouden doen door hun kracht, of zulks geschieden zou door de genade des Heiligen Geestes*.
- (c) Hier wordt gesproken van de *uitwendige roeping*, welke een middel is tot bekering der uitverkorenen, en een middel tot overtuiging van de godlozen van hun boosheid en Gods rechtvaardigheid, en daarom niet te vergeefs.

Dus hebben wij meteen geantwoord op de vraag: Kan de mens niet, waarom roept en klopt Christus dan? *Dewijl Christus Zelf opent*, Hand. 16:14; waarom klopt en roept Christus dan? 't Is *een middel*.

XXXVII. Dewijl dan de mens zo onmachtig is, zoals gezegd is, zo is het dan van zelfs duidelijk en zeker dat de mens in het eerste moment of ogenblik van zijn bekering *nóch* alleen werkt, *nóch* medewerkt met de voorkomende en opwekkende genade Gods, *maar zich, alleen passief, lijdelijk heeft, en maar een voorwerp is, en alleen ontvangt de verlichtende en levendmakende kracht Gods*.

Wij spreken niet van een mens, die nu bekeerd is, maar van een mens die, niet bekeerd zijnde, bekeerd wordt; deze, zeggen wij, heeft zich lijdelijk, en werkt niet mede. Dit blijkt:

1. Uit de bovengetoonde onmacht van de mens, die blind is, en niet weet hoe het wezen moet; die boos is en niet wil, maar het geestelijke haat; die onmachtig is, zodat hij niet kan; die dood is, die kan in zijn *eerste levendmaking en bekering* niet alleen, ook niet medewerken, *maar heeft zich enkel passief, lijdelijk*. Maar de mens is zo, ziet in de voorgaande stelling. Ergo, [latijn: dus] hij werkt *nóch* alleen, *nóch* mede.

2. Dewijl het natuurlijke en geestelijke licht, leven, deugdzaamheid, niet in trap, maar in de gehele natuur verschillen, ziet § 28, enz., zo kan een mens noch zelf tot een andere natuur overgaan, noch in dat overgebracht wordende medewerken, *maar daartoe is een almachtige kracht nodig*. Wie zal van steen vlees, van een onredelijk dier een mens maken? Zo ook van een dode een levende?

3. De wedergeboorte is een werk, hetwelk ten enenmale God toegeschreven wordt, en is een almachtig werk van God.

(a) Het is een werk van God:

Ps. 100:3. ... *Hij heeft ons gemaakt (en niet wij), Zijn volk en de schapen Zijner weide.*

Joh. 1:13. *Welke niet uit den bloede, noch uit den wil des vleses, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn.*

Kol. 1:13. *Die ons getrokken ... en overgezet heeft.*

Filip. 2:13. *Want het is God, die in u werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.*

(b) Het is een werk van almachtigheid; een werk, hetwelk de mens alleen tot een voorwerp heeft.

Het is *scheppen*, en door dat scheppend werk een nieuw maaksel, een nieuw schepsel te formeren:

2 Kor. 5:17. *Zo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel.*

Ef. 2:10. *Wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken.*

Nu weten wij dat in de schepping het schepsel wordt voortgebracht, en ganschelijk niet medewerkt. *Het is van de doden opwekken, levend maken:*

Kol. 2:13. *En Hij heeft u, als u dood waart in de misdaden ... mede levend gemaakt met Hem.*

Het is *baren*, *wederbaren*:

Jak. 1:18. *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard.*

Joh. 3:5. ...*Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het koninkrijk Gods niet ingaan.*

Al deze uitdrukkingen zijn het werk van de Schepper, Levendmaker, Genereerder, in welke het schepsel, dat opgewekt, dat gegenereerd wordt, ten enenmale uitgesloten wordt van medewerking. Dies is het vast, dat de mens in het eerste begin der wedergeboorte niet medewerkt, maar alleen lijdelijk is, en het voorwerp, hetwelk de werking ontvangt. En of hij wel te voren een mens is, en alzo menselijke werking heeft, zo is hij toch, ten opzichte van het geestelijke leven, dood, en kan alzo niet meer in de wedergeboorte medewerken dan een dode.

4. Indien de mens medewerkte in zijn eerste bekering, ja indien hij het voornaamste werk, het eigenlijke werk van bekering hetwelk is, op de nodiging te willen, tot Christus te komen, uit zichzelf, uit zijn bekwaamheden welke hij met alle mensen gemeen heeft, en hem in de natuur gegeven zouden zijn, alleen deed, *zo kon niet alleen een dode werken, maar hij zou zelf de oorzaak van zijn zaligheid zijn*, hij zou zichzelf van andere mensen onderscheiden. Tegen de gehele Schrift, welke het de mens ontnemt en Gode toeschrijft:

1 Kor. 4:7. *Want wie onderscheidt u? en wat hebt gij, dat u niet hebt ontvangen?*

Ef. 2:8. *Want uit genade bent u zalig geworden, door het geloof; en dat niet uit u, het is Gods gave.*

Zo werkt dan de mens niet mede, maar heeft [=gedraagt] zich enkel lijdelijk.

XXXVIII. Tegenwerping 1: Rom.8:26, *Desgelijks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp.*

Antwoord: De apostel spreekt niet van de onbekeerden, over welke het verschil is, maar van de bekeerden, die zalig zijn geworden in de hope, vers 24. Deze leert de Heilige Geest bidden, als zij niet weten te bidden, zoals het behoort.

Tegenwerping 2: 1 Kor. 3:9. *Wij zijn Gods medearbeiders.* 2 Kor. 6:1. *Wij als mede arbeidende.*

Antwoord: Hier wordt niet gesproken van het werk van de mens in zijn eigen bekering, waarover de kwestie is, maar *van het werk der bediening, van het verkondigen van het Woord*, en dus zijn de leraars werktuigen in Gods hand, en dus werken zij mede, als middelen tot bekering van andere mensen; maar niemand zal zeggen, dat zij *door hun kracht* andere mensen bekeren kunnen. Gelijk een werktuig medewerkt, zo ook zij.

Tegenwerping 3: 1 Kor. 15:10, *Ik heb overvloediger gearbeid dan zij allen; doch niet ik, maar de genade Gods, die met mij is.*

Antwoord: Paulus spreekt niet van het arbeiden voor en in zijn bekering, maar *van zijn arbeiden na zijn bekering*; niet van zijn arbeid, ten opzichte van zichzelf, maar nevens anderen; en dat zijn werk der bediening niet vruchteloos was geweest tot nut van anderen, maar uitnemend overvloedig en vruchtbaar; *doch hij verhief zich daardoor niet, maar erkende dat Gods genade met hem geweest was, als de oorzaak van de vruchtbaarheid.* Zodat deze plaats niet voor hen, die deze tegenwerping maken, maar zelfs tegen hen is.

Tegenwerping 4: Is de mens enkel passief aan te merken in zijn bekering, en is hij alleen maar een voorwerp, de werking Gods tot zijn bekering ontvangende, zo is de mens maar aan te merken als een stok of blok.

Antwoord: Meer werkt de mens niet mede, dan het lichaam van Adam, toen het de ziel ontving; dan Lazarus in zijn opwekking. Maar de mens is geen blok of stok, hetwelk de bekerende kracht Gods niet kan ontvangen, omdat het geen bekwaam voorwerp is van zulk een werking; maar de mens is redelijk, heeft verstand, wil en genegenheden, en is alzo een bekwaam voorwerp om de bekerende werkingen Gods te ontvangen. *God bestraalt het verstand, God neigt de wil, en doet de mens willen, zonder krenking van dezelve.* God maakt alzo de mens levend; maar dat is waar, dat de mens niet meer medewerken kan, dan een stok of blok zich niet van de ene plaats tot de andere kan bewegen.

Tegenwerping 5: Dan mag de mens het alles wel op riemen laten drijven, en er vanaf kijken, en God laten werken als het Hem belijft.

Antwoord: Al kon de blinde en kreuple zich zelf niet helpen, behoeften ze daarom niet te gaan naar het badwater te Bethesda en tot een medicijnmeester? *Zijn onmacht moet hem bewegen de middelen tot bekering te gebruiken* en zich naar de kerk te begeven, of de Heere hem geliefde voor te komen, en 't is ook zijn plicht zich te bekeren, en in Christus te geloven; doet hij dat niet, hij doet zonde, hij doet tegen zijn plicht, *hij doet tegen zijn eigen oordeel.* Dies blijft het vast, dat de mens niet medewerkt.

Gezien hebbende wat de mens niet kan en niet doet, tot zijn wedergeboorte, gaan wij voort tot het werk Gods in de inwendige roeping en wedergeboorte, en zullen tonen, **dat God krachtdadig onweerstandelijk werkt.**

XXXIX. Vraag: *Of de inwendige roeping, ofschoon die geschiedt door middel van het Woord, is een onmiddellijke en krachtdadige werking Gods, aanrakende en veranderende verstand, wil en genegenheden, de mens ten opzichte van het geestelijke, van dood levend makende?* Remonstranten zeggen neen, wij ja.

Of de mens niet begrijpen kan de wijze van de bovennatuurlijke werkingen Gods, hoe zij bij en door het Woord de ziel onmiddellijk aanraakt, verandert, verlicht, wederbaart en geestelijk leven geeft, zo leert ons nochtans het Woord dat God het doet. Hij, die Saul het hart in één ogenblik veranderde, 1 Sam. 10:9, Hij, die aller mensen hart formeert, Ps. 33:15, Die verandert ook het hart des mensen in een ander. De mens doet het zelf niet, maar God is het Begin en de enige Oorzaak daarvan.

God stort een bovennatuurlijke hebbelijkheid [= een ontvangen vermogen] in, uit welke de mens door medewerking Gods, na die instorting en wedergeboorte, geestelijke daden voortbrengt. God werkt wel overeenkomstig het voorwerp, maar de werking zelve is bovennatuurlijk; God gebruikt wel het Woord tot een middel, maar bij dat middel is een onmiddellijke almachtige werking, aanrakende de ziel, en die, ten opzichte van verstand, wil en hebbelijke gestalte, krachtdadig veranderende. Dit blijkt:

XL. 1. Uit de gehele wangestalte en onmacht van de mens vóór zijn bekering, die wij boven uitvoerig hebben getoond, zal een stekeblinde, die de gekruiste Christus een ergernis en een dwaasheid is, zal een alleenlijk boze, die niet wil, maar het geestelijke haat, zal een, die niets kan, die dood is, zal die bekeerd en veranderd worden, zo moet er immers een *almachtige kracht komen*, die hem onmiddellijk aanraakt en verandert; maar de mens wordt bekeerd, zo wordt er dan een almachtige kracht vereist.

2. De Schrift zegt duidelijk, dat het Woord niet werken kan op het hart van zo'n mens. maar dat bij 't Woord moet komen een krachtdadige werking Gods op de ziel, dat God moet geven:

Ogen om te zien, oren om te horen, harten om te verstaan, Deut. 39:4.

Verlichte ogen des verstands, Ef. 1:18.

Dat God bij de openbaring der Schriften het hart brandende maakt, Luk. 24:32.

Dat Hij bij het onderwijzen de bekering moet geven, 2 Tim. 2:25.

Dat Hij onder het horen het hart moet openen, Hand 16:14. Ziet boven § 31.

Dit blijkt ook uit

1 Kor. 3:6, 7. *Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt; maar God heeft den wasdom gegeven. Zo is dan noch hij die plant iets, noch hij die nat maakt, maar God, die den wasdom geeft.*

Kan dan de mens niet, kan het Woord alleen zulk een kracht niet hebben op 't hart van den mens, zo moet dan bij het Woord een onmiddellijke en almachtige kracht Gods komen om het hart te veranderen, en zulks komt erbij, als die plaatsen te gelijk tonen.

3. De benamingen van het werk Gods drukken zulk een onmiddellijk en krachtdadig werk Gods uit; de bekering aan de kant van God wordt genoemd:

Scheppen, Ef. 2:10.

Wederbaren, Jak:1:18.

Levendmaken, opwekken uit de doden, Ef. 2:5. Ziet hiervan in het vorige breder.

XLI. 't Blijkt uit deze en dergelijke plaatsen, in welke God zulk een onmiddellijke en krachtdadige werking belooft, en in welke God gezegd wordt zulks te doen.

(a) God belooft zulks te zullen doen:

Jer. 31:33. *Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven.*

Jer. 32:40. *Ik zal Mijn vreze in hun hart geven.*

Ezech. 36:26. *Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwe Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vlezen hart geven.*

Noch mens zelf, noch Woord zou het doen, *maar God Zelf zou alle tegenstand overwinnen.* God Zelf zou zo krachtdadig werken op het hart tot bekering.

(b) God werkt krachtdadig op het hart tot bekering. Fil. 2:13, *Want het is God, die in u werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.* Paulus schrijft aan de gelovigen, hfdst. 1:1. Deze vermaant hij, hfdst. 2:12, dat ze hun zaligheid met vreze en beven zouden werken; dat ze niet trots, opgeblazen zouden zijn; dat ze geen ding door twisting of ijdele eer zouden doen, maar dat ze met een kinderlijk ontzag en met bezorgdheid de weg der godzaligheid zouden bewandelen. Dewijl het niet uit hen was, dat zij geloofden en werkten, maar dat zij werkten door de kracht Gods, want het *is God*, enz. Die voorkomende genade en werking moesten ze gebruiken, opvolgen en in en door die kracht werken. God, die de wil geschapen heeft, die herschept de wil ook in de Zijnen. Die heeft niet van node te werken, zoals de ene mens op de andere, die alleen door allerlei beweegredenen iemand zoeken tot het willen van een zaak te leiden. God werkt als God, en geeft een ander licht in 't verstand, en geeft de mens een wil, dat hij vrijwillig, gaarne wil, en maakt, dat op dat willen, werken volgt. Ditzelfde toont ook de apostel,

2 Thess. 1:2, *Dat God... vervulle... het werk des geloofs met kracht.*

Zij hadden het Woord wel, 't werd hun op 't krachtigste gepredikt; maar de apostel toont, dat dit niet genoeg was om gelovigen te maken, *dat het geloof een gave Gods is*, Ef. 2:8. Dat er een almachtige kracht Gods bij het Woord moet komen die de mens doet geloven.

Ef 1:19 *Welke de uitnemende grootheid Zijner kracht zij aan ons, die geloven, naar de werking der sterkte Zijner macht.*

Dit is 't geen de apostel zegt,

Hebr.13:21. *Die volmake u in alle goed werk, opdat u Zijn wil moogt doen, werkende in u, het geen voor Hem welbehagelijk is.*

Neemt dit alles eens bij elkander; *de mens is zo blind, boos, onmachtig, dood*, als boven gezegd is. God laat velen het Evangelie prediken, maar het doet aan de meesten geen nut, maar anderen worden daardoor bekeerd, omdat God bij dat Woord hun Zijn Heilige Geest geeft, en in hen werkt, hetgeen Hij in anderen niet doet. Hij bestraalt hen met een wonderbaar licht, anderen niet; Hij neemt uit hen weg het stenen hart, en geeft hun een vlezen hart, anderen niet; Hij geeft hun het willen en het werken, het werk des geloofs met kracht, anderen niet. Zodat het onweersprekelijk is, dat God onmiddellijk het hart des mensen aanraakt en dat verandert.

XLII. Tegenwerping 1: Het Woord is *het zaad der wedergeboorte*, 1 Petr. 2:23. 't *Verlicht de ogen, 't bekeert de zielen*, Ps. 19:8, 9. 't *Is een tweesnijdend zwaard, levend*

en krachtig, en gaat door tot de verdeling der ziel en des geestes, Hebr. 4:12. Zo is dan het Woord genoeg, en daar behoeft niets bij te komen, en daar komt niet bij een onmiddellijk verlichtende en veranderende kracht Gods.

Antwoord:

(a) Al die plaatsen geven niet anders te kennen, dan dat God alles werkt door middel van het Woord.

(b) Zo 't Woord zulk een kracht in zich heeft, zo zou het eveneens werken op allen, die het horen, immers op die, welke in dezelfde omstandigheden zijn, hetwelk het nochtans niet doet.

(c) De Schrift zegt duidelijk dat het Woord zulk een kracht niet heeft, maar dat bij het Woord een onmiddellijke krachtdadige werking Gods moet komen.

1 Kor. 3:6. *Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt; maar God heeft den wasdom gegeven.*

XLIII. Tegenwerping 2: Zo bij het Woord nog een onmiddellijke en krachtdadige werking Gods moet komen, zo heeft de mens geen genoegzaam middel om zalig te worden.

Antwoord: 't Is geen middel, dat als de werkende oorzaak het gevolg kan voortbrengen, 't Woord is geen werkende oorzaak, maar alleen een middel in de hand Gods. De onmiddellijke werking is geen middel, maar de werkende Oorzaak. Dit middel, het Woord, geeft alle mensen niet, en daar God dit middel geeft, daar werkt Hij op allen niet door dat middel, maar alleen op degenen, *dien het Hem behaagt*. Maar zegt men, zo bij het Woord nog zulk een werking Gods moet komen, zo is het Woord niet genoeg om den mens zalig te maken; dat staan wij toe, en daarbij, dat dan de mens zich zelf, door middel van het Woord, niet kan bekeren.

XLIV. Tegenwerping 3: Als bij het Woord nog zulk een werking Gods moet komen, dan is de mens te verontschuldigen, als hij zich niet bekeert, want hij kan niet.

Antwoord:

(a) Door zulk een gevolg zou een heiden ook te verontschuldigen zijn, als hij niet volmaakt de wet der natuur volbrengt; want die kan ook niet; maar de apostel zegt, dat ze niet te verontschuldigen zijn, Rom. 1:20.

(b) De mens komt zover niet, dat hij voor *kan* niet staan blijft, maar hij blijft voor *wil* niet staan. En heeft de mens een onverschillige wil, om te kunnen willen en niet te willen, gelijk men zegt, zo heeft hij zich niet te beklagen; want hij gebruikt zijn vrije wil, om van God af te blijven en in de zonde te leven.

Aanhoudende tegenwerping: Maar men zegt, dat de mens niet kan willen, dies is hij dan te verontschuldigen.

Antwoord: Hij wordt noch van God, noch van het Woord, noch van enig schepsel verhinderd, geweerd of gehouden; maar wordt aan zichzelf gelaten. De mens is zo boos, zo vijandig tegen God, en heeft zulke sterke driften tot de zonde, dat hij daarom niet kan willen; *dies is het zijn eigen schuld*.

XLV. Tegenwerping 4: Door het stellen van zulk een krachtdadige en onmiddellijke werking Gods op de ziel, wordt de vrijheid van de wil van de mens verwoest en weggenomen.

Antwoord: Dat wordt ontkend. God werkt overeenkomstig de menselijke natuur, doch niet gelijk de ene mens op de ander, God doet de mens vrijwillig willen, gelijk in de schepping van een mens. Indien God in de mens de wil scheppende, de wil en de ziel aanraakt, zonder weg te nemen de vrijheid van de wil, waarom dan ook niet in de herschepping? In het eerste was de mens en zijn wil niet, maar werd geschapen. In het tweede is de mens en zijn wil dood.

Aanhouding: Zegt men, in de wedergeboorte zijn reeds de mogendheden der ziel, en die worden alleen maar in het geestelijke werkzaam gemaakt en gelijk de wil werkende gemaakt wordt in natuurlijke dingen, door natuurlijke beweegredenen, zo in het geestelijke, door geestelijke beweegredenen. Zodat hier geen onmiddellijke werking Gods op de wil kan gesteld worden, zonder de vrijheid van den wil te krenken.

Antwoord:

- (a) Zulk een redekaveling veronderstelt, dat de natuurlijke deugdzaamheid en de geestelijke, niet in hun *natuur*, maar in *trap* verschillen, hetwelk wij boven wel anders hebben getoond; dies is die redekaveling krachteloos.
- (b) Van het natuurlijke heeft de mens de eerste beginselen, daarom is de mens in staat, om door natuurlijke beweegredenen gebracht te worden tot het willen; maar in het geestelijke is de mens geheel dood; geheel boos, en hij is niet in staat, om door beweegredenen gaande gemaakt te worden, om geestelijk te willen en te werken; dies moet er een almachtige, bovennatuurlijke kracht komen, die de faculteiten geestelijk doet werken.

XLVI. Tegenwerping 5: Zulk een onmiddellijke aanraking Gods op de ziel, en de faculteiten [= zielsvermogens] derzelve is geestdrijverij.

Antwoord: 't Is niet, want geestdrijverij stelt openbaringen buiten en tegen Gods Woord, en stelt driften en schielijke bewegingen, die verstand en wil voorkomen; dat zijn maar ijdele verleidingen en fantasieën. *Maar de wedergeboorte is door het Woord, en doet werken naar het Woord.* Maar verstaat men door geestdrijverij, door de Geest Gods wedergeboren te zijn, door de Geest te leven en door de Geest te wandelen, en dat naar de regel van Gods Woord, zo hebben wij daar niet tegen, en de voorgestelde ongerijmdheid is geen ongerijmdheid.

Dus hebben wij getoond, dat de mens in zijn natuur ten enenmale onmachtig en onbekwaam is; in zijn eerste bekering noch alleen werkt, noch medewerkt, maar zich enkel passief heeft, [= gedraagt] en dat God door een bovennatuurlijke en almachtige kracht, verstand en wil onmiddellijk aanraakt en verandert, van blind ziende, van boos goed. Uit dat gezegde blijkt de waarheid van deze volgende vraag:

XLVII. Vraag: *Of God in degenen, die bekeerd worden, onweerstandelijk werkt, alle tegenstand van de boze natuur overwint, en hen metterdaad krachtdadig overbrengt van de geestelijken dood tot het geestelijke leven?*

De Remonstranten ontkennen het, wij stellen het.

De mens in de natuur haat God, kant zich tegen God aan, en tegen het Woord en het Evangelie, dat is de staat van alle mensen. Als nu de ene bekeerd wordt, en de andere niet, dat vloeit niet uit de mens, omdat de ene door zijn vrije wil de genade aanneemt, en de andere die verwerpt; *maar dat vloeit uit de krachtdadige werking Gods*, in de ene

dat werkende, en in de andere niet. Niet alleen bestralende krachtdadig het verstand, dat onweerstandelijk verlichtende, en de genegenheden onweerstandelijk gaande makende; maar ook de wil, die onwillig is, onweerstandelijk bewerkende, dat die wil en vrijwillig wil, niet door een vrijheid van onverschilligheid om iets te doen, of niet te doen, *maar door een vrijheid van vanzelfsheid, willende door eigene keur en gewilligheid*. Dit blijkt uit de drie voorgaande bewezen stellingen; verder:

XLVIII. 1. Indien de mens blind is, en niet weet hoe het wezen moet; indien de mens, die boos en vijandig tegen God is, haat en zich tegenkant tegen al, wat zich van God in Zijn Woord en de bekeerden opdoet; indien hij geheel onmachtig is en niet kan; indien de mens geheel dood is, ten opzichte van het geestelijke leven, gelijk hij is, en bewezen is zo te zijn. Ziet een zulke nu, als die bekeerd wordt, zo kon hij met zijn tegenstand de krachtdadige werking Gods niet afkeren, en *niet verhinderen zich te veranderen, zijn hart en wil in een andere staat te brengen*, gelijk een dode, die opgewekt wordt, zijne levendmaking niet kan tegenstaan; dies is *de bekerende almachtige kracht Gods onweerstandelijk werkende*.

2. Indien de mens in zijn bekering alleen lijdelijk is, en alleen als een voorwerp de werkingen Gods ontvangt, en ganselijk niet medewerkt, gelijk bewezen is; zo dan, als die mens wordt bekeerd, zo wordt hij veranderd door een almachtige, alles overwinnende, alles doordringende en onweerstandelijke werking Gods; want dat enkel lijdelijk is, dat als een voorwerp de werking ontvangt, kan noch tegen, noch medewerken.

3. Indien God in de bekering met een almachtige kracht niet alleen het verstand verlicht, en de genegenheden gaande maakt; maar ook de wil onmiddellijk aanraakt en verandert, deze van onwillig gewillig makende, zo is de werking Gods in des mensen bekering onweerstandelijk. Nu, het is een almachtig werkende kracht, een scheppen, een wederbaren, opwekken uit de doden, hart veranderen, het stenen hart wegnemen, en een vlezen te geven, enz. gelijk boven getoond is. Zo is dan de werking Gods in des mensen bekering onweerstandelijk almachtig, overwint alles, dringt alles door.

4. *De roeping is naar Gods voornemen, om die en die het eeuwige leven te geven, en door de weg van bekering en geloof dat leven deelachtig te maken allen en alleen die, welke Hij daartoe uitverkoren heeft.* (Ziet de Verkiezing, hfdst. VI) Dit blijkt:

Rom. 8:30. *En die Hij te voren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt.*

Ziet daar, een onverbreekelijke band; *God brengt de uitverkorenen door de roeping tot de zaligheid. God maakt ze zalig en roept ze met een heilige roeping ... naar Zijn eigen voornemen en genade*, 2 Tim. 1:9. Worden ze dan naar dat voornemen, om hen zalig te maken, geroepen, zo kan de roepende kracht Gods niet weerstaan worden, God krijgt Zijn voornemen. *Hij heeft het in Zijn raad besloten, wie zal het dan breken?* Jes. 14:27. Hieruit is het dan klaar en vast, dat de roeping onweerstandelijk is.

Laat ons nu eens zien, wat hiertegen ingebracht kan worden.

XLIX. Tegenwerping 1: Zulke plaatsen, dewelke uitdrukkelijk zeggen dat de mens de roeping tegenstaat:

Jes. 45:2. *Ik heb Mije handen uitgebreid de ganse dag tot een wederstrevig volk.*

Ezech. 12:2 ... *u woont in het midden van een wederspanning huis, dewelke ogen hebben om te zien, en niet zien, oren hebben om te horen, en niet horen; want zij zijn een wederspanning huis.*

Matth. 23:37 ... *hoe menigmaal heb Ik uwe kinderen willen bijeenvergaderen ... en gijlieden hebt niet gewild.*

Hand. 7:51 ... *u wederstaat altijd den Heiligen Geest; gelijk uwe vaders, also ook gij.*

Antwoord: Al deze plaatsen spreken niet van de inwendige roeping, van de dadelijke overbrenging, van de wedergeboorte, waarover het verschil is, of die werking des Heiligen Geestes kan tegengestaan worden; maar die spreken van de uitwendige roeping, van de aanbidding van Christus tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en heerlijkmaking. Dat de mens, die niet uitverkoren is die tegenstaat, dat staan wij ganschelijk toe. 't *Bedenken des vleses is vijandschap tegen God*; de natuurlijke mens haat God, haat de heiligheid, kan niet anders dan de aanbidding verstoten en tegenstaan; maar daaruit volgt niet dat die, welke wedergeboren worden, die almachtig werkende kracht des Heiligen Geestes, de mens van dood levend, van onwillig gewillig makende, kon tegenstaan. Dat ontkennen wij, en die plaatsen spreken daarvan niet. Ziet van het onderscheid van de uitwendige en inwendige roeping, boven § 7.

L. Tegenwerping 2: Matth. 11:21, *Zo in Tyrus en Sidon de krachten waren geschied, die in u geschied zijn, zij zouden zich eertijds in zak en as bekeerd hebben.* Hier blijkt dat de mens zich zelf bekeren kan, en kan de mens zich bekeren, zo is 't in zijne vrije willekeur, of hij zich bekeren wil of niet, en dienvolgens geschiedt de bekering niet door een onweerstandelijke kracht Gods.

Antwoord:

(a) Deze plaats spreekt niet van de ware verandering en wedergeboorte, maar van de uitwendige bekering in stof en as, welke wel volgt op 't historisch geloof, 't welk door wonderen veroorzaakt wordt.

(b) 't Is een vergrotende wijze van spreken, waardoor de Joden van hun onverantwoordelijke boosheid en ongelovigheid overtuigd werden, dat ze groter was dan zelfs van de heidenen. Ziet zulk een wijze van spreken:

Luk 19:40. ... *Ik zeg ulieden, dat, zo deze zwijgen, de stenen haast roepen zullen.*

Tegenwerping 3: Luk. 7:30: *De Farizeeën en Wetgeleerden hebben de raad Gods tegen zich zelf verworpen* Zo men den raad Gods verwerpen kan, zo is die niet onweerstandelijk.

Antwoord: Door Gods raad wordt niet Gods voornemen verstaan, maar die uiterlijke aanbidding door het Evangelie, raadgevende, hoe men de toorn Gods ontvlieden kan dat deze tegengestaan kan worden, en ook tegengestaan wordt van de onbekeerden, totdat een alles overwinnende en onweerstandelijke kracht Gods komt, staan wij ganselijk toe maar deze onweerstandelijke werking Gods geschiedt aan niemand dan aan de uitverkorenen; deze wil God bekeren, en daar is niemand, die het zal kunnen verhinderen.

De overige tegenwerpingen zijn in de vorige verschilpunten beantwoord. De praktijk zal in de twee volgende hoofdstukken worden voorgesteld, enz..

HOOFDSTUK 31

VAN DE WEDERGEBOORTE

Dus hebben wij gezien 't werk Gods in de bekering des mensen; nu gaan wij voort tot de mens, die de werking Gods ontvangt, en daardoor wedergeboren wordt.

I. WEDERGEBOORTE is een woord, ontleend van de geboorte des mensen; verstaande daardoor *niet alleen het baren, maar insluitend ál de werkingen, de ontvangenis, de groei en het geboren worden*. Want men moet niet menen, dat een mens vóór zijn wedergeboorte leven heeft, 't welk, als voorbereiding tot de wedergeboorte, - moetende dan daardoor verstaan de bekering, - zou zijn. Neen, de mens is vóór zijn wedergeboorte dood, en krijgt door de wedergeboorte leven. Tussen dood en leven is geen derde staat, zo ook niet tussen bekeerd en onbekeerd.

Hoewel men onderscheiden kan: *roeping, wedergeboorte, bekering, heiligmaking*, als opeenvolgend, uit de vorige vloeiende, gebruikt nochtans de Schrift niet altijd dat onderscheid, maar sluit het wel alles in, in het een of het ander woord.

De wedergeboorte is noodzakelijk, niet wegens de rechtvaardigheid Gods, maar wegens de wil Gods. Zonder voldoening aan de rechtvaardigheid Gods kan volstrekt geen mens zalig worden. Maar omdat de wedergeboorte niets doet tot voldoening voor de schuld en tot verkrijging van het recht tot het eeuwige leven, zou het niet strijden tegen de rechtvaardigheid Gods, een uitverkoren en door Christus' dood verzoende, alleen in de tijd van zijn sterven in een volmaakte staat in een ogenblik over te brengen, en zo in de zaligheid op te nemen, indien Hij het zo gewild had. Zoals geschiedt het ook aan de kinderkens vóór de geboorte en vóór het gebruik van hun verstand stervende.

En zoals ook alle wedergeborenen, meer of minder leven hebbend, vroeger of later bekeerd werden, in één ogenblik in hun sterven volmaakt gemaakt worden. Maar 't is de wil en wijsheid Gods, geen volwassenen in de hemel te brengen, tenzij God hen eerst in dit leven heeft wedergeboren door middel van het Woord.

II. Dat de wedergeboorte noodzakelijk is, blijkt hieruit:

1. Joh. 3:3, 5: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien. Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan het koninkrijk Gods niet ingaan.* Doe hierbij Ezech. 18:31: *Maakt u een nieuw hart en een nieuwen geest; want waarom zout gij sterven, o huis Israëls!* Die dan geen nieuw hart krijgen, die zullen sterven.
2. Zoekt vrij de gehele Bijbel door, gij zult niet één enige vinden, die zalig is geworden zonder wedergeboorte, hoe burgerlijk en uitwendig godsdienstig zij ook waren. Zelfs een Nicodémus, een leraar in Israël, een onberispelijk man; zelfs een Paulus, die onberispelijk naar de wet was, had de bekering van node zou hij zalig worden.
3. En

- (a) hoe zou een mens omgang met God kunnen hebben zonder wedergeboorte? De mens is in zijn natuur duisternis, boos en vijandig tegen God, enkel vuiligheid, en God echter is licht, is heiligheid; godlozen kunnen met Hem niet verkeren, Psalm 5: 5-7. Zo de mens dan met God omgang zal hebben, zo moet hij bekeerd worden.
- (b) 't Is ook de belofte des verbonds, dat God Zijne bondgenoten bekeren zou Jer. 31:33: *Dit is het verbond ... Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven.* Ezech. 36:26, 27: *Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vleses hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen.* Die dan geen nieuw hart heeft, die is geen bondgenoot. Alle bondgenoten ontvangen een nieuw hart.
- (c) De wedergeboorte is ook het einde van Christus' lijden en sterven, Tit. 2: 14. *Die Zich zelf voor ons gegeven heeft, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelf een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken.*

Die dan deel aan Christus' verdiensten heeft, die wordt, wedergeboren. Wien Christus is tot rechtvaardigmaking, dien is Hij ook tot heiligmaking.

III. Is de wedergeboorte zo noodzakelijk, dat zonder dezelve geen zaligheid te verwachten is, met wat een bekommering moest een mens dan aangedaan zijn, om wedergeboren te worden! Want van nature is hij onherboren, dood, en gaat ten verderve. Hoe bezorgd moest ieder dan zijn, om te weten in wat staat hij in dezen opzichte is! Hoe moest men vragen: *Ben ik het?* Stel u zelve deze vraag voor: *Ben ik al wedergeboren?* En zie wat u daarop antwoorden zult: ja of neen; want een derde staat is er niet.

(a) Velen zijn zo door en door boos, dat ze nooit zich deze vraag voorstellen, en als die vraag tegen hunnen dank op hun hart komt, zo werpen ze die onbeantwoord weg, als een zaak, daar ze een weerzin aan hebben, of als een zaak die hun niet aangaat, of, omdat ze wel weten, dat het onklaar opkomen zou, en dat ze dan onrustig zouden worden, en met zo een vermaak in de zonden niet zouden kunnen voortgaan, en dat dient hun niet.

(b) Anderen slaan aan de goede kant over, en maken verbeeldingen, dat ze al wedergeboren zijn; óf, omdat ze het gaarne hadden, dat zulk een leven, als zij leiden, wedergeboorte was, en dat daarop de zaligheid zou volgen; óf, omdat ze zulke kwade gedachten van zichzelf niet willen nemen, dat ze onbekeerd zijn, en alzo voor tegenwoordig in staat van niet zalig te worden; of, omdat ze eens verschrikt zijn geweest wegens de verdoemenis, en bedroefd zijn geweest over een vuile en schandelijke zonde, en dat ze gebeden hebben om vergeving, en nu zich van vele zonden afhouden, daar ze te voren in leefden, en nu naarstig ter kerk gaan, en zo leven, dat er niet op te zeggen valt; daar gaat de mens mee naar bed, en slaapt gerust in de zonde.

(c) Anderen zijn meer opmerkende, zouden zich niet gaarne bedriegen, zijn bekommerd, maar kunnen niet tot beslissing komen, omdat ze de natuur van de wedergeboorte niet wel kennen, en omdat ze geen licht genoeg hebben om zich te kennen en te weten de dingen, die hen geschonken zijn.

Aan deze allen zullen wij de natuur van de wedergeboorte openleggen, opdat een iegelijk zich daarin zou kunnen spiegelen, opdat daardoor de onbekeerden mochten worden overtuigd, en de wedergeboorte zoeken, en opdat de bekeerden daardoor hun wedergeboorte mochten kennen, zich verblijden, en opgewekt worden tot betoning van, en groei in dezelve.

Deze zes dingen zullen wij van de wedergeboorte zeggen:

1. Dat de wedergeboorte een geheel andere natuur voortbrengt dan de natuurlijke kennis Gods.
2. De staat, waaruit de wedergeboorte de mens brengt, en de staat, waarin zij overbrengt.
3. Het middel van de wedergeboorte.
4. De onderscheiden wijze.
5. De verscheidenheid van tijd.
6. De vruchten.

IV. 1. Weet dit met opmerking, dat het geestelijke leven, 't welk men door de wedergeboorte bekomt, van een geheel andere natuur is dan de deugdzaamheid, die uit het licht der natuur, of ook uit de uitwendige verlichting door het Woord voortkomt. Zij verschillen niet in trap, niet daarin, dat de wedergeboorte de mensen meer zonden doen laten, en meer deugd doet doen, 't welk de natuurlijke mens zich inbeeldt, en daardoor licht tot die verleidende gedachte komt, dat hij wedergeboren is; maar zij verschillen, in aard, in natuur, in het wezen. Zie hfdst. XXX § 22-24.

V. 2. De staat waaruit en waartoe de wedergeboorte brengt is van de dood tot het leven. (a) De staat waaruit is *de geestelijke dood*. De lichamelijke dood is de scheiding van ziel en lichaam, de geestelijke is de afscheiding der ziel van God. God heeft de mens zo geschapen, dat hij geen recht vermaak en genoegen hebben kan, dan in God, en Hij heeft Zichzelf daartoe aan de mens bekendgemaakt, en deed de mens vóór de val in Zijn gemeenschap leven.

Na de val is de mens geheel van God afgescheiden, hij kent God niet, hij zoekt en liefst God niet, God is zijn vermaak niet, is niet het Voorwerp van zijn vrees en gehoorzaamheid. De mens dus afgescheiden, wil van God wel afgescheiden blijven, en hoe meer men hem in die afgescheiden staat gerust laat, hoe liever hij het heeft, als hij 't in het aardse maar naar zijn genoegen heeft. *Laat de Heilige Israëls van ons ophouden!* Jes. 30:11. *Wijk van ons! want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust*, Job 21:14. Van God afgescheiden zoeken ze hun enig vermaak in de schepselen, ieder naar zijn gelegenheid, karakter en gewoonte. 't Aardse is in hun ogen heerlijk, beminnelijk, waardig gezocht en nagejaagd te worden. De mens heeft faculteiten of vermogens der ziel, verstand, wil, genegenheden behouden, deze nu moeten voorwerpen hebben om hen te volmaken en te vermaken; daarnaar is hij nu dood of levend, naardat de voorwerpen zijn, waarnevens hij bezig is. Is 't God op de rechte wijze, 't is leven; is 't iets anders dan God, is het iets dat tegenover God staat; is 't het zienlijke, is 't het schepsel, hij is dood. Dus zijn alle mensen dood:

Ef. 4:18. *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods.*

Ef. 2:12 ... *zonder God in de wereld.*

Ef. 2:5. *Ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft (Hij) ons levend gemaakt met Christus.*

Op de zondedood volgt de eeuwige dood: *De bezolding der zonde is de dood*, Rom. 6:23. *Over deze heeft de tweede dood geen macht*, Openb. 20:6. Uit deze staat worden de uitverkorenen gered door de wedergeboorte.

(b) Die staat, waarin zij overgebracht worden, is het geestelijke leven, namelijk, de gemeenschap met God. Als God een ziel wederbaart, zo brengt Hij haar in het licht, en doet haar zien, dat al hare ellende bestaat in de afscheiding van God, Hem ongelijk te zijn, en het zijn onder Zijn toorn; en dat al haar heil, vermaak, genoegen en zaligheid is in God te zien. Hem te hebben tot een verzoend God, in Zijn gemeenschap te leven, en Hem te lieven en te vrezen. Naar dat dit klaarder en in hoger trap is, daarnaar heeft de ziel blijdschap. Door de wedergeboorte leeft Christus in hen, Gal. 2:20; zijn ze één met God, Joh. 17:21; *wandelen met God*, Gen. 5:22, en *in 't licht van Zijn aangezicht*, Psalm 89:16; *waarin verzading der vreugde is*, Psalm 16:11. *'t Is hun goed nabij God te zijn*, en God te hebben tot hun Deel, Psalm 73:26, 28.

Hierdoor wordt God het Voorwerp van hun liefde, vrees en gehoorzaamheid, en hun werken worden *in Gode gedaan*, Joh. 3:29. Dus leven ze door de Geest en wandelen door de Geest, Gal. 5:25.

VI. 3. Het derde dat in aanmerking komt, is *het middel*, waardoor de mens wedergeboren wordt, dit is alleen het woord Gods, 't zij gelezen, 't zij gehoord, 't zij op wat wijze hij ook komt tot kennis van de waarheden, alleen door het Woord geopenbaard.

Jak. 1:18 *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid.* 1 Petrus 1:23. *Gij, die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord Gods.*

God gebruikt wel uitwendige middelen, waardoor de mens ontsteld wordt, en tot inkeer komt; zoals armoede, buitengewone oordelen over land, huis of persoon, vrees en gevaar des doods, dromen, verbeeldingen in de fantasie, alsof ze gezichten zagen, zonderlinge uitreddingen en lichamelijke voorspoed, 't zien van de Godzaligheid van anderen en hun onderlinge liefde en andere voorvallen; *doch die zijn geen middelen tot bekering, maar alleen middelen om hen tot het Woord te brengen*, om hen gedwee te maken, om zich daardoor te laten bewerken. Maar het Woord alleen is het middel; die geen kennis van de weg tot zaligheid bekomen: hun bekering is geen ware bekering.

VII. 4. Het vierde dat aan te merken is, is *de wijze van wedergeboorte*, welke zeer verscheiden is;

- (a) Sommigen worden schielijk, in een korte tijd overgebracht, als in één ogenblik, gelijk Zachéus en de moordenaar; velen op de Pinksterdag, de stokbewaarder. Anderen langzamer.
- (b) Sommigen worden overgebracht door en met grote verschrikkingen en ontsteltenissen der wet, des doods en der verdoemenis, zoals op de Pinksterdag, en de stokbewaarder, Hand. 16:27.
- (c) Sommigen op een zeer Evangelische wijze. De zaligheden en de volheid van de Middelaar Jezus Christus overstelpen de ziel, en de zoetheid van de Evangelische goederen vervullen zó hun ziel, dat ze geen tijd hebben, aan hun zonden met

verschrikking te denken. Maar zij worden als verslonden door het Evangelie, en zij ontvangen Jezus met blijdschap als Zachéus, Lukas 19:3, 10.

- (d) Sommigen brengt de Heere over in vele bedaardheid, door het gezicht van de waarheden; in bedaardheid zien ze hun zonden en ellendige staat buiten Christus, en de zaligheden der bondgenoten, alsmede de waarheid van de aanbidding van Christus door het Evangelie aan hen. In dit beschouwen der waarheden worden ze allengskens (langzamerhand) en buiten hun weten veranderd, en worden der waarheid gehoorzaam, en door de kennis van de waarheid worden ze gelovig, en hun hart wordt gereinigd, 1 Petrus 1:22. Zij hebben niet veel smartelijke droefheid, ook geen verrukkende blijdschap, maar een genoeg in, en zoete goedkeuring van de waarheden, zo ten opzichte van hun ellende, als zaligheid in Christus, en hun aanneming van, en verlaten op Christus. Dit zijn doorgaans de bestendigste en vaste Christenen.
- (e) Sommigen worden bekeerd allengskens, met vele verwisselingen van droefheid, blijdschap, geloof, ongeloof, strijden, overwinningen, vallen, opstaan; en dit is de gewone weg, dien God doorgaans houdt in de bekering van de meesten. Als ik zeg, alengskens, dan bedoel ik de bekering in 't brede, met al haar omtrek, van de eerste overtuiging, tot de bewustheid dat men Christus aanneemt. Want anders is het een zekere zaak, dat de bekering in één ogenblik geschiedt, in één moment wordt de ziel van dood levend; tussen dood en levend zijn is geen tijd. Omdat deze wijze van bekering de gewoonste is, zo zullen wij ze in haar begin, voortgang en einde wat breder openleggen, opdat een ieder zich daarin zou kunnen spiegelen.

Maar dat zeggen wij vooraf, *dat niemand bekommerd moet zijn over de wijze van bekering, omdat hij niet is overgebracht op deze of gene wijze*, die men zichzelf voorschrijft, of op welke anderen bekeerd zijn. Als de bekering er is, dan is het wél, en ziet tot uw ontsteltenis niet terug op de wijze, al was de wijze van bekering in u zodanig, dat gij nooit iets dergelijks gelezen of gehoord had. Want de wegen Gods zijn wonderbaar, en de een ondervindt wel iets, daar de andere niet van weet, ook in de gewone weg tot bekering; maar men moet dikwijls terugzien op al de voorzienigheden en wegen, waardoor God ons geleid heeft, dat geeft ons stof van verwondering, van verheerlijking van God, en van vaststelling van zijn staat.

VIII. *De gewone weg van bekering.*

Verbeeldt u een groep mensen, die naar een plaats wandelen; daar komt iemand hun naroeven, en zegt: u wandelt op een dwaalweg, deze weg leidt niet naar de plaats, waar naar u toe wilt. Ga niet verder! Een weinig verder is een troep moordenaars, die u zullen beroven en doden. Maar kom, ik zal u op een zekere en veilige weg leiden, naar de plaats waar u graag wilt zijn.

- Sommigen horen wel het geluid van de roepende, maar verstaan niet wat hij zegt, en 't is hun de pijn niet waard staan te blijven, en te vragen wat hij te zeggen heeft; en zo gaan ze al voort.
- Anderen horen en verstaan de roepende wel, maar belachen hem, denkende, wij weten de weg zowel als hij, en menen wel dat zij op de rechte weg al wandelen, en zij menen dat deze weg veilig is, en vrezen voor geen gevaar. Daarom gaan ze verder.

- Anderen worden bedenkelijk wat ze doen zullen: óf voortgaan, óf wederkeren, en óf zij nemen besluit om voort te gaan, óf zij blijven tussenbeide, dan herwaarts, dan derwaarts hellende, staan, totdat de nacht hen overvalt.
- Anderen zijn terstond op het geroep vaardig, en keren schielijk wederom, maar 't duurt niet lang, zij beginnen zich te bedenken, deze weg valt hun te ongemakkelijk, de eerste was gemakkelijker; dus verlaten zij hun ingeslagen weg, en gaan voort in de eersten.
- Anderen overwegen de zaak, geloven hem die roept, hem kennend als oprecht; en de zaak wel wetende, vrezen voor het gevaar, ziende dat de aangewezen weg recht toe recht aan leidt naar de plaats waar ze gaarne waren, al is 't dat die wat moeilijk schijnt; vandaar verlaten zij geheel de eerste weg, en volgen in bestendigheid hun leidsman, en komen zo ter plaatse van hun begeerte, waarvan de anderen verstoken blijven. Dit is zo een zinnebeeld, brengt dit over tot de zaak der bekering.

Zo gaat het in de bekering des mensen. God roept allen, die onder de bediening zijn, waarschuwend hen voor verderf, en nodigt ze tot zaligheid, en toont hun de weg: Jezus Christus. Velen geven gans geen acht daarop, en laten het daar, als een zaak, die hun niet aangaat. Anderen horen eens, maar gaan weer heen; anderen worden overtuigd, en ontvangen algemene bewerkingen des Heiligen Geestes; algemeen noem ik ze, omdat beide, uitverkorenen en onbekeerden die deelachtig worden. Deze zijn gewoonlijk overtuigingen van zijn ellendige staat, bevassing en indruk van zaligheid en verdoemenis, schrik voor de toorn Gods, kennis van de Heere Jezus en de verborgenheden des geloofs, hoogachting van de staat der kinderen Gods, een wens om mede één van die te zijn, voornemens om zich te bekeren, bidden, lezen van Gods Woord, historisch geloof, zich voegen bij de Godzaligen, de grove besmettingen der wereld te ontvlieden, en dergelijke.

IX. Deze zaken worden, én uitverkorenen én onbekeerden, beide wel deelachtig, hoewel het gelooflijk is dat de uitverkorenen, dien deze bewegingen voorbereidingen zijn tot de wedergeboorte die zaken wel in meerder trap ontvangen; doch ook dan zijn ze dood. En zijn niet nader aan het leven, alsof ze die bewegingen niet hadden. Die voorbereidingen zijn geen beginselen van het leven, en ook, zij komen niet voort uit de mens zelf, maar zij zijn werkingen Gods in de mens.

- Velen van deze geroepenen laten het bij een Felix-vreze, een Agrippa's-beweging, een Saulus-bekering en Farao's verandering blijven, *en keren wel weer met de hond tot hun uitbraaksel, en met de gewassen zeug tot de wenteling in het slijk*, en gaan hun ouden gang.
- Anderen nemen de waarheid met vreugde aan, en schieten ras op, maar hebben noch wortel noch ware vrucht, ofschoon er een gedaante van Godzaligheid mocht bijkomen. Zij houden het met de Godzaligen en de Godzaligheid, zolang zij hun belang daarbij vinden; maar als verdrukkingen komen om des Woords wil, of als ze met die weg te verlaten, meer eer of winst zien te doen, dan verlaten ze dezelve, en worden wel de bitterste vijanden.

X. Maar in de uitverkorenen, in welke de Heilige Geest met oogmerk om hen te bekeren, de algemene bewegingen werkt:

(a) blijven de bovengezegde zaken bestendiger, en als zij schijnen geheel weggegaan te zijn, zo blijft er nog wat smeulen, en zij komen telkens wederom boven, en de aanvallen komen rasser op elkander, en gaan dieper en ernstiger; verdoemd te worden doet sommigen de haren ten berge rijzen van verschrikking; de zaligheid, vergeving van zonden, verzoening en vrede met God, Gods liefde tot hen, en wederom God te kennen, te vrezen, lief te hebben, te gehoorzamen en te verheerlijken, zijn hun zo beminnelijk, dat ze hun zielen niet gerust kunnen stellen zonder die; vergeten ze dit enige tijd door deze of gene gelegenheden of begeerlijkheden, de zaak blijft evenwel in de grond huns harten, de ernst verdubbelt en bobbelt wederom op, zij bevinden zich van alle zaligheid ontbloot, en zij moeten ze hebben, het koste wat het koste.

(b) Deze ontstelden en verlangenden, 't zij dat ze in de kennis der waarheid niet wel onderwezen zijn, of geen bekwame handleiding hebben, of dat ze meer de natuur dan de onderwijzing uit het Woord volgen, begeven zich doorgaans tot bidden, schreien en afhouden van zonde; niet dat deze dingen kwaad zijn en niet moesten gedaan worden, maar zij hebben 't rechte einde daarmede niet voor, zij willen God daardoor bewegen, dat Hij hun die zaligheden schenkt, niet opmerkende, dat het eerst aan de kant van God, en niet aan des mensen zijde begonnen wordt, en dat God door een hatelijke en walgelijke zondaar, in zichzelf zijn en blijven, wel tot toorn, maar niet tot genadegiften bewogen kan worden, wegens Zijn heiligheid en rechtvaardigheid.

Deze, hun gedurige zonden, vallen en afwijkingen na hun poging om God te zoeken, na hun bidden en ernst om tegen de zonden te strijden, gewaarwordende, worden verlegen en moedeloos, omdat ze denken, dat de goede genegenheden Gods, die zij hoopten dat ze winnen zouden met hun goed gedrag, daardoor wederom veranderd zijn. Dus handelen zij met God als men met een mens handelt; zij schrijven Hem bewegingen toe, alsof Hij een mens ware, en beelden zich stilletjes in, dat zij eerst beginnen moeten; dat het aan hun werk hangt. Dit loopt zo enige tijd heen.

(c) Dezen, als ze nu de zaak dieper beginnen in te zien, zo bemerken zij, dat al hun bidden en goeddoen God niet bewegen kunnen om hen te helpen, en God niet aangenaam kan zijn, ja dat het alles zo zondig is aan alle kanten, dat het Gods toorn verdient. Hierop worden ze radeloos, en beginnen te denken dat ze nooit zalig zullen kunnen worden; hier begint de duivel zijn heimelijke aanvallen in 't werk te stellen, en hun eigen hart welt ook vele ongelovige en nare gedachten op: 't is met u te laat, je hebt de tijd der genade verzuimd, je hebt te lang gezondigd; je hebt te zwaar gezondigd; had je die en die zonde niet bedreven, dan zou er misschien nog genade te hopen zijn geweest, maar nu is het buiten hoop; je hebt de zonde in de Heiligen Geest begaan, en voor die zonde is geen vergeving; gij zijt misschien niet uitverkoren, en dan is alles tevergeefs, en 't is verloren arbeid, de hoop is uit. Is 't alles wel waarheid, is 't geen wijsmaking van mensen, zijn 't geen fantasieën en inbeeldingen? Hierbij komen soms boze gedachten en lasterlijke ingevingen. Door dit alles worden de zielen jammerlijk gekweld, en men begint te denken het werk te laten staan, en in moedeloosheid in te zinken, en er uit te scheiden.

(d) Hier komt bij, dat ze nu klaar gewaarworden, dat ze God niet kunnen dienen, noch enige weldaad in zegening van Hem kunnen ontvangen, tenzij dat ze met God verzoend

worden, en dat ze met God niet verzoend kunnen worden, dan door volkomen voldoening aan Zijn rechtvaardigheid, door het dragen van de straf, die tot hun zonde behoorde, dat is tijdelijke en eeuwige, en dat tot zalig te worden behoort een volmaakte heiligheid. Zij worden in hun gemoed overreed, dat zij het een noch het andere kunnen doen, en dat het dan nu aan hun zijde wanhopig staat, 't welk dan nieuwe verlegenheid baart.

(e) Alzo woelende, beginnen ze de noodzakelijkheid van een Borg te zien, en leren Jezus Christus, Dien zij te voren maar door de Naam kenden, wat nader van nabij te aanschouwen in Zijn naturen, ambten, vernedering en verhoging. Zij erkennen, dat Hij de bekwame Borg is, om de mens, die niet dan zonde is, door Zijn lijden en sterven met God te verzoenen, en Hem te Zijn wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking, verlossing en eeuwige zaligheid. Zij achten onuitsprekelijk hoog 't geluk van diegenen, die deze Heere Jezus tot hun Zaligmaker hebben. O, wilde Hij dat voor hen zijn! Maar zij vrezen neen. Zij denken wel, indien de Heere Jezus zo gewillig was om hen aan te nemen, als zij gewillig zijn om Hem tot hun Zaligmaker te hebben, zij zouden gewis behouden worden.

(f) Zij beginnen soms hoop te scheppen, en gevoelen soms aanmoedigende bewegingen in predikatiën, in 't lezen van Gods Woord, in 't gebed, in een samenspraak, in 't lezen van een stichtelijk boek, of door een andere ontmoeting. Op die hoop beginnen ze wederom te arbeiden, maar in hun eigen krachten, en met een verkeerd oogmerk, namelijk, om God te bewegen; zij nemen opzetten: nu zullen ze zich nauw wachten voor de zonde, nu zullen ze aanhouden in het bidden, enz. En dan hopen ze, zullen ze Christus bewegen, dat Hij Zich over hen erbarme en hen aanneme. Maar de Heere ontdekt hen hun ganse onmacht, Hij toont hen de geestelijkheid van de wet, die ze te voren niet zagen, en hun geesteloosheid meer dan ooit; zij worden hun duisternis in alle geestelijke dingen meer dan te voren gewaar. Hij laat hen los, en daarhenen vallen, totdat zij de gruwelijkheid der zonde, hun walgelijkheid, hatelijkheid, onverdragelijkheid en alleszinse onmacht zien; zodat ze in dat gezicht zo klein worden als een worm, als de verloren zoon. Dus verliezen ze allen moed op hun werk.

(g) Tot zodanig een laagte gebracht zijnde, wachten ze alleen op voorkomende genade. Elke goede gedachte, ieder stapje dat ze naar Christus doen, ja iedere opslag der ogen naar de hemel om genade, 't minste neerdruipe traantje, de minste zucht erkennen zij een goedheid van God te zijn, en 't bedroeft hen, dat ze in die erkenning nog zo duister zijn.

(h) Hierbij komt allengskens een meerdere kennis en geloof, dat de Heere Jezus door het Evangelie een ieder, die het hoort, roept: *die wil, dat hij komen mag*, en dat hij in 't bijzonder van de Heere Jezus geroepen wordt, met belofte, dat Hij de komende niet zal uitwerpen. Hierdoor wordt de hoop wederom levendig en zuiverder dan te voren; zij wenden zich naar Hem toe, zij zien naar hem uit, zij verlangen, zij reikhalzen, zij wachten dan in stille bedaardheid; dewijl het een vrije genade is, en zij machteloos zijn; dan met hope, dan met bestrijding en droefheden, totdat ze meer vrijmoedigheid krijgen, Hem aannemers, zich zonder enige uitbeding ganselijk aan Hem overgeven, en het op Hem zetten; en dus komen ze met de heiligheid en voldoening van hun aangenomen

Borg tot God, en vragen Hem door de opstanding van Jezus Christus uit de doden: *Is Christus niet mijn Borg? Heeft Hij voor mijn zonden niet betaald? Ben ik nu niet verzoend met U? Zult Gij mij dan nu niet in genade aannemen?*

En dus zich kerende tot de beloften Gods in zijn Woord, 't welk een gedurige stem van de hemel is, zo omhelzen ze al de beloften des Evangelies, of in 't algemeen; of deze of gene Schriftuurplaats komt krachtig op hun hart, en dus horen ze door het geloof beloften als een antwoord Gods, en drukken die dan op hun hart, als aan hen gedaan, dewijl zij die gestalten, in die plaatsen vermeld, in zich bevinden. En zo bevinden ze zich, 't zij klaarder, 't zij duister, 't zij met minder, 't zij met meerder strijd, 't zij met minder of meerder vrede en troost, *gerechtvaardigd*, en dat hun consciëntie gereinigd wordt van de dode werken, en dat ze vrede bij God hebben door, Jezus Christus. Zij worden verzekerd, dat het geen inbeeldingen en eigenwijsmakingen; maar enkel waarheid is, dewijl hun gestalte en het Woord overeenkomt, waarbij dan soms ook wel komt de verzegelende kracht des Heiligen Geestes, *getuigende met hun geest, dat zij kinderen Gods zijn*. Uit deze grond komt liefde tot God en Jezus Christus voort, en uit deze liefde de ware heiligheid, het zorgvuldig wachten voor de zonde, de verloochening van de wereld, van hun eigene begeerlijkheden en van eigen zin, de zorgvuldige betrachting van allerlei deugden, om de Heere als hun verzoend Vader, alleszins welbehagelijk te zijn.

XI. Deze toepassing van de voldoening en heiligheid van Christus geschiedt niet eens, en daarmede gedaan, en ter zijde gelegd zijnde, daarvan af te zien, en zich dan maar voorts tot heiligmaking bevljigende, maar *'t is de dagelijkse oefening der gelovigen*, juist niet als telkens weer buiten de genade, en als vanvoren aan Christus aannemende, maar om gedurig in Christus te leven, en de weg der verlossing al dieper en dieper in te zien, dewijl daar geen doorgronden aan is, en telkens al iets voorkomt, dat men tevoren niet zag, waardoor men telkens aangewakkerd wordt tot dankzegging, verwondering en verheerlijking van God. Maar er is gedurig noodzaak om zich Christus gedurig toe te passen tot rechtvaardigmaking, dewijl de gelovigen door hun zonden de klaarheid van hun staat, de vrede der consciëntie verliezen, die door het dadelijk aannemen van Christus telkens meer bevredigd wordt. Niet alsof zij telkens uit de genade waren uitgevallen, - hoewel vele zwakken en eerstbeginnenden door de zwakheid huns geloofs, en door grote en langdurige verlatingen, bestrijdingen, dodigheden, en het geweldig oprijzen van zonden en dergelijke ongestalten, wel zover komen, dat ze al de vorige werkingen des geloofs verwerpen, alsof ze nooit recht waren geweest, en alsof ze nooit in de staat der genade en der wedergeboorte geweest waren, en daarom als vanvoren aan beginnen; - maar de verder toegenomen gelovigen oefenen de dagelijkse toepassing, om een gedurige vrije toegang tot God te hebben, om zich gedurig in de vrede met God te vermaken, en om uit de vereniging met Jezus verlevendigd te worden in de liefde, en daaruit tot heiligmaking.

XII. Vóór de eerste daad des geloofs is de mens dood, hoe vele voorbereiden de bewegingen hij ook mocht ontvangen hebben. Als wij *voorbereiding* stellen, zo weet, dat wij daardoor niet verstaan beginselen des levens, verre van daar; in alle de voorbereidingen is en blijft de mens dood, en zijn daden kunnen God niet behagen, hoe deugdzaam dat ze schijnen.

Het eerste beginseltje des levens ontvangt hij met de eerste daad des geloofs, geloof en leven zijn in de tijd gelijk, maar in de orde gaat het geloof voor, als een oorsprong des levens; want daar is geen leven dan in de vereniging met Christus, die hun Leven is, en het geloof is het middel van vereniging met Christus. Waaruit blijkt de dwaasheid dergenen, die eerst verloochening, die éérs heiligheid zoeken; deze stellen zich in het uiterste gevaar om nooit wedergeboren te worden.

XIII. Zo iemand mij vraagt: *waaraan bij zijn eerste begin van wedergeboorte zal kennen?*

Ik antwoord: *van de eerste daad des geloofs.*

Vraagt men verder: *wanneer men de eerste daad des geloofs oefent, en of men de tijd niet moet of kan weten?*

Ik antwoord: men behoeft die tijd niet te weten, en men kan hem ook niet vast weten. Begint men van de eerste heftige overtuiging, men had toen, naar alle waarschijnlijkheid, het geloof nog niet; begint men het geloof van de eerste daad des geloofs, die men met bewustzijn en bijzondere hartelijkheid deed, zo rekent men te laat, want naar alle waarschijnlijkheid had men het geloof al te voren; zodat ik acht, dat men de nette tijd van het begin des geloofs en der wedergeboorte niet of zeer zelden weten kan. Ook is het niet nodig zulks te weten, 't is genoeg, als men op goede gronden uit het Woord Gods en uit goede kennis van zijn hart en daden besluiten kan, dat men gelooft en wedergeboren is, waarvan wij in het vervolg zullen spreken.

Men moet niet menen, dat iedere daad zo op elkander en op zo een orde na elkaar in de ziel komt en volgt, als wij ze hier beschreven hebben. Neen, wij kunnen het niet tegelijk zeggen, en daarom moeten wij het een na het andere stellen.

Maar al de bovengeschreven bewegingen werken dikwijls in de ziel door elkander; nu komt het een meest op het hart, dan het andere, en soms alle in éne oefening. Zodat niemand ook over de orde zwaarigheid moet maken, of in het terugzien hoe bij werkzaam geweest is, of in het beginnen. En ofschoon niemand door een andere weg geleid wordt, als ik hier in deze vierde aanmerking voorgesteld heb, die bekommere zich daardoor ook niet; des Heeren handelingen zijn wonder verschillend.

Ook heb ik ze niet alle hier terneer gesteld. Ik heb sommige met voordacht verzwegen, omdat ze geheel buitengewoon zijn, doch wél door en naar het Woord. En ikzelf zou ze kwalijk geloofd hebben, had ik zulke zielen zelf niet behandeld.

Deze gestelde zijn genoeg, en ik zeg dit laatste alleen om een ziel niet te ontrusten, die op een buitengewone wijze overgebracht mocht zijn geworden, als het maar door het Woord geschied is, 't zij dat zij redelijk onderscheiden kennis had van de gronden der waarheid, 't zij dat zijn kennis zeer verward, duister, algemeen en maar van horen prediken, of horen vertellen van iemand was, als hij maar van Christus en Zijn lijden en sterven gehoord heeft, dat noem ik ook door het Woord; want Christus wordt alleen in het Woord geopenbaard. Zodat hij geen uitdrukkelijke Schriftuurplaats behoeft in 't oog gehad te hebben.

XIV. 5. Het vijfde, dat in de wedergeboorte aan te merken is, is de leeftijd. Deze wordt doorgaans in vier trappen des levens onderscheiden, namelijk:

- de kindsheid,
- jongelingschap,

- mannelijke jaren of getrouwde staat
- en ouderdom.

In deze tijden wederbaart de Heere de zielen, geen tijd is uitgesloten; die wordt vertoond in de roeping der arbeiders tot de wijngaard, van welke sommigen ter eerste, anderen ter derde, ter zesde, ter negende en ter elfder ure geroepen werden, Matth. 20:1-7.

A. In de kindsheid worden sommigen wedergeboren. 't Onderscheid tussen de noodzakelijkheid der voldoening en de wedergeboorte is daarin, dat de *rechtvaardigheid Gods*, 't eerste eist, en dat het laatste voorkomt uit *de wil Gods*. Een kind, vóór het gebruik van het verstand, uitverkoren en in Christus verzoend zijnde, kan door de almachtige kracht Gods, zonder middel van 't Woord, bekeerd en veranderd, en in de natuur geheiligd worden. Johannes de Dooper sprong op in 's moeders lijf, als zij de groetenis van Maria hoorde, Lukas 1:41, 42.

De ervaring leert, dat kinderen van drie, vier, vijf en zes jaren wedergeboren worden; deze kunnen uit de kleine onderwijzingen tot de kennis van Christus komen, en door de Heilige Geest tot het geloof en de bekering bewrocht worden. Zij vertonen, dat ze God in 't oog hebben, dat ze vrezen te zondigen, en gezondigd hebbende, bevreesd worden, en biddende verzoening zoeken, en het oog op Christus' lijden hebben, dat ze kinderlijke strijd hebben, en ook wel verblijd worden in God; sommigen behouden daarvan herinnering, ja wel ál hun leven. Opgroeïende, gaat het met deze allen niet hetzelfde.

- Sommigen gaan zoetjes voort, en met de jaren wast ook het licht, het geloof, en de heiligmaking, 't zij met meer of minder strijd, verduisteringen, struikelingen.
- Anderen hebben grote tussenpozen, die wel zó hoog gaan en zó lang duren, alsof ze nooit genade gehad hadden, ten opzichte van het uiterlijk aanzien, maar niet ten opzichte van de genade van binnen, daar blijft het overtuigend licht, de bezwaarde consciëntie, de opwellende droefheid over het verval, daar komen tussenbeide verheffingen des harten, gevoelige gebeden, voornemens, tranen en dat gaat ook wel weer over. En met de jaren komen de herstellingen al korter en korter op elkaar; welke tussenpozen en herstellingen ook zij ervaren die in hun jongelingsjaren geroepen werden; méér dan die in de mannelijke ouderdom bekeerd worden, dewijl de verdorven natuur en de begeerlijkheden der jonkheid op het sterkste zijn, en zij geen meerdere belofte voor zware vallen hebben dan Lot, David, Petrus, enz.

XV. Vraagt iemand: *Of alle uitverkorenen van hun begin af de Heilige Geest in zich inwonende hebben, hoewel de wedergeboorte nog niet werkende?*

En: *Of in alle uitverkorenen, van hun eerste begin des levens, een zaad van wedergeboorte is, 't welk op de bestemde tijd uitspruit?*

Op beide antwoord ik: nee; want:

- (a) ik vind geen grond daarvan in het Woord.
- (b) Zij zijn in dezelfde staat met alle onbekeerden, dood, Ef. 2:1. *Zij zijn zonder Christus*, zonder belofte, zonder God, vóór hun wedergeboorte. Ef. 2:12. *Kinderen des toorns gelijk ook de andere*, Ef. 2:3. *Hatelijk*, Tit. 3:3. Die in zulken staat zijn, van die kan men niet zeggen, dat ze de Heilige Geest in zich wonende hebben, en dat het zaad der wedergeboorte in hen is.
- (c) En ook is de Heilige Geest niet zonder werking, waar Hij is; was Hij in hen, Hij zou in hen werken. Maar men ziet, dat velen lang blijven onder de heerschappij der zonde en des duivels.

- (d) Dan konden zij niet gezegd worden daarna de Geest door het Woord te ontvangen, gelijk dat in de Schrift openbaar is.

Tegenwerping. Rom.8:9, *Zo iemand de Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe.* Nu, alle uitverkorenen komen Christus toe, dus hebben ze dan de Geest.

Antwoord.

- (a) De uitverkorenen kinderen zijn van de Vader aan Christus gegeven, Joh. 17:9. En Christus als hun Borg, heeft hun verzoening teweeggebracht. Dit is de grond, dat iemand een eigendom van Christus is, en niet de inwoning van de Geest, door welke de volwassenen aan hun kant de dadelijke eigendom aan Christus oefenen en vertonen.
- (b) De apostel spreekt van volwassenen, en niet van kinderen, gelijk uit het gehele hoofdstuk, bijna in ieder vers blijkt, en bijzonder in hetzelfde vers, zeggende: *Doch gijlieden zijdt niet in het vlees, maar in den Geest.* Den Geest te hebben, wordt gesteld tegen in het vlees te zijn. In het vlees te zijn, is onbekeerd te zijn; in de Geest te zijn, is bekeerd te zijn, als blijkt uit vs. 5, *Die naar het vlees zijn, bedenken dat des vleses is; maar die naar de Geest zijn, bedenken dat des Geestes is.* Zo men daar uit deze woorden zou willen besluiten, dat alle uitverkorenen de Geest van Christus, van hun eerste begin af, hebben in zich wonende, zo moest men besluiten dat alle uitverkorenen van jongs af bekeerd zijn, dat de ervaring weerlegt.
- (c) De apostel stelt hier een kenteken voor, waaruit iemand zou kunnen zien of hij wedergeboren was, of hij Christus deelachtig was of niet, 't welk is de Geest van Christus te hebben, gelijk ook 1 Joh. 4:13. *Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven ... omdat Hij ons van Zijnen Geest gegeven heeft.* Kentekenen zijn voor volwassenen, en niet voor kinderen, vóór hun geboorte en vóór 't gebruik van hun verstand. Dies is 't klaar te zien, dat de apostel niet beoogt te zeggen, dat alle uitverkorenen vóór hun wedergeboorte de Heilige Geest hebben.
- (d) Dewijl de Geest niet of wél te hebben, een bewijs is van herboren en onherboren te zijn; zo is 't klaar, dat kinderen en alle onbekeerden, ofschoon uitverkoren, de Geest niet hebben; anders kan het geen bewijs zijn van iemands bekering, als de uitverkorenen, de Geest al hadden vóór hun bekering.

Hier is nog een bedenking te beantwoorden: *Wat men oordelen zal van bewegingen in de kinderen, die genegenheid tot bidden, de lust in Gods Woord te lezen, het vragen naar geestelijke dingen, de deugdzaamheid en andere bijzondere bewegingen, en bijzonder, als ze bijblijven tot in de jongelingschap, doch zonder rechte kennis aan de Heere Jezus, en zonder oefening des geloofs?*

Ik antwoord, dat die niet altijd te houden zijn voor beginselen van wedergeboorte, en dat iemand uit die niet besluiten kan, dat hij van jongsop is bekeerd geweest; want de ervaring leert, dat zulken wel de godlooste worden, en in hun zonden sterven. Die bewegingen kunnen voortkomen uit het licht der natuur, uit de uitwendige verlichting door het Woord, uit de opvoeding en goede voorbeelden van deugdzaame ouders. Die tot het gebruik van hun verstand zijn, mogen hun bekering niet hoger rekenen, dan van het geloof in Christus, en alle die bewegingen, voorheen gehad, moeten ze achten, zoals gezegd is, óf als voorbereidende werkingen des Geestes tot hun bekering. Want er is geen bekering, dan door het geloof in Christus, volgens het Woord Gods.

Doch dat is ook te weten, dat kinderen eerder het geloof kunnen hebben en oefenen dan zij het zelf weten, en de kennis van de Heere Jezus kunnen uitdrukken; zodat het wel gebeurt, dat de deugdzaamheden van sommige kleine kinderkens uit het geloof en de wedergeboorte voortkomen; 't zijn dan geen vaste tekenen. Dewijl de onbekeerden dezelfde bewegingen door de algemene werkingen van de Heilige Geest kunnen hebben, die de uitverkorenen vóór hun wedergeboorte wel hebben. Zo blijkt daaruit, dat de Heilige Geest wel werkt in zodanige, die evenwel de Geest niet hebben.

XVI. B. Sommigen worden wedergeboren in hun jongelingschap: sommigen van dezen hebben een goede opvoeding gehad, en zijn van jongsaf onder de uiterlijke godsdienst geweest, en hebben burgerlijk en uitwendig godsdienstig geleefd, en velen van dezen heeft de Heere allengskens voorbereidende overtuigingen gegeven; anderen zijn de godlozen gans gelijk geweest, ja, zijn wel de godlooste geweest, zo inwendig als uitwendig, gelijk én de Heilige Schrift, 1 Kor. 6: 10, 11, én de ervaring leert. Deze laatsten weten best van hun verandering te spreken, uit wat ellende zij getrokken, en tot wat wonderbaarlijk licht en leven zij overgebracht zijn.

Men kan de bekering aan geen tijd bepalen; maar de ervaring leert, *dat tussen veertien en vijftientig jaren wel de meeste bekeerd worden in de gemeenten, waar een krachtige dienst al hun tijd geweest is.*

XVII. C. Sommigen bekeert de Heere in hun mannelijke jaren, 't zij getrouwd of ongetrouwd, bijzonder in de plaatsen, daar óf gans geen, óf geen krachtige bediening geweest is, maar alsdan eerst komt; gelijk wij doorgaans in de Handelingen der Apostelen zien. Als één van beide der getrouwden bekeerd wordt, en de andere niet, die heeft wel de eersten tegenstand van zijn wederhelft te verwachten. Is iemand bekeerd en ongetrouwd, ik raad de zodanige, geen juk aan te trekken, niet alleen met geen ongelovige, maar ook niet met een onbekeerde geloofsgenoot. Hoewel het laatste niet verboden is, brengt een zodanige zich in vele verzoeking en in grote tegenstand; want vuur en water, leven en dood kunnen toch nooit overeenkomen; immers men berooft zich voor een groot gedeelte doorgaans van de zoetigheid der samenleving. Twee Godzaligen zijn elkaar tot ondersteuning; bijzonder als de karakters overeenkomen; maar zo niet, dan zijn ze elkander wel tot aanstoot; maar in de grond en keuze blijft men één met elkaar.

XVIII. D. Sommige worden wel bekeerd op 't laatste van hun leven. De ondervinding leert, dat ouden van dagen, die al hun leven onder de bediening des Woords geleefd hebben, en menige overtuiging hebben tegenstaan, zelden bekeerd worden; nochtans gebeurt het wel; zodat voor niemand zo lang hij leeft, alle hoop is afgesneden; men kan niemand veroordelen en verloren achten.

Zo gebeurt het ook wel, hoewel niet veel, dat jongen of ouden op 't laatste van hun leven, op hun ziekbed, of ook stervende, door de handen van de justitie, bekeerd worden; men leest van een moordenaar, doch ook maar van één; daarom laat niemand zijn bekering uitstellen. Een iegelijk *denke aan zijn Schepper in de dagen zijner jongelingschap, eer dat de kwade dagen komen, en de jaren naderen, van welke gij zeggen zult: ik heb geen lust in dezelve*, Pred. 12:1.

XIX. 6. Het zesde, dat in de wedergeboorte aan te merken is, zijn *de vruchten van de wedergeboorte*.

De wedergeboorte verspreidt zich door alle mogendheden van de ziel, verstand, wil en genegenheden, en door al de leden van het lichaam, welke gesteld worden tot wapenen der gerechtigheid. 2 Kor. 5: 17 ... *indien iemand in Christus is die is een nieuw schepsel, het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden*.

Alles wordt veranderd; er geschiedt zó'n verandering, alsof een dode levend werd, en van de doden opstond; alsof een blinde ziende werd, een dove horende, een kreupele gaande. Maar niets wordt volmaakt veranderd, de oude natuur blijft er nog, en behoudt haar bewegingen en werkingen; daaruit volgt de strijd tussen vlees en geest, waarvan Gal. 5:17, Rom. 7:23, gesproken wordt.

Men mocht denken, *hoe dit te begrijpen is, een oude natuur en een nieuwe, licht en duisternis, leven en dood, en dat in één mens, en dat op dezelfde tijd. Heeft ieder een ander gedeelte van de mens in, en beschermt hij dat als zijn eigen, en zoekt bij het andere uit zijn plaats te bestrijden?*

Antwoord.

Ze zijn niet ieder op zichzelf, maar door elkaar vermengd, gelijk het licht en de duisternis in de schemering, en als koude en hitte in lauw water. Soms krijgt het een de overhand, en soms het andere; zo ook hier: twee tegengestelde dingen kunnen, in de hoogste graad zijnde, niet in één subject zijn, maar wel als ieder in een middeltrap is; doch nooit gerust, het een tracht het andere te verdrijven; zodat men zijn wedergeboorte niet moet afleiden uit de *volmaakte trap* van het nieuwe leven, en ook niet uit de meerdere of mindere trap, maar uit *de waarheid*. Is er in waarheid geestelijk licht, leven en geloof, men is wedergeboren; laat dan de oude mens zo groot zijn als bij is, waar leven is, daar zal het wel blijven; en waar het leven van binnen is, daar zal het zich vertonen door deze en dergelijke vruchten.

XX. 1. Dewijl het geestelijke leven van Boven is, zo wil het altijd weer naar Boven. God is niet alleen de Oorzaak van het leven, maar is ook het Voorwerp van deszelfs bewegingen. God is al het vermaak, de lust, de blijdschap van een wedergeboren mens; hij kan het van God niet uithouden, hij wil, hij moet in het licht van Gods aangezicht, in vrede met God, in de liefde en gemeenzaamheid met God verkeren, uit de vereniging met God verenigd zijn met Zijn wil, om te haten en te vlieden al wat God haat, en te beminnen en te doen al wat God bemint, en Hem welbehagelijk is. Hij wordt ras gewaar, als Hij verder van de Heere is, dan is hij ontroerd, vervaard, onvrij, en kan niet rusten, totdat hij weer nabij God, de rust van zijn ziel, is. Daar leeft hij in, daarin haalt hij zijn adem, gelijk het lichaam in de lucht. Psalm 73: 28. *Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen*. Gelijk het leven hem gemakkelijk is, zo is dodigheid hem smartelijk.

XXI. 2. De mens levend geworden zijnde, zo slaat hij, als een nieuwgeboren kind, de verlichte ogen des verstands op; hij ziet het wonderbare licht met vermaak, zijn ogen draaien steeds daarnaar, hij geeft acht op dat licht, en hij ziet bij dat licht dingen, die hij te voren niet zag. 't Is hem in 't eerste wel als de blindgeborene, die in zijn verlichting niet onderscheidenlijk kon zien, maar de mensen zag wandelen als bomen, nochtans is hem het licht wonderbaar liefelijk. Wereld, en al wat in dezelve is, begeerlijkheid der ooggen, begeerlijkheid des vlees, grootsheid des levens, ambten, staten, geld, klederen,

huizen, eer, en liefde van de mensen, komen hem nu geheel anders voor. Dat alles heeft zijn heerlijkheid, glans, achting en beminnelijkheid verloren. Hij ziet in dit alles een onuitsprekelijke ijdelheid, en ziet allen, die daarin hun vergenoegen zoeken aan, als volkomen dwazen, en dat hij zelf te voren onzinnig dwaas was. Komt hij tot het Woord, hij kent de geestelijke zaken, die daarin voorgesteld worden, in hun geestelijke natuur, en in hun beminnelijkheid; in één woord: hij ziet anders dan te voren; dat hij te voren achtte, dat veracht hij nu; dat hij te voren verachtte, dat acht hij nu onvergelijklijk, beminnelijk en heerlijk.

XXII. 3. *Uit het geestelijke leven komt voort, anders te willen dan te voren; dat hij te voren beminde, dat haat hij nu; dat hij te voren haatte, dat bemint hij nu. Nu is al zijn liefde en lust tot God, tot Christus, tot de Godzaligen, tot de zuivere gestalte des harten, tot verloochening van zichzelf, tot nederigheid, zachtmoedigheid, oprechtheid, tot vertoning van het beeld Gods, tot eer te zijn van God; hierop is hij verliefd, en bezwijkt als van verlangen. 't Is hem een smart en droefheid, als hij 't mist, als hij verdwaalt in de zonden, en verward is in 't aardse. Dat is 't, dat David vertoonde:*

Psalm 18:2. *... Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijne Sterkte!*

Psalm 119:47 *Ik zal mij vermaken in Uwe geboden, die ik liefheb.*

Psalm 119:97. *Hoe lief heb ik Uwe wet!*

XXIII. 4. *Uit het geestelijke leven vloeien andere gedachten en overleggingen. Rom. 8: 5. Want die naar het vlees zijn, bedenken dat des vleses is; maar die naar de Geest zijn, bedenken dat des Geestes is.* Tevoren dacht en overlegde men gedurig over de zonde, de voorleden zonden verbeeldde men zich opnieuw om er zich als nog in te vermaken; de toekomstige of nooit toekomstige stelde men zich voor, alsof men ze tegenwoordig deed of om zijn gedachten genoeglijke stof te geven van denken; men overlegde en bedacht middelen om tot zulk een zonde te komen, 't zij om ze inderdaad te doen, of maar te denken, hoe men ze zou kunnen doen.

Immers God en Zijn wil waren het voorwerp niet van de overleggingen, maar de zonde; maar geestelijk leven ontvangen hebbende, zo bedenkt men middelen om van de zondige en ijdele gedachten ontslagen te worden, dewijl de zondige overleggingen de ziel zeer kwetsen, bedroeven en krenken. En al was het dat niet, 't is zonde, en dat is de ziel genoeg om er een afkeer van te hebben, en waarvan men een afkeer heeft, daar wil men niet aan denken. Nu heeft men lust aan God te denken, de weg der verlossing van de arme mens in te zien; nu bedenkt men hoe men God zal zoeken, en zou kunnen vinden, en men vermaakt zich in geestelijke gedachten. Psalm 104:34. *Mijn overdenking van Hem zal zoet zijn; ik zal mij in den Heere verblijden.* Psalm 63: 7. *Als ik Uwer gedenk op mijn legerstede, zo peins ik aan U in de nachtwaken.*

XXIV. 5. Hieruit vloeit een ander oogmerk in al het doen; al wat de mens te voren deed, 't was alles voor zichzelf, 't eindigde alles in hem, opdat hij eer, voordeel, vermaak, liefde mocht hebben. Dit had hij in zulk een vaardige begeerlijkheid, dat hij zich niet eens behoefde gaande te maken door overdenking van het doeleinde, 't liep toch van zelf op zichzelf uit. 't Eigen ik maakte hem gaande. Maar ná de bekering zijn de bijoogmerken, de zelfbedoeling en dat eigen ik hem uitermate lastig, en benemen hem alle vrijmoedigheid om iets te doen, en alle verkwikking, als hij enig goed werk gedaan heeft. Nu is hij daarop gezet, dat hij alles doe als de wil Gods, als een dienst aan God,

dat hij alles doet uit God, door God, voor God en tot God, dat hij in alles in God eindige, dat Hij vertonen aan de mensen, wat God te eren, te beminnen, te vrezen, te gehoorzamen, te vertrouwen is. Als dit oogmerk hem aan 't werk gezet heeft, als hij dit in 't werk behoudt, en als hij hierin eindigt in zijn eenvoudigheid, dan heeft hij verkwikking en is wel tevreden, al krijgt hij uit dit zijn doen schade, verachting en tegenkanting: 1 Kor. 10: 31 ... *doet het al ter ere Gods*.

XXV. 6. *Hieruit vloeit een ander vertrouwen.* te voren was men opgeblazen op zijne, eigene wijsheid, sterkte, goederen; men zag altijd om naar iets, dat in de wereld is, om daardoor aan zijn lust, rust en vergenoegen te komen; naardat de middelen, de vrienden ons toelachten of bezweken, daarnaar was de hope sterk of zwak, 't goud was zijn vertrouwen, Job 31:24. *Men vertrouwde op een mens, en men stelde vlees tot zijnen arm en sterkte, en men week met zijn hart van de Heere af*, Jer. 17:5.

Maar nu zijn alle dingen enkel ijdelheid, en baren maar onrust, en men ziet er van af, en keert zich tot de Heere Jezus Christus. God zijn verzoende God zijnde, zo rust men in zijn almachtigheid, wijsheid, goedheid, getrouwheid, zo in 't gemeen, als in iedere bijzondere zaak, naar lichaam en ziel, en men schuilt bij Hem, als die het voor ons zal voleinden, en het zal maken. Gezegend is de man, die op de Heere vertrouwt, en wiens vertrouwen de Heere is! Jer. 17: 7.

XXVI. 7. *Hieruit vloeien gehele andere daden.* Tevoren leefde men in de begeerlijkheden des vleses, doende de wil des vleses en der gedachten, men was onwijs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde, en elkander hatende. Maar nu legt men af, aangaande de vorige wandeling, de ouden mens die verdorven wordt door de begeerlijkheden der verleiding, men legt er zich ganselijk op uit, om, alle goddeloosheid en wereldse begeerlijkheden verzakende, matig, rechtvaardig en Godzalig te leven in deze tegenwoordige wereld.

De wet Gods is zijn regel, daar houdt hij zich stipt aan, zo in 't groot als in 't klein; hij geeft zich nergens in vrijheid, in 't een niet meer dan in 't ander, schoon hij in 't een wel meer valt dan in 't ander; hij is overgegeven tot oefening van alle deugden, nederigheid, zachtmoedigheid, vreedzaamheid, behulpzaamheid, liefde, verdraagzaamheid, matigheid, waarheid in 't spreken, wijsheid, deftigheid, enz. Hierdoor wordt hij openbaar aan bekeerden en onbekeerden, de wereld haat hem, de vromen beminnen hem; in één woord: hij is een geheel ander mens van binnen en van buiten. In huis en op straat, in gezelschappen en in zijn eenzaamheid, in zwijgen en spreken, in zijn kleding eerbaar, zonder naar de wereld te gelijken, en tracht zo als een licht te schijnen in de wereld, zonder iemand tot een aanstoot, maar een iegelijk tot een voorbeeld te zijn, tot eer van God, tot ontdekking van de onbekeerden en opbouw van de bekeerden.

XXVII. 8. *Hieruit vloeit een ander gezelschap.* Te voren had de wereld hem lief, en hij de wereld; de zondaren, de dartelen, de ijdelers, de achterklappers, de spotters, de hoereerders, de dronkaards, de spelers, die waren zijn aangenaam gezelschap, maar nu haat hij zulk volk; hij voegt zich bij de Godzaligen, en is een gezelschap dergenen, die de Heere vrezen. Die zijn in zijn ogen de heerlijken, hij heeft ze lief, hij houdt het met hen, en wil met hen zinken en drijven; hij verkiest met het volk Gods liever kwalijk gehandeld te worden, dan met de wereld in weelde en aanzien te leven.

XXVIII. Neemt dit alles bij elkaar, en legt uw hart en daden daarbij in de tegenwoordigheid van een alwetend God, en ziet of gij de sluitreden vinden kunt, dat gij, óf onbekeerd, óf bekeerd zijt.

Laat een onbekeerde aldus eens redeneren.

- (a) Alle mensen, en ook ik, zijn van nature dood in zonden en misdaden, afgescheiden van God, en onder Gods toorn, dat zegt de waarachtige God in Zijn Woord, dat is dan waarheid.
- (b) Zonder wedergeboorte zal niemand, en ook ik, niet zalig worden, dat is even waarachtig, God zegt het in Zijn Woord.
- (c) Ik ben en leef afgescheiden van God, en weet niet van vereniging met Hem in Christus Jezus, ik heb daar ook geen lust en verlangen naar, ik heb over 't gemis geen smart, ik zoek het niet, ik ben tevreden zonder dat, als ik het maar in 't aardse naar mijn zin kon hebben; de begeerlijkheden te volgen, en zich te verzadigen in het bedrijven van de zonde, is mijn lust. Ik ken noch God, noch het geestelijke leven in God, 't is mij niet beminnelijk, ik heb er geen liefde voor, 't is mijn oogmerk niet, ik maal daar niet om. Mijn gedachten en overleggingen houd ik daarmee niet bezig, ook is God mijn rust en vertrouwen niet, en of ik het zeg, mijn hart zegt, dat het de waarheid niet is. De wet is mijn regel niet, maar eigenbelang, ik doe niets uit liefde, vrees, gehoorzaamheid Gods, maar ik leef in de begeerlijkheden der ogen, in de begeerlijkheden des vlees, en de grootsheid des levens. Al mijn daden zijn niet als der Godzaligen, maar gelijk andere mensen. 't zij meer of minder zondig.
- (d) Alles wat in mij is, verstand, wil, genegenheden, blijdschap, droefheid, ogen, oren, mond, handen, voeten, zijn werkzaam, niet nevens het geestelijke, maar, nevens het aardse, al mijn godsdienst is maar een werk des lichaams, uiterlijk, en heb alleen maar een algemene gedachte, van God te dienen. Ik heb geen vermaak, maar een afkeer van de Godzaligen; ik mag en wil met hen niet omgaan, maar mijn vermaak is in het gezelschap, daar men van God niet spreekt, maar daar men ijdelheid bedrijft, 't zij grove zonden, 't zij burgerlijke. Dit zie ik, dit moet mijn hart bekennen; daarom moet ik dan besluiten, dat ik onbekeerd ben, en dat ik, dus blijvende, niet zalig kan noch zal worden.

En ik heb het wel meermalen gezien, maar 't beweegt mij niet, en ik ben ook wel eens begonnen, maar de weg was mij te nauw, ik wilde, ik kon zo niet leven, al moest ik verloren gaan, en daarom scheidde ik er met een zucht weer uit, en keerde mij tot mijn vorig leven, en paaide mij met de baanhartigheid Gods, en dacht: zal er anders niemand zalig worden, dan die zó leven, dan zullen er weinig zalig worden, en dat denk ik niet. Daarom zal die weg zo nauw niet zijn, en ik hoop evenwel zalig te worden, en zo niet, *geduld dan*, dat is voor mij een goede raad, zowel als voor een ander. Uit deze allen kunt u lichtelijk de sluitreden opmaken: *ik ben onbekeerd*.

XXIX. Overdenkt nu eens, die nu overtuigd zijt niet bekeerd te zijn, hoe ellendig u bent en eeuwig zult blijven, indien u voor uw dood niet bekeerd wordt, of het een middel tot uw bekering kon zijn,

1. In het verbond der genade is de eerste belofte, die alle andere insluit: *Ik zal u tot een God zijn*. Deze belofte raakt u niet, en God is uw God niet, u zijt zonder God, Ef 2:12.

God is u niet tot rust, tot bewaring, maar Hij is uw vijand, al wat in God is, en alle schepselen zijn tegen u gekant om u alle verschrikkingen, en al wat een mens naar ziel en lichaam ellendig en pijnlijk kan maken, aan te doen. God zal uzelf tot verschrikking zijn. Zijn aangezicht is tegen u. O, hoe vreselijk zal het u zijn, te vallen in de handen des levenden Gods! Waar zult gij u verbergen? De hemel boven, de hel beneden, het geweten van binnen, alle schepselen van rondom zullen samenspannen en op u toelleggen om u in zulk een staat te brengen, dat de haren moeten te berge rijzen, die daaraan maar denkt. Ik kan niet meer zeggen, want 't is niet uit te drukken.

2. De Heere Jezus is uw Zaligmaker niet, want die in Christus Jezus is, die is een nieuw schepsel, Kor. 5:17. En dat zijt u niet, zo dan zonder Christus, Ef. 2:1. Noem Hem vrij uw Zaligmaker, zo lang u wilt, maar u zult bevinden dat gij geen deel aan Hem hebt, Zijn verdiensten zijn voor u niet; Zijn verschijning in de dag des oordeels zal voor u niet zijn, dan tot de allergrootste verschrikking, als gij sterft en meent in de hemel te komen, zo zult gij de deur gesloten vinden, en Hij zal tot u zeggen: *Ga weg, Ik ken u niet*, Matth. 25: 12.

3. U weet dat niemand zonder geloof zal zalig worden. Nu, die onbekeerd is, hebt geen geloof; want hetgeen u geloof noemt en inbeeldt te hebben, is het geloof niet; 't zal u niet haten, niet meer dan de duivelen, die ook geloven dat er een God is en dat Christus de Zaligmaker is, maar zij sidderen. Ja uw geloof zal tot een verzwaring van uw verdoemenis zijn, omdat gij Hem niet hebt aangenomen door een waar geloof. *Die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden*, Markus 16: 16.

4. U bent vervloekt, en van God vervloekt, en al uw goed en al uw doen is vervloekt. Deut. 28: 16-20, *Vervloekt zult gij zijn in de stad en vervloekt zult gij zijn in het veld. Vervloekt zal zijn uw korf en uw baktrog. Vervloekt zal zijn de vrucht uws buiks en de vrucht uws lands... Vervloekt zult gij zijn in uw ingaan, en vervloekt zult gij zijn in uw uitgaan. De Heere zal onder u zenden de vloek, de versterking en het verderf, in alles, waaraan gij uwe hand slaat.*

Is dit u nog niet genoeg tot verschrikking, zo overdenkt deze woorden daarbij, Psalm 109: 17-19, *Dewijl hij de vloek heeft liefgehad, dat die hem overkomt, en geen lust gehad heeft tot de zegen, zo zij die verre van hem. En hij zij bekleed met de vloek, als met zijn kleed, en dat die ga tot in het binnenste van hem, als het water, en als de olie in zijn beenderen. Die zij hem als een kleed, waarmee hij zich bedekt, en tot een gordel, waarmee hij zich steeds omgordt.* Wie siddert niet op 't horen van deze vloeken? En die liggen op u onbekeerden, zo lang u onbekeerd blijft.

5. Was 't hiermede gedaan, en eindigde de vloek met dit leven, 't mocht zo heengaan. men mocht zich naar lijden zetten, en men mocht hopen, dat men het van het kwaadste niet zou hebben want men ziet dat der goddelozen weg nog wel voorspoedig ten einde loopt; wat is vloek zonder treffen? Maar het kwaadste is nog achter, daar komt een eeuwigheid aan, waarin alle lankmoedigheid Gods uit is, daar zal niemand afleidingen hebben of enige verkwikking; maar de vloek zal daar alleen treffen zonder verpozing, zonder ophouden tot in alle eeuwigheid. Hoe naar zal het zijn, als de duivel de ziel, uit het lichaam scheidende, wegvoert naar de hel, als ziel en lichaam ten laatste dagen weer met elkaar verenigd zijnde. De onbekeerde zich zal bevinden aan de linkerhand van de

Rechter van hemel en aarde, en als én de heerlijkheid van de Heere Jezus, én de verschrikkelikheden van het gelaat van hemel en aarde zullen te samen komen tot benauwing van de zondaar?

Dan zal men gevoelen wat vloek is, als men de Godzaligen zal zien in heerlijkheid, hen ten uiterste verachtende, en als men overwonnen en overtuigd van alle zijn goddeloosheden, zal horen dat verschrikkelijk vonnis: *Gaat weg van Mij, gij vervloekten! in het eeuwige vuur, 't welk de duivel en zijn engelen bereid is.* Waarop dan de afgrijselijke uitvoering zal volgen: de hemel voor hen tot in alle eeuwigheid gesloten, de hel voor eeuwig hun verblijf, zonder licht, zonder rust, zonder vermindering van gevoel en pijn, van binnen een onverdraaglijke worm der consciëntie, vervuld met Gods toorn, zonder genade, zonder hoop, in alle onuitsprekelijke wanhoop. *Dit is de plaats dergenen, die God niet kent,* Job. 18:21.

Brengt u deze dingen op 't hart, loopt er niet overheen, verwerpt deze gedachten niet, omdat ze te onsmakelijk zijn; want zijn de gedachten zo verschrikkende, wat zal dan de zaak zelf zijn? Blijft dan bij deze dingen staan, en past het u toe, zeggende: *"dat zal eeuwig mijn deel zijn, indien ik zo voortga en niet bekeerd wordt."* *Opdat de schrik des Heeren u bewege tot het geloof,* want God gebruikt de overtuigingen en verschrikkingen tot een middel van bekering.

XXX. Vraagt u dan: *Wat moet ik doen, opdat ik zalig worde?*

Ik antwoord: meent u het? Is 't waarheid, is 't ernst? Zou u alles, wat in de wereld vermakelijk is, wel willen missen, en afstand doen van uwe beminde, eerlijke, voordelige, vermakelijke zonde? Is de verzoening met God, God lief te hebben, te vrezen en te dienen in alle Godzaligheid, u beminnelijker dan alles wat er is? Wilt u, dat u dát kennen en boven alles beminnen mocht?

Zegt u: *ja, ik meen het, 't is mij ernst.*

Dan antwoord ik: *bekeert u en gelooft het Evangelie.*

Zegt u, *dat weet men wel, dat men dan zalig worden zal.*

Wel weet het met opmerking, dat het een onuitsprekelijke genade en voorrecht is, dat men op geloof en bekering zalig worden kán. God was niet gehouden u daarop zalig te maken, maar 't is Zijn vrije goedheid daarop de zaligheid te beloven en te geven. Welaan dan, bekeert u!

Vraagt u: *kan ik wel? Is het in mijn macht?*

Ik antwoord:

(a) Wees verzekerd, gelijk u het goedkeurt, dat het uw plicht is.

(b) Probeer het eens, als u 't begint, zult u ten eerste bevinden dat u blind zijt, dat u God, Christus, de weg om tot Christus te komen, de wedergeborenen staat der ziel en de ware heiligheid in hare natuur niet kent. En dat gij niet kent, hoe zult u dat doen? Maar behalve dat, u zult bevinden, als 't op een doen komt, *dat gij niet wilt.* "Ik wil niet", zal het eerste begin zijn van het nalaten. Daarbij is de boosheid van uw natuur zo groot, en de zonde is zó sterk, en de zaak is zó zwaar, dat u niet kunt. Zink dan in uw ellende en onmacht, en wees hopeloos en radeloos *bij uzelf.*

Vraagt u verder: *Wat raad? Is er dan gans geen hoop voor mij?*

Ik antwoord: niet in uzelf, *maar wel bij God,* en daar is hoop voor u, omdat u onder de bediening van het Evangelie leeft, het middel, ja het enige middel, waardoor God zielen bekeert. Verblijdt u dan, dat u onder de middelen leeft, en dat God u overtuiging geeft en begeerte tot bekering en zaligheid; neemt de middelen vlijtig waar, wees naarstig om

de predikatiën en de catechisaties waar te nemen. Lees met aandacht veel in Gods Woord, of laat het u voorlezen, voegt u bij de Godzaligen, en verzoekt in hun bijeenkomsten toegelaten te worden. Volgt op de bewegingen tot bidden en tot Godzaligheid.

Zal ik dan bekeerd en zalig worden?

Ik antwoord: uw werk zal God niet bewegen om u de bekering te geven, maar ook, God zal u niet uitsluiten, als gij uzelf niet uitsluit; u hebt reden van hoop, omdat God u tot zover onder overtuiging gebracht heeft; wacht dan verder op de minste beweging des Geestes, volgt die op, en ziet toe, dat u ze niet tegenstaat. Blijft zo in volstandigheid onder de middelen, en geeft het niet op als u van uw begeerlijkheden telkens afgetrokken wordt.

XXXII. Nu wend ik mij tot u, ware wedergeborenen, u die de natuur der wedergeboorte en de wegen, waardoor God de mens wederbaart, in het vorige van dit hoofdstuk met licht, gezien hebt. Leg u daarbij in de tegenwoordigheid van de alwetende God, en zie of u in waarheid, - ik spreek niet van de mate - geen leven hebt ontvangen. Oordeelt naar waarheid, zie toe, ontkent het niet, als u het hebt, acht het niet klein, onder voorgeven van de grootse nederigheid, alsof u het gedaan had, en alsof u van uw eigen werk minachting hebt; want 't is uw werk niet, maar het werk van de almachtige God. Genade te ontkennen, genade in ons klein te achten, is veel groter zonde, dan op genade te roemen, die men niet heeft. Maakt dan de sluitreden op en zegt: dat is de wedergeboorte, daar ben ik van overtuigd. Ik heb dat, ik zie het in mij, mijn consciëntie geeft medegetuigenis voor God; zo ben ik dan wedergeboren.

XXXII. Laat het bij een sluitrede niet blijven, maar verblijdt er u erover met de Moorman, Stokbewaarder en Lydia, en om hieruit een vaste vertroosting te hebben.

(a) Klim op tot de fontein, waaruit de wedergeboorte is voortgekomen, namelijk, uit de eeuwige liefde en verkiezing Gods:

Jer. 31:3 ... *Ja Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde: daarom heb ik u getrokken met goedertierenheid.*

Rom. 8:30. *Die Hij te voren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen.*

Zo bent u dan van eeuwigheid van God bemind en uitverkoren, want u bent wedergeboren.

(b) Tegenwoordig bent u een kind van God, want God heeft u naar Zijn wil gebaard door het Woord der waarheid, Jak. 1:18. *Gij zijt uit God geboren, daarom een kind Gods*, Joh. 1:12, 13. *Zo is dan God uw Vader, en zal met u handelen als een liefhebbend Vader, en u mag als een kindeke alles van Hem eisen en op Hem vertrouwen.*

(c) Uw staat is vast en onveranderlijk. *Want de genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk*, Rom. 11:29. *Daarom zal Hij, die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen tot op de dag van Jezus Christus*, Filip. 1:6. Daarom verblijdt u zonder vrees van verandering.

(d) Ziet door de wedergeboorte op de eeuwige zaligheid, als op uw gewisse erfenis. En wees werkzaam om in die verwachting en hoop levend en verblijd te zijn. 1 Petrus 1:3.

Geloofd zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit de doden.

XXXIII. Bent u wedergeboren? Welaan:

(a) verlaat geheel en al de doden, de onbekeerden; want zij stinken als verrotte krenge, en voegt u bij de levenden, en wees een gezel van alle die de Heere vrezen, en van hen die zijn bevelen onderhouden, Psalm 119:63. Laat al uw lust zijn tot de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken, Psalm 16:3. Houdt u niet op uzelf, scheidt u niet van de kerk; want anders zult gij verdoven, en 't is tegen de natuur van de wedergeboorte: Hand. 2:47. ... *En de Heere deed dagelijks tot de Gemeente, die zalig werden.*

(b) Wees niet vergenoegd wedergeboren te zijn en leven te hebben, maar tracht naar groei en wasdom; want dat is eigen aan al wat leven heeft: 1 Petrus 2:2. *Als nieuwgeborene kinderkens, zijt zeer begerig naar de redelijke onvervalste melk, opdat gij door dezelve mocht opwassen.*

(c) Leeft als levenden, vertoont uw leven door daden, door de oefening van alle deugden, opdat alzo 't onderscheidt blijkt tussen doden en levenden. Rom. 6: 13. *Stelt uw leden niet der zonde tot wapenen der ongerechtigheid. Maar stelt u zelf Gode, als uit de doden levend geworden zijnde, en stelt uw leden Gode tot wapenen der gerechtigheid. AMEN.*

HOOFDSTUK 32.

Van het Geloof.

I. Wij doen het geloof ná de wedergeboorte volgen, niet dat de mens eerst levend en wedergeboren is, en daarna het geloof verkrijgt; integendeel: 't geloof gaat vóór de wedergeboorte, wel niet in tijd, maar *in orde der natuur*; want het Woord is het zaad der wedergeboorte, 1 Petrus 1:23, en het Woord kan geen nut doen, dan door het geloof, Hebr. 4:2.

Met de eerste aanneming en vereniging met Jezus wordt de mens levend. Nu, door het geloof neemt men aan, en wordt men verenigd, en door de oefening des geloofs neemt de mens toe in dat leven. Kol. 2:6, 7. *Gelijk gij dan Christus Jezus, de Heere, hebt aangenomen, wandelt also in Hem; geworteld en opgebouwd in Hem, en bevestigd in het geloof.*

Doordat in deze tijd aan de een kant de atheïsterij doorbreekt, en aan de anderen kant het tijdgeloof, is het te meer nodig, dat wij *de natuur* [de aard] van het geloof aan alle kanten voorstellen en doen beschouwen.

Eerst zullen wij spreken van het woord, en dan van de zaak. In deze verhandeling van het woord zullen wij voorstellen:

1. De betekenis.
2. De verscheidenheid van zaken, die met datzelfde woord genoemd worden.
3. Andere woorden, die hetzelfde beteken.

II. Eerst de betekenis van *het woord*.

Ieder taal heeft iets bijzonders, de een taal is geen regel voor de andere; wij spreken nu van een woord, 't welk in de Hebreeuwse en Griekse taal oorspronkelijk beschreven is, namelijk: *geloof*. Dies moet men zien wat eigenlijk 't Hebreeuwse en Griekse woord betekent, en niet wat het gemeenlijk in onze taal zegt; want dat legt de weg tot misvatting van de Heilige Schrift in dezen.

De Hebreeën gebruiken het woord *heëmin*; uit kracht van het woord betekent *heëmin*, met toestemming der taalkundigen, *zich te doen dragen*; dit wordt in onze taal overgezet:

- soms geloven: Jes. 28: 16 ... *wie gelooft, die zal niet haasten*.

Geloven onderstelt in onze taal doorgaans een belofte, of 't woord van een ander: maar dat doet dit Hebreeuwse woord niet altijd. Het betekent geloven, ook dán, als er geen woord of belofte te pas komen. B.v. Job 15:22 "Hij *geloof*t niet uit de duisternis weder te keren, maar dat hij beloerd wordt ten zwaarde." Ziet ook Job 29:15, Klaagl. 4:12.

- Soms wordt datzelfde woord *heëmin* "vertrouwen" overgezet, ook *betrouwen*, ook dan, als het gans geen opzicht heeft op woord of belofte
Job 15:31. *Hij betrouwe niet op ijdelheid.*

Job 4:18. *Zie, op Zijn knechten zou Hij niet vertrouwen.* Zie ook Job 15:15.

Van dit woord *heëmin* komt *emouna*, 't welk in onze taal wordt overgezet *geloof*, Hos. 2:19, Hab. 2:4. Vastigheid, Jes. 25:1. Waarheid, Psalm 89:3. Getrouw, Psalm 33:4, Spr. 28:20. Getrouwheid, Psalm 119:75,

Al deze verscheidene woorden in onze taal worden in het Hebreeuws met dat één woord uitgedrukt.

Het Griekse woord *pistis* en *riazèvco pistis* en *pisteuoo*, wordt:

- soms geloof en *geloven* overgezet, met opzicht, op beloften. Rom. 10:17. *Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*
- Soms wordt het overgezet *betrouwen*, zonder opzicht op het woord of belofte: Joh. 2:24. *Maar Jezus zelf betrouwde hun Zichzelf niet toe.*
- *Toebetrouwen*, ook zonder woord; Rom. 3:2. *Dat hun de Woorden Gods zijn toebetrouwd.* 1 Kor. 9: 17. *De uitdeling is mij evenwel toebetrouwd.*
- *Vertrouwen*, ook in gelegenheid daar woord of beloften niet te pas komen. Lukas 16:11. *Wie zal u het ware vertrouwen!*

III. Dewijl wij nu, buiten alle tegenspreken, het woord *geloven* moeten nemen naar de zin en aard, niet van onze taal, maar naar de Hebreeuwse en Griekse, waarin het Woord Gods beschreven is, zo heeft *geloof* niet altijd opzicht op beloften, en het betekent niet altijd aannemen, toestemmen van woord en beloften, maar ook *vertrouwen*, *betrouwen*, *zich een ander toevertrouwen*, of zich op een ander te verlaten. Wij gebruiken het Franse of oorspronkelijke Latijnse woord *crediteren*, *crediteur*, 't welk in die talen is *geloven*; omdat in onze taal het woord *geloven* die betekenis eigenlijk niet heeft; waardoor wij te kennen geven, niet alleen iemands woorden aan te nemen en voor waarachtig te houden, maar iemand iets toe te vertrouwen.

Uit deze allen blijkt klaar, hoe grote misslagen men zou begaan, als men het woord *geloven* alleen zou willen verstaan, zo als het in onze taal gebruikelijk is, en als men op die grond zou bouwen in de beschrijving van het zaligmakend geloof. Hieruit komt ook de donkerheid om *de natuur des geloofs* te verstaan, omdat men in ónze taal hangen blijft, en niet let op de betekenis van het woord in de grondtalen. 't Woord betekent dus: *toevertrouwen*.

IV. Het tweede dat in de verhandeling van het woord te overwegen is, is, dat met dit ene woord *geloof* verscheiden zaken genoemd worden, die in natuur verschillen.

(a) soms betekent het de getrouwheid in het volbrengen van zijn beloften,

Rom. 3:3, . . . *zal hun ongelovigheid het geloof Gods te niet doen?*

(b) De leer des geloofs, 1 Tim. 1: 19. *Houdende het geloof, en een goed geweten.*

(c) De belijdenis van geloofde waarheden, Rom. 1: 8. *...dat uw geloof verkondigd wordt in de gehele wereld.*

(d) De dadelijke werkzaamheid der ziel, waardoor men de waarheden gelooft; ten opzichte van deze spreekt de Schrift van het vierderlei geloof, namelijk:

- het historisch geloof;

- het geloof der wonderen;
- tijdgeloof;
- het zaligmakende geloof.

Deze, of ze wel alle met dezelfde naam geloof genaamd worden, zijn nochtans in de natuur verscheiden, dat wel opgemerkt moet worden, om door de klank van het woord niet misleid te worden, dewijl wij hier alléén zullen spreken van het zaligmakend geloof.

1. Het *historisch* geloof wordt zogenoemd, omdat het de historie, dat is, het verhaal, de beschrijving van zaken in het Woord, kent en als waarheid toestemt, en erkent, en die daar laat als zaken, die hen niet meer raken dan de wereldse historiën; immers men werkt daar niet mede, het verwekt geen beweging, soms zelfs niet tot de belijdenis. Jak. 2: 19. *Gij gelooft, dat God een enig God is; gij doet wel; de duivelen geloven het ook, en zij sidderen.*

Hand. 26:27. *Geloofst gij, o koning Agrippa! de profeten? Ik weet dat gij ze gelooft.*

2. Het tijdgeloof is een kennis en toestemming aan evangelische waarheden als waarachtig, verwekkende enige natuurlijke bewegingen in de affecten of hartstochten van de ziel, een belijdenis van die waarheden in vereniging met de kerk, en een uitwendig gedrag, volgens hun belijdenis, zonder vereniging met Christus, tot rechtvaardigmaking, heiligmaking, en zaligheid. Ziet hiervan;

Matth. 13:20, 21. *Maar die in steenachtige plaatsen bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort, en dat terstond met vreugde ontvangt. Doch hij heeft geen wortel in zichzelf, maar is voor een tijd; en als verdrukking of vervolging komt, om des Woords wil. zo wordt hij terstond geërgerd.*

Hebr. 6: 4-6. *Want het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelse gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods, en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden; die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekering.*

2 Petrus 2: 20. *Want indien zij, nadat zij door de kennis van de Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de besmettingen der wereld ontvloden zijn, en in dezelf wederom ingewikkeld zijnde, van dezelf overwonnen worden, zo is hun het laatste erger dan het eerste.*

Van het onderscheid van het tijdgeloof, en het zaligmakende geloof, zullen wij in het vervolg verder spreken.

3. Het geloof der wonderen is een overreding des harten, door onmiddellijke werking Gods, dat dit of dat werk, boven de loop der natuur, op ons zeggen of bevel geschieden zal, of ook aan ons zal gewrocht worden; doch de kracht van uitvoering der wonderen is niet in de mens, maar God voert ze door Zijn almachtige kracht uit, op dat geloof. Zie hiervan:

Matth. 17:20. *... zo gij een geloof hadt als een mosterdzaad, gij zoudt tot dezen berg zeggen: Ga heen van hier derwaarts! en hij zal heengaan; en niets zal u onmogelijk zijn.*

1 Kor. 13:2. *... en al ware het, dat ik al het geloof had, zo dat ik bergen verzette*

Hand. 14:9, 10. *Deze hoorde Paulus spreken; welke de ogen op hem houdende en ziende dat hij geloof had om gezond te worden, zeide met grote stem: Sta recht op uw voeten! En hij sprong op en wandelde.*

Dit geloof had bijzonder plaats in de dagen van Christus en der apostelen, om de leer des Evangelies te bevestigen.

Van deze drie genoemde geloven spreken wij in dit hoofdstuk niet.

4. Het zaligmakend geloof, 't welk anders genoemd wordt *het rechtvaardigmakend geloof*, beide ten opzichte van het doeleinde, 't welk door dit geloof beoogd en verkregen wordt, dit verschilt in de gehele natuur van de andere; van dit geloof zullen wij in 't vervolg spreken. Zo is dan de dubbelzinnigheid van het woord weggenomen.

V. Het derde dat in de verhandeling van het woord *geloven* te overwegen is, zijn de andere woorden, met welke het zaligmakende geloof in de Schrift genoemd wordt, waaruit de natuur deszelfs in verscheidene opzichten klaar te kennen is.

Gelijk het woord *heëmin* geloven betrouwen, vertrouwen betekent, zo ook het woord *chasa*;

- soms betekent het betrouwen op iemand: Psalm 2: 12. *Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen.*
- Soms zich betrouwen op iemand: Psalm 144:2. ... *mijn Schild, op wien ik Mij betrouwe.*
- Soms ook toevlucht hebben tot iemand, Jes. 14:32. ... *opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden.*
- Soms ook toevlucht nemen: Psalm 36:8. ... *dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen.*

Ook wordt het woord geloven door *batach* uitgedrukt. Dit betekent:

- soms betrouwen Psalm 112:7. ... *zijn hart is vast, betrouwende op den Heere.*
- Soms vertrouwen: Psalm 9: 11. *Die Uw Naam kennen, zullen op U vertrouwen.*
- Soms zich vertrouwen op iemand, Jer. 7:4. *Vertrouwt niet op valse woorden.*
- Soms zich verlaten op iemand, Jes. 42:17. *Maar die zich op gesnedene beelden verlaten.*

Ook wordt geloven door *samach* uitgedrukt, hetwelk betekent:

- steunen op iemand, Psalm 71:6. *Op U heb ik gesteund van den buik aan.*

Gelijk de Griekse woorden *pistis* en *pisteuoo* geloven, vertrouwen, betrouwen, betekenen, zo ook de woorden *peithoo* en *peithomai*, welke betekenen:

- soms tot het geloof bewegen: 2 Kor. 5:11. *Wij dan, wetende de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof.*
- Soms geloven, Hand. 17:4. *En sommigen uit hen geloofden.*
- Soms op iemand betrouwen, Matth. 27:43. *Hij heeft op God betrouwd.*
- Soms zijn vertrouwen op iemand zetten of stellen: Mark. 10:24. ... *dat degenen, die op het goed hun betrouwen zetten.* Hebr. 2: 13 ... *Ik zal mijn betrouwen op Hem stellen".* 2 Kor. 3:4. *Zodanig een vertrouwen hebben wij door Christus bij God.*

Als men nu al deze woorden bij elkaar neemt, zo moet het gemoed ten volle overtuigd worden, dat geloven niet alleen is een toestemmen van de waarheden des Evangelies. maar een vertrouwen des harten op God door Christus; zich Hem toe te vertrouwen.

VI. Dus hebben wij in 't brede gesproken van het woord om een onkundige in de talen zelf te doen zien, wat *gelooven* in 't Hebreeuws en in 't Grieks betekent. Nu gaan wij verder tot de verhandeling van de zaak zelf. Hierin zullen wij deze zaken ieder op zichzelf beschouwen.

1. Dat er geloof in de wereld is, en noodzakelijk moet zijn.
2. 't *Genus* of de soort der zaken, tot welke 't geloof behoort.
3. 't *Subject* of 't onderwerp, waarin 't geloof zijne plaats heeft.
4. 't *Object* of het voorwerp, waaromtrent het geloof werkzaam is.
5. *De vorm* of het eigenlijke wezen.
6. *De Werkende* en middelloorzaak daarvan.
7. 't Doeleinde.
8. De bijgevoegde eigenschappen.
9. De effecten of vruchten.
10. De overeenkomsten verscheidenheid met anderen.
11. 't Tegendeel.
12. De beschrijving.

VII. 1. Dat het geloof noodzakelijk is, ja zo o, dat niemand zonder geloof zalig kan worden, behoeft onder de christenen, die het Woord gelooven, geen bewijs; zie maar deze plaatsen:

Joh. 3:36. *Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die de Zoon ongehoorzaam is* (dat is, in de Zoon niet gelooft) *die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.*

Mark. 16: 16. *Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.*

2. Het genus, of 't soort der zaken tot welke het geloof behoort, is *een hebbelijkheid*. "Hebbelijkheden", [aanwezige bekwaamheden, talenten, enz.] dienen tot volmaking van het verstand en de wil. Deze zijn, óf die door vele oefeningen verkregen worden, óf die van God in de ziel des mensen worden ingestort, zoals: geloof, hoop en liefde, enz. Al des mensen werk om te gelooven is niet bekwaam om het geloof te verkrijgen, zelfs in de minsten trap; God geeft het in 't begin, God oefent en vermeerdert het, God voleindt het. Die het begeert, moet het van God afbidden, en van Hem wachten; die het heeft, erkennen met dankbaarheid, dat hij het van God ontvangen heeft, en verwachte al biddende van Hem de vermeerdering.

VIII. 't Subject, 't onderwerp of de zitplaats des geloofs, is de mens, voornamelijk de ziel, allernaast *de wil*. *De mens* is het onderwerp des geloofs, doch niet alle mensen, maar alleen de uitverkorenen.

2 Thess. 3:2. ... *het geloof is niet aller*.

Tit. 1:1 ... *naar het geloof der uitverkorenen Gods*.

Hand. 13:48. ... *en er geloofden zo velen als er geordineerd waren tot het eeuwige leven*.

Hier is de vraag: ***of de kinderen in de doop het dadelijk geloof ontvangen? Of de gedoopte kinderen daden des geloofs oefenen?***

Wij antwoorden: nee; want:

1. De Schrift zegt dat nergens, daarom is het te verwerpen, daarom moet men het niet geloven.
2. De kinderen hebben geen gebruik des verstands; de redelijkheid is wel ingeschapen. maar het redeneren begint met de tijd. Tot het geloof wordt noodzakelijk redeneren vereist.
3. De kinderen voor de tijd der redenering hebben geen kennis van enige zaken, hoe zouden ze dan geloven, tot hetwelk kennis der Goddelijke dingen van node is?
4. De kleine kinderen voor de tijd der redenering doen dadelijk noch goed noch kwaad, Rom. 9:11, zo oefenen zij het geloof ook niet; want dat is een deugd.
5. *'t Geloof is uit het gehoor*, Rom. 10:17, daarom kunnen de kinderen niet geloven; want zij horen nog het Woord niet.

IX. Tegenwerping 1. Hiertegen brengt men in, Matth. 18:6, *zo wie een van deze kleinen, die in Mij geloven, ergert.*

Antwoord. De tekst spreekt van zulken, die 't gebruik van hun verstand hebben; want zij konden geërgerd worden. Christus spreekt niet van dat kindeken, dat Hij tot een voorbeeld voorstelde, vs. 2, 3, maar van die, welke een geestelijke kindse kleinheid hadden.

Tegenwerping 2. Matth. 19:14, *Laat af van de kinderkens, en verhindert hen niet tot Mij te komen; want derzulken is het Koninkrijk der hemelen.*

Antwoord.

- (a) 't Kan niet bewezen worden, dat deze kinderkens zo klein waren, dat ze nog 't gebruik des verstands niet hadden, dat zeker getoond moest worden, zal men hiervoor een bewijs uit deze plaats nemen; 't tegendeel is waarschijnlijk, kinderen van twee of drie jaren kunnen wel geloven.
- (b) Hunner is het koninkrijk der hemelen, door de voldoening van Christus, hun van God toegerekend, maar niet door het geloof; doch niet alle kinderen hebben recht tot de zaligheid, maar de uitverkorene.

Tegenwerping 3. Psalm 8:3, *Uit de mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gij U sterkte gegrondvest.*

Antwoord. Niet dat de kinderkens en zuigelingen spraken (zo ja, dan vervalt de tegenwerping) maar zij verheerlijken God objectief, voorwerpelijk, dat is, zij geven aan de volwassenen stof om God in Zijn werken te verheerlijken, gelijk de hemelen, 't uit-spansel, dag en nacht het doen, Psalm 19:2, 9.

Tegenwerping 4. Men heeft voorbeelden van kleine kinderen, die het geloof hadden, zoals Jeremia, Jer. 1:5.

Antwoord.

- (a) De tekst spreekt van de voorkennis Gods naar de verkiezing, en van heiliging der afzondering in de raad Gods tot het profetisch ambt.
- (b) 't Is ook wat anders geheilgd te zijn door de Geest Gods, 't welk God machtig is te doen; en 't is wat anders dadelijk te geloven.

Tegenwerping 5. De natuur kan geheilgd zijn, zonder dadelijke werkzaamheid tot heiligheid, en alzo zonder geloof. 't Voorbeeld van Timótheüs, 2 Tim. 3:15. *Dat gij van*

kinds af de heilige Schriften geweten hebt, die u wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof, hetwelk Christus Jezus is.

Antwoord. De tekst spreekt van Timótheüs niet vóór het gebruik des verstands, maar nu bekwaam om onderwezen te worden in het Woord door zijne grootmoeder Loïs, en zijne moeder Eunice. Derhalve is hier geen bewijs voor het gebruik des verstands.

Vraag: 't Voorbeeld van Johannes de Doper, Lukas 1:41?

Antwoord.

- (a) Daar staat niet dat hij geloofde, maar op de groetenis van Maria aan zijn moeder Elisabeth opsprong.
- (b) Wat de almachtigheid Gods in hem gewrocht heeft, en wat hem deed opspringen, weten wij niet. Van het extraordinaire, [buitengewone] mag men geen gevolg maken tot het ordinaire [gewone].
- (c) Johannes was noch besneden, noch gedoopt; zo had hij het door de kracht van de doop niet ontvangen, 't geen hem deed opspringen; 't welk men beoogt.

1. Hier is nog een andere vraag: *Of alle uitverkorenen van hun begin, van hun ontvangenis af, een zaad des geloofs in zich hebben, ofschoon zij dadelijk het geloof nog niet oefenen?*

Antwoord. Neen. Want,

- 1. De schrift spreekt nergens van een zaad des geloofs, van geloof in zijn zaad. 't Is dan al te vrijmoedig, dat te zeggen, en daarop een gehele zaak te bouwen. De Schrift spreekt wel van een zaad der wedergeboorte, 't welk is het Woords Gods, 1 Petrus 1:23; doch dat is niet in de kinderen, maar 't is op des Heeren tijd een middel van hun bekering. En wat zou het zaad des geloofs zijn, een begin van geloof? Dan hadden zij het dadelijk.
- 2. De mensen, ook de uitverkorenen, zijn vóór hun wedergeboorte dood, kinderen des toorns, zonder Christus, zonder beloften, zonder God, en alzo zonder geloof, Ef. 2:2, 4, 12. De Vader, de Heere Jezus, de Heilige Geest hadden wel opzicht op hen, zo ras zij waren, als Vader, Zaligmaker, Heiligmaker; maar in zich zelf waren ze in dezelfde staat als alle anderen.
- 3. Niemand ontvangt het geloof, dan uit het gehoor, Rom. 10:17, Gal. 3: 2. Daardoor wordt de mens van ongelovig, gelovig; de mens kon niet gezegd worden het geloof te ontvangen, gelovig te worden, het geloof te verkrijgen door de prediking des geloofs, indien hij het tevoren in zijn begin al had, en alzo al gelovig was.

XI. Tegenwerping 1. Hiertegen brengt men in:

De uitverkorene kinderen zijn in het verbond, zo moeten ze dan ook in het begin het geloof hebben: want men kan in het verbond niet zijn zonder geloof.

Antwoord.

- (a) Alle uitverkorene kinderen waren niet in het verbond; duizenden worden bekeerd, wier ouders heidenen waren. Of hebben alleen de kinderen der bondgenoten het zaad des geloofs, en niet de andere uitverkoren kinderen? Waar uit blijkt zulk een onderscheid in de uitverkoren kinderen?
- (b) In het verbond te zijn der kinderen, stelt niet iets in de kinderen, of men moest daaruit ook besluiten, dat ze dadelijk het geloof hadden, dat ze dadelijk wedergeboren waren; en zo dat er niet uit volgt, ook dit niet.

Tegenwerping 2. *Hun komt de hemel toe*, Matth. 19:14.

Antwoord. Zie § IX.

Tegenwerping 3. Jeremia, Johannes de Doper, Timótheüs, enz.

Antwoord. Zie § IX.

Tegenwerping 4. *De natuurlijke gerechtigheid zou voortgeplant zijn geworden, indien Adam niet gezondigd had, waarom dan ook niet de bovennatuurlijke wedergeboorte in hun zaad door de bondgenoten?*

Antwoord.

- (a) Wij weten dat God het wel kan doen, maar wij weten ook dat van *kunnen* tot *zijn* geen gevolg is.
- (b) Waarom niet, kan geen zaak bevestigen. God antwoordt niet van al Zijn daden, en wij zijn niet bekwaam om redenen van Gods werk en handelingen te geven, daarom kan men geen ding stellen of ontkennen, omdat men reden geven kan of niet, maar men heeft maar naar het Woord te gaan en te zien, wat daar geopenbaard is of niet.
- (c) De ervaring leert dat in alle uitverkoren kinderen der Godzalige bondgenoten het zaad des geloofs niet is, dewijl zij wel tot op het laatste van hun leven de goddelooste zijn, dat met het zaad des geloofs te hebben, niet bestaan kan; want zaad des geloofs te hebben is waarlijk het geloof, ofschoon in het begin te hebben. En ook zijn vele kinderen der heidenen uitverkoren, die hebben dan het zaad des geloofs niet; dan moest God de kinderen der heidenen op een mildere wijze bekeren, dan de uitverkorene kinderen der bondgenoten; deze doen het door uitspruiten van het zaad, dat in hen is, de anderen door hen het geloof te geven, zonder zaad te hebben.

Tegenwerping 5. Maar Hebréeën 11:6?

Antwoord. Zie § IX.

Tegenwerping 6. *Zij hebben de Geest des geloofs; want anders kwamen ze Christus niet toe*, Rom. 8:9.

Ziet het antwoord, hfdst. XXXI, § XV.

Dus blijft het vast dat de uitverkorenen geen zaad des geloofs van hun ontvangst af in zich hebben. De tekst spreekt van volwassenen.

XII. De uitverkorenen dan, zijnde het onderwerp van het geloof, zo hebben wij nader te onderzoeken, in welk gedeelte des mensen het geloof zijn zitplaats heeft. 't Geloof heeft zijn zitplaats niet in het lichaam, hoewel 't geloof daardoor zijn werking uit, in belijdenis en betrachtning van goede werken; maar de eigenlijke zitplaats is *de ziel*. Rom. 10:10. *Met het hart gelooft men.*

De ziel heeft hare faculteiten of mogendheden, waardoor zij werkt, namelijk: *verstand, wil en genegenheden*; deze kan men ieder met het verstand aftrekken en op zichzelf beschouwen, en zo zijn ze in zich zelf onderscheiden; het verstand is noch wil, noch genegenheid; de wil noch verstand, noch genegenheid; de genegenheid ook geen van die beide. Zij zijn in hare werkingen onderscheiden; 't verstand heeft bevatting, oordeel,

zo beschouwend als toepassend, en consciëntie; de wil omhelst de zaken als beminnelijk, met liefde, of heeft afkeer van een zaak, als hatelijk; de genegenheden zijn begeerten of trek naar vervulling der ziel, die zich zelf niet vervullen kan, noch zich zelf met zich zelf vermaken en verzadigen, maar die hare vervulling van iets, dat buiten haar is, moet hebben. Doch al kan men ieder met het verstand aftrekken, en op zich zelf beschouwen, gelijk men ook doen moet, indien men verstandig bewust wil zijn van zijn daden en deszelfs natuur, zo zijn ze nochtans zo niet onderscheiden, als de mens werkt. De mogendheden in de uitwerking des mensen te ver te onderscheiden, zal alsoo veel verlegenheid en verwarring baren, als die in zich zelf te vermengen; dit nu passende op het geloof, zo is de gelovende ziel bezig met verstaan, willen en begeren; alle mogendheden zijn werkzaam in de mens, als hij gelooft.

XIII. Hier komt deze vraag te beantwoorden: *Of tot het geloof kennis der zaken, die men gelooft, van node is, dan of een blote en blinde toestemming genoeg is; zo dat het geloof best beschreven zou worden door onwetendheid?* De papisten ontkennen het eerste, en zeggen het tweede.

Wij antwoorden: toestemming is niet genoeg, kennis is volstrekt tot het geloof van node. Maar wij spreken niet van een volmaakte kennis der zaken, die men geloven zal waardoor men de zaken klaar en onderscheiden, door en weer door, ten opzichte van haar hoe, wijze of hoedanigheid van haar zijn, bevatten ziet; want dan zou men zeer vele zaken, daar men toch niet aan twijfelen kan noch mag, niet moeten geloven. Bijvoorbeeld, Gods wezen, Zijn eeuwigheid, oneindigheid, de vereniging der twee naturen in Christus; ja, welke van de geopenbaarde verborgenheden zou men dan geloven?

Maar wij spreken van een kennis, die de geopenbaarde zaken zover kent, dat men een bevassing, een gepast en waar begrip van de zaken heeft, 't zij met meer of minder licht. Als wij zeggen, dat tot het geloof *kennis* behoort, dan zeggen wij niet dat kennis het geloof is; ook niet, dat men een zaak gelooft, omdat men ze kent en ziet; ook niet, dat kennis en geloof een en dezelfde zaak is; maar wij zeggen dat kennis, én van de zaken, én van de openbaring der zaken in het Woord vooraf vereist wordt, zal men ze geloven. Dat tot het geloof kennis vereist wordt, blijkt uit deze redenen:

XIV. 1. Uit uitdrukkelijke schriftplaatsen. Jesaja 53:11, *Door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken.* 't Hebreeuwse woord *bedangto*, in of door Zijn kennis. 't Kan uit kracht van het woord zien, óf op de kennis, die Christus heeft, óf op de kennis, die de mens van Christus heeft; maar de omstandigheid van de tekst toont, *dat het ziet op de kennis, die men van Christus heeft*; want Christus maakt door Zijn kennis niemand rechtvaardig, maar door Zijn lijden en gehoorzaamheid, 2 Kor. 5:21, Rom. 5:10,17-19. En de mens aan zijn kant wordt gerechtvaardigd door het geloof, Rom. 5:1. Dat dáár het geloof wordt toegeschreven, wordt hier toegeschreven aan de kennis; niet dat kennis en geloof een en dezelfde zaak is, of dat enkele kennis zonder toestemmen en vertrouwen de mens rechtvaardig maakt, want velen hebben kennis, en hebben evenwel het ware geloof niet. Maar aan de rechtvaardigmaking wordt hier de *kennis* toegeschreven, omdat geloof hier in zijn gehele oefening en omtrek verstaan wordt, waarvan de kennis het begin en de vooraf vereiste zaak is. Zo wordt de zaligheid ook beloofd aan de vruchten des geloofs, belijdenis, armen van geest, treurigen, zachtmoedigen, godzaligheid, enz. Deze kunnen op zich zelf Gode niet

aangenaam zijn, maar alleen als vruchten uit het geloof voortkomende. Dus wordt tot het geloof kennis vereist.

Doet hierbij Joh. 17:3, *Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enigen waarachtigen God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt.*

Christus spreekt hier niet van het aanschouwen Gods in de hemel, 't welk tegen het geloof gesteld wordt, 2 Kor. 5:7, maar van hetgeen hier op aarde geschiedt, en de weg is tot de hemel en de onmiddellijke beschouwing. Nu, op aarde heeft het geloof plaats, daarop wordt het eeuwige leven beloofd, en niet op blote kennis; dus spreekt de tekst van het geloof in zijn gehele oefening, hebbende bij zich kennis in het begin en in de voortgang; waarom ook die twee, *kennis en geloof*, bij elkander gevoegd worden, Joh. 6:40. *Dat een iegelijk, die de Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe.*

2. Dat tot het geloof kennis vereist wordt, blijkt ook uit het middel, waardoor het geloof gewrocht wordt, 't welk is het gehoor van het Woord:

Rom. 10: 17. *zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*

Joh. 6:45... *. Een iegelijk dan, die het van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.*

Nu is 't zeker, dat het Woord niemand nuttig kan zijn; en men kan uit het gehoor van het Woord het geloof niet verkrijgen, tenzij men het verstaat; 2 Kor. 4:2 ... *door openbaring van de waarheid ons zelf aangenaam makende bij alle gewetens der mensen.*

3. Dewijl ieder gelovige verplicht is Christus te belijden, Matth. 10:32, en rekenschap van zijn geloof te geven, 1 Petrus 3: 15, zo is volstrekt nodig, dat men kennis heeft van de zaken, die men gelooft. Wat men niet kent kan men niet belijden, daar kan men geen rekenschap van geven.

XV. Tegenwerping 1. Hiertegen brengt men in, Hebr. 11: 1, *Het geloof nu is een vaste grond der dingen die men hoopt, en een bewijs der zaken die men niet ziet.* Zo sluit dan het geloof de kennis uit.

Antwoord. De apostel zegt niet dat het geloof zonder kennis en blind is; maar integendeel, dat het geloof bewijst. zeker demonstreert, 't welk de kracht van het grondwoord; *Elengos* is. Nu, zonder kennis van zaken kan men niets demonstreren en bewijzen. De dingen die men niet ziet, zijn dingen die het oog des lichaams niet beschouwen kan, en de dingen, die het natuurlijke verstand niet uitvinden noch openbaren kan, hoedanig zijn de verborgenheden van Christus; maar God openbaart die dingen aan de Zijnen door Zijn Woord en Geest, en het geloof neemt ze aan als ontwijfelbare waarheden; zo dat deze schriftplaats zelfs klaar bevestigt, dat in het geloof kennis en licht is.

Tegenwerping 2. 2 Kor. 10: 5, *Dewijl wij de overleggingen ter neerwerpen, en alle hoogte, die zich verheft tegen de kennis van God, en alle gedachte gevangen leiden tot de gehoorzaamheid van Christus.* Moet en alle overleggingen ternedergeworpen, en alle gedachten gevangen genomen worden, zo wordt alle kennis uit het geloof uitgesloten.

Antwoord. De apostel spreekt van overleggingen en gedachten, die zich verheffen tegen de kennis Gods, en de gehoorzaamheid van Christus hoedanige zijn die uit het verdorven

natuurlijk verstand, 't welk vijandschap is tegen God, voortkomen, Rom. 8:7. Deze gaat de apostel tegen, en overwint ze door de Goddelijke geopenbaarde waarheden, en brengt de mens alzo tot de ware kennis van God, en tot de gehoorzaamheid van Christus, dat is, geloof, als blijkt uit Joh. 3:3b, waar geloof en ongehoorzaamheid tegen elkander gesteld worden.

XVI. Gezien hebbende, dat het geloof kennis vereist, zo voegen wij daarbij, dat bij de kennis noodzakelijk ook *toestemming* moet zijn. dat is, een voor waarachtig houden, niet alleen alles wat God in Zijn Woord gesproken heeft, maar bijzonder alles wat God van Zijn Zoon, en de zaligheid door Hem te bekomen, heeft geopenbaard. Want zal men vertrouwen, rusten en steunen op iets, zo moet men eerst wel verzekerd zijn, dat de grond waar en vast is.

Ziet dit Hebr. 11: 1, waar de apostel het geloof noemt, een vaste grond, een zeker zijn, geen waarheid gesteld tegen versiering, en een fundament van een welverzekerde zaak, zeker en waarachtig, zo vast alsof men ze met zijn ogen zag, en met zijn handen tastte, 1 Joh. 1: 9. Waarom de apostel het geloof toeschrijft *pleerophorian*, een volle verzekerdheid, Hebr. 10:22. De noodzakelijkheid der toestemming blijkt ook:

Joh. 3:33. *Die Zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld, dat God waarachtig is.*

1 Joh. 5:9. 10. *Indien wij de getuigenis der mensen aannemen, de getuigenis van God is meerder; want dit is de getuigenis van God, welke Hij van, Zijn Zoon getuigd heeft. Die in de Zoon van God gelooft, heeft de getuigenis in zichzelf; die God niet gelooft, heeft hem tot een leugenaar gemaakt; (dat is, acht Hem voor een leugenaar) dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon.*

Zie ook 1Tim. 1:15. *Dit is een getrouw woord, en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken.*

XVII. Zo hebben wij getoond, dat tot het geloof *kennis en toestemming* vereist wordt. Hieruit rijst een vraag: *of de eigenlijke natuur van het zalmakend geloof haar zitplaats heeft in het verstand of in de wil?* Dat is: of het geloof eigenlijk bestaat in kennis en toestemming, welke beide tot het verstand behoren, dan of het ware zalmakende geloof bestaat in vertrouwen op God door Jezus Christus, om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden, 't welk tot de wil behoort.

Wij zeggen: het bestaat in vertrouwen, en dat het tot de wil behoort. Deze vraag zal klaarder verstaan worden, als wij handelen over de vorm des geloofs. Daarom ziet beneden, § XX.

XVIII. Gezien hebbende het subject, het onderwerp, de zitplaats van het geloof, gaan wij voort tot het *object*, het voorwerp, waaromtrent het geloof bezig is. 't Voorwerp des geloofs is:

1. Het Woord Gods, zo in 't algemeen, alles wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, zo in het Oude als Nieuwe Testament, als bijzonder, wat God geopenbaard en beloofd heeft in het Evangelie, vervattende al de beloften van verzoening, vergeving der zonden, vrede, heiligheid en zaligheid, die aanbiedende, en de gelovigen belovende, in beide de Testamenten voorgesteld

Markus 15. *Geloof het Evangelie.*

Rom. 10: 17. *Het geloof is uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*

Gal. 3:2. ... *hebt gij de Geest ontvangen uit de werken der wet of uit de prediking des geloofs?* Rom. 1:16, Joh. 3:16.

Dewijl het Woord Gods *de waarheid is*, Joh. 17:17, *en God de God der waarheid*, Jes. 65:16, kan God een mens niet anders voorstellen dan waarheid, en Hem gebieden niet anders te geloven dan waarheid. Als dan iets in het Woord voorgesteld wordt, in 't welk het bevel, de belofte, of de bedreiging met de uitkomsten niet overeenkomt, zo moet een voorwaarde daaronder verstaan worden. En zo blijven ze waarheid, en zo worden ze geloofd.

2. Het geloof blijft bij het Woord niet staan, maar gaat door het Woord voort tot Christus, de Borg en de Middelaar:

Joh. 3: 36. *Die in den Zoon geloof, die heeft het eeuwige leven.*

Joh. 14: 1. *Geloof ook in Mij.*

Joh. 3:16. ... *opdat een iegelijk, die in Hem geloof, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.*

3. Ook blijft het geloof bij Christus als Middelaar niet staan, maar gaat door Christus tot God de Vader.

Hebr. 7:25. *Waarom Hij ook volkomenlijk kan zaligmaken, degenen, die door Hem tot God gaan.*

Joh. 5:24... . *Die mijn Woord hoort, en geloof Hem, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven.*

Rom. 4: 5. *Doch degene, die niet werkt, maar geloof in Hem, die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid.*

Daar is onderscheid tussen: *God te geloven*, en *in God te geloven*. God te geloven, ziet op de waarheid van Gods beloften, waardoor de mens niet alleen vrijmoedigheid neemt om tot God door Christus te komen, en in Hem te geloven; maar ook nu gelovende in God, zich versterkt, én in zijn vertrouwen, én in de verwachting van bijzondere zaken. Maar *in God, in Christus te geloven*, ziet op God, op Christus Zelf, niet alleen als belovende en waarachtig, maar ook als almachtig, getrouw, wijs en goedig. zo dat de mens op Hem zijn vertrouwen stelt, ziel en lichaam Hem toevertrouwt om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden.

XIX. Van het voorwerp gaan wij over tot *de vorm, of 't eigen wezen en de natuur des geloofs*. De vorm van een zaak is dat, waardoor een zaak is dat ze is; de vorm geeft een zaak het wezen, het aanzijn; en onderscheidt die zaak van alle andere. Van een zaak kan maar één vorm zijn; indien twee vormen, dan ook twee zaken. Zo heeft het geloof ook een vorm, iets dat het geloof het geloof doet zijn.

Hier hebben wij aan te merken, waarin de eigenlijke natuur des geloofs *niet* bestaat, en dan waarin de natuur des geloofs wél bestaat.

A. 1. 't Geloof bestaat niet in de liefde, gelijk Papisten en Remonstranten willen. De liefde is de vorm niet van 't geloof. Want:

(1) het geloof en de liefde zijn twee onderscheidene deugden: 1 Kor. 13: 13. *En nu blijft geloof, hoop en liefde, deze drie; doch de meeste van die is de liefde.* Dat is nu duidelijk, dat de een deugd niet kan zijn de vorm van een andere deugd.

(2) De liefde is een vrucht van het geloof: Gal. 5:6. *Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht, noch voorhuid, maar het geloof door de liefde werkende.* Dat is niet dat het geloof zijn kracht ontvangt van de liefde, maar dat het geloof kracht heeft tot werking van de liefde, en van alle deugdzaamheid door de liefde. Zie de kracht van het woord *energeistai*, Rom. 7:5, Kol. 1:29. Het gevolg kan geen vorm zijn.

2. 't Geloof bestaat niet in de gehoorzaamheid en onderhouding der geboden Gods, zoals de genoemden willen. Want 't geloof wordt uitdrukkelijk van de werken onderscheiden, 1 Kor. 13:13. 1 Tim. 1:5. *Maar het einde des gebods is liefde uit een rein hart, en uit een goed geweten, en uit een ongeveinsd geloof.*

Ja, in 't stuk van de rechtvaardigmaking worden de werken en het geloof recht tegen elkander gesteld. Rom. 3:28. *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.*

Zo ook: Jak. 3:18. Maar zal iemand zeggen: gij hebt het geloof, en ik heb de werken.

B. 't Ware geloof is de fontein van de goede werken, en de goede werken zijn vruchten van het geloof en kenteken van hetzelfde, zodat het een bewijs is, dat, waar de goede werken niet volgen, het ware geloof daar niet is: Jak. 2:26. *Want gelijk het lichaam zonder geest dood is, also is ook het geloof zonder de werken dood.* Men kent daaruit dan het lichaam dood is, dat er gene ademhaling meer is; zo kent men, dat het geloof dood is, dat is, het ware geloof niet is, omdat het geen werkingen heeft.

Al zeggen wij dat de liefde en de onderhouding der geboden de vorm, de eigenlijke natuur des geloofs niet zijn, zo zeggen wij niet dat het geloof kan zijn zonder liefde, neen, ganselijk niet. Wanneer de mens tot het geloof gebracht wordt, krijgt hij niet alleen verlichte ogen des verstands en kent hij enigszins de Middelaar en de goederen des Verbonds, maar hij wordt er ook op verliefd, hij is blijde dat er een zaligheid is, dat er vergeving der zonde is, dat er een Geest is om te heiligen; hij is blij dat er een Christus is, en dat Christus hem aangeboden wordt. Dus heeft hij liefde tot die waarheid, 2 Thess. 2:10. En als hij nu Christus heeft aangenomen, en door het geloof met Hem verenigd wordt, zo ontvonkt zijn liefde tot God, tot Christus, om Hem in alle gewilligheid gehoorzaam te zijn:

1 Joh. 4:19 Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.

3. De vorm, 't ware wezen des geloofs bestaat niet in het (uitwendig) vertrouwen dat Christus mijn Zaligmaker is. Want:

(1) Christus is niet voor alle mensen gestorven, zo moet dan ieder voor zich vaste gronden hebben, uit welke hij zou kunnen besluiten, dat Christus voor hem gestorven en zijn Zaligmaker is.

(2) God heeft wel allen, die het Woord horen, geboden te geloven, maar niet allen geboden te geloven, dat Christus zijn Zaligmaker is, daartoe is niet één tekst in de Bijbel te vinden, zo dat het enkele inbeeldingen zijn te geloven, dat iedereen geloven moet dat Christus zijn Zaligmaker is; hij zou leugen geloven, en zou met zulk een inbeelding ter helle varen.

- (3) Geloven dat Christus mijn Zaligmaker is, is verzekering, welke een vrucht is des geloofs, die meerder of minder kan zijn, ja geheel weg zijn, blijvende het ware geloof, en hij een waar gelovige.
- (4) Vele tijdgelovigen houden zich vast verzekerd zonder de minste twijfeling, dat Christus hun Zaligmaker is, en voor hen is gestorven, nochtans hebben ze het ware geloof niet, en zullen zich bedrogen vinden; dies is dan 't ware geloof niet een vertrouwen dat Christus voor mij gestorven is.

4. De vorm des geloofs bestaat niet in *te willen* Jezus tot zijn Zaligmaker hebben.

- *Willen*, kan men aanmerken als *een inblijvende wil*; men ziet de waarheid, de noodzakelijkheid, de beminnelijkheid van Jezus tot zijn Zaligmaker te hebben, dies wilde men wel dat men Hem had; deze inblijvende wil ziet de zaak op zichzelf aan, maar niet in haar omstandigheden, dat men dan verlaten moest zijn aartsgezind leven, in waarheid Christus zoeken en dikwijls met smart, dat men in waarheid met Christus in het Verbond moest treden, met Hem alleen vergenoegd zijn, de wereld tot vijand te hebben, tegen haar getuigenis te geven, te strijden, en alle armoede, naaktheid, vervolgingen, bespottingen gewillig op zich te nemen om Christus' wil; maar dat dient hen niet, daarom laten ze Christus daar en volgen, hun begeerlijkheden, zo dat hun willen niets anders is dan een Bileams-wens: *Mijne ziel sterve de dood der oprechten, en mijn uiterste zij gelijk het zijn* Num. 23:10.
- *Willen*, kan men ook als uitgaande naar Christus aanmerken, waardoor men aan de Heere Jezus verklaart, en vertoont zijn oprechte begeerte tot Hem en Zijn goederen met verlating van alles, waardoor zijn hart zich niet veroordelende, hij vrijmoedigheid heeft om tot Christus te gaan, en Hem door het geloof aan te nemen tot zijn Zaligmaker Openb. 22: 17. *En die dorst heeft, kome; en die wil neme het water des levens om niet.*
Zodat het willen de daad des geloofs niet voorgaat in de natuur der zaak, hoewel daar *de waarachtige uitgaande wil* is, het ware geloof ook is.

5. De vorm des geloofs bestaat niet in de toestemming van de waarheid des Evangelies. Laat iemand zeer opgehelderde opvattingen hebben van al de verborgenheden des geloofs, zo ten opzichte van de waarheid, als haar beminnelijkheid; laat hij met volle verzekerdheid de waarheden als waarheden en beminnelijkheden toestemmen en voor waarachtig houden, nog is het 't ware zaligmakende geloof niet.

't Is waar, de gelovigen hebben ook de kennis en de toestemming, maar zij kunnen daarin niet rusten; zij weten en ondervinden dat ze daardoor geen deel en eigendom krijgen aan Christus, daarom gaan zij verder en nemen Christus aan, en zetten zich op Hem, vertrouwen zich Hem naar ziel en lichaam toe, opdat Hij ze rechtvaardige, enz. Zodat, indien iemand niet méér heeft dan kennis en toestemmen, hij heeft zich verzekerd te houden, dat hij maar een historisch geloof of tijdgeloof heeft.

En vindt iemand ook de ware daad van vertrouwen op Christus, en hij acht die als een vrucht van het toestemmen, 't welk hij de eigenlijke daad des geloofs acht, die heeft wel het ware geloof, maar hij dwaalt daarin, alsof de kennis de eigenlijke natuur des geloofs was, gelijk wij dit in de volgende vraag zullen tonen.

In deze vijf bovengestelde zaken bestaat de eigenlijke natuur of vorm des geloofs niet.

XX. Nu komt in bedenking, waarin de eigene, formele, wezenlijke daad des geloofs wél bestaat. Hierover is deze vraag: *Of de eigene daad des geloofs bestaat in toestemming aan de Goddelijke, Evangelische waarheden en beloften, dan of ze bestaat in het vertrouwen des harten op Christus, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd en tot de zaligheid geleid te worden?*

Eer wij antwoorden, zeggen wij:

1. Dat wij door het vertrouwen niet verstaan de verzekering, het vertrouwen dat ieder voor zich heeft, dat hij deel aan Christus en al zijn beloften heeft, of de vrede en de stilte der ziel; want dat is een vrucht des geloofs, die in de een meer en in de ander minder is; maar wij verstaan door vertrouwen *de uitgaande daad des harten, waardoor men zich overgeevende aan Christus en Hem aannemende, ziel en lichaam Hem toevertrouwt, opdat Hij ze zaligmake*. Gelijk een crediteur zijn geld aan iemand overgeevende, het hem toevertrouwt; gelijk iemand zich zet op de schouderen van een sterk man, om hem door een water te dragen, zich zelf hem toevertrouwt en zo op hem vertrouwt, leunt, steunt, zich laat dragen tot zulk een plaats.
2. Wij zeggen, dat tot zulk een vertrouwen noodzakelijk vooraf vereist wordt een kennis van de Evangelische waarheden, en een toestemming aan dezelve als waarachtig; en dat het geloof daarna ook gedurig werkt op en door de belofte.

Dit vooruit gezegd hebbende, zo antwoorden wij op de vraag: Dat het ware zaligmakende geloof niet bestaat in de toestemming van de Evangelische beloften, maar *dat het bestaat in het vertrouwen des harten om door Hem tot de zaligheid gebracht te worden, op de grond van Zijn vrijwillige aanbieding, en op de beloften aan die gedaan, die op Hem vertrouwen*. Dus zeggen wij meteen, dat het geloof zijn zitplaats niet heeft in het verstand, maar in de wil; want is het niet de toestemming van de waarheid der beloften, zo is het ook niet in 't verstand; en is het een vertrouwen, zo is het in de wil.

XXI. De waarheid van 't gezegde blijkt uit de volgende reden:

1. Uit de benaming zelf. Dat wij *gelooven* noemen, noemt de Schrift *vertrouwen, betrouwen, toebetrouwen, zich vertrouwen*. Ook dan als er gans geen beloften te pas komen, gelijk boven § 2, 3, 5, duidelijk en onweersprekelijk is getoond. Nu weten wij, als wij van Goddelijke, en alleen in het Woord geopenbaarde dingen handelende, spreken, dat wij dan in onze taal niet moeten hangen blijven, dat velen doet dwalen, maar dat wij moeten verstaan en spreken naar de eigenschap en aard der Hebreeuwse en Griekse talen, in welke het Woord beschreven is; omdat in onze taal het woord geloven is: beloften en verhaalde zaken, op 't zeggen van een ander, aannemen. Men moet dus in onze taal niet hangen blijven, maar op de kracht der grondtalen zien, en zo worden de woorden *heëmin, pisteuoo, chasa, batlach, samach*, niet alleen geloven, maar vertrouwen, toebetrouwen, zich betrouwen, steunen op iemand, vertaald, ook zonder opzicht op 't zeggen of beloven van een ander; doch in dit vertrouwen komen die te pas, niet als de natuur des vertrouwens, maar om door dezelfde zich op Christus te verlaten, en zich Hem toe te vertrouwen.

XXII. 2. De Schrift schrijft geloven aan het hart toe:

Rom. 10: 10. *Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid.*

Hand. 8:37 ... *indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd. En hij, antwoordende, zeide: Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is.*

't Hart, de wil is werkzaam in zich Hem toe te vertrouwen, en in Hem te geloven.

Zegt men: *'t hart betekent ook wel het verstand.*

Antwoord. Zeer zelden, en dan nog, niet uitdrukkelijk bepaald alleen tot het verstand, maar doorgaans betekent het de wil, of de ziel in alle werkingen samengenomen. zo blijven wij in de gemene betekenis en verstaan er de wil door, te meer, omdat geloven een daad van de wil betekent.

XXIII. 3. Indien de eigenlijke daad des geloofs bestond in de toestemming der waarheid van de beloften,

- (a) dan kon men zaligmakend geloven, zonder Christus aan te nemen, en op Hem te vertrouwen; blijft vrij in het kennen, erkennen, toestemmen dat Christus de Zaligmaker is, zo lang gij wilt; wat vereniging, wat gemeenschap hebt gij dan met Christus? Het aannemen van Christus, het steunen, het vertrouwen op Hem, zouden dan maar vruchten en gevolgen zijn van het geloof, nu, het gevolg volmaakt het wezen niet, dat voor het gevolg al volmaakt is.
- (b) Dan verschilde het zaligmakend geloof in de natuur niet van het historisch geloof, maar 't was in de natuur hetzelfde; want het historisch geloof bestaat ook in het toestemmen van de waarheid der beloften, en dat is ook in de duivelen, en 't tijdgeloof ook in de onbekeerden, gelijk dat overvloedig uit de Schrift blijkt, en bij allen bekend is.

Zegt men, het onderscheid is, *dat de kennis en toestemming in de een geestelijk is, en in de ander niet.*

Ik antwoord:

1. 't Is waar dat der onbekeerden en der bekeerden kennis van een andere natuur is niet in de voorbereiding, nochtans is en blijft de zaak, hoe verscheiden opgevat, dezelfde; beider kennis gaat nevens de waarheid der historie, en als die waarheid toegestemd wordt, zo is 't in de een zowel het historisch geloof als in de ander.
2. De Schrift stelt het onderscheid tussen het zaligmakende geloof nooit in de geestelijkheid der kennis en der toestemming van de historische waarheden.
3. Hierbij is het zeker, dat als iemand niet bekeerd is, niet in Christus zijn vertrouwen zet, 't welk het zaligmakend geloof is, dat de kennis van zodanig geloof niet geestelijk is. En men zou uit het geloof zelf nooit kunnen kennen, dat men waarlijk geloofde, maar alleen uit de vruchten, dat geheel mis is.

XXIV. 4. 't Zaligmakende geloof gelooft in God, in Christus; 't blijft bij 't woord niet staan, deze natuur is niet volmaakt in en door het toestemmen der waarheden, maar gaat door het Woord tot de Persoon Christus en vertrouwt in Hem

Joh. 17:20. ... *degenen, die door hun woord in Mij geloven zullen.*

Daar krijgt het geloof zijn punt, zijn natuur, zijn volmaaktheid; daarom wordt het zaligmakende geloof doorgaans in de Schrift uitgedrukt door *in God, in Christus te geloven*

Hand. 16: 31. ... *Gelooft in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden.*

In Christus te geloven is het geloof zelf, en niet een vrucht van het geloof, dat het zijn moest, als het geloof alleen in kennis en toestemmen bestond.

Uitvlucht. Hiertegen mocht iemand zeggen, *dat het toestemmen der waarheid in de onbekeerden ook wel door geloven in Christus wordt uitgedrukt*, Joh. 8:30, 31; 12:42, Exod. 14:31, en dat men derhalve uit de wijze van spreken, in Christus geloven, niet besluiten kan, dat het zaligmakend geloof in vertrouwen bestaat.

Antwoord.

- (a) Wij nemen onze sluitreden niet enkel uit de wijze van spreken, op zichzelf genomen, maar uit de wijze van spreken, gevoegd bij de zaak en de omstandigheden van de tekst. Ziet maar de aangehaalde tekst, Joh. 17:20. Daar wordt wel duidelijk onderscheid gemaakt tussen het Woord Gods, en de Persoon Christus; tussen het aannemen van het getuigenis, en tussen het geloven in de Persoon Christus; 't geloof in Christus door het Woord, door het geloof voorheen als waarheid aangenomen, is dan niet het aannemen van zijn getuigenis, maar het vertrouwen der ziel op Hem.
- (b) Als enkel aannemen van Christus getuigenis uitgedrukt wordt, door in Hem te geloven, dat toch zeer zelden geschiedt, dat wordt dan zo danig verwoord en omschreven, dat men klaar zien kan, dat er niet van het zaligmakend geloof gesproken wordt, maar van het aannemen van Christus' getuigenis der onbekeerden, niet hebbende het zaligmakend geloof, van hoedanig Joh. 12:42 gesproken wordt, gelijk ook zeer waarschijnlijk Joh. 8:30, 31.
- (c) Die van tegenovergestelde gedachten is, zal niet kunnen, noch durven zegen dat overal in God, in Christus te geloven, niet anders te" zeggen is dan God te geloven, te geloven dat God, dat Christus de waarheid spreekt; dus moeten ze zelf overtuigd zijn, dat in Christus te geloven, is in Christus zijn vertrouwen te stellen.
- (d) Wat de plaats, Exod. 14:31, aangaat, 't is bij allen kennelijk, dat de hebreeuwse letter *beth* vóór een woord zowel *aan* betekent als *in*; en dat men het verstaan en vertalen moet naar de zaak, bij welke het gevoegd wordt; daarom zetten onze overzetters het zeer wel over: Zij geloofden in (*beth*) de Heere en aan (*beth*) Mozes Zijn knecht.

XXV. 5. 't Geloof zelf verenigt de ziel met Christus, geeft eigendom aan de beloften als aan haar gedaan, bevredigt de consciëntie, geeft vrijmoedigheid om tot God te gaan, en Hem als Vader aan te roepen, Ef. 2:17, Joh. 3:36, Rom. 5:1, Ef. 3:12. Maar dat doet de toestemming van de waarheid der beloften niet, maar het vertrouwen op Christus. Blijft in de toestemming zo lang en zo klaar als gij wilt, niet één belofte is voor u, 't verenigt het hart niet met Christus, 't bevredigt de ziel niet, 't geeft geen vrijmoedigheid te roepen: *Abba, Vader*; dienvolgens is de toestemming het zaligmakend geloof niet.

Men zal zeggen: *de toestemming heeft tot een werk het aannemen van Christus en het vertrouwen op Hem, en zo verkrijgt men 't geen boven gezegd is, en het komt alles, uit de toestemming voort.*

Ik antwoord:

- (a) Zo staat dit dan vast, dat het toestemmen als toestemmen het door zichzelf niet doet, maar dat de vruchten van de toestemming het doen, en dat het toestemmen eerst het aannemen en vertrouwen moet werken; dus is toestemmen de vorm, de natuur des geloofs niet. Daarbij, de Schrift zegt *dat het geloof zelf het doet*, en niet zijn vruchten.

(b) Op dezelfde wijze kan men zeggen, dat de kennis van de verborgenheden van het Evangelie die bovengestelde zaken, namelijk: vereniging met Christus, deel aan de beloften, vrede en vrijmoedigheid, ook werkt, want de kennis is het eerste begin van alles; maar dewijl dat ongerijmd is, zo ook, dat de toestemming het werkt. Dus blijft vast, dat niet het toestemmen, maar *het vertrouwen* het zaligmakend geloof is.

XXVI. 6. 't Tegendeel van het zaligmakend geloof is: niet het verwerpen van de Evangelische waarheden, maar het niet vertrouwen, zich op Christus niet te verlaten, op Christus niet te steunen, te wankelen.

Joh. 3: 36. *Die in de Zoon geloof ... die den Zoon ongehoorzaam is.*

Joh. 14: 1. *Uw hart worde niet ontroerd ... geloof ook in Mij.*

Matth. 14:31. *... Gij kleingelovige, waarom hebt gij gewankeld?*

Lukas 8:25. *Waar is uw geloof?*

Daar wordt geloven gesteld tegen het trillen en beven van vreze. Zo is dan het ware geloof niet toestemmen, maar vertrouwen.

Uit deze allen blijkt dan klaar, dat de eigenlijke daad des geloofs niet bestaat in het toestemmen van de Evangelische waarheden en beloften, maar *in het vertrouwen op Jezus, in zich Hem toe te vertrouwen.*

XXVII. Nu zullen wij zien wat hiertegen ingebracht zou kunnen worden.

Tegenwerping 1. *De gehele wereld verstaat door geloven niet anders dan aannemen van iemands getuigenis, dat voor waarachtig te houden.*

Antwoord.

- (a) De gehele wereld spreekt dan naar de aard van de Nederlandse taal, en niet naar de Hebreeuwse en Griekse talen, in welke alleen de verborgenheden des geloofs worden geopenbaard; waarom men zich dan ook voegen moet naar de aard dier talen, in welke het geloven vertrouwen is, gelijk boven is getoond.
- (b) De gehele wereld verstaat dan door geloof *het historisch geloof*, 't welk wij met haar doen, maar niet het zaligmakende geloof, 't welk wel de naam gemeen heeft, maar in de gehele natuur der zaak verschilt. Als twee verscheiden zaken met dezelfde naam genoemd worden, zoals menigmaal gebeurt, dan zal zelfs een onverstandige weten, dat men daaruit niet moet besluiten, dat hetgeen wat aan de een eigen is, ook eigen is aan de andere. Bijvoorbeeld: licht betekent het tegendeel van zwaar alsook van duister; de naam is gemeen, maar de zaken hebben geen gemeenschap met elkaar. Die dan verstandig wil handelen, moet door de klank van het woord geloof geen vooroordeel opvatten, en zichzelf misleiden.

XXVIII. Tegenwerping 2. *Het aannemend vertrouwen is een vrucht van het geloof, dat is, toestemming van de Evangelische verborgenheden en beloften van waarheden; dus bestaat het geloof niet in vertrouwen maar in toestemming.*

Antwoord.

- (a) Dit is een wederkeren tot het begin, 't is het verschil zelf.

- (b) Wij staan toe, dat er geen vertrouwen kan plaats hebben, zonder dat er alvorens is een toestemming en voor waarachtig houding van de zaak, maar daaruit volgt niet dat de toestemming het zaligmakend geloof is.
- (c) Indien het zaligmakend geloof bestaat niet in vertrouwen, omdat de toestemming vooraf vereist wordt, zo was de toestemming het zaligmakend geloof ook niet, omdat de toestemming volgt op vooraf vereiste kennis, dies zou door 't zelfde gevolg 't geloof bestaan in de kennis der Evangelische verborgenheden.

XXIX. Tegenwerping 3. Dat is het ware geloof, aan 't welk het eeuwige leven beloofd wordt. Nu, aan het toestemmen van de Evangelische waarheden, wordt het eeuwige leven beloofd, zoals blijkt:

Joh. 3:12, 15, 32, 33. *Indien ik ulieden de aardse dingen gezegd heb, en gij niet gelooft, hoe zult gij geloven, indien Ik ulieden de hemelse zou zeggen? Opdat een, iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve maar het eeuwige leven hebbe. En hetgeen Hij gezien en gehoord heeft dat getuigt Hij; en zijn getuigenis neemt niemand aan. Die zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld dat God waarachtig is.*

Joh. 15:25-27... *Ik ben de opstanding en het leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven; en een iegelijk, die leeft, en in Mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid. Geloofst gij dat? Zij zeide tot Hem: ja, Heere ik heb geloofd, dat Gij zijt de Christus, de Zoon Gods, die in de wereld komen zou. Derhalve, enz.*

Antwoord. Met één woord Joh. 3:12,15, 32, 33. Vs. 12 spreekt van het historisch geloof; vs. 15 wordt niet samengevoegd met vs. 12, alsof vs. 15 't zelfde geloof was dat vs. 12 gezegd was, alsof 't eeuwige leven beloofd was op 't geloof, vs. 12 vermeld, maar 't wordt beloofd op die in Hém gelooft.

Vs. 32, 33 worden ook niet verenigd met vs. 12. Het verzegelen, dat God waarachtig is door het aannemen van Zijn getuigenis, doen de historisch gelovigen en tijdgelovigen zowel als ware gelovigen. Joh. 11:25-27 wordt Martha. het eeuwige leven niet beloofd, omdat ze geloofde, dat die in Christus gelooft, leven zal. Dat geloven zeer velen, die nooit zalig zullen worden. Martha wordt zelfs hier geen zaligheid beloofd, hier wordt haar alleen gevraagd, of zij Christus' woorden geloofde waar te zijn.

Aanhouding. Het eeuwige leven wordt beloofd aan de toestemming van de waarheid, zo is dan de toestemming het zaligmakend geloof. Ziet dit:

Joh. 5:24. ... *Die Mijn Woord hoort, en gelooft Hem, die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven.*

2 Thess. 2: 13. ... *die van de Heere bemind zijt, dat u God van den beginne verkoren heeft tot zaligheid, in heiligmaking des Geestes, en geloof der waarheid.*

Antwoord.

(a) Als de Schrift spreekt van het zaligmakend geloof, dan drukt ze niet altijd uit de formele daad des geloofs, maar noemt het wel, of van 't geen het zaligmakend geloof voorgaat, of ook volgt, en neemt het in zijnen gehele omtrek, en belooft daarop de zaligheid. Dit zegt: Jes. 53 ; 11 ... *door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken.*

Joh. 17: 3. *Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen ... en Jezus Christus.*

Dus wordt de zaligheid beloofd aan de vruchten des geloofs, Matth. 5:3-16. Zie dit ook Hand. 16:31. *Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden.*

Zodat Gode te geloven, is zó te geloven als God bevolen heeft, dat men geloven zal. En als het geloof genoemd wordt: *geloof der waarheid*, dan wordt niet de formele daad bepaald, maar 't toont, dat het geloof waarheid tot een grond heeft; dat wij ganselijk toestemmen.

(b) Deze en diergelijke manieren van spreken sluiten het vertrouwen niet uit, maar sluiten het in; want anders zouden de tijdgelovigen het ware zaligmakende geloof hebben, ja veel sterker soms dan de ware gelovigen, die dikwijls hierin duister zijn, en veel bestrijdingen gevoelen.

XXX. Tegenwerping 4. 't Geloof wordt uitdrukkelijk van vertrouwen onderscheiden: Ef. 3:12. *In Denwelke wij hebben de vrijmoedigheid en de toegang met vertrouwen door het geloof aan Hem.* Dus bestaat het geloof niet in vertrouwen.

Antwoord.

(a) Vertrouwen wordt tweezins in Gods Woord genomen,

- óf voor toevertrouwen, zich op iemand vertrouwen, 't welk het geloof zelf is, gelijk het woord *pistis* alzo meermalen wordt overgezet; ziet boven, alwaar getoond is, dat het geloof in dat vertrouwen bestaat;
- óf vertrouwen betekent de rust, vrede, stilte, vrijmoedigheid, onbevreesdheid, onbeschroomdheid en verzekerd zijn, welke uit het toevertrouwen, als uit deze oorzaak, vloeit. Zie hiervan 2 Kor. 2:3, Gal. 5:10, Filip. 1:6, 2 Kor. 3:4 Van zulk een vertrouwen, dat is vrijheid, verzekering, rust, spreekt de tekst.

(b) Als men zich Jezus toevertrouwt, dan krijgt men deel aan Hem en aan al Zijn verdiensten; dan heeft men deel aan alle beloften, en men is een erfgenaam der beloften; de gelovige is dan in staat met de beloften te werken, en werkt er ook door, en krijgt daaruit sterkte, vrede en vrijmoedigheid om *pepoittheesei*, met volle verzekerdheid, overreding, overtuiging tot God te naderen, en Hem als Vader aan te roepen.

XXXI. Tegenwerping 5. Dat is het ware zaligmakend geloof, waardoor de mens gerechtvaardigd wordt. Nu, de mens wordt gerechtvaardigd, enkel door de toestemming van Gods beloften, als waarachtig. Ergo, (dus) enz. Dit blijkt in de rechtvaardigmaking van Abraham. Gen. 15:6 belooft God aan Abraham de vermenigvuldiging van zijn zaad. Daarop staat: vs. 7, En hij beloofde in de Heere, en Hij rekende het hem tot gerechtigheid. Voegt hierbij, Rom. 4:3, Jak. 2:23, waar dezelfde woorden verhaald worden.

Antwoord.

- (a) Dit is zeker, dat Abraham al tevoren gerechtvaardigd en een gelovige was. zodat hier niet gesproken wordt van de *daad des geloofs*, waardoor Abraham eerst gelovig werd, maar van *een werk* 't welk hij, als een gelovige zijnde, deed.
- (b) Abrahams geloof bestond niet in een toestemming van Gods beloften als waarachtig, maar in een vertrouwen. De tekst zegt, geloofde in de Heere. Dit is klaar te zien, Rom. 4:113, *Welke tegen hoop op hoop geloofd heeft.* Vs. 19, *En niet verzwakt zijnde*

in het geloof. Vs. 20, Is gesterkt geweest in het geloof. Vs. 21, Ten volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen. Dit geeft te kennen een geruststellen en verlaten des harten op de beloften, schoon alles tegen was.

Hij was *pleerophoreet*, dat is, *ten volle verzekerd*, vertrouwde in een zeer uitnemende trap, hij was er ten eenmaal gerust op, dat is, meer dan beloften voor waar aan te nemen, dat is er op vertrouwen; daarbij, deze zijn volle verzekerdheid zag niet alleen op de beloften, maar ook op Gods almacht. Zodat zijn geloof was een vertrouwen in God als waarachtig, als almachtig, als getrouw; en dit vertrouwen in God was zo sterk, dat het een volle verzekerdheid en rust in zijn hart baarde; dat geloof werd hem toegerekend tot rechtvaardigheid. Vs. 22, *Daarom is het hem ook tot rechtvaardigheid gerekend.* Hieruit blijkt, dat hetgeen men tegenwerpt, wel krachtig zichzelf weerlegt, en klaar toont, dat geloof in vertrouwen bestaat.

- (c) Merkt hierbij ook aan, 't geen in 't vorige reeds gezegd is, namelijk, dat soms 't geloof van een daad genoemd wordt, en in zijnen gehelen omtrek moet verstaan worden. Alsmede, dat het geloof niet altijd naar de formele daad wordt genoemd.
- (d) Ook hebben wij tevoren getoond, dat een gelovige nu gelovig zijnde, gedurig met en door de beloften werkten zich versterkt. Deze zelfde antwoorden passen ook op Jak. 2: 23.

XXXII. Tegenwerping 6. 't Geloof, waarop de mens tot de sacramenten, die zegelen der rechtvaardigheid des geloofs zijn, gerechtigd is, dat is het ware zaligmakend geloof. Nu, men is tot de sacramenten gerechtigd, enkel door de toestemming der beloften, als waarheid. Vandaar. Dit blijkt, Hand. 8:36-38. *De kamerling zeide: Zie daar water; wat verhindert mij gedoopt te worden? En Filippus zeide: indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd. En hij antwoordende, zeide: Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is. Vs. 38, En hij doopte hem.*

Antwoord.

- (a) Een leraar doopt niemand op de verzekering dat hij waarlijk bekeerd of gelovig is; maar op een goede wandel en belijdenis. Filippus had hem op zijn consciëntie gelegd, of hij van ganser harte geloofde; met zijn belijdenis, dat Jezus Christus de Zoon van God is, antwoordde hij: ja, dat hij van ganser harte geloofde. Zodat hier de minste blijk niet is, dat het toestemmen aan de Goddelijke waarheden, de eigenlijke formele daad des geloofs is.
- (b) Ofschoon het geloof van een noodzakelijk bestanddeel genoemd wordt, wordt het ook dan dikwijls in zijn gehele omtrek verstaan, zoals tevoren is getoond. Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon Gods is, sluit in zich, alles wat tot het geloof vereist wordt, sluit het vertrouwen niet uit, maar sluit het in. Anderszins, dan waren alle tijdgelovigen gerechtigd tot de sacramenten, want die doen ook dezelfde belijdenis, en geloven diezelfde waarheden. Met dit antwoord worden ook weerlegd al de plaatsen, in welke 't geloof maar een noodzakelijk vereiste daad genoemd word, ofschoon de wezenlijke daad des geloofs niet wordt uitgedrukt, zoals Rom. 10:6-10.

XXXIII. Zo hebben wij getoond, dat de eigenlijke formele daad des geloofs niet bestaat in een toestemming van de Evangelische waarheden, maar in een vertrouwen des harten op Christus, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd en tot de zaligheid gebracht te

worden; dewijl dit vertrouwen niet alleen is en werkt, maar verscheidene andere daden bij zich heeft, zo zal het dienstig zijn, dat wij 't geloof in zijn gehele omtrek vertonen.

1. Voordat iemand gelooft, komt door de prediking des Woord in de mens een overtuiging van zijn ellendige staat in zichzelf, een onvrede en verlegenheid over zijn staat, zo ten opzichte van zondigheid als strafwaardigheid, met meer of minder heftigheid, 't zij wettisch of Evangelisch. Hij vindt zich van God gescheiden, in welks gunst en vereniging hij ziet zijn zaligheid te bestaan, hij ziet geen raad bij zichzelf, noch bij enig schepsel, hoe hij Gods rechtvaardigheid zal voldoen, en de volmaakte rechtvaardigheid zal bekomen. Hij hoort Jezus Christus noemen de Borg te zijn, en begint Hem in Zijn natuur, ambten, vernedering, verhoging te kennen, en hij krijgt een begeerte om Hem tot zijn Borg te hebben.

2. Hij krijgt kennis van de aanbieding van Christus zo in 't algemeen als in 't bijzonder, dat Christus ook hem wordt aangeboden, dewijl hij het Evangelie hoort, en het ieder wordt aangeboden, en niemand wordt uitgesloten; maar dat een iegelijk die wil, komen mag, met belofte dat die komt, niet uitgeworpen zal worden. Hij gelooft dat alles als een onfeilbare waarheid, en is blijde, dat er zulk een weg tot zaligheid van God is uitgevonden, en dat die weg hem bekendgemaakt wordt: hij keurt die met zijn gehele hart goed, en wil door die, en door geen andere weg zalig worden, gelijk er ook geen andere is. En hij zegt met Petrus: *Heere! tot wien zullen wij heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens. En wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods*, Joh. 6:68, 69.

3. Hij wordt hongerig en dorstig, dat is, zeer begerig om deel te krijgen aan Christus en alle Zijn verdiensten, om door Hem met God verzoend te worden, in vrede, liefde, ootmoed en gehoorzaamheid met Hem te wandelen. Hij heeft smart over het gemis, hij kan 't er niet zonder uithouden, hij heeft zonder dat geen vrede. 't Is: *Ach, had ik Christus! Had ik verzoening! Had ik Geest en leven!* Zo is Christus hem dierbaar, 1 Petrus 2:7. *En hij verkrijgt moed door de belofte: Matth. 5:6, Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden.*

4. Hij wendt zich naar Christus toe, hij neemt toevlucht tot Hem, hoewel van verre met de tollenaar, Lukas 18:13. Hij durft soms niet, soms is hij duister, soms moedeloos door 't gezicht van zijn zonden, nochtans keert zijn hart zich stilletjes daarheen, soms kan hij niet één woord spreken, soms, *ik wilde Hem zo gaarne hebben*. Daar staat hij en weet geen raad, hij ziet uit, hij wacht, hij verlangt, en dikwijls met stille tranen in de ogen, naar licht, naar genade, naar Geest, naar kracht. Dus zal hij uitzien naar de Heere, en wachten op de God zijns heils, Micha 7:7. Dus verbeidt hij de Heere, Hab. 2:3. Dit is het dat er staat, Jes. 45:22, *Wendt u naar Mij toe, en wordt behouden, alle gij einden der aarde!* En Psalm 36:8, *Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God! dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen.*

5. Hij neemt al worstelende vrijmoedigheid om Hem aan te nemen, hij kent zich ontbloot, hij ziet Jezus als bekwaam, als volkomen genoegzaam, als gewillig, als waarachtig, als zich aanbiedende, als belovende niemand, die komt, te zullen uitwerpen, hij neemt Hem aan, hij willigt Zijn aanbieding en nodiging in, hij geeft Hem de hand,

hart en alles, met een volkomenheid des harten; en denkt wel: *is de Heere Jezus zo gewillig om hem aan te nemen, als hij om Hem te hebben, hij zou zeker zalig worden.* Ja, hij hervat: Jezus is gewillig, ja gewilliger dan ik, want Hij Zelf komt mij voor, presenteert en nodigt, Hij zelf trekt mij; en zó worstelende geeft hij zich over. Zie dit Joh. 1: 12. *Maar zo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden.*

Kol. 2:6, *Gelijk gij dan Christus Jezus, de Heere, hebt aangenomen, wandelt also in Hem.*

2 Kron. 30: 8. ... *geeft dn Heere de hand.*

6. Hij vertrouwt zijn lichaam, zijn ziel, zijn zaligheid aan Christus toe; hij laat het op Hem aankomen, hij laat zich dragen van Christus, hij leunt, hij steunt op Hem, en of hij nog geen vrede, geen verzekering heeft, en of hij geslingerd wordt door vrees, en bestrijdingen zich opdoen, evenwel zet hij zich op Hem, hij verlaat zich op Hem, hij is bezig met de daad van vertrouwen, het zich Hem toe te vertrouwen, te oefenen, Zie dit: Jes. 28: 16 *wie gelooft, die zal niet haasten.*

Jes. 10: 20 *zij zullen steunen op de Heere, de Heiligen Israëls, oprechtelijk.*

Jes. 48:2. *Ja, van de heilige stad worden zij genoemd, en zij steunen op de God Israëls.*

Jes. 50: 10 ... *dat hij betrouwe op de naam des Heeren, en steune op zijn God.*

Psalm 2: 12. ... *Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen.*

7. Hieruit volgt de verzekering, het vertrouwen dat Christus zijn Zaligmaker is; al oefenende het geloof, al biddende, al worstelende maakt hij de sluitreden op, schouwende dan op de daden des geloofs, waarvan de ziel bewust wordt, dan op de volheid van Jezus, dan op de beloften en haar zekerheid; dus besluit hij: *Jezus is mijne en ik ben Zijne*, Hoogl. 2:16.

Waarop de Heilige Geest soms zeer krachtig het zegel zet, Ef. 4:30. Hieruit volgt stilte, vrede, blijdschap, vergenoeging, waarvan wij terstond in de vruchten des geloofs zullen spreken. Doch deze vruchten van verzekering, vrede, enz. vindt de ziel niet altijd, die worden dikwijls belet, dan door zwakheid des geloofs, dan door bestrijdingen.

8. Hieruit vloeit heiligheid:

Hand. 15:9. ... *gereinigd hebbende hun harten door het geloof.*

Gal. 5:6. ... *het geloof door de liefde werkende.*

Ziet Jak. 2: 17.

Deze daden hebben wij de een na de andere voorgesteld, niet dat ze altijd zo in iemand, die het geloof oefent, zijn en op elkaar volgen; want zij vermengen zich door elkander; dan is de ziel meer werkzaam op het ene, dan op het andere, en men kan ze allen niet te gelijk voorstellen; maar om ze duidelijk te vertonen, en klaar te doen verstaan, zo moet men ieder op zichzelf voorstellen.

XXXIV. *Nu komen wij tot de oorzaak des geloofs.*

De mens is in zich zelf blind, hij kan niet verstaan wat de zaken in haar natuur zijn, die hij geloven zou. Hij heeft een boos hart, en laat zich aan die dingen niet gelegen zijn, hij kent God in zijn waarachtigheid niet, daarom heeft hij een ongelovig hart.

Zal de mens geloven, het moet hem gegeven worden:

Filip. 1:29. *Want u is uit genade gegeven in de zaak van Christus, niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden.*

Ef. 2:8. *Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof; en dat niet uit u, het is Gods gave.*

De Heilige Geest geeft zelf het historisch geloof, de overtuiging dat het Woord Gods waarheid is, dat Christus de Zaligmaker is.

1 Joh. 5:6. ... *de Geest is het die getuigt, dat de Geest de waarheid is.*

1 Kor. 12:3. ... *niemand kan zeggen Jezus de Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest.*

Daarom wordt Hij genoemd *de Geest des Geloofs*, 2 Kor. 4:13.

Ja 't begin is niet alleen van de Heere, maar ook het blijven in het geloof:

Lukas 22: 32. *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.*

1 Petrus 1:5. *Die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de zaligheid.*

Zoo is ook de wasdom des geloofs van de Heere, daarom baden de discipelen: *Vermeerder ons het Geloof*, Lukas 17:5. *Dit alles moet zelf door een almachtige kracht Gods gewrocht worden*

Ef. 1:19. *Welke de uitnemende grootheid zijner kracht zij aan ons, die geloven.*

Zodat God niet alleen openbaart de verborgenheden, en de mens aanraadt en opwekt om te geloven, en dat de mens dan in eigene kracht kiest of verwerpt; maar God Zelf formeert het hart, en door een onmiddellijke werking doet Hij de mens geloven, niet dwingende tegen dank, maar buigende, *werkende het willen en het werken*, Filip. 2:13.

XXXV. De almachtige kracht Gods had geen middel nodig om iemand het geloof te geven, maar 't is Zijn wijsheid; daar liggen meer verborgenheden in dan wij weten, dat God alles door middelen doet, en 't is Zijn goedheid, dat Hij het geloof werkt door middel van Zijn Woord, 't zij geschreven, gedrukt, gepredikt van gezonden leraren of van particulieren gesproken, of zelf gelezen. Dewijl tot het geloof kennis van een geopenbaarde zaak, als een vooraf vereiste zaak noodzakelijk moet zijn, en een toestemming, en een voor waarheid houding, zo is nodig dat de zaak, die men kennen en toestemmen zou, aan ons geopenbaard worde. En als men nu door de kennis en toestemming gebracht is tot zich op Christus te verlaten, zich aan Christus toe te vertrouwen, Hem te betrouwen, zo is noodzakelijk, dat de gelovige ziel beloften heeft, waardoor ze, nu gelovig zijnde, werkt tot rechtvaardigmaking, tot heiligmaking en vertroosting.

Dewijl, zeg ik, deze dingen zo zijn, zo blijkt de zonderlinge goedheid Gods, dat Hij niet een voorbijgaand Woord tot ons spreekt, maar dat Hij zijn openbaringen ons heeft laten beschrijven, zo dat het bestendig is, alsof wij God gedurig horen spreken. Dit woord is het middel, waardoor God het geloof werkt en versterkt. Ziet dit:

Rom. 1:16 ... *het (Evangelie) is een kracht Gods tot zaligheid, een iegelijk die gelooft.*

Rom. 10: 14, 17. *Hoe zullen. zij dan Hem aanroepen, in welken zij niet geloofd hebben? En hoe zullen zij in Hem geloven, van welken zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen, zonder die hun predikt? Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.*

XXXVI. Nu hebben wij 't doeleinde des geloofs te beschouwen. In 't geloof geeft men God de eer van alle zijn volmaakheden, welke schijnen in 't aangezicht van Jezus Christus:

2 Kor. 3:18. *En wij allen, met ongedekten aangezichten de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende.*

2 Kor. 4: 6. ... *Die in onze harten geschenen heeft. om te geven verlichting der kennis en heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

In 't geloof geeft men God de eer.

(a) Van Zijn rechtvaardigheid, die zo zuiver is, dat geen zonde ongestraft kan blijven:

Rom. 3: 26. *Tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid.*

(b) Van Zijn mensenliefde.

Joh. 3: 16. *Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, enz.*

(c) Van Zijn genade.

Ef. 1:6. *Tot prijs der heerlijkheid Zijner genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in den Geliefde.*

(d) Van zijn wijsheid om zulk een middel uit te vinden, waardoor tegelijk de rechtvaardigheid Gods voldaan, en de mens behouden wordt

1 Kor. 1:24.. *..prediken wij Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods.* Ef. 3:10.

(e) Van Zijn almachtigheid.

Rom. 4: 20, 21. ... *maar is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer; en ten volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen.*

(f) Van Zijn waarheid.

Joh. 3:33: *Die Zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld, dat God waarachtig is.* 1 Joh 5:9-11.

(g) Van Zijn getrouwheid.

Rom. 4: 16. *Daarom is zij uit het geloof, opdat zij naar genade zij; ten einde de belofte vast zij al den zaden.*

(h) Van Zijn algenoezaamheid.

Kol. 1:19 *Want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in Hem al de volheid wonen zou.*

Joh. 1:16. *En uit Zijn volheid hebben wij allen ontvangen, ook genade voor genade.* Hebr. 7:25

Zó wordt God verheerlijkt van de gelovigen, die in Christus geloven; die dan lust heeft Gode eer en heerlijkheid te geven, die gelove in Zijn Zoon!

Het einde des geloofs aan de zijde van de mens is hier rechtvaardigmaking, vrede, aanneming tot kinderen, heiligmaking (van welke wij terstond zullen spreken in de vruchten) en hierna de eeuwige zaligheid.

1 Petrus 1:9 *Verkrijgende het einde uws geloofs, namelijk de zaligheid der zielen.*
Die aan alle deze dingen lust heeft, die oefene het geloof.

XXXVII. De bijgevoegde hoedanigheden des geloofs zijn verscheiden, en in verscheiden trappen, zo ten opzichte van verscheiden gelovigen, van welke sommigen zijn kinderen, anderen jongelingen, anderen mannen in Christus, als ten opzichte van dezelfde personen, in verscheiden tijden, soms sterker en werkzamer, soms zwakker.

De hoedanigheden zijn:

- (a) heiligheid: Judas Vs. 20... *bouwt gij uzelfen op uw allerheiligst geloof.*
- (b) Ongeveinsdheid, 2 Tim 1: 5. *Als ik mij in gedachtenis breng het ongeveinsd geloof dat in u is.*
- (c) Werkzaamheid, Gal. 5: 6... *het geloof door de liefde werkende.*
- (d) Duurzaamheid, Lukas 22:32. *Maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.* 1 Petrus 1:5. *Die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof.*
- (e) Zaligmakende, Rom. 1:16 ... *het (Evangelie) is een kracht Gods tot zaligheid, een iegelijk die geloof.*

XXXVIII. De effecten of vruchten van het ware en zaligmakend geloof zijn zeer heerlijk en beminnelijk, namelijk:

1. De rechtvaardigmaking, zo ten opzichte van schuld en straf, als ten opzichte van het recht tot het eeuwige leven Rom. 3:21. 22, 28. *Maar nu is de rechtvaardigheid Gods geopenbaard geworden zonder de wet, hebbende getuigenis van de wet en de profeten: namelijk de rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus, tot allen en over allen, die geloven. ... Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt.*

2. Vrede met God.

Rom. 5: 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onzen Heere Jezus Christus.*

3. Vrijmoedigheid in de toenadering tot God.

Rom. 5:2. *Door Welken wij ook de toeleiding hebben door het geloof tot deze genade*
Ef. 3:12, *In dewelke wij hebben de vrijmoedigheid, en de toegang met vertrouwen, door het geloof aan Hem.*

4. De vereniging met Christus, en door Hem met God.

1 Kor. 6 17. *Maar die den Heere aanhangt, is één geest met Hem.*
Ef. 3: 17. *Opdat Christus door het geloof in uw harten wone.*
Joh. 17: 21 ... *dat zij in Ons één zijn.*

5. De aanneming tot kinderen.

Joh. 1:12. *Zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijnen Naam geloven.*
Gal 3:26. *Want gij zijt allen kinderen Gods, door het geloof in Christus Jezus.*

6. De reiniging des harten.

Hand. 15:9 ... *gereinigd hebbende hun harten door het geloof.*

7. Overwinnen van de duivel.

1 Petrus 5:9 *Denwelken wederstaat, vast zijnde in het geloof.*

8. De overwinning van de wereld.

1 Joh. 5:4. *Want al wat uit God geboren is, overwint de wereld; en dit is de overwinning, die de wereld overwint, namelijk ons geloof.*

9. De liefde.

Gal. 5: 6 ... *het geloof door de liefde werkende.*

10. Allerlei goede werken.

Jak 2:18. ... *Toon Mij uw geloof uit uw werken, en ik zal u uit Mijn werken mijn geloof tonen.*

In één woord: 't Geloof is dat, waardoor de ziel leeft, 't komt haar in alle dingen, zo lichamelijke als geestelijke, te pas, en 't moet altijd geoefend worden, zal men wel en vrolijk zijn loop uitlopen.

XXXIX. *Nu komen wij tot de overeenkomst en het verschil.*

't Geloof heeft enige overeenkomst met het historisch, en het tijdgeloof. Beiden hebben ze hetzelfde Woord Gods tot een voorwerp. Tot beide wordt kennis van de Goddelijke waarheden vereist. Tot beide behoort de toestemming aan het Woord, als waarheid. Maar er is een groot onderscheid tussen het zaligmakend geloof en het tijdgeloof, in hetwelk het historisch geloof is ingesloten.

1. In het verstand. Het tijdgeloof beschouwt en kent de waarheden naar in de letter, als bij een vals licht, maar ziet de waarheden niet in haar eigen natuur; daarentegen hebben de ware gelovigen *verlichte ogen des verstands*, Ef. 1:18. *Zij hebben den zin van Christus*, 1 Kor. 2:16. *Zij zijn door Hem geleerd, gelijk de waarheid in Jezus is.*

2. De tijdgelovigen hebben geen goed hart, maar het is en blijft een steenrots, welke niet bekwaam is om vruchten te dragen, Lukas 3: 13. Dit hart wordt gesteld tegen een eerlijk en goed hart. Van nature heeft de mens een stenen hart, dit wordt in de wedergeboorte weggenomen, en God geeft een vlezen hart in de plaats, Ezech. 36:26. In de tijdgelovigen blijft dat stenen hart, het wordt niet veranderd, alles wat ze zijn en doen, dat is zonder ware bekering natuurlijk; hun hart wordt niet gereinigd door de gehoorzaamheid der waarheid, 1 Petrus 1:22. Maar de ware gelovigen hebben een nieuw hart, een vlezen hart, *een gereinigd hart door het geloof*, Hand. 15:9. De een is in de grond der zaak dood, de ander levend.

3. De tijdgelovigen hebben geen vereniging met Christus door het geloof, zij geloven niet in Christus, zetten hun hart niet op Hem, vertrouwen hun ziel Jezus niet toe om gerechtvaardigd en geheiligd te worden, zij zijn daarover niet verlegen, zij hebben er geen lust toe, zij beogen dat niet. 't Is hun genoeg, dat zij maar zonder strijd, zonder onderzoek van hun hart, zich in 't algemeen maar inbeelden kunnen, dat ze zalig zullen worden, zonder te beogen en te liever, de dingen, waarin de zaligheid bestaat, zij houden zich verzekerd, zij zullen wel in de hemel komen. Dus zijn ze gelijk aan de

dwaze maagden, die geen olie in de lampen hebben, en te laat komende, willen ingelaten worden, Matth. 25. En vinden zich dan bedrogen in hun inbeelding, zich latende voorstaan, dat ze immers behoorden ingelaten te worden, zeggende: *Wij hebben in Uw tegenwoordigheid gegeten en gedronken*, Lukas 13:26. *En hebben wij niet in Uw Naam geprofeteerd, en in Uw Naam duivelen uitgeworpen, en in Uw Naam vele krachten gedaan?* Matth. 7:22.

Maar de ware gelovigen, nu de goederen des Verbonds met het bovennatuurlijk licht beschouwende, en het getuigenis van de waarachtige God als onfeilbaar waarachtig aannemende, en met grote begeerte aangedaan zijnde om deel te hebben aan de goederen, en wetende dat niemand die deelachtig kan worden, dan door de Heere Jezus Christus, en verzekerd zijnde, dat Christus Zich daartoe aanbiedt, hen roept en nodigt om tot Hem te komen, zo nemen ze Hem daartoe aan, Joh. 1:12; geven zich aan Christus over, 2 Kor. 8:5; vertrouwen zich op Christus, Psalm 2:12; verlaten zich op Hem, steunen op hem, vertrouwen zich Hem toe, Psalm 9:11 ; 79:6, Jer. 17:7.

4. De tijdgelovigen hebben blijdschap zonder wortel: Lukas 8:13 ... *het woord met vreugde ontvangen; en dezen hebben geen wortel.*

Gelijk 't oog des lichaams zich vermaakt in 't licht, zo vermaakt zich 't verstand in zaken te kennen; naar dat de zaken verborgen waren en heerlijk zijn, daarnaar is 't vermaak groter. Als nu de tijdgelovigen de verborgenheden des Evangelies horen en verstaan, zo zijn het hun mooie dingen, zij hebben lust die te beschouwen; vergeving der zonde te hebben, in de vriendschap en gunst van God te zijn, Christus te hebben tot een Zaligmaker, onder de Godzaligen en inde kerk te zijn, en hierna in de hemel te komen, dat zijn hun heerlijke zaken; verstand van 't Woord te hebben, daarvan te kunnen spreken, daardoor in achting te komen, en van de Godzaligen bemind te zijn, dat is hun zeer beminnelijk, zij vermaken zich zo zoetelijk daarin, en dewijl zij zich inbeelden, dat zij aan al die zaken deel hebben, verblijden zij zich. Maar zij hebben geen wortel: dewijl zij een natuurlijk, een stenen hart hebben, zo kan het Woord niet diep daarin gaan, en wortelen in hun hart schieten, daarom is al hun doen volop werk.

Maar de ware gelovigen hebben diepte van aarde, 't hart wordt door het Woord omgeploegd door vele bekommelingen, droefheden, strijden, en dus valt het Woord in het vlezen week en buigzaam hart, en zo schiet het eerst wortel in Christus, Kol. 2:7, daarna wast het in Hem op; daaruit komt dan voort blijdschap in verscheiden trappen, welke blijdschap is in den Heere, en in de genieting van Hem, en werkt een teer hart tot gehoorzaamheid.

5. Hoe verschillend is ook een tijdgelovig en een waar gelovige in het dragen van vruchten: Matth. 13:23. Die nu in de goede aarde bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort en verstaat, die ook vruchten draagt en voorbrengt, de een honderd, de andere zestig, en de andere dertigvoud.

Maar de tijdgelovigen, dewijl zij geen wortel hebben en verdorren, zo brengen ze geen vruchten voort, en al hun schijnvruchten zijn maar in de natuur kwade vruchten, van een kwade boom.

Doordat aan dit onderscheid wél te kennen zeer veel gelegen is tot overtuiging van de onbekeerden en tot vertroosting van de bekeerden, zullen wij van dit onderscheid breder spreken in het volgende hoofdstuk.

XL. Nu komen wij tot het laatste, 't welk is 't rechte tegendeel, dat tegen het ware geloof overstaat. Deze zijn óf buiten, óf binnen de kerk.

- Buiten de kerk staan tegen het ware geloof over, allen, die de ware leer van het geloof verwerpen, zoals de Heidenen, van allerlei soorten, de Turken, de Joden, de Socinianen, velerlei soorten van Mennisten.

De Papisten, Luthersen en Remonstranten, ofschoon zij in veel geloofspunten grovelijk dwalen, zo kunnen onder hen nog wel tijdgelovigen, ja ook wel ware gelovigen zijn, dewijl Christus daar, hoewel niet zuiver, gepredikt wordt.

- Binnen de kerk zijn ongelovigen, als geheel onwetende, of die pas de Naam van Christus kunnen noemen, maar Hem niet kennen, noch in Zijn natuur, ambten, staten van vernedering en van verhoging, noch in de noodzakelijkheid, noch hoe en waartoe men Hem gebruiken zou. Deze lopen daar zorgeloos henen, en hebben geen of weinig indruk van de hemel noch hel, en zo men hen daarvan spreekt, en hun vraagt, hoe zij denken zalig te worden, het antwoord is gereed: God is barmhartig, zij hopen op Zijn genade, zij zullen bidden, en hun best doen, en zij moeten niet twijfelen aan hun zaligheid, dat zou doodzonde zijn. Dus gaat de grote menigte naar de hel, en aan hun verderf maken zich schuldig die leraren en ouderlingen, die hen zo gerust in hun onwetendheid laten voortgaan, en tot de heilige tafel laten toetreden.

XLI. Zo hebben wij 't geloof van alle kanten en in alle opzichten vertoond. Uit al het gezegde is lichtelijk de beschrijving van het geloof op te maken, namelijk: *het geloof is een vertrouwen des harten op Christus. En door Hem op God, om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden, steunende op Zijn vrijwillige aanbieding en beloften, dat Hij dat doen zal aan allen, die Hem daartoe aannemen en zich daartoe op Hem verlaten.*

XLII. Komt nu, wie u bent, houd een weinig stil, en laat ik u eens bewegen tot het geloof. Ik zal verscheiden soorten lezers en hoorders hebben, die ik eerst zal ontdekken aan zichzelf en dan trachten over te brengen tot Christus.

(a) Sommige mensen hebben geen kennis, noch van zichzelf, noch van Christus, noch van het geestelijke leven, noch van hemel, noch van hel, en dien indruk, die zij van nature hebben van God en de eeuwigheid, die verdoven zij door daar niet aan te denken. Zo leven ze omtrent het geestelijke, alsof zij onredelijke dieren waren; de predikatiën, of zij horen ze niet, of zij luisteren niet toe, en houden zich onder het prediken op met andere gedachten, of zo zij toeluisteren, zij verstaan het niet, alleen verstaan zij het bestraffen van grove zonden, en het aanprijzen van bekende en algemene deugden; maar het geloof in Christus, en het leven des geloofs is en blijft in hen verborgen. Dus gaan ze in hun onwetendheid verloren. *Het is geen volk van enig verstand, en daarom zal Hij, die het gemaakt heeft, Zich zelf niet ontfermen, en die het geformeerd heeft, zal aan hetzelfde geen genade bewijzen*, Jes. 27:19. Weet voorzeker, dat u niet in staat bent om te geloven, zonder 't welk u niet zalig kunt worden, maar voor eeuwig moet verdoemd worden; *want hoe zullen zij in Hem geloven, van Welken zij niet gehoord hebben?* Rom. 10:14. Daarom, tracht van dit ogenblik aan tot kennis te komen, en in staat te komen, dat mijn opwekking u tot het geloof bewege.

(b) Sommigen, 't zij dat ze in dezelfde staat van onwetendheid zijn, 't zij dat ze letterkennis hebben, zijn zó gezet op de dingen van de wereld, op rijkdommen, hoogheden, op de begeerlijkheden des vlees, dat ze hun gedachten op geestelijke zaken niet kunnen vestigen, of, als zij het al eens doen, ze verwerpen het, en 't is alsof zij zeiden: ik wil niet, en dus keren ze zich al willens en wetens van Christus af, laten Hem varen, en keren weder tot hun begeerlijkheden. Op deze past Joh. 5:40, *Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven mocht hebben*. Overweegt toch dikwijls de tekst, Spreuk. 1: 24, *Dewijl Ik geroepen heb, en gijlieden geweigerd hebt*. Vs. 28, *Dan zullen zij tot Mij roepen, maar Ik zal niet antwoorden; zij zullen Mij vroeg zoeken, maar zullen Mij niet vinden*. Vs. 29, *Daarom dat zij de wetenschap gehaat hebben, en de vreze des Heeren niet hebben verkoren*.

Sommigen zullen bij zichzelf zeggen: Ik weet het wel, en evenwel lust het mij niet mijn weg te verlaten en met Christus verenigd te worden, en kan 't dan anders niet zijn, ... geduld!

Maar mens, u zult dan zo niet spreken, als u het gevoelen zult! Daarom, laat u door de schrik des Heeren bewegen tot het geloof.

(c) Sommigen zijn zó bezet met arbeid, moeite en verdriet, dat ze van de vroege morgen tot de late avond moeten sloven, de man om de kost te winnen, de vrouw met al haar kinderen te verzorgen, dat er geen tijd overschiet om haar gedachten bedaard over deze dingen te laten gaan, en zo ze al eens overtuiging krijgen, al die bezigheden smoren die goede bewegingen.

't Jammert mij over deze; maar evenwel als u gezet was op 't geestelijke, u zou nog wel tijd kunnen vinden; maar 't is een teken dat u het aardse hoger acht dan het eeuwige. Wees verzekerd, dat het u bij God niet verontschuldigen zal; daarom ook u, laat u bewegen tot het geloof, zonder 't welk u ook niet zult zalig worden.

(d) Sommigen beelden zich in dat ze al geloven, want zij hebben een klaar begrip van het geloof; zij zijn gedoopt, zij gaan ten avondmaal, zij gaan naarstig ter kerk, zij lezen Gods Woord, zij doen hun gebeden, zij geven aalmoezen, zij leven zó, dat er niets op te zeggen valt, en zondigen zij, zij hebben er berouw over, enz. Maar, arme mens! Dat is het geloof niet, gelijk uit het vorige blijkt, op die weg zult u zeker verloren gaan. Maar u zegt: nee, 't heeft er geen nood van, laat dat op mij maar aankomen. Maar ik zeg u: zie toe, en verleidt u niet, en verhardt u niet tegen het Woord aan, maar laat u bewegen tot het geloof; die weg gaat ten verderve.

(e) Sommigen zijn niet ver van het koninkrijk der hemelen, maar gaan evenwel niet over, en blijven die ze zijn, in jaren lang komt er geen verandering. Zij hebben een gezicht van hun ellende, de eeuwigheid komt hun soms zwaar op 't hart. Zij kennen Christus, zij wensen wel Hem te hebben, zij wilden ook wel anders leven, maar daar komt evenwel niet van. Dan blijven ze in zich zelf door ongeloof, zij zijn te grote zondaren, Christus zou hen niet willen hebben, dan zijn ze niet genoeg verbrijzeld naar hun bevatting, dan weten ze niet of zij willen, dan verderven ze het wederom door zondigen; maar de ware oorzaak is ernsteloosheid, zij zijn lui, ook hebben ze een gedeeld hart, en zijn onbestendig. Wordt toch ernstig; laat u bewegen tot het geloof, blijft toch zo niet tussenbeide staan, want zo zou u verloren gaan.

(f) Sommigen zijn aan de geestelijke zaken gewoon door veel horen en veel spreken, zodat de zaken alle kracht van indruk verloren hebben. Hier vandaan komt het, dat geleerde lieden, die in de geestelijke zaken bezig moeten zijn, zeer zelden bekeerd worden, zij behandelen die zaken als een smid zijn ijzer.

Ook die spreken wij aan, keert naar binnen, wordt kinderen, ziet uzelf niet over 't hoofd, onderzoekt uw eigen hart, en beproeft uzelf, of die zaken, die u anderen voorstelt, waarlijk in u zijn, of u erop verliefd zijt, en wekt uw ernst op, om anderen tot zaligheid leidende, zelf niet verloren te gaan.

XLIII. Komt allen, die ik genoemd heb, en ook die, welke ik hier niet voorgesteld heb; komt doodslagers, komt overspelers, hoereerders en ontuchtigen; komt onrechtvaardigen, dieven; komt dronkaards, brassers, dobbelaars, dansers; komt overgegeven booswichten; komt leugenaars, achterklappers, meinedigen; komt allen wie u zijt, en hoedanig u ook zijt, komt tot Jezus, gelooft in Hem, en u zult zalig worden.

Denkt iemand; *dat is de weg te ruim gesteld.*

Ik zeg niet dat zij zalig zijn, en zullen worden, maar dat Christus ook zulke roept, en dat dezulken ook wel deel aan Christus krijgen, 1 Kor. 6:19. Niemand geve de moed verloren; want zulk een volheid van genade is in Christus. Maar dát wordt voorondersteld, namelijk dat dezulken het zondigen moe zijn, dat ze smartelijk aangedaan zijn over hun vorige gruwelen, en dat ze met al hun hart begerig zijn naar verzoening met God, en naar een heilig leven, zonder welke gestalte niemand zal willen komen.

Komt dan allen, en laat u bewegen tot het geloof. Want:

XLIV. 1. Uw staat is de ellendigste, die men kan bedenken, ja ellendiger dan men begrijpen kan; zonder God, God tot een vertoornd Rechter, eeuwig buiten de hemel, hier alles, en dat men zozeer bemint en zoekt, tot zijn vijand, hierna eeuwig in de poel des vuurs veroemd te zijn, bedenkt toch, kan er wel wat verschrikkelijker zijn? En of gij er nu geen gevoel over hebt, u bent evenwel nu zodanig, en 't zal u eeuwig overkomen. Indien u nog ongevoelig blijft en zó voortgaat, dan is er geen raad voor u om de eeuwige veroemenis te ontvlieden, en wij moeten u met bedroefde ogen naar de hel zien gaan. Maar indien u, die nu op 't kantje van de hel ligt, eens wakker werd, en uw gevaar met bedaardheid overwoog; indien vreze kwam over die toekomende stem: *Gaat weg, gij vervloekten*; indien u lust kreeg naar de zaligheid, naar verzoening, naar Geest en heilig leven, dan kan ik u zeggen: *er is nog raad dezen aangaande*, u zou nog kunnen behouden worden; er is nog middel, maar ook maar een enig middel, en dat middel is de Heere Jezus Christus. 't Is de onnaspeurlijke goedheid Gods, dat God nog zulk een middel gegeven heeft, en 't is uw geluk, dat u van dat middel mocht horen, ja, dat u komen mocht.

Welaan dan, zoekt de Heere, terwijl Hij te vinden is; zoekt dezen Jezus te kennen, en zoekt in ernst en begeerte naar verlossing en zaligheid Hem tot uw Borg; geeft u in ootmoedigheid aan Hem over, en verlaat u op Hem, vertrouwt uzelf Hem toe tot zulk een einde, gelooft zo in Hem, en u zult zalig worden.

Buiten Christus is niet dan onrust, 't is overal vijand, die de ziel schudt en slingert, als een schip in een hevige storm; nergens is rust of steunsel; het uitgelaten duifje uit de ark vond geen rust voor het hol van zijn voet, want 't was overal water; alzo is een ziel buiten

Christus. Noch rijkdom, noch vrienden, noch eigenwijsheid of kracht, kunnen de ziel rust geven; 't zijn allen gebroken rietstaven, die niet alleen geen steunsel lijden, maar de Leuner daarenboven doen vallen, en Hem kwetsen; ziet dan daarnaar niet meer om, laat het alles varen.

XLV. 2. In Christus is een volheid van alles, om al uw gebrek en al uwe begeerten te vervullen. Kol. 1:19. *Het is des Vaders welbehagen geweest, dat in Hem al de volheid wonen zou.* In Hem is een volkomen volheid:

(a) tot wegneming van al uw zonden. 1 Joh. 1:7 ... *het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde.*

(b) Om ons met God te verzoenen. Rom. 5: 10. *Want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door de dood zijns Zoons*
Hebr. 9:12 *een eeuwige verlossing teweeg gebracht hebbende.*

(c) Om te bevrijden van de eeuwige toorn Gods en de verdoemenis.
1 Thess. 1:10 ... *Die ons verlost van de toekomstige toorn.*
Rom. 8:1. *zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.*

(d) In Hem is een volheid van Geest. Joh. 3:34.... *want God geeft Hem de Geest niet met mate.*

(e) Van licht. Lukas 2:32. *Een Licht tot verlichting der Heidenen.*

(f) Van leven. Kol. 3: 4. *Wanneer nu Christus geopenbaard zal zijn, die ons leven is.*

(g) Van vrede, Ef. 2: 14. *Want Hij is onze vrede.*

(h) Van volkomen zaligheid. Joh. 10: 28... *Ik geef hun het eeuwige leven.* Psalm 68: 21. *Die God is ons een God van volkomen zaligheid.*

(i) Dit alles is in Hem alleen, buiten Hem is niets van dat alles te zoeken of te vinden.
Joh. 14: 6... *Niemand komt tot de Vader, dan door Mij.*

Hand. 4: 12. *En de zaligheid is in geen anderen.*

Dit alles is in Christus, en daarbij alles, wat gij nog bedenken en begeren kunt. Waarom zout gij dan in uzelf blijven, daar toch niet dan het verderf is? Waarom zou u dan omzien naar mensen en dingen, die op de aarde zijn, daarin toch geen heil is, en die u ten dage des kwaads verlaten zullen. Ik bid u, keert u toch van alles af, en begeeft u tot dezen Zaligmaker, om uit Zijn volheid te ontvangen genade voor genade.

(k) Hierbij, Christus is almachtig om u al die goederen deelachtig te maken, Hem is gegeven alle macht, om het hardste hart te vermurwen, het booste hart te buigen, het zondigste hart te heiligen, het ongelovigste hart te doen geloven, om degenen, die tot Hem komen, te bewaren in het geloof; geen schepsel kan zich roeren of bewegen zonder Zijn wil, de duivel kan zonder Zijn bewilliging in de zwijnen niet varen. Ezau moet wel kussen, als hij komt om te doden; een toornige Laban moet niet dan vriendelijk spreken;

de raven moeten brood en vlees brengen; 't meel en de olie mindert niet, ja. de olie vermeerdert totdat de armen genoeg hebben; de doden worden opgewekt, de blinden krijgen 't gezicht, de doven het gehoor, de stommen de spraak, de kreupelen een vaardigen gang. In één woord: *geen ding is Hem te wonderlijk*. Geloof deze waarheid levend, en gelooft in de Almachtige.

(l) De Heere Jezus is onuitsprekelijk goedig. Al is Hij de hoge en verhevene, die in de eeuwigheid woont, Hij geeft nochtans acht op allen, die zich naar Hem begeven, en is teer medelijdend jegens ellendigen; Hij is goed der ziele, die Hem zoekt, Hij heeft lust tot weldadigheid, zijn vermaak is om treurigen te troosten, radelozen raad te geven, onkundigen te leren en te leiden, zwakken te versterken, bestreden te verlossen uit de hand der machtigen, afgedwaalde weerom terecht te brengen, en dat alles met onbedenkelijke vriendelijkheid en lankmoedigheid. Macht en goedheid samengevoegd, geven volkomen steunsel om te vertrouwen zonder vreze.

(m) De Heere Jezus is getrouw, Hij laat het werk Zijner handen niet varen, Hij voleindigt het goede werk, dat Hij in iemand begonnen heeft; Hij werpt de vallenden niet weg, maar ondersteunt hun handen; Hij laat de dwalende niet heenlopen, maar brengt ze wederom terecht; Hij is de goede Herder, de getrouwe Hogepriester; derhalve mag men zich Hem toevertrouwen, en in Hem, als in een veilige schuilplaats, in vrede vernachten, zeggend: *De Heere zal het voor mij voleinden*.

XLVI. 3. Die volkomen volheid van zaligheid biedt Christus u aan. Dat is een grote zaak, die alle verwondering te boven gaat. zo doet de Heere niet aan alle mensen, zeer weinige natiën hebben dit geluk; dit wordt voor de gehele wereld bijna verborgen gehouden, maar u wordt het geopenbaard, u in 't bijzonder, die onder de bediening des Evangelies leeft, die het Woord boort prediken, die het Woord leest. En tot u allen, die dit leest of hoort lezen, zeg ik als een gezonden dienaar van Christus in Zijn Naam: *Komt, want alle dingen zijn nu gereed*, Lukas 14:17. *Die dorst heeft, kome; en die wil, neme het water des levens om niet*, Openb. 22:97. *Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege alsof God door ons bade; wij bidden van Christus' wege: laat u met God verzoenen*, 2 Kor. 5:20.

Kom nu, de allergrootste der zondaren, of wie hij mocht zijn, en in wat zonde hij tot nu toe geleefd heeft, en vraag mij: *Roept Christus ook mij? Mag ik komen? Zou Christus mij ook wel willen aannemen en zalig maken?*

Ik antwoord u in Christus' Naam: Ja, Hij roept u, en belooft u, als u komt en in Hem gelooft, dat Hij u zalig maken zal. En tot uw meerdere overtuiging, lees 't geen wij dienaangaande hebben gezegd. Hfdst. XXX, § 12.

Nu bent u overtuigd, immers u behoort overtuigd te zijn, dat de Heere Jezus genade en zaligheid aanbiedt, en u roept. Ik zeg niet onbekeerden, godloze, aardsgezinden, dat Christus uw Zaligmaker is, dat u zalig zult worden; maar in tegendeel, ik zeg u aan, dat Hij u, indien u zo verder gaat en zo sterft, eeuwig verdoemen zal. Maar ik zeg u ook, *dat Hij u roept, dat Hij u tot Zich op 't allervriendelijkst nodigt, en dat gij u daarom over uw groot geluk hebt te verblijden, en dat gij daarom te ernstiger moet zijn om uit uzelf en uit uw godloos leven te gaan, u naar de Heere Jezus te wenden, Hem door het*

geloof aan te nemen, u aan Hem over te geven, en u aan Hem toe te vertrouwen, opdat Hij u bekere, verzoene met God, door Zijn Geest u heilige, en alzo zalig make. En dán, zeg ik, dat Hij u zal aannemen, en u geven de begeerte uwer ziel.

Daarom, is uw hart enigszins geraakt, vertoef niet, stel niet uit, ga tot Hem met de verloren zoon, en zie met Lots huisvrouw niet meer terug naar de wereld.

XLVII. 4. Gelijk Christus u allen roept, zo belooft Hij ook aan allen, dat Hij niemand, hij zij ook wie hij zij, die tot Hem tot zulk een einde komt, zal wegzenden, en Zijn genade weigeren, maar dat Hij ze allen zal aannemen. Hoort en gelooft Zijn uitdrukkelijk woord:

Joh. 6: 37. ... die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen. Joh. 3:36. Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven. Doorzoekt de gehele Bijbel, en zie of Hij wel iemand, die waarlijk tot Hem kwam, om verzoend, geheiligd en gezaligd door Hem te worden, genade heeft geweigerd, en hem heeft heengezonden; dan zal Hij u ook niet verstoten, komt dan maar.

XLVIII. 5. Hij roept en nodigt u niet alleen met belofte van zaligheid, maar Hij gebiedt het ook. God, die gezag over u heeft om u te gebieden, die zegt: *Hoort Hem*, Matth. 17:5. Christus zegt tot u: *Bekeert u en gelooft het Evangelie*, Markus 1:15. Zo spreekt de apostel in Zijn Naam: *Dit is zijn gebod, dat wij geloven in de naam van Zijn Zoon Jezus Christus.*

Joh. 3:23. Zo staat het dan in uw keus niet, *u moet!* Als u komt en gelooft, u gehoorzaamt; als u 't niet doet, u bent de Zoon ongehoorzaam. En wee een mens, die de stem van Christus ongehoorzaam is!

XLIX. 6. ALS U niet komt en in Christus gelooft, doet U de allergruwelijkste zonde, die begaan kan worden, buiten de zonde in de Heilige Geest, en uitdrukkelijke lastering Gods. Want:

(a) u acht de waarachtige God als een leugenaar:

1 Joh 5:10 ... die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon.

Niemand is zo dwaas of hij begeert zijn welzijn, het leven, dit zoekt hij, al is 't in aardse dingen. Nu, God getuigt dat het leven, dat de zaligheid in Zijn Zoon is; de Zoon dan evenwel daar te laten, en uw rust, blijdschap en vermaak in wat anders te zoeken, is zoveel te zeggen, als: 't is nietwaar 't leven is in de Zoon, in Christus niet, maar 't is in de begeerlijkheid der ogen, in de begeerlijkheid des vleses in de grootsheid des levens. Ziet daar een uitdrukkelijke beschuldiging van God, als een leugenaar.

(b) U versmaadt Christus in Zijn vriendelijke nodiging en aanbieding van alle zaligheden; een, die komt om ons te helpen, te versmiden, dat is zelfs tegen de menselijkheid; kwaad te zijn omdat hij goed is, dat gaat tegen alle burgerlijkheid. Denkt eens, hoe onverdraaglijk het voor Christus is van een zondaar versmaad te worden, en dan, als Hij in vriendelijkheid komt om te helpen!

(c) U veracht alle de ware en de hemelse goederen, al uw heil hier en voor eeuwig; goederen, die alleen rijk, eerlijk, heerlijk, vermakelijk, verzadigende, eeuwigdurende

zijn, met de voet te stoten, dat is het werk van een onzinnige en allerbooste, die men bedenken kan. Nu kunt u niet anders dan overtuigd zijn van te moeten komen en in Christus te geloven; doet gij 't niet, wees overtuigd van allergruwelijkste zonde. Weet dan, dat u ook de allergrootste straffen zult dragen en de allerschrikkelijkste hel voor eeuwig zult hebben.

Hoort dan uw vonnis ontboetvaardigen, ongelovigen! Joh. 3:36, *Die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.* 2 Thess. 1: 8, *Met vlammend vuur wraak doende over degenen, die God niet kennen, en over degenen, die het Evangelie van onzen Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn, dat is, in Hem niet te geloven.*

L. 7. 't Is een zonderlinge eer voor de Heere Jezus, dat men zo goed een vertrouwen op Hem heeft, dat Hij een ellendige aanneemt, dat Hij een, die van de vijanden vervolgd wordt en tot Hem vliedt, veilig beschermt, dat Hij een hongerige verzadigt, dat Hij een zwakke draagt. Zo deed Abraham Rom. 4:20 *(Abraham) is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer.*

Neemt nu al deze beweegredenen te samen, overlegt ze met aandacht, houdt u stil, laat de kracht van die op uw hart werken, of het de Heere behage u over te brengen uit de macht des satans en der duisternis in Zijn koninkrijk; ja in Hem Zelf, om in gemeenschap hier en tot in eeuwigheid met Hem te leven. Wat kan men meer bijbrengen om een mens te overreden? Wat verhindert u, bewogenen, nu tot Christus te komen?

LI. Is 't onwetendheid? Doet alle naarstigheid om Hem te leren kennen, u hebt middelen bij de hand, gebruikt ze.

Is 't onwilligheid? Wel gaat dan heen, 't is uw eigen schuld, dat u verloren gaat, overdenkt deze tekst en past ze op u toe, meer zal ik aan u niet doen, Psalm 109:17. *Dewijl hij de vloek heeft liefgehad, dat die hem overkomt, en geen lust gehad heeft tot de zegen, zo zij die verre van hem.* Vs. 18, *En hij zij bekleed met de vloek als met zijn kleed, en dat die ga tot in het binnenste van hem, als het water en als olie in zijn beenderen.*

Is 't vreeze? Durft gij niet? Bezieet u wel, of 't al waarheid is, en of durf niet, is wil niet en luiheid. Dat is zoveel, alsof iemand, die in 't water lag in gevaar van verdrinken, een uitgestrekte hand niet dorst aannemen, omdat de persoon te aanzienlijk was. Komt, beproeft u, wat het is dat u vreesachtig maakt.

Is 't omdat u te zondig bent? Kan ook iemand te vuil zijn om gereinigd te worden? Weet dat God in de verlossing des mensen voorheeft Zijn genade zo groot te bewijzen, dat engelen en mensen daarover verwonderd zullen staan tot in eeuwigheid, en die verwondering zat iets zijn van hun zaligheid. Hoe groter zondaar nu iemand is, en hij komt in verslagenheid tot Christus, en geeft zich aan Hem over om gereinigd te worden, en hij verlaat en vertrouwt zich op Hem, hoe meer hij God eer geeft van Zijn oneindige genade, en Christus van de volkomenheid zijner verdiensten. Hebt dan lust aan de verheerlijking Gods; hetgeen God beoogt in een zondaar zalig te maken, laat dat u bewegen om zalig gemaakt te willen worden. Overdenkt met opmerking deze plaatsen: Ef. 1:6, *Tot prijs der heerlijkheid Zijner genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in de Geliefde.* Rom. 11:32, *Want God heeft hen allen onder de ongehoorzaamheid bosloten, opdat Hij hun allen zou barmhartig zijn.* Rom. 5:20, *Waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloedig geweest.* Ziet u wel, dat u om de

veelheid en grootheid der zonde niet moet wegblijven, maar bewogen moet worden om te komen?

1 Tim. 1:15. *Dit is een getrouw woord, en aller aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.*

Durft u niet, omdat u niet genoeg verbrijzeld bent en u inbeeldt, dat men zo en zo klein, zo verpletterd, zo gevoelig overreed moet zijn, dat men Christus klaar kennen, dat men zo hongerig en dorstig moet zijn, eer men tot Christus komen mag; dan antwoord ik: werp die inbeelding weg, want dat is niet naar het Woord. Verbrijzeling, willen, kennen, hongeren en dorsten, zijn geen vooraf vereiste voorwaarden, op welke iemand komen of niet komen mag, maar die zijn alleen nodig, omdat men zonder die niet zal willen noch kunnen. Als u dan zóver bewogen bent, dat gij u wel zou willen overgeven tot de bovengezegde doel, namelijk, om gerechtvaardigd, geheiligd, gezaligd te worden, treedt maar toe in vrijmoedigheid, neemt Hem aan, en geeft u aan Hem over. Als men op zijn doodsbed ligt, en de ernst levend wordt, zo zal men niet vragen, mag ik wel? Maar men zal maar toelopen, en zeggen: *ik moet Hem hebben, of ik ga verloren.*

Vraagt u: *mag men dan ten eerste, met dat men overtuigd is, en begerig is naar Christus, terstond naar Christus gaan?*

Ik antwoord: *ja ten eerste; want zonder Hem zult u niet beter, of bekwamer worden, om in Hem te geloven, maar u zult in gevaar zijn, dat uw overtuiging overgaat.*

LII. Ware gelovigen, die nu het beginsel des geloofs in u hebt, tot uw opwekking heb ik nog een woord of twee te zeggen. 't Smart mij, dat deze zo weinig voortgang maken in het geloof, zo weinig zich op Christus vertrouwen, en vertrouwende, zo weinig werken met de beloften, en zich zo weinig bezig houden met Gods volmaaktheden in Christus te beschouwen.

Velen zijn traag van hart om te geloven, zij laten de oefeningen des geloofs dikwijls na, de tussenpozingen komen dikwijls en duren lang, wel niet geheel, want het geloof houdt niet op.

Soms geschiedt dit, doordat de begeerlijkheden des vlees hen overstromen en wegvoeren, soms door luiheid en lusteloosheid, soms door moedeloosheid, vreemde dat ze toch geen deel aan Christus zullen krijgen, soms door heftige bestrijdingen des satans, soms door onkunde van de natuur des geloofs, menende dat die bestaat in de verzekering van een kind Gods te zijn, en in het gevoelig genieten van de goedgunstigheden Gods; deze, als ze wederom terecht komen, peuteren gedurig aan hun staat, en sommigen zijn wrévelig, en zijn gedurig bezig met redenen te zoeken, dat zij geen genade hebben, alsof zij een grote overwinning bevochten zouden hebben, dat ze zich uit de genade en buiten Christus gesloten hadden.

Maar weet allen, dat gij u zeer bezondigt, en uzelf in de weg bent om uw loop in blijdschap en heiligheid uit te lopen; dit is de oorzaak van uw droefgeestigheid die u uzelf aandoet, dit is de oorzaak dat u zo verward in de schepselen blijft, dit is de oorzaak dat u God niet verheerlijkt, noch bij uzelf, noch bij anderen.

LIII. Welaan dan, gelovigen, al lang genoeg gesukkeld, u hebt nu tot uw nadeel al geleerd, dat het niet vordert.

(a.) Tracht naar toename in het geloof; tot dat doel, leest en herleest 't geen wij boven van de natuur des geloofs gezegd hebben, om een heldere opvatting van de natuur van het geloof te hebben, dat ze bestaat in het zetten van zijn hart op Jezus, zichzelf en zijn zaligheid Jezus in de handen te geven en Hem toe te vertrouwen; zich op Hem te verlaten, op Hem te steunen en te leunen, zich van Hem te laten dragen, en Hem voor alles te laten zorgen, teneinde Hij de ziel rechtvaardige, heilige en zalige, dewijl Hij almachtig, getrouw, waarachtig en wijs is.

Wat is er betamelijker, wat is er veiliger, wat is er meer Christus verheerlijkende dan dat? Overdenkt 't geen wij van het einde des geloofs gezegd hebben; daar ziet u, hoe God, hoe Christus verheerlijkt wordt, en men gelovende Hem de eer geeft van Zijn rechtvaardigheid, mensenzelfde, genade, wijsheid, almacht, waarheid, getrouwheid, kracht van voldoening en algenoezaamheid.

Overdenkt ook 't geen wij § XXIX gezegd hebben van de vruchten des geloofs, dat het geloof in zijn oefening de ziel rechtvaardigt, vrede en blijdschap aanbrengt; vrijmoedigheid geeft om tot God te naderen, de ziel in een gedurige vereniging met God doet leven, in de staat van kindschap brengt en houdt 't hart reinigt, de wereld en de duivel overwint, en allerlei goede werken en dankbaarheid voortbrengt.

Men kan deze dingen niet aandachtig beschouwen, of de ziel, in welke de beginselen des geloofs zijn, krijgt vleugelen, om onder de schaduw van Christus vleugelen toevlucht te nemen, en aldaar te vertrouwen.

Welaan dan, vertrouwt Hem alles toe, en wees voortaan niet bezorgd, noch vreesachtig over de toekomstige tijd, en over de uitslag van bijzondere zaken, want Hij zorgt voor u, Hij zal 't wel maken, 't is in de band van een almachtige, getrouwe, goede en wijze Jezus. 't Is Hem bijzonder aangenaam, dat men 't Hem zo toevertrouwt, en 't alles op Hem laat aankomen, en daarop gerust is.

(b) Gelovende in Christus, maakt dan gedurig gebruik van de beloften, van welke gij een erfgenaam geworden zijt, die allen in Christus ja en amen zijn; in wat gevallen gij komt, naar ziel of naar lichaam, zoekt naar een belofte, die op zulk een geval past, erkent ze als onfeilbare waarheid; en dan u toepassende als aan u gedaan, versterkt er uw hart mede, verblijdt er u over, en wacht in verzekerdheid naar de vervulling daarvan; dan zult u God de eer geven, en moedig door alle zwaarigheden heengaan.

(c) Gaat door het geloof tot God, om gedurig te leven in Zijn gemeenschap, en in de beschouwing van Zijn volmaakheden, in welker gezicht de eeuwige zaligheid bestaat; doch niet zo, dat u door het geloof, nu eigendom aan Christus verkregen hebbende, Hem daar laat, en dat als een gepasseerde zaak acht; niet zó, dat men nu voort onmiddellijk met God zou verkeren, en alleen werken op de heiligmaking, en u zou inbeelden, alsof dat een hoger staat van een christen zou zijn. Neen, geenszins. 't Is waar, de ziel behoeft niet altijd wederom van voren aan te beginnen met Christus te handelen, maar zij moet Christus nog gedurig gebruiken, niet alleen als zij gezondigd heeft, om door Hem wederom de vrede en de verzoening te hebben, maar ook in de beschouwing van de volmaakheden Gods; dat is de groei, dat is de hoge trap van volmaaktheid, hoe meer men de volmaakheden Gods ziet in Christus, en in het werk der verlossing van een zondaar door Christus. Dit leert de apostel:

2 Kor. 3:18. *En wij allen, met ongedekten aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*

2 Kor. 4:6. *... om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

Zo gelovende, en door dat geloof levende, gaat men voort van kracht tot kracht, totdat men ingaat in de heerlijkheid, waar men niet meer zal leven door geloof, maar door aanschouwen; waar het geloof en de hoop teniet zullen gedaan worden, en de volmaakte liefde zal blijven. AMEN.

HOOFDSTUK 33

KENTEKENEN VAN HET ZALIGMAKEND GELOOF

I. *Het geloof* is de ziel van het Christendom. Die hier dwaalt, die dwaalt tot zijn eeuwig verderf; velen gaan met een inbeelding hieromtrent gerust verloren; anderen verslijten hun dagen in droefheid, vreemde dat ze geen recht geloof hebben, terwijl ze reden en grond hebben hun weg met blijdschap te reizen, omdat ze ware gelovigen zijn. Daarom is nodig het onderscheid tussen het ware en tijdgeloof duidelijk voor te stellen; *waartoe de Heere mij genade en bekwaamheid geve!*

In het vorige hoofdstuk hebben wij het in 't kort gedaan, zoveel als tot verklaring van de natuur des geloofs nodig was; maar het ontdekken van een iegelijk aan zichzelf eist een verdere opening en toepassing, waarom wij daar beloofden in dit hoofdstuk uitvoeriger daarover te spreken.

II. Men moet zich niet inbeelden, dat het ware geloof en het tijdgeloof elkaar zo nabij komen, dat ze zeer bezwaarlijk van elkaar te onderkennen zijn, en voor 't merendeel maar in tijd en duurzaamheid verschillen; want zij zijn in de gehele natuur van elkaar onderscheiden, er is zo'n onderscheid tussen die beide, als tussen dood en leven, als tussen licht en duisternis. Maar de moeilijkheid om die te onderkennen is in de mens, en in de toepassing op zichzelf. Een waar gelovige is nog lichter te overtuigen, dat hij het ware geloof heeft, omdat hij licht heeft en 't een en 't andere enigszins kan zien, dan een tijdgelovige van het tegendeel, omdat hij het ware wezen van het zaligmakend geloof in zijn eigen gedaante noch kent noch ziet, hoewel hij er over redeneren kan uit Gods Woord, en horen en lezen van de Godzaligen, die daarvan spreken, of geschreven hebben.

III. Wij zullen ons hier wat breedvoeriger uitlaten en tonen:

1. De noodzakelijkheid van de beproeving.
2. Verscheidene soorten van mensen ten opzichte van de beproeving.
3. Enige verkeerde gronden, waarop sommigen zich geruststellende, eeuwig verloren gaan.
4. De eigenlijke natuur van het ware geloof:
 - (a) In het begin,
 - (b) in wezen,
 - (c) en in 't gevolg.

IV. U, wie gij zijt, die dit leest of hoort lezen, ik vraag u, en antwoord de alwetende God, wat zegt gij van uzelf? Bent u een waar gelovige of niet? Kom, doorzoek u nauw, beproeft uzelf, want:

1. U bent in dit tegenwoordig ogenblik óf een kind Gods, óf een kind des duivels; u bent niet beide, u bent ook niet geen van beide, er is geen derde staat. Legt dit op uw hart, zo

heerlijk of zo veracht, zo zalig of rampzalig u bent. Is dit nu niet de moeite waard, dat ge uzelf beproeft wat u bent? Zal men in zo'n grote zaak zorgeloos zijn? Dat is immers het werk van de dwaze maagden. Denkt aan hun einde.

V. 2. Niet alle mensen, niet allen, die gedoopt zijn, niet allen die ter kerk en ten avondmaal gaan, ja de minsten, vére de minsten van die, zijn ware gelovigen, en gaan naar de zaligheid. Ziet het aantal eens over, als u op een markt de mensen als mieren door elkaar ziet wemelen, als u een volgepropte vergadering in de kerk ziet, denkt dan eens: immers was Simon de tovenaer ook al gedoopt, Hand. 8:13. Immers zat de gast zonder bruiloftskleed al mede aan, Matth. 22: 11. Immers waren de helft van de maagden dwaze, Matth. 25: 2. Immers zijn er maar weinig uitverkoren, Matth. 20:16. Immers vinden maar weinig de nauwe weg, en gaan in door de enge poort, daar er velen op de brede weg, en door de wijde poort tot het verderf lopen, Matth. 7:13, 14. Komt dan alzo tot u, en zult gij uzelf niet afvragen: en ik, onder welke hoop ben ik? *Ben ik het, Heere?* Matth. 26:22. *Ben ik het, Rabbi?* vers 25.

VI. 3. Na te laten het wederkeren tot zichzelf, en het niet beproeven van zichzelf is ten hoogste schadelijk; want het houdt de mens in de slaap van zorgeloosheid, 't doet hem de tijd verliezen, 't maakt hem de middelen ter zaligheid onnut en krachteloos, 't verstokt zijn hart tegen alle bedreigingen en oordelen Gods, 't houdt hem in de wereld en in de zonde; ja het is de sleutel, waardoor hij de hemel voor zich toesluit, en de hel voor zich opendoet.

VII. 4. Zichzelf te beproeven is zeer nuttig; men wordt daardoor gewaar de gruwelen, die in 't hart zijn, men leert de wrekende rechtvaardigheid Gods kennen, men wordt bekommerd, verschrikt, verlegen, men vliedt tot Jezus om rechtvaardigmaking en heiligmaking, daar komt ernst in 't hart. En wordt men genade, licht, leven, geloof gewaar, 't is niet te zeggen, wat een blijdschap dat in 't hart verwekt, wat een sterkte het geeft. Men krijgt telkens nieuwe moed, men krijgt vrijmoediger toegang, men leert de wegen Gods met de zielen kennen, 't verblijdt het hart, en 't heiligt de mens in al zijn daden. 1 Joh. 3:3. *Een iegelijk die deze hope op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is.* Deze beproeving uit luiheid, moedeloosheid, of wanhoop nalatende, beneemt hen alle troost en vreugde, belet hun wasdom, en onthoudt Gode zijn eer. Welaan dan, onderzoekt u veel, en antwoordt veel op die vraag: *Hebt gij Mij lief, Simon?* Joh. 20:17.

VIII. 5. 't Is ook Gods uitdrukkelijk bevel; die dat nalaat en niet bewilligt in Zijn raad, is God ongehoorzaam: hoe zou het die dan goed gaan?

Klaagl. 3: 40. *Laat ons onze wegen onderzoeken, en doorzoeken.*

Zef. 2: 1. *Doorzoek u zelf nauw, ja doorzoek nauw, gij volk, dat met geen lust bevangen wordt!*

1 Kor. 11: 28. *De mens beproeve zichzelf.*

En 2 Kor. 13: 5. *Onderzoekt uzelf.... Of kent gij uzelf niet, dat Jezus Christus in u is, tenzij dat gij enigszins verwerpelijk zijt.* Volgt de raad en het bevel Gods, en gij zult er u goed bij bevinden.

IX. 6. Men kan tot kennis van zijn staat komen, of men in het verbond der Genade met God is, en of men gelovig is of niet. De inbeelding van onmogelijkheid verflauwt de

ernst, daarom zeg ik, 't is doenlijk, men kan het weten. De bruid wist dat Jezus de hare was:

Hoogt. 2: 16. *Mijn liefste is mijn, en ik ben Zijne.*

Job 19:25. *Want ik weet: mijn Verlosser leeft.*

Jesaja 60: 16. *En gij zult weten, dat Ik de Heere ben, uw Heiland, en uw Verlosser, de machtige Jakobs.*

Rom. 8: 38. *Ik ben verzekerd, enz.*

1 Kor. 2: 12. *Doch wij hebben niet ontvangen den geest der wereld, maar de Geest, die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn.*

Gal. 2:20. *Ik ben met Christus gekruist; en ik leef.* Zie, zo kan men verzekerd zijn.

Welaan dan, tracht ernaar, om ook tot de verzekering te komen. En zo kan ook een natuurlijk mens overtuigd worden dat hij nog onherboren is.

X. 7. Doch al kan men daartoe wel komen door de genade des Heiligen Geestes, zo komen toch allen daar niet toe, gelijk er bij duizenden naar de hel gaan, die zich inbeelden dat ze in de hemel zullen komen; zo komen er nog wel velen in de hemel, die vreesden, dat zij daar niet komen zouden. En die al eens sterk zijn, die worden wel ras weer zwak en komen in de duisternis:

Psalm 30: 7, 8. *Ik zeide wel in mijn voorspoed: Ik zal niet wankelen in eeuwigheid. Want Heere! Gij had mijn berg door Uw goedgunstigheid vastgezet; maar toen Gij Uw aangezicht verborg, werd ik verschrikt.*

In sommige ware bondgenoten is nog veel duisternis, zodat ze geen klare bevattings hebben wat eigenlijk genoegzaam licht en leven is, en al weten ze dat buiten zich, en zouden het aan een ander duidelijk en wel kunnen zeggen, zo hebben ze geen genoegzaam licht om die genaden in zichzelf te zien; en daarbij is nog zoveel van de oude mens in hen overgebleven, en daarop staan ze zo te starogen, dat ze twijfelen, of dat wel met genade bestaan kan, en zo leven ze tussen hoop en vrees. En zo zijn ze arm, daar ze nochtans veel goed hebben. Anderen hebben goede inbeeldingen van zichzelf, maar zij bedriegen zichzelf jammerlijk. *Daar is een geslacht dat rein in zijn ogen is, en van zijn drek niet gewassen is*, Spr. 30: 12. Ziet dan, hoe nodig is 't dat men in zijn hart ga, en zich beproeve wie en hoe men is.

XI. Om hierin behulpzaam te zijn, zal ik enige gestalten voorstellen, en gij, onderzoekt u, tot welke soort u behoort.

1. Men vindt mensen, die noch kennis, noch begeerte, noch gezette gedachten, noch samenspraken hebben van God, van hemel, van hel, van ziel, van verbond, van Middelaar, van geloof, van bekering; hun gedachten gaan niet hoger dan de aarde, en niet dieper dan het zichtbare; van onzichtbare dingen weten ze niets te zeggen. Is de ziel onsterfelijk en is er een hemel en hel, dat zullen ze na hun dood ondervinden, zij zullen afwachten waar God hen zal heenzenden, zij laten dat aan God, dat is voor hen niet te doorzoeken; die 't geluk krijgt van de hemel, die zal er dan best aan zijn, zij moeten op de goede hoop aan. O, gij dwaas!

XII. 2. Anderen weten wel dat ze goddeloos, aards, onherboren zijn, zeggen wel ronduit, *dat ze, zo doende, niet zalig kunnen worden*, en evenwel is er noch gevoel, noch droefheid, noch ernst om het zondig leven te laten, en zich te bekeren, zij zijn betoverd en van de duivel bezeten. Zij willen op hun hart en staat niet wederkeren; zij weten wel

dat het onklaar opkomen zou, zij zouden dan benauwd en bevreesd worden, en dat dient hen niet, zij mogen over geen droefheid, zij mogen dat gerel van de predikanten, die hen, of van de predikstoel, of in het particulier ontdekken, niet horen; zij willen die pot toegedeekt hebben. Zij haten die hen bestraffen. 't Is zoals er staat:

Jesaja 30:9-11. *Het is een wederspanning volk; het zijn leugenachtige kinderen; kinderen, die des Heeren wet niet horen willen. Die daar zeggen tot de ziensers: Ziet niet; en tot de schouwers: Schouwt ons niet wat recht is; spreekt tot ons zachte dingen; schouwt ons bedriegerijen. Wijkt af van de weg, maakt u van de baan; laat de Heilige Israëls van ons ophouden!* Dezen zijn bij zichzelf al veroordeeld, en uit hun hart en mond zullen ze geoordeeld worden.

XIII. 3. Anderen zijn wel zo godloos niet, zij zijn goedaardig en zacht van karakter, en uiterlijk godsdienstig, en evenwel zien ze, dat ze niet geestelijk leven, dat ze de Geest niet hebben, noch omgang met God, noch geloof, maar dat hun leven is in de zichtbare dingen; zij zijn wel overtuigd dat ze buiten de genade zijn, maar 't klemmt hun hart niet zeer, daar is geen ernst, geen verlegenheid, en zo er al eens een beweging komt om waarlijk over te gaan, zo belet een beminde zonde het, en zij verlaten die aandring met een zucht, kiezende het aardse, gelijk de jongeling, Matth. 19: 22, *Hij ging bedroefd weg.*

XIV. 4. Anderen komen nog een stapje nader, zij zijn door de kennis van de Heere Jezus de besmetting der wereld ontvloten, 2 Petrus 2: 20. Zij begeven zich onder het gezelschap van Godzaligen, zij doen al vele dingen, gelijk Herodes, Markus 6: 20. Maar zij komen niet tot het eigenlijke besluit in wat staat zij zijn, dat laten ze in 't midden, zij weten het niet. Ja zij klagen veel over hun geestelijke armoede bij andere vromen, en spreken van grote vreze, dat ze niet wedergeboren zijn; doch 't is stilletjes, om alzo de achting, de liefde en het medelijden van Godzaligen te hebben. Want als iemand eens getrouw met hen handelt, en hun verklaart, dat zij schijnen, ja nog in de natuurstaat zijn, en niet in de staat der wedergeboorte, dan zijn ze gebelgd en zij veranderen van taal, en verdedigen zich, en de uitkomst leert dikwijls, dat ze anderen bedrogen en zichzelf van de ernst hebben afgehouden. Doch van dit slag zijn er ook wel, die zeer bekommerd en bevreesd, en benauwd al hun leven in deze overtuiging heengaan, en evenwel blijven die ze zijn, zonder geest en leven.

XV. 5. Anderen zijn er, die grote inbeelding des harten hebben; zij denken dat ze bij God wél staan, zij zullen wel zalig worden, daar twijfelen zij niet eens aan, en al waren alle leraars het samen eens, zij zouden toch hen van dat geloof en van die verzekering niet afbrengen; maar toch wat grond hebben deze mensen? Sommigen hebben gans geen grond; anderen steunen op valse gronden. Anderen hebben wel waarachtige gronden, maar zij eigenen dezelve zich ten onrechte toe, en zo bedriegen ze zich. Deze willen wij nu gaan ontdekken, en meteen zullen wij de ware bondgenoten tonen, dat het met hén anders gelegen is dan met die.

XVI. 6. Anderen verzekeren zich zonder grond; deze zijn doorgaans onwetende mensen, die God, noch de Middelaar, noch Geest, noch geestelijk leven kennen. Zij erkennen dat de hel verschrikkelijk is, daar hebben ze geen lust toe. *We hebben ze hier*, zeggen ze, *wel ernstig overdacht, dat was zo droevig.* En omdat hun dat zo droevig toeschijnt,

beelden ze zich in, dat zij geen nood hebben daar te komen, en omdat ze in hun ingebeelde of liever zogenaamde hemel na hun dood wel wilden zijn, zo menen ze, dat zij er wel in zullen komen, daar zijn ze gerust op en leven als in de aarde. Dezen liggen op het kantje van de hel te slapen, en worden dikwijls niet wakker, eer ze hun ogen in de hel opendoen, als 't te laat is, gelijk Lukas 16: 23.

't Is wel waar, dat vele kleinwetende Godzaligen wel verzekerd zijn door de Geest Gods in hun harten, en nochtans geen reden van hun verzekering kunnen geven; doch zij hebben redenen, al kunnen zij die niet voorstellen, daarom kunnen zij ze wel zien en gevoelen als anderen die voorstellen; immers zij weten, dat zij in hun verzekering omgang met God hebben in Christus. Deze zullen wij in 't laatste nader ontdekken.

XVII. 7. Anderen verzekeren zich op valse gronden, leven in de natuur en zichtbare dingen, en stellen hun geweten gerust, of beletten, dat ze niet onrustig worden door velerlei eigen gestelde en gesmede kentekenen. Onder andere zijn deze wel de voornaamste.

(a) Tegenwerping: God is genadig en barmhartig, hoe zou het Hem van 't harte mogen, dat Hij zijn schepselen zo zeer zou straffen, bijzonder als ze Hem om genade bidden; die bidt, die ontvangt; die klopt, dien zal opengedaan worden.

Antwoord. Weet dat God Israël goed is dengenen, die rein van hart zijn, Psalm 73:1. *Maar het aangezicht des Heeren is tegen degenen die kwaad doen*, Psalm 3:17. *Het gebed der goddeloze is God een gruwel*. En Joh. 9:31, *God hoort de zondaars niet*. Jesaja 1:15, *Wanneer gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet*.

De dwaze maagden klopten, en riepen ook al, maar werden niet ingelaten, Matth. 25; en Spr. 1:28, *Dan zullen zij tot Mij roepen, maar Ik zal niet antwoorden*. Gods genade bestaat niet in zonden ongestraft te laten, maar in een Borg te geven, en iemand geloof en bekering te geven.

(b) Tegenwerping: Christus is voor ons allen gestorven; hebben wij dan zonden, in Hem hebben wij wederom de verzoening.

Antwoord. Dat is niet waar; *Christus geeft Zijn schapen het eeuwige leven*, maar daar zijn er die van Zijn schapen niet zijn, Joh. 10:26, 27.

Hebr. 5: 9. *Is Hij allen die Hem gehoorzaam zijn, een Oorzaak der eeuwige zaligheid geworden*.

Hoe zullen dan de bokken aan Zijn linkerhand veroordeeld worden?

(c) Tegenwerping: ik leef zo godloos niet, ik ben gedoopt, ik ga ten avondmaal, ik ga vlijtig ter kerk, ik ben oprecht in mijn handel en wandel, ik vloek niet, ik verbras niet, ik pronk niet, ik lees Gods Woord, ik doe mijn gebeden, wat wil men meer van mij hebben? Kan men dus niet zalig worden, wie kan dan zalig worden? Dan zouden er wel velen buiten de hemel staan.

Antwoord. Doet er vrij bij: *Ik vast tweemaal per week; ik geef de tienden van alles wat ik bezit. O God! ik dank U, dat ik niet ben gelijk andere mensen*, Lukas 18:12, 11.

Ik zeg u, dat er bij duizenden van zulk soort van mensen in de hel liggen, en dat er nog zulke bij duizenden inkomen zullen, en dat gij, die op deze grond bouwt, daar ook heengaat; daarom, keert weder, eer het te laat is. *Tenzij uw gerechtigheid overvloediger*

zij dan der Schriftgeleerden en der Farizeeën, gij zult in het koninkrijk der hemelen geenszins ingaan, Matth. 5:20. Wie de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen, Jak.2: 10. Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen, Gal. 3:10.

(d) Tegenwerping: God zegent mij zeer overvloedig, dat acht ik een teken, dat Hij mij liefheeft.

Antwoord. Job 21:7, *Waarom levende goddelozen, worden oud, ja worden geweldig in vermogen?* Psalm 73:18, *Immers zet Gij ze op gladde plaatsen.* Spr. 1:32, *De voorspoed der zotten zal ze verderven.* Had de rijke man het goede niet ontvangen in zijn leven? En echter was de hel zijn einde, Lukas 16:25.

(e) Tegenwerping: God kastijdt mij, ik heb veel verdriet en tegenspoed in mijn leven, en zo denk ik: *die God kastijdt, dienheeft Hij lief*; ik moet hier zoveel lijden, dat ik hierna niet behoef te lijden.

Antwoord. God kastijdt Zijn kinderen, opdat zij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden; maar Hij straft de godlozen in Zijn toorn. Jesaja 57:21, *De goddeloze, zegt mijn God, hebben geen vrede.* De ellenden zijn de godlozen menigmaal de beginselen van de eeuwige verdoemenis. Verre is 't dan vandaar, dat men uit het uiterlijke verdriet Gods liefde zou besluiten.

Zo ziet gij dan, dat al deze zaken geen gronden zijn, waarop iemand zijn geluksstaat zou vaststellen, en zich de zaligheid inbeelden; bent u op deze gronden gerust gij hebt u bedrogen. *Daarom ontwaakt, gij die slaapt, en staat op uit de doden.*

XVIII. 8. Anderen bedriegen zich, doordien ze goede en vaste kentekenen stellen, maar die ten onrechte zich toe-eigenen, doordat die zaken in hen niet zijn. De kentekenen, die ze doorgaans zich stellen, zijn deze: droefheid over de zonde en angst der wedergeboorte, geloof in de Heere Jezus en daaropvolgende blijdschap des Geestes, en bekering en heiligmaking des levens.

Vooraf kunnen wij van dezen zeggen,

1. Dat zij zich niet ernstig onderzoeken, zich niet met bedaardheid in de tegenwoordigheid Gods brengen, met bekommering of ze zich ook bedriegen, biddende met David: Psalm 139: 23, 24, *Doorgrond mij o, God! en ken mijn hart; beproef mij en ken mijn gedachten. En zie of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eeuwigen weg.* Maar de vaststelling van hun staat vliegt hun vlug door de hersenen, zij durven zichzelf niet verdenken, maar zij hebben zonder onderzoek op het flikkeren van iets, dat maar naar goed gelijkt, goede gedachten van zichzelf, en zij spreken nog veel ruimer, dan 't in hun hart ligt, want zij zijn gewend op de zaken buiten zich te zien, en daarnaar met drift te spreken, zonder terugslag op het hart; daar de oprechten doorgaans vele bekommeringen hebben.

2. Evenals de vaststelling van hun geluksstaat, zo zijn ook de gronden, waarop zij bouwen, het is overdreven, zij verheffen zich. De droefheid, geloof, heiligmaking is niet in 't hart, maar zweeft zo wat in 't verstand, en vertoont zich zo maar uiterlijk, of is maar een natuurlijk werk; dieper gaat de zaak niet, dieper gaat hun beproeving, hun zorg, hun verlangen niet. Zij houden zich op met denken en spreken van de zaken in zichzelf, van

geloof, hoop, liefde, wat hun natuur is, in hoedanige toestand de kerk is, met klagen over andere geesteloosheid, misgrijpen, enz. In deze dingen zijn ze doorgaans de eerste en de vurigste, al dat *buiten hen* blijft, is 't voorwerp van hun overleg, 't mag ook wel geestelijk zijn, daar willen ze wel ernstig van spreken, dat vermaakt hen. Maar de ware gelovigen betrachting is om die zaken in hun hart te zien en te gevoelen, zij willen God, op Hem is hun oog en hun hart, de geestelijke zaken brengen hen tot God, en als ze dat niet doen, dan kunnen zij er zich niet in vergenoegen, zij kunnen er niet in staan blijven.

3. Zoals de tijdgelovigen zichzelf niet ernstig beproeven, willen zij ook van anderen niet ontdekt worden. Indiende kentekenen op de predikstoel worden voorgesteld, dan zijn ze schotvrij, zij letten er niet op, of alleen om te leren, om dat dan aan anderen te kunnen voorstellen, en alzo verstandig, geestelijk en ervaren geacht te worden; en zo zij er al op letten, zo hebben ze 't hart op eens ander, denkende, dat raakt die, die mag dat ter harte nemen; maar zij zijn al zover. Dat maakt hen dan vaster, en deze vaststelling maakt hen zorgelozer. Maar als iemand ernstig met hen handelt, en begint hen aan te tasten, en zo te ontdekken, dat zij niet verborgen kunnen blijven, dan zijn ze ongemakkelijk, verdedigen zich met lichaam en ziel, zij verminderen de achting en liefde van dezulken, en konden ze op een bredere weg de naam van Godzalig behouden, ja daardoor meer in 't oog lopen als verstandig, zullen ze die andere en juiste weg al zeer licht verlaten; want deze mensen hebben zeer de liefde en achting van anderen in 't oog.

Maar de ware Godzaligen zijn zeer gaarne ontdekt, de ontdekking van hun misslagen en van de ongestalten van hun ziel is hun een groot geluk, en zij zijn er blijde over bij zichzelf, ofschoon zij in het eerste hun natuur soms tegen de ontdekker wel gevoelen opkomen. *De rechtvaardige sla mij, het zal weldadigheid zijn; en Hij bestraffe mij, het zal olie des hoofds zijn*, Psalm 141: 5.

En worden ze door de ontdekking gewaar, dat God genade in hen gelegd heeft, dat verblijdt hen niet alleen, maar 't trekt hen zoetjes op tot God, zij gevoelen een opleving in geloof en liefde, en een ernstig voornemen om Godzaliger te leven. *Die deze hoop op Hem heeft, die reinige zich*, 1 Joh. 3:1.

Dit in 't gemeen vooruit gezegd hebbende, laat ons nu komen tot iedere grond in 't bijzonder, om alzo de tijd- en ware gelovigen klaarder aan zichzelf te ontdekken.

XIX. De eerste zaak is, de droefheid over zonde. Zó is der tijdgelovigen opvatting: de Schrift zegt; *zalig zijn de treurenden*, Matth. 5: 3; God woont bij de verbrijzelden, en zal de treurenden vertroosting geven, Jesaja 57: 45. Nu, ik ben treurig, ik ben ontsteld als ik zonde gedaan heb; ik heb grote strijden en verschrikking gehad; daarom acht ik dat ik dan een kind Gods, in het Verbond der genade en een gelovige ben.

Ik antwoord, dat alle droefheid in de mens niet vloeit uit geestelijk licht en leven, en daarom dat alle droefheid de rechte droefheid niet is, op welke de zaligheid en vertroosting beloofd is. Paulus spreekt *van een droefheid naar God en van een droefheid naar de wereld*, 2 Kor. 7:10. Beschouwt Saul eens:

- 1 Sam. 24: 17, 18, 20. *Zo zeide Saul: Is dit uw stem, mijn zoon David? Toen hief Saul zijn stem op en weende. En hij zeide tot David: Gij zijt rechtvaardiger dan ik; want gij hebt mij goed vergolden en ik heb u kwaad vergolden. De Heere vergelde u het goede.* 1 Sam. 26: 21, *Toen zeide Saul: ik heb gezondigd; keer weder mijn zoon*

David! want ik zal u geen kwaad meer doen. Ziedaar, hij beschuldigde zichzelf, hij belijdt zijn misdaad, hij weent, hij wenst die hem bestrafte een zegen van de Heere, en evenwel was het Saul.

- Stelt u Achab ook eens voor: 1 Kon 21: 27. *Het geschiedde nu als Achab deze woorden hoorde, dat hij zijn klederen scheurde, en een zak om zijn vlees leide, en vastte; hij lag ook neder in de zak, en ging langzaam.* Zie, zo toonde hij de allergrootste droefheid, en scheen van droefheid te bezwijken, en vastte.
- En zocht Ezau de plaats des berouws niet met tranen, toen hij hoorde, dat de zegen weg was? Dat is, hij zocht zijn vader door tranen te bewegen, dat hij de zegen herriep, en hem zegende, Hebr. 12:17.
- En had Judas zelfs geen berouw? Matth. 27: 3.

Denkt gij: *die deden dat maar uitwendig, in schijn, maar ik meen het.*

Nee, 't ging hun wel terdege ter harte.

Denkt u: *ik krijg er troost en gerustheid in mijn ziel op, als ik eens geschreid en gebeden heb.*

Saul schreide ook, de natuurlijke mens, die onder de bediening des Evangelies leeft, hij zij zo godloos als hij is, zal zijn verlegenheid en schrik der consciëntie ook wel schreien en bidden, en op schreien wel enige verlichting gevoelen; want het schreien ontlast de beklemmdheid des harten door een natuurlijke oorzaak. De Papisten zijn wonder wel gerust, als ze te biechten zijn geweest, menende dat ze dan volkomen vrijspraak hebben bekomen; zo ook, als de mens in zijn droefheid zichzelf heeft vernederd, de zonden heeft beleden, dan meent hij dat ze zijn vergeven, denkende dat God zijn gebed en zijn tranen gehoord en verhoord heeft, of dat bij door andere schijnredenen zichzelf heeft gerust gesteld, zo is hij ook al vrij geruster, en hij hopt: 't zal nu wel gaan. Uit deze allen moet gij immers overtuigd zijn, dat gij uit droefheid, uit schreien niet besluiten kunt dat uw staat goed is.

't Komt op de oorzaak van de droefheid, 't komt op de wijze van droefheid, en op de gestalte der ziel in de droefheid aan.

XX. De oorzaken der droefheid in de onherborenen zijn deze:

- Sommigen zijn droevig door zwaarmoedigheid, en zijn van nature droefgeestig; dezen, waarover ze denken, daar malen ze op, en als ze het dan op geestelijke zaken nemen, zo zijn ze bedroefd, zwaarmoedig over zaligheid; of over zonden. Dezen zijn daaruit te kennen, dat ze geen redenen plaats geven, en dat ze niet strijden om uit die droefheid verlost te worden; ze blijven altijd dezelfde, tenzij de zware damp der hersenen voor een wijle verdrijft, en dan zijn ze zonder reden aan de andere kant te verre overgeslagen, zijn uitgelaten vol praat, blij zonder grond. Doch deze verzekeren zichzelf van hun zaligheid; maar zijn meest in vreze.
- Sommigen zijn droevig door de schrik van de verdoemenis, de consciëntie wordt levendig, toont het zondig leven, de rechtvaardigheid Gods, en de gruwelijkheid van de verdoemenis; deze schrik laat hen niet slapen, doet hen klagen, en wel schreien en schreeuwen. In die tijd verzekeren dezen zich niet, maar als de bui overgegaan is, dan nemen sommigen dat tot een grond en reden, dat ze in de angst der wedergeboorte zijn geweest, dat ze bekeerd zijn, dat ze de strijd hebben gewonnen, en daarop zijn ze gerust. Maar dezen zeggen wij, dat als er niet meer en geen ware bekering en geloof op gevolgd is, dat het maar een Felix bevreesdheid en beven is

geweest, Hand. 24:25. Dat het 't sidderen van de duivel is geweest, Jak. 2:19; zodat gij u zou bedriegen, als dat het steunsel van uw geluksstaat was.

- Sommigen zijn bewogen, en schreien alleen, omdat ze zien dat de predikant zulke beweeglijke gebaren en redenen van aandringen gebruikt, en omdat ze zien, dat anderen bewogen zijn, daarom wordt hun hart mede beklemd, en raken óók wel aan het wenen, gelijk ten tijde van Nehemia: Neh. 8: 10. *Want al het volk weende, als zij de woorden der wet hoorden.*
- Sommigen zijn droevig, omdat ze door het begaan van de zonde zich schandelijk hebben gemaakt bij de mensen, of dat dit hun schade heeft toegebracht, zodat ze in armoede of kommer geraken, of dat ze de straf van de overheid vreezen; dit smart hun aan 't hart, en daarbij komen dan door die gelegenheid wel zwaarmoedige gedachten over de zaligheid.
- Sommigen zijn droevig over de zonden, omdat ze te groot, te grof waren; 't was tegen het licht der natuur, tegen de levendige consciëntie tegen de goede opvoeding, 't kwelt hen; en werd een ander erin betrokken, 't smart hen over de ellende, die de ander daardoor bekomen heeft. Zoals iemand die zijn vader vermoord had, altijd een wroeging zou houden, zo is 't ook in mindere zaken. Uit deze droefheid te besluiten, dat men in de staat der genade is, is ook mis, want zelfs de heidenen hebben zulke droefheden en prikkelingen der consciëntie Rom. 2: 14, 15.
Beschouw uzelf eens, die op schrik en droefheid uw genadestaat vaststelt, of het ook meer dan over deze nu gezegde zaak is? Ik raad u te ontwaken, want gij bedriegt u, gelijk nu is getoond.

XXI. Om u nog meer te overtuigen, en meteen de treurigen Sions hun genade bekend te maken, beschouw nu de oorzaken en eigenschappen der droefheid, die alleen in de kinderen Gods zijn. Dit zeg ik vooraf, dat deze bovengestelde zaken en droefheden daarover ook wel in de ware Godzaligen zijn, maar zij hebben nog al vrij andere zaken en gestalten daarbij. Als:

XXII. 1. De rechte droefheid is over zonde als zonde, dat is, zij zien verder dan op de daad, zij brengen zich in de tegenwoordigheid Gods, en voor Zijn aangezicht treuren zij; zij zien dat ze gezondigd hebben tegen de goedheid, tegen de heiligheid Gods, tegen de verbintenis, die het schepsel heeft aan de Schepper, zij zien dat het was tegen de vreze, tegen de liefde, tegen de gehoorzaamheid, die zij Gode schuldig waren. Hoewel ze dit niet altijd in hun droefheid zo onderscheiden zien, ligt het evenwel zo in 't hart; dit smart hun, dit maakt hen week, en of ze soms niet vast geloven kunnen, dat ze nog opgenomen Zijn tot kinderen, zo is er evenwel een stille trek naar God, en 't kwelt hun dat ze tegen God gezondigd hebben, en zij keuren de rechtvaardigheid Gods goed, indien het Hem belijft te straffen, ja hebben als het vonnis van zware kastijding in hun hart. Ziet Psalm 51: 6. *Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen ; opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken, en rein zijt in Uw richten.*

XXIII. 2. De rechte droefheid gaat niet alleen over de zondige daden en over de grotere zonden, maar die gaat ook over de kleinere zonden, over 't nalaten van 't goede, over 't gebrek van heilige wijze en oogmerk in 't uitvoeren van de deugd, over de onordelijke, ijdele en zondige gedachten, in welke te denken zelfs de wil niet toestemt, ja gaat door

tot de zondige natuur, tot de boosheid, onbestendigheid en alzo onmacht om het in 't toekomstige beter te maken, zodat men bij gelegenheid van de begane zonden zich geheel zondig bevindt van binnen en van buiten, en daarover verlegen staat, treurt, en zegt: *Ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen*, Psalm 51:7.

Ik weet, dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont. Ik ellendig mens! Rom. 7: 18, 24.

XXIV. 3. De rechte droefheid is over gemis van de gemeenschap met God en in verlangen daarnaar; de zonden zijn de oorzaak ook wel van hun droefheid, maar de droefheid blijft daar niet bij, en ook al is 't dat ze geen merkelijke zonde gewaar wordt, zo is de ziel dikwijls treurig, en zo men haar vraagt: *Vrouw, wat weent gij?* Joh. 10:15. 't Hart zou 't antwoord gereed hebben: Omdat mijn Heere weg is, omdat ik zo vreemd van God ben, omdat de Heere Zich voor mij verbergt, ik kan zo niet leven, ik ben zo duister, zo zondig. Och, dat ik was als in de vorige dagen! Waarom zou de Heere Zijn aangezicht zo van mij verbergen, daar de Heere wel ziet, dat ik er om kwijn. Och, dat mijn hart bestendig in Hem bleef, dat ik ijveriger en gedurig was in 't gebed, dat ik in tere vreze leefde?

Wanneer zult Gij tot mij komen? Psalm 101:2.

Om dezer dingen wille ween ik; mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de Trooster, die mijn ziel zou verkwikken, verre van mij is, Klaagl.1:16.

Mijn ziel dorst naar God, naar de levenden God, Psalm 42: 3.

XXV. 4. De rechte droefheid zoekt de droefheid te vermeerderen en te vergeestelijken. Der tijdgelovigen droefheid is ras gedaan, die is maar over deze en geen daden, in deze en geen verschrikkingen, zij zoeken ze te ontlopen, of door afleidingen, of door goede woorden te verzetten, of de tijd slijt ze; maar de ware gelovigen klagen dikwijls, en treuren over de hardigheid en ongevoeligheid des harten. Mochten ze eens recht verbijzeld zijn, de gruwelijkheid der zonde gevoelen, de toorn Gods daarover zien, en alzo gans vermorzeld en verguisd worden, dat is hun wens; als zij dat niet gewaar worden, dan zijn ze droevig en klagen: *Heere! waarom doet Gij ons van Uwe wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vreezen?* Jesaja 63:17. Doch zij zijn niet tevreden met de droefheid zelve maar te hebben, maar zij begeren zeer de vergeestelijking derzelve, namelijk, zich met hun vuile klederen te bevinden voor het aangezicht des Heeren, Zach. 3:3, en alzo voor des Heeren aangezicht beschaamd te worden, zodat ze hun ogen niet durven opslaan, of nabij naderen, maar van verre staan met de tollenaar, Lukas 18:13, en zeggen: Ezra 9:6, *Mijn God! ik ben beschaamd en schaamrood, om mijn aangezicht tot U op te heffen, mijn God! Want onze ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven ons hoofd, en onze schuld is groot geworden tot aan de hemel.*

- Zij wensen voor het aangezicht des Heeren weg te zinken in hun onwaardigheid met de verloren zoon, Lukas 15:19.
- Zij wensen een Evangelische droefheid, dat is: een wegsmelten in tranen van liefde, en daaruit ontstane droefheid over zonden.
- Zij wensen God te rechtvaardigen, en zich alzo onder de kastijdende hand des Heeren te onderwerpen met stilzwijgen, zeggende: *Ik zal des Heeren gramschap dragen want ik heb tegen Hem gezondigd*, Micha 7:9.

- Zij wensen als een kind te treuren en te vertrouwen op genade, en niet als een slaaf. Zij willen, zij kunnen niet eerder ophouden van treuren, totdat ze enige hoop van verzoening met God, en enige bevrediging der consciëntie in Christus gewaar zijn geworden.

XXVI. 5. De rechte droefheid werkt bekering: 2 Kor. 7 : 10 *De droefheid naar God werkt een onberouwlijke bekering tot zaligheid.*

Niet dat ze de zonde terstond te boven gekomen zijn, en nooit weer in dezelve zouden komen te vallen, maar door de droefheid krijgen ze een meerdere haat tegen de zonde, zij nemen ongeveinsde voornemens in de tegenwoordigheid Gods tegen de zonde, zij hervatten telkens de strijd tegen dezelve, zij krijgen een heilige gestalte der ziel.

Indien deze zaken niet in u waarlijk zijn, zo wees verzekerd dat uw droefheid niet recht is; een zodanige is in de angst der wedergeboorte niet geweest; neem dezelve niet tot een kenteken van uw overgebrachte genadestaat, maar wees verzekerd, dat u nog in de natuur zijt. Maar zijn deze dingen waarlijk in u, ziet dan ook wel toe, dat u de genade niet ontkent of klein acht, maar ziet er uit, dat God u het leven geschonken heeft, al hebt gij de bovengestelde zaken niet in zo grote trap, dat u ze wel gehad hebt, of als anderen dezelve wel hebben, of als u ze wel wensen zou; want waar deze ware droefheid is, zullen de twee volgende kentekenen ook wel zijn.

XXVII. Het tweede kenteken van een waar gelovige en bondgenoot, een tijdgelovige en valse bondgenoot, wordt genomen *van 't geloof zelve*. 't Geloof is een zeker kenteken van een waar bondgenoot en erfgenaam der zaligheid; doch zij hebben allen het ware zalmakende geloof niet, die zich dat inbeelden. Om ieder in dit opzicht te ontdekken, zullen wij eerst de gestalte van een tijdgelovige, en dan de gestalte van een waar gelovige voorstellen.

Ik spreek nu tot diegenen, die zich verzekerd houden, dat ze het ware geloof hebben, en niet tot die, welke in twijfelingen en bekommernissen zijn, en ik vraag u: is 't al waarheid? Bedriegt gij u ook? Legt het in uw hart dat men zich hier jammerlijk bedriegen kan; want het is niet al het rechte geloof, dat de naam van geloof draagt. *Wij lezen dat Agrippa de profeten geloofde, en evenwel was hij een heiden*, Hand. 26:27. *De duivelen zelf geloven*. Jak. 2:19. Simon de tovenaer geloofde ook, en evenwel had hij noch lot noch deel aan de zaligheid, Hand. 8:17, 21, 23. Die op de steenrots bezaaid worden, geloven: doch 't is maar voor een tijd, Lukas 8:13. Zo ziet u, hoe gevaarlijk het zou zijn, als men zich gerust zou stellen op iets, dat de naam draagt van geloof; en dat men daarom zich wel nauw heeft te doorzoeken, of men een waar of vals en schijngeloof heeft.

XXVIII. 1. Die maar een schijn-, historisch- of tijdgeloof hebben, die hebben de een minder, de ander meer kennis van God, van Christus, van de Schrift, van geestelijke zaken; doch met die kennis beschouwen zij maar de zaken; zoals zij in zichzelf zijn, buiten hun hart; die zaken zijn in hun hart niet, die hebben geen gedaante, geen beeld in hun hart ingedrukt; dat in het Woord waarheid is, is in hun hart geen waarheid; om die dingen, die ze beschouwen buiten zich, in hun hart te hebben, en naar dat beeld in gedaante veranderd te zijn, 2 Kor. 3:18, daarover gaan hun gedachten, en be-kommeringen, en verlangen, en arbeid niet. Zij zien de zaken aan in die gedaante en

natuur, gelijk iemand een kostelijk paleis en hof van een prins beschouwt, en zich in dat beschouwen vergeet en verlustigt, en geen gedachten, noch bekommelingen, noch verlangen, noch arbeid heeft om er eigendom aan te krijgen. Of het eigen is, en of het zijn eigen niet is, dat is 't voorwerp van het malen der gedachten op die tijd niet.

XXIX. 2. Die maar een schijngeloof hebben, zijn de een minder, de ander meer verzekerd van de geestelijke waarheden, dat er een God is, dat Christus de Zaligmaker is, dat er een zaligheid door Hem te bekomen, en een verdoemenis zonder Hem te verwachten is, met bewustheid, dat zij het geloven. Van deze en diergelijke waarheden zijn sommigen enigszins verzekerd, doch praten evenwel ruim en roemende; anderen zijn daar zó van verzekerd, dat zij er op zouden moeten sterven, dat het waarheden waren; door veel deze waarheden te beschouwen, en er veel van te spreken, gewennen zij er toe, en beelden zich in, dat zij er deel aan hebben, dewijl zij zo levendig van de zaken verzekerd zijn; maar zij slaan hun hart wederom over, daar is geen ernstige en bedaarde onderhandeling met God, met Christus, om Hem aan te nemen, Hem in 't hart te doen wonen, en zich waarlijk zonder enige achterhouding aan Hem over te geven, 't hart blijft een stenen hart, Matth. 13 : 20. Maar door het geloven van de waarheden van buiten hen, en door de verzekerdheid, dat ze dat geloven, stellen ze vast en beelden zich in, dat de waarheden in hen zijn, en dat zij ware gelovigen zijn.

XXX. 3. Een tijdgelovige gevoelt wel een getuigenis in zijn hart, dat hij een gelovige is, en heeft wel blijdschap en vrolijkheid; maar 't is zijn eigen geest, of een andere boze geest, die hem getuigt dat hij gelooft, hij maakt zelf zijn blijdschap, of de voortreffelijkheid der beschouwde geestelijke zaken verblijdt hem.

Hij komt zelden tot zichzelf, werkt alleen naar buiten, en zo hij tot zichzelf komt omdat hij de waarheden ziet en gelooft, zo durft hij zich niet te verdenken, hij doorzoekt zich niet. Hij zou menen, dat hij zondigen zou, indien hij aan zijn staat twijfelde, hij ziet met één opslag, dat het wel met hem is, dat hij gelooft, hij ziet op de zaken, en op dezelve beminnelijkheid, die gelooft hij, en zou hij die niet begeren en aannemen! Denkt hij, Hij ziet op de beloften; maar slaat de hoedanigheden degenen, aan wie de beloften gedaan zijn, over.

Zo getuigt zijn eigen geest, dat hij een kind Gods is, hier speelt de duivel soms listig onder, en weet zo op de fantasie te werken, dat het hem toeschijnt, alsof hij de hemelse vreugde in zijn hart gevoelde, daar het toch maar een kitteling is. Zonder grond en reden, zonder gemeenschap aan God, zonder kleinheid des harten, en liefde Gods, en op 't hoogste maar in het beschouwen van de geestelijke verborgenheden en goederen der kinderen Gods bestaat, gelijk zo de Koningin van het Zuiden over het beschouwen van Salomo's wijsheid en heerlijkheid, daar ze toch geen deel aan had, bezweek. Hij gaat bemoedigd, zonder strijd en worstelingen om aan te nemen, vast te houden, bij te blijven, daarhenen; want hij is verzekerd, hoewel de consciëntie hem af en toe de waarheid eens zeggen wilde, doch die doet hij zwijgen, hij wil daar niet van horen.

XXXI. Zo is dan het tijdgeloof maar een wakende droom, een inbeelding, een starogen op de waarheid en beminnelijkheid der zaken, een verblijden in de beloften, die toch aan hen niet gedaan waren, zonder het hart te onderzoeken, en waarachtige en ernstige onderhandelingen met God en Christus te hebben, 't is een flikkering in het verstand, een verbeelding in de fantasie, en overdrijving en verstandswerk, zonder een waarachtig

hart, zonder dat die waarheden wortelen in hun hart geschoten hebben. Niet, dat ze alles wat ze zien, denken en doen, in geveinsdheid doen, en wel beter weten; nee, zij menen, dat het waarheid in hen is, dat zeker hun staat wel is, zij bedriegen zich, zij dromen en menen dat ze waken, doch zij zijn niet wel wakker te krijgen. Van deze gestalte der tijdgelovigen lezen wij;

Matth. 13:20, 21. *Die in steenachtige plaatsen bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort, en dat terstond met vreugde ontvangt; doch hij heeft geen wortel in zichzelf.*

Hebr. 6: 4-6. *Want het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelse gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods, en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden, enz.*

XXXII. Laat ons de gestalte der ware gelovigen hier eens tegenover leggen, opdat zo beiden, zo ware- als tijdgelovigen ten volle ontdekt mogen worden, de een van de waarheid der genade, de anderen van hun inbeelding. In de ware gelovigen openbaren zich deze zaken.

1. De ware gelovigen nemen de Heere Jezus aan, en dat met hun hart, en dat dikwijls. Zij nemen Jezus aan, zij vergapen zich niet aan de zaken en goederen, zij blijven in dezelve beschouwing niet hangen; maar zij gaan naar de fontein zelve, zij hebben onderhandelingen met God, met Christus Zelf. Naar Hem wenden ze zich, naar Hem zien ze uit, naar Hem verlangen ze Hem nemen ze aan, op Hem verlaten ze zich, aan Hem geven ze zich over, met Hem willen ze verenigd zijn, en in gevoeligheid, konden ze maar, verenigd blijven, en oefenen zo die daden des geloofs, die wij in 't vorige hfdst. beschreven hebben, 't zij zwakker, 't zij sterker, hun werking is nevens God en Christus; zo spreekt doorgaans de Heilige Schrift:

Joh. 1: 12. *Zovelen Hem aangenomen hebben.* Joh. 14: 1 *Gijlieden gelooft in God, geloof in Mij.*

Zij nemen de Heere Jezus aan met hun hart, hun werk is geen buitenwerk, geen hersenwerk, zij beginnen van binnen, 't hart heeft droefheid, 't hart verlangt, 't hart neemt aan, 't hart geeft over, zij zien het gebrek des harten, zij beproeven hoe 't hart aangedaan is, en uit die gestalte werken ze; in 't hart zoeken ze de Heere Jezus te hebben, al wat zonder hart is, gevoelen ze licht, en het bedroeft hen zeer, en 't kan hen niet vermaken. Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, Rom. 10:10. *Opdat Christus door het geloof in uw harten wone*, Ef. 3:17.

Zij nemen de Heere Jezus dikwijls aan, ja wel duizend, en wel duizendmaal; altijd dunkt hun, zij hebben het niet uitdrukkelijk genoeg, niet klaar genoeg, niet algemeen genoeg, niet zuiver genoeg gedaan; ook is dat aannemen hun dagelijks voedsel; en daarom doen ze het al weer en al weer, niet altijd om in het Verbond te komen, maar om zich al nader en nauwer met Christus te verenigen; hun dagelijkse struikelingen leren hun dat wel doen; zij zien dat ze zonder Hem tot God niet komen kunnen; de begeerten tot rust en vrede van het gemoed drijven hen gedurig naar Hem toe, die alleen hun vrede is; en boven dat alles, de liefde, de liefde trekt hen daar telkens heen.

Ook zijn ze aan vele verduisteringen, verlatingen, strijden, zwakgelovigheden onderworpen, en terwijl er geen herstel is buiten Christus, zo kleven ze Hem gedurig achter aan, en vernieuwen telkens de daden des geloofs. Gelijk de mens leeft door de gedurige aanneming van Christus, die zijn leven is, en gelijk een mens bezwijkt, die de adem niet kan scheppen, zo bezwijken zij ook als ze Christus door het geloof in hun

hart, of hun hart in Christus niet kunnen brengen. Deze gedurige herhaling van geloven en aannemen ziet men doorgaans in de Psalmen en het Hooglied. Ziedaar hebt u een klaar onderscheid tussen een tijdgelovige, die zijn hart overslaat, in de beschouwing der zaken hangen blijft, en een ingebeelde overgang heeft, en in zijn uiterlijk doen maar voortgaat; en tussen een waargelovige, die met het hart werkt, onderhandelingen met Jezus heeft, en in die gedurige aanneming zijn kracht en leven vindt.

XXXIII. 2. De ware gelovigen zien en erkennen een grote dierbaarheid in Christus voor zich. Zij zien niet alleen een uitnemendheid in de goederen, die men door Christus bekomt; namelijk, verlost te zijn van alle kwaad, en alle zaligheid deelachtig te worden; zij zien niet alleen een kostelijkheid in alle dochteren Sions, en een heerlijk geluk degenen, die aan Jezus deel hebben, zeggende: *Welgelukzalig is het volk, diens God de Heere is; het volk, dat hij Zich ten erve verkoren heeft*, Psalm 33:12. Dit kunnen de tijdgelovigen ook zien, hoewel met een andere achting dan de ware gelovigen; maar Christus is hun dierbaar, en dat voor hen om Hem dadelijk te genieten. 1 Petrus 2: 7, *U dan, die gelooft, is Hij dierbaar*.

Zij zien zulk een noodzakelijkheid met een toepassing op zich, in Hem te hebben tot een Borg en Middelaar; zij zien zulk een wijsheid, goedheid, rechtvaardigheid en waarheid Gods, dat God hen door Christus zalig zou maken, dat ze geen andere weg willen, maar dezen met al hun hart omhelzen. Christus is hun zo hoog, zo heerlijk, zo beminnelijk; Hem te genieten is hun zo zoet en lieflijk, dat alles bij Hem verdwijnt. Weten ze niet of ze deel aan Hem hebben, o hoe dierbaar is Hij hun! Mochten ze Hem hebben, wilde Hij de hun zijn, dan zou hun ziel leven. De dierbaarheid van Jezus trekt oog, hart en handen naar Hem toe. Genieten ze Hem, zij weten wat een kostelijke schat ze gevonden hebben; hun zorg is, dat ze Hem toch niet verliezen, zij houden Hem vast, zij laten Hem niet gaan. De kostelijkheid en dierbaarheid van Jezus 't voorwerp van hun samenspraken, en vinden ze iemand, wien Jezus ook dierbaar is, dien beminnen ze met al hun hart, en die is zelfs om die dierbare achting van Jezus hun dierbaar.

XXXIV. 3. De ware gelovigen nemen Jezus en geheel, en alleen aan, en geven zich zonder enige voorwaarde of beding aan Hem over, om van Hem tot God gebracht te worden, door zo'n weg, als 't Hem believen zal.

De tijdgelovigen, gelijk ze geen eigenlijke en hartelijke onderhandelingen met Jezus hebben, zo willen ze ook de gehele Jezus niet, zij willen wel, dat Hij hun Hogepriester zij, om hen met God te verzoenen, voor hen te bidden, en hen zalig te maken; maar zij hebben geen trek naar Hem als Profeet, om van Hem inwendig aan hun hart geleerd te worden, tot beschaming van de ontdekte vuiligheden des harten, tot versmading van al wat in de wereld en in het zichtbare beminnelijk is, tot beschouwing van God van nabij, tot zielsverandering naar het beeld Gods, hoewel ze wel lust hebben om uiterlijke kennis in 't Woord te hebben, en om de kennis zelve; want alle kennis is begeerlijk; en ook om dan de ere van een verlichte en verstandige te hebben; want een tijdgelovige is een mens vol eigenliefde en eigen beoging.

Zij hebben ook geen trek om Hem te hebben als hun Koning, om van Hem in hun gedachten, oogmerken en daden naar zijn wil geregeerd te worden: zij zeggen 't wel, zij zouden dat ook in hun gebeden, die toch maar spreken in de lucht zijn, wel uiten, maar hun hart is er niet over aangedaan; zij willen wel dat Hij Koning zij over de troep, daar zij zich bij voegen, dat Hij toonde dat Hij 't met hen houdt, dat Hij die bewaart, aanzien

en heerlijkheid geeft, opdat alzo in dien luister zij schijnen heerlijkheid te hebben. En dus geven ze zich, met hun hart, tot alles aan Hem niet over.

Maar de ware gelovigen nemen Hem hartelijk aan tot hun Profeet, Hogepriester en Koning, zij weten niet, hoe ze Hem liefst begeren; hoewel nu het een ambt, en dan het andere voor hun geval meest in 't oog komt; maar zij kunnen ze niet scheiden, zij zien dat ze alle drie nodig hebben om zalig te zijn, en dat het een van het andere niet gescheiden kan worden.

- Zij bidden. *Leer mij*, Psalm 25: 5.
- *Ontdek mijne ogen*, Psalm 119:18.
- Zij wensen, in Hem gevonden te worden, niet hebbende hun rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is, Filip. 3:9.
- Zij wensen dat het bloed van Jezus Christus hen reinige van alle zonde, 1 Joh. 1: 7.
- Dat Hij voor hen bidde, Rom. 8:34.
- Zij wensen, dat Hij over hun hart Koning zij, alles versla en verdrijve wat tegen Hem wederspanning is, en alles Hem onderwerpe. Zij nemen Hem aan gelijk Hij hun geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing, 1 Kor. 1: 30.
- Zij nemen Hem alleen aan tot hun enig, en alleen algenoegzaam Deel, zij staan van alle tegenoverliggende zaken af, en dat gewillig en vrolijk, zonder enige voorbehoud; Christus alleen in plaats van al; zij weten, Hij is hun alleen genoegzaam, al smaken zij het in tegenwoordigheid niet, het aankleven aan iets anders is hun droefheid, en om daarvan ontslagen te worden, lopen ze naar Jezus. Zij kunnen met Asaf zeggen, ten opzichte van hun oprechte en hartelijke genegenheden: *Wien heb ik nevens U in de Hemel? Nevens U lust mij ook niets op der aarde*, Psalm 73:25.
- En met Paulus, Fil. 3: 8. *Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Jezus Christus, mijnen Heere, om wiens wil ik alle dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen.*

Zij geven zich ook wederom zonder enig beding aan Jezus over, om zoet en zuur, droefheid en blijdschap, licht en duister, met Hem en om zijn zaak, uit te staan; Hij leidde er hen maar in, en make hen bekwaam, en versterke hen. Zij geven zich geheel aan zijn leiding over, niet alleen om op Tabor, maar ook op Golgotha van Hem gebracht te worden; Hij ontnem hun maar alles, wat in de wereld vermakelijk is, Hij zende hun maar toe alles wat bitter is, als Hij maar niet verre is, als zij maar in eenzaamheid en stilheid bij Hem mogen zijn; en, zo Hem dat ook behagen zal, dat zij zijn gevoelige gemeenschap zullen missen, en is ook dat tot Zijn eer, wel, zij onderwerpen zich, al is 't met tranen in de ogen, al wilde Hij hen voorbij, ja, door de hel ten hemel leiden. Zie, zo neemt een waar gelovige Jezus aan, en zo geeft hij zich wederom aan Hem over.

XXXV. 4. De ware gelovigen zijn niet tevreden, de Heere Jezus tot zo'n einde, en op zulke wijze als nu gezegd is, aangenomen te hebben; maar hun hart blijft bij Jezus, en zij kunnen in hun schik niet zijn, totdat ze dadelijke gemeenschap met God in Christus hebben en genieten, nadat ze verre of nabij zijn, daarnaar zijn ze blijde of droevig.

Een tijdgelovige blijft hangen in de zaken, als hij die maar uitvindt, beschouwt, daarvan spreken mag, onder de Godzaligen geacht en bemind wordt, en het met zijn partij, bij

welke hij zich gevoegd heeft, voor de wind gaat, dan is hij in zijn schik, dan is hij de voorste, een dubbel man.

Maar een recht gelovige heeft het met God te doen. De Heere is hun Schat, en daarom is hun hart daar ook; zij worden al ras gewaar, of de Heere nabij of verre is; verbergt de Heere Zich, de ziel is de vreugde kwijt, zij treurt, zij kwijnt, zij is onrustig, zij is ontroerd, zij is overstelpt, gelijk wij in de heiligen zien.

- Hoogl. 5: 4. *Mijn Liefste trok Zijn hand van het gat der deur, en mijn ingewand werd ontroerd om Zijnentwil.*
- Psalm 42: 6. *Wat buigt gij u neder, en wat zijt gij onrustig in mij?*
- Psalm 77: 8-10. *Zal dan de Heere in eeuwigheden verstoten, en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt zijn goedertierenheid in eeuwigheid op? Heeft de toezegging een einde van geslacht tot geslacht? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij zijn barmhartigheden door toorn toegesloten?*
- Psalm 102: 3, 5, 7, 8, 10. *Verberg Uw aangezicht niet voor mij. Mijn hart is geslagen, en verdord als gras. Ik ben een roerdomp der woestijn gelijk geworden. Ik waak, en ben geworden als een eenzame mus op het dak. Ik eet as als brood, en vermeng mijn drank met tranen.*
- 't Gaat hun als Mozes, toen de Heere zijn tegenwoordigheid weigerde, hij kon niet tevreden zijn, en als God daarop hem aansprak, zeggende: *Zou Mijn aangezicht moeten medegaan om u gerust te stellen?* Waarop Mozes antwoordde: *Indien Uw aangezicht niet meegaan zal, doet ons van hier niet optrekken*, Exod. 33:14, 15.
- Is de Heere verre, zij verlangen naar Zijn tegenwoordigheid, en van verlangen bezwijken ze wel, en worden dof: Hoogl. 1: 2. *Hij kusse mij met de kussen Zijnsmonds.* Psalm 119: 81, 82. *Mijn ziel is bezweken van verlangen naar uw heil; op uw Woord heb ik gehoopt. Mijn ogen zijn bezweken van verlangen naar uw toezegging, terwijl ik zeide: wanneer zult Gij mij vertroosten?*
- Is de Heere verre, zij kunnen het nochtans niet opgeven, al worden ze eens moedeloos, evenwel zij hervatten de strijd, zij kunnen het zoeken niet nalaten, al zou het maar zijn met het wenden van hun ogen naar boven met Hiskia: Jesaja 38: 14 *Gelijk een kraan of zwaluw, alzo piepte ik; ik kirde als een duif; mijn ogen verhieven zich omhoog.* En met de profeet Psalm 121:1. *Ik hef mijn ogen op tot U, die in de hemelen zit.* Zo deed de bruid Hoogl. 3: t, 2. *Ik zocht des nachts Hem, dien mijne ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet; ik zeide: Ik zal nu opstaan.... ik zal Hem zoeken. dien mijne ziel liefheeft; ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet.*
- En wordt de Heere dan eens van hen gevonden, doet de Heere de duistere wolken verdrijven, toont Hij hun Zijn liefde, spreekt Hij hun vriendelijk toe, en naar het hart, noemt Hij ze bij hun naam, dan is alle droefheid vergeten, alleen bezwaart het hun, dat ze zo ongelovig, zo moedeloos, zo wederstrevend zijn geweest; dan vermaken zij zich gelijk de bruid: Hoogl. 2: 3, 4. ... *Ik heb groten lust in Zijn schaduw, en zit er onder; en Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet. Hij voert mij in het wijnhuis, en de liefde is Zijn banier over mij.*
- Dan genoegten ze zich en rusten in een zoete stilte, dan is 't: De Heere is mijn Deel, zegt mijn ziel; daarom zal ik op Hem hopen, Klaagl. 3: 24. *Dan zeggen ze: Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen; ik zet mijn betrouwen op de Heere, Heere, om alle Uw werken te vertellen*, Psalm 73:28. Dan zijn ze geheel tevreden, hoe de Heere hen in 't toekomende leidt, zij geven zich met een stil

vertrouwen aan Hem over, zeggende: *Gij zult mij leiden door Uwen raad; en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen*, Psalm 73:24.

- Zo verblijden ze zich dan in de Heere, en de blijdschap des Heeren is hun sterkte, Neh. 8:11. En of ze wel tot de gevoelige gemeenschap niet worden opgenomen, als 't geloof evenwel sterk is, zo verblijden ze zich 1 Petrus 1: 8. *Dewelken gij niet gezien hebt, en nochtans liefhebt; in dewelke gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar gelovende, u verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde.*

Deze vreugde is zeer verre onderscheiden van de flikkeringen der tijdgelovigen, die wij boven hebben ontdekt; want de ware vreugde is:

(a) in God, in de vereniging van de ziel met Hem, in de tegenwoordigheid des Heeren als haren verzoenden God. Lukas 1: 47. *Mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker.* Filip. 4: 4. *Verblijdt u in den Heere ten allen tijde.*

(b) De ware vreugde maakt de ziel in de tegenwoordigheid des Heeren klein: Lukas 1: 48. *Omdat Hij de nederigheid Zijner dienstmaagd heeft aangezien.* Dit zeide Maria terstond op de uiting van haar blijdschap.

(c) De ware blijdschap verbindt de ziel nader aan God in de liefde. Toen David in vrolijkheid zeide: *De Heere is mijn Steenrots, en mijn Burcht, en mijn Uithelper; mijn God, mijn Rots, op welke ik betrouw.* Toen zeide hij: *Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn Sterkte!* Psalm 13:2, 3. *Ik heb lief, want de Heere hoort mijn stem en mijn smekingen,* Psalm 116: 1.

(d) De ware vreugde maakt de ziel heiliger, trekt de ziel af van al, dat God niet is, maakt ze vrijwillig en levendig om de wil Gods te doen: Psalm 119 : 32. *Ik zal den weg Uwer geboden lopen, als Gij mijn hart verwijdt zult hebben.*

Van welke heiligheid wij nu in het derde kenteken zullen spreken.

XXXVI. 3^e kenteken. *'t Geloof kan niet zijn zonder heiligheid;* want het reinigt het hart, het is werkzaam door de liefde, en levendig door goede werken; zodat hij waarlijk niet gelooft, die geen heiligheid heeft. Zodat dan alle mensen, die nog in de natuur zijn, die godloos leven in hopvaardigheid, hoogmoed, brasserij, dronkenschap, ontuchtigheid, onrechtvaardigheid, liegen en bedriegen, haat en nijd, deze en diergelijke alle waarlijk geen geloof hebben. Zij mogen roepen, zo zij willen, wij zeggen hen aan: *Indien gij naar het vlees leeft, zo zult gij sterven*, Rom. 8: 13. Hoort Paulus tegen de zodanigen spreken: Filip. 3 : 18, 19. *Want velen wandelen anders; van dewelke ik u dikwijls gezegd heb, en nu ook wenende zeg, dat zij vijanden van het kruis van Christus zijn. Welker einde is het verderf, welker God is de buik, en welker heerlijkheid is in hun schande, welke aardse dingen bedenken.*

Tegen dezen spreken wij nu niet meer.

Maar de tijdgelovigen, die zich van die grove zonden wachten, bedriegen zich met heiligheid; zij menen dat ze wedergeboren en geheilgd zijn, en daarop stellen ze hun genade-staat vast, daar hun heiligheid toch geen heiligheid is. En de ware geheiligden,

zien hun zonden, zijn zeer bekommerd, of ze al recht geloven, en al bondgenoten zijn, dewijl zij vreezen dat zij niet geheiligd zijn.

Om dezen dan te ontdekken aan beide zijden, zo zullen wij eerst de valse heiligheid voorstellen, en dan de ware.

XXXVII. 1. De tijdgelovigen kunnen uitwendig zo leven, dat er niets op te zeggen valt, zij kunnen zich onthouden van de openbare godlozen, en van zonden, in welke de wereldse mensen leven, zodat er tussen de wereld en hen een zeer klaar en groot onderscheid uitwendig is, en men zeggen zou : dat is geen werelds mens. 2 Petrus 2: 20. *Want indien zij, nadat zij, door de kennis van de Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de besmettingen der wereld ontvloden zijn, en in dezelve wederom ingewikkeld zijnde, van dezelve overwonnen worden, zo is hun het laatste erger geworden dan het eerste.* Ja een heidense Abimelech zal wel staan, waar een David valt. ziet Gen. 20: 3. 2 Sam. 11: 10.

XXXVIII. 2. Zij kunnen niet alleen de ondeugden laten, maar uitstekende zijn in het betrachten van allerlei deugden, namelijk: naarstig en devoot in de godsdienst; precies in de Sabbat; veel van geestelijke dingen spreken met ijver en levendigheid; bidden en dat wel met tranen door de drift en weekheid van het gemoed, bijzonder als ze voorbidden in een gezelschap: zich voegen bij de Godzaligen, gelijk Ananias en Safira, en Judas; veel van krachtige leraars houden, gelijk Herodes, die nalopen, gelijk Simon de tovenaars stemmig zijn in kleding gewillig om anderen te dienen, lijdzaam in ellende, verdraagzaam in ongelijk, vrij en goedgeefs, matig in spijs en drank, in betoning van liefde tot de goeden. In één woord, zij kunnen alle zonden laten, die een Godzalige laat. en alle deugden doen, die een Godzalige doet; dit blijkt in de Farizeeën: Filip. 3: 6. *Naar de rechtvaardigheid, die in de wet is, zijnde onberispelijk.*

Dit blijkt in de beschrijving van het leven der Heidenen; dit blijkt in de Sociniaanse heidenen en de Kwakers. (Godsdienstige groepering)

XXXIX. 3. Dit kunnen de tijdgelovigen niet alleen uiterlijk doen; maar zij kunnen ook naar binnen keren, en letten op de gedachten en bewegingen der ziel, dat die niet ten onrechte lopen, maar deugdzaam en eerlijk zijn, zodat hun doen niet geschiedt uit geveinsdheid, maar met het hart, en dat het hart zo van binnen gesteld is, als zij zich uiterlijk vertonen. Paulus verklaart, dat hij van zijn voorouderen, 't welk de tijd vóór zijn bekering mede insluit, *God diende met een reine consciëntie* 2 Tim. 1:3. De Kwakers zijn daar een bewijs van; de heidenen geven daar getuigenis van in hun geschriften. Een heiden ging alle avonden eenzaam zijn dag overdenken, en zeide: *welk kwaad hebt gij heden genezen? Welke zonden hebt gij tegengestaan? Waarin zijt gij nu beter dan voorheen?*

- Een ander zegt: die steeds op de beweging van hun eigen hart geen acht geven, 't kan niet wezen dat het hen goed gaat.
- Een ander zegt: Weet gij niet dat een deugdzaam man niets doet in de schijn, maar om het goede zelf? Wat voordeel heeft hij dan van zijn doen? Kunt gij wel beter voordeel voor een deugdzaam man bedenken, dan zijn goede en eerlijke daden zelf?

- Een ander zegt: God is dicht bij u, Hij is met u, Hij is in u; ik denk dat de Heilige Geest in ons is, die op onze goede en kwade dagen acht geeft; deze handelt ons zo, gelijk Hij van ons gehandeld wordt. Leef zo voor de mensen, alsof het God zag.

XL. 4. Dit alles kunnen tijdgelovigen doen uit liefde tot de deugd, en om Gode een dienst te doen. 't Versje is vanouds bekend: *Oderunt peccare, etc.*

De goeden haten te zondigen uit liefde tot de deugd,

Maar de kwaden uit vrees voor de straf.

Paulus zegt van zichzelf vóór zijn bekering, Hand.26: 9, *Ik meende waarlijk bij mijzelf, dat ik tegen de Naam van Jezus van Nazareth vele wederpartijdige dingen moest doen.*

Joh. 16: 2, *Ja, de ure komt dat een iegelijk, die u zal doden, zal menen Gode een dienst te doen.* En is dat de mening niet van de afgodendienaars in hun werk?

Uit deze allen zien wij, dat een natuurlijk mens zeer ver komen kan in laten van zonden en doen van deugden zodat een mens zich uit dit nu voorgestelde leven niet verzekeren kan, dat hij gelooft, een bondgenoot is, een wedergeborene is.

XLI. Doch dit moeten wij weten, of iemand zóver wel kon komen door de natuur en uiterlijke verlichting, dat er nochtans zeer weinigen tot zo'n staat gekomen zijn of komen; doch al was er maar één voorbeeld, ja al was de mogelijkheid daar zonder voorbeeld, zo vervalt het bewijs, om zich daardoor bekeerd te achten. 't Is doorgaans maar eigen eer, en om van de mensen gezien te worden, of 't zijn andere oogmerken, die niet goed zijn. En bijzonder achten wij, dat de tijdgelovigen doorgaans zover niet komen. God zendt een oordeel over hen, omdat ze de waarheid, die ze kennen, niet gehoorzaam zijn; zij zijn eerezuchtige mensen, zij zoeken eer, achting, liefde, medelijden, de een door een grootmoedige, de andere door een nederige weg, naardat hij zijn bekwaamheden ziet.

Eerst zou hun consciëntie hun wel zeggen, dat hun doen niet goed was, maar zij bevinden dat deze zaken, die ze voorhebben, recht zijn, of zij hebben ze zo lang aan de een kant aangezien, dat ze menen dat ze recht zijn, hiermede paaien ze hun consciëntie, en zij, zonder acht te slaan op hun eersten grond en oogmerk, zeggen: *Ziet mijn ijver voor den Heere*, 2 Kon. 10: 16. Ook is het nauwe leven hun doorgaans niet aangenaam, en als ze door een ruime weg het oogmerk kunnen bekomen, dan kanten zij zich om, verlaten die inwendige en nauwe weg, en begeven zich tot de ruime, bijzonder als er meer glorie en eer van komt, en meer vermaak en minder beklemdheid. Ja, als Godzaligheid een schande wordt, als de Godzaligen veracht en vervolgd worden, en als zij beginnen bij de Godzaligen verdacht te worden, dan verlaten ze hen, en worden wel mede de verdrukken, ja de hevigste. 't Spreekwoord is: *ieder afvallige is een hater van zijn vorige orde*. Hiervan zegt de Heere: Matth. 13:21, *Als verdrukking of vervolging komt, om des Woords wil, zo wordt hij terstond geërgerd*.

XLII. Hier zal nu de gedachte van de lezer misschien zijn: *komen heidenen, komen Kwakers en tijdgelovigen zo verre, en gaan ze evenwel verloren, wie kan dan zalig worden? Wat zou men meer van iemand kunnen verwachten? En wat hebben de ware gelovigen toch boven die?*

Ik antwoord:

Indien men op dat uiterlijke zou zien, zo zouden er vele Godzaligen in veel zaken overwonnen worden door anderen; maar daar is in de Godzaligen wat anders, dat het

allerminste in hen, het allergrootste van de tijdgelovigen onvergelykelyk overtreft. En vraagt u: *wat is dat?* 't Is geest en leven. *Is niet een levende hond beter dan een dode leeuw?* Is niet een mismaakt levend mens beter dan een, al ware het van dicht goud gegoten of uitgehouwen, schoon mens? Is niet de beweging des levens in de allerminste trap, beter dan het gewoel en geraas van een uurwerk? Immers ja. Wel zo is 't hier gelegen. De tijdgelovigen hebben noch geest toch leven, maar de ware gelovigen hebben die beide. Daarom deugt het werk der tijdgelovigen niet, en der ware gelovigen al. Geest en leven moet er zijn, of 't is alles ijdel:

Rom. 8: 13. ... *indien gij door de Geest de werkingen des lichaams doodt, zo zult gij leven.*

Gal. 5: 25. *Indien wij door de Geest leven, zo laat ons ook door de Geest wandelen.*

Hier is 't onderscheid: de tijdgelovigen werken alleen, of door de rede, door de billijkheid, door de beminnelijkheid van zaken, of door het karakter, of door de opvoeding, of door vreze van straf, of om van mensen gezien te worden en om op een grovere of fijnere wijze, eer, liefde, achting, verwondering, goederen te verkrijgen; maar zij werken niet door Geest en leven; doch de Godzaligen werken door de Geest, en uit het inwendig begin des geestelijken levens.

XLIII. Om dit nu klaar te zien, zo let op deze volgende zaken:

1e kenteken. *De heiligmaking der ware gelovigen geschiedt door het geloof;* Hebr. 11: 6. *Zonder geloof is het onmogelyk Gode te behagen.* Aldus werkt het geloof:

(a) 't Geloof neemt Jezus aan tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, waardoor de ziel verenigd wordt met de Heere Jezus, *zij wordt één Geest met Hem*, 1 Kor. 6:17. En *Jezus woont door het geloof in 't hart*, Ef. 3:17, Jezus en de ziel dan zo verenigd zijnde, zo vloeit er leven van het hoofd Christus in hen zijn leden; uit kracht van de vereniging, en door dien invloed des levens, zo werkt de ziel overeenkomstig de natuur des levens, van Christus. Hiervan spreekt Paulus: Gal. 2: 20. *Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, die mij liefgehad heeft, en Zichzelf voor mij overgegeven heeft.*

Deze vereniging en invloed gevoelt de ziel niet altijd; maar de gelovige zal bevinden, dat hij in zijn doen dikwijls 't hart verheft, en naar invloed uitzielt, begerende van Hem kracht en geestelijkheid in 't werk, en dat toont, dat hij werkt door Christus, die hem kracht geeft, en als hij deze gestalte der ziel, 't zij hebbelyk, 't zij dadelijk, niet gewaar wordt, heeft hij geen genoegen in zijn werk, al was het anders nog zo goed uitgericht.

(b) Door het geloof gelooft, geniet, of hoopt de ware gelovige de verzoening met God, en de aanneming tot een kind, en hij merkt God aan, of zoekt Hem aan te merken, als een verzoend Vader in Christus, en zo werkt hij, of zoekt te werken als een kind en bondgenoot. En naardat hij met een kinderlijk hart werken kan, daarnaar verblijdt hij zich; al ziet hij in andere opzichten gebrekkelykheid in het werk.

Zie: Ef. 5: 1. *Zijt dan navolgers Gods, als geliefde kinderen.*

1 Petrus 1:14, 15. *Als gehoorzame kinderen, wordt niet gelijkvormig aan de begeerlijkheden, die tevoren in uw onwetendheid waren. Maar gelijk Hij, die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook gij zelve heilig in al uw wandel.*

(c) De ware gelovige gelooft, en merkt in God, en in de gemeenschap met God, zulk een heiligheid, heerlijkheid en beminnelijkheid, dat alles wat er is buiten God, gering is, en dat het zondigen vuil, verachtelijk en hatelijk is; en door die begeerte en hoop, of geloof van de zaligheid te bekomen, en gedurig daarin te leven, veracht hij dat verachtelijke, en haat dat hatelijke; *en zo overwint het geloof de wereld*, 1 Joh. 5: 4. *En zo wordt het hart gereinigd door het geloof*, Hand. 15: 9b.

Deze drie zaken openbaren zich in de ware gelovigen, hoewel in verscheidene mate en in de ene tijd meer dan in de andere. Dit is geestelijk leven in zijn begin aangemerkt, en uit deze grond vloeit de kracht van de doding der zonden, en betrachting der deugden. Beproeft u, of deze gestalten de grond zijn van uw werkingen of niet.

Zo niet, dan kunt u van deze gestalten niets zeggen, en zijn die waarlijk niet in u, zo deugt al uw werk niet; al wordt gij als een groot heilige geacht; maar, vindt gij in uw werk, 't zij nalaten en overwinnen van een zonde, of betrachten van deugd, deze gestalten in waarheid, al is 't in kleine mate, zo is er leven, en de daden komen uit leven voort, hoe zwak ze ook zijn, en hoe groot een kracht van verdorvenheid er ook nog mocht zijn.

XLIV. 2^e kenteken. *De betrachting van ware heiligmaking geschiedt met een hart, dat zich God vertegenwoordigt*, God niet in de gemene betrekking als God, maar als onze God, als God in Christus, 't zij dat men zulks gevoelt, gelooft, hoopt of arbeidt om Hem als zodanig te mogen hebben; met zodanige werkingen der ziel vertegenwoordigt hij God in zijn doen en laten. Dit eist God: Gen. 7:1, *Wandelt voor Mijn aangezicht*. Zo deed Henoch. Gen. 5:24, *Henoch wandelde met God*. Nehemia bad tot God terwijl hij met de koning sprak, Neh. 2: 4, 5. *Ik stel de Heere gedurig voor mij, staat er*, Psalm 16: 8.

XLV. 3^e kenteken. *De ware heiligmaking komt voort uit liefde Gods*; al is 't dat een waar gelovige die zoete en vrolijke beweging der liefde niet altijd, en velen nooit, zeer gevoelig hebben, zo ligt de liefde evenwel in de grond des harten, en openbaart zich in de smart over het gemis, in het verlangen naar de tegenwoordigheid, en in het zoeken, en in het hoogachten van God, willende Hem stellen tot het einde van zijn werking, in het blijde te zijn, als God erkend, verheven, gevreesd, gediend wordt, in de genegenheid om Hem ook zo te verheerlijken; uit die grond komt voort het laten van de zonde, dewijl ze is tegen Gods opperheid en ontzaglijkheid, enz.

Uit die grond komt voort het oefenen van de deugd. Eilieve toch, zeg mij, kunt gij u vergenoegen als u 't werk maar doet? Immers nee. Is 't u tot verkwikking al hebt u het niet gedaan met een toegenegen hart tot God? Immers nee. Maar doet u het met een hart, dat wenst en zoekt het voor God te doen, omdat Hij waardig is van u gediend te worden, tracht gij het te doen met een toegenegen hart tot God, met een hart, dat zich zoetelijk met God zoekt te verenigen, al kan men 't zo niet krijgen, en zou die gestalte u verblijden in het werk? Zie dat is liefde, met zo'n hart tracht een Godzalige alles te laten en te doen. Joh. 14:23. ... *Zo iemand Mij liefheeft, die zal Mijn Woord bewaren*. 1 Joh. 5:3. *Dit is de liefde Gods, dat wij Zijn geboden bewaren*.

Al wat men doet, en 't is uit liefde niet, zo deugt het niet, 1 Kor. 13:1, 2.

XLVI. 4^e kenteken. *De ware heiligmaking komt voort uit vreze Gods*; dewijl een waar Godzalige zich door het geloof met God in Christus verenigt, en God Zich als zodanig vertegenwoordigt, en liefde tot God krijgt, zo kan 't niet anders zijn, of hij krijgt ook

ontzag voor de hoogheid en heiligheid Gods, zodat hij niet durft nalaten 't geen God hem gebiedt, en niet durft te doen 't geen God hem verbiedt. Dit kinderlijk ontzag rijst telkens in hen op, als er gelegenheid is, indien de vreze Gods hen afhoudt, van 't geen zij anders gedaan zouden hebben, en indien de vreze Gods hen dringt tot hetgeen zij anders gelaten zouden hebben, en indien de vreze Gods veel voor hun ogen is in 't betrachten van dit en dat, en hen zorgvuldig maakt om het wel te doen, dat brengt hun vermaak aan.

Maar is de vreze Gods niet in hun hart geweest, zo worden ze bedroefd, al hebben ze een zaak anderszins wel uitgewrocht. Omdat de vreze Gods de kinderen Gods beheerst, daarom dragen ze de naam van Godvrezend.

- Lukas 2:25. De mens Simeon, was *rechtvaardig en Godvrezende*.
- De vreze Gods belette Jozef te zondigen, Gen. 39:9. Als hij zijn broederen van trouw wilde verzekeren, zeide hij tot hen: *Ik vreze God*. Gen. 42:18.
- De vreze Gods bewoog de hofmeester Obadja de profeten des Heeren te bewaren, 1 Kon. 18: 3, 4.
- De vreze Gods had Job gedurig voor zijn ogen: Job 31: 23. *Het verderf Gods was bij mij een schrik; en ik vermocht niet vanwege zijn hoogheid*.

XLVII. 5^e kenteken. *De ware heiligmaking geschiedt in gehoorzaamheid aan God*. Gods wil is hun wet, Gods wil is de beweegreden, die hen gaande maakt; Gods wil is hun wil, zij laten dit, zij doen dat, omdat het de wil Gods is. Zij zien de hoogheid Gods met genoegen, zij verheffen Hem bovenal; zij stellen zich onder die hoogheid, en erkennen met genoegen hun onderworpenheid, en die verplichting, die op hen nevens God is; hierbij komt die band der liefde in het Verbond der genade, zodat ze God niet aanmerken als een vreemde, maar als hun God, en zo komen ze tot het bestrijden van de zonden, en tot betrachtning der deugdzaamheid. Dit zien wij:

Psalm 40: 9. *Ik heb lust, o mijn God, om uw welbehagen te doen! En Uwe wet is in het midden mijns ingewands*.

Rom. 7 : 22. *Want ik heb een vermaak in de wet Gods, naar de inwendigen mens*.

XLVIII. Neemt nu deze vijf zaken tezamen en merkt dat ze van elkaar niet gescheiden kunnen worden, hoe de laatste vier haren grond hebben in de eerste, dat waar de een waarlijk is, dat daar de anderen ook zijn; hier hebt gij nu het wezenlijke onderscheid tussen de deugdzaamheid der tijdgelovigen, en der ware gelovigen, tussen de ware en valse heiligheid.

Beproeft u nu hieraan: zijn deze gestalten, bewegingen en opzichten in uw hart niet, vloeit hieruit niet het laten van het kwade, en het doen van het goede, zo zijt gij niet wedergeboren, uwe heiligmaking is de rechte niet, 't is maar schijn.

Ach, dat God u een gezicht gave om hiervan waarlijk overtuigd te worden tot bekering, om uw deugdzaamheid niet meer tot een grond van uwe verzekering te nemen.

Maar ziet u, dat deze vijf zaken, al is 't in nog zo kleine mate, in u zijn, dat uw ziel vergenoegen of ongenoegen in uw werk heeft, nadat zich deze zaken in uw doen of laten vertoond hebben, dat u deze zaken in 't oog hebt, en werkzaam bent om uit deze grond te werken, verblijdt u, en maakt uw roeping en verkiezing vast uit uw goede werken; u hebt wel terecht altijd reden van over uw beste werken beschaamd en vernederd te worden; maar ontkent daarom de genade Gods niet, die u gegeven is, dewijl het een beginsel is van leven, dat groeien en nooit sterven zal.

XLIX. Zo hebben wij u de natuur van een tijdgelovige, en van een waar gelovige voorgesteld, zo duidelijk als de Heere ons genade heeft gelieven te geven. Doch, al was het zo klaar voorgesteld, als het voorgesteld zou kunnen worden, zouden daardoor nochtans zonder bijzondere werkingen des Heiligen Geestes, niet allen, noch tijdgelovigen, noch ware gelovigen overtuigd worden. De eersten, wegens veroordeel, blindheid en boosheid; de laatste, wegens ongestalte, bedwelmdeheid en vreze. Doch, de Heere is machtig om het aan het hart te brengen, en er de een door te overtuigen tot verschrikking en bekering, en de andere tot vertroosting en heiligmaking.

Een onherborene en tijdgelovige zou deze kentekenen kunnen lezen en die goedkeuren, en zeggen, dat hij zo gesteld was, als een waar gelovige hier beschreven wordt, door gebrek aan bedachtzaam onderzoek van zijn hart. Een ander tijdgelovige zal misschien, deze kentekenen lezende, overtuigd worden, dat hem al zijn steunsels ontnomen worden, en daardoor ongemakkelijk worden in het lezen, en in boosheid en gemelijkheid het boek uit de hand werpen. Een ander zal misschien door een bijzondere genade des Heeren, door de openbaring van zijn ellendige staat gevoelig worden en daardoor tot Christus gebracht worden. *Och, dat de Heere zulks deed!*

Een ware gelovige zou, deze kentekenen lezende, meerder ontsteld kunnen worden, doordat hij alles in zich zo niet zou kunnen bevinden. 't Zij dat hij de genade in waarheid niet kan onderscheiden van dezelve in een groter trap, die hij acht dat er zal moeten zijn, eer hij wil geloven dat hij er deel aan heeft; 't zij dat hij zich alleen vergelijkt met de een zijde, namelijk, een tijdgelovige ziende hoeveel dat hij nog met hem gemeen heeft, - omdat onze oude Adam nog zijn portuur en werkingen heeft, - en dat hij niet zoekt of hij niet wat meer heeft dan hem die de natuur der gelovigen deelachtig is; 't zij dat hij in een verbijsterde, ongelovige, wanhopige, moedeloze of tegensprekende toestand is, waarin de mens niet bekwaam is om zich te beproeven maar zich alleen bezig heeft te houden, met Jezus door het geloof aan te nemen, en te wachten totdat de Heere zijn ziel meerder stilte, licht en Geest geeft, om te weten de dingen, die hem van God geschonken zijn.

Doch anderen hoop ik dat hun genade zullen zien, versterkt worden in het geloof, verblijd worden in Gods goedheid en verlevendigd worden in heiligmaking.

L. Misschien zullen sommigen, ziende dat er genade in hen is, wel enige hoop scheppen; maar evenwel niet volkomen hun staat durven vaststellen, vrezend dat ze zich zullen bedriegen, waartoe zij enige bekommerende gedachten hebben. Namelijk:

1 't Is een grote zaak een waar gelovige te zijn, ik durf mij zo grote zaken niet inbeelden, en als ik op die bewijzen, die ik niet durf ontkennen, mijn staat vaststelde, en 't was dan zo niet, dan had ik mij te verschrikkelijker bedrogen.

Ik antwoord:

- (a) Of de zaak voor u te groot is te ontvangen, daarom is ze voor God niet te groot die te geven. Zij is voor andere gelovigen ook te groot en evenwel hebben zij ze ontvangen. God wil Zijn oneindige goedheid bewijzen en bekendmaken, daarom zoekt Hij het verlorene, en neemt het verachte op.

- (b) Daar is een vast kenteken, waaruit men zien kan, of men zich in het beproeven bedriegt of niet; namelijk, indien men ná beproeving, zijn staat vast stellende, in zichzelf blijft, gerust en zorgeloos wordt, en op deze ingebeelde genade voortgaat in de aarde dingen te leven, dat is een teken, dat men zich bedrogen heeft; maar indien men, zijn genade gezien hebbende, zijn staat vaststelt, en men wordt daardoor levendiger in de betrachting van geloof, van naderen tot God, van liefde, van vreze van gehoorzaamheid, dat is een teken, dat men zich niet bedrogen heeft; want 't werkt ware genade. Dit is de vrucht van de rechte hoop. *Die deze hoop op Heere heeft, die reinigt zich*, 1 Joh. 3: 3.

En genomen, laat mij eens naar uwe vrees spreken, gij had de genade ten onrechte toegeëigend, en u was daardoor gebracht tot waar geloof en bekering, had u dan geen gelukkige dwaling gehad? Dát is geen bedrog, maar dat ons van Christus tot rechtvaardigmaking en heiligmaking afhoudt. Indien dan nu die hoop u levendiger maakt in het geestelijke leven, laat dan een vreze zonder reden u niet ontrusten.

L1. 2. *Ik vrees, dat ik het maar met mijn verstand beschouw, en acht dat het waarheid is, omdat ik de zaken en de gestalte der ziel ken.*

Ik antwoord:

- (a) De mens is een redelijk schepsel, God werkt in hem overeenkomstig zijn natuur. God geeft de mens alle bewegingen van droefheid en blijdschap, door middel van het verstand, daarom moet het geen bekommerning baren, dat die zaken klaar in uw verstand zijn; maar indien ze in het verstand blijven, en niet voortgaan tot de wil, vreest dan.
- (b) Bezie of uw wil niet geraakt is, treurt u, schreit u, bidt u, verlangt u, reikhalst u, neemt u aan, geeft gij u over, keert gij u van het een, en tot het andere? Zo ziet u wel dat de zaken u niet in 't verstand blijven, maar uw hart raken; indien u nu gezien hebt, dat die daden recht zijn, zo heeft deze opwelling u niet te ontstellen.

LII. 3. Ik ben zo ernsteloos, 't is alles zo flauw in mij, de droefheid werkt niet krachtig door, dat ik het gevoelen kan, mijn geloof is als een lamme hand, die men op een zaak legt, maar nochtans niet naar zich trekken kan; mijn heiligmaking is zo slaperig, er is geen vuur bij. En daarbij komt ook, dat ik geen verzekering in mij bevind, noch blijdschap over 't geen ik in mij bevind.

Ik antwoord:

- (a) Sommige Christenen hangen te veel aan de gevoelige opwellingen en hartstochten, die wel te wensen, en niet te verwerpen zijn. Maar ze hebben te weten, dat men uit de sterkheid of flauwheid der hartstochten, de flauwte of sterkte van het geestelijk leven niet moet oordelen. Sommigen zijn wegens hun natuurlijk karakter weinig van hartstochten in al hun doen, en gematigd in blijdschap en droefheid; maar werken daarom niet minder met verstand en wil, en daarnaar werken ze ook doorgaans in het geestelijke. Als dan de Heere iemand op zulk een wijze wil leiden, die moet daarom niet menen, dat hij minder leven heeft, maar moet op die verstandige wijze, met al zijn hart werkende, voortgaan in de mogendheden des HEEREN Heeren; de

misslag is in zijn oordeel, en niet in de zaak. Indien dit van velen goed opgemerkt werd, en zij zich daarnaar schikten, zij zouden groter voortgang hebben.

- (b) Maar, indien u waarlijk in een flauwe, doodse staat bent, dan beklaag ik u, en moet u zeggen, dat u, zo lang u zó blijft, niet vele vertroostingën te verwachten hebt.
- (c) Maar daaruit moet u uw genadeslag noch veroordelen, noch in twijfel trekken; want u ziet leven, en klaagt maar over de trap ervan. 't Geloof kan wel zonder verzekering en troost zijn, die zijn vruchten van een sterk geloof, maar behoren niet tot dit wezen. Worstelt maar om er uit te geraken, ziet toe, geeft u niet toe tot luiheid, die de oorzaak is waarom velen zo flauw blijven, de Heere wil Zich laten vinden van die Hem zoeken. Wilt ook niet door een andere weg geleid worden, dan de Heere wil, spartelt niet tegen, wees niet stijfzinnig, maar buigzaam als leem onder de hand des Heeren. vertroost anderen, wekt anderen op in eenvoudigheid met een vertegenwoordigd hart. *De Geest des Heeren make u levend!*

LIII. 4. *Ik sta zeer verlegen met gebrek in heiligmaking, ik vind een geheel lichaam van zonden in mij, in grote zonden val ik wel, ik ben zeer ongestadig, ik bid met al mijn hart om kracht, en 't schijnt, dat ik in 't gebed veel sterkte gewaar word; maar ik keer mij dikwijls zo ras niet om, ik krijg dikwijls de gelegenheid niet, of ik val daar weer heen; hoe kan dit met genade bestaan? Ik vrees dikwijls of het wel oprechtheid in mij is.*

Ik antwoord:

- (a) Er zijn kinderen, jongelingen, mannen in Christus; er zijn tijden van genadige bezoeking en van verlating; zodat men uit de trap niet moet oordelen, maar uit de waarheid der zaak.
- (b) God laat doorgaans iets bijzonders over zijn kinderen, om hen klein te houden, en hun te leren dat ze uit genade zalig worden door Christus, zonder, ja tegen hun verdiensten. God laat sommigen wel meer worstelen met zonden, omdat Hij door hen op een bijzondere wijze verheerlijkt wil worden in Zijn genade; en 't is een wijsheid zich dan onder die bedeling tevreden te houden, behoudende een haat en strijd tegen de zonde, en lust tot heiligheid.
- (c) Indien het waarheid in u is, zo zal de weerzin in zonde, het ongenoegen en de onlust over zonden, een verlangen naar Godzaligheid, altijd in de grond des harten niet alleen blijven, maar telkens, als men tot zichzelf komt, weer boven komen; men zal die gestalten de Heere voordragen, en durven verzoeken, dat God hierin geve naar het hart, verzekerd zijnde, dat als de Heere u naar uw hart gaf, gij ontslagen zou worden van de zonde, en in geestelijk leven en heiligmaking meer zult toenemen. U zult bevinden dat er bedaarder en ongeveinsde hartelijke voornemens zullen zijn tegen zonde, dat er strijd zal zijn, niet alleen tegen zondige daden, maar ook tegen de verborgenste gedachten. U zult bevinden dat de Heere u dikwijls, ja dikwijls kracht tegen de zonde zal geven, en dat gij niet altijd zult onderliggen, tenzij het een tijd van bijzondere verlating zij. Uit deze allen zult u zien de oprechtheid uws harten, al struikelt u dagelijks in velen. En zo mag het gebrek in uwe heiligmaking geen reden zijn, waarom u ontsteld, en van de blijdschap des harten over uw gelukkige staat beroofd zou worden, indien u waarlijk die gestalte, ten opzichte der heiligmaking, boven voorgesteld, in u bevindt.

HOOFDSTUK 34

Van de Rechtvaardigmaking

Gesproken hebbende van de roeping, wedergeboorte, en het geloof, begeven wij ons tot de rechtvaardigmaking, welke is de ziel van het christendom, de springader van allen waren troost en heiligmaking. Die hier dwaalt, die dwaalt tot zijn eeuwig verderf. Daarom legt de duivel gedurig daarop toe, om de waarheid van dit hoofdstuk te ontkennen, te verdraaien, te verduisteren, en als hij dat niet kan uitwerken, om het ongeoeffend te laten. Als er nieuwe dwalingen op de baan komen, al schijnen ze in 't eerste de Rechtvaardigmaking ganselijk niet te raken, zo lopen ze toch in 't laatste doorgaans daarop uit. Dies moet men te ernstiger zijn om dit stuk wel te verstaan, te verdedigen en te overpeinzen.

In de verhandeling dezes zullen wij spreken:

1. Eerst van de naam, en daarna
2. Wat rechtvaardigheid, wat rechtvaardig, en wat rechtvaardigmaking te zeggen is.
3. Daarna zullen wij de zaak voorstellen, en daarin:
 - a. De beschrijving.
 - b. De vorm.
 - c. De oorzaak, de bewegende oorzaak, waarom al, en waarom niet.
 - d. Het middel.
 - e. De tijd.

II. Belangende de naam.

1. Rechtvaardigheid is een overeenkomst met het recht; er zijn burgerlijke, er zijn Goddelijke rechten of wetten; dies is er een *burgerlijke* rechtvaardigheid, die voor de mensen bestaan kan, van welke wij hier niet spreken, en ene *Goddelijke* rechtvaardigheid, van welke wij hier zullen handelen; deze is òf der Wet òf des Evangelies.

- a. *De rechtvaardigheid der Wet* is een volkomen overeenkomst des mensen in zijn gestalte, daden, oogmerken en manier van doen met de Wet, die God de mens gesteld heeft: Rom. 10: 5. *Want Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de Wet is, zeggende: De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven.*
- b. *De rechtvaardigheid des Evangelies*, is een volkomen overeenkomst met de wet Gods, die door rechtvaardige toerekening Gods" des mensen eigen wordt, omdat, de Borg Jezus Christus door het dragen van de straf en door het volbrengen van de wet in hunne plaats, hun die gerechtigheid verworven heeft, en die zij op de aanbidding door het geloof aannemen. Deze kan zowel in het rechtvaardig oordeel Gods bestaan, als de rechtvaardigheid der wet Rom. 3: 21, 22. *Maar nu is de rechtvaardigheid Gods geopenbaard geworden zonder de wet, hebbende getuigenis van de wet en de profeten. Namelijk, de rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus, tot allen, en over allen, die geloven.*

Deze wordt doorgaans genoemd *de rechtvaardigheid des geloofs*, omdat ze daardoor op de aanbidding aangenomen wordt, Rom. 4: 11 Rom. 10: 6. Deze beiden zijn daarin één,

dat ze beiden zijn ene volkomen overeenkomst met de wet; maar daarin zijn ze onderscheiden, dat de eerste de volmaaktheid eist van de mens zelf, en dat de andere is door de Borg, en wordt des mensen door toerekening en aanneming; beiden worden ze samengevoegd, Filip. 3: 9 ... *niet hebbende mijn rechtvaardigheid, die uit de wet is, naar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is door het geloof.*

III. 2. Rechtvaardig is een persoon, die de volmaakte overeenkomst met de wet heeft, 't zij in zich zelf, 't zij in de Borg. Door *de rechtvaardigheid der wet* kan niemand na de val rechtvaardig voor God zijn.

Rom. 3 : 19, 20, 23.... *opdat alle mond gestopt worde, en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij. Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor Hem, ... Want zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods.*

Ofschoon niemand in zijn persoon voor God rechtvaardig kan zijn, zo kan hij nochtans wel vrij zijn van een zaak, die hem van mensen ten laste gelegd wordt, in welk opzicht hij zeggen kan: *Richt mij, Heere naar mijn gerechtigheid, en naar mijn oprechtheid, die bij mij is.*

Psalm 7: 9. Zal iemand dan voor God rechtvaardig zijn, zo moet hij het zijn door de rechtvaardigheid des Evangelies, gelijk de gelovigen zijn, 2 Kor. 5 : 21.. . . *opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.*

IV. Rechtvaardigmaken. Wat dit woord betekent, hebben wij uit de grondteksten te halen. Hebreeuws: hitsdiek, Grieks: dikaion, Latijn: justificare, 't welk in onze taal overgezet wordt, *rechtvaardigmaken*.

Uit kracht van het Latijnse en Nederlandse woord, zou het kunnen betekenen, iemand te veranderen, van zondig deugdzaam te maken; gelijk sanctificare, heiligmaken, glorificare, heerlijkmaken. Maar de grondwoorden betekenen nooit *iemand rechtvaardigheid in te storten*, van goddeloos deugdzaam te maken; maar het betekent een werk des gerichts; daarom wordt het dikwijls *rechtvaardigen* overgezet. Het was goed geweest, dat ze het overal zo vertaald hadden, om de grondtekst te beter uit te drukken, en alle dubbelzinnigheid te mijden.

V. Rechtvaardigen wordt somtijds de mens toegeschreven, somtijds God. De mens rechtvaardigt:

- (a) God, als ze Hem zoodanig kennen, erkennen, roemen en prijzen: Psalm 51:6 ... *opdat Gij rechtvaardig zijt in uw spreken.* Lukas 7:29. *Al het volk ... rechtvaardigde God.*
- (b) Zichzelf, als zij zichzelf rechtvaardig achten en verklaren, en zo van de mensen geacht en erkend willen zijn, 't zij zonder vergelijking: Lukas 16: 15, *Gij zijt het, die uzelf rechtvaardigt voor de mensen.* 't Zij in vergelijking met anderen, als iemand, ofschoon goddeloos, zich zo draagt, dat hij bij anderen, die nog uitmuntende goddelozer zijn, deugdzaam schijnt en geacht wordt, Jer. 3: 11 *De afgekeerde Israël heeft haar ziel gerechtvaardigd, meer dan de trouweloze Juda.*
- (c) Andere mensen, als men een middel is om andere mensen tot Christus en tot het geloof in Hem, waardoor hij gerechtvaardigd wordt, te brengen, Dan. 12: 3. *De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspansels,, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren.*

VI. Het rechtvaardigen, wordt Gode toegeschreven, als Hij als Rechter de mensen vrijspreekt of verdoemt. Hierover is de vraag:

Of het woord rechtvaardigen, als het Gode wordt toegeschreven, wel ooit betekent bekeren, heiligmaken, heiligheid instorten?

De Papisten zeggen: ja; wij: nee.

Zij staan wel toe, dat rechtvaardigen soms *vrijspreken* betekent, en tegenover verdoemen staat; maar niet in dit stuk van de rechtvaardigmaking. Zij zeggen, dat rechtvaardigmaken betekent een mens dadelijk veranderen, van goddeloos deugdzaam maken, rechtvaardigheid instorten. Zij onderscheiden ze in de eerste en tweede rechtvaardigmaking; de eerste is bij hen de overbrenging uit den staat, zoals hij in Adam gevallen is, uit den staat der zonde tot de wedergeboorte; de tweede is bij hen de voortgang in Godzaligheid, welke is de heiligmaking. Maar wij zeggen: dat het woord rechtvaardigen nergens zulks betekent; maar altijd een werk des rechters, dat tegenover verdoemen staat, 't welk is vrijspreken, rechtvaardig verklaren. Dit blijkt:

VII. 1. Uit de eigenlijke betekenis van het woord, welke is vrijspreken; welks tegendeel is verdoemen. Zie dit onder anderen:

Deut. 25: 1. *Wanneer er tussen lieden twist zal zijn, en zij tot het gerecht zullen toetreden, dat zij hen richten, zo zullen zij den rechtvaardige rechtvaardig spreken, en den onrechtvaardige verdoemen.*

Spr. 17: 15. *Wie den goddeloze rechtvaardigt, en den rechtvaardige verdoemt, zijn den Heere een gruwel, ja die beiden..*

Hier ziet men onweersprekelijk, dat verdoemen en rechtvaardigen tegenover elkaar staan, en een werk van rechters is in 't gericht, en niet betekenen veranderen, Godzalig maken. In de eigen tegenstelling wordt het woord rechtvaardigen van God, de Rechter van hemel en aarde, gezegd, Rom. 8 : 33, 34. *Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, die rechtvaardig maakt. Wie is het die verdoemt?*

Op beschuldiging past vrijspreken, en niet heiligmaken; tegen verdoemen insgelijks staat vrijspreken, en niet veranderen.

2. Doe hierbij Rom. 3: 19-28, en het gehele vierde hoofdstuk. Hier toont de apostel niet, of door de wet, dan of door het geloof de mens bekeerd en heiligheid ingestort wordt; maar hoe de mens bestaan zal in het rechtvaardig oordeel Gods, hoe hij van de schuld zal vrijgesproken worden, en hoe hij recht tot het eeuwige leven zal verkrijgen; want hij spreekt van den mens, die onder schuld en verdoemenis ligt, vers 19. Hij spreekt van degenen, die niet werken, maar geloven, hoofdstuk 4: 5. Hij toont, dat de mens van de verdoemenis niet verlost kan worden door de wet, vers 20, maar dat zulks geschiedt door de verlossing, die in Christus is, en door het geloof wordt aangenomen, vers 24, 25, 28, welke op de mens komt door de toerekening, omdat Christus die als Borg volbracht heeft, hoofdstuk 4: 6, 7, 8. Men krijgt nu geen deel aan vergeving en recht tot het eeuwige leven door heiligmaking, maar door vrijspreking, door rechtvaardigheid toerekenen, en alzo rechtvaardig verklaren. Zo is dan rechtvaardigen niet heiligen; maar *rechtvaardig verklaren, vrijspreken*.

Doe hierbij de plaatsen, die spreken van niet toerekenen, bedekken, Psalm 32: 1, 2. Niet gedenken, Jesaja 43: 25. Vergeven, Jer. 31: 34. Welke wijze van spreken zo in 't algemeen gebruik als in de Schrift, nooit heiligheid instorten betekenen, maar altijd schuld en straf wegnemen.

VIII. 3. 't Blijkt ook uit al de plaatsen, in welke de rechtvaardigmaking en de heiligmaking wel duidelijk onderscheiden worden.

Zie onder andere 1 Kor. 6 : 11, *Maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in de Naam van de Heere Jezus, en door de Geest onzes Gods.*

Hier kan de exceptie van de eerste en tweede rechtvaardigmaking geen plaats hebben; want behalve dat het een versierde onderscheiding is buiten en tegen Gods Woord, zo spreekt de apostel van drie zaken. Van afwassen, rechtvaardigen, heiligen, zodat rechtvaardigen wat anders is dan afwassen, dan geheiligd te worden. Voeg hierbij:

1 Kor. 1: 30. *Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking.*

4. Doe hierbij, dat indien rechtvaardigen *heiligheid instorten* was, dat dan ieder mens volmaakt was, 't welk tegen de Schrift is.

5. Indien *zonde niet toerekenen*, betekent: *gerechtigheid instorten*, dan was zonde wél toerekenen, zonden instorten; 't welk ongerijmd is, want ook Christus werden onze zonden toegerekend.

IX. Om te bewijzen, dat rechtvaardigen ook heiligmaken, rechtvaardigheid instorten betekent, brengt men in:

1. Jesaja 53: 11, *Door Zijne kennis zal mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken.* Hier betekent rechtvaardig maken, heiligheid instorten; want de kennis van Christus is het middel van heiligmaking.

Antwoord.

1. De kennis van Christus is een middel, niet alleen tot heiligmaking, maar ook tot rechtvaardigmaking door het geloof, Rom. 10: 14-17. Daarom wordt kennis en geloof bij elkaar gevoegd: Joh. 6: 40. *Dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe.* 't Geloof, de bekende Jezus aannemende, zo is de mens in Hem rechtvaardig, en alzo tot God komende, wordt bij gerechtvaardigd: Rom. 5: 1, *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God.* Zou men hieruit een schijnbewijs halen, zo moest dan dat zeker zijn, dat de kennis alleen een middel is tot heiligmaking, en niet tot rechtvaardigmaking.
2. Christus komt hier voor, als voldoende door Zijn lijden en sterven, gelijk blijkt, niet alleen uit het gehele hoofdstuk maar ook uit hetzelfde vers. De profeet geeft reden, waarom Christus velen rechtvaardigt door de kennis van Hem; want zegt hij, *Hij zal hun ongerechtigheden dragen.* Door het dragen van der uitverkorenen ongerechtigheid bevrijdt Christus hen van schuld en straf, en zo wordt Hij hun tot rechtvaardigheid, 1 Kor. 1: 30. Christus komt hier zozeer niet voor als rechter, hoewel hij de Rechter is; maar als verdienende oorzaak van de rechtvaardigmaking, als onze gerechtigheid, door welke wij gerechtvaardigd worden. Dat geeft de grondtekst te kennen, welke naar de gewoonste en eigenste wijze van spreken overgezet kan worden: *Hij zal aan velen rechtvaardigen*, dat is, velen tot rechtvaardigen zijn, velen rechtvaardigheid aanbrengen, waardoor zij gerechtvaardigd worden. Uit welke allen klaar blijkt, dat rechtvaardigen hier niet betekent heiligmaken.

X. Tegenwerping 2. Daniël 12: 3, *Die er velen rechtvaardigen, zullen blinken gelijk de sterren.* 't Is kennelijk, dat de leraars geen rechters zijn, en dat het hun niet toekomt de mens vrij te spreken, en een erfgenaam des eeuwigen levens te verklaren; maar dat zij middelen zijn tot de heiligmaking des mensen.

Antwoord.

- (a) Waar zullen ze dan blijven met de vrijspraken van hun priesters?
- (b) De plaats raakt het verschil niet; want de vraag is over het woord, als het God wordt toegeschreven nevens een doemwaardig, zondaar, en deze tekst spreekt van 't werk des een mensen tot een ander.
- (c) Ook betekent het woord rechtvaardigen hier geen *heiligheid instorten*, dat is alzo weinig in de macht van een mens, als hem te rechtvaardigen; en gelijk hij een middel kan zijn tot heiligmaking, zo kan hij het ook zijn tot rechtvaardigmaking, als men de mens Christus bekendmaakt, en hem opwekt om Christus door het geloof aan te nemen. Dewijl men een middel kan zijn, zowel van het een als tot het ander, zo is de tegenwerping van zelve krachteloos; dies moest er ander bewijs zijn, maar dat ontbreekt. De tekst spreekt van een middel te zijn, dat een ander in Christus gelooft, en alzo gerechtvaardigd wordt. Het gevolg wordt aan de middelloorzaak toegeschreven; in gelijken zin worden leraren gezegd, anderen te behouden, 1 Tim. 4: 16.. . *dat doende, zult gij uzelf behouden, en die u horen.*

XI. Tegenwerping. 3. Openb. 22: 11, *Die onrecht doet, dat hij nog onrecht doe; en die vuil is, dat hij nog vuil worde; en die rechtvaardig is, dat bij nog gerechtvaardigd worde; en die heilig is, dat hij nog geheiligd wonde.*

Gerechtvaardigd te zijn betekent hier niet vrijspreken, maar heiligheid instorten; want

- (a) Rechtvaardigmaking geschiedt eens volkomen, daar ze hier gezegd wordt herhaald te worden en toe te nemen.
- (b) Het tegendeel toont het ook; want het staat tegen onrecht doen.

Antwoord.

1. Wij ontkennen, dat rechtvaardigen hier *heiligheid instorten* betekent, 't bewijs is krachteloos; want:

- (a) De dadelijke rechtvaardigmaking geschiedt dagelijks, gelijk beneden getoond wordt.
- (b) Het wordt tegen onrecht doen overgezet, als bij zichzelf veroordeeld te zijn, adikoon en dikaios; zo ook dikaiootheetoo en adikee satoo, worden tegen elkaar gesteld, als men toestaat, dat hier een tegenstelling is. De tegenstelling is door hetzelfde woord. zodat in de overzetting hetzelfde woord ook kan behouden worden: Die onrechtvaardig of ongerechtvaardigd is, dat hij nog onrechtvaardig of ongerechtvaardigd zij; die rechtvaardig of gerechtvaardigd is, dat hij nog gerechtvaardigd worde. De zin is, die bij zichzelf veroordeeld is, en door zijn godloze daden door anderen als godloos veroordeeld is, die worde bij zichzelf en bij anderen nog meer veroordeeld, of die veroordeelt zich nog meer. En die bij zichzelf gerechtvaardigd is door het geloof, en door zijn heilige wandel zich bij anderen alzo vertoont, en van anderen rechtvaardig erkend en verklaard wordt, die

vare voort om hoe langer en klaarder in zijn consciëntie, en van anderen gerechtvaardigd te worden.

2. Dat het woord gerechtvaardigd te worden hier geen *heiligheid instorten*, heilig worden betekent, blijkt uit het bijgevoegde, die heilig is, dat hij nog geheiligd worde; deze samenvoeging toont duidelijk, dat gerechtvaardigd te worden wat anders is, dan geheiligd te worden, en dat rechtvaardigen niet is heiligmaken, maar vrijspreken van schuld en straf, gelijk heiligmaken is veranderen, vrijmaken van de smet.

XII. Van de betekenis van het woord gesproken hebbende, komen wij tot de verhandeling van de zaak, welke, opdat ze met één opslag gezien worde, zo zullen wij de korte beschrijving in de eerste plaats voorstellen.

Rechtvaardigen is een genadewerk van God, als rechtvaardig Rechter, de uitverkorenen om de gerechtigheid van Christus de Borg, hun van God toegerekend, en van hen door het geloof aangenomen, vrijspreekende van schuld en straf, en hen verklarende erfgenamen des eeuwigen levens.

Als wij het noemen een genadewerk, zo zien wij op de mens; 't is enkele vrije genade, dat God hen uitverkoren heeft, dat Hij een Borg heeft willen toelaten, dat Hij de Borg zelf heeft verordeneerd en gegeven, dat Hij hen roept tot Jezus, hun het geloof in Hem geeft, dat Hij hen zonder hun verdiensten vrijspreekt, en in het recht tot de zaligheid inwijst; dus is het enkel vrije genade; maar ten opzichte van het werk, zo is het alles de zuiverste rechtvaardigheid, en God rechtvaardigt niet als een barmhartig Vader, zonden overziende, maar als een rechtvaardig Rechter, die een rechtvaardig oordeel, Rom. 2: 5. Rechtvaardig verdoemt Hij de goddelozen, rechtvaardig rechtvaardigt Hij de gelovigen. 't Is Gods werk, zeg ik. Zie dit:

Rom. 8: 33 ... *God is het, die rechtvaardig maakt.*

Jesaja 43:25 ... *Ik, Ik ben het, die uwe overtredingen uitdelgt.*

't Wordt de Vader toegeëigend:

2 Kor. 5: 19. *Want God was in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende, hunne zonden hun niet toerekenende.*

De Zoon wordt het toegeschreven:

Matth. 9 : 6. *Doch opdat gij mocht weten, dat de Zoon des mensen macht heeft op de aarde de zonden te vergeven.*

De Heilige Geest rechtvaardigt, als Hij aan hen bekendmaakt, 't geen God hun geschonken heeft, 2 Kor. 2: 12. *Als Hij getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn*, Rom. 8: 16. Zo is het dan een gruwel aller gruwelen, dat de paus zich aanmatigt macht te hebben om de zonden te vergeven, zich valselyk beschermende met de bedienende macht, die God zijnen dienaars gegeven heeft, om uit zijn naam de boetvaardige gelovigen aan te zeggen, dat God hun de zonden vergeeft, Matth. 16: 19 Matth. 18: 18 Joh. 20: 23. Hoe ellendig zullen die arme mensen zich bedrogen vinden, die op, zijn vergeving zich gerust gesteld hebben!

XV. In de vierde plaats hebben wij te zien het fundament, de grond, de reden, de verdienende, de bewegende oorzaak van de rechtvaardigmaking. Dewijl God als Rechter rechtvaardigt, en Hij een rechtvaardig Rechter is, zo moet hij volkomen gerechtigheid hebben, die van Hem gerechtvaardigd kan worden. De mens zelf is

zondig; in het beste vlees woont geen goed, de beste kan niet zeggen: ik heb mijn hart gezuiverd en ben rein van overtreding; hij struikelt dagelijks in velen, en kan daarom op duizend niet één antwoorden; dies moet hij bidden: *Ga niet in 't gericht met uwen knecht, want geen mens, die leeft, kan voor uw aangezicht rechtvaardig zijn.*

Derhalve kan des mensen eigen gerechtigheid de grond en reden van zijn rechtvaardigmaking niet zijn; maar, zal de mens gerechtvaardigd worden, zo moet hij deel hebben aan de gerechtigheid van Jezus Christus. Christus heeft, als Borg, betaald voor de zonden der uitverkorenen, en de eeuwige zaligheid voor hen verdiend door zijne stelling onder de wet, en 't gehoorzamen van dezelve. Die gerechtigheid rekt God hen toe, uit kracht van de borgtocht, en zij nemen dezelve aan door het geloof, op de aanbieding door het Evangelie; dus is Christus' gerechtigheid de hunne, en met die gerechtigheid versierd, komen ze tot God, en zo worden ze door een volmaakte rechtvaardigheid gerechtvaardigd. Dit is 't geen Paulus zegt:

Rom. 3: 23, 24. *Want zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods. En worden om niet gerechtvaardigd uit Zijne genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is.*

XVI. De vervreemden van de waarheid en Godzaligheid maken dat toerekenen uit voor inbeelding en versiering, en kunnen niet bevatten, hoe eens anders gerechtigheid kan zijn tot wegneming van eens anders zonden, en kan komen op rekening van iemand anders, alsof hij in eigen persoon voor alle zonden had betaald en alle gerechtigheid der Goddelijke wet in eigen persoon volbracht had.

Om hierin klaarheid te hebben, heeft men aan te merken, dat iemand iets op tweeërlei wijze kan toegerekend worden, of wat hij zelf gedaan heeft, of 't geen een ander in zijn plaats gedaan heeft.

(a) Als men iemand zijn eigene daden toerekent, dan is het toerekenen een verklaren dat hij wel of kwalijk gedaan heeft. Dus werd Pinehas ijverdaad hem toegerekend tot gerechtigheid, Psalm 106: 31. Niettegenstaande men het uiterlijke aanzien in enige opzichten, zou hebben kunnen berispen, zo verklaarde God dat hij gerechtigheid geoeffend had, dat hij rechtvaardig en wel gedaan had. Dus werden de zonden de goddelozen toegerekend, dat is, God houdt ze en verklaart ze schuldig:

Lev. 1: 4 ... *het bloed zal dezelve man toegerekend worden, hij heeft bloed vergoten.*

En zo is niet toerekenen vergeven, ten goede houden, niet gedenken, niet straffen:

2 Sam. 19: 19 ... *Mijn heer rekene mij niet toe de misdaad.*

(b) Als men iemand iets toerekent, dat een ander gedaan heeft, zo erkent en verklaart men, dat wat iemand zelf in persoon niet gedaan heeft, alsof hij het zelf gedaan had, of omdat hij het door een ander gedaan heeft; zo werd de dood van Uria aan David toegerekend, daar toch de kinderen Ammons hem hadden gedood, omdat David hem bedriegelijk had doen blootstellen en als in hunne handen had overgegeven; of omdat iemand als borg zich voor een ander instelt, en betaalt:

Filemon vers 18, 19. *Indien hij u iets verongelijkt heeft, of schuldig is, reken dat mij toe; ik zal het betalen,*

Brengt dit nu tot deze zaak. Merkt op:

1. Dat het met Gods rechtvaardigheid bestaan kan met de zondaar door een Borg te handelen. Ziet hoofdstuk 16.
2. Dat Christus Borg is voor de uitverkorenen, en eigenlijk, waarlijk, in plaats van hen de straf voor hun zonden heeft voldaan door zijn lijden en sterven, en in hun plaats als Borg de wet heeft volbracht, ziet hoofdstuk XXII.

(c) De gerechtigheid wordt op rekening van de uitverkorenen gesteld, 't wordt van God gerekend, alsof zij dat hadden volbracht, omdat Christus als Borg het in hunne plaats heeft verricht. Ziet dit mede boven op zijn plaats. Zo vinden wij het woord toerekenen, Rom. 4: 6. *Gelijk ook David de mens zalig spreekt, welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken.*

XVII. Wij zeggen dan: *dat Christus verdiensten de gelovigen toegerekend, de reden, de grond, de oorzaak zijn, waarom en waardoor God de mens vrijspreekt, en een erfgenaam des eeuwigen levens verklaart.* Deze waarheid blijkt aldus:

1. Uit uitdrukkelijke teksten. Zoals:

(a) Rom.5: 19, *Gelijk door de ongehoorzaamheid van dien énen mens velen tot zondaars gesteld zijn geworden, alzo zullen ook door de gehoorzaamheid van énen velen tot rechtvaardigen gesteld worden.*

Hier is een tegenstelling van Adam en Christus; de ongehoorzaamheid van de één en de gehoorzaamheid van de Ander; van de gevolgen en effecten, namelijk: het stellen tot zondaren en het stellen tot rechtvaardigen. Nu, *het stellen* dat iemand doet, is niet het werk van een ander, en 't kan niet komen op rekening van een ander dan door toerekening. De zondige daad van Adam komt op de nakomelingen door toerekening; want de eigenlijke daad van 't eten van de boom hebben de nakomelingen in persoon niet gedaan; zo komt ook de gerechtigheid van Christus op de Zijnen; want daardoor worden zij tot rechtvaardigen gesteld. En die kan aan de zijde Gods niet komen op hen, dan door toerekening, welke toerekening geschiedt door zuivere rechtvaardigheid, omdat Christus als Borg met des Vaders toestemming alles in hun plaats heeft volbracht.

XVIII. Uitvlucht. Christus is de Oorzaak, dat velen tot rechtvaardigen worden gesteld, dat is, bekeerd en geheiligt worde; in dit opzicht, en zover komt Zijn gehoorzaamheid ten nutte van de gelovigen, omdat Hij dat verdiend heeft, of ook een Voorbeeld tot navolging is; maar niet als de formele en eigenlijke oorzaak van de rechtvaardigmaking, alsof Christus' gerechtigheid door toerekening kwam op rekening van de gelovigen, en dat zij alzo daardoor ontslagen werden van de schuld en straf, en erfgenamen des levens verklaard werden.

Antwoord.

(a) Dat is zeggen zonder bewijs, en zo ras verworpen als gezegd.

(b) Hier is geen gewag van instorting van heiligheid, of ook van voorbeeld en navolging; maar hier is toerekening, 't welk blijkt uit de tegenstelling; de daad van Adam wordt door toerekening de daad der nakomelingen, alsof zij die zelf gedaan hadden; zo wordt dan de gerechtigheid van Christus door toerekening de gerechtigheid van de Zijnen, alsof zij die zelf gedaan hadden. Dit gehele hoofdstuk spreekt van de gerechtigheid van Christus, als de Zijnen toegerekend. Vers 1, *Wij dan,*

gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onzen Heere Jezus Christus. 't Geloof is een aannemen van Christus gerechtigheid, een toevertrouwen onzer ziel aan Hem, om door Zijn gerechtigheid gerechtvaardigd te worden; door Christus' dood komt de verzoening op de Zijnen, vers 10, 11, 't welk niet anders geschieden kan dan door toerekening. Door de misdaad van één worden anderen tot zondaars en verdoeming gesteld, en door de rechtvaardigheid van Eén komt de genade over andere mensen tot rechtvaardigmaking des levens, vers 11. Dus wordt dan de gerechtigheid van Christus door toerekening de gerechtigheid der uitverkorenen, waardoor zij gerechtvaardigd worden, vrede hebben met God, vijanden zijnde verzoend worden, en zondig zijnde in zichzelf, in Christus tot rechtvaardigen gesteld worden.

XIX. (c) Ditzelfde blijkt ook, 2 Kor. 5: 21, *Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor onsgemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.* Zo zijn de gelovigen rechtvaardigheid in Hem, gelijk Hij zonde is geworden voor hen. Hier is een overneming en overbrenging van de een op de ander; dat zonde worden van Hem maakt dat zij rechtvaardigheid zijn in Hem. Nu, Christus is niet zonde geworden, door inkleving van zonde in Hem; maar door toerekening van de zonden der uitverkorenen op Hem, als Borg; zo zijn zij dan ook de rechtvaardigheid Gods, niet door inklevende heiligheid, maar door toerekening. Zij zijn rechtvaardigheid, niet in zichzelf, maar in Hem.

(d) Ditzelfde is ook, Kol. 2: 10, *Gij zijt in Hem volmaakt.*

Hoe ver iemand ook komt in heiligmaking, hij is en blijft onvolmaakt, hij struikelt nog dagelijks in velen, hij kan niet zeggen: *Ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van overtreding.* Nochtans zijn ze volmaakt, niet in zichzelf, maar in Hem. Deze volmaaktheid nu kunnen ze niet hebben dan door toerekening, waardoor God de verdiensten van Christus op hun rekening stelt, uit kracht van de volvoerde Borgtocht, en aan hun zijde door het geloof die aannemende, uit kracht van de aanbieding en de beloften.

Neemt nu deze drie teksten bij elkaar, en u zult zien dat dit besluit onweersprekelijk daaruit volgt. Indien de gelovigen door Christus' gehoorzaamheid tot rechtvaardigen gesteld worden, en zij door het maken van Christus tot zonde, de rechtvaardigheid Gods in Hem zijn, en zij in Hem volmaakt zijn, 't welk niet anders dan door toerekening kan geschieden, zo is Christus gerechtigheid de hunne; en zij van de rechtvaardige Rechter gerechtvaardigd wordende, zo worden ze gerechtvaardigd, niet door hun eigen, maar door Christus' gerechtigheid.

(e) Dit blijkt ook uit Jer. 23:6, *Dit zal Zijn Naam zijn, waarmede men Hem noemen zal, DE HEERE, ONZE GERECHTIGHEID.* En uit 1 Kor. 1: 30, *Uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing.*

Zie hier gerechtigheid, rechtvaardigheid, en deze niet in de mens noch uit de mens, maar in Christus, en die nochtans der gelovigen eigen is. 't Kan nu hun eigen niet worden dan door toerekening, gelijk de apostel dat woord gebruikt: Rom. 4: 6. *Gelijk ook David de mens zalig spreekt welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken.* Zo is dan Christus gerechtigheid de oorzaak van des mensen rechtvaardigmaking.

XX. 1. Bewijs. 't Blijkt uit zulke plaatsen, in welke de mens gezegd wordt gerechtvaardigd te worden door de voldoening van Christus, zonder de werken, Rom. 3: 24. *En worden om niet gerechtvaardigd uit Zijne genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is.* Vers 28, *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.*

Rechtvaardigen is niet heiligheid instorten, en in heiligheid toenemen; maar 't is rechtvaardig verklaren vrijspreken van schuld en straf, en inwijzen in 't recht tot het eeuwige leven, gelijk boven breder is getoond. Hier wordt bijgevoegd de grond, de reden, de oorzaak van hun rechtvaardigmaking, welke verklaard wordt des mensen werken niet te zijn; maar te zijn de verlossing van Christus, die door het geloof aangenomen wordt. Gerechtvaardigd te worden door eens anders gerechtigheid, kan nu niet anders geschieden dan door toerekening.

XXI. 2. Bewijs. 't Blijkt ook uit de rechtvaardigmaking Abrahams. Rom. 4: 2-5, *Indien Abraham uit de werken gerechtvaardigd is, zo heeft hij roem, maar niet bij God. Want wat zegt de Schrift? En Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid. Nu degene die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar schuld. Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die den goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid,* Vers 18-24. Abraham is gerechtvaardigd; hij is gerechtvaardigd, niet uit zijn werken, al zijn doen wordt uitgesloten. In zijn rechtvaardigmaking wordt alle roem hem ontnomen. En waardoor is de roem hem ontnomen? Omdat hij door eens Anders gerechtigheid gerechtvaardigd is geworden, welke hij door het geloof aannam, welke daarom de rechtvaardigheid des geloofs genoemd wordt, vers 11, 13. God beloofde hem, dat hij een vader van vele volken zou worden, en dat uit hem door Izak de Zaligmaker zou geboren worden. Abraham geloofde die belofte ook, zelfs toen hij Izak offerde. Hij nam de belofte aan, en niet alleen het woord, maar door het woord de beloofde zaak, de beloofde Zaligmaker. *Zovelen Hem aangenomen hebben ... namelijk, die in Zijn Naam geloven,* Joh. 1: 12. En door het geloof als een middel verenigd zijnde met de zaak, met de Zaligmaker, zo rekende God hem die aangenomen gerechtigheid van Christus, de Borg toe; dat geloof, als een middel de gerechtigheid van Christus aannemende, en zich verenigende met Christus, en zich in Hem overbrengende, werd hem tot rechtvaardigmaking toegerekend. *Niet de daad des geloofs,* maar de gerechtigheid van Christus, waaraan hij deel kreeg door het geloof.

't Woord toerekenen, 't welk meermalen in dit hoofdstuk gebruikt wordt, betekent *iemands gerechtigheid, iemands werk op eens anders rekening te stellen, en die daardoor te rechtvaardigen.* Zo is Abraham gerechtvaardigd, en zó worden alle gelovigen gerechtvaardigd, vers 11.

XXII. Hiertegen mocht men inbrengen:

1. Dat God niemand kan rechtvaardigen, die niet rechtvaardig is in zichzelf. Niemand kan door eens anders rechtvaardigheid rechtvaardig zijn; daarom kan de gerechtigheid van Christus niet zijn de oorzaak, de grond, waarom een mens van God gerechtvaardigd wordt.

Antwoord.

- (a) 't Is onwaarheid, dat een mens door eens anderen gerechtigheid niet kan rechtvaardig zijn.
- (b) Als een borg de schuld van een ander heeft overgenomen, betaald, en alles wat er te doen was volbracht, dan is de schuldenaar niet meer een schuldenaar, maar vrij.
- (c) Wij hebben boven bewezen, dat een mens door Christus gehoorzaamheid tot een rechtvaardige gesteld wordt, dat hij in Christus rechtvaardigheid Gods is, dat hij in Hem volmaakt is, dat Christus is de Heere onze Gerechtigheid, dat Hij de Borg is; dus kan een mens door eens anderen gerechtigheid, namelijk, van een Borg, rechtvaardig zijn, die door toerekening op hem komt, Rom. 4: 3-11, 22.
- (d) 't Is waar, God rechtvaardig Rechter zijnde, kan niemand rechtvaardigen, die niet rechtvaardig is; daarom kan de mens in zich zelf door zijne gerechtigheid niet gerechtvaardigd worden, terwijl hij en al zijn doen onvolmaakt en zondig is; maar in Christus is hij rechtvaardig.

XXIII. Tegenwerping 2. De gelovigen zijn rechtvaardig door de inklevende gerechtigheid. Zie: 1 Joh. 3:7 ... *die de rechtvaardigheid doet, die is rechtvaardig*. Derhalve is men niet rechtvaardig door de toerekenende gerechtigheid van Christus, en dienvolgens wordt men niet gerechtvaardigd bij God door de toerekenende gerechtigheid.

Antwoord.

- (a) Rechtvaardig wil zeggen, heilig te zijn, en 't is waarheid, dat hij heilig is, die de rechtvaardigheid doet; doch niemand op aarde is volmaakt heilig en rechtvaardig. Dezelfde apostel zegt, 1 Joh. 1: 8. *Indien wij zeggen, dat wij geen zonde hebben, zo verleiden wij ons zelf, en de waarheid is in, ons niet*. Dus kan de mens uit zijn rechtvaardigheid door God niet gerechtvaardigd worden, maar er moet een andere gerechtigheid zijn, die in Gods rechtvaardig oordeel bestaan kan.
- (b) De apostel spreekt niet van de rechtvaardigmaking, waarover hier 't verschil is, maar van de heiligmaking, die altijd met de rechtvaardigmaking samengaat, en nochtans de rechtvaardigmaking niet is; daarom komt deze tekst niet te pas.

XXIV. Tegenwerping. 3. De mens krijgt alles door Christus wederom, 't geen hij in Adam verloren heeft. Nu, wij hebben in Adam niet verloren *een toegerekende gerechtigheid*, dies krijgen wij ze dan ook niet wederom door Christus.

Antwoord.

- (a) Wij hebben in Adam volmaakte gerechtigheid verloren, en volmaakte gerechtigheid krijgen wij wederom door Christus; ingang en toerekenen zijn de manieren maar waardoor wij ze verkrijgen, en niet de zaak zelve. Het toerekenen van Christus' gerechtigheid is niet tegen de wet, maar heeft getuigenis van de wet en de profeten, Rom. 3: 21.
- (b) 't Wordt ontkend, dat wij alles door Christus wederom verkrijgen, 't geen wij in Adam verloren hebben. Wij krijgen méér door Christus, dan wij in Adam verloren hebben, namelijk de vergeving der zonden, eden onveranderlijke staat, en God te verheerlijken in Zijn genade en barmhartigheid.

XXV. Tegenwerping. 4. Indien wij door de gerechtigheid van Christus rechtvaardigen zijn, zo zijn wij niet minder rechtvaardig dan Christus zelf; want al Zijn heiligheid ook de heiligheid der Goddelijke natuur is onze heiligheid, 't welk ongerijmd is; daarom kan men niet rechtvaardig zijn door de toerekenende gerechtigheid van Christus.

Antwoord. Wij ontkennen het gevolg: want de mens wordt toegerekend die gerechtigheid, die Christus als Borg volbracht heeft, en die is genoegzaam; de heiligheid Gods is onmededeelbaar, die kan zelfs de mens nóch toegerekend, nóch deelachtig gemaakt worden; het is ook niet nodig.

XXVI. Tegenwerping. 5. Wij worden uit genade gerechtvaardigd. Rom. 3: 24, *En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is.* Derhalve niet door de toegerekende gerechtigheid van Christus.

Antwoord.

- (a) Als wij gezegd worden *om niet gerechtvaardigd te worden*, dat sluit al des mensen gerechtigheid uit.
- (b) Als wij gezegd worden *uit genade* gerechtvaardigd te worden, dat zegt, dat God aan de mens niet verplicht was, maar dat Hij uit vrije goedheid en barmhartigheid bewogen is de mens een Borg te geven, en hem door des Borgs gerechtigheid, hem toegerekend, rechtvaardigt; zodat genade niet de reden en grond van rechtvaardigmaking is, maar die fontein, waaruit het spruit, dat wij door de Borg gerechtvaardigd worden. Daarom wordt bij genade de verlossing, die in Christus Jezus is, als de verdienende oorzaak gevoegd, niet zo alsof Christus voldoening niet genoeg was, en dat er dan nog een genadige schatting en acceptatie bij moest komen; *want Christus heeft met één offerande in eeuwigheid volmaakt al degenen, die geheiligd worden*, Hebr. 10: 14.

Ook niet zo, alsof genade en 's mensen werken samengevoegd werden door een genadige acceptatie, want genade en werken worden tegen elkander gesteld, het ene sluit het andere uit, Rom. 11: 6. Maar genade is de goedgunstigheid Gods, Hem bewegende een Borg toe te laten, de Borg Zelf te geven; om dezen en genen, in tegenstelling van anderen, door deze Borg zalig te maken. Dus blijft het dan in kracht, en Christus' gerechtigheid alleen is de verdienende oorzaak van onze rechtvaardigmaking.

XXVII. In de vijfde plaats hebben wij aan te merken het middel, waardoor die mens gerechtvaardigd wordt, 't welk is het geloof. Rom. 3: 28, *Wij besluiten dan dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt.* Gods rechtvaardigheid is volkomen voldaan, en de eis der wet volbracht zijnde door Christus de Heere onze Gerechtigheid, zo kon God hen rechtvaardig in de zaligheid brengen. Alle mensenwerk komt daar niet te pas. Ja, als God het zo behaagd had, Zijn rechtvaardigheid kon toelaten de mens zonder geloof en bekering zalig te maken, omdat zij alles in Christus hebben en hun geloof niet één kwadrantpenning tot de rechtvaardigmaking toebrengt. Nochtans is het Gods wijsheid en goedheid, de zodanige voor welke Christus alles volbracht heeft, door de weg van geloof en bekering, en niet anders, te leiden tot bezitting van de goederen, welke Christus voor hen verworven heeft.

De natuur des geloofs bestaat in zich Christus toe te betrouwen, om gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden, op de grond van aanbidding en beloften. De mens,

Jezus hebbende aangenomen, en zich aan Hem hebbende toevertrouwd, werkt dan verder met de beloften tot rechtvaardigmaking en heiligmaking.

In de rechtvaardigmaking werkt het geloof aldus: Het geloof neemt vooreerst aan de gerechtigheid van de Borg Jezus Christus, op grond dat ze hem van Christus was aangeboden, met vele opwekkingen, om in het aannemen vrijmoedigheid te gebruiken; de mens dus dan volmaakte gerechtigheid in Christus hebbende bekomen, Hem hebbende aangedaan, Gal. 3: 26, 27, *en met de klederen des heils en den mantel der gerechtigheid bekleed zijnde*, Jesaja 61: 10, zo keert de gelovige zich daarop met de aangenomen en geëigende gerechtigheid tot God, en vertoont die gerechtigheid aan Hem, en begeert daarnaar geoordeeld en gerechtvaardigd te worden, en vraagt met een goede consciëntie God, door de opstanding van Jezus Christus, 1 Petrus 3:21, *of door Christus' lijden zijne zonden niet zijn betaald?* Of door Zijn gehoorzaamheid hij geen recht tot het eeuwige leven heeft? Meteen keert zich de gelovige tot de beloften, die gedaan zijn aan degenen, die Christus en Zijn gerechtigheid aannemen namelijk, die hebben vergeving der zonden en het eeuwige leven: Hand. 10: 43. *Dezen geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijnen Naam.* Joh. 3: 36. *Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven.*

Deze en diergelijke beloften brengt de gelovige tot God en met dezelve werkende en pleitende, zo merkt hij die beloften aan als een stem Gods tot hem sprekende, (want 't is Gods Woord) zich die beloften toeëigenende, als aan hem gedaan, en dus hem vrijsprekende van schuld en straf, en hem verklarende een erfgenaam des eeuwigen levens; en gelijk de Heilige Geest in die tijd en in die werkzaamheden het geloof werkt, zo bekrachtigt Hij die waarheden ook op de ziel. Welke zij gelovende, zo hoort zij zich van God rechtvaardigen; ja de Heilige Geest gaat wel verder en verzegelt de ziel en doet ze wel smaken, niet alleen dat ze gerechtvaardigd is, maar ook wat het is, welke zaligheden daarin opgesloten zijn, gerechtvaardigd te zijn, en geeft ze wel vrede en blijdschap.

XXVIII. In de zesde plaats hebben wij te overwegen *de tijd, wanneer God de mens rechtvaardigt.*

- Daarvan zeggen wij, dat God van eeuwigheid heeft voorgenomen de Zijnen door Christus verdiensten te rechtvaardigen, maar dat is de rechtvaardigmaking zelve niet, waarvan de Schrift spreekt.
- Christus heeft indertijd dadelijk voor alle zonden voldaan, en hun de zaligheid verworven, en is daarop gerechtvaardigd in den Geest; dus ziet God Zijn kinderen aan in Hem; maar dat is ook de rechtvaardigmaking niet.
- God rechtvaardigt de mens door het geloof; die rechtvaardigmaking is de sententie Gods tot de mens. Deze sententie wordt niet éénmaal uitgesproken op de eerste daad des geloofs, maar geschiedt dikwijls, zo menigmaal de mens de daad des geloofs in Christus tot rechtvaardigmaking oefent; welke niet is een verzekering, dat ze ééns en voor altijd gerechtvaardigd waren, maar een dadelijk en dagelijks vergeven.

XXIX. Dus hebben wij het eerste, namelijk, de verklaring van de natuur der rechtvaardigmaking, afgehandeld. Nu begeben wij ons tot het tweede, welke is de

bescherming van deze waarheid tegen de tegenpartijen; dit zullen wij doen door 't voorstellen en verhandelen van de verschilpunten.

Hier gaat het als met de vossen van Simson, die met de hoofden van elkaar, maar met de staarten aan elkaar waren; hoe verscheiden de partijen ook zijn, en van elkaar aflopen in gevoelen, zo spannen ze toch gelijkelijk aan om de waarheid van de rechtvaardigmaking te bestrijden. Herodes en Pilatus zijn het hier eens tegen Christus. De Socinianen ontkennen alle verdiensten van Christus, en de rechtvaardigmaking des mensen om de gerechtigheid van Christus, en zeggen, dat de mens door zijn eigen gerechtigheid gerechtvaardigd wordt, wel niet door de innerlijke waardigheid der werken, alsof die rechtvaardig verdienen gerechtvaardigd te worden, maar door acceptatie, dat is, *genadige schatting*, een gedeelte voor vol en 't geheel aannemende, en dat de mens eerst in zijn dood gerechtvaardigd wordt, wanneer hij van alle kwaad bevrijd wordt en het eeuwige leven verkrijgt. Deze dwaling is in 't brede weerlegd, hfdst 17 en 27.

XXX. De Papisten kennen eigenlijk geen *rechtvaardigmaking*, maar verstaan daardoor instorting van heiligheid en de voortgang in de heiligmaking, 't welk wij boven hebben weerlegd, maar zij spreken evenwel van vergeving der zonden, alsmede van verdiensten der werken, waardoor ze van de tijdelijke straffen verlost worden en de zaligheid bekomen.

De vraag is: Of de mens door God, de rechtvaardige Rechter, in Zijn rechtvaardig oordeel kan gerechtvaardigd, dat is, vrijgesproken worden van schuld en straf, en een erfgenaam van het eeuwige leven, verklaard kan worden door inklevende gerechtigheid, door zijn lijden en zijn goede werken?

De Papisten zeggen: ja, wij: nee.

Zij stellen de rechtvaardigmaking in de vergeving der zonden en in de vernieuwing des levens.

- (a) *Van de vergeving der zonden* zeggen zij, dat Christus door zijn lijden en sterven genoegzaam voldaan heeft voor alle mensen, en krachtadig voor alle zonden en straffen, zo tijdelijke als eeuwige, die vóór de doop geschied zijn, en door de kracht van de doop ganselijk worden weggenomen; dat Christus krachtadig voor de schuld en eeuwige straf, niet tijdelijk, voldaan heeft voor de dadelijke zonden der boetvaardigen en volstandigen; maar dat zij zelf voor de tijdelijke straffen der zonden, die na de doop geschied zijn, moeten voldoen door verbrijzeling des harten, belijdenis des monds en voldoening der werken, en zo zij te kort komen in dit leven, dat ze dan moeten voldoen ná dit leven in het vagevuur, en ook te hulpe kunnen gekomen worden door de verdiensten der overvloedige werken der heiligen. Zodat zij voor de tijdelijke straffen zelf moeten voldoen, en door hun goede werken de hemel moeten verdienen, en zo uit de werken gerechtvaardigd worden.
- (b) *De vernieuwing des levens*, zeggen ze, heeft Christus verworven voor allen, die uit hun eigen krachten en vrije wil meewerken en zich bekeren, en spreken het *anathema* uit over degenen, welke zeggen dat de mens alleen door de gerechtigheid van Christus gerechtvaardigd wordt. De rechtvaardigmaking onderscheiden ze in rechtvaardigmaking uit de wet en door het Evangelie; hun rechtvaardigmaking noemen ze *Evangelisch*, omdat ze Christus stellen als de oorzaak van vergeving der zonden en van de vernieuwing des levens en der heiligmaking, en zeggen, dat

Christus verdiend heeft dat zij verdienen kunnen, en dus voegen zij de verdiensten van Christus en hun eigene werken samen als oorzaken van de rechtvaardigmaking.

XXXI. Wij zeggen daartegen:

- (a) dat Christus niet voor alle mensen, maar alleen voor de uitverkorenen voldaan heeft, niet alleen voor de zonden, die vóór de doop geschied zijn, maar ook voor alle, die daarna tot aan het einde des levens gedaan worden. Dat Christus voldaan heeft én voor schuld én voor alle straffen, zo tijdelijke als eeuwige, en dat geen straf overblijven kan, als de schuld voldaan is. Dat de mens door zijn lijden, noch door zijn goede werken iets het allerminste verdienen kan. Dat er geen vagevuur is, noch overtollige werken, en de deugden van andere mensen niet kunnen komen op de rekening van anderen. Wij zeggen,
- (b) Dat niemand gerechtvaardigd wordt, of hij wordt ook geheiligd; wij zeggen niet: als wij maar vertrouwen op de gerechtigheid en verdiensten van Christus, dat men dan niet bezorgd behoeft te zijn over de heiligmaking, men leve dan zo als men wil, dat men dan evenwel zalig zal worden dat is de leer der Hervormde (Gereformeerde) Kerk niet. Zij verfoeit zulke taal en zulk een leven, en verklaart dat die zo handelen, en ten einde toe daarin blijven, dat ze nooit zalig zullen worden, dat hun geloof nooit het rechte geloof is geweest, en dat ze nooit deel hebben gehad aan de gerechtigheid van Christus. *Dit is een getrouw woord, en deze dingen wil ik, dat gij ernstelijk bevestigt, opdat degenen, die aan God geloven, zorg dragen om goede werken voor te staan; deze dingen zijn het, die goed en nuttig zijn den mensen, Titus 3: 8.*
- (c) Doch wij zeggen dat de goede werken, hoe nodig en nuttig zij zijn om God te verheerlijken, onze naaste te stichten, zelf verzekerd te worden van de oprechtheid des geloofs, het Evangelie te versieren, en als een weg tot de zaligheid, nochtans niet in aanmerking komen in de rechtvaardigmaking; zodat de goede werken noch alleen, noch als een deel, maar alleen de gerechtigheid van Christus de uitverkorenen van God toegerekend, en van hen door het geloof aangenomen, zijn de verdienende oorzaak van hun rechtvaardigmaking. Dat de mens niet uit de werken gerechtvaardigd wordt, blijkt aldus:

XXXII. 1. Alle werken des mensen worden wel uitdrukkelijk uit de rechtvaardigmaking uitgesloten.

Rom. 3: 20, 28. *Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor Hem . . .* Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.

Rom. 4: 6. *Gelijk ook David de mens zalig spreekt, welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken.*

Gal. 2: 16. *Doch wetende, dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar door het geloof van Jezus Christus, zo hebben wij ook in Christus Jezus geloofd, opdat wij zouden gerechtvaardigd worden uit het geloof van Christus, en niet uit de werken der wet; daarom dan uit de werken der wet geen vlees zal gerechtvaardigd worden.*

Gal. 3: 11. *En dat niemand door de wet gerechtvaardigd wordt voor God is openbaar.* Men kan niet duidelijker en volstrechter de werken uit de rechtvaardigmaking uitsluiten, dan de apostel in deze en in andere plaatsen doet. Doe hierbij al die plaatsen, in welke

alle roem in de rechtvaardigmaking de mens benomen wordt, alsof hij met zijn werken daaraan iets toebracht:

Rom. 3: 27. *Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? der werken? Neen, maar door de wet des geloofs.*

Rom. 4: 2: *Want indien Abraham uit de werken gerechtvaardigd is, zo heeft hij roem, maar niet bij God.*

Uitvlucht 1. In de aangetogen plaatsen wordt niet gesproken van de wet der zeden, zodat dezelfde werken niet worden uitgesloten, maar van de wet der ceremoniën, en dat de werken naar de wet alleen worden uitgesloten.

Antwoord.

- (a) De teksten spreken van alle werken zonder onderscheid; de apostel maakt noch hier, noch elders zulk een onderscheid, zodat die onderscheiding van zelf vervalt.
- (b) Hij spreekt wel uitdrukkelijk van de wet der zeden; want Rom. 3 en 4 spreekt hij van die wet van welke hij zegt, hoofdstuk 3 vers 10-18, *Er is niemand rechtvaardig, ook niet één. Er is niemand die God zoekt. Allen zijn zij afgeweken. Hun keel is een geopend graf. Welker mond is vol van vervloeking. Hun voeten zijn snel om bloed te vergieten. Er is geen vreze Gods voor hun ogen.*

Vers. 19, *Opdat alle mond gestopt worde, en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij.* Alle deze daden hebben opzicht niet op de ceremoniële, maar op de morele wet; dies sluit de apostel uit de rechtvaardigmaking uit alle werken der zedelijke wet. In den brief aan de Galaten wordt mede wel uitdrukkelijk gesproken van de wet der zeden; want hij spreekt van die wet, van welke hij zegt, Gal. 3: 12, *De mens, die deze dingen doet, zal door dezelfde leven,* dat van de wet der ceremoniën op zich zelf, en in de daden, niet gezegd kan worden; maar dit wordt van de zedelijke wet gesproken, welke tegen het Evangelie, tegen het geloof overstaat, zoals in de teksten duidelijk te zien is. Nu, de ceremoniën staan niet tegenover het Evangelie en tegen het geloof, maar zij behoren tot hetzelfde, dewijl Christus in hetzelfde ingewonden was, en door het geloof genuttigd werd. Hij spreekt van die wet, van welke hij zegt hoofdstuk 3: 10, *Want zovelen als er uit de werken der wet zijn, die zijn onder den vloek; want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, enz.*

De apostel trekt aan, Deut. 27: 26, alwaar gesproken wordt van beeldendienst, van vader en moeder te verachten, landpalen te verzetten, blinden te doen dolen, 't recht te buigen, van bloedschanden, van zijn naaste in 't heimelijk te slaan, geschenken te nemen, welke alle zonden zijn tegen de wet der zeden, en niet der ceremoniën; dies sluit de apostel uit de rechtvaardigmaking uit alle werken der morele wet.

Uitvlucht 2. In de aangetogen plaatsen worden uitgesloten al de werken die voor de doop, bekering en geloof geschieden, maar niet die door het geloof in Christus gedaan worden.

Antwoord.

- (a) Dat is maar zeggen; de apostel spreekt zo niet.
- (b) De apostel sluit alle werken uit, en stelt werken en geloof tegen elkaar.

- (c) Hij spreekt tot Joden, die nu in Christus geloofden, en echter uit de werken wilden gerechtvaardigd worden, 't zij alleen, of met het geloof samengevoegd, en die de ceremoniën en de zedelijke wet één achten, en die de ceremoniële daden in hetzelfde opzicht wilden doen als de morele daden, en alzo uit de werken wilden gerechtvaardigd worden; deze daden sluit de apostel uit.
- (d) Abraham, David en Paulus waren bekeerd, en geloofden, nochtans worden hun werken van de rechtvaardigmaking uitgesloten. Van Abraham, ziet Rom. 4: 2; van David, Rom. 4: 6 van Paulus, 1 Kor. 4: 4. Zodat dan ook de werken, uit het geloof gedaan, uitgesloten worden.
- (e) Integendeel de tollenaar, Lukas 18:13, Zachéus, Lukas 19:2; de moordenaar, Lukas 23, werden gerechtvaardigd zonder hun werken, zodat ons bewijs tegen alle tegenspraak in kracht blijft, en alle werken, hoedanig ze ook zijn, van de rechtvaardigmaking worden uitgesloten, en de mens niet uit de werken gerechtvaardigd wordt.

XXXIII. Bewijs. 2. De rechtvaardigmaking geschiedt geheel, en ganselijk alleen door de gerechtigheid van Christus, van God toegerekend, en van de mens door het geloof als eigen aangenomen, zonder enige bijkomende werken des mensen, gelijk in de volgende vraag zal vertoond worden. Dus wordt de mens uit zijn eigene werken niet gerechtvaardigd, noch geheel, dan was Christus niet nodig; noch ten dele, dan was Christus gerechtigheid niet genoegzaam.

XXXIV. Bewijs. 3. De mens wordt *om niet*, uit Gods genade, gesteld tegen de werken, gerechtvaardigd. Rom. 3: 24, *En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing die in Christus Jezus is.* Vers 20 had de apostel alle werken uitgesloten; vers 21, 22 vertoont hij dat er een andere rechtvaardigmaking is dan uit de rechtvaardigheid der wet, namelijk, uit de rechtvaardigheid van Christus, door het geloof aangenomen; vers 23 verklaart hij dat de mens door de zonde verdoemelijk is, en niet in staat is, om uit zich gerechtvaardigd te kunnen worden; daarop toont hij vers 24 dat de rechtvaardigmaking *om niet* (Grieks, te geef) geschiedt, zodat geen verdiensten te pas komen, en uit de genade Gods; genade is niet iets dat in de mens is, en uit genade in hem gelegd is; maar Zijn genade, is de goedgunstigheid Gods, waardoor Hij bewogen is de mensen tegen hun verdiensten een Borg te geven, en door deszelfs verdiensten de mens te rechtvaardigen, en hem alzo te rechtvaardigen door de verlossing, die in Christus Jezus is. Dit *om niet*, dit door Zijn genade, sluit alle werk, alle verdiensten uit, zie dit: Rom. 11: 6. *En indien het door genade is, zo is het niet meer uit de werken, anderszins is de genade geen genade meer; en indien het is uit de werken, zo is het geen genade meer; anderszins is het werk geen werk meer.*

XXXV. Bewijs 4. De mens kan uit zijn werken ganselijk niet gerechtvaardigd worden, want:

- (a) De mens, ofschoon wedergeboren, is gans onvolmaakt, en zondigt dagelijks in velen, met gedachten, woorden en daden. 1 Kon. 8:46; Spr. 20:9 Jak. 3:2. Dus kan hij in zichzelf niet gerechtvaardigd worden, want, Jak. 2:10, *Wie de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen.*
Daarom, hoe zou de mens rechtvaardig zijn bij God? zo hij lust heeft om met Hem te twisten, niet één uit duizend zal hij Hem antwoorden, Job : 2, 3.

Daarom moet ieder bidden: *Ga niet in het gericht met uwen knecht; want niemand, die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn, Ps.143: 2.*

(b) Een iedere daad, zelfs de beste, is aan alle kanten gebrekkelijk 't komt voort uit een onvolmaakt hart, is gebrekkelijk, in geloof, in vrees, in liefde, in oogmerk, zodat alle onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelijc klee, Jesaja 64: 5. Zo is de mens. God, daarentegen, is een rechtvaardig Rechter, wiens oordeel is naar waarheid, en die de schuldige geenszins onschuldig houdt. Derhalve kan de mens uit zijn werken niet gerechtvaardigd worden.

XXXVI. Hiertegen strijdt men met alle macht, om immers des mensen goede werken verdienstelijk te maken, en de rechtvaardigmaking uit de werken te drijven; men brengt daartoe bij deze navolgende tegenwerpingen:

Tegenwerping. 1. De Schrift zegt duidelijk, dat Abraham uit de werken is gerechtvaardigd, daarom kan men dan uit de werken gerechtvaardigd worden. Jak. 2: 44, *Wat nuttigheid is het, mijn broeders, indien iemand zegt, dat hij het geloof heeft, en heeft de werken niet? Kan dat geloof hem zalig maken? Vers 21, Abraham, onze vader, is hij niet uit de werken gerechtvaardigd, als hij Izak, zijn zoon, geofferd heeft op het altaar? Vers 22, Ziet gij wel, dat het geloof mede gewrocht heeft met zijn werken, en het geloof volmaakt is geweest uit de werken? Vers 24, Ziet gij dan nu dat een mens uit de werken gerechtvaardigd wordt, en niet alleenlijk uit het geloof? Vers 25, En desgelijcs ook Rachab, de hoer, is zij niet uit de werken gerechtvaardigd geweest, als zij de gezondenen heeft ontvangen, en door een anderen weg uitgelaten?*

Antwoord. 1. Jakobus zegt dat Abraham uit de werken is gerechtvaardigd; Paulus, Rom. 4: 2-5, zegt ronduit dat Abraham niet uit de werken gerechtvaardigd is, maar uit het geloof. 't Is dezelfde Geest der waarheid, die, én door Paulus, én door Jakobus gesproken heeft, waaruit het zeker is, dat zij niet met elkander strijden, maar hetzelfde zeggen; maar 't is de duisternis des mensen, als men de overeenkomst niet zien kan.

- (a) De Papisten willen beiden verenigen met hunne, buiten Gods Woord en van ons boven weerlegde onderscheiding, van een tweeërlei rechtvaardigmaking, een eerste en tweede; de eerste noemen zij een instorting van genade en vernieuwing, welke van God is zonder de werken, en willen dat Paulus van die spreekt. De tweede noemen ze de toeneming en heiligmaking, en willen dat Jakobus van die spreekt. Doch, dewijl die onderscheiding maar een mensenvond is, als boven is getoond, zo vervalt die vereniging van zelve.
- (b) Hier een vereniging te willen maken door een andere onderscheiding, namelijk, dat Paulus spreekt van de rechtvaardigmaking van *een goddeloze*, en Jakobus van een rechtvaardigmaking van *een wedergeborene*, welke uit hun goede werken is, waardoor ze recht ten leven verkrijgen, is in den grond hetzelfde met die van de Papisten, en zal beneden weerlegd worden.
- (c) Ook is het gevaarlijk, te stellen, dat Jakobus spreekt van een rechtvaardigmaking uit de werken, wel niets verdienende, maar vloeiende uit Gods waarheid en rechtvaardigheid, welke de deugden van de Godzaligen niet anders kan verklaren dan deugden, en een Godzalige niet anders dan een oprechte, dan een Godzalige, en zijn werk in de gelovigen niet anders dan zijn werk. Ook is het tegen de taal van de

Bijbel, die dat nooit rechtvaardigen noemt; ook volloet het deze tekst niet, want het beantwoordt niet Jakobus' oogmerk, 't welk is dat het ware geloof levend is door de goede werken, om de losse mensen te overtuigen, dat hun geloof het zaligmakende niet is.

Als Pinehas werk hem tot rechtvaardigheid wordt toegerekend, Psalm 106:30, dat was niet een rechtvaardigmaking des persoons, maar een verdediging van zijn daad, welke in verscheidene opzichten misduid kon worden, en een verklaring dat die door een bijzondere drift des Geestes geschied was. Matth. 12: 37. Dit zal § 37 beantwoord worden; 1 Joh. 3: 7, spreekt de apostel niet van de rechtvaardigmaking, maar dat hij rechtvaardig, heilig is, die ze doet.

Ook achten wij het de tekst niet genoeg gedaan, als men zegt, dat Paulus spreekt van de rechtvaardigmaking voor God, en Jakobus van de rechtvaardigmaking voor de mensen, of een vertoning uit de werken, dat, hij gerechtvaardigd was uit het geloof.

- c. Maar als men beide de teksten wel inziet, zo spreken ze hetzelfde, namelijk, dat de mens uit het geloof gerechtvaardigd wordt, *maar de tegenpartijen waren verscheiden*. Paulus had te doen met tot het Christendom bekeerde Joden, welke de rechtvaardigmaking uit de wet zochten, 't zij geheel, 't zij samengevoegd met het geloof; tegen dezen beweert hij, dat de rechtvaardigmaking ganselijk niet geschiedt uit de werken, maar alleen uit het geloof, verstaande daardoor onbetwistelijk een waar geloof, *waaruit de rechtvaardige leeft*, Rom. 1: 17. Jakobus had te doen met een deel losse mensen, welke de waarheid toestemden, dat de mens alleen door het geloof, zonder, de werken, gerechtvaardigd wordt; maar welke de waarheid misbruikten, alsof men dan niet behoefde Godzalig te leven en goede werken te betrachten. Dus had Jakobus hen niet te overreden, dat men alleen uit het geloof, zonder de werken der wet, gerechtvaardigd wordt, daar kwamen ze samen in overeen; dit stelt Jakobus duidelijk voor, hoofdstuk 2: 23, *En de Schrift is vervuld geworden, die daar zegt: En Abraham geloofde God, en het is hem tot rechtvaardigheid gerekend*.

Zie daar dezelfde woorden van Paulus en van Jakobus gesproken. Zo zijn ze het dan eens. Maar omdat zij met gans verscheiden tegenpartijen te doen hadden, drongen ze de zaken ook verscheiden aan. Paulus overtuigt zijn tegenpartijen, dat ze af moesten zien van de werken, niet om die niet te doen, maar om daardoor gerechtvaardigd te worden, omdat de mensen alleen door het geloof, zonder de werken, gerechtvaardigd wordt. Jakobus dringt aan op de oefening van de goede werken, die zijn tegenpartijen, als niet nodig, verwierpen en nalieten die te doen, roemende, dat zij het geloof hadden, en dat ze daardoor gerechtvaardigd en zalig zouden worden. Aan deze toont hij, dat zij het ware geloof niet hadden, noch de natuur deszelfs verstonden, maar dat hun geloof, waarop zij roemden, alleen maar was een historisch geloof, 't welk geen deel aan de zaak doet hebben, en een dood geloof was, dewijl het zonder leven en vruchten was, gelijk het geloof der duivelen, die het geloof maar sidderen doet. Hiertegen gaat hij tonen, dat het ware geloof levendig en werkzaam is door de liefde, gehoorzaamheid aan God en goede werken, en dat geen ander dan zulk een geloof tot de zaligheid leidt, zodat men uit zijne werken moet oordelen van het geloof, of men het ware heeft, of niet.

Dit bewijst hij met het voorbeeld van Abraham, en toont, dat Abrahams geloof niet was een enkel toestemmen van de beloften, als waar en zeker, en daarmede gedaan en opgehouden, maar dat zijn belofte doordrong tot gehoorzaamheid aan God, zelfs in het

offeren van zijn zoon Izak, uit welken hem de Messias beloofd was; waarom de apostel zegt: hoofdstuk 2:22: *Ziet gij wel, dat het geloof mede gewrocht heeft met zijn werken, en het geloof volgnaakt is geweest uit de werken?* Hij zegt niet, dat de werken mede wrochten met het geloof, 't welk hij gezegd zou hebben, indien hij der werken enige verdiensten toegeschreven had, en beoogd had te zeggen, dat de mens door de verdiensten der werken gerechtvaardigd moest worden; maar hij zegt, *dat het geloof mede gewrocht heeft met zijn werken*; zo krachtig was zijn geloof, dat uit Izak de Christus zou voortkomen, dat hij wederom levend zou worden, schoon hij hem offerde, en dat geloof zette hem aan om God te gehoorzamen, en dat geloof oefende hij in 't werk van offeren. En dat geloof eteleiothee is voleindigd, uitgevoerd, volvoerd, ten einde gebracht, en alzo volmaakt geweest uit de werken van het offeren.

Waaruit blijkt, dat het ware geloof werkzaam is tot Godzaligheid, en ofschoon het alleen een middel is, waardoor de mens gerechtvaardigd wordt, dat het nochtans niet alleen is, maar vergezelschap met de werken, *als deszelfs gevolg*, gelijk hij dat toont, hoofdstuk 2: 24. *Ziet gij dan nu dat een mens uit de werken gerechtvaardigd wordt, en niet alleenlijk uit het geloof?* Hier voegt de apostel geloof en werken samen, en verklaart, dat de mens uit het geloof gerechtvaardigd wordt, doch niet alleenlijk, alsof het alleen was, maar ook uit de werken, die het geloof vergezelschappen, dat zooveel is, als uit een werkzaam geloof.

Deze samenvoeging van geloof en werken geschiedt niet als van twee collaterale, dat is naast elkaar gaande, tot uitvoering van een en 't zelfde werk, alsof ieder voor een gedeelte samenkwam tot de rechtvaardigmaking. Veel minder alsof beide, en ieder, de oorzaak waren van de rechtvaardigmaking; want dat is zelfs 't geloof niet, dat maar in de rechtvaardigmaking te pas komt, als een middel de gerechtigheid van Christus aannemende. En dat de werken de oorzaak der rechtvaardigmaking niet zijn, hebben wij boven met vier bewijsredenen bevestigd, en de apostel Paulus spreekt dit ronduit tegen, ook in den persoon van Abraham, en 't is ook de beoging des apostels Jakobus niet, die beoogt, dat het geloof, waardoor de mens gerechtvaardigd wordt, een levend en werkzaam geloof is; maar geloof en werken worden, vers. 24, samengevoegd, als oorzaak en gevolg, met dat oogmerk, om uit het gevolg te tonen de rechte natuur van de oorzaak: *het geloof*.

Als Jakobus dan zegt, dat Abraham, dat Rachab, dat de mens uit de werken gerechtvaardigd wordt, zo stelt hij de werken niet alleen, en op zichzelf, maar als een gevolg samengevoegd met het geloof, dezelve oorzaak, en in die samenvoeging der rechtvaardigmaking het geloof toeschrijvende, vers. 23, en de werken als vruchten van het geloof, en als een bewijs van het ware geloof stellende, zo noemt hij het gevolg, en verstaat daardoor de altijd samengaande oorzaak. 't Is zoveel als, *gerechtvaardigd te worden door een levend en vruchten voortbrengend geloof*.

XXXVII. Tegenwerping 2. Matth.12:37, *Uit uw woorden zult gij gerechtvaardigd worden, en uit uw woorden zult gij veroordeeld worden.*

Antwoord.

- (a) Deze tekst is tegen de partijen; want hier blijkt, dat rechtvaardigen een gerichtszaak is, en tegenover verdoemen staat, en alzo vrijspreken betekent.
- (b) Deze tekst spreekt niet van het werk Gods nevens de mens, maar van 't werk des mensen nevens anderen. *Uit den overvloed des harten spreekt de mond; door de*

woorden openbaart zich wat in het hart is; een goed mens brengt goede dingen voort uit den goeden schat zijns harten, en een boos mens boze; daarnaar oordeelt de ene mens den anderen, en verklaart hem goed of kwaad, rechtvaardigt of veroordeelt hem. Dus dient deze plaats niet voor hun gevoelen.

XXXVIII. Tegenwerping 3. Hebr. 13:16, *Vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet; want aan zodanige offeranden heeft God een welbehagen.* De bekende Latijnse vertaling zet het Griekse woord *euaresteitai* over als *proinereri*, verdienen; daar vandaan komt dat ze deze plaats bijbrengen voor de verdiensten der werken.

Antwoord.

Maar omdat hun taalkundigen daarover zichzelf nu zich schamen, omdat het te tastbare misslag is, is er geen antwoord nodig. Het woord betekent *behagen hebben*. Dat omhelzen wij ganselijk, dat de goede werken God behagen; maar dat ze bij God iets verdienen, dat ontkennen wij, en deze tekst dient hen niet voor bewijs.

XXXIX. Tegenwerping. 4. De gelovigen verkrijgen het eeuwige leven, omdat zij het waardig zijn, dus worden ze uit de werken gerechtvaardigd. Zie Openb. 3: 4, *Zij zullen met Mij wandelen in witte klederen, overmits zij het waardig zijn.*

Antwoord.

De waardigheid van een persoon is iets anders dan de waardigheid van een werk; hun werk is niet waardig, 't is onvolmaakt, ook het beste, als boven is getoond, en zij zijn also onnutte dienstknechten; maar de gelovigen zelf zijn waarlijk waardig met Christus in witte klederen te wandelen, omdat zij in Christus rechtvaardig zijn, die voor hen het recht tot het eeuwige leven verworven heeft. Zij zullen wandelen in witte klederen. *De klederen zijn wit gemaakt in het bloed des Lams*, Openb. 7:14. En zijn de rechtvaardigmaking der heiligen, Openb. 19:8. Hier vandaan kwam hun waardigheid, en niet uit hun werken.

XL. Tegenwerping. 5. De vergelding geschiedt naar de werken, dus wordt de mens uit de werken gerechtvaardigd. Ziet Matth. 16: 27, *Alsdan zal Hij een iegelijk vergelden naar zijn doen.* Rom.2:6, *Welke een iegelijk vergelden zal naar zijne werken.* 2 Kor. 5: 10; Openb. 2: 23; Openb. 20:12.

Antwoord.

Deze plaatsen wijzen aan de hoedanigheden en 't onderscheid van de personen, die goed of kwaad vergolden zal worden; maar zij spreken niet van de oorzaken, waarom het dezen wel, en anderen kwalijk zal gaan. Die goed gedaan en Godzalig geleefd hebben, zullen zalig worden, maar die goddeloos geleefd hebben, die zullen verdoemd worden. Daarom staat er niet: een iegelijk zal vergolden worden *om* zijn werken maar *naar* zijn werken; hoewel der godlozen werken de oorzaak zijn van hun verderf.

Men mocht zeggen: *De goddelozen worden verdoemd om hun werken, en hun werken verdienen de verdoemenis, zo dan ook de goede werken de hemel.*

Antwoord. Dat volgt niet, omdat de tegenstelling niet volkomen is. Der goddeloze werken zijn zondig, der Godzalige werken zijn onvolkomen. En ook is er onderscheid tussen straf en beloning; al wat de dood verdient, het tegendeel daarvan verdient daarom het tegenovergestelde goed niet; die een doodslag doet, verdient de dood, maar die geen doodslag doet verdient daarom niet in 't leven te blijven; en ook tussen goddeloosheid en de verdoemenis is een evenredigheid, maar tussen de goede werken en de zaligheid is geen evenredigheid; daarom kan men uit het ene geen besluit maken tot het andere.

XLI. Tegenwerping. 6. De vergelding geschiedt om de goede werken, zo dan ook de rechtvaardigmaking. Ziet dit: Matth. 25: 34, 35, *Beërft dat koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld. Want Ik ben hongerig geweest, en bij hebt Mij te eten gegeven.* Lukas 7: 47, *Daarom zeg Ik u: hare zonden zijn haar vergeven die vele waren; want zij heeft veel liefgehad.*

Antwoord. 1.

- (a) In Matth. 25: 34, 35 staat niet dat de mens om zijn goede werken, als verdienende oorzaken de hemel ontvangt.
- (b) Het woordje *want* geeft zulks niet te kennen; want het betekent zowel een blijk, teken, bewijs, als een oorzaak. Zie dit: Matth. 16: 2 *Schoon weder, want de hemel is rood.* 1 Kor. 10: 5. *Maar in het meerder deel van hen heeft God geen welgevallen gehad; want zij zijn in de woestijn ter neergeslagen.*
- (c) Dat het woordje *want* in deze plaats niet de oorzaak, maar een blijk, een bewijs betekent, is klaar uit den tekst zelf. Hier wordt uitdrukkelijk gezegd, dat de hemel niet als een verdienend loon, maar als een erfenis gegeven wordt beërft. Dat de hemel gegeven wordt aan de gezegenden, dat is uitverkorenen, Efëze 1: 3, wien zij van eeuwigheid toegelegd was; dat deze erfenis voor hen bereid was, eer zij geboren waren, ja van de grondlegging der wereld.
Dat nu een erfenis is, dat door zegening iemand is toegelegd, dat al duizenden van jaren, voor dat men was, bereid is, dat sluit alle verdiensten uit. Daarom vertoont de Heere Jezus, vers 35, wie deze gezegenden en erfgenamen zijn, en waaruit zulks blijkt; namelijk: *aan degenen, die in Christus geloofd hebben, en wier geloof werkzaam is geweest door de liefde tot Christus aan de gelovigen*, vers 40.

2. De tekst Lukas 7: 47, zegt ook niet, dat de vrouw vergeving der zonden ontvangen heeft om haar goede werken. Het woord *want* is hier ook een blijk niet een oorzaak. De vergeving der zonden wordt hier niet de liefde, maar het geloof toegeschreven, vers 50, *Uw geloof heeft u behouden.* De liefde komt hier voor als een blijk en bewijs van het geloof, welks natuur is door de liefde werkzaam te zijn, Gal. 5:6. Dit blijkt ook uit het oogmerk van de Heere Jezus, 't welk is te tonen, wie meest behoort lief te hebben, dien vele of weinige zonden vergeven zijn. Simon antwoordt: *die veel vergeven zijn.* De Heere Jezus keurt dat goed dat toont, dat de vergeving van zonden vooruitgesneld wordt daar eerst te zijn, en dat de liefde daaruit vloeit, en niet als een oorzaak voorgaat; en dat men dienvolgens uit de grootheid der liefde besluiten mag de vergeving veler zonden. Dit past de Heere Jezus toe op de vrouw, dat haar dan vele zonden moesten vergeven zijn, want zij had veel lief. En zo werd de gedachte van de Farizeeër, die Hem genodigd had, beantwoord, en dat Christus waarlijk een profeet was, én dat hij geen reden had zich te verwonderen, dat Hij toeliet, dat de grote zondares Hem aanraakte, dewijl haar

al hare vele zonden vergeven waren; en de aanraking uit geestelijke liefde tot dankbaarheid voortkwam.

XLII. Tegenwerping. 7. De goede werken verdienen loon, en loon volgens de rechtvaardigheid Gods. Dus wordt de mens uit de werken gerechtvaardigd. Zie dit: Gen. 15: 1, *Ik ben u een schild, uw loon zeer groot.* 2 Kron. 15: 7, *Daar is loon naar uw werk.* Psalm 19: 12, *In het houden van die is grote loon.* Matth. 5: 12, *Uw loon is groot in de hemelen.* 1 Kor. 3: 14, *Zo iemands werk blijft, dat hij daarop gebouwd heeft, die zal loon ontvangen.*

Antwoord. Dat God de goede werken beloont, is zeker, en dat wij de beloning in 't oog moeten hebben, en mede daardoor bewogen moeten worden tot het doen van goede werken, blijkt niet alleen uit al de teksten waarin God de beloften van beloning doet, maar ook uit het voorbeeld van Christus; *welke voor de vreugde, die Hem was voorgesteld, het kruis heeft verdragen*, Hebr. 9: 2; *en van Mozes, welke op de vergelding des loons zag*, Hebr. 11: 26. Maar dat wij door de goede werken loon verdienen, dat ontkennen wij; want dat staat nergens in Gods Woord, én de onnutheid, als wij alles gedaan hadden, én de onvolmaaktheid der werken, én de giften spreken dat tegen. Het woord *loon* geeft geen verdiensten te kennen.

Want er is niet alleen loon naar verdiensten en schuld; maar daar is ook een loon, dat uit genade en goedgunstigheid gegeven wordt. Loon betekent een enkele gift zonder opzicht op enig werk, Psalm 127:3. Zie dit Ezech. 29: 13-20, waar God Nebukadnézar de koning van Babel, voor de uitroeiing van Tyrus, Egypte tot een loon belooft. Nu is 't zeker, dat een ongelovige en goddeloze, gelijk Nebukadnézar was, voor zijn goddeloze daden, die hij gepleegd had aan Tyrus, - want hij deed het niet om Gode een dienst te doen - geen loon verdienen kon bij God; maar 't loon wordt hem enkel uit de goedgunstigheid toegevoegd. Zie ook Rom. 4: 4, *Degene, die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar schuld.*

Zo is er dan een loon naar genade. Ziet ook Matth. 20: 8. *Geeft hun het loon, beginnende van de laatsten tot de eersten. Die maar één uur gearbeid hadden, ontvingen tot loon zo veel als die den gehelen dag gearbeid hadden.* Dat loon nu werd hun niet gegeven naar verdiensten, 't welk de anderen erkenden en daarom murmureerden, maar naar gunst, 't welk niet alleen uit de zaak zelve blijkt, maar ook uit vers 15. Is uw oog boos, omdat Ik goed ben? Alle de tegengeworpen teksten spreken van loon uit genade en niet van loon uit verdiensten; want werken kunnen niet verdienen.

Aanhouding. Het loon wordt gegeven naar de rechtvaardigheid Gods, dus is 't een verdienend loon. Ziet 2 Thess. 1: 6, 7, *Alzo het recht is bij God verdrukking te vergelden den genen, die u verdrukken; en u, die verdrukt wordt, verkwikking met ons.* 2 Tim. 4: 8, *Welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal.* Hebr. 6: 10, *God is niet onrechtvaardig, dat Hij uw werk zou vergeten, en den arbeid der liefde.*

Antwoord.

- (a) Dat zij de kroon der zaligheid krijgen door de rechtvaardigheid Gods, doch niet om hun werk; maar omdat de Borg die voor hen verdiend heeft.
- (b) 't Is ook rechtvaardigheid, dat God Zijn erfgenamen *op*, niet *om* hun werken verkwikt, dewijl Hij zulks beloofd had; beloften te houden is rechtvaardigheid.

XLIII. Tegenwerping. 8. Titus 3: 8, *Deze dingen zijn het, die goed en nuttig zijn den mensen.*

Antwoord. Er zijn verscheiden einden en opzichten van een zaak, zo zijn ook de goede werken nuttig tot verheerlijking van God, tot stichting van zijn naaste, tot zijn eigen vrede der consciëntie, tot verzekering van de waarheid des geloofs, en om door die van God verordineerden weg ten hemel in te gaan; daarom kan men uit de nuttigheid der goede werken niet besluiten de verdiensten dezelve, en de rechtvaardigmaking uit dezelve.

XLIV. Tegenwerping. 9. David begeert meermalen gericht te worden naar zijn gerechtigheid, dies kan men uit de werken gerechtvaardigd worden. Psalm 7: 9, *Richt mij, Heere! Naar mijne gerechtigheid, en naar mijne oprechtheid die bij mij is.* Psalm 17:1, *Hoor de gerechtigheid.* Psalm 18: 21, *De Heere vergold mij naar mijne gerechtigheid.*

Antwoord.

(a) Hij zegt niet, om, maar naar mijne gerechtigheid.

(b) Er is een gerechtigheid des persoons door zijn volmaaktheid en heiligheid in gestalte en daden; maar zo *zal niemand, die leeft, voor zijn aangezicht rechtvaardig zijn*, Psalm 143: 1. En er is een rechtvaardigheid der zaken; en zo kan iemand volkomen onschuldig zijn in een zaak, waarmede hij beschuldigd wordt; die plaatsen spreken van 't laatste en niet van 't eerste.

Dus hebben wij dit hoofdpunt van den Christelijke godsdienst bevestigd, en de beschrijving weerlegd waardoor de waarheid te klaarder blijkt.

XLV. Hierover is nog een verschil, 't welk wel wat anders schijnt, maar in den grond bijna hetzelfde is, namelijk: Of men niet een tweërlei rechtvaardigmaking kon stellen, de één van een uitverkorene als goddeloos, de andere van een uitverkorene als Godzalig? De rechtvaardigmaking *van een goddeloze* stelt men in de vergeving der zonden door het lijden van Christus, welke de mens deelachtig wordt door het geloof in Hem. De rechtvaardigmaking *van een Godzalige*, zegt men te geschieden uit de betrachting der goede werken, wel niet naar de wet der natuur, of naar de ceremoniële wet, maar naar de wet en de geboden van Christus, waardoor de mens recht tot het eeuwige leven verkrijgt, en verklaard wordt een erfgenaam van hetzelfde te zijn.

Wij ontkennen deze stelling vlak uit, onze ontkenning bewijzen wij aldus:

XLVI. 1. Uit de bovengestelde bewijzen tegen de Papisten, dat de rechtvaardigmaking niet geschiedt uit de werken.

2. Christus als Borg Zich stellende onder de wet, en die volkomen volbrengende, heeft de Zijnen daardoor volkomen recht verkregen ten eeuwige leven, gelijk bewezen is. Dies verkrijgt de mens door zijne werken het recht tot hetzelfde niet, anders was Christus geen volkomen Zaligmaker; maar had Hem te danken voor het minste, namelijk, voor de vrijmaking van schuld en straf, maar niet voor de zaligheid, daarvoor had men zichzelf te danken.

Zegt men: "Christus komt alle roem toe, ook voor onze zaligheid, dewijl de inklevende gerechtigheid en de goede werken van Christus voortkomen en door Christus kracht geschieden."

Antwoord.

- (a) Wat is dit anders dan de Roomse stelling: Christus heeft verdiend, dat wij verdienen kunnen. 't Is waar, Christus komt de eer toe én van verlossing van schuld en straf, én ook van verkrijging van recht tot het eeuwige leven, én ook van onze heiligmaking; maar niet om door de inklevende heiligheid iemand te rechtvaardigen, dat is nóch het oogmerk, waartoe God ons heiligt, nóch het oogmerk van een Godzalige, noch het einde des werks; omdat het met vele zondigheden bezoedeld is.
- (b) Als men zegt dat men door zijn goede werken recht ten eeuwigen leven krijgt, en in de rechtvaardigmaking uit de werken dat recht toegewezen wordt, dat zou dan evenwel van de mens zijn, en daarvoor had hij dan zichzelf te danken, die de goede werken gedaan had; 't welk is tegen de Schrift en belijdenis der Gereformeerde Kerk.

3. De rechtvaardigmaking is een gerichtswerk van God als rechtvaardig Rechter en bestaat in deze beide zaken, te weten: vrij verklaren van schuld en straf, en het recht toewijzen ten eeuwigen leven.

- (a) zo is Christus gerechtigheid alleen niet de oorzaak van des mensen rechtvaardigmaking; maar Christus lijden en des mensen werken worden samengevoegd, en de rechtvaardigmaking geschiedt door die beide. Zo is dan Christus geen volkomen Zaligmaker.
- (b) 't Is onmogelijk, dat des mensen werken enigszins zouden te pas kunnen komen in de rechtvaardigmaking, omdat alles daar rechtvaardigheid is, en alles volmaakt moet zijn, en des mensen werken onvolmaakt zijn.

Zegt men:

- (1) God neemt ze voor genoegzaam aan.

Antwoord. Dat is noch waarheid, noch rechtvaardigheid, en daarom verre van den rechtvaardigen God.

- (2) Christus bedekt de onvolmaaktheden.

Antwoord. Waardoor? Niet door zijn lijden, want dat maakt vrij van schuld en straf. zo door Zijne heiligheid, zo moet dan Christus dadelijke gehoorzaamheid daarbij komen: en hoe komt die daarbij. Als een deel, vervullende alleen dat de mens te kort komt? zo is Hij geen volkomen Zaligmaker, en niet alleen de oorzaak van rechtvaardigmaking. En ook dan blijft datgene, wat de mens daarbij doet, in zichzelf altijd onvolmaakt, en zo kan het niet bestaan noch te pas komen in de rechtvaardigmaking.

4. De rechtvaardigmaking geschiedt alleen door het geloof, als een middel, de actieve en passieve gerechtigheid van Christus, als de Zijne, aannemende, Rom. 3: 20, 28. Nu, geloof sluit alle werken uit, en staat recht tegen werken over, Rom. 2 : 6, Filip. 3: 9.

Uitvlucht. De werken der zedelijke en ceremoniële wet worden uitgesloten ; maar niet de Evangelische.

Antwoord. De Schrift kent geen Evangelische geboden.¹ De volmaakte Wet der Tien geboden is de wet der liefde, en is de gelovigen gegeven tot een regel des levens, om naar dezelve door vereniging met Christus te wandelen.

XLVII. Al wat men voor dit dwalend gevoelen inbrengen kan, is tevoren reeds beantwoord.

(1) Rom. 3 en 4 spreekt de apostel van de wet der ceremoniën, en niet van de Wet der tien geboden. 't Tegendeel is getoond.

(2) Jak. 2: 14, 22, 25. Zie het antwoord.

(3) Matth. 12: 37.

(4) Psalm 106: 30, 31. Ziet mede boven § 17-26.

XLVIII. Van de verdienende oorzaak der rechtvaardigmaking gaan wij over tot het middel derzelve, 't welk is het geloof.

Vraag. Hoe het geloof in de Rechtvaardigmaking aangemerkt moet worden? Of, als een werk en also als de verdienende oorzaak? Of als de grond en de reden, waarom God de mens rechtvaardigt? Of als een middel, aannemende de gerechtigheid van Christus?

De Papisten, Socinianen en Remonstranten, waarbij zich doorgaans de Mennisten voegen, zeggen het eerste, en hebben allen een verkeerde opvatting van het geloof, dat stellende, niet als een aanneming van Christus verdiensten, maar in de liefde en gehoorzaamheid der geboden, waarvan hoofdstuk 32 wijdlopij is gesproken.

- De Papisten zeggen, dat het geloof bestaat in de liefde, en dat het de mens in staat stelt ongerechtigheid te doen, dezelve begint en verdient, en also een deel is van de gerechtigheid zelve, en dat de mens also uit het geloof gerechtvaardigd wordt.
- De Socinianen, ontkennende alle voldoening van Christus, stellen de daad des geloofs niet als de gerechtigheid van Christus aannemende, maar als een deugd, als de oorzaak van de rechtvaardigmaking; wel niet, dat het geloof door de inwendige waardigheid kracht heeft ten eeuwigen leven, maar door een genadige schatting, een deel voor vol aannemende.
- De Remonstranten zeggen, dat Christus door Zijn lijden en sterven voldaan heeft aan de rechtvaardigheid Gods voor het gehele menselijke geslacht, en dat bij God in staat gesteld heeft, om met den mens, nopens het verkrijgen der zaligheid, te kunnen handelen naar zijn welgevallen, en dat God, in plaats van de volmaakte gehoorzaamheid der wet, het geloof gesteld heeft, niet als een middel, aannemende de gerechtigheid van Christus; maar als een daad van gehoorzaamheid, en dat de mens daaruit gerechtvaardigd wordt, en het eeuwige leven verkrijgt.

Wij ontkennen dat alles, en zeggen, dat liet geloof in de rechtvaardigmaking te pas komt, niet als een werk, maar als een middel, aannemende en eigenende de volmaakte passieve en actieve gerechtigheid van Christus. Dit blijkt aldus:

¹ Brakel bedoelt dat er geen Evangelische geboden zijn die meewerken in het stuk van rechtvaardigmaking. Het voorschrift voor de heiligmaking kent juist alleen maar Evangelische geboden.

XLIX. 1. Eerste Bewijs. Indien de mens door het geloof, als een werk, gerechtvaardigd werd,

- (a) dan werd de mens uit de werken gerechtvaardigd, 't welk wij in 't brede hebben weerlegd, tegelijk met de exceptie dat het een Evangelisch werk is.
- (b) Dan zou het oordeel Gods niet naar waarheid en rechtvaardigheid zijn; want het geloof is onvolmaakt.
- (c) De gerechtigheid van Christus alleen is de oorzaak van des mensen rechtvaardigmaking, zo kan dan het geloof, als een werk aangemerkt, het niet zijn.
- (d) Als de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, dan wordt alle roem uitgesloten. Rom. 2:27, *Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? Der werken? Neen, maar door de wet des geloofs.* Indien nu de mens door het geloof, als een werk, 't welk uit eigen vrije wil en krachten, naar hun zeggen, voortkomt, gerechtvaardigd werd, dan was de roem niet uitgesloten; want de mens had dan iets dat van zijn eigen goedheid voortkwam, 't welk hier uitdrukkelijk wordt uitgesloten met alle werken, van hoedanig een natuur ze ook zijn.
- (e) De uitdrukkelijke tegenstelling tussen werk en geloof kon geen plaats hebben, als geloof als een werk in dit geval aangemerkt werd; want dan moest ten uiterste werk tegen werk gesteld worden. Nu wordt het geloof gedurig in de Brief aan de Romeinen en aan de Galaten tegenover werk gesteld; dus komt geloof niet in opzichte als een werk voor.
- (f) Dan kon de mens gezegd worden om het geloof gerechtvaardigd te worden: daar nochtans de Schrift nooit zegt, dat de mens om het geloof gerechtvaardigd wordt, maar altijd door en uit het geloof. Uit dit alles blijkt klaar, dat het geloof in deze zaak niet kan aangemerkt worden als een werk; maar dat het als een middel hier te pas komt, en niet is de verdienende oorzaak, grond eis reden van de rechtvaardigmaking.

L. 2. Tweede Bewijs. De Schrift zegt duidelijk, dat het geloof hier werkt als een middel, en dat de mens daardoor Christus gerechtigheid aannemende, gerechtvaardigd wordt. Rom. 3: 25, *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.* Efëze 2: 8, *Uit genade zijdt gij zalig geworden door het geloof* Gal. 2: 16, *Opdat wij zouden gerechtvaardigd worden uit het geloof in Christus, en niet uit de werken der wet.*

Er zijn maar twee wegen, door welke de mens gerechtvaardigd zou moeten worden; of door zijn eigen werken, en alzo door het verbond der werken; of door het geloof, en alzo door het verbond der genade: deze twee kunnen niet samenkomen, het ene eist volkomen gerechtigheid in zichzelf, het andere in een Borg, welke alleen door het geloof aangenomen en geëigend wordt. Het een sluit het ander uit, Rom. 10: 5, 6. 't Is onweerlegbaar dat Paulus een gedurige tegenstelling maakt tussen het geloof en de werken der wet.

Zegt men, *niet des Evangelies?*

Wij antwoorden, daar zijn geen Evangelische werken; zo zij er waren, zo moest er ook een Evangelische wet zijn; en zo worden dan evenwel geloof en werken tegen elkander over gesteld, en blijvende in de tegenstelling, zo verwerpt de apostel de rechtvaardigmaking uit de werken, en stelt vast de rechtvaardigmaking uit het geloof. Dus kan het geloof niet aangemerkt worden als een werk; maar moet aangemerkt worden als een middel.

LI. 3. Derde Bewijs. De natuur des geloofs bestaat in 't aannemen van Christus tot rechtvaardigmaking, in toevlucht nemen, zich Hem toe te vertrouwen tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en heerlijkmaking, op Hem te vertrouwen, op Hem te leunen. Ziet dit breedvoerig vertoond, hoofdstuk 32. Derhalve moet het geloof aangemerkt worden als een middel, en niet als een werk, de gerechtigheid van de Heere Jezus aannemende tot zijn gerechtigheid.

LII. Het voornaamste dat men hiertegen inbrengen kan, is Rom. 4: 3, *En Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid*. Gen. 15:6, Gal.3:6, Jak. 2:23. Dus is het geloof zelf des mensen gerechtigheid, en het komt in de rechtvaardigmaking voor als een werk en niet als een middel, Christus' gerechtigheid aannemende.

Antwoord.

- (a) De tekst zelf spreekt dit tegen; want die sluit allen roem uit, en zo alle werk.
- (b) Hij zegt dat Abraham niet uit de werken gerechtvaardigd is, maar uit het geloof; zo kan dan het geloof niet als een werk aangemerkt worden. 't Geloof is wel een werk, 't geloof is wel het beginsel, werkende heiligheid, maar dat is het verschil niet; maar of in de rechtvaardigmaking het geloof als een deugd, als een werk, in aanmerking komt, en de stof, de grond en de reden is waarom de mens gerechtvaardigd wordt; dat ontkent de Schrift van Abraham, en van alle mensen. Toerekenen is iets op iemands rekening stellen, 't welk zijn eigen werk niet was, en tegenover al zijn werk staat, 't welk is de gerechtigheid van Christus, door het geloof aangenomen. Rom. 4 : 4-6, Rom. 5: 19, 2 Kor. 5: 21.

Aanhouding van de tegenwerping. "De woorden zijn klaar en eenvoudig: 't geloof zelf wordt abraham toegerekend; dus kan men daardoor niet verstaan eens anders werk en verdiensten, en 't geloof als een middel eens anders gerechtigheid aannemende."

Antwoord.

't Is de stijl van Gods Woord, het effect, het gewrocht te noemen, en het middel daardoor te verstaan. Zo wordt het Evangelie genoemd *een kracht Gods tot zaligheid*, Rom. 1: 16. De kennis, *het eeuwige leven*, Joh. 17: 3 't Gebod, *het leven* Joh. 12: 50. Zo wordt ook hier 't middel genoemd, en daardoor wordt verstaan, 't geen het aannam; namelijk, *de gerechtigheid van Christus*. God beloofde Abraham de Zaligmaker, en dat die uit hem door Izak zou voortkomen: Abraham geloofde die belofte, nam die woorden niet alleen als waarheid aan, maar drong met dat geloof door tot die belofte zaak, de Zaligmaker, en zo door dat geloof verenigd zijnde met de zaak, met de Zaligmaker, rekende God hem de aangenomen gerechtigheid toe. 't Geloof kan niet begrepen worden, dan als verenigd met hetgeen het aanneemt, omdat haar aard bestaat in aannemen. Als dan het geloof Abraham toegerekend wordt, zo wordt het aangemerkt als verenigd met wat het aangenomen heeft, namelijk, de gerechtigheid van de Heere Jezus Christus, waarvan de kracht van rechtvaardigmaking kwam.

LIII. Van het middel gaan wij voort tot *de tijd* van de rechtvaardigmaking, waarover deze vraag is: Of de rechtvaardigmaking maar eens, en dat van eeuwigheid, of in de dood van Christus, of in de eerste vaststelling dat Christus zijn Zaligmaker is, geschiedt?

Eer wij op deze vraag antwoorden, zullen wij eerst ons gevoelen in enige stellingen klaar voorstellen; en dan zullen wij tonen het gevoelen van de zogenoemde Hebreëen.

Wij zeggen:

1. In de rechtvaardigmaking komt God voor als rechtvaardigende, en de mens, als gerechtvaardigd wordende; zodat rechtvaardigmaking is een uitspraak van sententie, niet alleen over de mens, maar ook tot de mens. Zodat men diezelfde daad van rechtvaardigen aanmerken kan, of aan de zijde Gods, hoe God ze doet, óf aan de zijde des mensen, boe zij ze ontvangt. Als men ze aan de zijde Gods aanmerkt, dan wordt ze genoemd *Justificatio activa*, de dadelijke rechtvaardigmaking; als men ze aanmerkt aan de zijde des mensen, dan wordt ze genoemd *Justificatio passiva*, de lijdelijke rechtvaardigmaking. 't Is een en dezelfde daad; 't onderscheid is alleen in het opzicht, hoe ze gedaan, of hoe ze ontvangen wordt; dus kan men ze niet van elkaar scheiden; waar de actieve is, daar is ook de passieve, en wederom waar de passieve is, daar is ook de actieve.

2. Vóór de schepping, eer dat de uitverkorenen waren; van eeuwigheid heeft God voorgenomen de uitverkorenen, om de verdiensten van Christus door het geloof aangenomen, in hunnen tijd te rechtvaardigen. Zie 2 Tim. 1: 9 ... *naar Zijn Eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus, voor de tijden der eeuwen*. Efëze 1: 5. *Die ons tevoren verordineerd heeft, tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in Zich zelf, naar het welbehagen van Zijn wil*. Dit voornemen is de rechtvaardigmaking niet; want voornemen verschilt van uitwerking, 't welk wij terstond zullen tonen.

3. De mens gezondigd hebbende, zo stelde de Heere Jezus, uit kracht van het verbond der verlossing Zich in als overnemende Borg, en nam de schuld als eigen van hen af op Zich, om op de bestemden tijd te voldoen, gelijk Hij ze volkomen voldaan heeft, en hun recht tot het eeuwige leven heeft verworven, 't welk volbracht hebbende, *zo is Hij gerechtvaardigd in den Geest*, 1 Tim. 3: 16. Dat is: God verklaarde Hem voldaan te hebben, dat Hij niet meer te lijden en te gehoorzamen had, tot voldoening aan Zijn gerechtigheid voor de uitverkorenen; dus zijn hun zonden tussen de Vader en de Borg voldaan, en 't recht ten leven verworven. Christus nu gerechtvaardigd zijnde, zo zijn al de uitverkorenen mede in Hem virtualiter, *in deugd (waarde) en kracht* gerechtvaardigd, eigenlijk *verzoend*; maar nog niet actualiter, *dadelijk*; want zij leefden nog niet. 't Eerste is de rechtvaardigmaking niet, waarvan de Schrift spreekt, maar 't tweede, welke niet kan geschieden, tenzij de mens gezondigd hebbende, leeft en in Christus gelooft.

4. Als de mens nu dadelijk dáár is, met zijn zonden smartelijk is bezwaard en verlegen, en door middel van het Evangelie in Christus gelooft, en alzo met Hem verenigd is, en aan Zijn gerechtigheid deel heeft, dan rechtvaardigt God hem dadelijk, en spreekt de vrijsprekende sententie tot hem uit in Zijn Woord, 't welk is de stem Gods. 't Zij dat de gelovige die uitspraak in zijn consciëntie nog niet gewaar wordt tot vrede, maar nog vreest, door de onkunde van de stemme Gods, en van de waarheid van zijn geloof, en door tegenreden, die zich aan het verstand opdoen; 't zij dat hij die uitspraak in het Woord hoort, door het geloof gelooft, en vrede vindt; 't zij dat hij door een *bijzondere werking des Geestes* daarvan verzegeld wordt, die hem meteen doet smaken en

gevoelen, wat het is vergeving der zonden te hebben, met God verzoend, en een erfgenaam des eeuwigen levens te zijn, en de vruchten daarvan te genieten.

5. De rechtvaardigmaking is een dadelijke, absolute volkomen vrijspreking van schuld en straf, en inwijzing in het recht ten leven; 't is niet onder een voorwaarde, die de sententie veranderen kan, 't is niet van sommige zonden, met behoudenis van andere, maar van alle zonden, zoals de persoon daar tegenwoordig is. Zij is dezelfde in alle gelovigen zonder onderscheid van tijden, plaatsen, persoon, de een wordt niet anders, en niet volkomener gerechtvaardigd dan de andere, allen worden ze gerechtvaardigd om de voldoening van Christus, door het geloof aangenomen. Rom. 3: 30, *Nademaal Hij een enig God is, die de besnijdenis rechtvaardigen zal uit het geloof en de voorhuid door het geloof.* Hand. 10: 43, *Dezen geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijn Naam.* Gelijk zij ook dezelfde is in allen, zo is ze ook volkomen, zodat meer en minder hier geen plaats hebben kan, zoals wél in de heiligmaking. God rechtvaardigt de persoon, vergeeft alle zonden, stelt volkomen in 't recht van alle goederen des Verbonds, daar ontbreekt niets. Maar omdat het geloof, het middel, sterker of zwakker is, zo is de verzekering van de rechtvaardigmaking meer of minder, maar het rechtvaardigen Gods niet; die daad is volmaakt, zo ten opzichte van de staat, dat ze verklaard worden erfgenamen des levens, verzoende kinderen Gods, als ten opzichte van de telkens begane zonden, die telkens worden weggenomen, en de vergeven zonden worden nooit wederom opgehaald tot verwekking van toorn, en om te straffen; maar God kastijdt de Zijnen wel over alle vergeven zonden. Davids zonden waren vergeven; maar om die zonden zou het zwaard van zijn huis niet wijken. Job erfde de misdaad zijner jonkheid.

6. De gelovigen keren na de gesproken vrede wel wederom tot dwaasheid, en struikelen nog dagelijks in velen; die zonden verdienen in hare natuur telkens tijdelijke en eeuwige straffen; maar de Heere Jezus als Hogepriester, als Advocaat, staat bij de troon der genade, en vertoont gedurig de kracht van voldoening voor de telkens begane zonden, *en dus worden zij door Zijn leven behouden van den toorn*, Rom. 3: 9, 10. Zij komen door de zonden niet buiten de staat der genade, alsof de vorige rechtvaardigmaking te niet was, nee, God is en blijft met hen verzoend in Christus; God ziet ze als Zijn kinderen, gunstgenoten en erfgenamen aan: de rechtvaardigmaking, die op de eerste daad des geloofs geschiedde, en die daarna telkens wederom geschiedde, sloot telkens virtualiter *in hun deugd (waarde)*, in hun kracht, in de vergeving der zonden, die daarna begaan zouden worden, verklarende dat die ook telkens actualiter, *dadelijk* vergeven zouden worden. Maar *dadelijk* (=daadwerkelijk) kunnen ze niet vergeven worden, eer ze begaan zijn. Dat niet is, daarvan kan men niets zeggen; dat niet begaan is, kan niet vergeven worden.

Zó vatten de Godzaligen het ook op, als zij door het geloof zich gerechtvaardigd bevinden, zij geloven dat God hun in Christus alle hunne begane zonden vergeven, hen tot kinderen en erfgenamen opgenomen heeft, en houden zich als voor het toekomstige verzekerd, dat zij verzoenden en erfgenamen zullen blijven, en dat God hun telkens, als zij vallen, wederom vergeven zal. Waarvan wij in de volgende vraag uitvoeriger zullen spreken.

LIV. In deze dagen begint zich een sekte te openbaren, die zich *Hebreeën* noemen, omdat de een of ander van hen het Hebreeuwse alfabet kent; en anderen het kunnen lezen, en misschien een enkele of twee het beginnen te verstaan. Waardoor zij zich inbeelden, dat ze die taal zo wel kennen als de beste, en dat ze uit hun eigen ogen kunnen zien, en weten hoe ieder woord vertaald moet worden; hier handelen ze *meesterachtig*, *schoon zij niets weten, dan dat D. Leusden in zijn Woordenboek, en D. Trommius in zijn Concordantie hen zegt; 't zijn een deel ongeregelde en losse mensen, die de genade Gods tot ontuchtigheid en godloosheid misbruiken, en der Christenen vrijheid tot een oorzaak voor het vlees nemen. Vrouwen onder hen voeren het hoogste woord, en prediken op hare wijze. Zij kunnen de kerk wel niet veel schade doen, dewijl zij het ruigte, - dat al lang behoorde uitgeworpen geweest te zijn, - aftrekken, maar zij verleiden evenwel de arme zielen met gerustheid naar de hel. Zij zijn onbestendig; soms zeggen ze dit, soms dat. Zij schijnen al op 't hoogst geweest te zijn, en worden reeds verachtelijk bij alle burgerlijke eerlijke mensen. Hun leer komt ten merendeel hierop uit:*

- (a) Zij stellen, of een onbepaalde verkiezing van allen, die geloven dat Christus voor hen gestorven is, of een bepaalde van een zeker getal, welke God van eeuwigheid in Christus aanziet, en zo van eeuwigheid rechtvaardigt; zodat Hij van hun begin af niets tegen hen heeft; als deze geboren worden, zo wordt Adams zonde hen niet toegerekend, en de verdorvenheid der natuur is hun geen zonde, omdat ze al gerechtvaardigd zijn.
- (b) Zij stellen, óf ene onbepaalde voldoening van Christus voor allen, die maar geloven dat Christus hun Zaligmaker is, of een bepaalde voor alle particuliere uitverkorenen; waardoor niet alleen alle hun zonden, verleden, tegenwoordige en toekomstige zonden betaald zijn, maar ook dat God hen van toen af aan volmaakt gerechtvaardigd heeft, en hen van hun eerste begin af niet anders dan in Christus aanzien kan, zodat alles hun geen zonde meer is, schoon zij alles doen, wat men zonde noemt.
- (c) Zij stellen het geloof in het vaststellen, dat Christus hun Zaligmaker is, en voor hen is gestorven, zonder dat zulks blijkt. Uit enige kentekenen van droefheid over de begane zonden, daar ze mee lachen; van bekering die ze niet anders achten, dan te geloven dat Christus voor hen gestorven is; van heiligmaking, welke zij stellen in de inkleving van Christus gerechtigheid, als hun eigen personele gerechtigheid, zodat zij zelf zo moeten aangemerkt worden, als die de wet in zijn eigen persoon heeft voldaan, en op welken de wet nu niet meer te zeggen heeft, zodat het hun genoeg is, als zij maar geloven dat Christus voor hen gestorven is, dan zijn zij vrij van alle wet, en al wat ze doen is hun geen zonde.

Men mag daarover niet bedroefd zijn, men heeft die niet te belijden, en tot Christus, om verzoening te zoeken, te lopen, en die tot zijn rantsoen aan te nemen; men heeft niet om vergeving te bidden, omdat zulks spotten zou zijn met God, omdat ze al vergeven zijn, 't zij van eeuwigheid, 't zij in Christus dood en opstanding, 't zij van die tijd af, dat ze geloofden dat Christus voor hen gestorven is. Men heeft nu niets anders te doen dan te danken; hun opwekking tot geloof is: *zoudt gij zo ondankbaar zijn, dat gij niet geloven zou dat Christus voor u gestorven is? Gelooft dat maar, dan bent u vrij van alles.*

- (d) Zij stellen dat men niet gehouden is aan den openbaren godsdienst, dat er geen zending van leraren is, dat iedereen nu een leraar moet zijn. Van de sacramenten

maakt men geen werk, of, zo men ze gebruikt, dat niemand ze gebruiken moet, die twijfelt aan zijn zaligheid.

Zodat de grond van alle hun gruwelijke en vleselijke stellingen is, de misvatting en het misbruik van de rechtvaardigmaking; zodat zij op de bovengestelde vraag antwoorden, dat de rechtvaardigmaking niet dikwijls en dagelijks geschiedt; maar alleen eens en voor altijd geschied is.

LV. Dat nu vooruit gesteld hebbende, komen wij tot bewijs van de waarheid, dat de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid, of ten tijde van Christus' dood, of op de eerste daad des geloofs zo geschied is dat ze niet dagelijks op de begane zonden geschieden zou.

Vooreerst, wij zeggen: ***Dat de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid geschied is. God heeft van eeuwigheid hen wel besloten te rechtvaardigen, maar dat besluit en voornemen is de rechtvaardigmaking zelve niet.*** Dit blijkt:

1. Nooit wordt dat voornemen rechtvaardigen genoemd; 't is wat anders voornemen en besluiten, en wat anders de uitvoering van dat voornemen en besluit.

2. De uitverkorenen, vóór hunne wedergeboorte, *zijn van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen*, Efése 2:3. *Vijanden Gods*, Rom. 5: 10. Welk zij geenszins konden zijn, of gezegd worden, indien ze dadelijk al gerechtvaardigd waren.

3. De rechtvaardigmaking geschiedt na de roeping:

Rom. 8: 30. ... *die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd.*

Zij geschiedt door middel van een dadelijk geloof:

Rom. 5 : 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof.*

Rom. 3: 28. *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt.*

Omdat het geloof van de mens gedaan wordt, *terwijl hij daar dadelijk is*, zo is dan de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid geschied.

4. De Schrift spreekt van vergeving der zonden in den toekomenden tijd. God zal rechtvaardigen, God zal vergeven.

Rom. 3: 30. *Nademaal Hij een enig God is, die de besnijdenis rechtvaardigen zal uit het geloof, en de voorhuid door het geloof.*

Hand. 10: 43. *Dezen geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijnen naam.*

2 Kron. 7: 14. . . *zo zal Ik uit den hemel horen, en hunne zonden vergeven.*

Dus is de rechtvaardigmaking niet van eeuwigheid geschied.

5. God rechtvaardigt de gelovigen, als ze zijn, en belijdenis doen van hun zonden:

Psalm 32:5. *Ik zeide: ik zal belijdenis van mijne overtredingen doen voor den Heere; en Gij vergaaf de ongerechtigheid mijner zonden.*

Lukas 18:14. *Deze ging af gerechtvaardigd in zijn huis.*

1 Joh. 1: 9. *Indien wij onze zonder, belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve, en ons reinige van alle ongerechtigheid.*

Uit dit alles is het onweersprekelijk, dat de rechtvaardigmaking niet is geschied van eeuwigheid. Uit deze eigenste bewijsredenen blijkt ook het tweede, dat de mens niet

dadelijk gerechtvaardigd is in de dood en opstanding van Christus, ofschoon toen al hun zonden volkomen zijn betaald, en Gods rechtvaardigheid genoeg gedaan.

LVI. Nu komen wij tot het tweede; hierover is de vraag:

Of de rechtvaardigmaking maar eens voor al geschiedt op de eerste daad des geloofs; dan of ze nog dagelijks geschiedt op de vernieuwde daad des geloofs na 't vallen in zonde?

Dewijl het verschil voor het merendeel ontstaat uit de misvatting van de staat des verschills, hebben wij nodig enige zaken vooraf te zeggen, en te voegen bij 't geen wij over de vorige vraag gezegd hebben, dewijl, behalve de Hebreëen, ook sommige Gereformeerden stellen, dat de rechtvaardigmaking maar eens en voor altijd geschiedt.

1. Rechtvaardigmaking is niet des mensen eigen werk. De mens gelooft, en neemt door het geloof Christus en Zijn gerechtigheid als de zijne aan, en komt zo in staat van rechtvaardigheid, en is alsdan een voorwerp van gerechtvaardigd te kunnen worden. Maar hoe krachtig hij zich de rechtvaardigheid van Christus toeigent, zo rechtvaardigt hij zichzelf dan nog niet, maar God, als Rechter, rechtvaardigt een zodanige, die in Christus rechtvaardig is, door het geloof Christus gerechtigheid aannemende.

2. Men moet onderscheid maken tussen *voornemen* om te rechtvaardigen, en tussen *dadelijk* rechtvaardigen. God heeft van eeuwigheid voorgenomen de uitverkorenen te rechtvaardigen, maar Hij rechtvaardigt ze van eeuwigheid niet; daartoe is van node, dat de uitverkorenen dadelijk daar zijn, en in staat van rechtvaardigheid daar staan, voor God, als Rechter, zoals wij in de vorige § getoond hebben.

3. Men moet onderscheid maken tussen verzoening en rechtvaardigmaking. Gods rechtvaardigheid is voldaan in Christus; de uitverkorenen, vijanden zijnde, *zijn met God verzoend door den dood Zijns Zoons*. Aan de kant van God, Gods rechtvaardigheid was al voldaan; God was al verzoend, eer dat de uitverkorenen geboren waren, en geboren zijnde, eer zij bekeerd waren; en God, aan Zijn kant, blijft verzoend, ook dan, als de gelovigen in den diepste staat van verval komen; er is geen nieuwe verzoening en voldoening nodig. 't Is een misslag in vele eenvoudige gelovigen, dat zij God als onverzoend aanmerken, als zij in zonden gevallen zijn.

't Is wat anders, als men vreest geen deel te hebben aan Christus, en aan de verzoening door Hem, en wat anders God telkens als onverzoend aan te merken. De verzoening blijft, én aan de zijde van God, én aan de zijde der nu gelovigen, zoveel hun staat aangaat, ofschoon zij vallen, in grote duisternis, strijden, ongelovigheden en ontroeringen komen, omdat de inwoning des Heiligen Geestes, het geestelijke leven, en het geloof in de hebbelijkheid blijft; maar God rechtvaardigt de mens niet, nog niet zijnde, of nog niet zijnde bekeerd; dewijl de mens dan nog niet in staat is om een gepast voorwerp te zijn van de rechtvaardigmaking, als nog zijnde zonder Christus en als een in de grond bekeerde en gelovige in het bedrijven van de zonden bezig is. Dan, op die tijd, oefent God de daad van rechtvaardigmaking ook niet tot zodanige, omdat hij dan ook geen gepast voorwerp is om die werking te ontvangen, als niet oefenende de daad des geloofs, waardoor men gerechtvaardigd wordt. Ofschoon de verzoening er is en blijft, zo aan de kant Gods, als aan de zijde der gelovigen, zo veel hun staat belangt; omdat rechtvaardigmaking is een uitspraak der sententie.

4. Rechtvaardigen of niet rechtvaardigen stelt geen verandering in God; men moet niet menen dat God, als Hij de daad van rechtvaardigen niet oefent, telkens in een onbevredigde en toornende gestalte is, en als Hij ze oefent, wederom komt in een liefhebbende en bevredigde gestalte; geenszins, *bij den Heere is geen verandering of schaduw van omkering*; maar de verandering is in het voorwerp; de mens niet zijnde, of zijnde, en niet zijnde bekeerd, of in de grond der zaak bekeerd zijnde, maar bezig in het bedrijven van de zonde, is geen gepast voorwerp, nevens 't welk God de rechtvaardigende daad oefent. Maar als hij het geloof oefent, dan is hij een bekwaam voorwerp.

5. De rechtvaardigmaking, geen voornemen zijnde, maar een dadelijk werk, ook geen verzoening zijnde, ook niet stellende een verandering in God, maar het is een pronuntiatio of uitspraak van de vrijsprekende sententie over en tot de mens, die door het geloof Christus en Zijn gerechtigheid aanneemt. Ik zeg: 't is de uitspraak tot een gelovige: *uw zonden zijn betaald, Mijn gerechtigheid is voldaan, gij zijt met Mij verzoend. Ik vergeef u uw zonden, Ik scheld ze u kwijt, Ik reken ze u niet toe. Gij zijt een erfgenaam des eeuwigen levens.*

Deze uitspraak doet God in het Woord, zo dikwijls als een gelovige zoodanige zinnen leest, hoort of herdenkt. Deze uitspraak geschiedt door de Heilige Geest tot het hart van een gelovige, als Hij of ene bijzondere Schriftuurplaats hem voorbrengt, en die tot het hart spreekt, òf het Evangelie in 't gemeen hem voorstelt en toepast.

De gelovigen tot wie deze uitspraak geschiedt, zijn niet allen in dezelfde toestand.

- Sommigen horen deze uitspraak klaar en onderscheiden, geloven dat zij gerechtvaardigd worden, en gevoelen vrede der consciëntie, en hebben een vrijmoedige toegang tot de troon der genade, roepende: *Abba, Vader!*
- Sommigen horen een uitspraak zo duidelijk niet, en genieten daardoor ook zo klaar de vruchten van die niet; sommigen zijn vol troebelen en benauwdheden over hunnen staat en vergeving hunner zonden, zodat zij niet letten op de uitspraak in het Woord, noch op gevoel, noch troost, noch vrede. Een hardhorige, staande in de vierschaar, wordt zowel vrijgesproken als een scherphorende, een zwakgelovige zowel als een sterke in 't geloof.

6. De rechtvaardigmaking is niet actio permanens, sed transiens, een blijvende daad, aanhoudende van de eerste tijd hunner wedergeboorte tot aan hun dood, maar een voorbijgaande daad, die ophoudt de uitspraak te doen; en daarom telkens herhaald wordt. De eerste uitspraak tot hen is voorbij, telkens geschiedt een nieuwe uitspraak, niet van een andere, maar *van dezelfde aard*; niet dat de eerste daad van rechtvaardigmaking gerepeteerd of herhaald wordt, of dat God een gelovige, biddende om vergeving der zonden, zou wijzen naar de eerste daad, toen God hem in 't eerste van zijn bekering en geloof rechtvaardigde, en dat het dagelijks werk zou zijn, een applicatie, een toepassing van de eerste daad der rechtvaardigmaking; want òf die is niet zo krachtig en gevoelig geweest, òf zij is uit het geheugen geraakt; maar 't is dagelijks een nieuwe uitspraak van dezelfde aard.

7. 't Verschil is niet over een beschouwing, maar het raakt de praktijk, en komt een gelovige dagelijks in zijn gebeden voor; geen klaar begrip van deze zaak te hebben, verwacht de ziel, niet wetende, hoe ze met verstand en vrijheid des Geestes zal bidden.

Daarom heeft men te weten:

- (a) Dat men niet bidt dat de verzoening nog eens of dagelijks geschiede; want dat is eens geschied door de offerande van Christus.
- (b) Dat men niet bidt, dat Gods voornemen over ons verandere, want dat is onveranderlijk. De verborgen dingen laat men voor den Heere, en bestuurt zich in het bidden naar het Woord en zijn eigen staat.
- (c) Dat men niet bidt, dat Gods hart tegen ons verandere, dat Hij Zijn toornig hart tegen ons weg neme, en een goedgunstige gestalte tot ons aanneme; dat het werk is van kleinwetenden; want God was al goedgunstig en liefhebbende jegens de uitverkorenen, eer zij wedergeboren waren en geloofden.
- (d) Maar het bidden heeft opzicht op de uitwerking van Zijn goedgunstigheid, aan de zijde Gods, en op de toepassing aan onze zijde, omdat rechtvaardigmaking niets anders is dan toepassing, zo op de eerste daad des geloofs, als telkens daarna, zo dikwijls men een bekwaam voorwerp wordt; niet een toepassing van troostelijk gevoel, maar van uitspraak tot ons.

8. Dat is onbetwistbaar, dat een onbekeerde moet bidden om rechtvaardigmaking, zoals ze geschiedt op de eerste daad des geloofs; (hoewel wij geen onderscheid stellen tussen de eerste en de herhaalde daad, zoveel de aard der zaak aangaat). Waaruit dan volgt, dat allen, die niet verzekerd zijn van hun staat der wedergeboorte en des geloofs, en die vrezen nog in die staat niet te zijn, ofschoon zij inderdaad wedergeboren mochten zijn, naar de bevassing van hun staat moeten handelen, en alzo bidden om vergeving of rechtvaardigmaking, alsof ze nooit geschied was; immers ze kunnen niet anders. Dewijl nu verre de meeste Godzaligen leven zonder klare kennis en verzekering van hun staat en het vorige telkens in twijfel stellen, zo zou het verschil niet over de meeste Godzaligen zijn, maar over die weinigen, die tegenwoordig verzekerd zijn.

9. Men moet onderscheid maken tussen wedergeboorte en aanneming tot kinderen, en tussen de rechtvaardigmaking. Of wel de weldaden te gelijk geschonken worden, zo ras de mens een gepast voorwerp is, zo is de ene weldaad nochtans niet de andere, en de ziel maakt een andere bevassing van de een dan van de andere en zij drukt ze ook onderscheidenlijk uit. Een verzekerde van zijn staat bidt niet om wedergeboorte, of aanneming tot een kind, dat weet hij alsdan, alsmede dat God hem tevoren gerechtvaardigd heeft van zijn vorige zonden; maar hij bidt om nieuwe uitspraak van de vrijspraak over de opnieuw begane zonden; dat schuld en straf, die hun nu begane zonden verdiend hebben, zowel als de zonden vóór hun bekering, weggenomen mochten worden door de verdiensten van Christus, en dat God opnieuw de vrijsprekende sententie over hen en tot hen wil doen.

10. Men moet onderscheid maken tussen de rechtvaardigmaking en tussen de verzekering van die, het troostelijk gevoel, de vrede en blijdschap. De laatste zijn vruchten van de eerste. De eerste, namelijk de rechtvaardigmaking, kan zijn zonder verzekering, troostelijk gevoel, vrede en blijdschap.

Een gelovige, 't zij in de eerste daad des geloofs, of daarna, beoogt in zijn gebed niet alleen de uitspraak tot hem, dat is, rechtvaardigmaking, houdt daarmede niet op, maar hij beoogt ook vergeving in troostelijk gevoel, vrede en blijdschap; ja hij kan niet gerust zijn zonder die te verkrijgen. Doch daaruit volgt niet, dat niemand gerechtvaardigd wordt en vergeving der zonden verkrijgt, als hij geen vrede en blijdschap vindt, en dat die alleen vergeving der zonden krijgen, die troostelijk gevoel bekomen; want ook de zwakste moet uit het Woord geloven, dat God op zijn gebed, met het oog op Christus, hem zijn zonden vergeeft, omdat Hij het beloofd heeft; zodat de aard van de rechtvaardigmaking niet bestaat in een troostelijk gevoelende toepassing, maar *in de uitspraak der sententie*; en dat deze uitspraak niet eens en vooral op de eerste daad des geloofs geschiedt, maar dat ze nog dagelijks geschiedt, 't zij dat een gelovige de troostrijke vruchten daarvan geniet, of niet.

Dit nu tot opening vooruit gesteld hebbende, komen wij tot bewijs.

LVII. 1. Het eerste bewijs nemen wij uit 1 Joh. 1: 9, *Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonde vergeve, en ons reinige van alle ongerechtigheid*. Zonden vergeven is rechtvaardigmaken, de sententie uitspreken; *uw zonden zijn door de Borg betaald, Mijn rechtvaardigheid is voldaan, Ik zal er u niet over straffen, Ik scheld ze u kwijt*. En meteen sluit vergeven in, iemand verklaren een erfgenaam des eeuwigen levens, zowel als vrijspreken. Het vergeven moet een gepast voorwerp hebben, en dat is een gelovige, die met gevoel en schaamte, en met het oog op Jezus zijn zonden belijdt. Hier spreekt de apostel niet van de eerste bekering, maar van de gelovigen, in zonden zijnde gevallen gelijk én uit het woord wij én uit het voorgaande en uit het volgende hoofdstuk 2:1 blijkt. Waaruit dan klaar blijkt, dat God aan de gelovigen dagelijks de uitspraak van de rechtvaardigende sententie doet, dat is: dagelijks rechtvaardigt.

Uitvlucht 1. *Vergeven is een troostrijke toepassing, is vrede der consciëntie te geven.*
Antwoord.

- (a) Dat is maar zeggen; ik ontken, dat vergeven is: troostelijk toepassen, vrede in de consciëntie te geven; laat een enig bewijs voortgebracht worden.
- (b) 't Is uitdrukkelijk tegen deze tekst; want als vergeven troostelijk toepassen betekende, dan moesten alle oprechte belijders, volgens Gods getrouwheid en rechtvaardigheid gevoelige vertroosting en vrede der consciëntie genieten, maar dat hebben alle oprechte belijders der zonden niet, de ervaring overvloedig getuigen zijnde. Derhalve is vergeven niet troostelijk toepassen.
- (c) Indien vergeven is troostelijk toepassen, dan hebben geen vergeving der zonden allen, die de troostrijke toepassing niet hebben; dat voorwaar een grote ontrouwheid zou zijn aan het geslacht der kinderen Gods, hen bedroevende, daar de Heere hun geen smart aangedaan had. Zo blijkt het dan, dat vergeven niet is troostelijk toepassen, maar is de oorzaak van de vrede der consciëntie, kunnende waarlijk zijn zonder zulk een klaar gevolg.
- (d) Indien vergeven is troostelijk toepassen, dan moest het zijn een toepassing van de eerste rechtvaardigmaking op de eerste daad des geloofs, of het is een nieuwe toepassing van de verdiensten van Christus voor hen. Het eerste kan het niet zijn; want de meeste gelovigen hebben geen kennis, noch getuigenis van hun eerste rechtvaardigmaking, en ook denken ze in de troostrijke toepassing zelden of nooit

daarop. Is het 't laatste, zo is het een nieuwe daad van rechtvaardigmaking, of een nieuwe herhaling, die dikwijls geschiedt, en dat is 't dat wij zeggen. Wij ontkennen niet dat vergeven toepassen is, dat is de eerste en dat is de herhaalde daad, daarin zijn ze gelijk, ja hetzelfde; maar juist niet een troostrijke toepassing, die troost is het gevolg; die kan er in sommige opzichten, tijd en trap af zijn.

Uitvlucht. 2. Indien niemand vergeving heeft, dan die de zonden belijden, dan kon men nooit vergeving der zonden hebben van die men niet beleed, gelijk er velen zijn, die men niet opgemerkt heeft, en die men heeft vergeten.

Antwoord.

- (a) Maakt onderscheid tussen verzoening en vergeving, dat is, rechtvaardigmaking, uitspraak van de sententie. De verzoening met God is er en blijft er altijd, ook in staat van groot verval; maar de uitspraak van de vergeving geschiedt, als er een gepast voorwerp is, 't welk is een oprecht belijder.
- (b) Als een gelovige na vallen in zonden, dezelve belijdt, zo sluit hij in, alle zijne zonden, en ook zelfs zijne zondige natuur, en 't geen daaruit voortgekomen is, bekend of onbekend, en zo belijdt hij ze alle.
- (c) Als God vergeeft, zo vergeeft Hij alle zonden, die begaan zijn, en rechtvaardigt den persoon, zo hij daar telkens is.

Uitvlucht 3. Als de gelovigen om vergeving bidden, dan beogen zij bewustheid, en vrede der consciëntie door het gevoel van de vergeving der zonden; derhalve wordt door vergeven de bewustheid, de troost verstaan.

Antwoord.

Dat de gelovigen dat begeren en zoeken, dat is de waarheid, dat is hun plicht; maar in het bidden onderscheiden zij de vergeving van de troost; om het eerste bidden zij absoluut, dewijl God het hun beloofd heeft; maar het tweede bidden zij onder voorwaarde, indien het God behaagt en met onderwerping, dewijl zij daarvan geen volstreckte belofte hebben, en de Heere somtijds het geeft, en somtijds niet.

LVIII. 2. Het tweede bewijs nemen wij uit zulke plaatsen, welke de gelovigen dagelijks bidden om vergeving, op welke gebeden God dagelijks vergeeft. Ziet onder vele andere: Matth. 6: 12, *En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.* Voeg hierbij vers 14, *Want indien gij de mensen hun misdaden vergeeft, zo zal uw hemelse Vader ook u vergeven.*

Psalm 51: 2, Nadat hij tot Bathséba was ingegaan. Vers 4, *was mij wel van mijne ongerechtigheid.* Vers 4, *Ontzondig mij.* Vers 16, *Verlos mij van bloedschulden.* Doet hierbij 2 Sam. 12: 13, *Toen zeide David tot Nathan: Ik heb gezondigd tegen den Heere! En Nathan zeide tot David: De Heere heeft ook uw zonden weggenomen.* Ziet ook Ps. 32: 5, *Ik zal belijdenis van mijne overtredingen doen voor den Heere; en Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde.*

't Is nu getoond, dat vergeven is de uitspraak van de rechtvaardigende sententie, en niet is de vertroosting, het troostelijk gevoel van het dagelijks te oefenen, dagelijks de Heere Jezus aan te nemen tot het Rantsoen voor hun zonden, en alzo tot. hun rechtvaardigmaking. Zou het geloof alleen krachtig zijn in de eerste daad, en niet daarna? Nee, het geloof heeft altijd dezelfde kracht, zo de rechtvaardigmaking de vrucht van het geloof is in deszelfs eerste daad: dan is de rechtvaardigmaking ook de vrucht zo

dikwijls het geloof geoefend wordt. Dit zien wij in het voorbeeld van Abraham. Abraham was al een gelovige, en was al lang tevoren gerechtvaardigd, eer hem, Gen. 15, beloofd werd: *zo zal uw zaad zijn*. En nochtans staat er vers 6. *En hij geloofde in den Heere; en Hij rekende het hem tot gerechtigheid*.

Hierop heeft Paulus het oog, Rom. 4. De apostel was bezig te betuigen, dat de mens niet door de werken der wet, maar door het geloof gerechtvaardigd wordt. Dit bewijst hij met het voorbeeld van Abraham, en toont, dat Abraham niet gerechtvaardigd is uit de werken, maar door het geloof, en brengt tot bewijs bij, Gen. 15:6: *Zie dit Rom. 4: 3, Want wat zegt de Schrift? En Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid*.

Abraham was tevoren al gerechtvaardigd, en evenwel, toen hij daarna wederom geloofde, werd hij wederom gerechtvaardigd, en die rechtvaardigmaking neemt Paulus tot een bewijs, dat de mens niet uit de wet maar uit het geloof gerechtvaardigd wordt. *zo dan, zo menigmaal een gelovige het geloof oefent, zo menigmaal wordt hij gerechtvaardigd*.

LXI. 3. Het derde bewijs nemen wij uit Openb. 22: 11. *Die rechtvaardig is, dat hij nog gerechtvaardigd worde: en die heilig is, dat hij nog geheilgd worde*.

Terwijl een gerechtvaardigde op de eerste daad van rechtvaardigmaking niet moet staan blijven, maar trachten al voort en voort gerechtvaardigd te worden, zo geschiedt dan de rechtvaardigmaking niet eens, maar dikwijls,

Uitvlucht 1. *Nóg gerechtvaardigd te worden is meer en meer voor de mensen uit zijn vruchten te tonen, dat men gerechtvaardigd is*.

Antwoord.

Dát betekent het woord rechtvaardigen, gerechtvaardigd te worden nooit. Ook niet in Jak. 2: 21. Zie de plaatsen boven beantwoord. En zo het al ergens dat betekende, 't welk wij nochtans niet toestaan, kan het hier dat niet betekenen, omdat bij gerechtvaardigd te worden, geheilgd te worden gevoegd wordt. En heiligmaking vertoont zich in de betrachting van deugden.

Uitvlucht 2. *Hier wordt gesproken van de passieve rechtvaardigmaking, en niet van de actieve; de actieve is een werk Gods tot de mens, hem vrijspreekende, maar de passieve is de verzekering van gerechtvaardigd te zijn, en het troostrijk gevoel ervan*.

Antwoord.

Dat is een verzonnen onderscheid, welk in het Woord niet is gegrond. Waar een passieve rechtvaardigmaking is, is ook een actieve; niemand kan iets ontvangen, aan niemand kan iets gedaan worden, of er moet een werk van een ander zijn, die geve, die iets aan een ander doet. Als men dat onderscheid al gebruiken wil, zo wordt dezelfde daad aangemerkt, of voor zooveel die werker het doet, en dan is het actieve, of voor zoveel die werking van een ander, als het voorwerp, ontvangen wordt, en dan is het passieve. Maar dat de passieve rechtvaardigmaking zou betekenen de verzekering van zijn rechtvaardigmaking en het troostrijk gevoel daarvan, dat wordt ronduit ontkend, daarvoor is geen bewijs in de gehele Schrift. Vele Godzaligen sterven zonder ooit het troostrijk gevoel gehad te hebben; zo zouden dan die niet gerechtvaardigd zijn geweest.

4. Het vierde bewijs nemen wij uit de ongerijmdheden, die uit het eenmaal rechtvaardigen vloeien, namelijk:

- (1) Dat God aan de gelovigen zonden vergeeft, die zij niet gedaan hebben, daar toch geen vergeving plaats kan hebben dan over begane misdaad; gelijk niemand gestraft kan worden, noch ook gestraft wordt over de zonden, die men nog doen zou, zo ook kan niemand gerechtvaardigd worden van zonden, die hij nog doen zal. Dat Christus, als Borg, gestraft werd over zonden, die de Godzalige nog doen zouden, heeft een geheel ander aanzien; omdat Hij, God zijnde, met God te doen had, bij welke alles tegenwoordig is, en Hij, als Borg, maar eens kon lijden, dewijl het een volkomen betaling was.
- (2) Dat men dan nooit bidden mag om rechtvaardigmaking of vergeving, terwijl naar hun zeggen, God het maar eens doet, en dan alle zonden te gelijk vergeeft.
- (3) Dat men troostrijk gevoel zou hebben over zonden, die men nog doen zal, daar men over het begaan van zonden moet treuren en smartelijk bedroefd zijn.
Dus achten wij zonneklaar getoond te hebben, dat de rechtvaardigmaking dagelijks geschiedt.

LXII. Tegenwerping. *De rechtvaardigmaking is volkomen*; God rechtvaardigt de persoon, derhalve sluit ze in de vergeving van alle zonden, zo voorleden, tegenwoordige als toekomstige, en is daarin onderscheiden van de heiligmaking, die bij trappen geschiedt. Als de rechtvaardigmaking nog dagelijks geschiedde, kwam de gelovige telkens in een onverzoende staat als hij zondigde, terwijl die telkens nieuwe vergeving nodig had.

Antwoord 1.

Dat staan wij toe, dat de rechtvaardigmaking volkomen is, God vergeeft een zonde niet ten dele, en houdt een gedeelte daarvan over onvergeven, zoals in de heiligmaking geschiedt. God vergeeft de gelovigen niet enige zonden, en houdt anderen daarvan over onvergeven, maar vergeeft alle zonden volkomen, en rechtvaardigt de persoon, zoals hij daar tegenwoordig is, en die rechtvaardigmaking sluit ook *virtualiter* in hare kracht in, dat God de volgende zonden, die zij in 't toekomstige mochten doen, ook daarna vergeven zal, en dat die hen van hun zaligheid niet beroven zullen. Maar uit de volkomenheid van de rechtvaardigmaking te besluiten, dat dan God op de eerste daad des geloofs, ook dadelijk insluit alle toekomstige zonden, die zij daarna zouden bedrijven, is krachteloos, dat gevolg wordt ontkend; 't zou doorgaan, als God maar eens voor al, de gelovigen zondaar rechtvaardigde; maar nu God dikwijls rechtvaardigt, en die rechtvaardigmaking telkens volkomen is, zoals de persoon telkens daar is, zo is het gevolg niet goed.

Het bewijs, dat, indien de toekomstige zonden in de eerste rechtvaardigmaking niet ingesloten werden, dan de gelovigen opnieuw zondigende, telkens in een onverzoende staat, en onder toorn en verdoemenis kwamen, is even krachteloos als het gevolg zelf; want men vermengt verzoening en verwerving met rechtvaardigmaking, alsof die hetzelfde waren, en alsof de mens door de rechtvaardigmaking met God verzoend werd, dat te ver mis is.

- De *verzoening* geschiedt door de verdiensten van Christus, die is en blijft altijd, die is eens geschied; een gelovige en bekeerde is ook en blijft ook altijd in de verzoende

staat, de tussenkomende zonden nemen verzoening niet weg, hij komt nooit in een onverzoende staat, nooit onder toorn, nooit onder verdoemenis, (hoewel zijn zonden, in hare natuur aangemerkt, schuldig en strafbaar maken) dewijl de Heere Jezus die volkomen voldaan heeft.

- *De rechtvaardigmaking* vooronderstelt de verzoening; zal iemand gerechtvaardigd worden, hij moet eerst in Christus rechtvaardig zijn, en zo zijnde, dan wordt hij gerechtvaardigd, dat is: God spreekt de vrijsprekende sententie tot hem uit. Onderscheidt dan die twee zaken, zo valt het bewijs, en het blijft in kracht, dat de rechtvaardigmaking, schoon dikwijls herhaald, volkomen is.
- Dus achten wij de tegenwerping beantwoord, en de zaak te meerder in kracht gesteld.

LXIII. *Van de tijd der rechtvaardigmaking gaan wij over tot het bijgevoegde of gevolg van de rechtvaardigmaking, 't welk is de verzekering.*

Hierover is de vraag: *of een gelovige verzekerd kan zijn van zijne rechtvaardigmaking, en bijgevolg van zijne zaligheid?*

De Papisten en Remonstranten zeggen nee, wij ja.

- De Papisten (ziende dat hun gehele gebouw van hun kerk omvervalt, en dat niemand meer vragen zal naar de verdiensten der heiligen, naar de koopmanschap van hun indulgentiën en aflaten, van hun zielmissen, van de vrijspraak, van het versierde vagevuur, uit welke alle hun beurzen wel gestoffeerd worden en hun keukens rookera, als de verzekering van de rechtvaardigmaking vastgesteld wordt) kanten zich met alle macht hiertegen, en houden de mensen in gedurige schrik en vrees, om ze met handen vol geld tot hen om toevlucht te doen nemen. Zij zeggen dat de mens niet weten kan, of hij waarlijk is wedergeboren, of hij het ware geloof heeft, of hij waarlijk geheiligd is, en dat hij niet weet, of hij volstandig zal blijven, dan of hij wederom zal afvallen, dat dienvolgens hij niet absoluut verzekerd kan zijn van zijn zaligheid, en ook daarnaar niet moet trachten verzekerd te zijn. Zij zullen wel toestaan, dat men gissen kan en mag, dat God het wel iemand door een buitengewone weg openbaren kan; en wel geopenbaard heeft, maar dat buiten dat de verzekering maar een gissen en inbeelden is.
- De Remonstranten, niet kennende de aard van de genade en van een begunadigde, welke door de verzekering te krachtiger aangezet wordt tot heiligmaking, gelijk te zien is 2 Kor. 7: 1, Rom. 12: 2, 1 Joh. 3: 3, willen de mensen tot de goede werken aanzetten door schrik en vreze, en denken dat de verzekering zorgeloze mensen zou maken, en dewijl ze aan den anderen kant den afval der heiligen drijven, zo ontkennen zij de verzekering.

Wij echter uit Gods Woord ziende de onverbreekelijke aaneenschakeling van de verkiezing, roeping geloof, rechtvaardigmaking en heerlijkmaking, en wetende uit Gods Woord en eigen ondervinding, dat de verzekering geen zorgeloze mensen maakt, maar in de mens liefde verwekt, en hem krachtig aanzet tot ware Godzaligheid, stellen vast, dat de mens van zijn rechtvaardigmaking, en zo van zijn zaligheid verzekerd kan zijn, en gedurig naar verzekering moet trachten. Maar wij zeggen meteen, dat alle gelovigen tot de volle verzekering niet komen, en dat die nu al verzekerd zijn, daarna wel weer in twijfeling, vreze en bekommering komen, door verduisteringen, zonden, aanvechtingen, en zo door de zwakheid des geloofs. Dat de mens verzekerd kan zijn, blijkt aldus:

LXIV. 1. Uit al die plaatsen, in welke bevolen wordt, dat de mens zich moet beproeven of hij in 't geloof is, of Christus in hem is. Zie dit:

1 Kor. 11: 28. *Maar de mens beproeve zich zelf, en ete also van het brood.* enz.

2 Kor. 13: 5. *Onderzoekt uzelf of gij in het geloof zijt, beproeft u zelve. Of kent gij uzelf niet, dat Jezus Christus in u is? Tenzij dat gij enigszins verwerpelijk zijt.*

Men moet zich beproeven; dus, men kan tot kennis komen, of men het heeft of niet, en kan men tot verzekering komen, dat men in, het geloof is, dat Christus in hem is, zo kan men dan ook verzekerd zijn van zijn rechtvaardigmaking en verder van zijn zaligheid. Zo is de mens geschapen, dat hij weet wat hij doet, en dat hij weet, dat hij 't weet. Is 't zo in 't natuurlijke, veel meer is 't zo in 't geestelijke, dewijl de natuur verbeterd, verlicht en geheiligd is. Hij weet dat hij God tot zijn verzoend Vader, tot zijn Deel, tot zijn vermaak, tot zijn rust kiest en begeert, en dat zijn ziel dan eerst in haar schik zou zijn als hij het had, en dat hij treurt omdat hij 't mist; hij weet, dat hij uitziert naar de Heere Jezus als de Borg, dat hij Hem begeert, daarom dikwijls wel met tranen bidt, dat hij zich aan Hem aanbiedt, zich aan Hem overgeeft; hij weet dat de zonden hem smarten en bedroeven, dat hij, verliefd op de heiligmaking, daarom bidt, daarom tot Christus loopt. Een gelovige weet dat al deze dingen in hem zijn, en hij weet, dat hij het weet. Als hij nu zeker wist, dat wat hij weet in hem te zijn, ware genade en werkingen van de Heilige Geest der wedergeboorte, geloof en heiligmaking waren, zo was hij in staat om het besluit tot verzekering op te maken. Maar hier scheelt het een gelovige, en daarom durft hij zich niet verzekeren. Doch, gelijk hij het één weet, namelijk, dat die gestalte en bewegingen in hem zijn, zo moest hij het andere uit de Heilige Schrift, door medewerking van de Heilige Geest, leren, en nu klaar van beide bewust zijnde, zo kan hij niet anders dan verzekerd zijn. Moet men zich dan beproeven, of men het heeft, zo kan men ook komen tot verzekering dat men het heeft. Zie van deze kennis, Joh. 6: 69. *En wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus.* 2 Tim. 1 : 12 ... *ik weet Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd.* 1 Joh. 2: 3. *Hieraan kennen wij, dat wij Hem gekend hebben.*

LXV. 2. Men moet bidden om de vruchten van de verzekering, zo dan ook om de verzekering zelve, zonder welke men de vruchten niet kan genieten Psalm 51 : 10, 14. *Doe mij vreugde en blijdschap horen ... Geef mij weder de vreugde Uws heils.* Psalm 35: 3 ... *zegt tot mijn ziel: Ik ben uw heil.*

3. Uit zulke teksten waarin uitdrukkelijk gezegd wordt dat de gelovigen wel verzekerd zijn. Zie:

Job 19 : 25, 26, 27. *Ik weet, mijn Verlosser leeft. Ik zal uit mijn vlees God aanschouwen, dewelke ik voor mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde.*

Rom. 4: 21. *Ten volle verzekerd zijnde, dat hetgeen beloofd was, Hij ook machtig was te doen.*

Rom. 8: 38, 39. *Ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven ... ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods.*

2 Tim. 1: 12. ... *ik ben verzekerd.*

Doe hierbij Rom. 8: 16, 17. *Dezelfde Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn. En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen.*

1 Joh. 3: 14. *Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben.*

1 Joh. 4: 13. *Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons omdat Hij ons van zijnen Geest gegeven heeft.*

Uitvlucht. Job, David, Paulus hadden de verzekering door een buitengewone openbaring van de Heilige Geest, daarom kan men uit hun verzekering geen gevolg maken tot anderen.

Antwoord.

- (a) Dat is zeggen zonder bewijs.
- (b) Alle gelovigen hebben dezelfde Geest, en dat daartoe, opdat zij zouden weten de dingen, die hun van God geschonken zijn, 1 Kor. 2:12.
- (c) Paulus spreekt, Romeinen 8 niet van zichzelf met uitsluiting van anderen, maar met uitsluiting van allen, die de Geest van Christus hebben, vers 9. *Die door den Geest Gods geleid worden*, vers 14. *Die door den Geest der aanneming tot kinderen roepen: Abba, Vader!* vers 15. Van dezen zegt hij, zichzelf insluitend, vs, 16, *dat de Geest met hunnen geest getuigt, dat zij kinderen. Gods zijn, en zo ook erfgenamen;* zodat de uitvlucht krachteloos is.
- (d) Johannes, in de aangetoonde plaatsen, spreekt ook niet van zich zelf, maar van de gelovigen, aan welke hij schreef, en verklaart, dat zij wisten, dat zij wedergeboren waren, dat zij in God, en God in hen bleef. Dus blijft het vast dat de gelovigen wel verzekerd zijn.

LXVI. 4. Dit blijkt ook klaar uit zulke teksten, in welke verhaald wordt, dat de gelovigen hebben de vruchten van verzekering, en zo de verzekering zelf, zonder welke zij die vruchten niet deelachtig kunnen zijn, namelijk,

- (a) vrede: Rom. 5: 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God.*
- (b) Roemen in de hope der heerlijkheid Gods, Rom. 5:2. Hoop is een zekere verwachting van een toekomend beloofd goed; daarin te roemen, en daardoor alle verdrukkingen met vrolijkheid uit te staan, zegt een verzekering van deel aan dezelve te hebben.
- (c) Vrolijkheid en blijdschap over gerechtvaardigd te zijn, Jesaja 61: 10. *Ik ben zeer vrolijk in den Heere; mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, den mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan.*
- (d) God aan te roepen met de Naam Vader: Rom. 8: 15 ... *gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door welchen wij roepen: Abba, Vader!*
- (e) Te danken voor hun deel aan de zaligheid, en overbrenging in Christus: Kol. 1:12-14. *Dankende den Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht; Die ons getrokken heeft uit de macht der duisternis, en overgezet heeft in het koninkrijk van den Zoon Zijner liefde; in Dewelke wij de verlossing hebben door Zijn bloed, namelijk de vergeving der zonden.*

Wie zal kunnen of durven denken, dat zulke, die in zo'n staat zijn, en zulke werkingen in zich bevinden, geen ware en krachtige verzekering van hun rechtvaardigmaking en zaligheid hebben? Hier kan dan de uitvlucht: *zij gissen daarnaar, zij beelden het zich in*, geen plaats hebben.

LXVII. 5. Dit blijkt ook uit de werking des Heiligen Geestes in de uitverkorenen, daartoe strekkende om hen te verzekeren. Zoals:

1 Kor. 2:12. *Wij hebben ontvangen den Geest, die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn.*

De Heilige Geest is hun een bewijs, dat zij in God blijven en God in hen, 1 Joh. 4:13.

Een onderpand, 't welk nergens toe dient, dan om te verzekeren van deze zaak zeker te zullen hebben. Efëze 1: 14. *Die het onderpand is van onze erfenis, tot de verkregen verlossing*

De Heilige Geest verzegelt hen: Efëze 1: 13. *In welken gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld geworden met den Heiligen Geest der belofte.* Efëze 4:30 ... *door welken gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.* Een zegel is tot bevestiging en verzekering van iemand, dat hij deel heeft aan de verzegelde zaak.

Doe hierbij de eed Gods daartoe gezworen, opdat de Zijnen meer verzekerd zouden zijn: Hebr. 6:17, 18 *Waarin God, willende den erfgenamen der beloftenis overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid van Zijn raad, is met een eed daar tussengekomen; opdat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben.*

Zo is 't dan vast, dat men verzekerd kan zijn.

Uitvlucht. Men kan dan niet weten, of het de werking van de Heilige Geest is, dan of het onze eigen geest is; men kan zich daarin bedriegen, zodat men daaruit geen vaste verzekering kan hebben.

Antwoord.

- (a) Als de Heilige Geest daartoe werkt, opdat men verzekerd worde, kan men zeker daardoor verzekerd worden, anders was de werking van de Heiligen Geest tot zulk een einde onnut, omdat Hij zijn doel niet bekomen kon; derhalve is het uitdrukkelijk God tegenspreken.
- (b) Omdat een aardworm, een onbekeerde, blind is, en de geestelijke dingen niet kan begrijpen, maar zij hem dwaasheid zijn, 1 Kor. 2:14; omdat hij de Geest niet kent, noch ziet, Joh. 14:17; daarom kan hij niet oordelen van de werking van de Heilige Geest, en waaruit men kennen kan, of het een werking van de Heilige Geest is, en of het van onze eigen verdorven natuur voortkomt. 't Zal zulke dwaas te raden zijn, dat hij zwijg, opdat zijn dwaasheid niet openbaar worde. De Godzaligen kennen het wel, en hun bedenkingen zijn niet of het van de Heilige Geest, of van de verdorven natuur is; maar soms of het een onmiddellijke werking van de Heilige Geest is, dan of het geschiedt door hun geestelijke, wedergeboren nieuwe natuur. Doch een gelovige heeft zich daarover niet te bekommeren: Want of het onmiddellijk van de Heilige Geest is, dan of het door middel is van het geestelijk licht en leven 't is toch beide van de Geest; doch gelijk het vuur en het licht zichzelf openbaren, openbaart Zich de Heilige Geest welzo klaar, dat zij het wel weten, dat het de Heilige Geest is, die hen verzekert en verzegelt, gelijk de mens wel kent de stem van zijn gemeenzame vriend.
- (c) De Heilige Geest werkt overeenkomstig met het Woord, 't welk een onfeilbare regel is voor de gelovigen, daar vinden ze dat de Heilige Geest verzekert na treuren, bidden, worstelen in het geloof; en dat de ziel dan nabij God is, en in de gemeenschap met God verzekerd wordt; dat de verzekering niet alleen vrede met God in de ziel verwekt, maar ook liefde, gehoorzaamheid en heiligmaking, dat de

aarde en alle dezelve heerlijkheden hun nietig worden, en dat al hun lust en vermaak is in de onzichtbaarheden te leven. Als dan een gelovige in de verzekering zich zodanig bevindt, zo weet hij, dat hij zich niet bedriegt, en dat het de Heilige Geest is, die hem verzekert en verzegelt.

LXVIII. Hiertegen brengt men verscheiden zaken in om dit om te stoten.

Tegenwerping 1. De beloften van vergeving zijn onzeker, twijfelachtig, onder een misschien, in Gods Woord voorgesteld; derhalve kan men daarvan niet absoluut verzekerd zijn. Zie: Daniël 4:27 ... *of er verlenging van uwen vrede mocht wezen!* Hand. 8:22. *Bekeert u dan van deze uw boosheid en bidt God, of misschien u deze overlegging uws harten vergeven werd.*

Antwoord.

- (a) De belofte van vergeving der zonden op bekering en geloof, geschiedt absoluut en zeker; derhalve kan men zich dan daarvan verzekeren, als men bekering en geloof in zich bevindt. *Zovele beloften als er zijn, die zijn in Hem ja, en zijn in Hem, amen,* 2 Kor. 1: 20.
- (b) Dat nevens deze twee booswichten het woord of er mocht zijn, misschien, gebruikt wordt, dat ziet niet op de onzekerheid van de vergeving op geloof en bekering, maar op de onzekerheid van hun bekering, en daardoor op de vergeving. Gelijk Rom. 11: 21, *Want is het dat God de natuurlijke takken niet gespaard heeft, ziet toe, dat Hij ook mogelijk (of misschien) u niet spare!*

LXIX. Tegenwerping. 2. Men moet vrezen en beven, derhalve kan men van zijn rechtvaardigmaking en zaligheid niet verzekerd zijn. Zie Filip. 2: 12. *Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven.* Hebr. 4: 1. *Laat ons dan vreezen, dat niet te eniger tijd iemand van u schijne achtergebleven te zijn.*

Antwoord.

Vreze en beven is niet altijd de angst en de schrik van niet zalig te zullen worden, maar betekent zeer dikwijls het ontzag en de nederige onderwerping onder God. Psalm 5: 8 ... *ik zal mij buigen naar het paleis Uwer heiligheid, in Uw vreze.*

Alsmede zorgvuldige wachthouding om niet te zondigen: Spr. 14: 27. *De vreze des Heeren is een springader des levens, om af te wijken van de strikken des doods.*

- Er is een slaafse vreze, waarvan wij afgemaand worden: Exod. 20:20. ... *Vreest niet.* Matth. 28: 4, 5. *Uit vrees van Hem zijn de wachters zeer verschrikt geworden ... Vreest gijlieden niet.*
- En er is een kinderlijke vreze, welke is het ontzag en de zorgvuldige wachthouding. *Welgelukzalig is de mens, die gedurig vreest.* De een is voor de straf, de ander is voor God uit liefde. In de aangetoonde teksten wordt gesproken van de kinderlijke vreze, niet van de slaafse of uit twijfeling spruitende.

LXX. Tegenwerping 3. Alle verzekering moet gehaald worden uit des mensen eigen hart, en dat is bedrieglijk. Jer. 17: 9. *Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk is het; wie zal het kennen?* Dus kan men niet weten, of men recht bekeerd is, en recht gelooft of niet, dienvolgens, of men gerechtvaardigd is, en zalig zal worden of niet.

Antwoord.

- (a.) Op deze grond zou de mens in geen zaak van zijn doen bewust zijn, en hij moest in alles twijfelen, daar toch de mens bewust is van zijn daden en van zijn oogmerken. Daaruit, dat de mens zeker weet dat hij leeft, dat hij spreekt, dat hij dit of dat met zijn harten in waarheid gelooft; daaruit weet ook een waar gelovige zeker, dat hij geestelijk leeft, gelooft, bidt, enz.
- (b.) De tekst spreekt van het hart van een godloze, hoe dat werkt om andere mensen te bedriegen, en niet van de onbewustheid van zijn eigen werk en beoging.
- (c.) De verzekering vloeit wel uit het hart, oordelende van deszelfs geestelijke gestalte en daden, doch niet naar zijn eigen regel, maar naar de onfeilbare regel van Gods Woord, door nevensgaande werking van de Heilige Geest, medegetuigende met onze geest, Rom. 8: 16. Derhalve kan een gelovige weten wat in waarheid in hem is, en daaruit zich zijn rechtvaardigmaking en zaligheid verzekeren, omdat het Woord zulks belooft aan dezulken, die alzo zijn en werken.

LXXI. Tegenwerping. 4. Terwijl de verzekering rust op de onfeilbare beloften Gods, naar ons zeggen, zo moest een gelovige de minste twijfeling niet hebben, noch de minste bekommring, maar hij moest altijd absoluut en onfeilbaar verzekerd zijn. Maar ook, naar ons zeggen, zijn de gelovigen niet altijd zo onfeilbaar verzekerd zonder vrees en bekommring; derhalve zijn de beloften zo absoluut niet gedaan, en de mens kan zich nooit absoluut verzekeren.

Antwoord.

Een gelovige heeft reden en grond, om zich altijd ontwijfelbaar verzekerd te houden, en hij moest het ook doen, omdat de onfeilbare beloften Gods op hem zijn maar 't is zijn zwakheid, dat hij 't niet altijd is, niet omdat hij twijfelt aan de waarheid der beloften Gods, maar omdat hij dikwijls duister is in zijn genade te kennen, en door beproevingen, of verdorvenheden, of andere tegenredenen vreest, dat hij niet in zulk een gestalte is, als die, aan welke de beloften gedaan zijn. derhalve is zijn twijfeling niet een bewijs, dat de beloften niet absoluut zijn, of dat men niet verzekerd kan zijn, maar een bewijs van zijn duisterheid en zwakheid.

LXXII. Tegenwerping. 5. Of men al verzekerd kon zijn voor de tegenwoordige tijd, zo kan men nochtans niet verzekerd zijn voor de toekomstige tijd, en alzo van zijn zaligheid; dewijl men niet weet of men volstandig zal zijn, of men niet wel wederom afvallen zal.

Antwoord.

Aan wie de Geest eenmaal gegeven is, *daar blijft Hij tot in eeuwigheid*, Joh. 14: 16. Daar is Hij *een onderpand, totdat de beloofde zaligheid gegeven is*, Efése 1: 14. De genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk, Rom. 11: 29. *Christus geeft Zijn schapen het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid*, Joh. 10:28. Zij worden in de kracht Gods bewaard door het geloof tot de zaligheid, 1 Petrus 1:5. Zodat de vreeze voor afval geen plaats heeft, en hen niet beletten kan van verzekerd te zijn.

Zie de *volständigkeit der heiligen* in 't brede beweerd, beneden Deel II. Hoofdstuk L.

LXXIII. Dus hebben wij de waarheid van dit gewichtig punt van onze Christelijke godsdienst, namelijk der rechtvaardigmaking, verklaard, bevestigd en tegen de partijen verdedigd. Dit is niet opdat wij de waarheid maar zouden *weten*, maar opdat wij ze

zouden *doen*, en betrachten, om te trachten gerechtvaardigd te worden, ons in de staat van gerechtvaardigd te houden, in die staat met de rechtvaardigmaking te werken, ons daarin te verblijden, God daarover te verheerlijken, en daardoor aangezet te worden tot heiligmaking. Omdat de mensen hieromtrent zo achteloos zijn, en de gelovigen zelfs dikwijls zo weinig ernst hebben om in deze zaak zich gedurig te oefenen, en dezelve in alle gelegenheid te gebruiken, zo zal het nodig zijn, dat wij de zielen daartoe opwekken. Men mocht denken, *is de rechtvaardigmaking niet een werk van God buiten de mens, zodat de mens niet met al doet, en alleen maar een voorwerp is?* Geschiedt ze niet puur om niet, zonder opzicht op des mensen goedheid, willen, lopen en arbeiden? Rechtvaardigt God de mens niet om de gerechtigheid van Christus, die Hij hun zelf toerekent? Heeft God niet van eeuwigheid besloten, wien Hij rechtvaardigen zal of niet; welk besluit toch van de mens niet veranderd kan worden? Is het dan niet best stil te zijn, en het einde te verwachten, of God mij rechtvaardigen zal of niet? Zijn alle de opwekkingen om naar de rechtvaardigmaking te trachten, niet tevergeefs?

Antwoord.

De rechtvaardigmaking is een werk Gods, niet alleen over de mens, maar ook tot de mens; God spreekt de sententie van vrijspraak tot de ziel; het eeuwig voornemen, de toerekening van Christus gerechtigheid bij zich zelf, kan de mens noch tot troost, noch tot dankbaarheid, noch tot heiligmaking zijn, zolang de mens niet dadelijk in zijn consciëntie gerechtvaardigd wordt, en de sententie over zich hoort uitspreken. Wij hebben niet te arbeiden om God of nu een besluit te doen nemen, of zijn voornemen te doen veranderen, maar om van zijn voornemen en toerekening van Christus gerechtigheid bewust te worden door de dadelijke uitspraak; men moet niet lopen en arbeiden om door zijn werken gerechtvaardigd te worden, maar om door het geloof Christus gerechtigheid aan te nemen, en zo in staat van gerechtvaardigd te kunnen worden te komen, en om de beloften, aan de gelovigen gedaan, door het geloof aan te nemen, daarmede tot God te naderen, en om alzo de dadelijke rechtvaardigende uitspraak Gods te horen, zo uit zijn Woord als door de Heiligen Geest; dat is het leven, de blijdschap en de troost der ziel; dat maakt de mens vaardig tot dankbaarheid, tot verheerlijking van God, tot heiligmaking; daartoe dienen dan de opwekkingen, en gij, die dit leest of hoort lezen, laat u tot dezelve betrachting bewegen, en overlegt met een stille en buigzame ziel deze redenen.

LXXIV. 1. God rechtvaardigt in dit leven degenen, die eeuwig zullen leven; men kan in dit leven komen tot gerechtvaardigd te worden, en tot de verzekering dat God de zonden heeft vergeven, en dat men tot een erfgenaam des eeuwigen levens gesteld is, gelijk boven is getoond. Niemand dan, hoe groot en hoe langdurig een zondaar hij ook is, heeft te wanhopen, hij mag dit grote goed zoeken, hij moet het zoeken, terwijl God het gebiedt, en aanbiedt, en zoekende zal hij er ook zeker toe komen, dewijl God het aan de zoekers beloofd heeft. Derhalve zal het dan zijn, óf een enkele boosheid, en een versmading van God, van zijn genade en van zijn eigen zaligheid; óf 't zal een dwaze werelds gezindheid zijn zodat men door betovering en liefde tot de zichtbare dingen, de genade Gods laat varen, opdat men te geruster zijn vleselijke begeerlijkheden voldoe, en alzo het schepsel kies boven de Schepper. Of het zal een walgelijke luiheid zijn, zodat men er geen werk toe doen wil; men ziet wel beminnelijkheid en gelukzaligheid in gerechtvaardigd te zijn, maar men ziet tegen het werk aan, 't is zooveel moeite niet waardig; kon men het gemakkelijk en vanzelf krijgen, ja dan wilde men het wel; maar

zoveel te bidden, zo te worstelen, door zoveel beproevingen henen te dringen, dat is te veel werk, en dus ziet men er van af.

Zeg mij nu, versmadere van de genade, wereldsgezinden, luiards! Is uw verdoemenis niet rechtvaardig? Zult u op het doodsbed en in het oordeel niet moeten zeggen ik heb niet gewild, 't is mijn eigen schuld, en nu wee, wee mij! Dat ik zo dwaas ben geweest, en door mijn eigen verzuim nu eeuwig moet verloren en verdoemd zijn?

Welaan dan, terwijl deze grote genade, deze troost, deze blijdschap voor u openstaan, en u tot dezelve én kunt, én mocht komen, laat dan geen zaak u meer beletten, neemt besluit om te zoeken gerechtvaardigd te worden, en derhalve verzekerd te zijn, dat u hier blijde mocht leven, en hierna eeuwig zalig zijn.

LXXV. 2. Overdenkt eens de droevige staat van een mens, die niet gerechtvaardigd is, en van u, zo u nog in de staat zijt. U ligt in uw zonde. De eeuwige, onverdraaglijke toorn Gods hangt u over het hoofd; in uw zonden zult u sterven en eeuwig verdoemd zijn, indien u in dit leven niet gerechtvaardigd wordt. U zult sterven; ik zeg u de dood aan. *Het is de mens gezet eenmaal te sterven, en daarna het oordeel.* Hebr. 9: 27. *Geef bevel aan uw huis, want gij zult sterven, en niet leven,* Jesaja 38:1. Ik kan u geen tijd beloven, misschien zal het deze dag zijn. *In deze nacht zal men uw ziel van u afeisen,* Lukas 12: 20. Misschien zult u óf schielijk sterven, óf terstond buiten uw verstand zijn; of u zult zoveel te doen hebben met lichaamsspijnen en benauwdheden; óf de verschrikkingen der consciëntie wegens de eeuwige verdoemenis zullen zo heftig zijn, dat u met bedaardheid over uw zonden niet gevoelig zult kunnen zijn, niet zult kunnen toevlucht nemen tot de Heere Jezus, om Zijn gerechtigheid aan te nemen, en niet zult kunnen wederkeren op de beloften; óf de tijd der genade zal al eerder voorbij zijn, en u aan uwe verstoktheid óf inbeelding overgegeven zijn; daar gaat u dan heen naar de eeuwigheid: die dan hier in dit leven niet gerechtvaardigd is, zal het na dit leven ook niet worden.

Hoe zult u het dan maken? Hoe benauwd is zulk sterven! Wat zal u dan troosten? Waar dan heen? Nergens, dan naar de eeuwige verdoemenis. Zal dan de schrik des Heeren u niet bewegen tot het geloof, om gerechtvaardigd te worden eer u sterft?

Maar als de mens nu gerechtvaardigd wordt, in dit leven verzekering heeft van de vergeving der zonden, en van zijn eeuwige erfenis, hoe vrolijk kan zulk een mens sterven! Hoe welgemoed kan men dit leven verlaten, en met Paulus zeggen: *Ik ben verzekerd, dat noch dood, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onzen Heere!* Rom. 8: 38, 39. En wederom: 2 Tim. 4: 7, 8, *Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid.*

Dit deed David zeggen: Psalm 23: 4. *Al ging ik ook in een dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vreezen; want Gij zijt met mij.*

Dan is de dood niet verschrikkelijk, dan kan men er naar verlangen, en met Simeon zeggen: *Nu, laat Gij, Heere! Uw dienstknecht gaan in vrede, naar uw woord; want mijne ogen hebben Uwe zaligheid gezien,* Lukas 2: 29, 30. Ziet daar een ongelijk sterven, en een ongelijke eeuwigheid; wat zou men niet doen om een goede sterfdag? Om in de zaligheid in te gaan? Omdat er nu niets is, dat de ziel troosten kan in leven en sterven, dan de rechtvaardigmaking, wat moest men dan werkzaam zijn om nu gerechtvaardigd te worden?

LXXVI. 3. Indien u in een onverzoende staat leeft,

(a) u kunt niet anders dan met veel schrik uw dagen doorbrengen; behalve dat de worm der consciëntie u gedurig knaagt, en dat soms nare gedachten en verschrikkingen in uw ziel opkomen, 't zij slapende in dromen, 't zij wakende in duisternis, in de eenzaamheid, wanneer zelfs het geritsel van een blad, een ongewoon geluid verschrikt, rijzen dikwijls de haren te berge van de verschrikking. Als gij enig opmerkelijk oordeel over anderen ziet of hoort verhalen; gedurig vreest men dat de toorn Gods hem op den hals komt. Komt schielijk een ongewone pijn of suizeling, komt men in watersnood, wordt een zwaard tegen ons uitgetrokken, of komt men anders in doodsnoed, als je leden trillen en beven vanwege den schrik des harten, als Bélsazar. Zo spreekt er Elifas van, Job 15: 20-24: *Ten allen dage doet de goddeloze zichzelf weedom aan; en weinige jaren in getal zijn voor den tiran weggelegd. Het geluid der verschrikking is in zijn oren; in den vrede zelf komt de verwoester hem over. Hij gelooft niet uit de duisternis weer te keren, maar dat hij beloerd wordt ten zwaarde. Hij zwerft heen en wederom brood, waar het zijn mag; Hij weet, dat bij zijn hand gereed is de dag der duisternis. Angst en benauwdheid verschrikken hem; zij overweldigen hem.* Zó brengt een onverzoende zijn dagen door; de consciëntie mag voor een tijd wat slapen, men mag zich wat afleiden door het zichtbare, daar hij toch in het lachen smart hebben zal; Maar de zonde ligt als een slapende hond aan de deur, valt daarna te verwoeder aan, de koning der verschrikking tast hem aan, en zendt hem ten laatste heen naar het eeuwige wee, waar wening is en knersing der tanden.

(b) Daarbij, al wat hij naar het lichaam uit Gods lankmoedigheid ontvangt, hij kan er zich niet in vergenoegen, 't hart krijgt er gene rust door, 't is hem alles tot een strik, tot zonde, tot verzwaring van den toorn Gods over hem; de vloek ligt in het beste verborgen, zoolang hij onverzoend is. 't Zucht alles tegen hem aan, Rom. 8: 22. 't Verandert hem alles in een vloek:

Mal. 2: 2. *Ik zal den vloek over u zenden, en Ik zal uw zegeningen vervloeken; ja, Ik heb ook alrede elkeen derzelve vervloekt, omdat gij het niet ter harte neemt.*

Deut. 28: 16, 17, 19. *Vervloekt zult gij zijn in de stad, en vervloekt zult gij zijn in het veld. Vervloekt zal zijn uw korf en uw baktrog. Vervloekt zult gij zijn in uw ingaan; en vervloekt zult gij zijn in uw uitgaan.*

De vloek is in uw spijs, en in uw drank; de vloek is in uw dobbelen, dansen, ijdel gezelschap; de vloek is in uw klederen, hoofdkroningen en juwelen; in één woord, in alles vervloekt; gij zijt vervloekt in uw zien, horen, spreken, wandelen, neringen hantering. Dit is de staat van een onverzoende, al baadt hij zich in de weelde. *De rijkdom van hare bezitters wordt bewaard tot hun eigen kwaad*, Pred. 5:12. *De voorspoed der zotten zal ze verderven*, Spreuken 1: 32.

Onverzoenden, merkt u zo aan, ziet zo alles aan wat u hebt en wat u doet. Kan dit u nog niet bewegen om de verzoening, om de rechtvaardigmaking te zoeken, dan weet ik er geen raad toe.

Legt hier nu eens tegenover de gerechtvaardigden, in het genieten van het lichamelijke; alles komt hun toe uit de Vaderlijke liefde, en uit de verdiensten van Christus; ja, 't lichamelijke, zo veel of zo weinig het is, 't zijn zelfs bewijzen van Gods liefde tot hen. Al wat ze ontvangen al wat ze eten of drinken, waarmede zij zich kleden, al waar ze hun

voet op zetten, 't is alles hun eigen, om hen gaat de zon op, om hen schijnen de maan en sterren, om hen vertoont zich de gestalte des hemels zo schoon in de stille nachten, om hen geeft het aardrijk allerlei jeugdig groen, bomen, kruiden en bloemen op.

Al wat mensen planten in vermakelijke tuinen, in wandelplaatsen, overdekt met schaduwachtig, net gerijgd geboomte, 't is alles om hen te vermaken, door 't gezicht, gehoor, reuk en smaak. 1 Kor. 3: 21, *Alles is uwe*. Psalm 37:29, *De rechtvaardigen zullen de aarde erfelijk bezitten*. O, hoe verkwikkelijk is zelfs een korstje droog brood, als men het aanmerkt als gekocht door het bloed van Jezus Christus, en dat men er daardoor eigendom aan heeft, 't kan hun van liefde en blijdschap de tranen uit de ogen wel doen vloeien. Als ellenden, landplagen, oorlog, en wat tot verschrikkingen kan zijn, komen, dan is hun hart nog vast, vertrouwende op den Heere, en zij vertrouwen zelfs in 't midden van den dood. Dus kan een gerechtvaardigde met blijdschap zijn loop uitlopen; dat zij het niet meer doen, is niet omdat zij er geen recht en reden toe hebben; maar omdat zij hun rechtvaardigmaking niet meerder gebruiken.

Dit ongelijk leven beschouwende, en tegen elkaar overleggen, en zien dat het een vloeit uit de ongerechtvaardigde, en het andere uit de gerechtvaardigde staat, is bekwaam om te bewegen, dat men met ernst zoekt gerechtvaardigd te worden.

LXXVII. 4. Beschouwt de rechtvaardigmaking ook eens in zichzelf, en merkt wat een zoetigheid, vermaak en heerlijkheid dat daarin is voor de ziel.

(a) In de rechtvaardigmaking is vergeving van alle schuld en alle straf, en dat zo volkomen, alsof men nooit zonde gedaan had: 1 Joh 1:7 ... *het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde*. Openb. 5: 5, *Die ons heeft liefgehad, en ons van onze zonden gewassen heeft in Zijn bloed*.

Wat dat is, weet niemand, dan die de zonde als een zware last gevoeld heeft, en derzelver bitterheid heeft gesmaakt. Deze vergeving is ene eeuwigdurende vergeving; God haalt ze nooit, weer op om er over te toornen, de eens gerechtvaardigde wordt niet wederom onwaard en versmaad; maar de zonden blijven in eeuwigheid vergeven, Jer. 31:34. *Ik zal hun ongerechtigheden vergeven, en hun zonden niet meer gedenken*.

(b) Zij worden niet alleen afgewassen van al hun vuiligheid; maar zij worden daarenboven uitermate versierd met de volmaakte gerechtigheid van Christus: Ezech. 16: 14. *Daartoe ging van u een naam uit onder de heidenen om uw schoonheid; want die was volmaakt door Mijne heerlijkheid, die Ik op u gelegd had*. Kol. 2: 10. *Gij zijt in Hem volmaakt*. Hoogl. 4: 1. *Zie, gij zijt schoon, Mijn vriendin! zie, gij zijt schoon*.

De gerechtvaardigden zich in deze hun schoonheid door de gerechtigheid van Christus beschouwende, verblijden zich daarover:

Jesaja 61: 10. *Ik ben zeer vrolijk in den HEERE; mijne ziel verheugt zich in mijnen God; want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, den mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan; gelijk een bruidegom zich met priesterlijk sieraad versiert, en als een bruid zich versiert met haar gereedschap*.

(c) Hierbij verkrijgen ze in de rechtvaardigmaking de aanneming tot kinderen Gods, en zij worden gesteld tot erfgenamen van het eeuwige leven. God ziet hen aan en ontmoet ze met licht, troost, liefde, voorzorg, als Zijn lieve kinderen; en zij zien God aan als hun goedertieren Vader; dus keren ze telkens tot Hem, dus roepen ze: *Abba, Vader!* Dus

klagen ze Hem hun noden, dus verzoeken ze van Hem alles wat ze begeren, dus vergenoegen ze zich in Hem, en zien van alles af, omdat het hun alleen goed is bij Hem te zijn.

(d) Hieruit ontstaat in hen een zoete vrede, een heerlijke en onuitsprekelijke blijdschap, en zij leven in een zoete onderlinge liefde.

Rom. 5: 1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God.*

Jesaja 38: 17.... *Gij hebt mijn ziel liefelijk omhelsd.*

Hoogl. 2: 16. *Mijn Liefste is mijne, en ik ben Zijne.*

Neemt dit nu eens alles bij elkaar:

- Een gerechtvaardigde is verlost van alle zonden, van alle toorn, van alle vloek, van alle straf, en dat voor eeuwig, zonder die weer op te halen.
- Een gerechtvaardigde is door de toegerekende gerechtigheid van Christus volmaakt in schoonheid voor God, voor de engelen, voor de gelovigen, en bij zich zelf.
- Een gerechtvaardigde is een kind van God, en een erfgenaam van het eeuwige leven, welke erfenis hem niet zal missen, maar wordt in den hemel voor hem bewaard.
- Een gerechtvaardigde heeft in zijn ziel zoete rust, vrede, blijdschap en vermaak in God, meer dan een natuurlijke kan begrijpen, meer dan een gerechtvaardigde kan uitspreken. Als dit dan een ziel niet kan gaande maken tot het zoeken van de rechtvaardigmaking, dan zal het geen ding kunnen doen. Doch 't is Gods werk.

LXXVIII. De rechtvaardigmaking:

- (a) vervrolijkt het hart, Jesaja 38:17 ... *Gij hebt mijne ziel liefelijk omhelsd, want Gij hebt al mijne zonden achter Uwen rug geworpen.*
- (b) Doet bij vallen niet blijven liggen, maar weder opstaan en welgemoed heengaan. Jes. 33: 24. *Geen inwoner zal zeggen: ik ben ziek; want het volk dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben.*
- (c) Geeft altijd een vrijmoedige toegang tot den troon der genade: Hebr. 10: 22. *Zo laat ons toegaan met een waarachtig hart, in volle verzekerdheid des geloofs, onze harten gereinigd zijnde van het kwaad geweten.*
- (d) Vervult het hart en den mond met lof van God. Psalm 103: 2, 3. *Loof den Heere, mijne ziel! En vergeet geen van Zijn weldaden. Die al uw ongerechtigheid vergeeft.*
- (e) De rechtvaardigmaking is de fontein van de heiligmaking. Deze is de gelovigen uitermate beminnelijk, ootmoedig met God te wandelen, met een heilig ontzag Hem te eren, Hem lief te hebben, Hem te vrezen, en Hem in doen en laten welbehaaglijk te zijn. En zó het beeld van God te hebben en te vertonen tot Zijn eer, tot sieraad der kerk, overtuiging van onbekeerden en opwekking van bekeerden; dat is 't geen waarop de gerechtvaardigde verliefd zijn, en dat ze met al hun hart zoeken. Niet alleen omdat het een middel is om nabij God te blijven; een zaak, waarop God veel zegen geeft; maar omdat het hun leven, en het begin der zaligheid is. Een gelovige is treurig over het gebrek, en wordt, door onordelijk verlangen naar heiligmaking, wel eens moedeloos, denkende: *mijn leven kom ik niet tot zulk een staat. Och, dat mijn wegen gericht werden om des Heeren inzettingen te bewaren!* Wat raad? Wat weg zal ik inslaan om hiertoe te geraken? Ik, antwoord: de rechtvaardigmaking is het middel daartoe; gelijk die de fontein is, zo geeft ze ook de heiligmaking den rechte vorm en het ware wezen.

Daarom moet men met alle macht naar de rechtvaardigmaking trachten, en naar de verzekering ervan. Die uit een andere grond de heiligheid zoekt, is het spoor bijster, zal er nooit toe komen, en zal nooit in deze voortgang maken.

- Eerst verloochening van zichzelf, eerst zuivere liefde tot God, omdat Hij het waardig is, te zoeken, is te dwalen en schijnbaar tot zijn verderf.
- De rechtvaardigmaking éerst te willen afdoen, en die als een gedane zaak daar te laten, en zich zo lang in zonden toe te geven, en dan daarop te trachten naar heiligmaking, die dwaalt evenzeer aan de anderen kant, en hij toont dat hij de natuur van beide nooit gekend heeft. Zij worden te gelijk gezocht, het eerst of laatst zoeken is niet in tijd, maar in orde.

In de gedurige oefening van de rechtvaardigmaking wordt de ziel geheiligd, ziet dit:

Psalm 130: 4. *Maar bij U is vergeving opdat Gij gevreesd wordt.*

Hand. 15: 9. ... *gereinigd hebbende hun harten door het geloof.*

Hebr. 9: 14. *Hoeveel te meer zal het bloed van Christus, uw geweten reinigen van dode werken, om den levenden God te dienen?*

2 Petrus 1: 4. *Door welke ons de grootste en de dierbare beloften geschonken zijn, opdat gij door dezelve der Goddelijke natuur zoudt deelachtig worden.*

1 Joh. 3: 3. *Een iegelijk die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf.*

Gelijk de rechtvaardigmaking de fontein is van de heiligmaking, en haar het ware wezen geeft, zo is de *heiligmaking* ook noodzakelijk, zodat *zonder heiligmaking niemand den Heere zien zal*, Hebr. 12: 14. Die dan zalig wil worden, die moet eerst geheiligd zijn, en zal hij geheiligd worden, zo moet het uit de rechtvaardigmaking voortkomen. Daarom ziet gij op de beminnelijkheid, of op de noodzakelijkheid der heiligmaking, door die beide moet men zich laten bewegen tot de oefening van de rechtvaardigmaking, en de verzekering ervan.

LXXIX. Nu is overig, dat wij een begerige tot de rechtvaardigmaking besturen in het zoeken ervan, door het voorstellen van de middelen, die daartoe strekken, welke wij zo zullen voorstellen, dat ze meteen zullen kunnen dienen tot proeven en kentekenen dat iemand gerechtvaardigd is.

1. Een mens, die begeert in zijn consciëntie gerechtvaardigd te zijn, tracht eerst naar een gezicht van zijn zondig hart, en van de zondige uitgangen deszelfs in gedachten, woorden, daden, doen, laten en van de manier in die allen; en naar een gezicht van zijn verdoemelijkheid; en hij voege daarbij een droefheid over zijn zondige, verdoemelijke staat. Ik zeg droefheid, niet zulke, of zulk een trap van verbrijzeling, van schrik, van wanhoop, gelijk vele onkundigen van de weg des Heeren eerst willen hebben, eer zij durven denken, dat ze gerechtvaardigd zijn. En, omdat zij dat niet hebben, zoals zij het zich voorstellen, verwerpen ze alles, en leven in een gestadige onvastheid en onrust; maar droefheid is ook de walg van zichzelf, de ganse ontblootheid, de verontwaardiging, de ledigheid, het inzinken in zijn verdoemelijkheid, hartzeer, kwijnen, het verstandig zien, dat men zo is, en het bevestigen: *ja, zó ben ik*.

Men moet ook onderscheid maken tussen een onbekeerde, die u begint te zoeken, en een bekeerde, die nu al in Christus gelooft, 't zij dat hij het weet, 't zij dat hij eraan twijfelt. Velen, in hun begin, hebben veel meer *de geest der dienstbaarheid tot vrees*,

en meer slaafse vreze en schrik, waardoor ze tot Christus gedreven worden, en meer wettisch werk, hoewel niet allen op dezelfde wijze en in dezelfde trap. Maar de bekeerden hebben meer Evangelische schaamte, walg, kleinheid, verontwaardiging en wraaklust over zich zelf; doch ook zeer ongelijk. Doch dit is zeker, dat zeer zelden iemand met blijdschap tot Christus komt, zoals Zachéus; dat weinigen, alleen door de kennis van waarheid en goedkeuring van dezelve, overgaan in Christus; maar de gewone weg is verlegenheid, droefheid, vreze; enz.

Niet dat zulks is een voorwaarde, die men eerst hebben moet, eer men komen mag; maar als een hoedanigheid, zonden welke hij niet zal willen komen. Zodat allen, die tot de rechtvaardigmaking begeren te komen, die moeten vooraf trachten naar een gezicht en bevoel van ellende; zie dit in degenen, die op de Pinksterdag gelovig werden; Hand. 2: 47, Zij werden verslagen in het hart. De stokbewaarder werd zeer bevende. Hand. 16: 29. De tollenaar van verre staande, wilde ook zelfs de ogen niet opheffen naar den hemel, maar sloeg op zijn borst, zeggende: O, God! Wees mij zondaar genadig, Lukas 18: 13.

Die nooit van deze bovengestelde gestalten de een of ander geweten heeft, en die deze nooit hartelijk en bijblijvende, totdat hij tot het geloof in Christus, en de rechtvaardigmaking kwam, enigszins gehad heeft, en zich evenwel gerechtvaardigd houdt, die bedriegt zichzelf. Die door dezen weg dezelve niet zoekt, zal ze nooit bekomen; ja, zelfs die op een Evangelische wijze, of door de kennis en erkentenis van de waarheid, tot geloof en rechtvaardigmaking gekomen zijn, die hadden ook zelf deze gestalten, hoewel ze door de liefde en waarheid ras verslonden werden; doch, daarna komt ze gevoelig zich openbaren.

Daarom wilt u tot de rechtvaardigmaking komen, begin van uzelf, en leer bij uzelf verlegen te worden, en komt zo gevoelig ontbloot, zondig en verdoemelijk, om *omniet gerechtvaardigd te worden door de verlossing, die in Christus Jezus is.*

LXXX. 2. *Het tweede middel is het geloof in Christus.* De mens, zo overtuigd, als gezegd is, ziet dat hij van de rechtvaardige Rechter niet anders kan dan verdoemd worden, ziet daarom om naar een Borg, die in zijn plaats aan de rechtvaardigheid Gods voldoet, en vindt Jezus Christus.

Hij erkent dat Zijn lijden en sterven is tot volkomen betaling aan Gods rechtvaardigheid, en dat zijn heiligheid is tot verwerving van de zaligheid; hij ziet en erkent de aanbieding van de gerechtigheid aan zich, hoe zondig hij ook is; hij, nu begerig zijnde, neemt toevlucht tot Hem, neemt Hem aan tot zijn rechtvaardigheid, en komt met die aangenomen gerechtigheid tot God. Hij stelt zich zó ellendig, zo verdoemelijk in zichzelf voor de Heere, toont aan Hem de gerechtigheid van Christus, en dat hij ze op de aanbieding aangenomen en geëindigd heeft. Hij stelt de Heere Zijn beloften voor aan dezulken gedaan, en al biddende, al worstelende, al aannemende, en al dringende op de beloften, wordt hem, of een Schriftuurplaats, of de Evangelische beloften in 't algemeen zó op zijn hart gedrukt, dat hij zich bevindt gerechtvaardigd; Waarbij dan ook wel de verzegelde kracht des Heiligen Geestes komt, zodat hij wel vrede en blijdschap vindt.

Die zich inbeeldt gerechtvaardigd te zijn, en evenwel deze werkingen des geloofs niet heeft, die bedriegt zich, en die ze door de oefening des geloofs niet zoekt, zal ze nooit vinden. Daarom, begeert u rechtvaardigmaking, zoekt ze door het geloof. *Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, Rom. 3: 28.*

LXXXI. 3. Die de rechtvaardigmaking begeert, *moet in het zoeken de heiligmaking ook begeren*, deze kunnen niet gescheiden worden, noch in het hebben, noch in het zoeken. Die lust heeft tot gerechtvaardigd te worden, en niet tot heiligheid, dat is een teken, dat zijn hart niet oprecht is voor de Heere; beeldt hij zich in, dat hij gerechtvaardigd is, en hij heeft nog niets van de heiligmaking, hij bedriegt zich en zoekt hij het eerste zonder het laatste, hij zal het nooit bekomen.

't Is wel waar dat de begeerten somtijds heftiger en meer uitgestrekt zijn naar het een, en somtijds meer tot het andere; doch altijd is het één ingebonden in het ander. Vele gelovigen twifelen aan hun rechtvaardigmaking, omdat zij niet vernemen, dat ze geheiligd worden. Maar 't scheelt hun aan licht om te weten, wat heiligmaking is, zij stellen zichzelf zulk een trap van heiligheid voor, en als ze tot die trap niet komen, dan verwerpen ze de zaak zelf, die toch in alle ware gelovigen is. Deze hebben te weten, dat de heiligmaking zich in deze zaken openbaart. Namelijk:

- (a) Hoe een gelovige dichter bij God is, en meer verzekerd wordt van zijn rechtvaardigmaking, hoe de begeerten naar een zuivere gestalte des harten, naar vertoning van het beeld Gods, naar nederigheid, wijsheid, goedaardigheid en tere wandel, in alles sterker en levendiger worden. Hij kent of bemint geen heiligheid, dan die vloeit uit de verzoende vereniging met God, en daardoor uit liefde tot, en vreze voor God.
- (b) Zij vertoont zich in de haat en weerzin van het zondig hart, in de angst en vreze voor te zondigen, in de smart, als hij gezondigd heeft, in de onrust van het gemoed, totdat men wederom afgewassen is in Christus bloed.
- (c) Zij vertoont zich in veelvuldig zich te herstellen, en voor te nemen zich voor zonden te wachten; men bidt om kracht, en tracht zo af te hangen van de leiding des Heiligen Geestes.
- (d) In de afkeer van het werelds gezelschap; men kan het hart met die niet verenigen; maar de uitgangen des harten zijn naar de Godzaligen, die acht men hoog, heerlijk, die bemint men.
- (e) Zij vertoont zich in de algemeenheid; men geeft zich in de een zonde geen meer vrijheid dan in de andere, zonde is hun zonde, grote of kleine neemt bij hen de natuur van zonde niet weg, zij zijn in 't hoofdzakelijke, 't welk is het doen tegen den wil Gods, gelijk; hoewel men in de een zonde wel meer valt dan in de andere.
- (f) Zij vertoont zich in de sterke begeerte naar meer, en kan zich niet tevreden houden met dat weinigje, dat men heeft, 't welk is de honger en dorst naar gerechtigheid.
- (g) Zij vertoont zich in de dadelijke overwinning van vele zonden, in welke men tevoren leefde, ook zo verre, dat men ze zo ras kan wegwerpen als ze opkomen; ja, zelfs heeft men nu geen aanvechtingen tot vele van die. En die zonden, die meerder kracht hebben, die laat men niet vredig begaan, maar men bestrijdt ze, en in dezelve gevallen zijnde, zo staat men weer op, 't zij rasser, 't zij langzamer, en men hervat de strijd. Uit deze allen zal een kleine kunnen zien, dat hij, om het missen van de bij zichzelf voorgestelde trap van heiligmaking, zijn rechtvaardigmaking niet heeft te verwerpen. Dewijl hij rechtvaardigmaking en heiligmaking samenvoegt in 't begeren, in 't zoeken, in zijn doen, doch zo, dat hij 't laatste haalt uit het eerste, zo kan hij bewust zijn van zijn oprechte handel in deze. Maar de anderen, die óf de rechtvaardigmaking zoeken zonder heiligmaking, óf de heiligmaking zonder de

rechtvaardigmaking, die zijn niet op de rechte weg, en zullen, zo voortgaande, geen van beide verkrijgen.

XII. 4. *Die de rechtvaardigmaking zoekt, en van dezelve verzekerd wil zijn, moet Gods Woord tot rechter stellen.* Velen, die al waarlijk gerechtvaardigd zijn, komen niet tot de verzekering, of zij zijn haar ras weer kwijt, omdat ze hun eigen rechter willen zijn, en *het gevoel* stellen tot een grond van verzekering. 't Is wel, zo iemand dat altijd kon hebben ; maar dat is de gewone weg Gods niet, zijn kinderen altijd te verzegelen, en hun het gevoel te geven.

De Heere heeft een andere grond gesteld, welke vaster, duurzaam en altijd dezelfde is, namelijk: Zijn Woord. 't Is een goede zaak, dat men achterdochtig is over zijn hart, zich niet gaarne in zulk een gewichtige zaak zou willen bedriegen; maar hoe zal hij komen tot een vaste en bestendige verzekering? Hij brenge zich dikwijls voor de Heere, en doe als David, Psalm 139: 23, 24. *Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijn gedachten. En zie, of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eeuwig weg.*

Hij kere daarop naar het Woord, en zie, wat beloften daar gedaan zijn, en aan hoedanige, en stelt met een verheffing van zijn ziel, die beloften zeker en vast, als uitgesproken van de waarachtige God. Zo komt het dan hierop aan, of de beloften aan hem gedaan zijn; dit kan hij weten, als hij de hoedanigheden in zich vindt, aan wie de beloften gedaan zijn. Hij bezie dan eerst het Woord, en hoedanigheid voor hoedanigheid, en brengt dan zijn eigen hart voor de alwetende God.

Hij doorzoekt zijn hart, hij zij zich niet genadig, maar velle een rechtvaardig oordeel over zichzelf; hij schrijft zich niet toe, 't geen zijn consciëntie zegt, dat hij niet heeft; hij loochende ook niet, 't geen zijn consciëntie zegt, dat hij heeft; hij erkent daarop, dat zulks uit zijn natuur niet voortgekomen is; maar dat het van de Geest Gods in hem gewrocht is. Als hij dan in waarheid zulke zaken in zich vindt, en dat zijn hart met de hoedanigheden, in de Schrift vermeld, overeenkomt, God en zijn consciëntie mede getuigenis gevende van de waarheid, zo maakt hij een besluit tot de beloften, dat ze aan hem gedaan zijn, en dienvolgens, dat God hem rechtvaardigt.

Hij neemt dat Woord, aan als de stem Gods, gelijk het waarlijk is; en hij hoort also de vrijspraak Gods. Of men dan meer of minder licht heeft, meer of minder gevoel, meer of minder blijdschap en vrede, dat verandert de zaak niet, waarheid is en blijft waarheid; de hoedanigheden zijn daar, de uitspraak van God de Rechter, is daar. Hier moet men dan God de eer geven van Zijn waarheid, en zijn rechtvaardigmaking vaststellen, zich daarover verblijden, God daarvoor danken, en zo gemoedigd verdergaan in de weg des Heeren, in liefde, in vrees, in gehoorzaamheid, *totdat hij verkrijgt het einde des geloofs, namelijk, de zaligheid zijner ziel.*

Ik zei, dat ik de middelen zó zou voorstellen, dat ze meteen kentekenen konden zijn, of iemand gerechtvaardigd was of niet. Die dan bevindt, dat hij door deze weg van droefheid over zijn zonden, van geloof in Christus, van rechtvaardigmaking en heiligmaking samen te begeren en te zoeken, van het Woord tot een rechter te stellen, tot de rechtvaardigmaking gekomen is, die ziet de waarheid van zijn genade, en van de belofte Gods aan hem. Maar die door deze weg niet ingegaan is, en evenwel zich inbeeldt, dat hij gerechtvaardigd is, dat zijn zonden hem vergeven zijn, dat hij een

erfgenaam van de eeuwige zaligheid is, die bedriegt zich vreselijk, en tot zijn eeuwig verderf, indien hij zich niet bekeert.

LXXXIII. Daarom,

1. Die van God niet gerechtvaardigd is, dat die zichzelf niet rechtvaardige, gelijk de Farizeeën, die bij zichzelf vertrouwden, dat zij rechtvaardig waren, Lukas 18:9. Want:

(a) zijn eigen rechtvaardigmaking geldt bij God niet; niet hij, maar God is Rechter over hem. Daarom hangt al 's mensen heil aan de uitspraak Gods, en niet aan zijn eigen. 2 Kor. 10:18, *Niet, die zichzelf prijst, maar die den Heere prijst, die is beproefd.* Arme mens! Wat zal uw eigen vrijspraak baten, als God u verdoemt?

(b) Zichzelf zonder grond op een valse grond, of op goede gronden zich valselyk aangematigd, te rechtvaardigen, belet hem de ware rechtvaardigmaking te zoeken, en doet hem gerust naar de hel gaan; *Want Christus is niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering.* Matth. 9: 13. Daarom bedriegt u niet; want hier bedriegt men zich tot zijn eigen eeuwig verderf.

't Zal niet helpen dan te zeggen: *Wij hebben in Uwe tegenwoordigheid gegeten en gedronken, en Gij hebt in onze straten geleerd; wij hebben in Uw Naam geprofeteerd, en in Uw Naam duivelen uitgeworpen, en in Uw Naam vele krachten gedaan; want Hij zal hun openlijk aanzeggen: Ik heb u nooit gekend,* Lukas 13:26, 27. Matth. 7: 22, 23.

LXXXIV. 2. Verdoemt uzelf niet, als God rechtvaardigt, *het is een gruwel voor God, den goddeloze te rechtvaardigen, en de rechtvaardige te verdoemen,* Spr. 17: 15. Het eerste doen de onbekeerden, als zij zichzelf rechtvaardigen; aan het tweede zouden zich schuldig maken de gerechtvaardigden, als zij zichzelf verdoemen. Wij willen niet dat iemand zichzelf dwinge, zich gerechtvaardigd te achten; maar wij willen, dat iemand, die bij zichzelf in de tegenwoordigheid Gods, de Heilige Geest mede getuigenis gevende, overtuigd is, die bovengenoemde gestalte en werkingen deelachtig te zijn, dat zulk een zich door het geloof ook gerechtvaardigd erkent, en zichzelf niet verdoeme, omdat hij misschien zulke trap van verlichting, zulke trap om alle tegenredenen, één voor één onweersprekelijk niet kan beantwoorden. En dat hij zulk een trap van gevoel, van vrede, zulke trap van heiligmaking, in zich niet bevindt, daar hij ondertussen de waarheid van zijn rechtvaardigmaking ziet, en zien kan. Want:

(a) dat is te ontkennen het werk des Heiligen Geestes, en Denzelven in het aangezicht tegenspreken.

(b) Dat is Christus' verdiensten smaadheid aandoen: zal Hij zoveel voor u geleden hebben, en zult gij het niet erkennen, ja, het loochenen?

(c) Dat is uzelf te kwellen, daar de Heere u geen smarten aandoet. Gij zelf zijt de oorzaak, met uw toegeven in ongelovigheid, dat uw leven verteerd wordt van droefenis, en uw jaren van zuchten; de Heere spreekt van vrede; maar nee, gij wilt het niet aannemen, of de Heere moest u eerst dus en zo maken. *Maar wie heeft zich tegen den Heere verhard, en vrede gehad?* Job 9: 4. Waarom zijt gij uzelf tot een beul; waarom doet gij uzelf moeite en verdriet aan? Gelooft het Woord Gods, erkent het genadewerk Gods in u, en zó zult u bevestigd worden, en met blijdschap uw loop uitlopen.

LXXXV. 3. Dat de gerechtvaardigden zich niet toegeven in zonden, omdat Christus voor dezelve voldaan heeft;

- (a) Dat is tegen de natuur van een gerechtvaardigde en van de rechtvaardigmaking, Psalm 130: 4; 1 Joh. 3: 3.
- (b) Dat is een gruwel: 't Is *de genade onzes Gods veranderen in ontuchtigheid*, Judas vers 4.
- (c) 't Zou gelegenheid geven tot lasteringen, en de vijanden stijven in hun lastering, alsof onze leer zorgeloze en goddeloze mensen maakte, en alsof wij zeiden: *laat ons kwaad doen, opdat het goede daaruit kome*, Rom. 3: 8.
- (d) 't Is tegen het Woord Gods, 't welk de rechtvaardigmaking en heiligmaking onafscheidelijk samenvoegt, 1 Kor. 6: 11. *Daarom moeten degenen, die aan God geloven, zorg dragen om goede werken voor te staan; deze dingen zijn het, die goed en nuttig zijn den mensen*, Titus 3: 8.

LXXXVI. 4. Dat een gerechtvaardigde trachtte alle dagen opnieuw gerechtvaardigd te worden. Niet, alsof hij ooit uit de gerechtvaardigde staat verviel; maar omdat de vrijsprekende stem Gods, in Zijn Woord, en door de Geest tot het hart zo zoet is, en omdat de telkens tussenkomende zonden ook de rechtvaardigmaking van node hebben. Een gerechtvaardigde heeft altijd zonden als zonden te erkennen; de zonden blijven aangegaan tegen God, de zonden verbinden de zondaar aan de schuld van eeuwige verdoemenis, hoewel Christus daarvoor voldaan heeft, en als Voorspraak terstond de voldoening vertoont, - en het Woord een gelovige, telkens vallende en opstaande, rechtvaardigt, - zo zeg ik, behoudt de zonde nochtans haar natuur; en een gerechtvaardigde moet zijn zonde ook zo zien en gevoelen. En zich zo verdoemelijk, ten aanzien van zichzelf, erkennen, de zonden belijden, daarop Christus' verdiensten aannemen tot rechtvaardigmaking, en daardoor wederom, en ook van die en die zonde gerechtvaardigd worden.

Dit is de praktijk van de heiligen, dit wordt ons bevolen, hierop is de belofte van vergeving geschied, gelijk boven is getoond. Daarom geeft acht op uw daden, kent de bezoedeling van het goede, en de zondigheid van het kwade, dat zal de ziel klein maken, dat zal de genade te meer verheffen, dat zal Jezus' verdiensten dierbaarder maken, dat zal voorzichtiger doen wandelen. En zulk een ziel, zo gedurig wederom begerende gerechtvaardigd te worden, zal in een gedurige vrede met God leven, daar een ander, hierover heenlopende, vervreemd, ongeruster, verder van God, en slordiger in zijn levensloop zal zijn.

Psalm 107: 43, *Wie is wijs? die neme deze dingen waar, en dat ze verstandelijk letten op de goedertierenheden des Heeren.*

Hos. 14: 10, *Wie is wijs? die versta deze dingen; wie is verstandig? Die bekenne ze; want des Heeren wegen zijn recht, en de rechtvaardigen zullen daarin wandelen; maar de overtreders zullen daarin vallen.*

Spr. 10: 29. *De weg des Heeren is voor den oprechte sterkte; maar voor de werkers der ongerechtigheid verstorning.*

Amen.

Hoofdstuk 35

Van de aanneming tot kinderen.

Kinderen Gods

In het vorige hoofdstuk hebben wij getoond, dat de rechtvaardigmaking niet alleen bestaat in de vrijspraak van schuld en straf, maar ook in het stellen in het recht ten eeuwigen leven, in het verklaren van een kind Gods en erfgenaam van de eeuwige zaligheid te zijn. Dat was het einde van Christus stellen onder de wet:

Gal. 4:4, 5. ... *geworden onder de wet; opdat Hij degenen, die onder de wet waren, verlossen zou, en opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden.*

Hiervan spreekt de apostel:

Rom. 8:15-17. ... *gij hebt ontvangen de Geest van de aanneming tot kinderen, door welke wij roepen: Abba, Vader! Dezelve Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn. En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus.*

Zodat de rechtvaardigmaking het geestelijke kinschap insluit, van 't welk, wij nu zullen spreken.

Verscheidene in verscheiden opzichten.

1. Velen worden kinderen van God genoemd, en dat in verscheidene opzichten. Namelijk:

- (a) Christus naar Zijn Goddelijke natuur door de eeuwige generatie: Ps. 2:7. ... *Gij zijt mijn Zoon, heden Heb Ik U gegenereerd.*
- (b) De engelen, en Adam, en in hem het gehele menselijke geslacht, ten opzichte van de schepping: Job 38:7. *Toen de morgensterren te samen vrolijk zongen, en alle kinderen Gods juichten.* Luk. 3:38. ... Adam, de zoon van God. Mal. 2:10. Hebben wij niet allen één Vader? heeft niet één God ons geschapen?
- (c) De overheden, omdat God hen stelt tot afschijnsels van zijn heerschappij: Ps. 82:6. *Ik Heb wel gezegd; gij zijt goden; en gij zijt alle kinderen des Allerhoogsten.*
- (d) De gelovigen, ten opzichte van de aanneming, Rom. 8:15-17; Gal. 4:4, 5. 2 Kor. 6:18. *Ik zal u tot een Vader zijn, en gij zult Mij tot zonen en dochters zijn.*

Van deze spreken wij nu.

Gelovigen door aanneming.

II. De manier en opzicht, in welke de gelovigen kinderen van God zijn, is de aanneming tot kinderen. Daardoor wordt soms wel verstaan de openbaring van der kinderen Gods heerlijkheid na dit leven: Rom. 8:23 ... *verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing onzes lichaams.* Hierop ziet Johannes, 1 Joh. 3:2. *Geliefden, nu zijn wij kinderen van God, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als Hij geopenbaard zal zijn, wij Hem zullen gelijk wezen.* Nu is niet in tegenstelling van het Oude Testament; want toen waren de gelovigen zowel kinderen

van God, als in 't Nieuwe Testament. Maar nu heeft opzicht op toekomstende heerlijkheid, die zij deelachtig zouden worden, als Christus in het oordeel geopenbaard zou zijn. Van deze aanneming spreken wij hier niet, maar van de aanneming tot kinderen in dit leven. En in het Oude Testament: Rom. 9:4, *Welke Israëlieten zijn, welke is de aanneming tot kinderen*. Niet door een *uitwendig verbond*, want dat was er niet; maar wegens het verbond der genade met Abraham en zijn zaad opgericht, waren velen van hen trouweloos, gelijk ook nu in het Nieuwe Testament, velen ontrouw zijn, dat kwam op ieder particuliere ontrouwe aan; en ook in het Nieuwe Testament. Nu zijn de heidenen de aanneming tot kinderen deelachtig: Gal. 4:4, 5, *Opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden*. Wij zijn de heidenen; 't oogmerk des apostels is te tonen het voordeel, dat de heidenen uit Christus' komst en verkondiging verkregen, namelijk, dat zij, die tevoren vreemd waren, God niet kenden, afgoden dienden, ook de aanneming tot kinderen deelachtig werden zowel als de Joden, die vóór Christus' komst, als onmondige kinderen, onder de liefelijke voogdij, bestiering en handleiding van de ceremoniën waren die zo klaar als doenlijk was, de toekomstenden, en toen alleen beloofde Zaligmaker met al Zijn lijden, en de kracht deszelfs, aanwezen en verklaarden; zowel als zij, die toen in de Zaligmaker geloofden, ook kinderen van God waren, en Hem met de liefelijke naam: Vader, aanspraken, niet behoefden van verre te staan, maar de toegang hadden tot de troon der genade; en zich niet ophielden met Kanaän, alsof dat een pand en voorbeeld van de hemel was, maar zich in de zaligheid zelf, als hun erfenis verblijdden.

III. Aangaande dit kinschap zullen wij drie zaken vertonen:

1. ***De voortreffelijkheid.***
2. ***Wie daar deel aan hebben.***
3. ***Wat die te verrichten hebben.***

Deze zijn voortreffelijk.

De voortreffelijkheid van een kind Gods is zo groot, dat het alle begrip te boven gaat; deze wordt enigszins gekend:

1. Uit hun afkomst en staat.
2. Uit de manier.
3. Uit de voorrechten.

Wegens afkomst van God.

1. De afkomst en staat van een kind Gods, is het voortreffelijkste, dat er zijn kan in zichzelf. Een kind van een koning te zijn is groot in de wereld; velen roemen, dat ze hun afkomst van koningen en van groten in de wereld rekenen; sommige heidenen pochten, dat zij van goden afkomstig waren; maar wat is het, een kind te zijn van God zelf, die alle heerlijkheid in zichzelf heeft, die boven allen lof is, die alles gemaakt heeft, die alles toekomt, die alle schepselen, alle koningen van de aarde op een wenk moeten ten dienste staan, en op een stip moeten gehoorzamen; die alles, wat Hij wil, doet, die niet dan liefde en goedheid is, en alles wat Hij is voor Zijn kinderen is? Zij zijn van een Goddelijke afkomst. Laat koningen en prinses roemen op hun afkomst; laat edelen door een lange reeks van adellijke voorouders opklimmen tot hogere stammen; laat families, nu slecht

en gering, nog moed dragen, dat hun voorouders aleer edel waren, dat is ten uiterste maar aards. Gij, o kinderen van God! rekent gij uw afkomst van God zelf, niet alleen van God zelf als Schepper, 't welk gij met anderen gemeen hebt, en 't welk maar dienen kan tot beschaming, dat wij van die hoge God zijn afgevallen, en daarom Zijn vijanden zijn, en waardig van Hem gestraft te worden; maar dat gij van Hem tot kinderen zijt aangenomen, en gesteld om voorwerpen te zijn van Zijn Vaderlijke goedheid.

En de geestelijke natuur.

Daarbij, zijn ze kinderen van God, zo zijn ze van een hoge en heerlijke, ja van een Goddelijke natuur. Kinderen van edelmoedige voorouders ontaarden dikwijls, en roemen dan tevergeefs op derzelver dappere daden en titels; maar deze blijven dat ze zijn, namelijk, van de Goddelijke natuur deelachtig, 2 Petrus 1:4. In hen is iets hoogs, zwevende boven wereld, rijkdom, eer, staat, en alles wat in de wereld is. Zij hebben een voortreffelijker geest, een prinselijke, vrijmoedige geest, Ps. 51:14. In hen is iets hemels, iets Goddelijks, zodat de aardse dingen hun te gering zijn om ze te achten, daarnaar om te zien, die te beminnen of te vrezen. 't Hoge, 't verhevene, 't hemelse hebben ze in 't oog, daar spreken ze van, dat zoeken ze; met een hemelse wijsheid beschikken ze hun doen en laten. En of de aardsgezinde mensen dat voor enkele inbeeldingen en wakende dromen achten, en het aardse alleen waarheid, wezenlijkheid, heerlijkheid, metterdaad achten, zo tonen ze daarmee, dat ze mensen zijn van deze wereld welker deel in dit leven is. De kinderen van God kennen ze zodanig, en zij zijn zotten en verachtelijken in hun ogen. Zij weten dat de zienlijke dingen tijdelijk, onvergenoegende, en in zichzelf niets te achten zijn, en dat onzienlijke dingen wezenlijk, vergenoegende, en eeuwig bestendig zijn. Hierom worden ze genoemd, *de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken*, Ps. 16:3. *De heiligen, van de hoge plaatsen*, Dan. 7:18.

Welke uitmunt door tegenstelling van hen en anderen.

2. De voortreffelijkheid van hun staat blijkt ook uit de tegenstelling van hen met anderen; indien alle mensen die voortreffelijke staat van kinderen van God te zijn deelachtig waren, 't zou schijnen, alsof de algemeenheid de verwondering en blijdschap enigszins verminderen zou; maar God brengt ze allen tot die staat niet. De gehele menigte van de mensen blijft liggen in hun zondige, vuile, verachte staat, en 't zijn maar weinigen, die tot deze heerlijkheid verheven worden; daarom munten ze te meer uit, deze zijn heerlijk boven alle schone, rijke, aanzienlijke prinsen en koningen. Een Godzalig bedelaar is duizendmaal hoger en heerlijker dan de grootste monarch, die ooit in de wereld geweest is; de grootsten in de wereld hebben ontzag voor de geringste Godzalige dienstknecht, omdat zijn natuur gekend wordt, en men gevoelt dat hij boven hen zweeft; en zij kunnen ze geen kwaad doen, of zij moeten eerst tegen zichzelf strijden, en de achting, die hun hart voor hen heeft, uit zich verdrijven, en dan eerst kanten zij zich tegen hem, omdat zij niet verdragen kunnen, dat die geringe boven hen zweeft en heerst. *De rechtvaardige is voortreffelijker dan zijn naaste*, Spr. 12:26.

En door hun wedergeboorte.

3. Hun voortreffelijkheid munt te meer uit door de vergelijking van hen hoe ze tevoren waren, en wat ze nu zijn. Tevoren waren ze gelijk de anderen, uit de vader de duivel, Joh 8:44. *Een zaad des boosdoeners, verdervende kinderen*, Jes. 1:4. *Kinderen der ongehoorzaamheid, kinderen des toorns*, Ef. 2:2, 3. *Kinderen der vervloeking*, 2 Petrus

2:4. Indien zulken vernietigd werden, zodat ze bevrijd werden van de eeuwige pijn; indien zulken in afgescheidenheid van God nog enige stilte, en enige afleiding gegeven werd, gelijk men een hond een stuk broods toewerpt, dat zou een groot geluk voor dezulken zijn; ... maar Kinderen van God te worden ...! dat gaat alle begrip te boven; door de vergelijking van zijn geringheid, verhief het David eens konings schoonzoon te worden: 1 Sam. 18:23. ... *Is dat licht in ulieder ogen, des konings schoonzoon te worden, daar ik arm en verachtzaam man ben?*

Zoveel lager de staat van een kind Gods was in zijn natuur, zoveel hoger is de staat van een kind Gods te zijn, zoveel te heerlijker is het uit die ellende opgenomen, en tot zo'n heerlijkheid verheven te zijn. Van een kind van de duivel een kind Gods te worden; van een kind des toorns een gunstgenoot Gods; van een kind van de vervloeking, een erfgenaam van alle beloften, en een bezitter van alle zegeningen te worden, van de uiterste ellende tot de hoogste gelukzaligheid verheven te worden, dat gaat alle begrip en alle verwondering te boven.

IV. Ten tweede blijkt de voortreffelijkheid van een kind Gods uit de manier, door welke hij tot die staat gekomen is.

Zij hebben het niet door hun natuurlijke geboorte, zij hebben het niet verkregen door hun wijsheid of dapperheid, zij hebben het niet gekocht met hun geld, zij hebben het niet verkregen door hun goede wil en deugdzaamheid; maar zij zijn aldus tot de staat van het kindschap gekomen.

Door wedergeboorte.

1. God heeft ze door Zijn Heilige Geest wedergeboren. Gelijk nu onder de mensen iemand een kind is desgenen, van welke hij het begin en leven heeft door voortteling, zo is ook een gelovige een kind Gods, omdat hij het geestelijke leven uit God heeft; ziet dit: Jak 1:18. *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaad.* Joh 1:12, 13. *Zovelen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen van God te worden... Welke niet uit den bloede... maar uit God geboren zijn.* Omdat zij dan hun geestelijk zijn en leven uit God hebben, zo zijn ze kinderen van God door de wedergeboorte.

Door aanneming.

2. Door aanneming. God besloot van eeuwigheid hen uit het menselijke geslacht in de tijd te zullen opnemen tot Zijn kinderen en erfgenamen van het eeuwige leven: Ef. 1:5. *Die ons tevoren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in Zichzelf, naar het welbehagen van Zijn wil.*

Volgens dat besluit neemt Hij de uitverkorenen, ieder op Zijn tijd, dadelijk op tot kinderen: Rom. 8:15. ... *gij hebt ontvangen de geest van de aanneming tot kinderen.* Gal. 4:5. ... *opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden.*

Zij lagen in hun bloed, weggeworpen om de walgelijkheid van hun ziel, geen oog had medelijden met hen; maar God hen met medelijden aanschouwende, zei tot hen, liggende in hun bloed: *Leeft! ja Hij zei tot hen in hun bloede: Leeft.* Ezech. 16:5, 6. Ziet daar enkele genade, ziet daar vrije, ziet daar onuitsprekelijke genade.

Door ondertrouw met de Zoon van God.

3. God heeft hen aan Zijn Eigen Zoon in een geestelijk huwelijk ondertrouwd, waardoor zij met Hem in één Geest verenigd zijn; ziet van deze ondertrouw: Hos. 2:18. *Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid; ja, Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gerichte, en in goedertierenheid, en in barmhartigheden.*

- Daarom noemt de Heere Jezus hen dikwijls Zijn bruid, en zij Hem haar liefste, in Hoogl. 4:9-12. Zuster, o bruid! Hoogl. 5:16, *Zulk een is mijn Liefste, ja, zulk een is mijn Vriend.*
- Door dit huwelijk is er onderling eigendom aan elkaar: Hoogl. 2:16. *Mijn Liefste is mijne, en ik ben Zijne.*
- Gelijk nu in een lichamelijk huwelijk die twee één vlees worden, zo worden deze ook met Christus één: 1 Kor. 6:17. *Die de Heere aanhangt, is één geest met Hem.*
- En gelijk de vader van de bruidegom, door het huwelijk ook wordt de vader van de bruid, zo wordt ook de Vader van onze Heere Jezus de Vader van de gelovigen: Ps. 45:11, 14. *Hoor, o dochter! Des konings dochter is geheel verheerlijkt.*
- Ook is Hij haar broeder; Hij noemt haar doorgaans zuster in 't Hooglied. En zij zegt: Hoogl. 8:1. *Och, dat Gij mij als een Broeder waart!*
- Daarom hebben ze dan ook één Vader, te welke opzichte de Heere Jezus tot Maria Magdalena zei: Joh 20:17, *Ga heen tot mijn broeders, en zeg hun: Ik vare op tot mijn Vader en uw Vader, en tot mijn God en uw God.*

Door vereniging.

4. Door de vereniging met de Zoon Gods, als leden van één lichaam, Ef. 1:22. Het Hoofd zijnde de Zoon Gods, zo dan ook de leden, die met het Hoofd één lichaam uitmaken.

Neemt deze vier zaken bij elkaar, en die wel inziende, zal 't een gelovige in verwondering kunnen verrukken, en doen zeggen: ik, die gelijk alle andere mensen, daar lag in mijn zonden, en onder de toorn van God, hatelijk, walgelijk en onverdraaglijk, ik van eeuwigheid van God gekend, in Zijn besluit tot een kind verordineerd, en in de tijd opgenomen uit de hel, en tot een kind, tot een kind van die grote God aangenomen! Ik verachte, mismaakte, ik met de Zoon van God ondertrouwd, en dat met genoeg van Zijn Vader, en dat in zo'n onbegrijpelijke liefde van de Zoon! Ik, die dood was in zonden en misdaden, ik levend gemaakt door de almachtige kracht des Heiligen Geestes! Ik, uit God geboren! ... Dit is onbegrijpelijk, dit gaat alle verwondering te boven.

Doch, al is het wonderlijk in mijn ogen, 't is evenwel van de Heere geschied. Daarom verblijde ik mij over die eer en heerlijkheid, over die liefde en weldadigheid, ik zal Hem wederom liefhebben en Zijn Naam verheerlijken in alle eeuwigheid.

Wegens de voorrechten namelijk, God bemint hen.

V. Ten derde blijkt de voortreffelijkheid van een kind Gods uit de voorrechten, die zo veelvuldig zijn, dat ze niet te verhalen zijn, en ieder zo heerlijk en zo vermakelijk, dat het niet is uit te spreken.

Laat ons maar deze weinige inzien:

God bemint hen

1. God bemint hen, als Zijn kinderen, met een Vaderlijke liefde. O wonderlijke liefde! God. die liefde is, stelt Zijn oneindige liefde te werk, om zulken, in zichzelf hatelijke,

verachtelijke, verdoemelijke mensen, te beminnen met een liefde, die niet ontstaat uit beminnelijkheid van het voorwerp, maar uit Hem zelf, omdat Hij liefhebben, en die en die liefhebben wil. Ziet van deze liefde: Jer. 31:3... *Ja, Ik Heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom Heb Ik u getrokken met goedertierenheid.* Ef. 2:4. *Maar God, die rijk is in barmhartigheid, door Zijn grote liefde waarmee Hij ons liefgehad heeft.*

Deze liefde is zo groot, zo vurig, zo onbegrijpelijk, dat de Heere Jezus Zelf met verwondering daarover uitroept, Joh 3:16, *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft.* Liefde was het 'begin' in de eeuwige verkiezing, liefde zond Jezus tot hun Borg in de wereld, liefde trok hen uit de wereld tot Hem, en zette ze over in het koninkrijk van Zijn liefde, liefde bestraalde hen gedurig, liefde bewaart hen, liefde brengt hen tot de heerlijkheid, en volmaakte vereniging en liefde met Hem. 't Kon niet geloofd worden, zo niet God zelf het zei; maar nu God het zegt, nu willen wij het geloven, erkennen, ons daarin verblijden en verwonderen, Hem heerlijkheid geven, en door Zijn liefde ontstoken zijnde, Hem wederom liefhebben: Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft, 1 Joh. 4:19.

God heeft het oog op hen, om hen te bewaren.

VI. 2. God heeft het oog op hen als een Vader, om hen te bewaren dat hun geen kwaad overkome. Ziet dit: Ps. 121:3-8. *Hij zal uw voet niet laten wankelen: uw Bewaarder... zal niet sluimeren noch slapen. De Heere is uw Bewaarder; de Heere is uw schaduw aan uw rechterhand. De zon zal u des daags niet steken, noch de maan 's nachts. De Heere zal u bewaren van alle kwaad, uw ziel zal Hij bewaren. De Heere zal uw uitgang en uw ingang bewaren, van nu aan tot in der eeuwigheid.*

Hoe veilig mag zo'n kind rusten, en vertrouwen onder de schaduw van Zijn vleugelen! Hij heeft nu niet te vrezen, niet te zorgen, de Heere zorgt voor hem, 1 Petrus 5:7. *Ik, de Heere behoeft die (wijngaard), alle ogenblik zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren nacht en dag,* Jes. 27:3. *En ook uw haren des hoofds zijn alle geteld,* Matth. 10:30. Die een van hen aanraakt, die raakt de appel van Zijn ogen aan: ja zelfs koningen bestraft Hij, hunnenthalve. U hoe gelukkig is hij, die een kind Gods, die een voorwerp is van de bewaring des Heeren, en dat uit de Vaderlijke liefde.

En te verzorgen.

VII. 5. Gelijk Hij hen bewaart, zo verzorgt Hij hen van alles, wat ze naar ziel en lichaam van node hebben; zodat zij niet hebben te zorgen, wat ze eten en wat ze drinken, en waarmee zij zich kleden zullen; want hun Hemelse Vader weet al wat ze van node hebben, en hij, die de vogelen des hemels voedt, die de leliën des velds met meerder heerlijkheid bekleedt, dan zelfs Salomo bekleed was, zal die Zijn lieve kinderen niet verzorgen van voedsel en deksel? Zo overtuigende dringt de Heere Jezus dat aan, Matth. 6:25. Zo doet ook de apostel: Hebr. 13:5. *Uw wandel zij zonder geldgierigheid; en zijt vergenoegd met het tegenwoordige; want Hij heeft gezegd: Ik zal u niet begeven, en Ik zal u niet verlaten.*

Hij zal hen voeden met hun bescheiden deel, al zouden de raven het hun brengen. Dies hebben ze niet te wantrouwen noch te vrezen, maar mogen vrijelijk met David zeggen: Ps. 23:1, *De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken.* vers 5, 6. *Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht, tegenover mijn tegenstanders; Gij maakt mijn hoofd vet met*

olie, mijn beker is overvloeiende. Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen alle de dagen mijns levens.

Heeft medelijden met hen.

VIII. 4. God heeft ontferming en medelijden met hen in alle hun tegenheden, naar lichaam en ziel. 't Behaagt de Heere, Zijn kinderen door vele tegenspoeden en verdrukkingen te leiden naar de hemel, om hun de zonden te leren kennen in gevoel, om hen klein te houden, om hen te spenen van de wereld, om hun gebeden op te wekken, om op Hem te doen vertrouwen, om Zijn hulp en voorkomende genade met opmerking te erkennen, om het Hem in de hand te geven, en met Zijn bestiering tevreden te zijn. Ziet dit: Ps. 10:14, *Gij ziet het immers; want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in uw hand geve; op U verlaat zich de arme, Gij zijt geweest een Helper van de wees.* Gelijk de Heere aan Noach dacht, toen hij in de ark dobberde op de wateren van de zondvloed, Gen. 8:1 ; gelijk de Heere met opmerking aanschouwde de verdrukking van Zijn volk in Egypte, Ex 3:7 ; zo ziet Hij ook met ontferming Zijn kinderen aan in hun wederwaardigheden, die hen drukken: Ps. 103:13. *Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, ontfermt Zich de Heere over degenen, die Hem vrezen.* Ziet dit ook, Jer. 31:20. *Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon? Is hij Mij niet een troetelkind? Want sinds dat Ik tot hem gesproken heb, denk Ik nog ernstig aan hem; daarom rommelt mijn ingewand over hem; Ik zal Mij zijner zeker ontfermen, spreekt de Heere.* Waarom Hij ook Zichzelf noemt Ontfermer, Jes. 54:10. Het hartelijk medelijden van een ander verkwikt nog een ellendige, al kan hij hem niet helpen, 't is evenwel, of hij mede wat draagt van zijn kruis; veel meer verkwikt het Zijn kinderen, als ze geloven en zien kunnen, dat God Zich in waarheid over hen ontfermt, en dat uit liefde tot hen, en met een volvaardigheid om hen te helpen, gelijk Hij kan doen. En Hij zou hen ook, òf wel bewaren voor tegenheden, òf wel terstond daar uithelpen, tenware het hun best was in het kruis wat geoefend te worden; en als Hij hen terstond al niet helpt, zo bestiert Hij het zó, dat het hun nog te hun beste en zaligheid moet dienen: Rom. 8:28. *Wij weten dat degenen, die God liefhebben, alle dingen meewerken ten goede.*

Verhoort hun gebeden.

IX. 5. Omdat zij kinderen zijn, zo hoort en verhoort God hen als hun liefhebbend Vader. In hun verlegenheid nemen ze toevlucht tot hun Vader als kinderen, in die betrekking noemen ze Hem: *Abba, Vader!* Zij klagen gemeenzaam aan Hem hun noden, en vertellen Hem met tranen in de ogen hun smart; zij roepen: *mijn Vader, 't kruis is zo zwaar, 't smart mij zo zeer, 't duurt zo lang, ik zie er geen doorkomen aan; maar Gij kunt mij helpen, Gij hebt het beloofd, Gij hebt immers medelijden met mij; wel dan, mijn Vader! help mij, ondersteun mij, red mij!* De Heere ziet zulke kinderkens in liefde aan, heeft behagen in hun kinderlijk klagen en toevlucht nemen tot Hem, en Hij zal ze zeker verhoren, en hen op Zijn tijd en wijze verlossen. Ziet dit: Luk. 11:13. *Indien dan gij, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal de hemelse Vader de Heilige Geest geven degenen, die Hem bidden?* Matth. 7:11. ... *hoeveel te meer zal uw Vader, die in de hemelen is goede gaven geven degenen, die ze van Hem bidden!*

Zijn vrij.

X. 6. Omdat zij kinderen zijn, zo zijn ze vrij. Matth. 17:6, Zo zijn dan de zonen vrij. Jeruzalem, dat boven is, dat is vrij, Gal. 4:26. Dit Jeruzalem is hun moeder, vers 26. Zo zijn zij niet kinderen van de dienstmaagd, maar van de vrije, vers 31,

- (a) Vrij zijn ze van het verbond van de werken: Rom. 7:2, Indien de man gestorven is, zo is zij vrij gemaakt van de wet des mans. Zo is ook een gelovige vrij van de eersten man, de wet: Rom. 7:6, Maar nu zijn wij vrijgemaakt van de wet, overmits wij die gestorven zijn.
- (b) Vrij zijn ze van de oude ceremoniële bediening. Gal. 5:13, Gij zijt tot vrijheid geroepen.
- (c) Vrij zijn ze van het geweld van de duivel, die heeft geen macht of heerschappij meer over hen, gelijk hij had voor hun bekering, 2 Tim. 2:26.
- (d) Vrij zijn ze van de heerschappij van de zonden: Rom. 6:14, 22. *De zonde zal over u niet heersen; want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade. Maar nu van de zonde vrijgemaakt zijnde.*
- (e) Vrij zijn ze van de eeuwige verdoemenis: Rom. 8:1. *Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.* De waarheid heeft hen vrijgemaakt, Joh 8:32. De Zoon heeft hen vrijgemaakt. *Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zo zult gij waarlijk vrij zijn,* vers 36. De Heilige Geest geeft hun een vrije gestalte van het hart, zodat ze zich van alles vrij bevinden, en in die vrijheid als vrijen wandelen: 2 Kor. 3:17, *Waar de Geest des Heeren is, aldaar is vrijheid.* Daarom staat in de vrijheid, met welke ons Christus vrijgemaakt heeft, Gal. 5:1, *Want gij zijt tot vrijheid geroepen, broeders! alleen gebruikt de vrijheid niet tot een oorzaak voor het vlees,* Gal. 5:13.

Dit is een heerlijk voorrecht, dat best gekend wordt van degenen, die de bittere slavernij gesmaakt hebben. Deze heerlijkheid toont de apostel: Rom. 8:21. *Op hoop, dat ook het schepsel zelf zal vrij gemaakt worden van de dienstbaarheid van de verderfenis, tot de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen van God.*

Zij zijn erfgenamen.

XI. 7. Omdat zij kinderen zijn, zo zijn ze ook erfgenamen van God, dat is, van alle de goederen van het genadeverbond, lichamelijke, geestelijke, eeuwige: Rom. 8:17. *Indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenaam; erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus.* Wat is dat een onuitsprekelijke erfenis! Zij mogen wel zeggen, Ps. 16:5, 6. *De Heere is het deel mijner erve, en mijns bekers; Gij onderhoudt mijn lot. De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen, ja, een schone erfenis is mij geworden.* De psalmist roept hierover uit: Ps. 31:20, *O hoe groot is uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen; dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen, in de tegenwoordigheid van de mensenkinderen!*

Erfgenamen van de wereld.

XII. Zij zijn erfgenamen van de wereld. Wanneer God onze eerste vader Adam geschapen had, zo stelde Hij hem tot een heer over alles: Gen. 1:28. Vervul de aarde, en onderwerp haar, en heb heerschappij over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt! De mens, gezondigd hebbende, is van de heerschappij beroofd: maar God, de zijnen wederom in Christus hersteld hebbende, zo geeft Hij hun wederom eigendom aan alles: Rom. 8:32. ... *hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?* 1 Kor. 3:21, 22. ... *alles is uw.*

Hetzij Paulus, hetzij Appollos, hetzij Cefas, hetzij de wereld, hetzij leven, hetzij dood, hetzij tegenwoordige, hetzij toekomstige dingen, zij zijn allen uw.

Men mocht denken, *de Godzaligen hebben doorgaans het minste van de wereld, hoe komt hun dan alles toe? En hoe heersen zij dan over alles?*

Antwoord. Een koning heeft eigendom aan zijn keukengereedschap, al gebruikt en regeert hij 't niet. Een koningszoon is eigenaar in 't recht tot de kroon, hoewel hij nog het rijk niet bezit. Een landheer heeft eigendom aan zijn verhuurd land, hoewel hij er 't gebruik niet van heeft. Zo ook hier.

- (a) De kinderen van God hebben eigendom aan alles, alles is van hun. Zij treden niet op een ander mans grond, zij eten hun eigen spijs, zij hebben geen geleende kleren, zij bewonen geen huizen van andere lieden, zij gebruiken geen beesten van andere lieden, zij zien niet bij een vreemde zon, en leven niet bij een vreemde lucht; 't is allemaal hun eigen, 't komt hun alles toe, hun Vader heeft het hun gegeven. Al achten de wereldlingen dit eigendom maar inbeelding, 't is evenwel waarheid; hebben anderen veel goed en groot gebied, zij hebben het maar als slaven, die hun meesters goed voor Zijn kinderen dragen, en als soldaat, om hun betaalheren te beschermen. De goddelozen mogen het de Godzaligen dank weten, dat ze leven, dat ze een brok voor hun lopen en draven hebben, want zo er geen Godzaligen meer waren, zij lagen allen in de hel. Zij leven van der Godzaligen goed; God geeft hun het gebruik door zijn gewone goedheid, en de Godzaligen hebben er niet te minder om.
- (b) Alles wat de Godzaligen in bezitting en gebruik hebben, dat hebben ze in de gunst van hun Vader. Alles, wat er is, dient de goddelozen onwillig, 't zucht alles tegen hen aan, Rom. 8:20, 22. Maar alles wat de Godzaligen gebruiken, komt tot het einde, waartoe het voortgekomen was.
- (c) Alles wat er is, dat is om hen te dienen. De zon, maan en sterren om hen te lichten en te verheugen; de aarde met haar volheid, om hun voedsel en deksel te beschikken, en hen te vermaken; voor hen is vogel in de lucht, dier op 't land, vis in de wateren; de duivel uit de hel moet hen dienen, al was het om hen te heiligen, 2 Kor. 12:7, hoewel hij 't zo niet meent. Al van de godlozen woelen en arbeiden is in 't einde toch voor de Godzaligen, naar ziel en lichaam; de engelen zelf, o, wonderbare goedheid! zijn gediensdige geesten, die tot dienst uitgezonden worden om van degenen wil, die de zaligheid beërven zullen, Hebr. 1:14. *Ziet, zo zijn de kinderen van God dikwijls als niets hebbende, en nochtans alles bezittende*, 2 Kor. 6:10. De Heere Jezus heeft hen door zijn armoede rijk gemaakt, 2 Kor. 8:9.

Hoe die te gebruiken.

XIII. Ten eerste. Daarom kinderen van God, merkt u aan als zo hoog en zo rijk; doch weet dat dit de toewerp maar is, en niets is bij het geestelijke, dat gij bezit en verwacht.

- (a) Bent u heer van alles, met wat een prinselijke geest behoorde u alles aan te merken als onder u, en niet te gedogen dat iets, of geld, of spijs, of mens, of eer, of iets anders u onder zijn macht brenge, u overheerse, en uw genegenheden afleide om onderworpen te zijn.

- (b) Bent u heer en eigenaar van de wereld, waartoe dan zo zorgvuldig en zo bekommerd, vreemde nog eens gebrek te zullen hebben? Waarom dan zo woelende om geld en goed te vergaderen, daar het allemaal toch uw is, zowel het andere als het vergaderde?
- (c) Bent u heer van alles, gebruikt dan alles als eigenaar; gebruikt zó de hemel, de aarde, ziet zo alles aan, en vermaakt u in het zienlijke, in het hoorbare, in het riekende en in het smakelijke; maar ziet dan ook wel toe, dat gij u gedraagt als een goedaardig heer; wacht u van tirannie, al wat de Heere u tot gebruikt geeft, gebruikt dat zo en bestiert dat zo, uw beesten, en dienaars, en allen, die onder u staan, of voor u arbeiden.
- (d) Bent u heer van alles, ziet dan wel toe, dat gij geen onrechtvaardige middelen gebruikt om aan het uwe te komen, maar ontvangt het alles uit de hand van uw Vader, hoe veel of hoe weinig Hij telkens tot uw gebruik geliefte te geven, omdat het voor u genoeg zal zijn, gebruikende zulke middelen, als Hij u heeft voorgeschreven. Een enig kind is erfgenaam van al het goed, dat in zijns ouders huis is; maar als het tegen de wil van de ouders iets van hetzelfde wegneemt, zo vertoornt het dezelve, zo ook hier. Van alle bomen in de lusthof van de wereld moogt gij vrijelijk eten, maar wacht u voor de ene boom, die zonde genaamd wordt. Vergenoegt u met de bedeling uws Vaders, die zal u alles genoeg geven, is 't niet naar uw onwijze begeerte, 't zal naar uw gezondheid zijn; daarom zegt vrij in het geloof: *De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken*, Ps. 23:1.
- (e) Bent u heer van alles, vergeet toch uw geringe afkomst niet, opdat het spreekwoord van u niet waar zij: *Als niet komt tot iet, dan kent iet zichzelf niet*. Weet dat gij een zondaar zijt, en waardig niets te ontvangen, en dat de Heere het u uit enkele goedheid geschenken heeft, en u alle dingen rijkelijk verleent om te genieten, 1 Tim. 6:17. En zo gij 't alles ontvangen hebt, roemt niet, alsof gij 't niet ontvangen, maar van u zelf had. Dit is de toegift.

Erfgenamen van de zaligheid.

XIV. Ten tweede. Zij zijn erfgenamen van al veel beter goed, dan hemel en aarde met al hun schepselen zijn. Zij zijn erfgenamen van alle de goederen van het genadeverbond, in hoofdstuk 16 voorgesteld; van deze zegt de apostel: 1 Kor. 2:9. *Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklommen, hetgeen God bereid heeft die, die Hem liefhebben*. Deze erfenis is een bestendig wezen, Spr. 2:7. Duurachtig goed, en gerechtigheid, Spr. 8:18. 't Is het koninkrijk, 't welk de Heere Jezus hun verordineerd heeft, Luk. 22:29. *'t Is een onverderfelijke, een onbevlekkelijke, en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen bewaard is voor u*, 1 Petrus 1:4. 't Is een heerlijke erfenis, Ef. 1:18. En welke de rijkdom zij van de heerlijkheid van zijn erfenis in de heiligen. 't Is een eeuwige erfenis: Hebr. 9:15, Opdat degenen, die geroepen zijn, de belofte van de eeuwige erve ontvangen zouden. 't Is God zelf. Klaagl. 3:24, *De Heere is mijn deel*.

't Is onbedenklijk, 't is onuitspreklijk wat dit is, niemand kan er een begrip van maken, dan die het enigszins genoten heeft, en wat zal dat zijn, als de ziel onmiddellijk God genieten zal in verzadiging; daar kunnen wij nu niet anders van zeggen, dan: *o hoe groot!*

Neemt dit nu alles eens te samen, slaat uw ogen aan de ene zijde op uw eigen walgelijke, hatelijke en verdoemelijke staat; en aan de andere zijde op uw kindschap, en daarin op deszelfs voortreffelijkheid in zichzelf, als zijnde afkomstig van God, de Koning der koningen, en nu der Goddelijke natuur deelachtig, 't welk aan zo weinigen geschiedt; ziet en overweegt met aandacht dat u een kind van God geworden bent door aanneming, door de ondertrouw met Christus, door de wedergeboorte; ziet de heerlijke voorrechten, die u daardoor toekomen, namelijk: van God bemind te zijn, van God bewaard te worden, van alles verzorgd te worden, Gods ontferming tot zich in zijn wederwaardigheden te hebben, van God in zijn bidden verhoord te worden, en een erfgenaam van God te zijn. Ons verstand is te klein om de grootheid in te zien; 't is onmogelijk die door te zien, men moet in verwondering zeggen: *Welgelukzalig is het volk, diens God de Heere is; het volk, dat Hij Zich ten erve verkoren heeft*, Ps. 33:12. *Welgelukzalig zijt gij, o Israël! wie is u gelijk? Gij zijt een volk, verlost door de Heere*, Deut. 33:29.

Men moet trachten naar verzekering van Zijn kindschap.

XV. Dit zal zeer licht goedgekeurd worden van een gelovige, schoon zwak, of ook eerstbeginnende, 't zal zijn hart tot de zaken in verlangen doen uitgaan; maar 't zal hem ook enigszins beklemmen, omdat hij vreest, dat hij aan dezelve geen deel heeft, en dat hij misschien nooit de aanneming tot kinderen deelachtig zal worden. Daarom zal het nodig zijn, dat wij de natuur van een kind Gods, zo in zijn natuur, begin, gestalte en aandoeningen of werkingen voorstellen, dat een onbekeerde, die zich vlug inbeeldt dat hij een kind Gods is, zien kan, dat hij het niet is, en dat een kleingelovige, die vreest het niet te zijn, zien kan, dat hij het immers is.

In het vorige hoofdstuk hebben wij getoond, dat men verzekerd kan zijn van zijn rechtvaardigmaking, dat is, én van de vergeving, én van zijn recht tot de zalige erfenis, en dat men trachten moet daarvan verzekerd te zijn, dat men, ontslagen zijnde van de vreze, God in liefde en blijdschap als een kind diene en ere. Legt u tot die einde bij deze kentekens, en maakt door vergelijking van u met die, uw staat op.

't Welk gekend wordt uit het geloof.

XVI. 1. Men verkrijgt de aanneming tot kinderen door het geloof: Joh 1:12. *Zovelen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen van God te worden.* Gal. 3:26. *Gij zijt allen kinderen van God door het geloof.*

Indien u dan bevindt, dat u op het gevoelig gezicht van uw zondige en verdoemelijke staat, en op en door hartelijke begeerte naar verzoening met God, naar de staat van kindschap, naar leven in gemeenschap met God, in vrede van het geweten, in liefde tot God, in vreze voor Hem, naar gestalte en oefening van heiligmaking, naar bestendige strijd tegen de zonde, naar in het geloof bewaard te worden, naar eeuwig zalig te worden, uw toevlucht genomen hebt, en nog gedurig met vele gebeden en verzuchtingen toevlucht neemt naar Jezus Christus, die u kent als de volkomen, en alle volheid van zaligmaken in Hem hebbende Borg, en als goedig u door het Evangelie roepende, nodigende, en Zichzelf aanbiedende om u die volheid mede te delen, en als waarachtig en almachtig; ... indien u, zeg ik, met zo'n gestalte toevlucht tot Hem neemt, Hem

aanneemt, uzelf aan Hem overgeeft, en alzo uzelf aan Hem toevertrouwt en van die uw daden bewust bent, - gelijk u zeker bewust kunt zijn, als u maar merkt op 't geen u doet, - dan kunt u besluiten: Ik geloof, en omdat mijn geloof zich ook uitbreidt tot het kindschap, en het geloof met Jezus de Zoon van God verenigt, en ook zich aan Jezus ondertrouwt, en de belofte daar is, dat de gelovigen macht ontvangen om kinderen van God te worden, dan zie ik, dat ik door het geloof een kind Gods ben.

Hij handelt wijselijk, die deze sluitreden uit het Woord van God, en uit de overeenkomst van zijn hart, en deszelfs uitgangen met het Woord opmaakt, ofschoon hij de heerlijkheid, de zoetheid van zodanige staat niet smaakt, of ook de verzegelde werkingen van de Heilige Geest, hem alle twijfelingen en vreze tot in de grond toe benemende, nog niet gevoelt. Een sterkgelovige zelf, moet nog veel zaken, die het hart zou opgeven, overslaan en daar niet op achten, omdat hij de waarheid van de zaken heeft en ziet.

Uit het beeld Gods.

XVII. 2. 't Kindschap wordt gekend uit het beeld Gods. Een vader genereert een zoon naar zijn beeld, een mens teelt een mens, 't kind heeft dezelfde menselijke natuur, die de ouders hebben. Alzo wederbaart ook de Heere Zijn kinderen naar zijn beeld, Col 3:10 Ef. 4:24. Hij maakt hen aan de Goddelijke natuur deelachtig, 2 Petrus 1:4. Navolgers Gods als geliefde kinderen, Ef. 5:1. Indien dan een gelovige bevindt, dat hij, die eertijds duisternis was, nu licht is in de Heere, verlichte ogen des verstands heeft, de Heere Jezus, de Heilige Geest kent, welk licht hem openbaart de zondigheid zijns harten tot zijn beschaming, de beminnelijkheid van het geestelijke leven met God, waardoor de ziel Gaande gemaakt wordt in begeerten; verfoeiende de ijdelheid en verachtelijkheid van al wat bij de natuurlijke mensen heerlijk en beminnelijk is; indien het hart verenigd is met de wil Gods, al de lust en het vermaak om die alleen te doen in gedachten, woorden en daden, en dat in liefde, vreze en gehoorzaamheid; indien de hartstochten uitgaan naar God, om gedurig in zijn gemeenschap te zijn, zich in de Heere te vergenoegen, te verblijden en te vermaken, om ontslagen te zijn van de zonde; indien een gelovige dit in zich in waarheid bevindt, hij heeft zeker het beeld Gods, omdat de Schrift zegt dat het beeld Gods daarin bestaat; maar zolang wij aan deze zijde van de eeuwigheid zijn, zo is het beeld Gods in de mens onvolmaakt, de beste heeft er maar een klein beginsel van, en heeft nog veel van de oude mens. Hieruit ontstaat de strijd tussen vlees en geest, en derzelve begeerte, Gal. 5:17; een bidden tegen de zonde, en om heiligmaking, zodat ook zelfs uit de strijd openbaar wordt, dat iemand het beeld Gods heeft; want indien het alles vlees was, daar was geen partij, en alzo geen strijd, maar vrede in het genieten van zijn aardse begeerlijkheden. Ziet u dan het beginsel van 't beeld Gods in waarheid in u, dan mag u, dan moet u verder gaan, en daaruit besluiten, dat u een kind van God bent, en een erfgenaam van het eeuwige leven. Ik spreek van *waarheid*, niet van de trap.

Uit de natuur, bewegingen en werkingen van een kind.

XVIII. 3. Het derde kenteken van een kind Gods te zijn, zijn de werkingen, die een kind Gods eigen zijn. Om deze u te tonen, zullen wij een kind Gods vergelijken met een kind in de natuur, bijzonder in liefde tot de ouders, en broeders, en zusters.

Gelijk God hen bemint met een oneindige, eeuwige en onveranderlijke liefde, zo ontvonkt in de kinderen van God, nu met de Goddelijke liefde bestraald wordende, een wederliefde: 1 Joh. 4:19. *Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft.*

Deze liefde is een waarachtig en onfeilbaar merkteken van het kindschap: 1 Kor. 8:3. *Zo iemand God liefheeft, die is van Hem gekend.*

Deze liefde vertoonde zich in David gedurig in de Psalmen: Ps. 18:2. *Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn sterkte!* Ps. 116:1. *Ik heb lief; want de Heere hoort mijn stem.*

Paulus werd door de liefde Gods krachtig aangezet: 2 Kor. 5:14. *De liefde van Christus dringt ons.* Ja, daar is in niemand geloof, of de liefde openbaart zich: Gal. 5:6. ... *het geloof, door de liefde werkende.*

Hoe een kind in de natuur werkt.

Daar is tussen de ouders en de kinderen een liefde, die de Grieken *storgee* noemden, welk woord van ons niet wel, dan door omschrijving vertaald kan worden. 't Is de ingeschapen, de innerlijke toegenegenheid, die vanzelf uit het hart voortkomt en alleen tussen ouders en kinderen plaats hebben kan, en tot anderen niet kan uitgaan; een stiefmoeder kan haar stiefkinderen bijzonder liefhebben, maar zij zegt, ik kan ze 't moederlijke hart niet geven, dat is die *storgee*. Deze liefde verenigt als ouders en kinderen, en gaat in de betrekking uit in eigenheid, vele vriendelijkheid, zorg en goeddadigheid.

Natuurlijke kinderen zijn graag bij de ouders; ziet een kind de moeder uitgaan, 't schreit de moeder achterna; mist het de moeder, 't ziet rondom en zoekt, de moeder, en niet vindende, zo schreit en treurt het; ziet het de moeder wederom, 't snelt naar haar toe, valt in haar schoot, lacht en verblijdt zich. Komt het iets voor, waarvoor het schrikt, 't loopt naar de moeder, vertrouwt op haar schoot, en vreest niet. 't Zorgt niet voor kost en kleren, maar verwacht dat van de ouders. Al heeft het thuis een schraal deel, 't heeft nog liever thuis droog brood, dan allerlei lekkernijen bij vreemden zonder de tegenwoordigheid van de moeder. 't Is blij, dat de moeder het iets gebiedt te halen, en verricht haar bevel met vrolijkheid, en 't is het tot vermaak, als de moeder daar genoeg in neemt. 't Heeft vreze voor de ouders, en wil ze niet vertoornen; en is het stout geweest en houden ze zich wat vreemd, dat is het kind niet te dragen, 't rust niet met aanlopen, vleien, smeken, totdat het de vorige vriendelijkheid wederom verkrijgt. Zijn de kinderen groter, zij kunnen niet verdragen dat iemand een ontterend woord van de ouders spreekt, 't steekt hun in 't hart, en zij verdedigen ze met alle macht. De liefde van het kind gaat ook uit tot de broeders en zusters, daar verenigt het zich mee, daar verblijdt het zich in, maar scheidt zich gemakkelijk van de vreemden, af. Een ieder weet dat dit alles in een kind is.

Neemt dit gezegde bij elkaar, en brengt het over tot het geestelijke, en u zult in de kinderen van God dezelfde natuur vinden. Indien iemand dit niet in zich heeft, hij houde zich vrij verzekerd, dat hij geen kind Gods is! maar indien iemand in waarheid die natuur geestelijk in zich bevindt, hij heeft grond om te besluiten, dat hij een kind Gods is. Brengt dan die gestalte van een kind over tot de kinderen van God en u zult zien, dat de Schrift datzelfde van de kinderen van God zegt.

Hoe een geestelijk kind van God werkt.

XIX. (a) Een kind Gods, behalve de tedere liefde tot God, is begerig naar de gedurige tegenwoordigheid Gods. Ps. 73:28, *Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen.* Verbergt Zich de Heere van de ziel, zij is ontsteld: Hoogl. 5:6... *mijn Liefste was geweken, Hij was doorgedaan; mijn ziel ging uit vanwege zijn spreken.* Ps. 30:8. ... toen Gij Uw aangezicht verbergdet, werd ik verschrikt. Gaat de Heere weg, zij schreit Hem achterna: 1 Sam. 7:2. ... *het gehele huis Israëls klaagde de Heere achterna.*

Zij loopt Hem na, en kleeft Hem aan: Ps. 63:9. *Mijn ziel kleeft U achteraan.* En moet ze dan zijn tegenwoordigheid missen, zij zit eenzaam en treurt, als een eenzame mus op het dak, Ps. 102:1. Klaagl. 1:16. *Om dezer dingen wille ween ik; mijn oog, mijn oog vliet af van water, omdat de trooster, die mijn ziel zou verkwikken, verre van mij is.*

In die vervreemding denken ze aan de dagen van ouds, dat maakt hun hart week, en verwekt in hen een sterk verlangen naar de vorige gemeenschap: Job 29:2-5. *Och, of ik ware gelijk in de vorige maanden, gelijk in de dagen, toen God mij bewaarde! Toen Hij zijn lamp deed schijnen over mijn hoofd, en ik bij zijn licht de duisternis doorwandelde; gelijk als ik was in de dagen van mijn jonkheid, toen Gods verborgenheid over mijn tent was; toen de Almachtige nog met mij was.* Ps. 89:5. Heere! waar zijn Uw vorige goedertierenheden? Dan roept de ziel met David uit, Ps. 42:3, *Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God; wanneer zal ik ingaan, en voor Gods aangezicht verschijnen?* Komt de Heere haar wederom voor, dan schreit ze van blijdschap, en zegt: Jes. 12:1, 2. *Ik dank U, Heere! dat Gij toornig op mij geweest zijt; maar uw toorn is afgekeerd, en Gij troost mij. Ziet, God is mijn heil, ik zal vertrouwen en niet vrezen; want de Heere, Heere is mijn sterkte en psalm, en Hij is mij tot heil geworden.* En als de Heere al met zoetigheden en vertroosting niet belieft voor te komen, zij willen evenwel bij Hem blijven, al zouden ze sterven van honger in het uitzien, in het wachten, in het schreien, zij willen evenwel niet van Hem aflopen, en zich met de heerlijkheden van de wereld vermaken. Dan zegt de ziel nog: *Wien heb ik nevens U in de hemel? nevens U lust mij ook niets op de aarde! Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de rotssteen mijns harten, en mijn deel in eeuwigheid,* Ps. 73:25, 26.

(b) Zij is een als kind ootmoedig voor 't aangezicht van haar Vader, als een worm, als een niet, en zo buigt zij zich voor Hem, en zet zich onder Hem, als een gespeend kind: Ps. 131:1, 2. *O Heere! mijn hart is niet verheven, en mijns ogen zijn niet hoog; ook heb ik niet gewandeld in dingen mij te geven en wonderlijk. Zo ik mijn ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijn moeder! mijn ziel is als een gespeend kind in mij.*

(c) De ziel van een kind Gods is gewillig om des Heeren wil te doen, dat is haar lust en vermaak: Ps. 110:3. *Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag uwer heirkraft, in heilige sieradiën.* Rom. 7:22. *Ik heb een vermaak in de wet Gods naar de inwendige mens.* 2 Kor. 5:2. *Daarom zijn wij ook zeer begerig, hetzij inwonende, hetzij uitwonende, om Hem welbehagelijk te zijn.*

Als ze van de zonden overvallen wordt, 't smart haar tot in 't binnenste van haar ziel, en zij kan niet tevreden zijn, totdat ze wederom in het bloed van Christus afgewassen is, en

zij wederom vrede bij God heeft: Ps. 32:3, 4, 5. *Toen ik zweeg, werden mijn beenderen verouderd, in mijn brullen de gehele dag. Want uw hand was dag en nacht zwaar op mij; mijn sap werd veranderd in zomerdroogte. Mijn zonde maakte ik U bekend, en mijn ongerechtigheden bedekte ik niet.* Ps. 51:4, 5. *Was mij wel van mijn ongerechtigheid, en reinigt mij van mijn zonden. Want ik ken mijn overtredingen; en mijn zonde is steeds voor mij.*

En als de Heere na haar vallen haar weer aanneemt, en zijn genade en vertroosting haar doet gevoelen, dan ontsteekt haar liefde te heftiger tot God, Ps. 116:1, *Ik heb lief; want de Heere hoort mijn stem.*

(d) Uit deze allen blijkt de liefde van een kind Gods tot God, en gelijk ze God liefhebben, zo hebben ze ook de kinderen van God lief: 1 Joh. 5:1. *... een ieder die liefheeft Degene, die geboren heeft, die heeft ook lief degene, die uit Hem geboren is.*

Dit is een blijk van een kind Gods te zijn: 1 Joh. 3:14. *Wij weten dat wij overgegaan zijn uit de dood in het leven, omdat wij de broeders liefhebben.*

Zij kennen onderscheid tussen een kind Gods en een kind van de wereld, deze zijn in hun ogen veracht, maar geen eren ze, Ps. 15:4. Zij hebben ze lief, niet omdat ze van een goedaardig karakter zijn, omdat ze nederig zijnde zich onderstellen, omdat ze getrouw zijn, en dat men niet heeft te vrezen door hen bedrogen te zullen worden, omdat ze burgerlijk en godsdienstig zijn, maar omdat zij erkennen, dat ze Jezus liefhebben, en dat Jezus hen liefheeft. Daarom gaat hun hart naar hen uit, en verenigt zich met hen, om te samen uit te komen voor Jezus en zijn zaak. Hun begeerte is tot de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken, in welke al hun lust is, Ps. 16:3. *Ik ben een gezelschap van allen, die U vrezen, en van hen die uw bevelen onderhouden,* Ps. 119:63. Met deze willen ze verhoogd met deze willen ze vernederd worden, éénerlei lot willen zij met elkaar ondergaan: Hebr. 11:25, 26. *Verkiezend liever met het volk van God kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting van de zonden te hebben; achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn, dan de schatten van Egypte.*

Dus hebben wij in het kort de natuur van een kind Gods voorgesteld, opdat het een bekwame spiegel zou zijn voor bekeerden en onbekeerden, om er hun staat in te zien. Neemt nu deze drie bovengestelde kentekenen bij elkaar, en zo het u te doen is om te weten, of gij een kind Gods bent of niet, zo brengt u in de tegenwoordigheid van de alwetende God, en legt u daarbij, en hoort dan wat uw geweten zegt.

Overtuiging van die, welke geen kinderen Gods zijn.

XX. Indien nu iemand overtuigd is, dat hij noch geloof, noch beeld Gods, noch natuur van een kind Gods heeft, maar 't tegendeel van die, die zij overtuigd, dat hij geen kind Gods is, en hij blijve toch in dat gezicht wat staan, en overdenke dan verder, dat dan God zijn Vader niet is, noch de Heere Jezus zijn Zaligmaker; dat hij geen deel heeft aan enige beloften, die in de Bijbel staan, noch aan de eeuwige zaligheid. O, de Heere drukke die staat op zijn hart! Daarbij hij overdenke dat hij een kind ('t is ijselijk) van de duivel is, een kind des toorns, dat is een voorwerp van Gods toorn, dat alle bedreigingen en alle vloeken, die in het Woord staan, op hem zijn, en dat hij niet anders te verwachten heeft, als hij zo stierf, dan de eeuwige verdoemenis. Is er enig historisch geloof, is er enige aandacht op het natuurlijke geweten, zo'n staat, en overtuigd te zijn dat men in die

staat is, behoorde immers te ontstellen, en de mens te doen schrikken en beven, en te doen omzien, of er geen raad was om verlost te worden. Zo het dan ernst is, wel zo is er nog raad om van een kind des duivels een kind Gods te worden, om van een erfgenaam van de verdoemenis een erfgenaam te worden van de eeuwige zaligheid. 't Is toevlucht nemen tot de Heere Jezus, Hem door het geloof aan te nemen, die krijgen macht om kinderen van God te worden, Joh 1:12. Die hebben de beloften, dat ze zalig zullen worden, Hand 16:31.

Van die, welke kinderen Gods zijn.

XXI. Aan de andere zijde, indien iemand uit de bovengestelde kentekenen overtuigd is, dat zijn hart zo is en werkt, als boven gezegd is, zo mag hij niet nalaten te besluiten, dat hij een kind Gods is. Hij mag niet nalaten dat besluit op zijn hart te drukken als waarheid, nu zijn wij kinderen van God, 1 Joh. 3:2. Hij mag niet nalaten zich in deze zijn gelukzalige staat te verblijden; zo hij 't niet doet, hij bezondigt zich tegen de Heere, niet erkennende de grote liefde Gods, waarvan ziet: 1 Joh. 3:1, *Ziet, hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, namelijk dat wij kinderen van God genaamd zouden worden*; niet erkennende de onuitsprekelijke voorrechten, waaraan hij deel heeft. Van eeuwigheid tot een kind Gods verordineerd te zijn, in de tijd aangenomen, met Christus ondertrouwd, door de Heilige Geest wedergeboren te zijn, van God als Vader bemind te zijn, van Hem als Vader bewaard te worden, van alles verzorgd te worden, een voorwerp te zijn van zijn medelijden en ontfermingen, altijd verhoord te worden in alles, wat men in Christus' naam begeert, een erfgenaam van God, van de wereld, van de eeuwige zaligheid te zijn, kan er wel wat heerlijker, wat gelukzaliger zijn, en dat voor zulk een mens, zo zondig en ellendig in zichzelf? En hij onder de weinigen, die dat deelachtig worden? Is er nog iets meer, iets hoger, dat gij daarbij denken of begeren kon? En zo niet, waarom verblijdt zich uw hart niet over al die gelukzaligheden? *Dat zijn gunstgenoten van vreugde opspringen om die eer; dat zij juichen op hun legers*, Ps. 149:5. Dat is dankbaarheid, dat is Gode aangenaam, dezulken zal Hij verder ontmoeten: Ps. 37:4. *Verlustig u in de Heere, zo zal Hij u geven de begeerten uws harten*.

(a) Ziet toe, dat gij de gestalten, en de uitwerkingen van het hart, boven in de tekenen gesteld, en die gij in u bevindt, niet toeschrijft aan uw natuur, alsof die zulke gestalten en werkingen kon opgeven door de uitwendige verlichting; dat is hoogmoedigheid, dat ontnemt God zijn werk, dat Hij alleen door een almachtige kracht in u gewrocht heeft.

(b) Ziet toe, dat de grootheid van de zaak, en uw onwaardigheid u niet beletten uw staat vast te stellen, daar gij de waarheid toch ziet; dat is hoogmoedigheid, alsof gij niets wilde ontvangen, of gij moest het waardig zijn, en de gift moest met uw waardigheid overeenkomen. Weet dat God aan Zijn kinderen alles doet boven en tegen hun waardigheid, de beste is alles zowel onwaardig als de slechtste, 't is alles tot prijs der heerlijkheid van zijn genade, Ef. 1:6. Daarom, als God het aan u gedaan heeft, en doen zal, ontvangt gij het al, en wees vrij klein, maar nochtans blijde.

(c) Ziet toe, dat de overgebleven verdorvenheden u de waarheid niet doen ontkennen; omdat wij weten, dat God Zijn kinderen hier alles ten dele maar geeft, en in de besten nog vele verdorvenheden laat overblijven, zo hebben wij niet te zien of er, en hoeveel

verdorvenheden nog in ons zijn, maar of er waarheid, geest en leven is; zo ja, zo maakt met Paulus, Rom. 7:17, onderscheid tussen dat geestelijke Ik, en het vleselijke; en weet dat dit nieuwe mensje zeker daar blijven zal, en dat de oude Adam dat nooit zal doden. Dat gij uit de trap van zondigheid en geestelijkheid nooit een besluit kunt maken, maar dat het besluit moet opgemaakt worden uit de waarheid. Welnu dan, stapt alle hinderpalen over, heft uw hoofd uit de gebreken op, ziet uw geluk, en verblijdt er u over. Verblijdt u in de Heere ten allen tijde; wederom zeg ik: verblijdt u, Filip. 4:4.

Moeten zich als kinderen gedragen.

XXII. Die nu overreed zijn, dat ze kinderen van God zijn, op die ligt nu de verplichting, dat ze zich ook als kinderen van God gedragen; dit is geen last, die ik hun opleg, en die door deszelfs zwaarte het geluk wat zou verminderen; neen, het is de rechtvaardigen een blijdschap recht te doen, Spr. 21:15. De natuur van een kind Gods welt vanzelf op om alles te doen, wat een kind betaamt te doen, 't is zijn lust, zijn vermaak, zijn leven, en niets bedroeft het, dan dat het zijn hemelse Vader niet meer zuiverder en geestelijker dient. Welaan dan, omdat gij kinderen van God zijt, zo gedraagt u als kinderen.

Gode zich toevertrouwen.

XXIII. 1. Vertrouwt dus alles naar ziel en lichaam uw hemelse Vader toe, zonder vreze en bekommernissen: Matth. 6:31, 32. Daarom zijt niet bezorgd; want uw hemelse Vader weet, dat gij alle deze dingen behoeft.

Vreze en bekommernis vertoont: óf een twijfelen, dat men een kind Gods is, ofschoon het hart van de waarheid overreed is, als het zich bij het Woord ziet; óf het is een wantrouwen aan Gods macht, of nauw opzicht, of goedheid; alles zo klaar tegen het Woord; of het is een onordelijke begeerte en een onverloochendheid aan zijn eigen zin, om dit of dat in zulke trap, in zulke tijd te hebben; een zonde, die in een kind, dat onderworpen aan de wil en de wijsheid des Vaders behoort te zijn, geen plaats behoorde te hebben. Strijdt dan daartegen, geeft het de Heere in de hand, en vertrouwt het Hem toe: Ps. 10:14. *Gij ziet het immers; want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in uw hand geve; op U verlaat zich de arme, Gij zijt geweest een Helper der wezen.*

Ziet gij er dan van af; laat de Heere zorgen. *Wentel uw weg op de Heere, en vertrouw op Hem, Hij zal het maken*, Ps. 37:5. 1 Petrus 5:7, *Werpt al uw bekommernis op Hem, want Hij zorgt voor u.* Verheerlijkt Hem zo in Zijn almachtigheid, getrouwheid, wijsheid en goedheid, en u zult bevinden, dat het wel zal zijn, en dat het einde vrede zal zijn.

Eren en vrezen.

XXIV. 2. Eert en vreest uw hemelse Vader met een kinderlijk hart. Die allernauwste en allerzoetste betrekking tussen God en hen moet vooral de hoogachting van God niet verminderen; maar men heeft zich te vergenoegen de hoge heerlijkheid van de Goddelijke majesteit gedurig te beschouwen en te erkennen, en altijd zichzelf te kennen, opdat men klein blijve, en een heilig ontzag en eerbied voor God hebbe, en dat aan God vertone: Mal. 1:6. Een zoon zal de vader eren, en een knecht zijn heer; ben Ik dan een Vader, waar is Mijn eer? En ben Ik een Heere, waar is Mijn vreze? 1 Petrus 1:17. *Indien gij tot een Vader aanroept Degene, die zonder aanneming des persoons oordeelt naar eens ieders werk, zo wandelt in vreze de tijd uwer inwoning.*

Alles van Hem verzoeken en verwachten.

XXV. 3. Verzoekt als een kind van zijn vader, alles van de Heere, waarnaar uw goede begeerten uitgaan. Daarom vervult de Heere Zijn kinderen in dit leven niet tot verzadigens toe, maar laat vele ledigheid in hen, opdat zij hun kinderlijke begeerte Hem zouden bekendmaken, en de vervulling van Hem afbidden. Klaagt aan uw Vader uw noden, wat u drukt, wat u dreigt, wat u graag had, en dat gemeenzaam als een kind aan zijn vader. Staat nu niet van verre, trillende en bevende, maar gebruikt nu als een kindeken de vrijmoedigheid, waartoe u recht hebt ontvangen; roept: *Abba, Vader!* Bidt om uw begeerten vervuld te krijgen met zoete kinderlijke smekingen, dat zal de Heere, aangenaam zijn. Hij zegt: Hoogl. 2:14, *Toon Mij uw gedaante: doe Mij uw stem horen; want uw stem is zoet, en uw gedaante is lieflijk.* Ps. 50:15, *Roept Mij aan in de dag van de benauwdheid.* Ps. 81:11, *Doe uw mond wijd open.* Welaan dan, omdat wij dan, broeders! vrijmoedigheid hebben, om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus, zo laat ons toegaan met een waarachtig hart in volle verzekerdheid van het geloof, Hebr. 10:19, 22. Houdt toch in de toenadering de gestalte van een kind, en zo roepende gelooft, dat Hij u als een Vader zal verhoren, en het nodige en nuttige geven, ziende veel op Lukas 11:11-13, *Wat vader onder u, indien de zoon om brood bidt, zal hem een steen geven? Of zo hij ook om een ei zou bidden, zal hij hem een schorpioen geven? Indien dan gij, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal uw Vader, die in de hemelen is de Heilige Geest (goede gaven, Matth. 7:11) geven degenen, die ze van Hem bidden?*

Zich onderwerpende aan de kastijdingen.

XXVI. 4. Onderwerpt u als een kind aan de kastijding des Heeren als van een Vader. De Heere handelt met Zijn kinderen op menselijke wijze; als zij misdoen, des Heeren inzettingen ontheiligen, en zijn geboden niet houden, dan bezoekt Hij hun overtredingen met de roede, en hun ongerechtigheid met plagen, met zeer velerlei wederwaardigheden, zo in hun lichaam, als in de ziel. Hiertegen op te stuiven, verdrietig te zijn en te morren, dadelijk te zeggen: *ik ben geen kind Gods, God is mijn Vader niet, God is hard tegen mij, was Hij mijn Vader, Hij zou wel medelijden met mij hebben, Hij zou mij wel verlossen van dit smartelijk en bijzonder van dit zondig kruis,* dat is de natuur van een rechtgeaard kind niet; maar 't past een kind stil te zijn, zich ootmoedig te onderwerpen en te zeggen: *Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd,* Micha 7:9. *Ik ben verstomd; ik zal mijn mond niet open doen; want Gij hebt het gedaan,* Ps. 39:10. 't Past u onder de roede u te vernederen, u te laten tuchtigen en als een kind in de roede te vallen, en te smeken om genade, niet als een vreemde, maar als een kind, het kinschap door het geloof vasthoudende, en zo op genade en op uitkomst te hopen, volgens de vermaning: 1 Petrus 5:6, *Vernedert u dan onder de krachtige hand van God, omdat Hij u verhoge te zijnen tijd.* Daarom wat u doet, houdt u nooit vreemd over de hitte van de verdrukking onder u, die u geschiedt tot verzoeking, alsof u iets vreemds overkwame, 1 Petrus 4:12. Weet dat dit de gewone weg des Heeren is met Zijn kinderen. Ziet dit: Heb 12:6-9. *Die de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iedere zoon, die Hij aanneemt. Indien gij de kastijding verdraagt, zo gedraagt Zich God jegens u als zonen; (want wat zoon is er, die de vader niet kastijdt?) Maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden, en niet*

zonen ... zullen wij dan niet veel meer de Vader van de geesten onderworpen zijn, en leven?

Gehoorzamen.

XXVII. 5. Gehoorzaamt God als uw Vader, en tracht naar Hem te aarden. Hier is het onderscheid tussen de ware en natuurlijke heiligheid. Dit is de vermaning: 1 Petrus 1:14, 15. *Als gehoorzame kinderen, wordt niet gelijkvormig aan de begeerlijkheden... Maar gelijk Hij, Die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook gij zelf heilig in al uw wandel. Ef. 5:1. Zijt dan navolgers Gods, als geliefde kinderen.*

Toont het licht, dat in u is, toont de nieuwen mens, en uw gelijkvormigheid met de Goddelijke natuur, toont dat de aardse goederen uw deel niet zijn, dat gij een ander, een beter, een vergenoegd deel hebt. Toont uw nederigheid, zachtmoedigheid, bescheidenheid, uw liefde, vreze en gehoorzaamheid naast God, uw lijdzame onderwerping onder zijn kastijdende hand, opdat de mensen, uw licht ziende, God mogen verheerlijken: Joh 15:8. *Hierin is Mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt; en gij zult Mijn discipelen zijn.*

Ijvert zo met hart, met woorden en daden voor de eer van uw Vader, en Hij zal tonen dat het Hem aangenaam is, en zal u zijn Vaderlijke gunst te meer laten gevoelen: Filip. 2:15, *Opdat gij moogt onberispelijk en oprecht zijn, kinderen van God zijnde, onstraffelijk in het midden van een krom en verdraaid geslacht, onder welke gij schijnt als lichten in de wereld.*

In liefde en vrede met elkaar leven.

6. Leeft als kinderen in onderlinge liefde en vrede, opdat de mensen zien, dat in u een andere Geest is dan in hen.

Hoofdstuk 36

Van de geestelijke vrede

Uit de rechtvaardigmaking, zowel de vergeving van zonden, als het stellen in 't recht ten eeuwigen leven, vloeit vrede met God: Rom. 5:1. *Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God, door onze Heere Jezus Christus.*

Verscheiden betekenissen

1. Het woord vrede wordt zeer verscheidenlijk in Gods Woord genomen; in 't gemeen betekent het allerlei heil en voorspoed; in 't bijzonder betekent het, of de burgerlijke of de geestelijke vrede. De burgerlijke vrede is de geruste samenleving van machthebbers, steden, families, particulieren met elkaar. De gelovigen zijn verplicht aan hun kant alles bij te brengen, wat tot verhindering van ongenoegen en bevordering van de vrede dienen kan: Rom. 12:18. *Indien het mogelijk is, zoveel in u is, houdt vrede met alle mensen.*

Doch, licht en duister vuur en water, leven en dood, Christus en de duivel, gelovige kinderen van God en ongelovige kinderen van de duivel, kunnen in der eeuwigheid niet overeenkomen; daarom hebben de Godzaligen zich niet veel uitwendige vrede in de wereld in te beelden, de wereld haat hen, Joh 15:18. Daarom doet ze alles aan de Godzaligen, wat haat verwekken kan, zodat ze zich naar verdrukkingen mogen zetten. In deze opzichte zegt de Heere Jezus: Matth. 10:34, *Meent niet dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde: Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard.* Hier zullen wij niet van die, maar van de geestelijke vrede spreken, deze heeft wederom opzicht op de gelovig en onder elkaar, of hij heeft opzicht op God en de geweten; van deze handelen wij hier.

Heeft opzicht op het verleden.

II. De vrede tussen God en het geweten ziet op de vorige of op de tegenwoordige en de toekomstige staat. Ten opzichte van de vorige staat, is het een ophouden en afleggen van de vorige vijandschap. Door de zonde was er vijandschap tussen God en de mens, Rom. 5:10. De zonde maakte scheiding tussen die beiden, en verborg het aangezicht Gods voor de mens, Jes. 59:2. God haat de zondaar en heeft er een gruwel van Ps. 5:6, 7. Zijn aangezicht is tegen hem, Ps. 34:17. Zijn toorn is vaardig om hem te verderven, Rom. 2:5, 6, 9. De mens wederom aan zijn kant heeft aan God geen lust, Job 21:14. Geen welbehagen, Job 34:9. Hij haat God, Rom. 1:30. Het bedenken zijns vleses is vijandschap tegen God, Rom. 8:7. Hij loopt tegen Hem aan met de hals, met zijn dikke hoog verheven schilden, Job 15:26. In deze vrede wordt de vorige vijandschap weggenomen; God legt ze af, nu verzoend zijnde in het bloed zijns Zoons; de gelovigen leggen ze af, nu een ander hart bekomen hebbende door de Heilige Geest. Hiervan spreekt de apostel: Kol 1:19-21. *Want het is des Vaders welbehagen dat in Hem al de volheid wonen zou; en dat Hij door Hem vrede gemaakt hebbende door het bloed zijns kruises, door Hem, zeg ik, alle dingen verzoenen zou tot Zichzelf, hetzij de dingen, die op de aarde, hetzij de dingen, die in de hemelen zijn. En Hij heeft u, die eertijds vervreemd waart, en vijanden door het verstand in de boze werken, nu ook verzoend.*

En op het tegenwoordige

III. Ten opzichte van de tegenwoordige en toekomstige staat bestaat de vrede in een eenhartige, gemeenzame, vriendelijke en lieflijke omgang van de gelovige ziel met God. Daar is een eenheid: Joh 17:21. ... *dat ook zij in Ons Één zijn.* Hoogl. 2:16. *Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijne.*

Daar is een gemeenzame omgang: Ps. 73:23. *Ik zal dan gedurig bij U zijn.* Micha 6:8. *Wat eist de Heere van u, dan ... ootmoedig te wandelen met uw God?*

Daar is een zoete vriendschap: Joh 15:15. ... *Ik heb u vrienden genoemd; want al wat Ik van Mijn Vader gehoord heb, dat heb Ik u bekendgemaakt.* Jak 2:23 ... *hij (Abraham) is een vriend van God genaamd geweest.*

Daar is een omgang in betoning van onderlinge liefde: Hoséa 2:22 ... *Ik zal zeggen tot Lo-Ammi: Gij zijt Mijn volk, en dat zal zeggen: o mijn God!*

De Vader heeft hen lief: Jer. 31:3. ... *Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.*

De gelovigen hebben God wederom lief: Ps. 18:2. ... *Ik zal u hartelijk liefhebben, Heere, mijn sterkte!*

De Heere ontmoet hen in de liefde: Jes. 38:17. ... *Gij hebt mijn ziel lieflijk omhelsd.*

En de gelovige kleeft de Heere Jezus wederom in liefde aan: Hoogl. 8:5. *Wie is zij, die ... daar lieflijk leunt op haar Liefste?*

God werkt die

IV. De oorzaak van deze vrede is God. De mens zou God nooit aangezocht hebben om vrede te maken, behalve dat het wegens de zonde onmogelijk was, dat hij zou vrede verkrijgen; maar, o wonder van alle wonderen! God zelf begint aan Zijn kant.

(a) De Vader heeft van eeuwigheid gedachten des vredes over hen gehad, en heeft in de raad des vredes de Zoon verordeneerd tot een Borg, om door Hem de vrede uit te werken, heeft een vreedzaam hart, en heeft behagen in de vrede. Waarom Hij ook dikwijls *de God des vredes* genaamd wordt: Rom. 16:20. *De God des vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren.*

(b) De Zoon komt in de wereld met het gejuich van de heilige engelen: *Vrede op aarde*, Luk. 2:14. Hij verzoent de uitverkorenen met God door Zijn dood. Jes. 53:5. De straf, die ons de vrede aanbrengt was op Hem. Daarom draagt Hij de naam van *Vrede-Vorst*, Jes. 9:5. *Melchizédek, Koning van Salem, dat is des vredes*, Hebr. 7:1, 2. En hij wordt genoemd: *onze Vrede*, Ef. 2:14.

(c) De Heilige Geest brengt deze vrede tot het hart van de gelovigen: Rom. 14:17. *Het koninkrijk van God ... is rechtvaardigheid, en vrede, en blijdschap door de Heilige Geest.*

Door middel van het Woord.

V. Om de gelovigen de vrede deelachtig te maken, gebruikt de Heere het Evangelie, als het uitwendige middel, en het geloof als het inwendige. De Heere maakt de uitverkorenen de vrede deelachtig met hen te brengen in een verbond met Hem, 't welk genoemd wordt een verbond des vredes: Jes. 54:10. ... *het verbond Mijns vredes zal niet wankelen.* Tot dit verbond nodigt en roept Hij hen door het Evangelie, 't welk daarom een *Evangelie des vredes* genoemd wordt: Ef. 6:15. *De voeten geschoeid hebbende met de bereidheid van het Evangelie des vredes.*

Om dit Evangelie bekend te maken, gebruikt de Heere mensen, die Hij als Zijn boden uitzendt, leggende het woord van verzoening in hun mond, 2 Kor. 5:19, 20. Deze worden genoemd *boden des vredes*: Jes. 33:7. ... *de boden des vredes wenen bitterlijk*. Jes. 52:7. *Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten desgenen, die het goede boodschap, die de vrede doet horen*. Jes. 40:9. *O Sion, gij verkondigster van goede boodschap*.

Door deze middelen brengt de Heere de mens tot het geloof, en het geloof werkzaam zijnde, zo verwekt het vrede in het geweten: Rom. 15:13. *De God nu der hoop vervulle ulieden met alle blijdschap, en vrede in het geloof*.

Is alleen in de gelovigen.

VI. Deze vrede is alleen voor de gelovigen. De onbekeerden en godlozen hebben menigmaal een dood en ongevoelig geweten; deze, omdat het geweten hen niet bijt, beelden zich in, dat zij bij God wél staan, en vrede met God hebben; doch hoe onzacht zullen zij wakker gemaakt worden, en gewaar worden, dat ze kinderen des toorns zijn, en nooit vrede met God gehad hebben! Jes. 57:20, 21. *De goddelozen zijn als een voortgedreven zee; want die kan niet rusten, en haar wateren werpen slijk en modder op. De goddelozen, zegt mijn God, hebben geen vrede*.

De vrede is een verborgen schat, die alleen voor de uitverkorenen bewaard wordt, van welke de Heere Zijn kinderen zoveel laat smaken, als 't hun best is: Jes. 57:18, 19. *Ik zie hun wegen, en Ik zal hen genezen; en Ik zal hen geleiden, en hun vertroosting teruggeven, namelijk, hun treurigen. Ik schep de vrucht van de lippen, vrede, vrede, degenen, die verre zijn, en degenen, die nabij zijn*. Luk. 10:6. *Indien aldaar een zoon des vredes is, zo zal uw vrede op hem rusten*.

Doch in verscheiden trap

VII. Alle gelovigen zijn deze vrede even gelijk deelachtig, ten opzichte van hun staat, en waarheid van de zaak; maar ten opzichte van het gevoel wordt hij zeer verscheidenlijk toegepast; sommigen genieten die in een hoger trap, anderen in een minder; sommigen houden die bevredigde staat lang, leven er als in; anderen gevoelen deze vrede zelden, en hij gaat vlug wederom weg.

Opdat de zwakgelovigen ook overtuigd mogen worden, dat de Heere van vrede tot hun ziel gesproken heeft, en dat de onbekeerden ontdekt mogen worden, dat ze geen vrede hebben; alsmede, opdat een ieder, door het voorstellen van de beminnelijkheid van een bevredigde staat op denzelfden verliefd moge worden, en gaande gemaakt om naar die staat te trachten, zullen wij de vrede in zijn bijzonderste uitwerkingen vertonen.

Openbaart zich in verscheiden daden

VIII. Een gelovige is dikwijls als Samuël, die de stem Gods nog niet kende; de Heere spreekt menigmaal een ziel van vrede toe; maar omdat het zo'n gestalte niet baart, als zij zich van de vrede verbeeldt, zo rekent zij het niet; dies heeft zij nodig te weten op wat manier, en in welke trappen de ziel vrede geniet.

Hoop.

1. Soms openbaart zich de vrede in een hoop, dat men het nog wel bekomen zal; de ontroerde, de biddende, de op Christus ziende ziel krijgt soms wel geen vaste verzekering, dat ze in vrede met God staat, maar evenwel krijgt ze moed, dat God, die

dit en dat goede in haar begonnen heeft, haar nog verder zal voorkomen, en die hoop houdt haar op, als een anker het schip in een storm, Hebr. 6:19.

Stilte

2. Soms openbaart die zich in een stilte van de ziel, al durft, al kan de ziel nog niet vaststellen, dat ze deel aan Christus heeft, al kan ze nog niet terugkeren op de verzekering, welker gronden zij ziet; zo komt in de ziel, zij weet niet hoe, een kalmte en zoete stilte, is 't niet in de gemeenschap met God, 't is evenwel in de werking van de ziel tot God; de vrees is weg, de schrik is verdwenen, de ziel is stil op heimelijk geloofde beloften: Ps. 62:2. *Immers is mijn ziel stil tot God; van Hem is mijn heil.*

Vergenoeging

3. Soms openbaart de vrede zich in een vergenoeging, een weltevreden zijn, omdat zij zichzelf, haar zaligheid, de weg, welke de Heere haar zal believen in te leiden, volstrekt, zonder enig beding, in de hand des Heeren gegeven heeft, met een heimelijk vertrouwen op zijn macht, goedheid, waarheid en trouw, dat Hij het wel zal maken, zeggende: *De Heere zal het voor mij voltooien.* Ps. 138:8. Daarop durft zij het laten aankomen.

Verzekering

4. Soms openbaart zich de vrede in een verzekering van de vergeving der zonden, en van in de staat der genade te zijn, doch zonder blijdschap of vele zoete bewegingen van de ziel; zij weet, in wie zij geloofd heeft, zij vertrouwt Hem zichzelf toe, zij gelooft dat ze zalig zal worden, in die waarheid staat ze vast, ofschoon ze de smaak van de gelukzaligheid van haar staat niet heeft, om zich daarin zoetelijk te vermaken. 1 Tim. 1:13. ... *mij is barmhartigheid geschied.* 2 Tim. 1:12 ... *ik weet, Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot dien dag.* Ps. 73:24. *Gij zult mij leiden door Uw raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen.*

Vrije toegang

5. Soms openbaart zich de vrede in een vrije toegang tot de troon der genade, zij komt als een aangenomen kind, zij merkt God aan als haar Vader, zij gaat in die gestalte door Christus tot God, met goedkeuring, met genoegen, met vertrouwen, met verheffing haars harten, roepende: *Abba, Vader!* Rom. 8:15 Gal. 4:6.

Blijdschap

6. Soms openbaart zich deze vrede in een gemakkelijke blijdschap, dat de Heere met haar verzoend is, dat haar zonden vergeven zijn, dat de Heere haar tot zijn gunstgenoot heeft gesteld, en tot verkrijging van de zaligheid; haar ziel juicht hierover, en springt van blijdschap op: Jes. 61:10. *Ik ben zeer vrolijk in de Heere; mijn ziel verheugt zich in mijn God; want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan.*

In eigen natuur

7. Soms openbaart zich de vrede in zijn eigen gedaante en uitnemendheid. God, die vrede is, vervult de ziel met zijn vrede, en omvangt haar van rondom met vrede; de vrede bestraalt de ziel zo van alle kanten, dat de bewegingen te klein zijn, het verstand

te kort schiet, en de woorden ontbreken, om uit te drukken, wat het is met God vrede te hebben: Filip 4:7. *De vrede van God, die alle verstand te boven gaat, zal uw harten en uw zinnen bewaren in Christus Jezus.*

Ziedaar, gelovigen, op zo velerlei manieren openbaart zich de vrede; wie van de Godzaligen, zo hij op de goedertierenheden des Heeren acht gegeven heeft, en zo hij enige heugenis van zijn vorige ontmoetingen heeft behouden, zal durven ontkennen, dat hij ooit iets van deze vrede heeft genoten, en heeft hij er iets van gehad, hij houde zich verzekerd, dat, schoon het gevoel weggaat, de vrede tussen God en hem nooit zal verbroken worden: Joh 14:27. *Vrede laat Ik u, mijn vrede geef Ik u; niet gelijkerwijs de wereld hem geeft, geef Ik hem u.*

De vrede breidt zich uit tot God

IX. Uit het gezegde is enigszins af te leiden de uitmuntende zoetigheid van de vrede, welke uit de volgende zaken te meer gezien kan worden.

1. Deze vrede is niet alleen een ophouden van de vijandschap tussen God en hem, die niet kon dan ten hoogste verschrikken, maar hij sluit in een vrije en vriendelijke omgang met God; 't welk getuigd wordt van Henoch: Gen. 5:24. *Henoch dan wandelde met God.* Dat was het voorrecht van Abraham: Gen. 17:1. ... *Wandel voor mijn aangezicht.* Zo'n bevredigde ziel, wandelende met God, leeft in een afgetrokkenheid van alle zichtbaarheden, en boven al het aardse; wordt bestraald met de volmaaktheden van God, en die alle tot vervulling van haar; zij gaat ootmoedig met God als haar Vader om; dan eens stilzwijgende in eerbied zich voor God neerbukkende, en Hem aanbeddende, dan samensprekende. God spreekt naar 't hart, troost, verblijdt, versterkt, moedigt aan; de ziel klaagt haar nood, vertelt haar smart, en stort haar begeerten voor Hem uit, dan laat ze zich bestralen van zijn liefde en ontbrandt in wederliefde; dan beschouwt ze zo de volmaaktheden van God, dat ze in verwondering stilstaat, of uitroept in verwondering; de Heere is groot en zeer te prijzen, en zijn grootheid is ondoorgrondelijk. Dan rust zij onder zijn schaduw; dan gaat het hart uit naar het toekomende, en ziet haar volmaakte zaligheid van verre; dan dankt ze voor alle wonderbare weldaden, en dus wordt de bevredigde ziel, door de omgang met God glinsterende.

Vrede met het geweten.

2. En of de ziel nog zondig is, en dagelijks nog in vele struikelt, wordt haar geweten telkens zo bevredigd door het bloed van Christus, alsof zij geen zonde gedaan had, Hebr. 9:14. Laat alles wat in de wereld is vrijspreken, vertroosten, hulp aanbieden, 't is alles vergeefs, als het geweten van binnen haar veroordeelt, onvrij, onrustig is. Maar als het geweten met God bevredigd is, laat dan alles wat in de hel en op de aarde is, zich opmaken, het geweten is stil en heeft vrede: Job 34:29. *Als Hij stilt wie zal dan beroeren.*

Vrede met engelen.

3. Omdat de ziel vrede met God heeft, breidt zich deze vrede ook uit tot de heilige engelen, die tevoren tegen de mens waren. De Cherubs hielden Adam uit het paradijs, en bewaarden de weg van de boom des levens, Gen. 3:24. Maar nu de mens verzoend is met God, zo hebben ze gemeenschap met de heilige engelen, en zijn gekomen tot de vele duizenden van de engelen. Hebr. 12:22. Nu zijn de engelen hen behulpzaam in hun

weg; want zij allen zijn gediensstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden, om van degenen wil, die de zaligheid beërven zullen, Hebr. 1:14.

Met alle mensen.

4. Vrede met God, vrede met alle mensen, niet alleen Godzaligen, maar ook godlozen, als mensen; immers aan hun kant, hun hart gaat in vrede naar allen uit, zij zien ze aan als schepselen van hun God, als gereed staande tot hun hulp, en zo ze boos zijn, dat ze ver buiten hun bereik zijn, en hen niet schaden kunnen. Jes. 54:14-17. *Gij zult door gerechtigheid bevestigd worden; wees verre van verdrukking, want gij zult niet vrezen; en verre van verschrikking, want zij zal tot u niet naken Ziet, zij zullen zich zeker vergaderen, doch niet uit Mij; wie zich tegen u vergaderen zal, die zal om uwentwil vallen. Zie, Ik heb de smid geschapen, die de kolen in het vuur opblaast, en die het instrument voortbrengt tot zijn werk, ook heb Ik de verderver geschapen, om te vernielen. Alle instrument, dat tegen u bereid wordt, zal niet gelukken, en alle tong, die in het gezicht tegen u opstaat, zult gij verdoemen; dit is de erve van de knechten des Heeren, en hun gerechtigheid is uit Mij, spreekt de Heere.*

Met alle schepselen

5. Vrede met God, vrede met alle schepselen, behalve de duivelen; met zon, maan, sterren, wolken, regen, hagel, vuur, zilver, goud, wild en tam gedierte, alles knikt hun liefelijk toe, en 't schijnt of het alles hun toelacht, en gereed is tot hun hulp: Job 5:23. Met de stenen des velds zal uw verbond zijn, en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn.

ook in kruis

6. Als een gelovige de vrede met God gevoelt, dan kan hij alle kruis gemakkelijk dragen, en roemen ook in de verdrukkingen, Rom. 5:3. Dan vinden ze Paulus' staat: 2 Kor. 12:10. *Daarom heb ik een welbehagen in zwakheden, in smadelijkheden, in noden, in vervolgingen, in benauwdheden om Christus' wil; want als ik zwak ben, dan ben ik machtig.*

Dan is de dood hun niet verschrikkelijk, maar alleen een heengaan *in vrede*. Luk. 2:29. Al is 't dat ze om het getuigenis van de waarheid een geweldige dood moeten sterven; deze vrede doet de martelaren zingen en juichen in 't midden van de kwellingen en vlammen.

Indien hier de vrede met God zó zoet, zó krachtig is, wat zal 't dan zijn, als er geen zonden meer zijn, die de vrede telkens storen, als er geen vervreemding meer zal zijn, maar een eeuwige eenheid in blijdschap, liefde en vrede! *Want hoe groot zal zijn goed wezen, en hoe groot zal zijn schoonheid wezen!* Zach. 9:17.

X. Deze gezegde voortreffelijkheden zijn genoeg om een gelovige, die deze vrede kent, en enigszins gesmaakt heeft, op te trekken in begeerte naar meerder en bestendiger gevoel van denzelven.

Kentekens

Maar omdat de zaak zo groot is, en omdat zij die zo licht kwijtraken, en omdat ze zien dat dezulken, die God niet recht kennen, noch zoeken, evenwel zo roemen van hun vrede

en gerustheid; en omdat zij duister en kleinwetende zijn om alles wel te onderscheiden, zo vrezen ze, dat die zoete stilte en bevrediging van hun ziel niet recht geweest is, dat zij geen vrede met God hebben. Om deze oprechten te overreden van de waarheid, dat zij immers vrede met God hebben, en om de vleselijk gerusten te overtuigen, dat zij geen vrede hebben, zullen wij enige onfeilbare kentekenen stellen, door welke beschouwing een ieder aan zichzelf openbaar kan worden.

Een bevredigde maakt veel werk van de vrede.

XI. 1. Een waar bevredigde maakt veel werk van de vrede, hij kan er niet zonder leven, vindt hij die niet, hij is onrustig, onvrij, en gaat met een beklemd hart: Ps. 38:4. ... *er is geen vrede in mijn beenderen, vanwege mijn zonde.* Klaagl. 3:17. *Gij hebt mijn ziel verre van de vrede verstoten.* Zij zoeken die, en kunnen zich nergens in vertroosten, totdat ze deze wederom bekomen hebben: Ps. 77:3. ... *mijn hand was 's nachts uitgestrekt, en liet niet af; mijn ziel weigerde getroost te worden.*

Hun gedurig gebed is: *Zeg tot mijn ziel: Ik ben uw heil*, Ps. 35:3. Vindt hij die wederom, de ziel is alsdan wonderlijk in haar schik, en zegt: Hoogl. 2:3, *Ik heb grote lust in zijn schaduw, en zit er onder; en zijn vrucht is mijn gehemelte zoet.* Ps. 4:8, *Ik zal in vrede te samen nederliggen en slapen; want Gij, o Heere! alleen, zult mij doen zeker wonen.*

Heeft tot een grond de verzoening.

2. Een bevredigde heeft tot een grond van zijn vrede, de verzoening met God door Jezus Christus; daar is geen vrede, zolang de zonden niet weggenomen zijn, en de zonde kan niet weggenomen worden, dan door het bloed van Christus; en men kan daaraan geen deel hebben, dan door het geloof. Daarom gaat een begenadigde gedurig tot Christus, neemt zijn aangeboden voldoening aan als zijn rantsoen, en komt in ootmoed, al biddende, al worstelende op de beloften, tot de Vader, en dus verkrijgt hij vrede:

Joh 16:33. ... *opdat gij in Mij vrede hebt.*

Rom. 5:1. ... *gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede.*

Rom. 15:13. ... *vervulle u met alle... vrede in het geloof.*

Hand 10:36. ... *verkondigende vrede door Jezus Christus.*

Vertegenwoordigt God.

3. De ware vrede is altijd vergezelschap met opzicht, vertegenwoordiging en omgang met God. 't Is een stilte zonder onrust, in zichzelf; maar omdat God en de mens door de vijandschap gescheiden waren, zo worden ze in de verzoening wederom één, en de vrede, die uit de verzoening voortkomt, is dan noodzakelijk in de omgang met God. De Vader en Christus komen en maken woning bij hem, Joh 14:23. De bevredigde ziel wederom oefent die gemeenschap, opdat deze onze gemeenschap ook zij met de Vader, en met Zijn Zoon Jezus Christus, 1 Joh. 1:3. Zij roept: *Abba, Vader!* Rom. 8:15. Zij heeft vrijmoedigheid om tot God te naderen, en gebruikt ze: 1 Joh. 3:21. *Indien ons hart ons niet veroordeelt; zo hebben wij vrijmoedigheid tot God.* Rom. 5:1. ... *vrede met God.*

Worden de krenking van de vrede vlug gewaar.

4. De ware vrede is teder, wordt vlug verstoord, en de bevredigden worden de krenking van deze vrede vlug gewaar. Het behaagt God niet Zijn kinderen allen tijd met de bruid in het wijnhuis te brengen, met de discipelen op de heilige berg, met Paulus in de derden hemel.

(a) Hij onttrekt Zich dikwijls, en verbergt zijn aangezicht voor hen: Ps. 10:1. *Waarom verbergt Gij U in tijden van benauwdheid?* Ps. 13:2. *Hoe lang, Heere! zult Gij uw aangezicht voor mij verbergen?* Hij houdt Zich wel stil, alsof Hij Zich van hun niet aantrok: Jes. 63:15. *Waar zijn uw ijver en uw mogendheden? Het gerommel Uws ingewands en Uwer barmhartigheden? Zij houden zich tegen mij in.*

Verberging van God.

Hij laat hen wel lang nalopen, tot Hem roepen, en zijn gemeenschap met gebeden en tranen zoeken; maar 't schijnt alsof God daar geen acht op geeft, en hen niet verhoort: Hoogl. 5:6. *Ik zocht Hem, maar ik vond Hem niet; ik riep Hem, doch Hij antwoordde mij niet.* Ps. 22:2, 3 ... *verre zijnde van mijn verlossing, van de woorden mijns brullens. Mijn God! ik roep des daags, maar Gij antwoordt niet: en 's nachts, en ik Heb geen stilte.*

Hij schijnt hen wel te verstoten, en op hen te toornen:

Ps. 88:15, 17 *Waarom verstoot Gij mijn ziel? Uw hittige toornigheden Gaan over mij, uw verschrikkingen doen mij vergaan.* Ps. 77:10. *Heeft Hij Zijn barmhartigheden door toorn toegesloten?*

(b) De bevredigden hebben nog de oude Adam in zich, die welt dikwijls krachtiger op. Hieruit komt de traagheid en luiheid om het aangezicht des Heeren te zoeken; hieruit ontstaat nalaten van arbeidzaamheid om zich nabij de Heere te houden, en de gemeenschap met God te oefenen. Hierbij komen zwaardere zonden, die tegen hun geweten, en tegen de waarschuwing des Heiligen Geestes in hen begaan worden, waardoor de Geest Gods bedroefd wordt: Ef. 4:30. *En bedroeft de Heilige Geest Gods niet.*

Aanvechting des satans en kruis.

(c) Daarbij, de duivel geeft hun verborgen nepen, of beschiet hen met zijn vurige pijlen. De wereld verlost hen door het aardse schoon, verschrikt hen door haar boosheid. Wederwaardigheden en allerlei kruisen overstelpen hen; dit slingert hun geloof, en verduistert hun vrede, dit gevoelen ze, dit bedroeft hen, dit doet hen kwijnen, en zij kunnen niet rusten, totdat ze die wederom bekomen hebben.

De vrede wordt verscheidenlijk gestoord.

(d) Wij hebben boven, par. 8, getoond, op hoe velerlei wijzen en trappen zich deze vrede openbaart. In die alle wordt de vrede wel verdonkerd, zo in de een als in de ander, hoewel in vele sterken in het geloof in de trein wel blijven kan het geloof, dat ze vrede met God hebben, schoon ze de smaak en het gevoel van de vrede missen, en tegenovergestelde ontroeringen onderworpen zijn. De gelovigen, gelijk ze zeer begerig en zoekende zijn naar deze vrede, zo zijn ze ook vlug gevoelende, als de vrede, ook in de minste trap, verstoord wordt: Hoogl. 5:2. *Mijn Liefste trok Zijn hand van het gat der deur, en mijn ingewand werd ontroerd om Zijnentwil.*

Deze ontroering toont deel te hebben aan de vrede; ja zelfs de buitensporigheden van de ontsteltenis over het missen van de vrede, de moedeloosheid, de ongelovigheid, de hopeloosheid, de verdrietigheid, het voor enige tijd ophouden van het zoeken van denzelfden, omdat zij er zich van afzet, als zullende die toch niet bekomen, openbaren

de sterke begeerte, de honger en dorst, de liefde tot deze vrede, de kennis, wat die is, en dat ze denzelven wel enigszins gesmaakt hebben. Zodat het een klaar blijk is, dat iemand vrede bij God heeft, als hij daarover in onvrede is, en als hij de krenking vlug en met droefheid gewaar wordt.

Wachten zich nauw voor zonden.

5. De ware bevredigden zijn werkzaam, om zich van zonden te wachten en in tedere Godzaligheid voor Gods aangezicht te leven. Omdat ze de zoetheit van de vrede, de een meer, de ander minder gesmaakt hebben, en zij weten dat de zonde de vrede verstoort, omdat zij weten dat de Heere meerder vrede geeft aan degenen, die gezet zijn om de Heere welbehagelijk te leven, en omdat de vrede met God niet kan zijn zonder de liefde Gods, *zo wandelen ze voorzichtig, niet als onwijken, maar als wijzen*, Ef. 5:15. Ps. 85:9. *Hij zal tot Zijn volk, en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken; maar dat ze niet weder tot dwaasheid keren.*

Overtuiging van zorgeloos.

XII. Die nu met zijn ziel getrouw wil handelen, zal uit het gezegde lichtelijk kunnen zien, wat hij van zijn vrede zal moeten oordelen, of die is een vleselijke gerustheid en zorgeloosheid, dan of die is de ware vrede met God.

- U, die geen werk maakt van deze vrede, niet onrustig bent over het gemis, niet bezorgd bent om die te hebben en te bewaren, niet achterdochtig bent, of uw gerustheid, de rechte vrede is of niet;
- u, die zonder werk en als vanzelf denzelven hebt bekomen, zonder worsteling van het geloof, om Jezus als het rantsoen aan te nemen, en om door Zijn bloed, door het geloof op het hart gebracht, verzoening te hebben, en alleen daarin uw geweten gereinigd vindt van de dode werken;
- u, die vrede hebt zonder opzicht, vertegenwoordiging en omgang met God;
- u, die altijd eveneens zijt, en altijd een gerust gemoed hebt, zo niet schande en schade, of een gruweldaad dat soms ontroert, en niet gewaar wordt, dat deze vrede vlug gekrenkt wordt, en het gemoed terstond over het missen van de vrede ontroerd wordt;
- u, die door de gerustheid des gemoeds niet aangezet wordt om u zorgvuldig voor alle zonden, ook die van het hart, te wachten, en Gode welbehagelijk te leven;

ik verzeker u, dat uw vrede een enkele vleselijke gerust is, en dat Gods eeuwige en onverdraaglijke toorn u over het hoofd hangt; ja uw gerustheid is een vreselijk oordeel van God over u, wegens uw voorgaande zonden. *De Heere heeft over ulieden uitgegoten een geest des diepen slaaps, en Hij heeft uw ogen toegesloten*, Jes. 29:10. U bent van die gerusten, van welke u tot uw verschrikking lezen kunt: De 29:19, 20, *Ik zal vrede hebben, wanneer ik schoon naar mijns harten goeddunken zal wandelen, om de dronkene te doen tot de dorstigen*. De Heere zal hem niet willen vergeven. Op u past Amos 6:1, *Wee de gerusten te Sion, en de zekeren op de berg van Samaria!* Zo gij nu niet gevoelig wordt en u bekeert, hoe onzacht zult u wakker worden, als gij in de hel uw ogen zult opendoen, als het te laat zal zijn? Daarom zegt Hij: *Ontwaakt gij, die slaapt! en staat op uit de doden*, Ef. 5:14.

Overtuiging van begenadigden.

XIII. Daarentegen gij, die ooit deze vrede deelachtig zijt geweest, op enige wijze boven, par. 8, vermeld, en gij, die de vijf zaken boven par. 11, als kentekenen voorgesteld, in waarheid in u bevindt, ziet toe en ontkent de genade niet onder enig voorwendsel; 't zou zondigen zijn tegen het geweten; gij doet u zelf smart aan, en belet de aanwas in vrede en Godzaligheid. gaat aan op uw geweten in de tegenwoordigheid Gods, getuigende, dat de bovengenoemde gestalten des gemoeds, en derzelve werkingen in waarheid in u zijn, en houdt daarvoor, dat gij vrede met God hebt, schoon het licht en 't gevoel mocht weggaan. Als in u opkomt, *ik mocht mij bedriegen*, verwerpt het ten eerste, als het zonder reden inschiet. En wees altijd verzekerd, dat er geen bedrog kan zijn, dan dat ons van Christus, van de liefde, van de omgang met God, en van de tere wachthouding over ons hart om niet te zondigen, afhoudt. Dat daartoe ons verwakkert, dat is geen bedrog, en dat kan niet bedriegen, omdat het ons leidt in de weg naar de zaligheid. Werpt dan uw vrijmoedigheid niet weg, maar gaat tot God, als met Hem bevredigd.

Vermaning om de vrede te bekomen.

XIV. 1. Wees zeer werkzaam om de vrede des gemoeds te bekomen, en in het gevoel van dezelfde toe te nemen: want

- zonder deze vrede te leven, is een gedurige onrust; en zo men onbekeerd is en blijft, zo zal er niet dan eeuwige toorn zijn, en de worm zal in eeuwigheid niet ophouden van onlijdelijk te knagen.
- Maar in vrede met God te leven is een onuitsprekelijke zoetigheid, liefde en heiligheid barende, gelijk uit het bovengezegde, par. 9, blijkt.

Tot dat doel:

- (a) geeft u tijd om de onvrede en de oorzaak deszelfs, de zonde, in haar gruwelijkheid en bitterheid te kennen en te gevoelen, laat die zo levendig en zolang uw hart prikkelen, totdat gij 't niet langer verdragen kunt.
- (b) Ontloopt dan die benauwdheid niet, verzet ze niet door hopeloosheid, waarop dodige ongevoeligheid komt, noch ook niet door de aardse aantrekkelijkheden, of opvolgen van begeerlijkheden, dat zou het kwaad niet wegnemen, maar erger maken; maar loopt met dat onrustig hart tot Christus, de Vredevorst, neemt Hem en zijn aangeboden verdiensten aan door het geloof, en brengt Hem op uw hart, om in Hem vrede te hebben.
- (c) Loopt hier niet vlug over heen, maar houdt u dikwijls enige tijd op, om de weg van de verzoening en vrede, om de kracht van Christus' dood, om de zekerheid van de beloften, en dat men ze zonder onze verdiensten, om niet, uit vrije genade, deelachtig wordt, met aandacht te overpeinzen, en de waarheid van de zaken, in haar zelf beschouwende, dezelve tot zijn eigen hart te brengen, totdat men het gevoelt, dat hetgeen in 't Woord waarheid is, ook in ons hart waarheid is.
- (d) Voegt hierbij dikwijls herhaalde gebeden, dat de Geest Gods met uw geest getuige, u verzegele, en u de kracht en zoetigheid van deze vrede doe gevoelen. Een eenvoudige deze weg inslaande, zal meer vrede vinden, dan vele verstandigen, ofschoon bekeerde, die hier haastig over heen lopen.

Om de vrede te bewaren.

XV. 2. Wees zeer werkzaam om de vrede, in enige trap bekomen, zorgvuldig te bewaren, want hij is te teder en wordt zeer vlug gekrenkt.

- (a) Dan door traagheid in het ophouden, oefenen en opvolgen van de vrede, Hoogl. 5:3.
- (b) Dan door achteloosheid over zijn hart, de zondigheden wat ruimer toom gevende, Ps. 37:4.
- (c) Dan door vallen in grotere zonden, Ps. 51:10.
- (d) Dan door de leidingen des Geestes te smoren, niet op te volgen, of een andere weg te willen inslaan, Jes. 63:10.
- (e) Dan door de aardse dingen te hoog te achten, op die gezet te zijn in het zoeken of al te zeer ontsteld te zijn, als men ze mist, Jak. 4:4.

Tot dat doel:

- (a) wees gedurig bezig in de oefening van geloof, hoop, liefde.
- (b) Erkent de genade, wees er blij over in de tegenwoordigheid Gods.
- (c) Dankt de Heere voor dezelve, als een enkel en vrij geschenk van Hem.
- (d) Gebruikt de vrijmoedigheid om gedurig door Christus te naderen, ofschoon de gevoeligheid mocht weg zijn.
- (e) Wandelt voorzichtig, en zo u gevallen bent, blijft toch niet liggen, staat haastig op, en wast het geweten af in het bloed van Christus, opdat de onvrede geen wortelen schiete.

Zoekt verloren vrede terug te krijgen.

XVI. 3. Hebt u de bevestigde staat verloren, 't zij in een meerdere of mindere trap, ja schijnt toorn in de plaats te zijn gekomen; houdt u in die ellendige staat niet op, geeft er u niet in toe, door moedeloosheid en hopeloosheid, maar redt u als een held, en zoekt hersteld te worden.

Tot dat doel: 1. Weet:

- (a) dat God nooit verandert, dat alle verandering is aan des mensen zijde, zodat het niet de zaak zelf is, maar het geloof en het gevoel raakt.
- (b) Dat er nog een sprank in u is overgebleven, welke zich verheft tot vliegen, zo ze maar kon uitkomen en doorbreken; daar blijft de droefheid over 't gemis, de kennis van de zoetigheid des vredes, en de verbeelding van de vorige bevredigde gestalte; 't verbeelden hoe ze zich verblijden zou, als ze de vorige bevredigde staat eens wederom mocht bekomen, 't verlangen naar denzelven, het tussenbeide verheffen van hart en oog naar de hemel om de Geest, 't niet kunnen terugkeren tot de wereld, de angst voor de zonde, de begeerte en poging tot heiligmaking, deze zullen nog altijd blijven.
- (c) Weet dat het de weg Gods is, al zijn gunstgenoten zo te leiden, dat ze soms 't gevoel van de vrede hebben, en dikwijls missen.
- (d) Dat u wel tevoren ook in de onvredige en getroebleerde staat geweest zijt, en meermalen daaruit verlost werd, en de vrede op enige wijze weer hebt genoten. Deze dingen moeten u tot steunsels zijn, om u op te houden tegen de moedeloosheid en hopeloosheid, want als de hoop bezwijkt, zo houdt het gebruik van de middelen op.

2. Zoekt met bedaardheid naar de oorzaak, vanwaar de onvrede gekomen is, welke wij zo terstond, par. 15, verhaald hebben. Dit uitgevonden hebbende, of dezelve niet kunnende vinden, arbeidt naar een diepe vernedering, immers inzinking in 't gevoel van de zondigheid en onmacht van de ziel; daartoe is dienstig dat men een vastendag zich afzondere, en zoveel doe, als de Heere zal believen te geven; en is men zeer dor, mat, lusteloos, ongevoelig geweest, dat men het enige dagen, een week of twee daarna hervatte, en zich voor de Heere bringe, zoals men is, en zijn begeerte naar de bevredigde staat de Heere zo voordrage, als men kan. De Heere weet de mening des geestes. Hij weet met welk oogmerk men die dag heeft afgezonderd, en Hij zal ten laatste tot de ziel van vrede spreken.

3. Verheft uw ziel tot het verbond, en de Middelaar deszelfs, Jezus; overdenkt de dagen vanouds, hoe u placht te worstelen en te bidden, hoe u Hem hebt aangenomen, en u aan Hem hebt overgegeven, hoedanige arbeidzaamheid, en hoedanige verkwikking gij voor deze wel hebt genoten, dat is bekwaam om de ziel te verlevendigen in de werkzaamheid van het geloof, om Jezus als opnieuw wederom aan te nemen tot het rantsoen voor de zonde, en tot de Vrededorst. Door die weg wordt een ziel dikwijls hersteld, en ontvangt wel vrede in een hogere trap.

4. Verwacht niet ten eerste wederom in de trap van vrede en gemeenzaamheid te komen, waarin u was, eer u de vrede verloor, want dat gebeurt zelden; maar houdt u klein, erkent de kruimeltjes genade, dat gij eens hebt mogen bidden, schreien en uw hart voor de Heere uitgieten, dat er enige hoop nu en dan komt, en volgt alzo stilletjes de leiding van de Geest, die Zijn hand tot de kleinen wendt, die de nederigen vertroost en hun genade geeft.

5. Houdt u stipt aan de tijden van de oefening, verwaarloost ze niet, loopt er niet vlug over heen, alsof het maar was om het geweten te paaien, maar blijft wat voor de Heere liggen, hoe dor u ook bent, en wacht of er niet enig licht komt. Zo niet, wordt niet moedeloos, maar houdt uw ziel klein als een gespeend kind, en hebt die stille hoop, dat God wel weer zal komen, en hebt een vast voornemen om evenwel de Heere te willen zoeken, zolang als gij zult leven, en dat u liever voor Zijn voeten wilt sterven, dan Hem verlaten. En de Heere, die goed is der ziele, die Hem zoekt, zal ten laatste eens zeggen: *Maria! Mijn kind, hier ben Ik;* en de ziel zal zich verblijden.

De Heere nu des vredes zelf geve u vrede te allen tijd, in allerlei wijze, 2 Thess. 3:1

Hoofdstuk 37

Van de geestelijke blijdschap

Uit de rechtvaardigmaking vloeit ook blijdschap: Jes. 61:10. *Ik ben zeer vrolijk in den Heere; mijn ziel verheugt zich in mijn God; want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan.*

Ps. 103:2, 3. *Loof den Heere, mijn ziel! Die al uw ongerechtigheid vergeeft.*

Jes. 33:24. *Geen inwoner zal zeggen: ik ben ziek; want het volk dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben.*

Haar natuurlijke aard.

I. De mens is tot blijdschap geschapen. Blijdschap is zijn leven en welzijn, droefheid is tegen de natuur; als de mens niet gezondigd had, hij zou niet een ogenblik droefvig zijn geweest. Een kind van weinige maanden vertoont zijn blijdschap met lachen en huppelen; al wat de mens doet, 't is alles om blij te zijn. De droefheid klemt het hart, drukt en perst het, en doet het zeer aan. De blijdschap geeft het hart ruimte, om in de luchtige sprongen zich te verkwikken; zo is 't in 't natuurlijke, zo ook in 't geestelijke.

Blijdschap is een welgevallen, een vergenoegen, een opspringen van het hart; een luchtig uitlaten van de geest, ontstaande uit genieten van een tegenwoordig of verwachten van een toekomend goed.

De Heilige Schrift, de beste en onfeilbare natuurbeschrijfster, drukt de blijdschap uit

- door opspringen: 1 Sam. 2:1 *Mijn hart springt op van vreugde.*
- Verwijden: Ps. 119:32 ... *als Gij mijn hart verwijdt zult hebben.*
- Verlustigen: Ps. 37:4. *Verlustig u in den Heere.*
- Vermaken: Pred. 11:9 ... *laat uw hart u vermaken.*

Wordt in verscheiden zaken gezocht.

II. Omdat de mens in zichzelf niet algenoegzaam is, zo moet hij al zijn vermaak en blijdschap van elders, van 't geen, dat buiten hem is, zoeken. Een onbekeerd mens gevoelt wel dat hij leeg is; maar hij kent niet waarin zijn rechte en volkomen blijdschap is, en nochtans hij moet blijdschap hebben, of het hart zou bezwijken; dies zoekt hij ze in het genot van de schepselen, en ieder zoekt dat, daar hij de meeste genegenheid, en de beste gelegenheid toe heeft; de een meent het geld zal het doen, de ander kostelijke kleren, huizen, huissieraden, tuinen, een ander spijs en drank, een ander hoge staten en regeringen, een ander liefde, een ander wijsheid; dies arbeidt elk naar zijn gewin, elk uit zijn einde. Doch het geeft geen verzadiging, en 't hart heeft zelfs in 't lachen smart, en al het lachen eindigt in eeuwig treuren en wenen.

De ware blijdschap is alleen in God.

Maar de Heere doet zijn gunstgenoten zien, dat alles enkel ijdelheid, zonde, droefheid is; en dat alle vreugde en blijdschap bestaat in de gemeenschap met Hem. Deze is de geestelijke blijdschap, van welke wij nu spreken. In de verhandeling van deze zullen wij tonen:

1. De natuur van deze blijdschap.
2. Het tegendeel.
3. Het gelijkende.
4. Het bepalende.

III. Het eerste is **de natuur van de geestelijke blijdschap**

Deze is een vermakelijke beweging van de ziel, door de Heilige Geest in het hart van de gelovigen verwekt, door hen te overreden van de gelukzaligheid van hun staat, door hen te doen genieten de goederen van het Genadeverbond, en door hen te verzekeren van hun toekomstige zaligheid.

Heeft haar zitplaats in de ziel

IV. De zitplaats van deze blijdschap is de ziel, het hart: Ps. 4:8. *Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven.* Joh 16:22. *... uw hart zal zich verblijden.*

‘t Is geen schijn, maar waarheid; ‘t is geen vertonen, maar een hebben. ‘t Is niet wat uitwendigs, ‘t welk de uiterlijke zinnen vermaakt; maar ‘t dringt door tot het inwendige, tot het binnenste van de ziel, tot het verstand, tot de wil, tot de hartstochten.

van de gelovigen.

Doch niet het hart van alle mensen, heeft deel aan deze blijdschap, maar alleen van de gelovigen: Jes. 65:14. *Ziet, mijn knechten zullen juichen van goeder harte, maar gij zult schreeuwen van weedom des harten, en van verbreking des geestes zult gij huilen.*

Ps. 33:1. *Gij, rechtvaardigen! zingt vrolijk in den Heere.*

Ps. 70:5. *Laat in U vrolijk en verblijd zijn allen, die U zoeken.*

God werkt ze.

V. Deze blijdschap kan niemand zichzelf maken, maar ‘t is een onuitsprekelijk genadewerk Gods des Heiligen Geestes:

Rom. 15:13. *De God nu der hoop vervulle ulieden met alle blijdschap.*

Rom. 14:17. *Het koninkrijk van God is ... blijdschap door den Heiligen Geest.*

Ps. 51:10. *Doe mij vreugde en blijdschap horen.*

Daarom noemt David de Heere, *de God der blijdschap van mijn verheuging*, Ps. 43:4.

Heeft iemand dan lust tot deze blijdschap, hij zij gevoelig ontbloot, dat hij ze zichzelf niet kan maken, en dat hij ook niet waardig is, dat hij ze ontvange, en kome also door Christus tot de Vader, en bidde in Zijn naam: *Verblijd ons naar de dagen, in welke Gij ons verdrukt hebt, naar de jaren, in dewelke wij het kwaad gezien hebben*, Ps. 90:15.

Verheug de ziel uws knechts; want tot U Heere! verhef ik mijn ziel, Ps. 86:4.

Ontstaat uit het genot van de weldaden Gods

VI. Deze blijdschap is over de verzoening met God, dat Zijn genade, Zijn goedheid, Zijn liefde, Zijn weldadigheid, tot hen is. Dat Hij hun God en Vader is, hun Deel, hun vermaak hun rust, hun veilige bewaring, hun zaligheid. Dat Jezus Christus is hun Zaligmaker; dit wordt te kennen gegeven met uitdrukkingen van zich te verblijden in de Heere: Ps. 149:2. *Dat Israël zich verblijde in Degene, die hem gemaakt heeft; dat de kinderen Sions zich verheugen over hun Koning.*

Ps. 31:8. *Ik zal mij verheugen en verblijden in Uw goedertierenheid.*

Ps. 32:11. *Verblijd u in den Heere.*

Jes. 25:9. *Ziet, deze is onze God, wij hebben Hem verwacht, en Hij zal ons zaligmaken. Deze is de Heere, wij hebben hem verwacht; wij zullen ons verheugen en verblijden in zijn zaligheid.*

Luk. 1:47. *Mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker.*

Deze blijdschap ontstaat uit elke weldaad, die zij zien en geloven, dat God ze hun in zijn gunst geeft, over het dierbare Evangelie, over de goederen van het genadeverbond, over de lichamelijke verlossingen en zegeningen, omdat zij in alle die de Heere aanmerken, als dat in zijn gunst hun doende: Ps. 119:111. *Ik heb uw getuigenissen genomen tot een eeuwige erve; want zij zijn mijns harten vrolijkheid.*

Jer. 15:16. ... *Uw woord is mij geweest tot vreugde en blijdschap van het hart.*

Ps. 89:16, 17. *Welgelukzalig is het volk, dat het geklank kent; o Heere! zij zullen in het licht uws aanschijns wandelen. Zij zullen zich den gansen dag verheugen in Uw Naam, en door Uw gerechtigheid verhoogd worden.*

En uit de beloften van de toekomstige goederen.

VII. Behalve de weldadigheden, die de gelovigen hier genieten, hebben ze de belofte van onuitsprekelijk meer te zullen genieten in de hemel; *o hoe groot is dat goed!* Hoe zalig zo'n mens, die daartoe verkoren is en geleid wordt! Wat heeft die reden van blijdschap! Daarom, *verblijdt u in de hope*, Rom. 12:12.

Uit het gezegde blijkt de natuur van de ware geestelijke blijdschap, welke te meer zal gezien worden, als wij ook beschouwen het tegenoverliggende, het gelijkende en de bepaling.

2^e ' t Tegendeel is droefheid.

VIII. Het tweede dat te overwegen is, is 't tegendeel of het tegenovergestelde van de blijdschap, 't welk is droefheid, niet alleen die van de godlozen, voor welke wening, en knersing der tanden bereid is; maar ook van de gelovigen. 't Is hier met de kinderen van God niet altijd blijdschap; 't is hun voorzeggd, dat ze zullen schreien, klaaglijk wenen en bedroefd zijn, Joh 16:20. Zij ondervinden het, dat ze menigmaal hun drank vermengen met hun tranen, Ps. 102:10.

- Dan door het ver afgescheiden zijn van God; dan door zwakgelovigheid, vrezende geen deel te hebben aan Jezus;
- dan door de kracht van de verdorvenheid, die niet alleen hen bestrijdt, maar hen wel lang gevangen houdt;
- dan door bestrijding des satans,
- dan door allerlei lichamelijke tegenspoeden en wederwaardigheden.

Hierom zijn hun tranen, hun spijze dag en nacht, en zij storten hun ziel in zich uit, Ps. 42:4, 5. Dus verteert hun leven van droefheid, en hun jaren van zuchten, Ps. 31:11. Doch de Heere laat hen in droefheid niet verzinken, Hij is bij hen, als ze door 't vuur en water gaan, zodat de stromen hen niet verdrinken, noch de vlam hen verbrandt. Hij geeft nog wel verkwikking in droefheid, en doet daarna hun duisternissen opklaren, en geeft de treurigen hun vertroosting wederom. Hij veegt zoetelijk de tranen van hun ogen, Hij lokt ze en spreekt naar hun hart, en kust ze met de kussen Zijnsmonds; dit is de belofte: Joh 16:22. *Gij dan hebt nu wel droefheid; maar Ik zal u wederom zien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uw blijdschap van u wegnemen.*

Stelt nu de droefheid en blijdschap eens bij elkaar, en ziet het grote onderscheid tussen die beide; daaruit zal zich opdoen een zeer grote voortreffelijkheid en beminnelijkheid van de blijdschap, en onbedenkelijke goedheid Gods, dat Hij zulke mensen, die niet dan eeuwige droefheid waardig waren, met zulke onuitsprekelijke blijdschap wel vervult, en eeuwig vervullen zal. Daarbij, omdat de kinderen van God in dit leven vele droefheden ontmoeten, zo moet niemand zich te zeer verslaan, alsof hij geen kind Gods was; want hem ontmoet niet anders, dan dat alle kinderen van God ondervinden; en ook kan men wel tegelijk droevig, klein, beschaamd zijn over de zonden, en treuren over het gemis van de zoeten omgang met God, en evenwel zich verblijden in de zekerheid van zijn staat, en in de belofte, dat zijn droefheid tot blijdschap zal worden. Hij zal verstandig handelen, die zich gewent aan blij te zijn door het geloof, al schreit hij over druk.

3^e Schijnvreugde is in tijdgelovigen.

IX. Het derde dat te overwegen is, is de gelijkende schijnvreugde. De blijdschap van de wereld over de aardse goederen, en over het bedrijven van de zonden, is te ver van deze geestelijke blijdschap, dan dat ze hier in overweging zou komen; maar de blijdschap van de tijdgelovigen gelijkt van buiten deze geestelijke, van welke zij nochtans geheel in natuur verschilt. De tijdgelovigen hebben ook wel blijdschap: Matth. 13:20. *Die in steenachtige plaatsen bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort, en dat terstond met vreugde ontvangt.*

Luk. 8:13. Deze hebben een geestelijk voorwerp, namelijk het Evangelie, Christus te hebben tot een Zaligmaker, in de hemel te komen, onder de Godzaligen gerekend te worden, van hen bemind en geprezen te worden, en diergelijke. Van 't voorwerp der vreugde van de tijdgelovigen spreekt de apostel: Hebr. 6:4, 5, *Degenen die eens verlicht geweest zijn, (die van de duisternis van het Jodendom of Heidendom tot de kennis van de goddelijke waarheden gekomen waren) en de hemelse gaven gesmaakt hebben, (die een klare bevattning hebben gehad van de beminnelijkheid en heerlijkheid van de hemelse en evangelische waarheden, zodat zij zich verblijden in die schoonheden in te kunnen zien, gelijk het gezicht van een heerlijk ding vermakelijk is, schoon men geen eigendom daaraan heeft) en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, (niet de inwoning des Geestes, maar zijn gewone gaven) en gesmaakt hebben het goede Woord Gods, (die door verbeelding van de gelukzaligheid van degenen, die deel hebben aan de vergeving van de zonden, aan Gods genade, aan al de heerlijke beloften, die in het Woord staan, en de inbeelding, dat zij daar deel aan hebben, zichzelf kittelen en zich verblijden) en de krachten der toekomstige eeuw, (die door hun kennis van het Woord zich inlaten in de verbeelding van de eeuwige gelukzaligheid, op een natuurlijke wijze beschouwd, en zonder achterdocht in die verbeelding zich als erfgenamen aanmerken.)* Ziehier de blijdschap van de tijdgelovigen. Stelt hier nu bij de blijdschap van de ware gelovigen; u zult wel zien dezelfde voorwerpen, en over die in beide blijdschap, maar zo ver van elkaar verschillende als natuurlijk en geestelijk, als inbeelding en waarheid.

Proeven van ware blijdschap.

X. Tot overtuiging van de valse blijden, en tot verzekering en vrijmoedige voortgang in de ware blijdschap van de ware blijden, dient dit onderscheid wel aangemerkt:

Komt voort uit het geloof.

1. Alle ware blijdschap komt voort uit het geloof, bij welke komt een onmiddellijke werking des Heiligen Geestes, doch in zeer verscheidene trappen; zodat alle blijdschap, die niet voortkomt uit de aanneming en vereniging met Christus, en daardoor deeltkrijging aan al zijn verdiensten, is een valse blijdschap. Zie dit:

1 Petrus 1:8. ... *in Denwelken gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar gelovende, u verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde.*

De kamerling reisde zijn weg met blijdschap toen hij gelovig was geworden, Hand 8:37, 39. De stokbewaarder verheugde zich, dat hij gelovig geworden was, Hand 16:34. Die dan door het geloof tot de blijdschap gekomen is, die erkenne de waarheid van zijn blijdschap, en ga vrijmoedig in dezelve voort.

Is in de gemeenschap met God.

2. Alle ware blijdschap is in de tegenwoordigheid en gemeenschap met God, als hun verzoenden God: Luk. 1:47. *Mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker.*

Filip. 4:4. *Verblijdt u in den Heere.*

Ps. 32:11. *Verblijdt u in den Heere, en verheugt u, gij rechtvaardigen!*

Ps. 104:34. *Mijn overdenking van Hem zal zoet zijn; en ik zal mij in den Heere verblijden.*

Alle valse blijdschap is over zaken, die hun genoeglijk zijn, en zij blijft van God af; maar schoon de ware gelovigen zich ook verblijden in hun geluk, en in de zaken, die ze hebben of verwachten, zo blijven zij in de zaken alleen niet, dat is hun onmogelijk; maar zij bevinden zich in de blijdschap over de zaken in en nabij God.

Maakt heiliger.

3. Alle ware blijdschap maakt de ziel heiliger, trekt de ziel af van al 't geen God niet is, en van al 't geen God niet aangenaam is, dat is, van de zonde, en maakt ze luchtig en gewillig om uit liefde, in ootmoedigheid, de wil Gods te doen: Neh. 8:11 ... *de blijdschap des Heeren, die is uw sterkte.*

Ps. 119:32. *Ik zal de weg Uwer geboden lopen, als Gij mijn hart verwijdt zult hebben.*

Dat kan anders niet zijn, men kan niet blij zijn of daar is liefde; men kan niet blij zijn dan over een ontvangen weldaad, dan over en in de vereniging met God, ja niet, of 't hart is genegen dankbaarheid te tonen, met zich ten dienste van de Heere te stellen. Toen David in vrolijkheid zei: *De Heere is mijn Steenrots, en mijn Burcht, en mijn uithelper; mijn God, mijn rots, op Welke ik betrouw;* toen zei hij meteen: *ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn sterkte!* Ps. 18:2, 3. Toen hij erkende, dat de Heere zijn gebed verhoord had, toen zei hij: *ik heb lief,* Ps. 116:1. Toen hij vele genoten weldaden erkende ontvangen te hebben, toen zei hij: *Wat zal ik den Heere vergelden voor al Zijn weldaden aan mij bewezen? Ik zal,* enz. Ps. 116:12-14.

Die zich acht blij te zijn, en hij is niet teder in zijn wandel, maar leeft in de aarde, geeft zich toe in zijn begeerlijkheden, doet alles met een verkeerd oogmerk, en eigen beoging, zijn blijdschap is geen blijdschap in God, maar is vals; maar daar blijdschap ontstaat uit geloof, is in de gemeenschap met God, en werkt tederheid, gewilligheid en dadelijkheid tegen zonde en tot Godzaligheid, daar is waarheid; het hart van die verblijde zich, en trachte gedurig in die blijdschap te leven.

4^e De bepalende deugd is vreze Gods.

XI. Het vierde is de bepaling van de blijdschap, welke is vreze Gods. Omdat de gelovigen nog de oude Adam in zich hebben, en de duivel op hen toelegt, en geen gelegenheid verzuimt om hen ten val te brengen, zo heeft een geestelijk blijde zich te hoeden, dat de verdorvenheden ter gelegenheid van de blijdschap, noch aan de ene, noch aan de andere kant opkomen. Als de gelovige blij is in de Heere, zo heeft hij toe te zien, dat hij niet oneerbiedig worde naast de Heere, zijn kleinheid en zondigheid niet vergete, maar eerbiedig en ootmoedig blijve in de omgang met God aan de ene zijde, en dat hij aan de andere zijde niet zorgeloos worde om te waken tegen zonden; want dat is de verdorvenheid, de mensen aanliggende door blijdschap. Zo de mens, in de blijdschap zijnde, aan de een of andere zijde bezwijkt, terstond is 't met de blijdschap gedaan, daarom die in blijdschap leven wil, trachte meteen zeer naar vreze Gods, die doet ontzag hebben, en die doet waken tegen zonden: Ps. 2:11. *Dient de Heere met vreze, en verheugt u met beving.*

Is niet altijd vergezelschap met verrukkingen.

XII. Uit al het gezegde blijkt nu omstandig, wat de geestelijke blijdschap is; alsmede dat wij door de blijdschap niet verstaan de buitengewone verlichtingen, optrekkingen, verrukkingen, welke deze en gene van de kinderen van God nu of dan eens ondervinden; want dat gebeurt niet allen, maar weinigen, en dat blijft niet, maar gaat weer weg; zodat een zwakgelovige niet heeft te denken, omdat hij die verrukkende blijdschap niet gevoeld heeft, dat hij daarom nooit blij is geweest, en dat hij naar die als naar de alleene moet trachten; maar dat wij door de blijdschap verstaan de luchtige vrolijke welgemoedheid, uit het geloof in God. Deze moet ieder gelovige zoeken, en zich zo aan God gewennen, dat hij in de trein van zijn leven blij en vrolijk zij in God; dit is het bevel: Filip. 4:4 *Verblijdt u in den Heere te allen tijd; wederom zeg ik: verblijdt u.*

Dit is de belofte: Ps. 89:16, 17. *Welgelukzalig is het volk, dat het geklank kent; o Heere! zij zullen in het licht uws aanschijns wandelen. Zij zullen zich de gehele dag verheugen in uw Naam.*

Dit was Paulus' begeerte en betrachting: Hand. 20:24. *Opdat ik mijn loop met blijdschap mag volbrengen.*

Gelukkig is hij, die deze blij welgemoedheid in 't oog heeft, die ze zoekt, en zich daaraan gewent.

Opwekkingen.

XIII. Omdat de gelovigen doorgaans zo weinig naar de welgemoede vrolijkheid trachten, als een zaak, die voor hen te hoog is, en veel hun tijd in beklemdheid en treurigheid doorbrengen, zo zullen wij hen eens opbeuren, en trachten te bewegen tot deze geestelijke blijdschap.

Komt dan gelovigen! *Dient de Heere met blijdschap; komt voor zijn aanschijn met vrolijk gezang*, Ps. 100:2. Is 't niet lang genoeg geduld, en in droefgeestigheid uw tijd versleten? Kent en erkent de genade, die in u is, hoe klein ze ook zij; aanmerkt de gestalte van andere kinderen van God, de uwe niet ongelijk, en de handelingen Gods met dezelve; wees toch onderworpen aan de mate van de bedeling des Heeren over u; blijft bij de zonde niet staan, gij en de Heere weten, dat ze u tot een zware last zijn; maar gaat er mee naar de Borg. Laat noch ongeloof, noch onachtzame onkunde van de genade in u, noch gierigheid naar hoger genade zonder onderwerping, u niet langer in droefheid ophouden. Breekt toch door, en gewent u aan een welgemoed blij leven. Komt, laat ik

u eens bij de hand nemen, en u tot dezelve opleiden. Laat u overreden, wees buigzaam, weerstreeft toch niet.

Droefgeestigheid is schadelijk.

XIV. 1. De droefheid, dat dubben komt met uw staat niet overeen, en is aan alle kanten schadelijk. Want:

- (a) 't Is oneer voor God, uw Vader; want behalve dat het uit gebrek van geloof voortkomt, en het ongeloof meer stijft, zo belet het, dat gij God verheerlijkt, of dankt. En het is bekwaam om een vooroordeel van God in anderen te verwekken, even alsof Hij de Zijnen maar een dorre woestijn was, hen al te hard handelde, en geen reden van enige verkwikking Gaf, daar Hij nochtans zo goed en zo uitnemend weldadig is.
- (b) 't Is bekwaam om de natuurlijke mensen af te schrikken van de Godzaligheid; want de natuur heeft geen vermaak aan droefheid, en kan zich niet inbeelden, dat Godzaligheid en zaligheid in droefheid zouden bestaan, gelijk 't ook waarheid is; daarom worden ze gestuit, als ze al enige gedachten van bekering krijgen. Ziet toe, brengt geen kwade naam over de Godzaligheid, en hindert niemand zalig te worden.
- (c) 't Is schadelijk voor de droefgeestigen zelf; want die zich gewennen tot droefheid (over de zonde, in behoorlijke tijd, mate, manier, te treuren is noodzakelijk, en belet het blij welgemoedigd leven niet) verteren de krachten van hun lichaam, en zij zetten dikwijls een ongezonderheid, die ze al hun leven behouden; die 943 kwaal is dan wederom oorzaak van droefheid en zwaarmoedigheid, en die droefheid vermeerderd dan wederom die kwaal: Spr. 17:22. *Een verslagen geest zal het gebeente verdrogen.* Spr. 15:13. *Door de smarten van het hart wordt de geest verslagen.*
- (d) 't Is zeer schadelijk voor het geestelijk leven, 't krenkt het, 't neemt niet alleen de groei weg, maar 't mergelt het uit, en zo God door Zijn almacht het niet bewaarde, de droefheid zou het uitblussen: als men zich toegeeft in treuren, zo raakt men er wel zo verre in, dat men nergens vermaak in heeft dan in treuren, en zijn eigen hart op te eten; men is nergens bekwaam toe, noch om te bidden, noch om te geloven, noch om zonden te bestrijden en te overwinnen, noch om deugden te oefenen, noch om andere mensen voordelig te zijn, en maakt zich onbekwaam om door de gewone middelen terecht gebracht te worden, men weigert getroost te worden. Ps. 77:3; Spr. 18:14. *Een verslagen geest, wie zal die opheffen?* Daarom redt u als een held. 't Is wel gemakkelijk in treurigheid zich toe te geven, gelijk voor een mens, die aan 't zwijmen is, daarin neer te zinken; maar de schadelijke gevolgen zijn te gevaarlijk, daarom heft uw hoofd op, tracht door te breken.

Gelovigen hebben recht om zich te verblijden.

XV. 2. De gelovigen, de allerkleinste, hebben recht en reden tot de blijdschap; want 't is een van de beloften van het genadeverbond. Laat de wereldlingen ontsteld zijn, schrikken en beven over hun tegenwoordige en toekomstige staat; maar gij, die verlost bent van duivel, hel, toorn; gij die God tot een verzoende God, en tot uw deel hebt, u die tot een kind Gods bent aangenomen, die de rechtvaardigmaking, heiligmaking, en eeuwige heerlijkmaking deelachtig bent geworden, wat reden van droefheid is er dan nog? Zegt gij: dit is er nog over; al die geestelijke beloofde goederen nu metterdaad en krachtig te genieten, niet alleen de vertroosting, maar ook de verlossing van de

zonden. Ik antwoord: is dan Gods toezegging bij u nietmetal? Zijn dan de toekomstige goederen kleiner en geringer, omdat ze toekomstig en dan eeuwig en zonder verandering zijn, alsof gij het in 't toekomstige zonder die wel zou kunnen maken? Of is God bij u niet waarachtig? Zouden zijn beloften kunnen feilen? Of zijn de beloften van het toekomstige bij u maar als uitvluchten, om nu de beloften van verhoring aan de bidders, de verzadiging aan de hongerigen, enz. nu niet te vervullen? Schaamt u, dat gij het denkt van de alleenwijze God, die alle dingen schoon maakt op zijn tijd. Indien iemand een grote erfenis gemaakt was, en de testamentmaker was daarop gestorven, zal hij 't nietmetal rekenen, omdat hij de schatten nog niet ziet, en nog niet in handen heeft, daar hij evenwel zeker weet, dat hij ze binnen korte tijd ontvangen zal? Ziedaar, een natuurlijk mens zal u overtuigen. Nu dan, waardeert de uitnemendheid van de beloofde goederen, de onfeilbaarheid van het testament, bevestigd in de dood van de testamentmaker, verblijdt u dan in het recht tot de erfenis en in de zekerheid van toekomstige bezitting, schoon gij 't nog niet geniet: Ps. 97:11, 12. *Het licht is voor de rechtvaardige gezaaid, en de vrolijkheid voor de oprechten van hart. Gij, rechtvaardigen! verblijdt u in den Heere.* Is 't gezaaid, is 't voor u gezaaid, zo zult gij 't dan op de gezette tijd ook maaien. Verblijdt u in die hoop. *Wij zullen verzadigd worden met het goede van Uw paleis,* Ps. 65:5.

God heeft er behagen in.

XVI. 3. God heeft behagen in de blijdschap van Zijn kinderen, Hij wil wel dat ze zich vermaken, dat ze de goederen waarderen, dat ze volkomen gerust zijn op zijn Woord en belofte, dat ze juichen, van vreugde opspringen, dat zij zijn lof zingen met vrolijk zingende lippen. Gemoedigde vrolijkheid is Hem aangenaam: Ps. 22:4. *Gij zijt heilig, wonende onder de lofzangen Israëls.* Jes. 64:5. *Gij ontmoet den vrolijke.*

Hebt gij lust om Gode iets aangenaams te doen? Is Gods bijwoning, zijn tegenwoordigheid, vriendelijke ontmoetingen, uw begeerte, uw vermaak? Gewent u dan tot een vrolijk leven door het geloof.

't Is een hemel op aarde.

XVII. 4. Vrolijkheid in God is de hemel. In de hemel schreit men niet, daar treurt men niet, daar is niet dan eeuwig, overgrote, onuitsprekelijke blijdschap. Indien u eens mocht zien en horen, hoe vrolijk de hemelingen zijn, hoe ze juichen, hoe ze zingen, uw hart zou wel mede gaande worden. Hebt u lust aan de hemel, u moet lust aan vrolijkheid hebben, wat zou u anders in de hemel doen waar niet dan blijden zijn, waar niet dan blijdschap is. Daarom wordt de zaligheid *vreugde* genoemd, Matth. 25:21, *gaat in, in de vreugde uws Heeren.* Indien de hoop verblijdt, wat zal dan de bezitting zijn? Wel op dan, laat uw wandel in de hemel zijn, begint hemels werk, dat is, blijdschap. Of is blijdschap zo een zware en onsmakelijke zaak, dat men vele beweegredenen nodig zou hebben om ons op te wekken tot blijdschap? De natuur is er immers toe genegen, ieder mens is het immers om blijdschap te doen; en nu u overvloedige oorzaak en reden van blijdschap hebt, zou u dan evenwel treurig blijven?

Is der gelovigen sterkte.

XVIII. 5. U hebt de blijdschap ten hoogste nodig: want uw kracht tegen de vijanden, en tot uw werk, is in de blijdschap: Neh. 8:11, *De blijdschap des Heeren, die is uw sterkte.* Gelovigen, daar is nog veel voor u te doen; daar is nog een wereld te overwinnen, daar

is nog de duivel te bevechten, 't vlees is nog ten onder te brengen; gij hebt nog 't sieraad van heiligheid nodig; het geloof, de hoop, de liefde moet nog versterkt en vermeerderd worden; daar zijn nog mensen te bekeren; gij zelf moet nog de glans en heerlijkheid van de kerk zijn, u moet nog een voetstap in de aarde indrukken; zodat men wete dat u er geweest bent. Hoe zult u dit alles verrichten zonder welgemoede blijdschap? Een droefgeestige is een broeinest van allerlei zondigheden: 't vlees, de wereld, en de duivel hebben grote kracht en voordeel op een zodanige; dezulken verwaarlozen zeer licht de voortkomende genade, en stellen de tegenwoordige achteloos in vergetelheid; zodat een droefgeestige onbekwaam is tot tegenweer. Maar de blijdschap is sterkte; een vrolijke komt menigte van aanvechtingen voor, omdat ze geen gelegenheid hebben om op te komen, en als ze al komen, zo worden ze van een vrolijke met weinig moeite afgeslagen. Een vrolijke versmaadt zeer licht de aardse dingen, de tegenspoeden klemmen niet zeer; het oefenen van de deugden is hem liefelijk, en zijn vrolijkheid legt er bevalligheid op, en 't maakt hem bevallig; hij is bekwaam om anderen te lokken, de treurigen te troosten, een trage op te wekken, alles staat hem wel, en wil van hem gedaan zijn; daarom: *Verblijdt u in de Heere, en verheugt u, gij rechtvaardigen, en zingt vrolijk, alle gij oprechten van hart!* Ps. 32:11.

Zwarigheden der gelovigen beantwoord.

XIX. Hiertegen zal misschien een treurige inbrengen:

1. *Hoe kan een mens, die zo vele zonden doet als ik, zich verblijden? 't Is onmogelijk.*

Antwoord. De oorzaak en grond van uw blijdschap moet niet zijn in uzelf, en in uw deugdzaamheid, maar buiten u in Christus. Zal iemand zo lang wachten met zich in de Heere te verblijden, totdat hij zonder zonden is, zo zal hij het zijn leven niet doen; want de heiligste ziet meer zonden in zich, dan een kleinere in de genade, omdat zijn groter licht hem hart-zonden en 't gebrek aan de deugdzaamheid openbaart, die anderen weinig zien. Als de zonden iemand tot een zware last en smart zijn, als hij tot Jezus loopt, en zijn voldoening aanneemt, en zich aan Hem overgeeft om gerechtvaardigd en geheiligt te worden; als de Heere welbehagelijk te leven zijns harten lust en begeerte is, en hij in de grond van deze zijn arbeidzaamheid en gestalte overtuigd is, dan heeft hij reden van blijdschap, en verblijdt hij zich niet, dat toont, dat hij nog te veel kleeft aan het oude verbond van de werken, en uit de werken wil gerechtvaardigd worden. Dit toont dat hij niet werkzaam is, God op Zijn Woord en beloften te geloven, die dezulken zalig spreekt; dit toont dat hij God wil leren, hoe Hij met hem handelen moet; en als dat God niet behaagt, dat hij zich dan ook in God niet verblijden wil. Al deze zonden passen een kind Gods niet, daarom schrikt voor zulke handel, en gewent u om door het geloof u te verblijden in het recht, en in de toezegging, als gij 't al niet doen kunt in verrukkende gevoeligheden. Weet dat het uw plicht is.

2. Een ander zal misschien zeggen: *Hoe kan ik mij verblijden, als ik niet verzekerd ben van deel aan Christus te hebben? En ik ben daar niet verzekerd van.*

Antwoord. Hier is wederom een misvatting, als er ook geen wrevel onderloopt. Gij wilt misschien u niet verzekerd houden dan door een buitengewone aanspraak en indruk Gods, die alle tegenreden tegelijk wegneemt, en meteen de ziel optilt in de vrolijkheid over uw staat. U zult misschien daarnaar tevergeefs wachten, want God doet dat zelden, immers niet aan zulke wreveligen, en die niet getroost willen zijn. De gewone weg tot verzekering is aan de ene kant het Woord aan te merken, en aan de andere kant zichzelf

daarmee te vergelijken, en daaruit het besluit op te maken, en dat in de tegenwoordigheid Gods, al biddende, al gelovende, al redenerende; dus wordt de mens verzekerd. Hiertoe hebben wij in het voorgaande op verscheiden plaatsen, op verscheiden wijzen de gelovigen overtuigd, door het voorstellen van kentekenen.

3. Een ander zal misschien zeggen: *Ik ben wel verzekerd geweest, zoals ik meende, en ik heb mij ook wel in de Heere verblijd gevonden; maar 't is alles wederom weg, daarom denk ik, dat ik mij bedrogen heb, dus durf ik niet wederom, ik mocht mij wederom bedriegen.*

Hierop hebben wij geantwoord, en de rechte blijdschap in haar eigen natuur vertoond, boven par. 10.

4. Een ander zal zeggen, men moet immers treuren, God gebiedt het, en belooft bij zulken te wonen.

Antwoord.

(a) God woont bij de treurigen, maar om hen te troosten, zodat het einde van treuren is verblijd te worden.

(b) Treuren, en droefgeestig en zwaarmoedig omgaan verschilt zeer veel. Aan de treurige vernedering, aan het zoeken van genade met tranen heeft de Heere behagen, als men werkzaam is om door het geloof zich op te richten; maar droefgeestigheid is Gode en mensen onaangenaam: daarom treurt, in tijd en omdat, maar vliedt de bestendige droefgeestigheid, en gewent u tot blijmoedigheid.

Middelen om in de blijdschap bestendig te zijn.

XX. Tot dat doel:

1. Oefent gedurig het geloof in Christus, beschouwt de waarheden van voldoening, van de weg Gods, de mens tot zaligheid leidende, verlaat u op Jezus, leunt op Hem; en het Hem zo toevertrouwende, zonder zien, zonder gevoelen, dat is de weg tot blijdschap, 1 Petrus 1:8.
2. Houdt aan in het lezen; merkt het Woord aan, gelijk het is, als Gods Woord, als op die tijd tot u sprekende, zoekt naar beloften, houdt ze onverbrekkelijk, en die alzo op de ziel passende, dat verblijdt, Ps. 119:50, *Uw toezegging heeft mij levend gemaakt.*
3. Bidt veel, en gewent u aan de Heere al biddende, al samensprekende, al vragende, en uw gebrek en begeerte voorstellende, en bijzonder de begeerte tot blijmoedigheid: Ps. 51:10. *Doe mij vreugde en blijdschap horen.* Ps. 90:14. *Verzadig ons in de morgenstond met Uw goedertierenheid, zo zullen wij juichen, en verblijd zijn in alle onze dagen.*

Dringt aan op de belofte, en verheft uw hart tot de waarheid, dat, al wat wij in Christus' Naam zullen bidden, dat Hij 't ons geven zal; en zo biddende zal de ziel meer in de blijmoedigheid zich bevinden.

4. Begeeft u veel tot heilige bepeinzingen en overdenkingen; dan, wie en wat gij zijt; dan, door welke wegen de Heere u tot hiertoe geleid heeft; dan uw vorige treurigheden, zoeken, tranen; dan de vertroosting en uitkomsten, die de Heere u menigmaal heeft gegeven; dan de goederen van het Genadeverbond, ieder op zichzelf; dan de toekomstige heerlijkheid, en wat de ziel daar eeuwig genieten zal. Dat is bekwaam om de ziel stilletjes blij te maken: Ps. 104:34. *Mijn overdenking van Hem zal zoet zijn; ik zal mij in de Heere verblijden.*

5. Wacht u zorgvuldig voor toegeven in een zondige sleur van leven; al zijn er geen grote vallen, dat toegeven, die slaperige slordigheid, dat afzwerven van God, dat neemt deze blijdschap ras weg; maar zich wachten voor zijn ongerechtigheid, en gevallen zijnde zich telkens te herstellen, en dadelijk wederom tot de Fontein te lopen, dat verwakkert telkens de blijmoedigheid. *De God der blijdschap van onze verheuging verblijde u!* Amen.

Hoofdstuk 38

Van de verzegeling door de Heilige Geest en de Sacramenten.

God verzegelt Zijn kinderen.

Al des Heeren wegen met Zijn uitverkorenen zijn goedertierenheid, niet alleen daarin, dat Hij de allerellendigsten brengt tot de allergrootste zaligheid na dit leven, maar ook, dat Hij ze op de weg in dit leven zovele weldaden bewijst. Hij leidt ze wonderlijk, in elke tred is een ondoorgrondelijke wijsheid en goedheid, Hij wil dat zij het zien en weten, en dat zij in de verzekering van zijn goedgunstigheid tot hen zullen leven. Daartoe worden zovele kentekenen en hoedanigheden van begenadigden in het Woord voorgesteld, zovele beloften en herhalingen van die gedaan; ja de Heere geeft hun daarenboven *pand en zegel*, en dat alle verwondering te boven Gaat, de Heilige Geest Zelf is het zegel, en verzegelt hen van de eeuwige erfenis, zo door Zichzelf *inwendig*, alsmede op een manier, die best met des mensen natuur overeenkomt, door *uitwendige* tekenen en zegels, die men doorgaans *sacramenten* noemt.

II. *Verzegelen is zijn wapen of merk, in een signet gegraveerd, op iets over te zetten; om:*

- (a) dat als Zijn Eigen van anderen te onderkennen.
- (b) Iets voor anderen verborgen te houden.
- (c) Ongeschonden te bewaren.
- (d) Te verzekeren van deel en eigendom aan iets te hebben. Dit werk brengt de Heilige Geest over in het Woord, om daardoor Zijn werkingen in de harten van de gelovigen uit te drukken.

De Heilige Geest verzegelt

Dat de Heilige Geest de gelovigen verzegelt, getuigt de apostel: Ef. 4:30. *En bedroeft de Heilige Geest Gods niet, door Welke gij verzegeld zijt tot de dag der verlossing.*

En is zelf het Zegel.

Ook worden de daden en einden van de verzegeling tot de kinderen van God overgebracht.

- (a) De Heilige Geest zelf is het Zegel en het Onderpand van de beloofde erfenis: Ef. 1:13, 14. *In Welke ook gij zijt, nadat gij zijt verzegeld geworden met den Heilige Geest der belofte; Die het Onderpand is van onze erfenis, tot de verkregen verlossing.*

Drukt het beeld Gods in.

- (b) De Heilige Geest zet het beeld Gods over in de kinderen van God. Zij zijn het uitgedrukte beeld van Christus: 1 Kor. 15:49 ... *alzo zullen wij ook het beeld des hemelsen dragen.* Gal. 4:19 ... *totdat Christus een gestalte in u krijg.*

Dit doet de Heilige Geest, hen wederbarende en heiligende: 2 Kor. 3:18. ... *worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*

Gelovigen worden daardoor onderkend als Gods eigendom.

(c) Door dit zegel worden de gelovigen onderkend van anderen. God kent ze als zijn eigendom: 2 Tim. 2:19. *Evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende deze zegel: De Heere kent degenen, die Zijne zijn; en: een ieder, die de Naam van Christus noemt; sta af van ongerechtigheid.*

De onbekeerden kennen de wedergeborenen hieraan, zij zien dat in hen een andere Geest, een ander leven is dan in hen: Hand 4:13. *Zij kenden hen, dat zij met Jezus geweest waren.* Jes. 61:9. En hun zaad zal onder de Heidenen bekend worden, en hun nakomelingen in het midden van de volken; allen die hen zien zullen, zullen hen kennen, dat zij zijn een zaad, dat de Heere gezegend heeft.

De gelovigen kennen zich hieraan, dat ze kinderen en erfgenamen Gods zijn: 1 Joh. 4:13. *Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven, en Hij in ons, omdat Hij ons van zijn Geest gegeven heeft.*

Zijn verborgen.

(d) Door dit zegel zijn de gelovigen verborgen voor de ogen van de wereld. Die ziet wel een andere Geest en leven in hen, maar de heerlijkheid en de gelukzaligheid van hun staat kennen zij niet: 1 Joh. 3:1. *Daarom kent ons de wereld niet, omdat zij Hem niet kent.* Kol. 3:3, 4. *Want gij zijt gestorven, en uw leven is met Christus verborgen in God. Wanneer nu Christus zal geopenbaard zijn, die ons leven is, dan zult ook gij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid.*

Worden bewaard.

(e) Door de verzegeling worden de gelovigen ongeschonden bewaard. In die opzichte worden ze genaamd een verzegelde fontein, Hoogl. 4:12. Hierop wordt gezien: Openb. 7:3. *Beschadigt de aarde niet ... totdat wij de dienstknechten onzes Gods zullen verzegeld hebben aan hun voorhoofden.*

En verzekerd.

(f) Door de verzegeling des Heiligen Geestes worden de kinderen van God verzekerd van hun deel aan het verbond der genade en al deszelfs beloften: 1 Kor. 2:12. *Doch wij hebben niet ontvangen den Geest der wereld, maar de Geest, die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn.*

De Heilige Geest toont aan hen de genaden, die in hen gelegd zijn; brengt hen tot zulke Schriftuurplaatsen, die aan degenen, die zo en zo zijn, de zaligheid beloven; geeft hun die plaatsen klaar te verstaan, en doet hen door vergelijking van zich met die plaatsen, besluit nemen van hun staat van de genade, hun geheiligd oordeel overtuigt hen daarvan, en de Heilige Geest heeft daarbij een onmiddellijke werking op hun hart, en getuigt hetzelfde, dat hun geest van zichzelf oordeelt en getuigt, dat hun, oordeel van zichzelf recht is, en dus maakt Hij hen klaar in het getuigenis van hun oordeel, en doet hen meteen levendig zijn in de verzekering van deel te hebben aan de beloften: Rom. 8:16. *Dezelve Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn.*

Verzegeling geschiedt ook door de Sacramenten.

III. Bij de inwendige verzegeling voegt God ook de verzegeling door de sacramenten. De Heere handelt met de mens op een wijze, die best met deszelfs natuur overeenkomt.

De mens bestaat uit ziel en lichaam; God willende de mens overvloedig van zijn genade verzekeren, gebruikt daartoe middelen, die beide op ziel en lichaam werken: 't Woord werkt op de ziel, tot verlichting, geloof, wedergeboorte en versterking; de sacramenten op de uiterlijke zinnen, en daardoor op de ziel.

Het woord sacrament is niet Schriftuurlijk. De afkomst is onzeker. 't Naaste is, dat het afkomt van *sacrare heiligen, tot een heilig gebruik afzonderen, wijden*. Omdat het in 't algemeen gebruik is, mag men het wel behouden. De Griekse schrijvers noemen een sacrament ook wel *musthriou mysteeron*, verborgenheid. Doch dat is ook buiten de Schrift. Een sacrament is wel een verborgenheid, maar alle verborgenheid is geen sacrament. De Schrift noemt een sacrament een teken en zegel: Gen. 17:11. *Dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en u*. Ex 12:13. *Dat bloed zal ulieden tot een teken zijn*. Rom. 4:11. *Hij heeft een teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel van de rechtvaardigheid des geloofs*.

IV. *Een sacrament is een zichtbaar teken en zegel van het genadeverbond, van God ingesteld, om de gelovigen, Christus in Zijn lijden en sterven, te vertonen, en hen te verzegelen van hun deel en eigendom aan Christus, en aan al Zijn verdiensten.*

Om de natuur van de sacramenten wel te verstaan, zo moet men in dezelfde vijf zaken aanmerken, die alle in ieder sacrament moeten zijn, zodat hetgeen sacrament is, daar alle deze vijf niet gevonden worden; namelijk:

1. De Auteur of Insteller.
2. Een uitwendig teken.
3. De betekende zaak.
4. De overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak.
5. Het einde.

1° God is de Auteur.

V. De Auteur of Insteller kan niemand zijn dan God. 't Is niet genoeg dat God iets ingesteld heeft, maar 't moet van God ingesteld zijn tot een sacrament, tot een zegel van het Genadeverbond; want

1. God en niemand anders richt het verbond op: Gen. 15:18. *Te dezelfde dage maakte de Heere een verbond met Abram*. Gen. 17:7. *Ik zal mijn Verbond oprichten tussen Mij en tussen u, en tussen uw zaad na u*.
2. God alleen doet de beloften, en geeft de beloofde zaken: Jes. 43:25. *Ik, Ik ben het, die uw overtredingen uitdelg, om Mijnentwil, en Ik gedenk uwer zonden niet*.
3. De sacramenten behoren tot de godsdienst, welke alleen van God geboden en ingesteld moet zijn: Matth. 15:9. *Tevergeefs eren zij Mij, lerende leringen, die geboden van mensen zijn*.
4. De Schrift meldt duidelijk, dat God de sacramenten ingesteld heeft. Ziet
 - *van de besnijdenis*, Gen. 17:10.
 - *Van het pascha*, Exod. 12:3, 27 2 Kron. 35:6.
 - *Van de heilige Doop*, Joh 1:33 Matth. 28:19.
 - *Van het heilig Avondmaal*, Matth. 26:26-28; 1 Kor. 11:25.

De gezonden leraars zijn bedienaars.

VI. Bij de Insteller voegen wij de bedienaars van de sacramenten, welke zijn mannen van God gezonden, tot verkondiging van het Woord en bediening de heilige sacramenten. Van de roeping en zending van de dienaren is boven gesproken. Dit blijkt ook

- (a) uit de algemene praktijk, zo in het Oude Testament als in het Nieuwe Testament
- (b) Daarbij Christus heeft de bediening des Woords samengevoegd: Matth. 28:19. ... *onderwijst al de volkeren, dezelve dopende*. Johannes was dopende in de woestijn, en predikende. Markus 1:4. Die mij gezonden heeft om te dopen, Joh 1:33.
- (c) Omdat een sacrament toegediend wordt, aan degene, die 't ontvangt, in de naam van Christus, zo kan niemand het toedienen, dan die daartoe van Christus gezonden en gelast is; en het is aan niemand een sacrament, dan die het door de hand van een gezonden dienaar ontvangt, welke zijn dienaars van Christus en uitdelers van de verborgenheden Gods, 1 Kor. 4:1. Daarom verwerpen wij de doop, die door particulieren, 't zij man of vrouw geschied is; en de zodanigen, als ze naderhand tot het geloof bekeerd worden, zo worden ze gedoopt, niet herdoopt; want het vorige was geen doop. ***Ziet hiervan breder in het volgende hoofdstuk van de Heilige Doop.***

Aan welker beoging de kracht niet hangt.

VII. Vraag: *Of tot het wezen van een sacrament behoort de beoging van de dienaar?*

Antwoord. De papisten zeggen dat de beoging des dienaars volstrekt nodig is, ook zo, dat als de dienaar de beoging niet heeft, die hij behoorde te hebben, namelijk, om het sacrament de communicant toe te dienen tot zo'n einde, als het van Christus is ingesteld, dat het dan geen sacrament is, dat zo'n kind niet is gedoopt, dat zo'n communicant het heilige Avondmaal niet heeft genoten; ja, zij gaan verder en zeggen, gelijk noodzakelijk volgen moet, dat als iemand zonder de rechte beoging van de dienaar gedoopt is, en hij wordt daarna priester, dat dan al dat bedienen van de sacramenten van hem voor nul en van geen waarde is; want de priester zelf was niet gedoopt, en alzo geen priester.

Wij zeggen, dat de bedienaar heilig in de bediening van de sacramenten behoort te werk te Gaan, en als hij dat niet doet, dat hij dan voor zich een grote zonde begaat; maar dat zijn goede of kwade, of geheel geen beoging, niets doet tot het ware wezen van het sacrament.

Bewijs

- (1) Omdat er niet een letter van staat in het Woord van God.
- (2) Dan hing de kracht van de sacramenten niet aan de beloften, beogingen en verzegeling van God, maar van de bedienaar; zijn beoging was waardiger en krachtiger dan die van God, zijn beoging kon Gods beoging, belofte en verzegeling vernietigen.
- (3) Dan kon niemand verzekerd zijn, dat hij gedoopt was; want hij kan niet verzekerd zijn, of die hem gedoopt heeft, zelf al gedoopt en een wettig priester was, (ik spreek op zijn paaps) en schoon hij het al mocht zijn, of hij in het dopen van hem al een goede intentie gehad heeft, waaruit dan volgt, dat hun stelling hun gehele godsdienst vernietigt.

Er moet een uitwendig teken zijn.

VIII. Het tweede, dat in een sacrament moet zijn, is het uitwendig teken. Een teken is *'t welk zichzelf aan de uiterlijke zinnen, en daardoor iets anders aan 't gemoed openbaart*. Sommigen zijn tekenen door de natuur, gelijk rook een teken is dat er vuur nabij is; 's morgens droevig rood, dat er regen ophanden is. Sommige zijn tekenen door instelling: 't zij van mensen, zo zijn de kransen voor de herbergen, de handen aan de vaarten en wegen; 't zij van God, die ook de tekenen in de godsdienst heeft ingesteld; hoedanig zijn de sacramenten, welke ook *tekenen* genoemd worden.

In ieder sacrament is een uitwendig, zichtbare, tastelijke substantie, en wordt daarin van het Woord onderscheiden; waar zo'n substantie niet is, daar is geen sacrament. Dit is ten allen tijde van de kerk vastgehouden, waar vandaan ook het gevoelen is: *Als het woord komt bij het element, wordt het een sacrament*. Het woord, dat bij het element komt, is tweërlei, én het woord van de instelling, gevende zo'n element tot een teken en zegel, én het woord van de belofte, verzekerende dat de beloofde goederen van het Verbond der genade aan de gelovige genieters gegeven zullen worden.

Bewijs

Dat in ieder sacrament een zichtbare, tastelijke substantie is, blijkt,

- (1) uit alle sacramenten. In de besnijdenis was het afsnijden van de voorhuid, in het Pascha een lam, in de doop het water, in het avondmaal brood en wijn.
- (2) Ook eist de natuur van een sacrament dit; omdat geen zaak een verzegelend teken kan zijn, tenzij het zichtbaar en tastbaar zij. Dit is wel op te merken tegen de papisten, welke om hun zeven sacramenten goed te maken, zeggen, dat het horen van het Woord een sacrament kan uitmaken.

Het Woord alleen is niet genoeg.

Maar (a) dan was er geen onderscheid tussen het Woord en een sacrament, en (b) of de klank van de woorden moest het sacrament uitmaken; maar dan was er geen overeenkomst van een teken en de betekende zaak, of hetgeen men door de klank van de stem te kennen geven wil, moest het sacrament uitmaken, maar dan geen uitwendig teken: dus blijft het vast dat in ieder sacrament een tastelijke en zichtbare substantie moet zijn. Bij welke ook komt de actie of handeling met dat element, zo van de dienaar, die het water sprengt en het brood breekt, en de wijn inschenkt, of ingeschonken, gelijk het gebroken brood, omdeelt, als van de communicant, welke het ontvangt, neemt, eet en drinkt; want deze handelingen hebben mede hun beduidingen en toepassingen.

Daaronder is een betekende zaak.

IX. Het derde, in ieder sacrament aan te merken, is de betekende zaak. Deze is Christus met al zijn verdiensten. Dat de uiterlijke tekenen op Christus zien, blijkt:

Rom. 6:3. *Of weet gij niet, dat zo velen, als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijn dood gedoopt zijn?*

Gal. 3:27. *Zovelen, als gij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan.*

1 Kor. 11:24, 25. *Neemt, eet, dat is Mijn lichaam ... doet dat tot Mijn gedachtenis. Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, enz.*

Dat de sacramenten op de verdiensten van Christus zien blijkt uit:

Hand 22:16. *... laat u dopen, en uw zonden afwassen.*

1 Kor. 11:24. ... *dat voor u gebroken wordt.*

Matth. 26:28 ... *dat is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, dat voor velen vergeeten wordt, tot vergeving der zonden.*

Deze twee, het uitwendige teken en de betekende zaak, zijn niet een en hetzelfde, maar zijn van elkaar onderscheiden.

(a) In de natuur, 't een is iets aards, 't andere hemels.

(b) 't Ene wordt met het lichaam genoten, 't andere met de ziel.

(c) 't Ene werkt op 't lichaam, 't andere op de ziel.

Tussen welke is een overeenkomst.

X. Het vierde is de overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak. 't Zijn geen elementen alleen op zichzelf aangemerkt, water, brood, wijn; maar elementen met opzicht op iets anders, namelijk, op Christus' lichaam en bloed, tot voldoening verbroken en vergoten. De natuur van het eerste bestaat geheel en alleen in opzichtelijkheid, waardoor het teken met de betekende zaak verenigd wordt, niet door een natuurlijke vereniging, gelijk stof en vorm, ziel en lichaam; ook niet door een plaatselijke vereniging, gelijk twee lichamen aan elkaar gevoegd worden, zodat het lichaam en bloed van Christus lichamelijk met water, brood en wijn verenigd zouden zijn; 't is ook niet zo'n geestelijke vereniging, alsof het teken de kracht van de betekende zaak ingezet of ingestort was, en dadelijk in de communicant de vergeving van de zonden en wedergeboorte uitwerkte, maar 't is een vereniging van opzichtelijkheid, die alleen bestaat in het met het verstand en geloof brengen van het teken tot de betekende zaak, en de betekende zaak tot het teken, en dat in die opzichten, die God in zijn Woord voorgesteld heeft, en niet in die, welke men door een blote beschouwing zelf maken en zich verbeelden mocht.

Welke volgens de instelling de communicant oefent.

XI. Deze opzichtelijke overeenkomst ligt niet in de natuur van het element, ook buiten de gelovige oefening en 't gebruiken. Die wordt ook door de dienaar daarin niet gebracht door het uitspreken van de woorden van de instelling en van de belofte; maar die geschiedt door de instelling Gods, volgens welke de communicant de tekenen, hem door de dienaar gegeven, door het geloof nuttigt, en door het geloof op Christus' instelling en belofte, Christus in Zijn lijden en in deszelfs kracht tot vergeving van de zonden, waarlijk, doch niet lichamelijk, vertegenwoordigt, en zich toepast tot verzegeling. Gelijk een bruid de trouwpenning ontvangt of naderhand beziet, en in dat bezien zich de liefde en trouw van de afwezige bruidegom vertegenwoordigt, tot haar versterking en verwakking in de liefde tot hem; zodat de communicant beide het teken en de betekende zaak te gelijk nuttigt, gelijkt blijkt

- in de belijdenis: Gen. 17:7, 11.
- In het pascha, Ex 12:14.
- In de heilige doop, Rom. 6:4 Gal. 3:27.
- In het heilig avondmaal: 1 Kor. 10:16. *De drinkbeker ... is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?*

Bestaat niet in een lichamelijke tegenwoordigheid.

XII. De Papisten en Lutheranen, niet tevreden met zulke opzichtelijke vereniging, stellen een plaatselijke en lichamelijke vertegenwoordiging van Christus, niet in de doop, maar in 't Heilig Avondmaal, doch ieder op een andere wijze, waar van in 't vervolg. Zij beelden zich in, dat, als wij de vereniging alleen in opzichtelijkheid stellen, wij dan het teken niet waarlijk verenigen met de betekende zaak, maar dat wij ons alleen zo wat verbeelden, dat er niet is. Doch zij hebben te weten, en weten het ook wel buiten dit geval, dat er meer waarlijke verenigingen zijn dan een grove lichamelijke; geestelijke vereniging is zowel waarlijk als de lichamelijke. Leeft Christus niet in de gelovigen? Gal. 2:20. Woont Christus niet door het geloof in hun hart? Ef. 3:17. Hebben de gelovigen niet gemeenschap met elkaar, en met de Vader, en met Zijn Zoon Jezus Christus? 1 Joh. 1:3. Of is dat bij hen ook maar inbeelding? Doch bij ons is het waarlijk, gelijk in de Schrift. Daarbij, deze geestelijke vereniging heeft tot een grond het woord van de instelling en van de belofte; dies is 't geen inbeelding, maar waarheid en vastheid.

Hoedanig de overeenkomst is.

XII. De overeenkomst tussen het water in de heilige doop en het bloed van Christus, door het water betekend, is de afwassing en reiniging. Gelijk water de vuilheden des lichaams wegneemt, zo wast en reinigt het bloed van Christus de ziel van de geestelijke vuilheden van de zonde: Openb 1:5... *en ons van onze zonden gewassen heeft in Zijn bloed.*

De overeenkomst tussen brood en wijn in het heilig avondmaal, en 't lichaam en bloed, door het brood en wijn betekend, is de voeding, versterking en verkwikking. Het brood voedt en versterkt het lichaam, alzo voedt het gekruiste lichaam van Christus, dat is, zijn verdienend lijden en sterven, de ziel. De wijn verheugt het hart des mensen, zo doet ook het bloed van Christus, door het geloof genuttigd, de ziel: Joh 6:35, 54, 55, 56... *Ik ben het brood des levens; die tot Mij komt zal geenszins hongeren, en die in Mij gelooft zal nimmermeer dorsten. Die Mijn vlees eet, en Mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven. Mijn vlees is waarlijk spijs, en Mijn bloed is waarlijk drank. Die Mijn vlees eet, en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij, en Ik in hem.*

Waaruit ontstaan sacramentele spreekwijzen.

XIV. Uit deze opzichtelijke vereniging en overeenkomst van het teken met de betekende zaak komen verscheidene sacramentele manieren van spreken voor. Namelijk:

1. Het teken draagt de naam van de betekende zaak.

- De besnijdenis wordt genoemd het verbond: Gen. 17:10. Dit is Mijn verbond, enz.
- 't Lam, het pascha, dat is voorbijgang: Ex 12:11. Het (*lam*) is des Heeren pascha.
- Het brood, Christus' lichaam: Matth. 26:26... dat is Mijn lichaam.
- De wijn, het Nieuwe Testament: 1 Kor. 11:25 ... deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed.
- Het water, het bad der wedergeboorte, Titus 3:5.

2. De betekende zaak draagt de naam van het teken.

- Christus wordt genaamd *het Pascha*: 1 Kor. 5:7. ... *Want ook ons Pascha is voor ons geslacht; namelijk Christus.*
- Zo ook het Lam: Joh 1:36. ... *Ziet, het Lam Gods.*
- Ook het manna, Joh 6:51.

- Ook de steenrots, 1 Kor. 10:4.

3. Het teken wordt toegeschreven de kracht van de betekende zaak, namelijk, zonden weg te nemen: Num. 5:8. ... *de ram van de verzoening, met welke hij voor hem verzoening zal doen.* Ex 30:10. Hand. 22:16. ... *laat u dopen, en uw zonden afwassen.*

4. Van de betekende zaak wordt toegeschreven de ceremonie omtrent het teken. Christus' bloed wordt gezegd gesprengd te worden, 't welk eigenlijk met het teken geschiedt: Hebr. 12:24... *het bloed der besprenging, dat betere dingen spreekt dan Abel.* 1 Petrus 1:2, *tot gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus.*

Het doeleinde is God te verheerlijken,

XV. Het 5de, dat in ieder sacrament aan te merken is, is het doel. Het hoogste einde van alles is de verheerlijking Gods, en zo ook van de sacramenten: 1 Kor. 10:15. *De drinkbeker van de dankzegging, die wij dankzeggende zegenen.*

De gelovige ziel nu verzegeld zijnde, dat alle goederen van het Genadeverbond de hare zijn, wordt verblijd, en erkent en prijst God in Zijn goedheid en barmhartigheid; en geeft Hem de eer en heerlijkheid, omdat het alles uit Hem en door Hem is, en niets hebbende om de Heere te vergelden voor al Zijn weldaden, dankt zij Hem met hart, mond en daden.

te betekenen

Het ander einde ten opzichte van de rechte genieters is:

1. Christus met al Zijn goederen geestelijk te vertegenwoordigen, en te betekenen, en zich in de gedachten te brengen al het lijden en het sterven van Christus als Middelaar. Dit deed David in de schaduwdienst: Ps. 27:4. *Eén ding heb ik van den Heere begeerd; dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des Heeren, om de liefelijkheid des Heeren te aanschouwen, en te onderzoeken in Zijn tempel.*

Daarom worden de sacramenten **tekenen** genoemd, 't welk is vertegenwoordigen, hetgeen men niet ziet.

en te verzegelen.

2. De sacramenten *betekenen* niet alleen, maar zij *verzegelen* daarenboven aan de rechte genieters al de beloften van het evangelie, al de goederen van het Genadeverbond, Christus met al Zijn volheid, dat zij daaraan deel hebben. Dit is alleen voor de ware gelovigen, die is het sacrament een zegel; maar de onbekeerden, omdat zij geen waar geloof hebben, zijn de sacramenten door toeval van hun zonde van ongelovigheid niet tot nut, niet tot verzegeling, maar tot verzwaring van hun oordeel. Zie dit: 1 Kor. 11:29, 27. *Die onwaardig eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelf een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren ... die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren.*

Zijn geen blote tekenen. Noch de zaak zelve.

XVI. Hier dwalen Socinianen, Mennisten en Papisten; daarin komen ze overeen, dat de sacramenten niet zijn tot verzegeling; maar waartoe dan de sacramenten zijn, daarin zijn ze verschillend. Socinianen en Mennisten zeggen:

- (1) Dat de sacramenten blote tekenen zijn, die het geloof, in welks natuur zij ook dwalen, alleen verwakkeren door het vertonen van Christus lijden in de tekenen, welke de genade maar betekenen en afbeelden;
- (2) en dienen tot een teken van vereniging met elkaar, en onderscheiding van hen van Joden en Heidenen. De Papisten ontkennen de verzegeling van de sacramenten, omdat, naar hun gevoelen, de sacramenten zelf de kracht hebben om de genade te werken.

De kerk daarentegen houdt, volgens Gods Woord vast, dat: *De sacramenten zijn zegels, tot verzegeling van het verbond der genade aan de ware gelovigen.*

Bewijs 1, benaming.

XVII. Dit blijkt uit Rom. 4:11, *Hij heeft het teken van de besnijdenis ontvangen tot een zegel van de rechtvaardigheid des geloofs.* Hier staat wel uitdrukkelijk, dat het sacrament van de besnijdenis een zegel was, en dat tot verzegeling van de rechtvaardigheid van Christus, door het geloof aangenomen, en van God Abraham toegerekend.

Uitvlucht. *Dat wordt alleen van de besnijdenis gezegd.*

Antwoord. De omstandigheden van de sacramenten zijn wel verscheiden; maar in de natuur zijn ze allen een en hetzelfde, ten opzichte van hun einde en kracht. Dat aan een *individu*, ondeelbare, aan deze of die, wezenlijk eigen is, dat is aan allen eigen, die van dezelfde soort zijn. De redelijkheid is eigen aan Jan, Pieter, Paulus, zo dan aan alle mensen. Een sacrament is een teken, zo dan alle, en zo ook een sacrament is een zegel, zo dan alle; omdat zij alle sacramenten zijn.

Bewijs 2. Uit de natuur van alle sacramenten.

XVIII. Deze kracht van verzegeling had ook het pascha: Ex 12:11-13. *Het is des Heeren pascha ... Ik zal in deze nacht ... alle eerstgeborenen in Egypteland slaan. Dat bloed zal ulieden tot een teken zijn aan uw huizen waarin gij zijt; wanneer Ik het bloed zie, zal Ik ulieden voorbijgaan.*

Doet hierbij: 1 Kor. 10:3, 4. *En allen dezelfde geestelijke spijs gegeten hebben; en allen dezelfde drank gedronken hebben; want zij dronken uit de geestelijke steenrots, die volgde; en de steenrots was Christus.*

- Ook wordt de doop een verzegelende kracht toegeschreven: Rom. 6:3, 4 *Of weet gij niet dat, zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijn doop gedoopt zijn?* (dat is tot bevestiging, dat Christus dood voor ons is) *Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood, opdat, gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, also ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden.* Waarmee te kennen wordt gegeven, dat de doop niet alleen verzegelt van deel aan Christus te hebben, maar ook van de heiligmaking te zullen deelachtig worden.
- Ook wordt het Heilig Avondmaal een verzegelende kracht toegeschreven: 1 Kor. 10:16. *De drinkbeker ... is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?* Hoe is beker en brood de gemeenschap met Christus, anders dan door verzegeling van deel aan Zijn lijden en sterven? Van de Papisten grove uitvlucht zal op haar plaats beantwoord worden.

Bewijs 3. Uit de natuur van andere tekenen.

XIX. Andere tekenen van beloften Gods, welke geen sacramenten van het Genadeverbond zijn, hebben kracht van verzegeling, veel meer dan de sacramenten:

- Ziet dit in de regenboog: Gen. 9:9-13. *Ik richt mijn verbond op met u, ... en met alle levende ziel, die met u is, van het gevogelte, van het vee, en van alle gedierte van de aarde.. dat niet meer alle vlees van de wateren des vloed zal worden uitgeroeid. Mijn boog heb Ik gegeven in de wolken; die zal zijn tot een teken van het verbond, (dat is van mijn onveranderlijke belofte).*
- Ziet dit ook in het wollen vlies van Gideon, Richt. 6:37, enz., welks droogte en nattigheid een verzegelend teken was van het slaan van de Midianieten. Ziet dit ook in het voetwassen van Christus aan de apostelen, 't welk een teken was van hun geestelijke reiniging, Joh 13:6-10.

Dat dan de sacramenten veel meer verzegelen, blijkt daaruit, omdat ze tekenen zijn van het Genadeverbond: Gen. 17:11. *Gij zult het vlees uwer voorhuid besnijden; en dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en tussen u.*

Nu, niets kan een teken van het verbond zijn dan door verzegeling van dat verbond. En omdat in alle sacramenten een uitwendig teken is, gelijk par. 6 getoond is, zo is dan alle uitvlucht weggenomen, en het blijft vast, dat de sacramenten verzegelende tekenen zijn.

Tegenwerping 1.

XX. Hiertegen brengt men in:

Indien de sacramenten de genade en verdiensten van Christus verzegelden, dan zouden velen de genade verzegeld worden, waaraan zij toch geen deel hebben, gelijk alle huichelaars en onbekeerden.

Antwoord. Deze bewijsreden zou beter doorgaan, indien de sacramenten door een ingezette kracht wrochten, gelijk de Papisten willen; maar omdat niemand door de sacramenten verzegeld wordt, dan die ze door het geloof nuttigen, zo heeft deze tegenwerping geen klem. Een trouwpenning verzegelt de trouw, doch niet aan allen, niet aan die, welke hem steelt; maar alleen aan de bruid, die zich verloofd heeft, en aan wie hij tot bevestiging van de trouw gegeven is door de bruidegom.

Tegenwerping 2.

Indien de sacramenten verzegelende waren, dan hadden de sacramenten meer kracht dan het Woord van God, dat buiten alle tegenspreken het krachtigste en onfeilbaarste is, en allen genoegzaam verzekerende is; want een verzegelde koopbrief heeft meer kracht dan een slechte.

Antwoord

- (a) Woord en sacramenten zijn even zeker en onfeilbaar, omdat zij beiden van de waarachtige God zijn, daarom gelooft men het een en het andere.
- (b) De manier van verzekering is verscheiden; of het woord van de belofte wel genoegzaam is, zo moet men het nochtans voor een onnaspeurlijke wijsheid en goedheid achten, dat God des mensen zwakheid te hulp komt, en ons op verscheidene manier verzekert, en op zulke manier ook, die best met de mens, bestaande uit lichaam en ziel, overeenkomt.
- (c) Op diezelfde manier zou men de Heere tegenwerpen, dat de eed van God onnodig was, omdat het Woord genoegzaam is; maar zij worden van de apostel bestraft en

weerlegd: Hebr. 6:17, 18. *Waarin God, willende de erfgenamen van de belofte overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid van zijn raad, is met een eed daartussen gekomen Opdat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is, dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben, wij namelijk, die de toevlucht genomen hebben, om de voorgestelde hoop vast te houden.*

De tekenen hebben de genade zelf niet in zich.

XXI. Omdat de Papisten de verzegeling ontkennen, omdat, naar hun zeggen, de sacramenten door een hun ingestorte kracht werken, zo is nodig, dat wij deze zaak wat nader bezien. De vraag is: *Of de tekenen van de sacramenten van het Nieuwe Testament de genade zelf, fysisch, natuurlijkerwijze, in zich hebben, en ex opere operato, dat is, door de uitwendige daad van toediening en nuttiging, de genade geven, werken, meedelen aan degenen, die dit teken ontvangen.*

De Papisten zijn zeer verdeeld over de manier, hoe de sacramenten de genade in zich hebben en die in de communicant werken; maar in de zaak komen ze overeen, en zeggen op de voorgestelde vraag volstrekt *ja*.

Verscheidene Luthersen willen enigszins ook daarheen, als ze de sacramenten noemen wagens, vaten, kanalen, goten, waarlijke en eigenlijke oorzaken, waardoor de genade, door Christus' dood verworven, de communicant wordt toegebracht en megedeeld.

De kerk zegt op de vraag, *neen*, maar stelt vast, dat de sacramenten werken *moraliter*, zedelijk, dat is, door het geloof, de communicanten, het teken met de betekende zaak verenigende, op de grond van het woord van de inzetten en van de belofte, en alzo nuttigende en op hun ziel toepassende, worden verzegeld van hun deel aan Christus en aan al zijn goederen.

Omdat deze vraag eigenlijk op de doop ziet, omdat zij in het Heilig Avondmaal de wezenlijke tegenwoordigheid van Christus stellen, en daardoor het sacrament krachtig stellen, zo zullen wij deze vraag in het volgende hoofdstuk verhandelen

Sacramenten van het Oude Testament

XXII. Hebbende gesproken van de vijf vereiste zaken in ieder sacrament, zullen wij daarbij voegen de overeenkomst en het onderscheid tussen de sacramenten van het Oude en het Nieuwe Testament, en tussen het Woord en de sacramenten; alsmede het getal van de sacramenten van het Nieuwe Testament.

Het verbond der genade heeft zijn begin met de eerste belofte aan Adam, is en zal blijven onveranderlijk tot de jongste dag; maar de bediening deszelfs is verscheiden; anders is het bedienend vóór, anders na Christus' komst. In beide is het bevestigd door sacramenten, welke naar de verscheidenheid van de bediening ook verscheiden zijn.

Vóór Christus' komst in het O.T. is de kerk van Adam tot op Abraham vergaderd uit allerlei naties, zonder onderscheid. Van die tijd is weinig beschreven. Doch dat weten wij, dat het verbond der genade verzegeld is geworden door de offeranden, de gelovigen verzegelende de verzoening van de Messias, door Zijn lijden en sterven. Daarna heeft God Abraham geroepen en in zijn zaad de kerk besloten, aan welke het onderkennend teken van de besnijdenis, tot een zegel van het verbond bij de offeranden gegeven is; en als die natie, met welke God het verbond der genade opgericht had, en daarom *een nationaal verbond* genoemd wordt, uit Egypte naar Kanaän trok, stelde God hen in het sacrament van het Pascha, blijvende de offeranden, die de kerk van de beginne gehad had.

van het Nieuwe Testament

Na Christus' komst is de uitwendige bediening, voorbeeldende de toekomstige Messias, veranderd, en zo ook de sacramenten, zijnde nu in het Nieuwe Testament alleen de *heilige doop en het heilig avondmaal* sacramenten.

Deze komen in enige dingen overeen.

XXIII. Deze sacramenten, namelijk, die van het Oude Testament en die van het Nieuwe Testament, komen in sommige zaken overeen, en in sommige verschillen ze.

Zij komen in deze vier zaken overeen:

1. In beide is dezelfde Insteller, namelijk God.
2. In beide is dezelfde betekende zaak, namelijk, Christus.
3. In beide is hetzelfde middel van toepassing, welke is het geloof.
4. In beide is hetzelfde einde, 't welk is om te betekenen en te verzegelen.

En verschillen in andere.

Zij verschillen in deze:

1. In het uitwendig teken; toen: de besnijdenis van de voorhuid, offeranden, en een paaslam; nu: water, brood en wijn.
2. In de betrekking of opzicht: toen op Christus, die komen zou; nu op Christus, die gekomen is.
3. In de klaarheid: toen duisterder, nu klaarder; niet wegens een min overeenkomst, maar omdat alle toekomstige zaken ons donkerder zijn dan de tegenwoordige.
4. In de lichtheid van gebruik: toen was het besnijden smartelijk, de offeranden en 't paaslam kostelijker, en alles moeilijker naar het lichaam; nu zijn ze lichter te gebruiken.

Vershillen niet in de kracht

XXIV. De Papisten, om de sacramenten van het Nieuwe Testament te meer te verheffen, verkleinen (die van het Oude Testament.) en stellen het onderscheid hierin: *Dat de sacramenten van het Oude Testament de genade niet hadden, maar alleen afschaduwden; maar dat die van het Nieuwe Testament de genade in zich hebben, dadelijk werken, en toebrengen.* 't Welk wij geheel ontkennen. Hun dwaling blijkt uit deze:

Bewijs:

1. De sacramenten van het Nieuwe Testament hebben de genade niet in zich, werken en brengen ze niet dadelijk toe, gelijk nu bewezen is en nog weer bewezen zal worden. Dies kan het onderscheid daarin niet bestaan.
2. De offeranden verzegelden de vergeving van de zonden door Christus, ziet dit in de brief aan de Hebreeën. De besnijdenis was een teken en zegel van het verbond, Gen. 17:10. Een teken en zegel van de rechtvaardigheid van het geloof, Rom. 4:11. Het paaslam was een teken en zegel van de geestelijke verlossing door Christus, ons Pascha, 1 Kor. 5:7 Ex 12:11. Dus waren ze niet enkele schaduwen van de genade; want een zegel geeft recht tot de zaak, die het verzegelt, en verzekert het eigendom aan dezelve.
3. 1 Kor. 10:3, 4, Dat zij allen dezelfde geestelijke spijs gegeten hebben; en allen dezelfde geestelijke drank gedronken hebben; want zij dronken uit de geestelijke

steenrots, die volgde: en de steenrots was Christus. Hoe dezelfde? Niet ten opzichte van het teken, maar van Christus, de betekende zaak, gelijk nu ook in doop en avondmaal geschiedt. Dies is er zo'n onderscheid niet tussen de sacramenten van het Oude en het Nieuwe Testament.

XXV.

Tegenwerping 1. *De sacramenten van het Oude Testament zijn schaduwen, dies hebben ze de zaak zelf niet.*

Antwoord. Zij waren geen schaduwen, noch van de sacramenten van het Nieuwe Testament. noch van genade, die in het Nieuwe Testament. gegeven zouden worden; maar van Christus, en van alle zijn goederen, en niet alleen schaduwen daarvan, maar ook tekenen en zegels van dezelve, gelijk ook nu de sacramenten van het Nieuwe Testament. zijn.

Tegenwerping 2. Alle waardigheid en kracht wordt van de sacramenten van het *Oude Testament* ontkend. 1 Kor. 7:19, *De besnijdenis is niets*. Gal. 6:15, *In Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht*.

Antwoord.

- (a) De apostel spreekt van de dagen van het *Nieuwe Testament*. in welke alle ceremoniën van het *Oude Testament* zo ook de besnijdenis en het pascha, afgeschaft zijn, en daarom zijn ze nu onnuttig voor ons, ja schadelijk, omdat zij in zich behelzen, dat Christus nog niet gekomen is.
- (b) De apostel ziet op de uitwendige zaken, afgescheiden van de betekende zaak, de ziel van alle schaduwen, en sacramenten, zo van het *Oude Testament als het Nieuwe Testament* en zegt dat alle uitwendige zaken en voorrechten in geen waarde zijn, maar dat alle heil in Christus is, tot rechtvaardigmaking en heiligmaking aangenomen.

Tegenwerping 3. In het *Nieuwe Testament* hebben wij betere beloften, en een beter verbond. Hebr. 8:8, *Want hen berispende, zegt Hij tot hen ... Ik zal een nieuw verbond oprichten*. Hebr. 7:22, *Van een zoveel beter verbond is Jezus Borg geworden*.

Antwoord. Het betere is niet ten opzichte van de beloofde goederen, dat men bewijzen moest, eer men deze plaatsen tegen brengt: die goederen zijn in beide Testamenten dezelfde, omdat daar maar één verbond is tussen God en de mensen, en Christus gisteren en heden dezelfde is; maar het betere is daarin, dat Christus toen nog niet gekomen was, en nu al. Nu is alles klaarder, en daar is een overvloediger uitstorting van de Heilige Geest over zijn volk.

Woord en sacramenten hoe overeenkomen

XXVI. Tussen het Woord en de sacramenten is ook enige overeenkomst en enige verscheidenheid.

Het Woord en de sacramenten komen hierin overeen:

- (a) Dat ze beide dezelfde Auteur hebben, namelijk God.
- (b) Dat ze beide Christus voorstellen, tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, en de ziel tot Christus leiden.
- (c) Dat ze beide zijn tot vertroosting en verzekering voor de ware gelovigen.

en verschillen:

De verscheidenheid is in velen; als:

- (a) het Woord is het middel tot geloof en bekering; de sacramenten zijn niet tot bekering, maar vereisen vooraf de bekering en het geloof.
- (b) Het Woord is tot iedereen, bekeerden en onbekeerden; de sacramenten alleen voor de gelovige bekeerden.
- (c) Het Woord werkt zonder sacramenten, maar de sacramenten niet zonder het Woord.
- (d) Het Woord is alleen voor die het gebruik des verstands hebben; het sacrament van de doop is ook voor de kinderen.
- (e) Het Woord belooft; de sacramenten verzegelen.
- (f) Zonder Woord is geen zaligheid; maar wel zonder sacramenten.
- (g) Het Woord werkt op het gehoor; de sacramenten werken op het gehoor, gezicht, reuk, smaak en gevoel.

In 't Nieuwe Testament zijn niet meer dan twee.

XXVII. De sacramenten van het *Nieuwe Testament* zijn twee, namelijk, de heilige Doop en het heilig Avondmaal. Dat deze twee sacramenten zijn, blijkt:

- (a) uit de vijf zaken, die alle in ieder sacrament moeten zijn, namelijk: de instelling van God tot een sacrament. Een uitwendig zichtbaar, tastbaar element. Christus, als de betekende zaak. De overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak. Dat ze betekenen en verzegelen het verbond der genade aan de gelovigen, waarvan boven is gesproken.
- (b) Deze twee stelt de Schrift bij elkaar: 1 Kor. 10:2-4. *En allen in Mozes gedoopt zijn in de wolk, en in de zee; en allen dezelfde geestelijke spijs gegeten hebben, en allen dezelfde geestelijke drank gedronken hebben.* 1 Kor. 12:13. *Want ook wij allen zijn door één Geest, tot één lichaam gedoopt, en wij zijn allen tot één Geest gedrenkt.*

't Is niet nodig hierop te staan, omdat die twee van iedereen erkend worden.

De vijf van de papisten bijgevoegde zijn geen sacramenten.

XXVIII. Maar de Papisten niet tevreden met die twee, hebben vijf anderen zaken bedacht, en ook tot sacramenten ingesteld, namelijk:

- De confirmatie of het vormsel,
- de penitentie of oorbiecht,
- de kloosterorde,
- het huwelijk,
- het laatste oliesel.

Dat ze geen sacramenten zijn, blijkt daaruit, omdat in die niet zijn de vijf hoedanigheden, die tot een sacrament noodzakelijk vereist worden, waarvan boven is gesproken; in het ene ontbreekt deze, in een ander gene van die hoedanigheden, en of van sommige in het Woord wel gesproken wordt, zo zijn ze nochtans tot sacramenten niet gesteld, daar het hier op aankomt. Daarom verwerpen wij ze als mensen vonden, en passen daarop toe Matth. 15:19, *Tevergeefs eren zij Mij, lerende leerlingen, die geboden van mensen zijn.*

Hoofdstuk 39

Van de Heilige Doop

I. Het eerste sacrament van het Nieuwe Testament is de Heilige Doop. Het Griekse woord *Baptizoo*, betekent in onze taal:

- dopen: Hand. 2:38. ... *een ieder van u worde gedoopt.*
- In het water insteken, indompelen: Luk. 16:24... *dat hij het uiterste zijns vingers in het water dopen.*
- Omdat het indopen in het water geschiedt om iets te reinigen, zo wordt het ook wassen overgezet: Markus 7:4. ... *eten zij niet, tenzij dat zij eerst gewassen zijn.*

Zo betekent ook baptismov, baptisma, *baptismos*, *baptisma*,

- Doop: Heb 6:2. *De leer der dopen.*
- Ook wassing: Markus 7:4. ... *de wassingen van de drinkbekers en kannen, enz.*

‘t Woord doop wordt verscheidenlijk genomen:

1. De leer: Hand. 18:25. *Deze was in de weg des Heeren onderwezen ... wetende alleen de doop van Johannes.* Deze noemden de ouden de doop van het licht.
2. Zwaar lijden, met lijden overdekt, en in lijden als ingedompeld te worden, gelijk men iets met water overdekt: Luk. 12:50. *Ik moet met een doop gedoopt worden; en hoe word Ik geperst, totdat het volbracht zij!* Deze noemt men de doop des bloeds.
3. De overvloedige uitstorting van de Heilige Geest, de ziel reinigende, en in ‘t geestelijke ijverig en brandende makende: Matth. 3:11. ... *Die zal u met de Heilige Geest en met vuur dopen.* Deze noemt men de doop des vuurs:
4. Met water overgoten, in water ingedompeld; met water besprengd, en alzo gewassen te worden; en dus wordt het genomen:
 - (a) voor burgerlijke gebruik, tot reiniging van het lichaam of andere dingen.
 - (b) Voor de ceremoniële wassingen in het Oude Testament: Heb 9:10. ... *en verscheidene (dopen) wassingen.*
 - (c) Voor het eerste sacrament van het Nieuwe Testament, waarvan wij nu zullen handelen: Ef. 4:5. *Één Heere, één geloof, één doop.*

In de verhandeling hiervan zullen wij dezelfde orde volgen die wij in het vorige hoofdstuk hebben gehouden, namelijk:

1. De Auteur of Insteller.
2. Het uiterlijke teken.
3. De inwendig betekende zaak.
4. De overeenkomst.
5. Het einde.
6. Het voorwerp, wie te dopen zijn.

1. De Auteur is God.

II. De Auteur of Insteller van de Heilige doop is God, Christus, de Bruidegom van Zijn kerk. Zie dit: Joh 1:33. *Die mij gezonden heeft, om te dopen met water.* Matth. 21:25. *De doop van Johannes, van waar was die? Uit den hemel, of uit de mensen?*

Waarmee de Heere Jezus vaststelt, en door hun eigen geloof hen overtuigt, dat de doop van Johannes uit God was. Dit was het bevel van Christus aan zijn discipelen, toen Hij ten hemel zou varen: Matth. 28:19, *Gaat dan heen, onderwijst al de volken, dezelve dependende in den Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes.*

De bedienaars zijn gezonden leraars.

De instrumentele oorzaken, of de bedienaars, zijn mannen van God gezonden om te dopen. De eerste is Johannes, die daarom de Doper genoemd wordt, en de doop: de doop van Johannes, Matth. 3:1 Matth. 21:25. Daarna doopten Christus' discipelen op Zijn bevel: Joh 4:1, 2. ... *dat Jezus meer discipelen maakte en doopte dan Johannes; (hoewel Jezus zelf niet doopte, maar Zijn discipelen.)*

Na zijn opstanding gaf Hij bevel van dopen aan Zijn apostelen, (en in hen aan alle herders en leraren) gevende aan hen de belofte, *dat Hij met hen zou zijn al de dagen tot de voleinding van de wereld*, Matth. 28:19, 20.

De doop van Johannes en Christus zijn één in wezen.

III. Hier is de vraag: *Of de doop van Johannes en Christus in wezen verschillen, dan of het een en dezelfde is?*

Socinianen en Mennisten, alsmede Papisten, doch met verscheiden oogmerk, zeggen dat ze wezenlijk verschillen.

Wij zeggen, dat er wel enige verscheidenheid is in de omstandigheden, namelijk:

1. Johannes doopte, als de voorloper van Christus, en verzegelde de vergeving van de zonden door Christus, die nu al gekomen was, en doende was met betalen, maar nog alles niet volbracht had.
2. Bij de doop van Johannes was geen uitstorting van de buitengewone Gaven.
3. Was toen duisterder; maar wij zeggen dat hij één en dezelfde is in wezen. Dit blijkt:

Bewijs 1. Omdat alles, wat tot het wezen van een sacrament behoort, in beide, zo doop van Johannes, als van Christus, één en hetzelfde is. Namelijk, daar is

(a) in beide dezelfde Auteur, namelijk *God*, Joh 1:33.

(b) Hetzelfde teken: *water*, Matth. 3:11.

(c) Dezelfde betekende zaak: *Christus' bloed tot vergeving van zonden*, Hand 19:4.

(d) Dezelfde overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak, namelijk: de afwassing van de vuiligheid, gelijk de ene des lichaams, zo de andere der ziel; want water, en bloed van Christus hebben de kracht, en het water en Christus' bloed zijn het teken, en de betekende zaak.

(e) Hetzelfde einde, namelijk, *tot inlijving in de kerk en tot verzegeling van de vergeving van de zonden*, Hand 19:4 en van de bekering, Matth. 3:11. Deze dingen zijn alle dezelfde in de doop van Christus, gelijk wij hierna in dit hoofdstuk tonen zullen. Dus is 't een en dezelfde doop.

Bewijs 2. De doop, waarmee Christus gedoopt is, en de gelovigen gedoopt worden, is een en dezelfde doop: Ef. 4:5. *Eén Doop*. 2 Kor. 12:12, 13. *Gelijk het lichaam één is en vele leden heeft, en al de leden van dit éne lichaam, vele zijnde, maar één lichaam zijn; alzo ook Christus. Want ook wij allen zijn door één Geest, tot één lichaam gedoopt. Christus nu is met geen andere doop gedoopt, dan met de doop van Johannes. Zo is dan de doop van Johannes en van Christus een en dezelfde doop.*

3. In het Nieuwe Testament is maar één doop.

Nu, de doop van Johannes is de doop van het Nieuwe Testament want hij predikte Christus, die nu gekomen was, hoewel nog niet gestorven, *als het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt*, Joh 1:29. En al de profeten en de wet hebben tot Johannes toe geprofeteerd. Dus is de doop van Johannes en Christus' doop één en dezelfde.

IV. Tegenwerping 1.

Matth. 3:11 wordt wel uitdrukkelijk onderscheid gesteld; want Johannes doopte met water, en Christus met de Heilige Geest en met vuur.

Antwoord.

- (a) De doop van de apostelen, en tot op de huidige dag, is ook met water, die moest dan op dezelfde grond ook niet zijn de doop van Christus, welks valsheid bij ieder kennelijk is.
- (b) Hier is een tegenstelling tussen het uiterlijke teken, 't welk Johannes alleen kon bedienen en tussen de betekende zaak, welke Christus alleen geven kan.

Tegenwerping. 2. Johannes heeft niet gedoopt in de Naam van de Heilige Drie-eenheid, en de apostelen op Christus' bevel wèl; dus is het dezelfde doop niet.

Antwoord.

- (a) De Heilige Drie-eenheid had toen zovele bestrijders niet als nu, en 't was daarom niet nodig, dat telkens uitdrukkelijk te zeggen. 't Staat niet alles beschreven, wat Johannes gezegd heeft; dies kan men uit het niet beschreven te zijn niet zeggen, dat een zaak niet geschied is.
- (b) Hij was van de Drie-enige God gezonden, en Johannes kende Hem, wie hem gezonden had, en Hem kennende, zo heeft hij Hem gepredikt, en alzo ook in Zijn Naam gedoopt.
- (c) De Heilige Drie-eenheid openbaarde Zich in de doop van Christus, Matth. 3:16, 17. De Vader riep uit de hemel tot de Zoon, wordende gedoopt, en de Geest Gods daalde neer.
- (d) Nergens is de doop van Johannes verworpen, 't welk geschied zou zijn, als Johannes niet gedoopt had in de naam van de Heilige Drie-eenheid.
- (e) Dan was Christus en alle anderen ook niet recht gedoopt.

V. Tegenwerping. 3. Die van Johannes gedoopt zijn geweest, zijn daarna wederom herdoopt, gelijk te zien is: Hand 19:4, 5. Paulus zei: *Johannes heeft wel gedoopt de doop tot bekering, zeggende tot het volk, dat zij geloven zouden in Degene, die na hem kwam, dat is, in Christus Jezus. En die hem hoorden werden gedoopt in de Naam van de Heere Jezus.*

Antwoord.

- (a) De misvatting komt daar vandaan, dat men de woorden van vers 4 afscheidt van vers 5. Dat men vers 4 erkent de woorden van Paulus te zijn; maar dat men vers 5 opvat als de woorden van Lukas, de schrijver van deze historie, als verhalende wat gevolgd is op de onderrichting van Paulus; maar dat moest bewezen worden. De woorden hangen zeer wel samen, als men vers 4 en 5 samenvoegt, en dezelve aanmerkt als al de woorden van Paulus, die vers 4 de discipelen onderrichtte hoe Johannes doopte en leerde, en die daarop verklaart, dat allen, die hoorden, die gehoorzaamden, die geloofden op Johannes' prediking, dat die gedoopt werden van Johannes.
- (b) Als men al toestaat, dat deze discipelen van Johannes gedoopt zijnde, wederom gedoopt werden, daaruit volgt dan niet, dat Johannes' doop een andere was dan van de apostelen, die wordt hier, noch ergens verworpen, maar hieruit kon alleen beweerd worden, dat de discipelen van Johannes tweemaal gedoopt zijn; doch dat wordt ontkend.

En dan blijft het geschil, ***of iemand wel tweemaal gedoopt mag worden?***

Wij antwoorden, het behoort gewoonlijk niet te geschieden, en er is geen noodzaak van herhaling, omdat het een sacrament van wedergeboorte en inlijving in de kerk is, 't welk inderdaad maar eens geschiedt; en ook is er geen voorbeeld van.

Indien men de doop acht de genade in zich te besluiten, en de wedergeboorte door de ingezette kracht in de dopeling uit te werken, dan kon hij niet herhaald worden; want die wedergeboren is, blijft wedergeboren; maar omdat de doop alleen een verzegeling is van de wedergeboorte, zo is in de natuur van de zaak geen moeilijkheid, dat iemand ten tweede male verzegeld werd van dezelfde zaak. Indien iemand, in zijn jonkheid gedoopt zijnde, niet wist, en niet te weten kon komen, dat hij gedoopt was, en nochtans zeer begerig was gedoopt te worden, wat moeilijkheid was daarin, dat hij wederom gedoopt werd? De angst spruit uit een paapse grond van de kracht van de doop; doch 't is tegen de praktijk van de apostelen en van de kerk.

Hier kon dan een sterke begeerte zijn in deze discipelen van Johannes, om van de apostelen gedoopt te worden, omdat die in die tijden doorgaans, immers dikwijls vergezelschap was met de buitengewone Gaven des Heiligen Geestes, en Paulus, die in de eerste tijden uit voorzichtigheid zeer toegevende was omtrent de ceremoniën, zou dan ook hier toegevende zijn geweest aan deze discipelen van Johannes, dezelve nog eens dopende; en zo hij het aan deze weinigen in een bijzonder geval gedaan heeft, dat wij toch niet toestaan, daaruit volgt niet, dat de doop van Johannes aan allen is herhaald, noch op de Pinksterdag, noch daarna, veel minder, dat de doop van Johannes in wezen verscheiden is van de doop van de apostelen, en dat die van de apostelen is verworpen.

De bedienaar moet een gezonden leraar zijn.

VI. Dus is getoond, dat de doop van Johannes en Christus in wezen een en dezelfde doop is. Nu gaan wij voort tot de hoedanigheid van degenen, die de doop bedienen mogen. Welke is, dat ze moeten mannen zijn, en wettig gezonden om te leren en te dopen. Dit blijkt:

1. *Uit de algemene praktijk van Christus' tijden af.*

2. Christus heeft leren en dopen samengevoegd, en de apostelen, en in hen alle leraren, zijn gezonden om te dopen: Matth. 28:19. *Gaat dan heen, onderwijst al de volken, dezelve dopen.*
3. De doop moet bediend worden in de Naam van Christus, dat is, op het bevel en voorschrift van Christus: Hand 2:38. ... *een ieder van u worde gedoopt in de Naam van Jezus Christus.*

Dus mag niemand dopen, dan die van Christus bevel heeft ontvangen, *en is also een dienaar van Christus, een uitdeler van de verborgenheden Gods*, 1 Kor. 4:1.

VII. Hierover is verschil tussen ons en de Papisten: *Of in tijd van nood, als een ongedoopte, 't zij jong of oud, op 't sterven ligt, en geen gezonden dienaar bij de hand was, een particuliere, 't zij man of vrouw, de doop aan de stervende niet zouden mogen bedienen?*

De Papisten zeggen *ja*, omdat zij de doop stellen volstrekt noodzakelijk tot de zaligheid, en een ongedoopte verdoemd verklaren.

Wij zeggen op de vraag neen; een, die niet gezond is, mag in geen geval de doop bedienen, omdat de zaligheid aan de doop niet hangt, en een gelovige wel zalig kan worden zonder doop. Ons bewijs is:

Bewijs.

1. Omdat tot het dopen een zending van node is, zowel als tot het leren, gelijk boven is getoond: nu, particulieren hebben geen zending, dies mogen ze ook niet dopen.
2. Omdat de zaligheid aan de doop niet hangt, en de doop de kracht van de wedergeboorte, in de dopelingen uit te werken, niet heeft, gelijk getoond is in het vorige hoofdstuk en getoond zal worden in dit hoofdstuk, zo is er nooit zo'n geval van nood; en dienvolgens vermag geen particulier dopen, ook zelfs naar het gevoelen van partijen, die dit alleen in geval van nood toestaan, en anders niet.
3. Het heilig avondmaal mag in geen geval van een particulier bediend worden, zo dan de doop ook niet; omdat de sacramenten van dezelfde natuur zijn, en tot het ene geen andere bedienaars zijn dan tot het andere.

VIII. Tegenwerping. 1.

Zielen te behouden is een werk van liefde, waartoe alle Christenen gehouden zijn. Nu, iemand in geval van nood te dopen, is een ziel te behouden; dies is het de plicht van ieder Christen, in geval van nood te dopen.

Antwoord.

Daar is zo'n geval van nood niet, dopen is geen zielen behouden; dus vervalt de bewijsreden.

Tegenwerping. 2.

In het Nieuwe Testament leest men van verscheiden particulieren, die gedoopt hebben. Filippus doopte de Moorman, Hand 8:31. Ananias doopte Paulus, Hand. 22:16. Die in het gezin van Cornelius waren, zijn door particulieren gedoopt, Hand. 10:48.

Antwoord.

- (a) Dit argument zou meer bewijzen dan partijen willen; want dan mochten particulieren altijd, zonder hun voorgewende nood, dopen; want hier in deze voorbeelden was die niet.
- (b) Het wordt ontkend, dat de bovengenoemde particulieren zonder zending waren; men tone dit. Filippus was een diaken, Hand. 6:5, die bij partijen een zending hebben om te dopen, en daarenboven een evangelist, Hand. 21:8. Ananias was een discipel, en ontving uitdrukkelijk het bevel van God. Hand. 9:10, 11, 15, Wie het gezin van Cornelius doopte wordt niet genoemd; hier was Petrus zelf tegenwoordig, en alzo was er geen noodzaak; de doop is geschied op bevel, zodat wie doopte, zending had.

Tegenwerping. 3.

Zipporra besneed haar zoon, Exod. 4:25 ; zo mogen dan ook de vrouwen dopen.

Antwoord.

- (a) 't Is tegen henzelf; want zij staan niet toe, dat de vrouwen mogen dopen, als er een priester tegenwoordig is, gelijk hier Mozes uit de stam van Levi.
- (b) 't Is een particulier voorbeeld, en dat van een vrouw, die het door een dolle drift in toornigheid deed, dat niet na te volgen is.
- (c) De Levitische bediening was nog niet ingesteld.
- (d) De Papisten stellen een wezenlijk onderscheid tussen de sacramenten van het Oude Testament en Nieuwe Testament; dus kan men op hun grond geen gevolg trekken van het een tot het ander.

Aanhouding.

God had behagen in de daad; want Zijn toorn werd daardoor gestild.

Antwoord. Gods toorn werd gestild, omdat het kind besneden was; maar niet omdat Zipporra het had gedaan, en dat in toornigheid. Zoals God de Egyptische vroedvrouwen zegende, omdat ze de Hebreëen behulpzaam waren in het behouden van hun kinderen; maar niet om haar leugens, Ex 1:20, 21.

IX. Hierbij voegen wij een andere vraag: ***Of ketters wel mogen dopen? Of de doop door ketters gedaan, een ware doop is?***

Wij antwoorden:

1. De doop moet geschieden in de ware kerk van Jezus Christus; want door de doop wordt de dopeling in de kerk, in welke de doop geschiedt, ingelijfd.
2. Hij moet geschieden door een gezonden leraar. Indien dan iemand gedoopt wordt in een vergadering, die ketters is in de leer, en wier leraren vervolgens geen wettige zending hebben, die gedoopte, komende tot het geloof, moet gedoopt worden, 't welk niet is herdopen; want de eerste was geen doop.
3. Een particuliere kerk kan wel in vele punten dwalen; maar zolang het fundament zuiver behouden wordt, zo blijft ze een ware kerk, en de waarheid van de doop wordt door de onzuiverheid niet weggenomen; gelijk ook niet als de gezonden leraar bij zichzelf onbekeerd in leven, en heimelijk ketters in gevoelen was; want de kracht van de doop hangt niet aan de bedienaar.

2. Het uitwendig teken is alleen rein water.

X. Het tweede dat in de doop in bedenking komt, is het uitwendig teken. Hier hebben wij aan te merken:

- (1) het element en
- (2) de ceremonie, of manier van de bediening.

(1) Het element is water, gewoon schoon water, zonder onderscheid. Dat gebruikte Johannes de Doper dat gebruikten de apostelen. Zie dit: Matth. 3:11. *Ik doop u wel met water.* Joh 1:33. ... *Die mij gezonden heeft om te dopen met water.* Joh 3:23. ... *omdat aldaar vele wateren waren.*

Zie van de apostelen: Hand. 10:47. Kan ook iemand het water weren, dat deze niet gedoopt zouden worden? *Hand. 8:36, 38.* ... *Ziedaar water; wat verhindert mij gedoopt te worden? Zij daalden beiden af in het water... en hij doopte hem.*

Daarom wordt de doop genoemd: Het bad des waters, Ef. 5:26.

De paapse bijvoegsels van bezweringen, kruisen, papenspeeksel, olie, zout, meel en dergelijke vermengingen, zijn mensenvonden, de doop ontheiligende, en daarom met verfoeing te verwerpen.

(2) Indompeling en besprenging betekent hetzelfde.

XI. De ceremonie, of manier van bediening is door indompeling of besprenging.

De indompeling is in de eerste tijd, en in de warme landen meest in gebruik geweest. De Heere Jezus is door indompeling gedoopt, Matth. 3:16. Zo ook de Moorman, Hand. 8:38. Daarop zegt ook de apostel: Rom. 6:4. *Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood.*

Doch de besprenging is na die tijden in gebruik gekomen, gelijk nu nog doorgaans de besprenging gebruikt wordt, 't zij eenmaal of driemaal. De Grieken en Moscovieten [Grieks orthodoxe kerk in Rusland] gebruiken nog de indompeling. Hierover heeft men noch twist, noch bekommernis te maken, omdat het eveneens is in de zaak en de verzekering; want:

1. Het woord dopen kan ook door besprenging overgezet worden: Markus 7:4. ... *tenzij dat zij eerst (gedoopt) gewassen zijn.* De handen te wassen geschiedt doorgaans door water op de handen te laten gieten: 2Kon 3:11. ... *hier is Elisa ... die water op Elia's handen goot.*
2. De betekende zaak, namelijk, het bloed van Christus, reinigende de ziel, wordt door besprenging uitgedrukt: Hebr. 12:24. *Tot de Middelaar des Nieuwen Testaments, Jezus, en het bloed der besprenging.*
3. De overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak, is zowel door besprenging als indompeling; want door beide reinigt men het lichaam. Zie van de besprenging, of opgieting: Ezech. 36:25, *Dan zal Ik rein water op u sprengen, en gij zult rein worden.*
4. 't Is kennelijk, dat de apostelen ook de besprenging wel gebruikt hebben, zo in het dopen van de drieduizend op de Pinksterdag, van de stokbewaarder, als anderszins.

Ook is het eveneens, of men maar éénmalig de dopeling besprengd, of driemaal. Als men eenmaal sprengt, dan wordt gezien op de Drie-eenheid des Wezens; als men driemaal sprengt, dan ziet men op de Drieheid van de Personen.

Moet geschieden in de naam van de Drie Goddelijke Personen.

XII. Tot de ceremonie of manier van besprenging kan men ook brengen het uitspreken van de woorden: *Ik doop u in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes*. Omdat:

- (a) Christus, bij het bevelen van de doop die woorden gebruikt.
- (b) En het zeker is dat men in de naam van de heilige Drieëenheid gedoopt moet worden; want daar is geen God dan die.
- (c) En dat de dopeling aan de Drie-enige God wordt toegeëigend.
- (d) En het uitspreken van die woorden van alle tijden in de kerk is gebruikt.
- (e) En ieder Persoon een bijzonder opzicht heeft op de dopeling, namelijk: dat de Vader zijn Vader is, de Zoon zijn verlosser, de Heilige Geest zijn Trooster en Heiligmaker.
- (f) En de heilige Drie-eenheid daardoor uitdrukkelijk beleden wordt; zo moet men de uitspraak van de woorden behouden.

Doch als de kerk de leer van de heilige Drie-eenheid bekent en belijdt, en de volwassen dopeling ook zo doet, zo zou ik die doop niet onwettig, niet voor nul en geen waarde houden, als die woorden uitdrukkelijk niet genoemd waren bij zijn doop; want ik acht, dat het uitspreken van die woorden niet ingaat in het wezen, in de eigenlijke natuur van de doop, en de doop tot de doop maken; maar ik weet niet, dat zo'n geval ooit voorkomt; want der ketteren doop is geen doop, of ze de Drie-eenheid noemen of niet.

Als de apostel, Hand. 2:38, vermaant, dat ze zich zouden laten dopen in de Naam Jezus Christus, en als, Hand. 8:16, verhaald wordt, dat die van Samaria in de Naam des Heeren Jezus gedoopt waren, daaruit blijkt niet, dat de doop geschiedde met het uitspreken van die woorden: *Ik doop u in de Naam van Jezus Christus*, en dat ze niet gebruikt hebben de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; maar die uitdrukkingen geven alleen te kennen het dopen op het bevel, en naar de ordonnantie van Christus; in de Naam van Christus is niet met uitsluiting, maar insluiting van de Vader en de Heilige Geest.

3. De betekende zaak.

XIII. *Het derde, hier aan te merken, is de betekende zaak, op welke het water en de manier van bediening ziet; deze is het bloed van Christus, afwassende de vuiligheid van de ziel, de zonde.*

4. De overeenkomst.

Het vierde is de overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak, bestaande daarin dat, gelijk het water de vuiligheid van het lichaam afwast, also het bloed van Christus de ziel van de zonde reinigt. Het eerste leert de ondervinding; het tweede de Schrift. Openb 1:5. *Die... ons van onze zonden gewassen heeft in Zijn bloed.*

Dat de doop door het water de afwassing van de ziel betekent en verzegelt, blijkt uit: Ef. 5:26. ... haar gereinigd hebbende met het bad des waters door het Woord. I Petrus 3:21. Waarvan het tegenbeeld, de doop, ons nu ook behoudt, niet die een aflegging is van de vuiligheid des lichaams, maar die een vraag is van een goed geweten tot God, door de opstanding van Jezus Christus.

De vuiligheid van de ziel heeft opzicht op de schuld, en op de smet; beider afwassing wordt in de doop verzegeld. Ziet van de wegneming, van de schuld: Hand. 22:16. ... laat u dopen, en uw zonden afwassen

Zie van de wegneming van de smet: Titus 3:5. *Hij heeft ons zalig gemaakt ... door het bad van de wedergeboorte, en vernieuwing des Heiligen Geestes.*

5. Doeleinde.

XIV. Het vijfde in de doop aan te merken, is het einde, 't welk is de verzekering en de verzegeling van de vergeving van de zonden, van de wedergeboorte, en de inlijving in de kerk. Zie van de vergeving van de zonden: Rom. 4:11. *Hij heeft het teken van de besnijdenis ontvangen tot een zegel van de rechtvaardigheid des geloofs.*

Indien het sacrament in het Oude Testament was tot verzegeling, veel meer dan nu in het Nieuwe Testament de doop, welke in plaats van de besnijdenis is: Kol. 2:11, 12. *In welke gij ook besneden zijt met een besnijdenis, die zonder handen geschiedt in de uittrekking van het lichaam van de zonden van het vlees, door de besnijdenis van Christus; zijnde met Hem begraven in de doop.*

Zie van de wedergeboorte: Titus 3:5.

Van de inlijving in de kerk: 1 Kor. 12:13. ... tot één lichaam gedoopt.

Ten opzichte van het doeleinde zijn verscheiden vragen te beantwoorden.

XV. Vraag: *Of de doop niet is geweest alleen een teken van onderscheid tussen Joden en Christenen, tussen gelovigen en ongelovigen, en dat alleen voor de eerste tijden van de apostelen?*

Antwoord.

Dit is het gevoelen van de Socinianen, die de heilige Drieëenheid en de voldoening van Christus loochenen, en alzo alle verzegeling door de sacramenten. Wij achten de doop wel een teken des onderscheids tussen gelovigen en ongelovigen, omdat hij is een inlijving in de kerk; doch niet alleen voor de eerste tijden, maar voor alle tijden van het N.T.; maar stellen daarenboven vast, dat de doop is tot verzegeling van de vergeving van de zonden, en dat voor alle tijden tot op de voleinding van de wereld. Dit is in het vorige bevestigd uit Rom. 4:11 Hand. 2:38 Hand. 22:16 Ef. 5:26. Voegt hierbij, Matth. 28:19, 20, gaat dan heen, onderwijst al de volken, dezelve dopen in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; lerende hen onderhouden alles, wat Ik u geboden heb. En ziet, Ik ben met ulieden al de dagen, tot de voleinding van de wereld. Hier is aan te merken, dat onderwijzen, leren, wel uitdrukkelijk van dopen onderscheiden wordt, en dat de verdraaiingen van de Socinianen, alsof dopen hier was de leer, tegen de klare woorden van de tekst zijn. Hier is verder aan te merken, dat de doop niet alleen was een teken des onderscheids tussen onbekeerden, en tot het Christendom bekeerde Joden, gelijk zij zeggen; maar dat de doop moest bediend worden aan alle gelovige Heidenen van allerlei naties. Nog is aan te merken, dat de doop moest blijven tot de voleinding van de wereld; want de apostelen moesten alle volken leren onderhouden alles, wat Hij hun geboden had, onder welke ook was het gebod van de doop, hier bevolen. En Christus belooft met henlieden te zullen zijn tot de voleinding van de wereld, 't welk niet kan zien op de 971 personen van de apostelen; want zij

zouden zo lang niet leven; maar 't ziet op de bediening in hun nakomelingen door de leraren.

XVI. Tegenwerping. 1. Daar waren verscheidene dingen in de eerste kerk, die maar voor die tijd duurden, als: het eten van het verstikte, het voetwassen, het zalven van de zieken met olie.

Antwoord. (a) Wat besluit zal men hiervan maken? Dat dan de doop ook voor die tijd alleen maar was? Dat volgt alzo weinig, alsof men daaruit besluiten wilde, dat dan de Bijbel ook maar voor die tijd was, dat men nu niet had te prediken. (b) Het verstikte kon toen maar plaats hebben, omdat er toen alleen de aanstoot was voor de zwakgelovige Joden. Het voetwassen was een burgerlijke liefdedienst in die landen, in welke men barrevoets ging. Het zalven met olie was een ceremonie bij de Gaven van de gezondmaking; deze ophoudende, zo moest ook die ophouden.

Tegenwerping 2. Alle ceremoniën hebben een einde, de dienst is nu geestelijk, dies kan de doop nu geen plaats hebben.

Antwoord. (a) De Christus' afbeeldende ceremoniën zijn met zijn komst vernietigd. (b) De godsdienst was in het O.T. ook geestelijk. (c) Door lichamelijke zaken tot de geestelijke opgeleid te worden, neemt de geestelijkheid van de dienst niet weg bij een mens, die uit lichaam en ziel bestaat. (d) Het heeft Gode behaagd de sacramenten in te stellen, daarom moet de dwaze mens zwijgen.

Tegenwerping 3. Paulus zelf betuigt, dat hij niet gezonden was om te dopen. 1 Kor. 1:17, zodat er nu dan geen doop is.

Antwoord. (a) Zo Paulus al niet gezonden was om te dopen, volgt daar dan uit, dat er niemand gezonden was om te dopen, ook niet die, tegen welke Christus sprak? Matth. 28:19. (b) Had Paulus dan zonder zending gedoopt degenen, die hij gedoopt had? vers 14, 16. (c) Niet gezonden om te dopen is niet volstrekt; maar in vergelijking gezegd, niet zo zeer om te dopen, omdat het dopen door indompeling meer tijd vereist, dan om te prediken, gelijk zulke spreekwijzen meermalen in Gods Woord gebruikelijk zijn.

Het water van de doop heeft geen ingestorte kracht tot wegneming van de zonden.

XVII. Vraag: *Of het water in de doop in zich heeft een ingestorte kracht om zonden weg te nemen, en de mensen te wederbaren ex opere operato, dat is, door de uitwendige daad van toediening des waters aan de dopeling, fysisch, natuurlijker wijze de gezegde genaden in de dopeling uit te werken, en ook: zonder het gehoor des Woords in de jonge kinderen een dadelijk en ordinair middel is van wedergeboorte?*

De Papisten ontkennen alle verzegeling met de Socinianen. De Socinianen, omdat ze de voldoening van Christus ontkennen; de Papisten, omdat ze de kracht zelf in de uitwendige tekenen stellen; dus antwoorden zij op de voorgestelde vraag *ja*.

Wij zeggen op de vraag volstrekt *neen*.

Bewijs 1.

Dit blijkt, een lichaam kan door zichzelf fysisch, natuurlijker wijze niet werken op de ziel, die een geest is, noch iets geestelijks in dezelve voortbrengen. Nu, het uitwendig teken, het water in de doop, is een lichaam; derhalve de eerste stelling is bekend uit de natuur; de tweede uit de Schrift, en uit de ondervinding van alle zinnen, en bij partijen zelf toegestaan; want zij stellen zelf, dat het water in de doop water is en blijft, en niet veranderd is in het bloed van Christus; dus blijft het besluit vast.

Uitvlucht. Ofschoon een lichaam door zichzelf niet werken kan op een geest, zo kan het nochtans wel geschieden door de kracht Gods, die een lichaam zo'n kracht kan geven als Hij wil.

Antwoord.

- (a) Dat staat dan allereerst vast, dat men bewijzen moest, dat God het water in de doop zo'n kracht heeft gegeven; 't welk nooit geschieden zal, noch kan.
- (b) Indien aan het water zo'n kracht was meegedeeld, dat het zulke geestelijke genaden in de ziel kon werken, dan moest het water geestelijke hoedanigheden hebben; want alle werkingen van de oorzaken komen uit derzelver kwaliteiten of hoedanigheden voort. Zulke hoedanigheden, zo'n kracht van werkingen; zo'n kracht van werkingen, zulke hoedanigheden. Nu, een lichaam te zijn, en geestelijke hoedanigheden te hebben, en door dezelve geestelijke dingen in een geest uit te werken, zijn tegenstrijdige dingen, het maakt een lichaam geen lichaam; een lichaam te zijn en tegelijk geen lichaam te zijn, is ja en neen, en God is een God van waarheid, die werkt in zijn schepselen overeenkomstig hun natuur; Hij keert de natuur niet om.

Bewijs 2.

XVIII. De Schrift ontzegt uitdrukkelijk aan het teken de kracht van de genade te werken. Matth. 3:11, *Ik doop u wel met water tot bekering; maar die na Mij komt... die zal u met de Heilige Geest en met vuur dopen.* Hier worden én personen, hun werk, én de kracht van die, tegen elkaar gesteld: Johannes en Christus dopen met water, en dopen met de Heilige Geest en met *vuur*, dat is 'de vurigmakende werking' van de Heilige Geest. De kracht wordt van Johannes, van het water, en van zijn dopen, ontkend, en Christus toegeëigend; zodat de zaligmakende genaden in de dopeling komen, niet door de kracht van het water, maar van Christus door de Heilige Geest.

Ditzelfde blijkt ook uit 1 Petrus 3:21, *Waarvan het tegenbeeld, de doop, ons nu ook behoudt, niet die een aflegging is van de vuiligheid des lichaams, maar die een vraag is van een goed geweten tot God, door de opstanding van Jezus Christus.* De apostel neemt een gelijkenis van de zondvloed, in welke Noach door het water, dat de ark deed bovendrijven, behouden werd, en past die toe op de doop, en verklaart dat die ook behoudt; hij voegt er de manier bij, hoe die behoudt, en niet behoudt; hij ontkent dat het water in de doop behoudt, zeggende, niet die een aflegging is van de vuiligheid des lichaams; maar hij stelt de behoudenis in Christus' opstanding na Zijn lijden, door het geloof aangenomen, en door de doop verzegeld, waardoor de gelovige ziel vrijmoedigheid krijgt, om tot God te Gaan met een geweten, die in Christus' bloed gereinigd is, en te vragen, of zij dan nu niet gerechtvaardigd is, en vrede bij God heeft, 't welk de ziel al vragende gewaar wordt, en de kracht deszelfs al toepassende smaakt.

Bewijs 3.

XIX. Dat een teken en zegel is, dat werkt de zaak zelf niet, waarvan het een teken en zegel is. 't Is bij allen bekend, dat de gehele kracht van een teken is, aanwijzen, te kennen geven; en de gehele kracht van een zegel is bevestigen, verzekeren; de regenboog heeft de kracht niet een zondvloed te weren; het vlies van Gideon overwon de vijanden niet; het teruggaan van de schaduw bracht Hizkia geen gezondheid aan. Nu, zo het water in de doop is een teken en zegel, gelijk boven is getoond uit Rom. 4:11. Dus werkt het water de genade niet.

Bewijs 4.

Zo het geloof maakt, dat de doop tot het geestelijke werkt, zo werkt het water niet door een in zich hebbende kracht; want het geloof is niet in het water, maar in de dopeling; maar het geloof doet dat, 't welk hieruit blijkt:

- (a) Omdat het element geen sacrament is zonder het woord van de instelling en belofte. Als het woord komt bij het element, dan wordt het een sacrament. En het Woord kan niet werken en nuttig zijn, tenzij het door het geloof aangenomen wordt, Hebr. 4:12.
- (b) Daarbij, men kan noch mag de doop ontvangen dan gelovende; Hand. 8:37, *Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd*. Hand. 2:38 Markus 16:16. Zo is de kracht dan niet door het water, maar door het geloof, verenigende teken en betekende zaak, en werkende met het woord van de instelling en van de belofte.

Bewijs 5.

Indien het water in de doop door een ingezette kracht, *fysisch*, natuurlijker wijze de genade in de dopelingen uitwerkte, zo moesten allen, die gedoopt worden, de genade van rechtvaardigmaking en heiligmaking ontvangen; want al wat de kracht van werken in zichzelf heeft, en werkende uitgaat, dat werkt bij alle voorwerpen, die onder haar bereik zijn; het vuur verwarmt, zowel de kwaden als de goeden. Of hij dan Jood, Turk, geveinsde of Heiden was, of hij de genade wilde hebben of niet wilde deelachtig worden, als men hem doopte, al was het tegen zijn dank, hij zou de genade van wegneming van de zonde en van de wedergeboorte ontvangen, en op ditzelfde ogenblik gedood wordende, zo zou hij zalig worden, en dus zou het gemakkelijk zijn vele van de allergruwelijkste mensen in de hemel te brengen. Foei, zo'n leer! De Schrift toont het tegendeel, en zegt dat men met de doop wel verloren kan gaan. Petrus zegt tot de gedoopte Simon de tovenaer, Hand. 8:21, *Gij hebt deel noch lot in dit Woord, want uw hart is niet recht voor God*. Paulus zegt van de onbekwame gebruikers van de sacramenten, dat ze zich schuldig maken aan 't lichaam en bloed des Heeren, 1 Kor. 11:27.

Uit al deze blijkt het klaar, dat het water van de doop de kracht om genade te werken in zich niet heeft.

XX. Tegenwerping. 1. De doop wordt de kracht van zonden wegnemen, van wederbaren, van zaligmaken toegeschreven; dus heeft hij die kracht. Zie dit in Matth. 3:11. *Die zal u met de Heilige Geest en met vuur dopen*.

Antwoord.

Deze tekst is tegen hen; want die kracht wordt het water aldaar ontzegd, en de Geest van Christus, die God Zijn kinderen geeft, toegeschreven.

Aanhouding: Markus 16:16, *Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.*

Antwoord.

- (a) Hier worden twee zaken samengevoegd tot één uitwerking, maar van ongelijke kracht en noodzakelijkheid. Zonder geloof zal niemand zalig worden, maar wel zonder doop; als 't geloof ontbreekt, zo kan de doop niet helpen, gelijk uit het volgende blijkt: *Maar die niet zal geloofd hebben* (daar staat niet bij, die *niet* zal gedoopt zijn) *zal verdoemd worden.*
- (b) De doop wordt bij het geloof gevoegd als verzegelende de waarheid van de beloften tot deszelfs versterking.

Aanhouding: Joh. 3:5. Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het Koninkrijk van God niet ingaan.

Antwoord.

Hier wordt geheel niet gesproken van het sacrament van de doop, maar alleen van de Heilige Geest met zijn reinigende kracht, waarom die meermalen bij water vergeleken wordt, en wegens de vurigmakende werkingen bij vuur, Matth. 3:11.

Aanhouding: Hand. 2:38, *Een ieder van u worde gedoopt in de Naam van Jezus Christus, tot vergeving van de zonden.* Hand. 22:16. *Laat u dopen, en uw zonden afwassen.*

Antwoord.

- (a) Hier staat niet dat het water in de doop, of de uitwendige daad van besprenging de zonden vergeeft, afwast; dat is het punt, dat moest bewezen worden.
- (b) Hier staat van dopen tot vergeving. Vergeven van zonden is de uitspraak Gods tot de mens, dat Hij om de verdiensten van Christus hen vrijspreekt; dit wordt door het geloof op het hart toegepast, waardoor men vrede heeft bij God, Rom. 5:1. En dit geloof wordt door de doop, welke de beloften Gods van de vergeving verzegelt, versterkt, en dus geschiedt de doop tot vergeving, die verzegelende aan de gelovigen.
- (c) De apostel zegt dopen en zonden afwassen, aan de gelovigen; 't gehele verschil is, hoe de doop de zonden afwast, of door een *fysische*, natuurlijke werking, of door een *morele*, verzegelende kracht, die door het geloof de kracht van werking krijgt, 't Eerste wordt ontkend, de tegengebrachte tekst spreekt er niet één letter van; maar van de afwassing door Christus' bloed, door het geloof aangenomen, en door de doop verzegeld.
- (d) Ef. 5:26, Gereinigd hebbende met het bad des waters. Titus 3:5, *Door het bad der wedergeboorte, en vernieuwing des Heiligen Geestes.*

Antwoord.

Hier is wederom niet één letter, dat het water en de uitwendige bediening kracht heeft van reiniging, van wederbaren, en dat de zaak op een natuurlijke wijze door haar eigen kracht werkt; dat moest getoond worden, dat is 't dat wij ontkennen. Door de doop wordt het hart gereinigd, dat bekennen wij gaarne, en verdedigen het; maar in die zin, als de apostel het zegt, namelijk, verzegelende de afwassing van de zonden door Christus' bloed, waardoor het geloof sterker wordende, te krachtiger het hart reinigt van de smet,

Hand. 15:9. Wij beschermen ook, dat de Heilige Geest de mensen vernieuwt en wederbaart, en dat Hij dat doet door middel van het geloof, 't welk, door het bad des waters, dat is, de doop, verzegelende de wedergeboorte, sterker wordt tot vertroosting en heiligmaking.

't Slot van al deze tegengeworpen plaatsen is, dat zij spreken van de verzegelende kracht van de doop, en niet van ingestorte kracht, waardoor het door de uiterlijke daad van besprenging natuurlijkerwijze de zonden zou wegnemen tot rechtvaardigmaking en heiligmaking.

Tegenwerping. 2.

De kleine kinderen, die nog 't gebruik des verstands niet hebben, en nog niet gelovig kunnen werken met de doop tot hun verzegeling, worden gedoopt; de doop nu heeft geen kracht, en wordt vergeefs aan hen bediend, of moet door een ingezette kracht, en alzo natuurlijkerwijze de genade werken. Het eerste is ongerijmd, zo staat dan het tweede vast.

Antwoord.

- (a) De kinderen in het Oude Testament werden besneden, de besnijdenis was niet tevergeefs, nochtans hadden ze geen ingezette kracht om het hart te besnijden; dies is het klaar, dat een kind een sacrament ontvangen kan tot nut, schoon het sacrament geen ingezette kracht heeft, om de genade door zichzelf te werken.
- (b) Omdat de doop werkt als een teken en zegel, zo kan een kind verzegeld worden. God en de gemeente, zo ook de ouders, zien ze aan als verzegelden. De ouders hebben er hun vertroosting uit, en het gedoopte kind tot verstand komende, trekt uit zijn doop de kracht van verzegeling tot vertroosting en heiligmaking.

XXI. De krachteloosheid van de voorgewende kracht van de doop getoond hebbende, vervallen van zelf de drie instellingen op die voorgewende kracht gebouwd. Welke wij dan met weinige woorden kunnen weerleggen.

Vraag: *Of de doop de verleden en de tegenwoordige zonden wegneemt, niet alleen zo, dat ze hun niet worden toegerekend, maar dat zij geheel niet zijn, noch ten opzichte van schuld, noch smet?*

De Papisten zeggen ja.

Wij neen.

1. Omdat de doop geheel geen ingezette kracht heeft om natuurlijkerwijze de zonde weg te nemen.
2. Indien de doop de zonden zo wegneemt, dat zij geheel niet zijn, zo was de mens als Adam vóór de val; daar de Schrift zegt: *Wie kan zeggen: ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van mijn zonde?* Spr. 20:9.

Vraag: *Of de doop volstrekt noodzakelijk is tot zaligheid?* De Papisten zeggen ja, wij neen; maar dat hij gebruikt moet worden, omdat de Heere Jezus hem ingesteld heeft, en daarom, dat het verachten verdoemt. Dit blijkt:

1. Heeft de doop geen ingezette kracht om natuurlijkerwijze de zonde weg te nemen, gelijk nu bevestigd is, zo is er geen volstreekte noodzakelijkheid.

2. De Heere Jezus ontkent zo'n volstreekte noodzakelijkheid, omdat Hij de verdoemenis niet dreigt aan de niet gedoopten, maar aan de niet gelovenden, nadat Hij geloof en doop bij elkaar gesteld had, Markus 16:16.
3. Men kan vóór zijn doop geloven en bekeerd zijn, ja in de volwassenen wordt het vereist, eer zij gedoopt worden; de zodanige nu heeft het eeuwige leven, Joh 3:36. Zo kan dan het niet gedoopt zijn, hem niet buiten de hemel houden. Dus is de doop niet volstrekt noodzakelijk tot de zaligheid. De tegengebrachte plaats, Joh 3:5, spreekt niet van de doop, gelijk boven is getoond.

Vraag: *Of alle ongedoopte kinderen verdoemd zijn, en nooit in de hemel kunnen komen?* Papisten zeggen ja. Wij schrikken voor zo'n schrikkelijk oordeel, zo recht aangaande tegen het verbond der genade. Want:

1. Daar is zo'n kracht niet in de doop, als zij versieren, gelijk getoond is.
2. Dan zou iemand zonder zijn eigen schuld, door de sloffigheid of wreedheid van een ander verdoemd kunnen worden, tegen Ezech. 18:20, *De zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des vaders*. Dan was het in de hand van een mens, om een kind zalig te maken, of te verdoemen, als hij het kind of vóór, of na zijn doop doodde.

Dus hebben wij de doop in deszelfs natuur vertoond, waaruit blijkt, *dat de doop is het eerste sacrament van het Nieuwe Testament; een teken en zegel van het Genadeverbond, van God ingesteld, van de Heere Jezus aan Zijn apostelen, en in hen, alle herders en leraren bevolen te bedienen, om door indompeling of besprenging met rein water in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, aan de gelovigen te betekenen en te verzegelen, de afwassing van de ziel van schuld en smet door het bloed en de Geest van Christus, en de inlijving in de gemeente van Christus, om door geloof, liefde en heiligheid te zijn tot ere Gods, sieraad van de kerk, overtuiging van de onbekeerden, en opwekking van de gelovigen.*

Moet bediend worden aan gelovigen.

XXII. 't Is nodig, dat wij bij het vorige voegen de voorwerpen, of aan wie de doop moet bediend worden. Deze zijn geen klokken of dergelijke dingen, gelijk de Papisten, de doop schrikkelijk ontheiligende, doen; maar 't moeten mensen zijn, en onder de mensen ware gelovigen. De ware gelovigen alleen hebben recht tot de sacramenten; doch omdat het aan de kerk niet gegeven is, zekere kennis of waarschijnlijkheid van wedergeboorte te hebben tot een grond, waarop de dienaar iemand de sacramenten moet toedienen, zo worden op goede gronden, en alzo in goeder geweten gedoopt allen, die belijdenis doen van hun zonden, van hun geloof in Christus, en zich voornemen om Jezus' voetstappen na te volgen, en een leven te leiden, dat met deze hun belijdenis overeenkomt. Zijn dan de dopelingen onbekeerd of geveinsden, dat komt op hen zelf aan, en de doop is hun geen zegel, omdat zij geen deel hebben aan het verbond en geen recht aan de goederen. Ziet het gezegde:

Matth. 3:6, 11, 8. *Zij werden van hem gedoopt... belijdende hun zonden. Ik doop u wel met water tot bekering. ... Brengt dan vruchten voort, der bekering waardig.* Hand. 2:38. *... Bekeert u, en een ieder van u worde gedoopt.* Hand. 8:37. *... Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd.*

En aan kinderen van de bondgenoten.

XXIII. Als dus iemand in het verbond zich heeft ingelaten, 't zij in waarheid, 't zij uiterlijk, en gedoopt is, zo zijn ze verplicht ook hun kinderen aan Christus in het verbond over te geven en die te laten dopen, omdat het verbond gemaakt wordt ook met hun kinderen. Eer wij dit bewijzen, hebben wij tot nadere opening van de kinderdoop enige zaken vooraf te zeggen:

1. De kinderen die te dopen, zijn, moeten zijn:

- (a) Geen kinderen van Joden, Turken, Heidenen en ketters, schoon zij van een bondgenoot tot kinderen waren aangenomen; want de aanneming maakt niet, dat ze in het verbond geboren zijn.
- (b) Geen vondelingen in een land, in dat de ware kerk niet is, of in een land, alwaar de ware kerk wel is, maar daarbij vervuld met Joden, Turken, Heidenen, Socinianen en andere ketters, omdat het zowel kinderen van die, als van bondgenoten konden zijn.
- (c) Geen kinderen van beide de ouders geëxcommuniceerden, na de excommunicaties geteeld omdat die voor Heidenen moeten gehouden worden, Matth. 18:17.
- (d) Geen ongeboren of ten dele geboren, gelijk de Papisten doen.

Maar 't moeten zijn:

- (a) kinderen van bondgenoten, 't zij dat ze het beide zijn, of een van beiden, 1 Kor. 7:14.
- (b) Ook kinderen van bondgenoten, die uit hoererij geboren zijn.
- (c) Ook kinderen van gecensureerden; want de zoon zal niet dragen de misdaad van de vader.

2. De plaats waar de kinderen gedoopt moeten worden, is in de Schrift niet bepaald, en behoort tot het wezen van de doop niet; maar daar de kerk haar openbare samenkomst heeft, is het stichtelijk, dat het in de vergadering geschiede.

3. Na het verbreken van het verbond van de werken heeft God een verbond der genade met de mens opgericht, en nooit, noch in het Oude Testament, noch in het Nieuwe Testament een uitwendig verbond opgericht, waarin bekeerden en onbekeerden door een gelijk recht bondgenoten zouden zijn, en in 't welk God op uiterlijke gehoorzaamheid enige uitwendige goederen zou beloofd hebben, onder wat naam het ook mocht zijn, 't zij nationaal, voorbeeldig, aards, uitwendig. Daarom mag men geen kinderen dopen op een uitwendig verbond, maar alleen ten opzichte van het genadeverbond.

4. Men kan de uitverkoren kinderen aanmerken, of hoe zij zijn ten opzichte van God, of in zichzelf. God kent ze als uitverkorenen, als erfgenamen van het eeuwige leven, als verlost door de dood van hun Borg Jezus Christus. In zichzelf zijn ze gelijk alle andere kinderen, missende het beeld Gods, hebbende het beeld van de duivel, zonder zaad van het geloof, zonder wedergeboorte in hun begin, of de minste hebbelijke genade zonder inwoning des Heiligen Geestes, en alzo hatelijk en verdoemelijk, zodat de grond om hen te dopen niet is enige genade, die zij nu in zichzelf hebben, noch op de grond van de eeuwige verkiezing, die voor ons verborgen is.

5. God kon de kinderen van jongs op, 't zij ten dele, 't zij geheel, volmaakt heiligen, gelijk alle kinderen ter wereld zouden gekomen zijn, indien Adam niet gezondigd had, en gelijk Christus volmaakt heilig is geboren, en gelijk de uitverkoren kinderen in hun sterven volmaakt heilig gemaakt worden, also wel als de volwassene gelovige geheiligd wordt. Maar God doet dat gewoonlijk niet; zo Hij het al aan deze of gene buitengewoon deed, daarvan is geen ondervinding of klaar bewijs; zodat al wederom iets in zich te hebben, de grond niet is van kinderen te dopen.

XXIV. 6. De doop is een teken en zegel, en werkt derhalve niet anders dan betekenende en verzegelende. Hij werkt door een ingezette kracht de genade niet, noch het is geen uitwendig teken, waardoor, waarop, of waarbij God de wedergeboorte werkt, gelijk Christus bij het doen van zijn wonderen iets uitwendigs gebruikte om dezelve klaarblijkelijk te maken, en gelijk door de oplegging van de handen de buitengewone Gaven des Geestes meegedeeld werden, zodat de genadewerkingen Gods niet gebonden zijn aan de tijd en handeling van de doop. Ook brengt de doop het kind niet in een andere inwendige staat, dan het te voren was, en God bemint dat kind niet meer met een liefde van de welbehagelijkheid dan te voren; maar de gehele kracht van de doop is, dat kind te verzegelen het verbond der genade en alle deszelfs beloften, niet dat het die heeft, maar dat het recht aan die heeft, en dat het God aan hetzelfde zal volbrengen, gelijk aan de volwassenen ook toekomstige goederen verzegeld worden.

Kinderen van de bondgenoten moeten als begenadigden aangemerkt worden.

XXV. 7. Alle kinderen van de bondgenoten, 't zij bekeerden of onbekeerden, 't zij voor of na het ontvangen van de doop, in hun jonkheid stervende, moeten gehouden worden zalig te zijn, uit kracht van het verbond Gods in 't welk zij geboren zijn, en alzo te Zijn kinderen van het verbond; zijn de ouders onbekeerd en trouweloos in het verbond, dat is op hun eigen rekening, de zoon zal niet dragen de misdaad van de vader; zo heeft men ze ook voor ware bondgenoten en kinderen te houden als ze opwassen, totdat, ze met ter daad vertonen, dat ze trouweloos in het verbond zijn, en aan de belofte geen deel hebben. Zij vallen niet uit de genade, en de verzegeling wordt niet vernietigd; maar 't is een bewijs dat de doop hun geen zegel was en dat ze nooit waarlijk in het verbond zijn geweest; maar als sommigen na een zondig leven bekeerd worden, zo was de doop hun een zegel, dat ze waarlijk in het verbond waren opgenomen, en dat ze deel aan alle deszelfs goederen zouden hebben met der daad, gelijk zij daaraan in hun jeugd recht hadden, schoon zij tussen de doop en hun bekering niet minder dan naar bondgenoten geleken, én ten opzichte van hun staat in zichzelf, én in het waar oordeel van anderen zodanig waren. De doop verzegelt alleen uitverkorenen.

De zin van de vraag in het formulier van de doop.

XXVI. 8. Het formulier van de doop vraagt de ouders en de getuigen: Of ze niet bekennen, dat hun kinderen in Christus geheiligd zijn, en daarom als lidmaten van zijn gemeente behoren gedoopt te wezen? Om deze vraag wel te verstaan, zo merkt:

- (a) dat het formulier spreekt *tot bondgenoten, en van hun kinderen*.
- (b) *Geheiligd zijn*, wil niet zeggen, dat de kinderen nu in waarheid het beginsel van het geloof, van de wedergeboorte, en heiligmaking deelachtig zijn; ook niet, dat al de te

dopen kinderen, en bijzonder dit mijn kind uitverkoren is, bekeerd en zalig zal worden; maar in 't gemeen dat de kinderen van de bondgenoten, uit kracht van het verbond met de bondgenoten en hun kinderen opgericht, de goederen deszelfs in recht hebben, en in bezitting zullen deelachtig worden, in tegenstelling van de kinderen van degenen, die geen bondgenoten zijn, dewelke geen beloften hebben in het Woord, latende de zaligheid, als ze jong sterven, aan de vrije en verborgene handelingen Gods, zonder het een of ander met fundament daarvan te kunnen zeggen. En omdat de kinderen van de bondgenoten niets vertonen dat voor of tegen is, zo hebben wij ze niet te onderscheiden, maar hen uit kracht van de belofte voor kinderen van God te houden, totdat zij het tegendeel vertonen. Zodat in Christus geheiligd te zijn is, deel te hebben aan Christus.

- (c) *Geheiligd te zijn*, is niet in een uitwendig verbond opgenomen te zijn, want daar is geen uitwendig verbond. De zaligheid des kinds, en niet iets uitwendigs, wordt van de ouders beoogd. De sacramenten zijn geen zegels van een uitwendig verbond, maar alleen van het genadeverbond, en tekenen en zegels van de rechtvaardigheid van het geloof; en ook het kind wordt bekend in Christus geheiligd te zijn, dat van geen uitwendig verbond gezegd kan worden. Ook wordt bekend dat het kind voor de doop geheiligd is, en daarom gedoopt moet worden; zo wordt het dan niet een bondgenoot door de doop, maar het was het al te voren, en te voren was er geen verbond, dan het verbond der genade.
- (d) Het komt uit de onkunde en misvatting van de zaak, als sommigen het formulier veranderen, en zeggen: *in Christus geheiligd zijnde, of, die geheiligd worden, in Christus geheiligd moeten worden*. Indien men met die woorden wat anders wil, dan in het verbond der genade te zijn, gelijk men schijnt te willen, zo kan ik niet begrijpen, op wat grond zij hun kinderen laten dopen, of andere kinderen dopen, daar toch geen andere grond van dopen is, dan het verbond, van de genade, waarvan de doop een zegel is.

De kinderen van de bondgenoten moeten gedoopt worden.

XXVII. Dit nu vooruit gezonden hebbende, zo is de vraag: *Of de kinderen van de bondgenoten mogen en moeten gedoopt worden?*

Mennisten, Socinianen Brouwnisten zeggen: *neen*.

Wij zeggen *ja*; want:

Bewijs I.

In het Oude Testament moesten de kinderen van de bondgenoten besneden worden, dies moesten ze ook in het Nieuw Testament gedoopt worden. 't Eerste is buiten verschil. De reden van het gevolg is:

- (a) *Omdat in beide Testamenten een en hetzelfde verbond is, raakt datzelfde verbond in het Oude Testament ook de kinderen, en moesten ze daarom het zegel van de besnijdenis ontvangen, zo dan ook in het Nieuw Testament en moeten derhalve gedoopt worden.*
- (b) *De doop is in plaats van de besnijdenis gekomen, het uitwendig teken is maar veranderd, het zegel is hetzelfde: Kol 2:11-13. In welke gij ook besneden zijt ... zijn de met Hem begraven in de doop. Die gedoopt is, wordt gezegd besneden te zijn, omdat het 't zelfde sacrament in wezen is.*

(c) *In beide is dezelfde betekende zaak, en hetzelfde einde, namelijk, de reiniging door het bloed en de Geest van Christus. Moesten dan de kinderen toen besneden worden, zo moeten ze dan nu ook gedoopt worden.*

Bewijs 2. De kinderen zijn in het Oude Testament gedoopt: 1 Kor. 10:1, 2. *Dat onze vaders allen onder de wolk waren, en allen door de zee doorgegaan zijn; en allen in Mozes gedoopt zijn in de wolk en in de zee. Dat hier alle hun kinderen mede waren, is onbetwistelijk*, Exod. 10:24. Gelijk de dopelingen onder water ingedompeld werden, zo waren zij allen in de zee, en het water in de wolk, welke steeds over hen was, bedekte hen, en deze doop was een verzegeling van hun geestelijke behoudenis, gelijk zij door het water van de zee Farao's handen ontkwamen, en door de wolk overschaduwd en bewaard werden voor de hitte van de zon; in deze wolk was de Heere Jezus met zijn tegenwoordigheid, Exod. 14:24. Zijn de kinderen toen gedoopt als bondgenoten, zo moeten ze ook nu gedoopt worden, want zij zijn nu zowel bondgenoten, als toen.

Bewijs 3. De kinderen van de bondgenoten zijn in het verbond, dus hebben ze ook recht tot de zegels van het verbond. Dat ze in het verbond zijn, blijkt: Gen. 17:7, *Ik zal mijn verbond oprichten tussen Mij en tussen u, en tussen uw zaad na u in hun geslachten*. Dit was niet alleen in het Oude Testament, maar ook in het Nieuwe; want ook de gelovigen uit de heidenen zijn *Abrahams zaad*, en alzo in dat verbond ingesloten. Zie: Rom. 4:11. ... *opdat hij zou zijn een vader van allen, die geloven in de voorhuid zijnde*.

Dit bevestigt ook Petrus, Hand 3:25. *Gij zijt kinderen der profeten en des verbonds, hetwelk God met onze vaders opgericht heeft, zeggende tot Abraham: En in uw zaad zullen alle geslachten der aarde gezegend worden*.

Doe hierbij: 1 Kor. 7:14, *Anders waren uw kinderen onrein, maar nu zijn zij heilig*. Inwendige heiligheid hebben zij niet, gelijk boven is bewezen, maar zij worden heilig genaamd, omdat een van beide ouders gelovig, en alzo in het verbond waren, en zo zijn de kinderen heilig door een verbondsheiligheid. Daar is geen uitwendig verbond, daar is tussen God en de gelovigen maar één verbond, en dat is het verbond der genade; zo zijn dan de kinderen van de bondgenoten in het verbond. In dit opzicht noemt de Heere hen Zijn kinderen: Ezech. 16:20, 21. *Verder hebt gij uw zonen en uw dochters, die gij Mij gebaard had. ... dat gij Mijn kinderen geslacht hebt*.

En zijn ze in het verbond, zo moeten ze ook het zegel van het verbond ontvangen, zoals blijkt uit: Hand. 2:38, 39. ... *een ieder van u worde gedoopt. Want u komt de belofte toe, en uw kinderen*.

Bewijs 4.

De kinderen hebben deel aan de goederen van het verbond, aan de verdiensten van Christus, aan de beloften, aan de zaligheid. Matth. 19:14, Maar Jezus zeide: *laat af van de kinderkens, en verhindert hen niet tot Mij te komen; want derzulken is het koninkrijk der hemelen*. Deze waren geen geestelijke kinderen in nederigheid, maar natuurlijke kinderen, die tot Jezus gebracht werden, en van anderen, als te gering, van Jezus geweerd werden. Deze verklaart Jezus deelgenoten van het koninkrijk der hemelen, 't welk niemand kan zijn dan door en in Christus. En wie is er, die de kinderen, jong stervende, durft buiten de hemel sluiten?

Zo ook Hand. 2:39, *Uw kinderen komt de belofte toe*. Die nu deel hebben aan de beloften van het verbond, die komt ook het zegel van het verbond en van de beloften toe.

XXVIII. Tegenwerping. 1. 't Is nergens bevolen: *doopt kinderen*.

Antwoord.

- (a) De Schrift is aan redelijke mensen gegeven, die weten dat onder bondgenoten allen verstaan worden, die in het verbond zijn, of ze dan man, vrouw of kinderen zijn.
- (b) Daar staat ook niet: doopt man, doopt vrouw. Ook worden ze met naam en toenaam niet genoemd.
- (c) Er staat, Gen. 17:12, *Een zoontje van acht dagen zal u besneden worden*. Er staat, Hand. 2:38, 39, *Een ieder worde gedoopt; want u en uw kinderen komt de belofte toe*.

Tegenwerping. 2.

De kinderen kunnen er geen nut uit hebben, zij verstaan het niet, zij schreeuwen wel, terwijl zij gedoopt worden.

Antwoord.

- (a) Men moet niet wijzer zijn dan God, die het zo bevolen heeft.
- (b) Dat al, wat men meer bedenken kan, had ook plaats in de besnijdenis van de kinderen.
- (c) De ouders trekken er troost uit, en worden daardoor verbonden en opgewekt, om ze als bondgenoten aan te merken, en op te voeden. En als de kinderen tot hun verstand komen, zo trekken zij er also wel nuttigheid uit, als die volwassen gedoopt worden.

Tegenwerping. 3. *Christus is niet voor de dertig jaren gedoopt, dies moet men ook zo lang met de doop wachten, totdat de kinderen tot hun verstand komen*.

Antwoord.

- (a) Daaruit zou volgen dat men voor de dertig jaren niet moest gedoopt worden; 't welk zij met hun eigen praktijk omstoten.
- (b) De doop was toen eerst ingesteld.
- (c) Christus was in Zijn jonkheid besneden.

Tegenwerping. 4. *Men moest eerst onderwezen worden, bekeerd en gelovig zijn, eer men gedoopt mag worden*. Ziet dat, Matth. 28:19 Hand. 2:38 Hand. 8:37, 38 Markus 16:16.

Antwoord.

- (a) Er staat ook, 2 Tim. 3:10, Dat zo iemand niet wil werken, hij ook niet ete. Zal men dan de kinderen de spijs onthouden? Wie ziet niet dat het beide ziet op volwassenen?
- (b) Men mag geen kinderen dopen dan van de bondgenoten, zo moeten dan de ouders eerst bondgenoten worden, en in die moet onderwijzing, bekering en geloof voorafgaan. Zodat die plaatsen niets doen tegen het dopen van de kinderen van de bondgenoten.

Verscheidene bedenkingen over 1 Kor. 15:29.

XXIX Bedenkingen over: 1 Kor. 15:29, *Anders, wat zullen zij doen, die voor de doden gedoopt worden indien de doden geheel niet opgewekt worden? Waarom worden zij voor de doden ook gedoopt?*

Dit is een tekst waarover zeer veel getwist is. Zo elders, zo is 't hier: *zoveel hoofden, zovele zinnen*. Wat is er aan gelegen, dat er nog een gevoel bij komt? Ieder kiest een

gevoelen, niet omdat hij volkomen overtuigd is dat het de waarachtige zin is; maar omdat hij geen betere weet. Wij bezig zijnde in deze brief voor de gemeente te verklaren, zijn tot dit vers gekomen, dat ons gelegenheid geeft de woorden nauwkeuriger te overwegen, of wij de rechte zin zouden kunnen vinden. Zo is 't, dat wij dit, voorheen op 't papier gesteld, in dit werk, als een aanhangsel van de leer van de doop, voegen, voordat wij tot de praktijk van die overgaan.

Eerst zullen wij verscheidene gevoelens voorstellen, en reden geven, waarom zij niet kunnen goedgekeurd worden; en daarna zullen wij een andere verklaring zoeken. Uit al de gevoelens zullen wij deze alleen ophalen en onderzoeken, de anderen zijn te ver af, en vervallen vanzelf.

Bedenking 1.

De eerste bedenking is van de Papisten; die wij voorstellen, niet omdat het wat gelijk, maar om hen van hun dwaling te overtuigen; die menen, dat de zielen na de dood in een plaats vergaderd worden, die zij vagevuur noemen, om daar gezuiverd te worden, eer zij in de hemel komen. Dat de zielen te hulp kunnen worden gekomen door verdiensten, gebeden, zielmissen, enz. Deze gebruiken deze plaats tot verdediging van hun gevoelens, en verklaren voor de doden gedoopt te worden, *tot nut van de doden gedoopt te worden*, maar wat niet is, daarvan kan niets gezegd worden. En zij zelf tonen met hun doen dat ze daar geen kracht in stellen, en zich op hun verklaring niet vertrouwen, omdat ze voor de zieltjes, dagelijks niet dopen, gelijk zij er dagelijks mis voor doen. Zie Redelijke Godsdienst, ons tweede deel, hfdst. 51.

Bedenking 2.

De tweede bedenking: Of men (voor de doden gedoopt te worden) niet moet verstaan *als martelaar voor de waarheid te sterven*? Want zwaar en veelvuldig lijden wordt in de Heilige Schrift door *water* uitgedrukt. *Al uw baren en golven zijn over mij heengegaan. Wij waren in het vuur en water gekomen. De wateren zijn gekomen tot aan de ziel. Ik ben in de diepte van de wateren gekomen, en de vloed overstroomt mij*, enz. Daarbij, het dopen betekent een geweldige dood te sterven, en alzo met bloed overgoten en gedoopt te worden. Luk. 12:40, *Ik moet met een doop gedoopt worden*. Matth. 20:23, *Met de doop, waarmee Ik gedoopt worde, zult gij gedoopt worden*. Dat men deze woorden van *de doop des bloeds* moet verstaan, blijkt ook uit het volgende, 1 Kor. 15:30, 31. Waarom zijn ook wij alle uren in gevaar? *Ik sterf alle dag*. De kracht van de redenering is deze: indien er geen opstanding der doden was, waarom zou men zich dan als martelaar laten doden? Dat was onnut en dwaas; maar 't is niet onnut en dwaas; zo is er dan een opstanding der doden.

XXX. Antwoord. Hier is veel op te zeggen.

- (a) Of lijden wel door *water* uitgedrukt wordt, zo betekent het nochtans nooit de doop.
- (b) De Heere Jezus drukt *Zijn gedood worden* wel uit door *gedoopt te worden*, en past dat ook op de twee zonen van Zebedéüs; maar buiten dat wordt *gedood worden* nooit door *gedoopt worden* uitgedrukt. Dit op alle lijden, en op de dood van alle martelaren te passen, voldoet niet aan 't gemoed. Christus noemt Zijn sterven *gedoopt worden*. Derhalve, - zegt men - Paulus noemt ook hier gedoopt worden, sterven. Dit sluit niet; dat moest bewezen worden; maar 't kan niet.

- (c) De volgende verzen, spreken van Paulus' lijden, bevestigen dit gevoelen niet; want die hebben geen samenhang met dit vers, die vervatten een nieuw bewijs op zichzelf.
- (d) Het voldoet ook niet aan de spreekwijze, voor de doden gedoopt te worden, dat was ten uiterste met de dood gedoopt te worden, niet voor de doden.
- (e) Ook voldoet het niet aan 't oogmerk van de apostel, dat is met die woorden, de opstanding der doden te bewijzen: martelaar te sterven, bewijst wel dat zij in hun geweten klaar overtuigd waren van de waarheid van het evangelie, dat zij die niet verloochenen, maar met hun dood bevestigen wilden; maar niet dat er een opstanding der doden zal zijn ten uiterste dage, 't welk des apostels oogmerk is te bewijzen.
- (f) Daarbij, zo'n verklaring komt niet overeen met de tekst. Paulus spreekt hier niet van de martelaren, daar is niet alleen geen schijn van; maar van degenen, die hij zij noemt, niet wij, gij, niet de gemeente; maar van degenen, die hij vers 12, genoemd had, sommigen onder u, die zeiden dat er geen opstanding der doden was; 't is niet waarschijnlijk, dat die voor 't Christendom zouden sterven; immers, die konden met hun marteldom de opstanding der doden niet in 't oog hebben; want zij ontkenden die. Dit gevoelen is dan ongegrond.

Bedenking 3.

De derde bedenking: Of men door de woorden (voor de doden gedoopt te worden) niet moet verstaan *het wassen van de dode lichamen, eer men ze begroef?* Dat was de gewoonte onder de Joden. Men leest Handelingen 9:37, dat het dode lichaam van Dorcas gewassen werd. Ook getuigen de Romeinse geschiedenissen van het wassen van de dode lichamen; en dat wassen gaf te kennen de zuivering, en vervolgens de volmaaktheid naar de ziel en het lichaam in de opstanding.

Tot antwoord dient:

- (a) Of wel het wassen van de dode lichamen onder de Joden en Romeinen in 't gebruik mocht geweest zijn, zo weet men niet, dat het onder de Grieken te Corinthe en onder de Christenen in 't gebruik is geweest. Dat moest eerst zeker zijn.
- (b) 't Is bekend, dat de Heidenen en de Sadduceeën onder de Joden de opstanding der doden loochenden, en dat die met het wassen van de dode lichamen de opstanding der doden niet te kennen Gaven; 't was maar een burgerlijk gebruik. De wassingen in het Oude Testament, als men een dode aangeraakt had, betekenden niet de opstanding, maar de heiligmaking in dit leven.
- (c) Dat was wel een dopen van doden, maar niet een *dopen voor de doden*. Zodat dit gevoelen zonder grond, ja zonder schijn is.

Bedenking 4.

De vierde bedenking: *Of de apostel met de woorden (voor de doden gedoopt te worden) niet ziet op de gewoonte van de eerste Christenen, die de doop bedienden op de begraafplaatsen van de martelaren en van de Christenen, en zo als voor het aangezicht, en als in tegenwoordigheid van de doden, waardoor zij hun hoop van de opstanding te kennen gaven?*

't Antwoord is:

- (a) Dat ten tijde van Paulus de Christenen geen kerken, noch kerkhoven, noch afgezonderde begraafplaatsen hadden; hoe konden ze dan daarop dopen?

Vergaderden zij de dode half verbrande lichamen van de martelaren heimelijk, en brachten ze die bij elkaar om heimelijk te begraven, en doopten ze dan op die graven? En dat ten tijde van Paulus? Dat is niet waarschijnlijk; wij hebben dienaangaande zo vroege aantekeningen niet; en dat dopen moest al geheel heimelijk toegegaan zijn, dat nog ten tijde van de apostelen niet heimelijk geschiedde; want het openbaar dopen op de graven van de martelaren zou een grote opschudding onder 't volk veroorzaakt hebben; zodat zulk doen, naar alle waarschijnlijkheid, niet in 't gebruik was.

- (b) Daarbij, het dopen op de graven van de martelaren, indien het geschiedde, dat toch niet te geloven is in der apostelen tijden, dat Gaf wel een indruk van onze sterfelijkheid, en leerde wel ook getrouw voor het Christengeloof te staan, en de waarheid met hun dood te verzegelen; maar dat was geen bewijs van de opstanding der doden, 't welk Paulus hier beoogt te bewijzen.

Bedenking 5.

De vijfde bedenking: Of de apostel met het (dopen voor de doden) niet ziet op *het dopen van de stervenden*? Want velen stelden de doop uit tot op 't laatste van hun leven, opdat zij voor de verzwarende van hun zonden bewaard zouden zijn, die veel zwaarder zijn, die na de doop geschieden, dan te voren. En ook ging men omzichtig met het dopen te werk, omdat velen na de doop door de vervolgingen wel vlug wederom afvielen; men hield ze lang onder de beproeving en onderwijzing, en zij werden *catechumeni*, leerlingen genoemd. Als deze ziek werden en schenen te zullen sterven, en begeerden voor hun sterven nog gedoopt te wezen, zo doopten men deze bedlegerigen, *clinici* genoemd, op 't doodsbed, en zo werden ze als voor dood, of als doden gedoopt. En zo is **het dopen voor de doden**, het dopen van de stervenden.

Antwoord.

Dit lang uitstellen van de doop is van latere tijd; 't was een zondig misbruik. De apostel zou dat in zijn tijd niet geduld hebben, en het wel ernstig hebben tegengegaan; zodat er de minste schijn niet is, dat de apostel daarop, dat er in zijn tijd nog niet was, en waarvan geen schijn is, dat het er was, zou gezien hebben met de woorden voor *doden dopen*. Ook gaat de spreekwijze niet door: *voor de doden gedoopt te worden, is op 't laatst van zijn leven gedoopt te worden*. Dan kon men ook niet zeggen *uper haper*, en ook niet *toon nekroon*, voor de doden, dat maakt in 't Grieks zulke zin niet uit. Zodat ook deze bedenking aan 't gemoed niet voldoen kan.

XXXI. Deze vijf bedenkingen dan niet aannemelijk zijnde, zo moet men iets anders zoeken, dat op vaste gronden staat, en 't gemoed van een ieder kan voldoen, zo men maar nauwkeurig naspeurende zo iets vinden kan.

Dus zoeken wij de sluitreden:

1. De Heilige Doop, door indompeling geschiedende, beeldt zich levendig af het sterven, begraven, en het wederopstaan van de doden. Zie: Rom. 6:4. *Wij zijn dan met Hem begraven, door de doop in de dood, opdat gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden*. Op de begrafenis hebben we nu 't oog niet; maar op de opstanding.

2. De heilige doop verzegelende daarenboven de opstanding uit de doden, is een verzegeld teken, gelijk de besnijdenis: Kol. 2:11, 12. *In welke gij ook besneden zijt ... Zijnde met Hem begraven in de doop, in welke gij ook met Hem opgewekt zijt.* Dat de heilige doop een verzegelend teken is van de opstanding, verwacht ik niet dat iemand ontkennen zal. Wij zullen het in 't vervolg nog meer tonen.

Een bezwaar.

Maar men zal denken, de apostel spreekt in die plaatsen van de geestelijke opstanding door de wedergeboorte, en niet van de lichamelijke, waarvan in deze tekst gesproken wordt; zodat in die plaatsen niets is tot bevestiging van des apostels redenering voor de lichamelijke opstanding in deze plaats.

Antwoord.

1. 't Is waar, de apostel maakt aldaar toepassing op de geestelijke opstanding. Maar
 - (a) daarin ligt ook de lichamelijke opstanding van de gelovigen, die zonder de geestelijke niet bekomen zal worden, en op dezelve zeker volgen zal.
 - (b) En ook zegt de apostel, dat wij met Christus begraven, en in Hem opgewekt zijn, zodat de doop ons verzegelt de vereniging met Christus; omdat de gelovigen dan één zijn met Christus, zo moet hun dan hetzelfde wedervaren én in dood én in lichamelijke opstanding, gelijk de apostel wel duidelijk aantoonst: Rom. 8:11. *Indien de Geest Desgenen, Die Jezus uit de doden opgewekt heeft, in u woont, zo zal Hij, die Christus uit de doden heeft opgewekt, ook uw sterfelijke lichamen levend maken.* Dat in de opstanding van Christus de opstanding der doden ligt, is onbetwistbaar uit 1 Kor. 15:12, 13. Alwaar hij die twee zo aan elkaar knoopt, dat ze elkaar stellen en wegnemen. Zo Christus opgestaan is, zo zullen de doden opstaan; zo er geen opstanding der doden is, zo is Christus ook niet opgestaan. Hieruit blijkt het klaar, dat de heilige doop de gelovigen afbeeldt en verzegelt de lichamelijke opstanding.
2. De Heilige Doop verzegelt de dopeling, dat God zijn God is, doordien zij gedoopt worden in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes. Gelijk nu de Heere Jezus daaruit, dat God is de God Abrahams, Izaks en Jakobs, de opstanding der doden bewijst, *omdat God niet is een God der doden, maar der levenden*, Matth. 22:31, 32, zo blijkt dan klaar dat de doop, in welke verzegeld wordt dat God van de dopelingen God is, verzegelt de opstanding der doden.
3. De doop is buiten tegenspraak een zegel van het verbond der genade en alle deszelfs beloften. Nu, daaronder is ook de opstanding der doden en het eeuwige leven, Ziet dat: Joh 6:40. *Dit is de wil desgenen, die Mij gezonden heeft, dat een ieder, die de Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage.*

Uit deze drie redenen is het onweersprekelijk, dat de doop de lichamelijke opstanding der doden verzegelt. Dit nu gebracht tot deze tekst, zo is de bewijsreden des apostels: *Zo er geen opstanding der doden is, zo wordt men tevergeefs gedoopt*; dus verzegelt de doop de opstanding der doden niet; maar men wordt niet tevergeefs gedoopt, en de doop verzegelt de opstanding der doden; dus is er dan zeker een opstanding der doden.

Nu blijven er nog twee moeilijkheden te beantwoorden.

Zwarigheid 1.

De eerste is: De apostel spreekt hier van enige particuliere personen en hun doen, in 't vorige gebruikt hij het woord wij en gij; maar hier zegt hij *zij*, dat geeft bedenking, of de apostel wel ziet op het sacrament van de doop; want het sacrament des doops zijn allen deelachtig.

Antwoord.

't Is zo, de apostel spreekt van enige particuliere personen, en dat geeft kracht aan zijn redenering, en onze verklaring. Men heeft maar na te speuren, wie de apostel met dat woord zij beoogt. Die zij vermeldt hij, vers 12, Hoe zeggen sommigen onder u? 't Waren die sommigen, welke de opstanding der doden loochenden. Deze waren gedoopt, waren nog in de kerk, bedienden of zelf de doop, of keurden met hun tegenwoordigheid de doop goed, als die in de kerk bediend werd, welke de opstanding der doden verzegelde. Die konden immers de opstanding der doden niet loochenen, of hun doen weerlegde zichzelf. Tegen deze stelt zich de apostel in dit hoofdstuk, en in dit vers, en gebruikt hun eigen doen tot een bewijs tegen hen. *Is er geen opstanding der doden, waarom worden zij dan zelf gedoopt? 't welk is een zegel van de opstanding?*

Zwarigheid 2.

De tweede moeilijkheid is de grootste, 't welk de verscheidenheid van gevoelens veroorzaakt. Zij is deze: Was in die woorden, voor de doden, niet wat bijzonders van grote nadruk verborgen, zo had de apostel maar kunnen zeggen: *Waarom worden zij dan gedoopt?* Maar de apostel voegt er de woorden: *voor de doden*, bij, dat wil wat anders en wat bijzonders zeggen. Wat dat is, is zo licht niet te zeggen. En wat is dat?

Antwoord.

't Is zo, de woorden: *voor de doden*, zijn niet tevergeefs daarbij gevoegd, zij hebben een bijzondere nadruk, zij geven niet wat anders te kennen; maar zij geven klaarheid en kracht aan des apostels bewijs voor de opstanding der doden, zo men maar blijft bij de redenering van de apostel.

De donkerheid en misvatting komt, naar mijn oordeel daar vandaan, dat men twn nerrwn, *toon nekroon*, de doden, verenigd met uper, *huper*, voor, alsof het daarvan geregeerd werd *in de genitief*, gelijk dat woord guper, *huper*, een *genitief* eist, maar ik acht dat twn nekrwn, *toon nekroon*, de doden, geen opzicht heeft op uper, *huper*, voor, maar van een woord dat hier verzwegen wordt, en met verstand daarbij gebracht en gedacht moet worden, alsof het daar stond. Deze manier van spreken wordt *Ellipsis*, verzwijging, uitlating genoemd, en is zeer gewoon in alle talen.

Bij voorbeeld: iemand vraagt, *welke is de prijs van de granen?* En men antwoordt: *van de tarwe is zo veel, van de gerst is zo veel, van de rogge is zo veel*. Een ieder ziet wel, dat het woord prijs telkens verzwegen wordt, en nochtans daaronder moet worden verstaan. Zo ook als men zegt: *De burgemeesters van Rotterdam zijn eergisteren naar Den Haag gegaan, van Gouda gisteren, van Delft heden*. Daar is een dubbele verwijzing, én van 't woord de burgemeesters, én van 't woord zijn gegaan; een gering mens weet zonder kunst die woorden daarbij te denken en te verstaan, zonder dat het enige moeilijkheid of duisterheid baart. Deze manier van spreken komt ook dikwijls in de Bijbel voor. Iedere taal heeft iets eigenaardigs, dat in andere talen zo wel niet vloeit,

en in de overzetting duisterheid veroorzaakt; daarom hebben onze overzetters het verzwegene vervuld, met dat tussen twee teksthaken en met andere letters uit te drukken. Zie zulke verzwijgingen, Lukas 3, waar het woord *zoon* dikwijls wordt verzwegen en van de overzetters ingevuld. Zo ook Efëze 2, in vers 1, is iets verzwegen, dat vers 5 uitgedrukt staat, en met deze woorden ingevuld wordt, heeft Hij mede levend gemaakt, zonder welke vervulling van het verzwegene het in onze taal moeilijk zou zijn te verstaan, maar in de Griekse taal wordt men als met de hand daartoe geleid.

Zie ook Rom. 6:5, *Indien wij met Hem één plant geworden zijn in de gelijkmaking Zijns doods, zo zullen wij het ook zijn van de opstanding*. Hier is het woord gelijkmaking uitgelaten en van de overzetters tussen twee haken ingevoegd. Voor de geleerden is 't genoeg te zeggen, hier is een *ellipsis*, maar wij hebben dat voor de ongestudeerden wat breder moeten verklaren. 't Is wat moeilijk de ongestudeerden de kunstwoorden te doen verstaan.

XXXII. Om dan te komen tot deze woorden, wij achten, dat *twn nekrwn*, *toon nekroon*, de doden, geen opzicht heeft op *uper*, *huper*, voor, maar van een verzwegen woord, dat ook de *genitief* toelaat. Hier is een *ellipsis*, een uitlating, een verzwijging. 't Verzwegen woord is niet ver te zoeken. De apostel spreekt in dit hoofdstuk gedurig, en in dit vers van *de opstanding der doden* (opgewekt worden en opgestaan is hetzelfde) en noemt ook het woord opstanding: 1 Kor. 15:12, Hoe zeggen sommigen onder u, dat er geen opstanding der doden is? vers 13, En indien er geen *opstanding der doden* is. vers 16, Indien *de doden* niet *opgewekt* worden, enz. vers 29, Indien *de doden* geheel niet *opgewekt* worden. Zodat de apostel het verzwegen woord ons in de mond geeft, namelijk *opstanding*; voegt dat er tussen in met uw gedachten, en leest aldus: Wat zullen zij doen, die voor (de opstanding) der doden gedoopt worden? Waarom worden zij voor (de opstanding) der doden gedoopt? En in 't Grieks *uper* (*anasasewv*) *twn nekrwn*, *huper* (*anastaseoos*) *toon nekroon*. En dus heeft *uper huper*, voor, een *genitief*, en *twn nekrwn*, *toon nekroon*, der doden, wordt in *genitief* geleid van het verzwegen woord opstanding, *anasasewv*, *anastaseoos*.

Dat men in zo'n samenvoeging niet *de*, maar *der* zegt, geeft geen verandering; 't is bekend, dat wij *genitief* met *der* te kennen geven. Dus: de boeken der boeken; zo opstanding, niet de doden, maar der doden. In 't Grieks is geen verandering, daar staat *der*. Of ik zeg *uper twn nekrwn huper toon nekroon*, of *uper* (*anasasewv*) *twn tekrown*, *huper* (*anastaseoon*) *toon nekroon*, 't staat in *genitief*. Indien onze overzetters gezet hadden: voor der doden, gelijk er in 't Grieks staat *uper twn nekrwn*, *huper toon nekroon*, voor der doden, zo zou een ieder gezien hebben, dat het woord opstanding daaronder verstaan moest worden.

Als men deze woorden alzo met een *ellipsis*, verzwijging, verstaat, zo gaat alles gemakkelijk, én ten opzichte van de woorden, én ten opzichte van de zin, én ten opzichte van 't oogmerk van de apostel: daar geschiedt geen verandering, en daar blijft geen moeilijkheid over. En men ziet, dat die woorden *voor de doden*, of voor der doden, te weten opstanding, de klem geven aan des apostels redenering, welke is: zij die voor de opstanding der doden gedoopt worden, hoe kunnen zij zeggen, dat er geheel geen opstanding der doden is? Waarom worden zij dan voor de opstanding der doden gedoopt? De doop verzegelt de opstanding, dat drukt de apostel duidelijker uit, als hij daarbij doet, gedoopt te worden voor de opstanding der doden.

Tegenwerping.

Maar men mocht zeggen, zulke manier van spreken, die men *ellipsis*, verzwijging, noemt, is wel gebruikelijk buiten en in de Heilige Schrift, maar waaruit zal men bewijzen, dat hier zulke verzwijging is, en met het woord opstanding ingevuld moet worden, dan was men zeker.

Antwoord.

Men moet de verzwijging zien uit de samenhang van de woorden en van de zaken, die zonder *ellipsis* òf onverstaanbaar, òf verward en duister zijn; en met een *ellipsis* klaar en verstaanbaar, en welvoegende zijn, en de mening van de spreker of schrijver wel uitdrukken.

Zo moet men hier ook te werk gaan. Zo men hier geen *ellipsis* of verzwijging erkent, zo blijft de zin onverstaanbaar en duister en men dwaalt af tot gevoelens, die zonder grond zijn, die noch zichzelf, noch anderen voldoen kunnen; de een houdt zo een gevoel, een ander zo een gevoel voor het beste, niet omdat men van hun waarheid overtuigd is, maar omdat men geen beter weet, en dit ons als het waarschijnlijkste voorkomt.

Integendeel, als men hier een *ellipsis*, of verzwijging kent en erkent, zo is alles glad en effen, én de samenhang van de woorden, en de zin en 't oogmerk van de apostel, én de kracht van de redenering; met één woord: alles schikt zich gemakkelijk, en daar is niets dat stuit.

En wat aangaat de invulling van het verzwegen woord, de gehele verhandeling in dit hoofdstuk en vers, dat woord meermalen genoemd; de onderhanden hebbende stof, de samenhang, des apostels oogmerk, en de kracht van des apostels bewijs, leiden ons tot het woord opstanding, en geven het ons vanzelf op. De apostel noemt het meer dan eens, en hij handelt van de opstanding. Ik geloof, dat niemand een ander woord zal begeren, of kunnen of willen bedenken, ten volle vergenoegd zijnde met dit gepaste.

Meerder bewijs kan men van een *ellipsis*, verzwijging, niet eisen of hebben. Ik acht dat het gezegde voldoende is. Ik heb mij voldaan, en getracht een ander te voldoen.

Nu gaan wij over tot de praktijk.

XXXIII. 't Is niet genoeg, dat men de doop in zijn natuur verstaat, maar 't is daarbij nodig, dat men een goed gebruik van dezelve make men moet hier werkzaam zijn:

(1) naast zijn eigen doop,

- naast de bediening van de doop, en
- naast zijn te dopen en de gedoopte kinderen.

(1) Allereerst. Men moet werkzaam zijn naast zijn eigen doop.

Een ongedoopte moet trachten om gedoopt te worden. Is iemand niet gedoopt, hij moet trachten gedoopt te mogen worden. Is hij van onchristelijke of ketterse ouders, hij heeft te weten dat op hem past, en dat hij is, 't geen staat, Ef. 2:12, *Dat gij in die tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemdelingen van de verbonden van de belofte, geen hoop hebbende, en zonder God in de wereld.* Daarom bekeert u met uw gehele hart, gelooft in den Heere Jezus, en verlangt om gedoopt te mogen worden, en door denzelven verzegeld te worden van de afwassing van de zonden, en ingelijfd te worden in de gemeente van de levende God en het koninkrijk van Christus. Want 't is het bevel, Hand. 2:38, *Een ieder van u worde gedoopt.* En indien hij de doop versmaadt en weigert, hij haalt de toorn van God over zich: Luk. 7:30. Maar de

Farizeeën en de Wetgeleerden hebben de raad Gods tegen zichzelf verworpen, van Hem niet gedoopt zijnde.

Hoe gruwelijk het is gedoopt zijnde, in zonden te leven.

XXXIV. Bent u gedoopt, bedenk dan, hoe u de doop beleeft. Leeft u godloos, natuurlijk, zorgeloos, aards en werlds, u hebt met verschrikking aan uw doop te gedenken; want u werd van uw ouders naar de gemeente Gods gebracht, aldaar openlijk aan de Heere Jezus overgegeven, daar ontving u als een bondgenoot het zegel, en werd gedoopt in de naam van God, des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, en u werd als een mede-bondgenoot van de gemeente Gods ingelijfd. Dat alles verplicht u als een waar bondgenoot heilig te leven, en zo te wandelen gelijk Christus gewandeld heeft. Maar ziet, u bent een apostaat, een afvallige, een overloper tot de vijanden, u hebt God verlaten, Christus versmaad, de Heilige Doop verachtelijk verworpen: men achtte u voor een waar kind van het verbond, zolang u het tegendeel niet vertoonde; maar nu vertoont u het tegendeel, dan moet ik tot u zeggen, en zeg tot u: u hebt noch lot noch deel aan Christus, noch aan al de beloften van het genadeverbond; 't zal u schrikkelijker zijn in de dag des oordeels en in de hel, dan of u nooit gedoopt waart geweest; met uw leven maakt u dat de gemeente Gods, dat de waarheid gelasterd, en Christus onteerd wordt, alsof de gemeente, alsof Christus zulke goddeloze leden had. Is 't u niet genoeg voor u zelf goddeloos te leven en uw eigen straf te dragen, moest u nog daarenboven de gemeente tot lastering, en Christus tot versmading zijn? Daarom kiest een van beide, of leeft Godzalig, en wandelt waardig het Evangelie; of zo niet, zo gaat weer voor de predikstoel, en herroept openlijk in de gemeente uw doop, en verklaart dat u er geen genoeg in neemt, dat uw ouders u hebben laten dopen, en gaat dan heen en leeft zo goddeloos als u wilt, dan zult u de kerk niet meer tot oneer zijn; maar wat zal dan uw einde zijn? Dit, dat er staat Hebr. 10:29, *Hoeveel te zwaarder straf, meent gij, zal hij waardig geacht worden, die de Zoon van God vertreden heeft, en het bloed des testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was, en de Geest van de genade smaadheid heeft aangedaan?* Luk. 10:14, *Doch het zal Tyrus en Sidon verdraaglijker zijn in het oordeel, dan ulieden.*

Men moet aan zijn doop gedenken.

XXXV. Bent u gelovig, en is het beginsel van het geestelijke leven in u, 't is uw plicht vooral een goed gebruik van uw doop te maken.

1. Gedenkt aan uw doop, zo dikwijls gij uw naam hoort noemen, zelf die noemt of schrijft. Gedenk: onder die naam ben ik de Heere toegeëigend, in de openbare gemeente werd mijn naam als medebondgenoot allereerst overluid uitgeroepen; de naam van mijn aardse vader werd verzwegen, en in plaats van die werd over mij uitgeroepen de Naam van God, des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; met die naam sta ik aangetekend in het boek van de gedoopte lidmaten van de kerk. Keurt het doen van uw ouders goed, en bevestigt het met uw gehele hart, verblijdt er u over, en laat het u tot een gedurige verbintenis aan de Heere zijn.

2. Gebruiken tot vertroosting.

XXXVI. Gebruikt uw doop tot uw vertroosting. Gewis hierin zijn de kinderen van God zeer nalatig, en op een bijzondere wijze schuldig, 't Is immers met velen, alsof de doop maar was een uitwendige ceremonie, alsof er geen nut in, maar aan hen tevergeefs

bediend was. Velen, als zij aan hun doop eens gedenken, dat is maar voor een enkele reis, en dat nog als van verre, uitwendig en bol-op, zonder door te dringen tot de kracht van die. Gaat toch zo niet voort, en berooft u niet langer van het oordeel dat daarin steekt.

De apostel Petrus zegt van de doop, 1 Petrus 3:21, *Die een vraag is van een goed geweten tot God, door de opstanding van Jezus Christus*. Welaan dan, vraagt gedurig, met opzicht op uw doop: Is Christus voor mij gestorven? Is Zijn bloed niet tot afwassing van mijn zonden, en verzoening met U? Zijt Gij nu niet mijn Vader, en ik uw kind? Is de doop mij niet een zegel? Kan dit zegel wel verbroken worden? Immers neen; zo heb ik dan deel aan de vergeving van mijn zonden, en aan de verzoening met U, en aan alle goederen van het genadeverbond; dit houde ik dan vast, en wil dan vrolijk en gemoedigd heengaan.

Ziet toe, wees hierin werkzaam, en 't zal u zeer versterken, dat u al zonder uw weten, in uw jeugd verzegeld zijt geworden. Geeft het ongeloof niet toe, met altijd te slingeren: ben ik al wedergeboren, ben ik al gelovig, is de doop in mij wel een zegel? Want dat zal u krenken en de kracht van de doop wegnemen. U bent wel bewust dat zonden, zelfs de hartszonden, u een bittere smart, en een zware last zijn; u weet wel dat uw hart lust en begeerte heeft naar de verzoening met God, naar het bloed van Christus tot verzoening, naar gedurig in de tegenwoordigheid, in de vreze Gods te leven, en dat u daartoe telkens al wederom Christus kiest, aanneemt, en u aan Hem overgeeft, opdat Hij het alles in u werke door zijn Geest, en dat uw oogmerk gedurig is niet te zondigen, maar de Heere welbehaaglijk te leven. Dit weet u dat waarheid is; nu, dit is een blijk van genade, en alzo dat de doop u een zegel is van het verbond. Past het u dan toe en wees blij.

3. En tot zijn heiligmaking.

XXXVII. Gebruikt uw doop tot heiligmaking. De doop is een zegel van de wedergeboorte, Titus 3:5. Tot bekering, Matth. 3:11. Hoe krachtig dringt de apostel aan tot heiligmaking door de doop, Rom. 6:1-7, en bijzonder vers 4, *Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood, opdat, gelijkewijs Christus uit de doden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden*. Overreedt u dan gedurig aldus: zal ik, die in de doop met Christus begraven ben; zal ik, die met Hem één plant geworden ben in de gelijkmaking Zijns doods; zal ik, die afgewassen ben in Zijn bloed; zal ik, die Christus en Zijner gemeente ben ingelijfd, zal ik nog in de zonde blijven? Dat zij verre! Ik wil dan uit de zonde opstaan, ik wil mij levend en als afgewassen vertonen, ik wil zijn een sieraad van de kerk en een eer van Christus.

Als u uw zonden en uw machteloosheid tegen de zonde bevindt, gebruikt wederom de doop tot versterking en opwekking, en merkt hem aan als een zegel van het verbond, in welke de Heere beloofd heeft het stenen hart weg te nemen, en een vlezen hart te geven, en te maken, dat men in zijn wegen zou wandelen, Ezech. 36:26. Neemt deze en diergelijke beloften en het zegel van de doop daarbij, en komt zo tot de Heere, zeggende: Ziedaar, Heere! Uw beloften, ziedaar het zegel van de belofte dat Gij ze aan mij zou vervullen; nu bid ik, nu verwacht ik dat aan mij, dat ik als een afgewassene in alle reinheid en heiligheid mag wandelen. Ik geloof Uw waarheid, ik verwacht vervulling en ga daarop aan.

(2) Men moet werkzaam zijn naast de bediening.

XXXVIII. Men moet ook werkzaam zijn naast de bediening van de doop.

Als de doop bediend wordt, dan moet men niet uitlopen, niet met elkaar praten, niet wat anders denken of doen, alsof u aan de doop niet-me-tal gelegen was; maar men moet aandachtig op de gehele handeling letten.

- (a) Hier heeft men te zien de wonderbare goedheid Gods, dat de Heere van de hemel een verbond opricht met de armen mens, en met ons en onze kinderen, daar Hij anderen voorbijgaat, en dat Hij dat verbond nu verzegelt.
- (b) De grootheid van de zaak; wat worden daar al dierbare en grote zaken verzegeld, die een bondgenoot zeker zal deelachtig worden. En dat kind dat daar gedoopt wordt, wordt van God verheven tot een veel hoger staat dan een aards koning; zodat hier meer dan een koning ingehuldigd wordt.
- (c) Onder de bediening van de doop moet een ieder peinzen en terugkeren op zijn eigen doop, denkende: zo plechtig ben ik ook eens tot de Heere gebracht, aan Hem overgegeven en zo is ook het verbond aan mij verzegeld.
- (d) Dan heeft men te denken aan zijn gedoopte kinderen, dat die mede-verzegelden des Heeren zijn, en dat u beloofd hebt hen zo en zo op te voeden, dat zal u overtuigen en opwekken.
- (e) Men moet ondertussen bidden, dat de Heere die kinderen de betekende verzegelde zaak wil deelachtig maken.
- (f) En dan in liefde tot de gedoopte kinderen uitgaan, als nu leden van de Heere Jezus, van de gemeente, en nu mede deel hebbende aan datzelfde verbond.

(3) Plicht van de ouders aan hun te dopen en gedoopte kinderen.

XXXIX. Hier is ook bijzonder werk voor ouders naast hun te dopen en gedoopte kinderen.

Zij moeten hun kinderen niet ten doop brengen uit de sleur, ook niet uit een paapse grond, alsof de doop het kind zaligheid aanbracht, maar met kennis van de verborgenheid, uit gehoorzaamheid aan Gods bevel, met verlangen naar het voorrecht, dat ook aan dat kind het verbond verzegeld mocht worden; in waarheid des harten dat kind aan de Heere overgegeven in geheel eigendom; veel voordat kind bidden, dat de Heere het wil aannemen, en de betekende zaak deelachtig maken.

Het kind ten doop brengende, moet men dat niet doen door iemand, evenveel wie, die maar ja zeggen kan of wil; maar door zulke getuigen, die een hart zouden hebben om het kind in het opwassen de verborgenheid van de doop te leren en uit kracht van de doop en zijn beloften te vermanen tot Godzaligheid. Men moet het kind niet oppronken, even alsof men het aan de wereld en aan de duivel wilde opofferen, maar stemmig en rein. Men moet het kind een goede naam geven, niet namen van Christus of van engelen, als: *Immanuël, Michaël, Gabriël*, enz.; maar namen van ons geslacht, om die meteen in achtung te houden, of schriftuurlijke, of namen, die een bijzondere betekenis hebben, zodat men door de naam van het kind iets wenst, en hoopt dat het met der daad de betekenis van die naam deelachtig mocht worden, of dat men door de naam het kind tot iets wil verplichten.

Het kind nu gedoopt zijnde moet men het wederom als van de Heere ontvangen, aan wie men het overgegeven had, het als een kind Gods aanmerken, en datzelve als zodanig als

een voedster opvoeden, naar de regel, die de hemelse Vader heeft voorgeschreven, Ef. 6:4, *Voedt ze op in de lering en vermaning des Heeren*. Het kind moet men leren de betekenis van de doop, waaraan het verzegeld is, waartoe het verplicht en verbonden is.

Welgelukzalig is zo'n mens, zijn zulke gezinnen. *Daar zal de Heere de zegen gebieden, en het leven tot in der eeuwigheid*. Die zullen ondervinden de zegening, Psalm 128, die doorgaans bij het trouwen, of op de bruiloften gezongen wordt. Amen.

Hoofdstuk 40

Van het Heilig Avondmaal.

Gelijk men in het natuurlijke eerst geboren wordt, en daarna gedurig voedsel nodig heeft om op te wassen en versterkt te worden, zo is 't ook in het geestelijke. De mens wordt ons wedergeboren, en daarna heeft hij gedurig voedsel van node. Het Woord is het middel van beiden, bij dat Woord heeft de Heere ook tekenen en zegels gegeven. Het eerste sacrament is de dood tot verzegeling van de wedergeboorte, afwassing van de zonde en inlijving in Christus en in zijn kerk, waarvan wij in het vorige hoofdstuk gesproken hebben. Het tweede het Heilig Avondmaal, is tot voeding en versterking van het geestelijke leven in de wedergeboorte ontvangen, waarvan wij nu zullen handelen.

' t Wordt met verscheidene woorden uitgedrukt.

- De Schrift noemt dit sacrament *des Heeren Avondmaal*: 1 Kor. 11:20. ... *dat is niet des Heeren Avondmaal eten*.
- *Avondmaal* wordt het genoemd, omdat het in de avond is ingesteld. Het Pascha moest geslacht worden tussen de twee avonden, tussen licht en donker, zijnde het laatste van de vorige, en een begin van de volgende dag, die, naar de Joodse rekening, met het ondergaan van de zon begon. Eer dat bereid was, en men het gegeten had, was het al diep in de avond. Nadat het Pascha, het sacrament van het Oude Testament gegeten was, stelde de Heere Jezus het Heilig Avondmaal in; eerder kon het niet ingesteld worden, omdat het Heilig Avondmaal kwam in de plaats van het Pascha, en twee sacramenten van dezelfde soort konden niet gelijk zijn. Later kon het ook niet ingesteld worden, want de Heere Jezus werd in dezelfde nacht gevangen, en de andere dag gedood. Zodat de omstandigheid van de tijd niets doet tot het wezen van de zaak. Dat de kerk van de eerste tijden het veeltijds op de avond hielden, was, omdat men toen op de avond de Gastmalen hield, Matth. 25:12, 13, enz.; Hand. 2:15 1Th 5:7. Daarbij kwam daarna, dat de vervolgingen hem bij nacht deden te samen komen. Dan hielden zij hun agapai *agapai*, liefdemaaltijden, in welke zij dit sacrament nuttigden, 1 Kor. 11; welke liefdemaaltijden om de vermenigvuldiging van de gemeente en de ingeslopen misbruiken, nagelaten werden, blijvende alleen het gebruiken van het sacrament.
- Dit sacrament noemt de apostel ook *de Tafel des Heeren*, 1 Kor. 10:21, betekenende de gerechten, die men daarop zet om te eten.
- Het houden van het Avondmaal wordt genoemd *brood breken*, Hand. 2:46.
- De beker wordt genoemd *de beker der dankzegging*, 1 Kor. 10:16, welke benamingen te kennen geven de liefelijke en vriendelijke vereniging van de gelovigen met elkaar, en te samen met Christus, tot voeding van het geestelijke leven, waarom ook de innerlijke gemeenschap van de ziel met Christus door het woord *Avondmaal* uitgedrukt wordt, Openb. 3:20 Luk. 14:24 Openb. 19:9.

De papisten, niet tevreden met de Schriftuurlijke benaming, gebruiken tot hun onscriptuurlijke verdichtsel ook een onscriptuurlijk woord, namelijk, *mis*. Wij laten hen onder elkaar twisten waar het woord mis vandaan komt, en houden ons bij de

Schrift. In de verhandeling van dit sacrament zullen wij dezelfde orde houden als in 't vorige.

De Auteur is de Heere Jezus.

II. De eerste zaak die in overdenking komt, is de Auteur of Insteller; deze is de Heere Jezus Christus; ziet de historie, Matth. 26; Markus 14; Lukas 22. Deze instelling herhaalt de apostel, 1 Kor. 11:23-27. Hier zijn op te merken:

- Christus' daden en
- woorden.

De *daden* van Christus zijn vier:

- (a) Hij nam het brood, en daarna de beker in Zijn handen.
- (b) Hij zegende, Hij dankte. Gelijk alle spijze geheilgd moet worden door het gebed, 1 Tim. 4:5, en gelijk Christus de spijze, die Hij omdeelde aan anderen, zegende, Matth. 14:19, zo heeft Hij ook dit brood en deze wijn gezegend, en daardoor gedankt, opdat ze zulke kracht in de communicanten mochten hebben, als in de instelling beoogd werd. Waardoor dat brood en die wijn afgezonderd werd van het gewone tot een heilig gebruik.
- (c) Hij brak het brood. Bij ons snijdt men het brood, maar in die landen, gelijk nog in vele landen, breekt men het met de handen als men eet; zo nam de Heere in de instelling van dit sacrament ook brood, en brak het, en gaf alzo ieder discipel een afgebroken stuk.
- (d) Hij gaf het zijn discipelen, niet in de mond, maar in de hand, gelijk men doet in de burgerlijke maaltijden.

De *woorden* van Christus zijn bevelende en verklarende.

De bevelende woorden zijn drie;

- (a) Neemt; steekt uw hand uit, grijpt het aan, tast toe.
- (b) Eet; Ik geef het u, niet om te bewaren, of daarbij neer te leggen, als nu genoegzaam verzadigd zijnde door het eten van het Pascha; maar Ik geef het u om in van alle tegenwoordigheid op te eten.
- (c) Doet dat tot Mijn gedachtenis, en bij u zelf; en gelijk Ik u gezonden heb om te prediken en om te dopen, zo belast Ik u ook dit sacrament aan Mijn gemeente over te geven, en haar te bevelen, dat zij het onderhouden zal; opdat alzo Mijn lijden en sterven gedurig voor haar ogen als afgeschilderd wordt, en zij Mijn verdiensten voor haar en de liefde tot haar daarbij gedenke; onderhoudt dat.

III. De verklarende woorden, die meteen bewegende, zijn: *want dit is Mijn lichaam, deze beker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed*. Het is een teken en afbeelding van Mijn lijden en sterven, en een zegel dat Mijn lichaam alzo voor u verbroken, en Mijn bloed alzo voor u vergoten is tot vergeving van uw zonden.

De woorden: ***Dit is Mijn lichaam, zijn noch heiligende, noch veranderende.***

Deze woorden: dit is Mijn lichaam, zijn de instelling niet, maar de gehele historie is de instelling. Zij zijn ook niet heiligende, veel minder veranderende het brood in Christus'

lichaam, waarvan straks meer; want de heiligmaking van het sacrament geschiedt door danken en zegenen.

De dankzegging geschiedt tot God voor het werk van de verlossing door Christus' lijden en sterven; de zegening geschiedt over het brood en de wijn door het gebed, dat God die tekenen als zegels wil drukken op 't hart van de gelovigen, tot hun versterking en vertroosting, welke dankzegging en zegening in zich vervat een heiliging of afzondering van het brood en de wijn, van het gewone tot een heilig gebruik, om te zijn tekenen en zegels. De dankzegging nu en de zegening was al gedaan, al eer Christus die woorden: *dit is Mijn lichaam*, sprak, want die sprak de Heere eerst nadat Hij het brood genomen, gebroken en gegeven had, of nu gaf. En ook die woorden zijn geen gebed, noch dankzegging, noch iets gebiedende of verordende, maar zijn verhalende en verklarende, in wat opzicht dat brood en die wijn aangemerkt en gebruikt moeten worden, namelijk, als tekenen en zegels van Zijn lijden en sterven voor de gelovigen. En ook is de tekst zelf tegen de Papisten; want het woordje *want* staat in de tekst niet, zij doen hetzelfde daarbij, en zo het van Christus uitgesproken was, zo waren die woorden: *dit is Mijn lichaam*, een reden, waarom zijn discipelen het nemen en eten zouden, zodat het brood Christus lichaam al zou geweest zijn, eer Hij ze uitsprak.

En behalve dat, indien in de woorden: *dit is Mijn lichaam*, een kracht van verandering was, zo moest men ze zo uitspreken, als Christus dezelve uitgesproken heeft, en niet een woord daarbij doen, gelijk zij het woordje *want* daarbij zetten. Ook worden die woorden van de beker verscheiden van de Evangelisten verhaald. Mattheus zegt: *want dit is Mijn bloed*. Markus laat er het woordje *want* uit. Lukas zegt: *deze beker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed*. Waaruit blijkt, dat in het verhaal van die woorden de kracht van verandering niet kan steken, gelijk er ook waarlijk geen wezenlijke verandering in het Avondmaal is, en daarom ook in de gehele Bijbel niet een woord van veranderen staat.

Hoe de dienaren het moeten bedienen.

IV. Uit deze instelling blijkt, hoe de dienaren des Woords ook nu het Heilige Avondmaal moeten bedienen, en het brood en de wijn moeten heiligen, namelijk, niet door het binnensmonds mompelen, en al blazende en sissende deze woorden: *want dit is Mijn lichaam*, uit te spreken, gelijk de waarzeggers doen; Jes. 8:19, *Vraagt de waarzeggers en de duivelskunstenaars, die daar piepen en binnen 's monds mompelen*; 't welk de Papen navolgen; maar de heiliging, dat is, afzondering van brood en wijn tot een heilig gebruik, geschiedt door danken en zegenen, dat God, die door Zijn grote goedheid Christus heeft geschonken, ook die tekenen wil zegenen, dat ze krachtig mogen zijn tot verzegeling en versterking in het ware geloof. Waarop dan de dienaar het brood breekt, en hetzelfde, en daarna de beker, aan de communicanten geeft en omdeelt.

2. Het uitwendig teken is brood en wijn.

V. Het tweede in dit sacrament aan te merken, zijn de uitwendige tekenen; hier heeft men acht te geven op de tekenen en op de ceremoniën daaromtrent te houden. De tekenen zijn dezulken, welke men in de maaltijden gebruikt tot voedsel en verkwikking des lichaams, namelijk: *brood en wijn*. Men heeft hier niet bijgelovig of bekommerd te zijn, wat brood of wijn het is. Christus nam zulk brood en wijn als voorhanden was, en men gewoonlijk gebruikte; 't is te geloven, dat Christus ongezuurd brood gebruikte, door toeval van het Pascha, in 't welk geen gerezen brood gebruikt mocht worden, en in

die tijd in Jeruzalem niet te bekomen was, en daarom is dat niet noodzakelijk na te volgen; het moet brood zijn, zoals men gewoonlijk gebruikt tot spijs, om de geestelijke voeding van de ziel te verbeelden. De ouweltjes van de Papisten en Luthersens zijn meer schuim dan brood, en zijn niet bekwaam tot voeding en versterking. 't Is tegen de instelling. Christus had geen ouweltjes, maar nam brood en brak daar stukken af, en gaf die stukken aan de discipelen; en gaf niet ieder een ouweltje.

Evenals omtrent het brood, zo moet men ook niet bijgelovig zijn omtrent de wijn, of die zuiver moet zijn of vermengd met water, gelijk men in de warme landen, opdat ze niet te veel verhitten zou, gewoonlijk doet; doch het moet zijn: *de vrucht des wijnstoks*, Matth. 26:29. Ook is 't evenveel of men de wijn uit een beker of uit een glas drinkt, en wat vorm het heeft; men heeft het gewone te gebruiken zonder bijgeloof.

Tot de ceremonie behoort ook het breken des broods.

VI. De ceremoniën omtrent deze tekenen hebben nadrukkelijke betekenissen, daarom zijn die te volgen, zoals Christus voorgegaan is in de instelling. Christus brak het brood, daarmee afbeeldende de breking van Zijn lichaam, dat is Zijn dood. De apostel geeft ook deze ceremoniën van breken over aan de gemeente, 1 Kor. 11:24. Hij noemt het ook *brood breken*: 1 Kor. 10:16, *Het brood dat wij breken*. Zo deed ook de Apostolische kerk: Hand. 2:46, *brood brekende*. Hand. 20:7, *Als de discipelen bijeengekomen waren om brood te breken*. Daarom moet ook nu de dienaar het brood breken, en alzo aan de communicanten geven; geheel anders doen de Papisten en Luthersens, die ieder een ouweltje geven zonder breken.

Van het uitgieten van de wijn is geen melding. In de maaltijden geschiedt dit gewoonlijk van die, welke de tafel dienen, en zo geschiedt op veel plaatsen in het Heilig Avondmaal het schenken van de wijn door de diakenen; maar hij wordt, gelijk noodzakelijk is, door de hand van de dienaar aan de communicanten gegeven.

De beker moet de communicanten gegeven worden.

VII. Over de beker is de vraag: *Of de communicanten zowel de beker moet gegeven worden als het brood?* De Papisten, door een blind bijgeloof gedreven, vrezen, dat de wijn uit de beker mocht storten, of dat er iets aan de lippen of in de baard mocht hangen blijven, en dat alzo iets van het bloed van Christus mocht verloren gaan. Daarom hebben ze door een kerkroof de gewone man de beker ontnomen, dewelke tot op het jaar 1415 een ieder communicant zowel gegeven werd als het brood; maar in het gemelde jaar heeft het concilie van Constans, Sessie 13, de gewone man de beker ontzegd, met kennis en overtuiging, dat het tegen Christus' instelling en gift aan de kerk was, 't welk zij zich niet schamen ronduit te zeggen.

Dus staat er: *Dit concilie verklaart, besluit en bepaalt, dat NB, alhoewel Christus dit hoogwaardig sacrament onder beide gedaanten van brood en wijn in het Avondmaal ingesteld heeft en aan zijn discipelen bediend, NB. nochtans dit niettegenstaande, enz.* Een weinig later: *Dat alhoewel in de eerste kerk dit sacrament van de gelovigen onder beide gedaanten ontvangen werd, enz.*

Wij daarentegen houden vast, dat de gelovigen zowel de beker moet gegeven worden als het brood. Dit blijkt:

Bewijs 1. Uit de instelling.

Uit de instelling van Christus, welke, naar hun eigen belijdenis, het Heilig Avondmaal onder brood en wijn heeft ingesteld, en aan de apostelen uitgedeeld: Matth. 26:27, *Drinkt allen daaruit*. Markus 14:23, *En zij dronken allen uit denzelven*.

Hier kan de uitvlucht geen plaats hebben, dat Christus de beker aan de apostelen geeft, en niet aan anderen, en dat daarom ook de priesters de beker moeten hebben, maar niet de gewone man; want

(a) op dezelfde voet moesten zij dan ook het brood de gewone man onthouden, en hen van het gehele sacrament beroven, en voor de priesters alleen houden, want Christus heeft ook het brood aan al Zijn discipelen gegeven, en niet aan anderen.

(b) Maar de apostelen komen hier niet voor als apostelen, maar als communicanten.

Bewijs 2. Bevel.

De apostel stelt, volgens Christus' last aan hem, het Avondmaal aan de Corinthiërs in onder brood en wijn, en beveelt hun zowel te drinken als te eten: 1 Kor. 11:26, 27, 28. *Zo dikwijls als gij dit brood zult eten, en deze drinkbeker zult drinken. ... Zo wie onwaardig dit brood eet, of de drinkbeker des Heeren drinkt. ... de mens beproeve zichzelf, en ete alzo van het brood, en drinke van de drinkbeker*.

Hier spreekt de apostel tot de gehele gemeente van de Corinthiërs, die in het merendeel uit eenvoudigen bestond; aan hen beveelt hij te drinken. Zo moeten dan het gewone volk zowel de beker hebben als de opzieners.

Bewijs 3. De nuttigheid.

De gemeenschap, die al de gelovigen met Christus en met elkaar hebben, bewijst de apostel, en dringt ze aan om dezelve te oefenen, doordien zij allen des bekera deelachtig zijn, en uit dezelve drinken: 1 Kor. 10:16. *De drinkbeker der dankzegging, die wij dankzeggende zegenen, is deze niet de gemeenschap des bloeds van Christus?* 1 Kor. 12:13. *Want ook wij allen zijn door één Geest tot één lichaam gedoopt ... en wij zijn allen tot één Geest gedrenkt*.

Allen, die dan de gemeenschap hebben met Christus, moeten zowel uit dezelfde beker drinken, als ze van één brood eten, en door één doop gedoopt zijn.

Tegenwerping. 1.

VIII. De kerk heeft macht om veel zaken omtrent de godsdienst te verordenen en te veranderen; gelijk zij in plaats van de indompeling, de besprenging in de doop heeft ingesteld, zo is 't dan ook in de macht van de kerk, het Avondmaal te bedienen onder brood alleen.

Antwoord.

(a) De besprenging in de doop is in Gods Woord gegrond.

(b) De Schrift heeft naast indompelen en besprengen niets bepaald.

(c) De indompeling en besprenging raakt niet tot het wezen van de doop, maar is een uitwendige omstandigheid.

(d) De kerk heeft geen macht om bij het Woord iets toe te doen, of daarvan af te nemen. Als ze iets uitwendigs omtrent de godsdienst, niet in denzelven, ordineert, 't zij tijd of plaats, of andere omstandigheid, dit is dan in het Woord niet bepaald; maar als dienaangaande een bepaling, gebod of verbod is, dan mag de kerk geheel geen verandering maken.

- (e) De beker te geven of niet, is geen omstandigheid, maar behoort tot het wezen van het sacrament, en Christus heeft het bevolen en ingesteld; daarmee is het uit; die anders doet, die stelt zich tegen Christus, welke zegt: *Drinkt allen daaruit*, Matth. 26:27. *Doet dat*, 1 Kor. 11:25.

Tegenwerping. 2.

Het Heilige Avondmaal is dikwijls met het nuttigen van het brood alleen gehouden, dies is het niet nodig de beker de gewone man te geven. Zie dit: Lukas 24:30. En als Hij met hen aanzat, nam Hij het brood en zegende het, en als Hij het gebroken had, gaf Hij het hun. Hier is de beker niet gegeven. Joh 6:51, Zo iemand van dit brood eet, die zal in der eeuwigheid leven. En het brood dat Ik geven zal, is Mijn vlees. Hand. 2:42, 46, en Hand. 20:7, wordt alleen gesproken van het brood: Zij waren volhardende in de breking des broods. Dus; brood brekende. Om brood te breken.

Antwoord.

- (a) Deze teksten van de Papisten voortgebracht, bestraffen hen zelf, als zij het ouweltje, dat ze geven, niet breken.
- (b) Luk. 24:30 spreekt niet van het Heilig Avondmaal, de discipelen kenden Jezus niet, en zouden het sacrament van een onbekende niet ontvangen hebben, 't was maar een dagelijkse maaltijd, waarop de discipelen de onbekende Gast onthaalden.
- (c) Joh 6 spreekt ook niet van het Heilig Avondmaal, want het was nog niet ingesteld. En behalve dat, in dit hoofdstuk wordt alzo wel van Christus' bloed te drinken, als van zijn vlees te eten gesproken.
- (d) Hand. 2 en 20 is een zeer gewone manier van spreken; door brood verstaat men allerlei spijs, en door brood met iemand te eten, met hem de maaltijd te houden, daar zowel drinken is als eten. Zie dit: Luk. 14:1. *Als Hij gekomen was in het huis van een van de oversten ... om brood te eten.* Matth. 6:11. *Geef ons heden ons dagelijks brood.* 1 Tim. 3:8, 12 Gen. 43:15, 25, enz.

Tegenwerping. 3.

In Christus' lichaam is ook bloed; die dan het brood, 't welk Christus' lichaam is, eet, nuttigt ook het bloed van Christus.

Antwoord.

- (a) Het brood is Christus' lichaam niet, maar 't is en blijft brood.
- (b) Men moet niet wijzer zijn dan de Heere Jezus, die heeft de beker ingesteld en geboden.
- (c) En schoon dat in een lichaam ook bloed is, zo drinkt men dat niet, en hier is drinken bevolen.
- (d) Het brood betekent Christus' bloed niet, maar Zijn lichaam; de wijn betekent zijn vlees niet, maar Zijn bloed; zodat ieder op zichzelf moet genuttigd worden,
- (e) Waarom houden de priesters zich dan ook niet tevreden met het brood alleen, wie heeft hun de beker meer toegestaan dan de gewone man?

3. De betekende zaak.

IX. Het derde, dat in het Heilig Avondmaal in overdenking komt, is de betekende zaak. De tekenen zijn niet ingesteld om, door het nuttigen van die, God te dienen, want God

is een Geest, en moet op een geestelijke wijze gediend worden; maar onder die uitwendige tekenen zijn geestelijke zaken verborgen.

- Het brood heeft Christus ingesteld tot een teken en afbeelding van Zijn lichaam, en het breken deszelfs tot een teken van de verbreking van Zijn lichaam door Zijn lijden en sterven: Luk. 22:19. *Dat is Mijn lichaam, dat voor u gegeven wordt.* 1 Kor. 11:24. ... *dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt.*
- De wijn is een teken van Christus' bloed, door een geweldige dood vergoten: Luk. 22:20. ... Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt.

Hoe de communicant die verenigt met het teken.

De communicant, ziende deze tekenen, moet met zijn gedachten in dezelve niet eindigen, maar verder Gaan tot de betekende zaak, tot het lichaam en bloed van Christus, verbroken en vergoten tot voldoening aan Gods rechtvaardigheid voor de zonden van de gelovigen, en dus het teken met de betekende zaak verenigen. Niet op de grond van zijn eigen verbeelding, want zo zou men ook door andere lichamelijke zaken kunnen opklimmen tot Christus' lijden en sterven, maar op de grond van Christus' instelling. Zodat het niet is een vereniging, die met des mensen verbeelding gemaakt wordt, maar 't is een ware vereniging, doch geen plaatselijke of lichamelijke, maar een geestelijke, hebbende haar grond en waarheid in de instelling van Christus. Zodat de vereniging niet is in de substantie van brood en wijn, op zichzelf aangemerkt, en daar in de schotel en in de beker zijnde, en dat buiten dat het gebruikt wordt; maar de vereniging geschiedt door het werkzaam geloof van de communicant, op de grond van de instelling van Christus, aanmerkende de ingestelde relatie of ten opzichte van het teken én de betekende zaak; zoals een steen uit een hoop genomen, tot een scheidssteen op het land gesteld, niet in natuur, maar in opzicht verandert.

4. De overeenkomst.

X. Het vierde, dat aan te merken is, is de overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak, welke is voeden en verkwikken. God heeft in de gelovigen tweeërlei leven gegeven: *een natuurlijk*, 't welk zij met alle mensen gemeen hebben, en *een geestelijk* leven, bestaande in de vereniging van de ziel met God.

Tot dit tweeërlei leven geeft God de zijnen ook tweeërlei voedsel; tot onderhoud van het natuurlijke, spijs en drank, van welke brood en wijn de voornaamste zijn; tot onderhoud van het geestelijke leven, geeft God ook spijs en drank, welke is Christus. Door de natuurlijke spijs en drank, brood en wijn, beeldt de Heere af de geestelijke, namelijk Christus' lichaam en bloed; omdat, gelijk brood en wijn een voedende en verkwikkende kracht hebben als de mens die nuttigt, dat ook alzo Christus' lichaam en bloed, dat is, Zijn lijden en sterven, door het geloof aangenomen, het geestelijke leven voeden, versterken en verkwikken. *Eet, vrienden! drinkt, en wordt dronken, o liefsten!* Hoogl. 5:1.

XI. Omdat deze tekenen niet alleen afbeeldende, maar ook verzegelende zijn, neemt de gelovige die ook aan als zegels, en drukt ze op zijn hart op de grond van de belofte, en gelooft, dat Christus' lichaam voor hem is verbroken, en Zijn bloed voor hem is

vergoten; dat hij daardoor vergeving van de zonden heeft, en dat hij deel heeft aan Christus, en aan al de goederen van het verbond, in Christus' dood bevestigd. Dus ontvangt een gelovige, de tekenen nuttigende, en het teken met de betekende zaak verenigende, Christus; merkt de tekenen aan als een trouwpenning van Christus' liefde tot hem, van Zijn verdiensten voor hem, en van Zijn onveranderlijkheid, om hem die tot in eeuwigheid deelachtig te maken, en dus is deze geestelijke spijs en drank hem tot voeding en verkwikking in het geestelijke, leven.

5. Het doeleinde.

XII. Het vijfde is het einde, waartoe het Heilig Avondmaal is ingesteld. Welke bijzonder deze drie zijn:

1. De gedachtenis, de verkondiging, de belijdenis van Christus, van Zijn lijden en sterven, en van zijn verdiensten door het lijden en de dood. Zie dit: Luk. 22:19 ... *doet dat tot Mijn gedachtenis*. 1 Kor. 11:26. *Zo dikwijls als gij dit brood zult eten, en deze drinkbeker zult drinken, zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt*. Dit was niet voor de eerste tijd van de Apostolische kerk, om te gedenken dat in Christus alle voorbeelden geëindigd zijn, en om de Christenen te onderscheiden van de heidenen, en van hun afgodenoffer, gelijk sommige dwaalgeesten willen, gelijk getoond is in 't vorige hoofdstuk; maar dit is een sacrament van Christus aan Zijn kerk gegeven, en door de apostelen aan de kerk overgegeven, zonder bepaling van tijd, en dus zolang als de kerk zal zijn, dat is, tot op de voleinding van de wereld, gelijk in het vorige getoond is.
2. De verzegeling. Dat de sacramenten verzegelende zijn, is ook te voren getoond. Zo verzegelen het brood en de wijn de gelovigen hun deel aan Christus, en aan al zijn verdiensten, door Zijn lijden en dood verworven, en zijn geen tekenen alleen van de gemeenschap van de gelovigen met elkaar, gelijk, de Mennisten en Socinianen willen. Ziet dit: 1 Kor. 10:16. *De drinkbeker der dankzegging, die wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet de gemeenschap des lichaams van Christus?* Matth. 26:26, 28. ... *dat is Mijn lichaam. Dit is Mijn bloed*. Het is de goedheid Gods, dat Hij aan de gelovigen niet alleen belooft de vergeving van de zonden, dat Hij niet alleen afbeeldt, door wie, en waardoor zij vergeving van de zonden ontvangen, maar dat Hij hun daarenboven nog pand en zegel geeft, om hun immers te doen geloven, dat Hij hun een verzoend God en Vader is in Christus, en dat Hij het eeuwig zal blijven, opdat zij daardoor getroost en vrolijk zouden leven. Omdat het de Heere Jezus tot verzegeling heeft ingesteld, moeten de gelovigen het ook alzo gebruiken, en zij, het sacrament ontvangende, hebben ook zich verzegeld te achten, en zich te verblijden in hun tijdelijk en eeuwig geluk.
3. De vereniging van de gelovigen met elkaar. Zie dit: 1 Kor. 10:17. *Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, omdat wij allen, ééns broods deelachtig zijn*. Deze vereniging geschiedt niet met allen, die aan de heilige tafel gaan, want de gelovigen hebben met de onbekeerden geen verdere gemeenschap dan in de belijdenis; maar de gemeenschap is alleen met de Godzaligen, die ze kennen en niet kennen, die tegenwoordig en die afwezig zijn, niet alleen met die in deze particuliere kerk zijn, maar ook met allen, die door de gehele wereld verspreid zijn, want zij verenigen zich met Christus, en in Hem met Zijn lichaam, 't welk de kerk is, en hun

liefde gaat uit tot die allen, en zo met hen verenigd komen ze met die allen uit in de belijdenis van Christus en van Zijn waarheid.

De gruwel van de mis.

XIII. Tot op het jaar 800 is de leer van het Heilig Avondmaal zuiver gebleven, en al de manieren van spreken zagen op het gebruik, relatie en verzegelende kracht; maar van die tijd af is er van tijd tot tijd een afval van deze waarheid gekomen, en heeft men gronden gelegd tot de allerschrikkelijkste afgoderij.

De Papisten ontkennen in het Heilig Avondmaal alle verzegeling, omdat zij achten, dat het brood en de wijn Christus' lichaam en bloed, en alzo Christus zelf is, en dat ieder communicant de gehele Christus, God en mens, zoals Hij van Maria geboren en op Golgotha gekruisigd is, lijfelijk met zijn lichamelijke mond eet, en in zijn lichaam inzwelgt.

Om dit enige schijn te geven, zo zeggen ze, dat de mispriester door het binnensmonds mompelen van deze woorden: *want dit is Mijn lichaam*, het brood en de wijn verandert, verwezent in het natuurlijke lichaam en bloed van Christus, met insluiting van Zijn ziel en Godheid, en dat hij alzo uit dat stukje brood God maakt, en dat er zovele Christussen komen, als er ouweltjes zijn, over welke hij die woorden mompelt.

Hiermee nog niet tevreden, maken ze van het Heilig Avondmaal een offerande, niet des lofs en der dankzegging, maar een eigenlijk gezegd *zoenoffer*, zodat niemand door het lijden van Christus vergeving van de zonden heeft, tenzij dat Christus' lichaam nog dagelijks voor hen verbroken en opgeofferd wordt. Het dagelijks vergieten van Zijn bloed durven ze niet zeggen, alhoewel, daar het lichaam van Christus verbroken wordt, Zijn bloed ook moet vergoten worden. Het ouweltje, dat bij hen Christus is, verbreken zij zonder dat Christus verbroken zou worden; maar hoe kan dan dat verbroken worden zonder Christus' lichaam te verbreken, zo het ouweltje Christus zelf is?

Dit noemen zij mis, in welke de Paap, die zij priester noemen, staande voor een tafel, bij hen altaar genoemd, met zilver, goud en andere lichamelijke pronkerij, beelden, kruisen, brandende kaarsen, schoon het licht dag is, gestoffeerd; met vele gekke en belachelijke ceremoniën, van verleggen van een boek, buigen, stenen om- en omkeren, klinken met schelletjes, onder zijn van achteren opgelicht hemd mompelen, ten laatste uit zijn ouweltje een Christus, een God maakt, 't welk hij dan, boven zijn hoofd opheffende, de tegenwoordigen vertoond om aan te bidden, gelijk ze dit met buiging van de knieën, en slaan op hun borsten met grote eerbiedigheid doen; de broodgod aanbeden zijnde, zo breekt hij hem aan stukken, met een gemaakte stoting van de leden, alsof hij schrikte, en eet hem op, en drinkt daarop de kelk, welks wijn hij tot bloed van zijn God gemaakt had, met één teug uit; dat is dan een offerande tot vergeving van de zonden, 't zij van de levenden, 't zij van de zieltjes in het vagevuur, die daardoor zo gesterkt zijn, als een hongerige die droomt dat hij eet; daarmee dan gedaan; *ita missa est*, dat is: voor uw geld.

Men heeft altijd zulke gemaakte broodgoden bij de hand; men sluit ze op in kasjes voor met een glas; men draagt die broodgod soms met grote opschik over straat, en doet een ieder op de straat, voor hem knielen, en hem aanbidden, en dagelijks draagt men deze goden in zulke kasjes naar de zieken, welke onderweg aanbeden zijnde, zo geeft men hem de zieke in, die hem als het laatste gerecht, of doorzwelgt, of wegens onmacht om hem door te krijgen, in de waterpot uitbraakt, daar ligt dan hun god.

Die dit niet geloven kunnen, en zich voor de broodgod niet willen buigen, of hem op enige manier niet willen eren, over die spreken ze het anathema, de vloek uit, die also krachtig en also zeer te vrezen is, als hun broodgod zelf. Ja, niet tevreden met vervloekingen, doden ze, en brengen ze door duizenderlei pijnigingen aan hun einde allen, die deze broodgod niet willen eren, en deze allerafgrijselijkste afgoderij met hen niet willen plegen; dus is deze grote hoer van Babel met al haar menseneters en bloedzuipers dronken geworden van het bloed van de heilige martelaren.

Dit is de gruwel van het anti-christendom. Dit is de kracht van de dwaling om leugens te geloven, die God hun gezonden heeft, omdat ze de liefde van de waarheid niet aangenomen hebben om zalig te worden, 2 Tim. 2:10, 11. Die niet wil eeuwig verdoemd worden, wachte zich voor deze allerverschrikkelijkste afgoderij, en sterve liever duizend doden, dan dat hij also Christus verloochene, en deel hebbe aan hun afgoderij opdat hij met hen niet kome in de eeuwige poel, voor de afgodendienaars bereid: Openb. 21:8... *de afgodendienaars. ... is hun deel in de poel, die daar brandt van vuur en sulfer: dat is de tweede dood.*

Door het uitspreken van de woorden, *want dit is Mijn lichaam*, verandert het brood niet in Christus' lichaam, en de wijn niet in Zijn bloed. Transsubstantiatie is een verdichtsel. XIV. Om de gruwelijkheid van deze afgoderij te ontdekken, zullen wij enige vragen voorstellen, en die beantwoorden. De *transsubstantiatie* of verwezenheid is de grond van die dwaling; die dan weerlegd zijnde, zo valt alles, wat men daarop bouwt, vanzelf omver. Die vraag is dan:

Of door het uitspreken van de vijf woorden: want dit is Mijn lichaam, de substantie, het wezen van het brood en de wijn verandert in de substantie, in het wezen van het natuurlijke, eigenlijke lichaam en bloed van Christus, met insluiting van zijn ziel en Godheid, en also in Christus zelf?

De Papisten zeggen rondit: ja; doch zijn onder elkaar zeer oneens, hoe de verandering geschiedt, en door hun redenen, waardoor zij elkaars redenen weerleggen, die waarlijk aan beide zijden krachtig en onweerlegbaar zijn, werpen zij de transsubstantiatie, die ze aan beide zijden vaststellen, omver.

- De een wil, dat het brood vernietigd en weggenomen wordt, en dat Christus' lichaam en bloed in een ogenblik uit de hemel en in de plaats van brood en wijn komt. De ander wil, dat Christus' lichaam en bloed uit de substantie van het brood en de wijn voortkomen.
- Anderen noemen de transsubstantiatie een bewarende verandering.
- Anderen een samenstellende verandering.
- Anderen een verenigende verandering.
- Anderen zeggen wederom wat anders.

Geen wonder dat ze zo verdeeld zijn, en elkaar zo heftig bestrijden; want een leugen is niet goed te maken; en om die te bedekken dienen ze 't wel eens te zijn, of ze openbaren die te naakter.

Ook zijn ze het niet eens over de tijd van verandering. De een wil dat de verandering geschiedt als de mispriester het woord *hoc*, dit, uitspreekt; de tweede, als hij zegt *est*, is; de derde, als hij noemt *meum*, dat is: mijn. Niemand zegt, als hij noemt *enim*, dat is: want; omdat zij wel weten, dat het in de Bijbel niet staat, maar van hen daarbij gevoegd wordt; waaruit dan ook licht af te leiden is, dat zo al de woorden, door welker kracht de

transsubstantiatie zou geschieden, (want als een van de vijf woorden achtergelaten wordt, zou er geen verandering geschieden) in de Bijbel niet staan, dat dan dezelve geheel buiten het Woord van God is.

Antwoord. Wij staan wel toe

- (a) dat het brood en de wijn in het Heilig Avondmaal veranderen in relatie of opzichtelijkheid, en gesteld worden tot tekenen van Christus' lichaam, 't welk ander brood niet is.
- (b) Dat het brood en de wijn ingesteld zijn tot verzegeling, om de gelovigen te verzekeren dat Christus' lichaam voor hen is verbroken, en dat Zijn bloed is vergoten tot vergeving van hun zonden.
- (c) Dat de gelovigen in het gebruiken door een werkzaam geloof het teken met de betekende zaak. op de grond van Christus' instelling verenigende, Christus geestelijk aannemen, met Christus verenigen, en Zijner deelachtig worden, en dat inderdaad en waarheid.

Maar wij ontkennen wel uitdrukkelijk zo'n wezenlijke verandering, en bewijzen het aldus:

Bewijs 1. **Daarvan staat noch woord noch letter in de Bijbel.**

XV. Zo'n grote zaak, waardoor een mens een afgodendienaar wordt, als er zo'n transsubstantiatie of verwezenlijking niet is, moest wel uitdrukkelijk in Gods Woord, de enige regel van leer en leven bekendgemaakt zijn; maar in het gehele Woord staat er noch woord noch letter van. Laat een enige tekst getoond worden dat het brood en de wijn in het eigenlijke lichaam en bloed van Christus veranderd worden, door het uitspreken van de bewuste vijf woorden, dat het brood en de wijn mede veranderd worden in de ziel van Christus, dat het brood en de wijn veranderd worden in de Godheid van Christus; want zij zijn niet tevreden, dat het brood verandert in Christus' lichaam; want zij weten, dat zo de ziel daar niet in is, dat er dan geen offerande kan zijn, die Gode aangenaam is; en zij weten, dat, zo het brood God niet geworden is, dat het dan een van de allergruwelijkste afgoderij zou zijn, als zij hetzelfde aanbaden.

Ik zeg: laat een enige tekst voortgebracht worden. Maar tot nog toe hebben ze daartoe geen raad geweten, en zij zullen het ook in van de eeuwigheid niet kunnen doen; want daarvan staat noch woord noch letter in de gehele Bijbel. Dus is al hun zeggen en bedrijf maar een mensenverdichtsel, en daarom met schrik en de grootste afkeer te verwerpen.

Bewijs 2. **'t Is tegen de instelling, in welke men letten moet op de woorden**

XVI. Het is wel uitdrukkelijk tegen de instelling van Christus, welke beschreven is, Matth. 26; Markus 15; Luk. 22; 1 Kor. 11. Hier vindt men het woord transsubstantiatie, verwezenlijking, verandering niet; maar het tegendeel. De instelling is duidelijk en klaar; een eenvoudige, de woorden van de instelling lezende, kan dezelve met één opslag verstaan. Daar staat wel duidelijk, dat Christus brood nam, en dat Hij datgene, dat Hij nam, zegende, gelijk Hij altijd, als Hij spijs nam, deed; dat Hij dit brood, dat Hij genomen en gezegend had, brak, dat Hij dit gebroken brood zijn discipelen gaf, en dat Hij beval, dat zij dit brood zouden eten. Hij zal zien, dat dit alles geschied was, eer Hij die vijf woorden: (doch Christus sprak er maar vier) *want dit is Mijn lichaam*, uitgesproken had, en dat daarom het brood niet kon veranderd zijn geworden door het

uitspreken van die woorden, of het moest, na het breken en geven, veranderd zijn geworden in de handen en monden van de discipelen; 't welk zij zelf tegenspreken. En wat belangt die woorden; hier is op te merken het woord *dit*, en *is*, en *Mijn lichaam*.

- Een eenvoudige zal met een opslag zien, dat het woord ***dit*** het brood was, dat Hij genomen, gebroken en gegeven had; en Paulus zegt dat klaar, 1 Kor. 10:16, *Het brood dat wij breken, is dat niet de gemeenschap des lichaams van Christus?* En 1 Kor. 11:23, *Hij nam het brood.* vers 24. *En als Hij gedankt had, brak Hij het,* enz. vers 26. *Zo dikwijls, als gij dit brood zult eten.* Vers 27: *Zo dan, wie onwaardig dit brood eet.* Vers 28: *De mens beproeve zichzelf en ete alzo van het brood.* Uit deze zal een ieder, die niet blind wil zijn, lichtelijk zien dat het brood is, en niet Christus' lichaam, dat gebroken, gegeven en gegeten wordt. Hierbij komt, dat bij het geven van de beker, gezegd wordt, deze beker, Luk. 22:20. Zo dan ook dit *brood*, alsmede dat in alle verandering iets is, dat veranderd wordt, en iets, in 't welk het verandert, en daarom: of daar is geen verandering, of door het woord *dit* moet het brood verstaan worden. Hierbij, wat zou het een wonderlijke uitspraak zijn, als men door dit Christus' lichaam verstaan zou. 't Zou dan zijn, dit lichaam is Mijn lichaam. Dit Mijn lichaam, is de gemeenschap Mijns lichaams.
- Christus zegt, dit ***is*** Mijn lichaam; een eenvoudige zal ten eerste zien, dat *is* niet betekent veranderen of worden, maar dat het zoveel in deze samenvoeging te zeggen is, als: het betekent Christus' verbroken lichaam, dat is, Zijn lijden en sterven, dat zulke spreekwijzen zeer gewoon zijn in de burgerlijke omgang, en in de Schrift, zo buiten het gebruik van de sacramenten, als in de sacramenten. Men zegt van een schilderij: *dat is de koning van Engeland, dat is de koning van Frankrijk*; en van een trouwenpenning zegt de bruid: *dat is mijn trouw*; en men weet allen, dat het woord *is* daar zoveel is, als dat *is* het beeld, de gelijkenis van die koning, dat is het teken en het zegel, 't welk de bruidegom tot bevestiging van zijn trouw heeft gegeven. Zo gewoon is ook deze spreekwijze in de Heilige Schrift. Dus staat er: Gen. 41:26. *Die zeven koeien zijn zeven jaren.* Matth. 13:38, 39. De akker *is* de wereld; en het goede zaad *zijn* de kinderen des koninkrijks; en het onkruid *zijn* de kinderen des bozen. De vijand... *is* de duivel; en de oogst *is* de voleinding van de wereld; en de maaiers *zijn* de engelen. Openb. 1:20 De zeven sterren *zijn* de engelen van de zeven gemeenten, en de zeven kandelaren *zijn* de zeven gemeenten. Openb. 17:9, 18: De zeven hoofden *zijn* zeven bergen. De vrouw *is* de grote stad. Zo ook van Christus: Joh 10:9. Ik *ben* de deur. Joh 15:1. Ik *ben* de ware wijnstok. 1 Kor. 10:4. De steenrots *was* Christus. Niemand is zo dwaas, dat hij hier het woord *is* in de eigenlijke zin zou nemen, de eenvoudigste zou zien, dat *is* zoveel te zeggen is, als, het betekent. Zelfs wordt het woord *is* genomen voor betekent in de andere sacramenten. Zie van het Pascha: Ex 12:11, Het *is* des Heeren Pascha. Pascha wil in onze taal *voorbijgaan* zeggen, betekenende het voorbijgaan van de engel, die al de eerstgeborenen in Egypteland doodde, en de huizen van de Israëlieten, aan welker deuren het bloed van het geslachte lam gestreken was, voorbijging, en de eerstgeborenen niet doodde. Het geslachte lam moesten de kinderen Israëls reisvaardig, met opgeschorte lendenen, schoenen aan de voeten, en staven in hun handen, eten. Want het, dat lam,

is het Pascha des Heeren; niemand zal zo dom zijn, dat hij zou zeggen, dat het lam de voorbijgang zelf was, een ieder weet dat is zoveel te zeggen is, als, het lam *betekent* de voorbijgang. Hiertoe dient ook de uitdrukking, *het Pascha eten*, 't welk menigmaal in het Oude Testament voorkomt, 't welk is het lam eten. Zodat hier een tweërlei verbloemde manier van spreken is, eerst *is* wil zoveel zeggen als: *betekent*. En dan dat het lam genoemd wordt Pascha, betekende Christus: 1 Kor. 5:7. *Want ook ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus*.

Ziet van de Besnijden is dezelfde uitdrukking: Gen. 17:10, *Dit is mijn verbond*. 't Is onbetwistelijk, dat het woord *dit* ziet op de besnijdenis, en dat is niet het verbond zelf is; maar dat is zoveel te zeggen is, als het *is een teken van* het verbond. Het *betekent* het verbond. 't Is dezelfde manier van spreken: *dit is mijn verbond*; *dit is Mijn lichaam*. Ziet dezelfde manier van spreken van de Heilige Doop, welke genoemd wordt: *het bad van de wedergeboorte*, Titus 3:5. De doop is het bad niet, wordt ook niet veranderd in het bad; de doop is ook de wedergeboorte niet; maar de doop, die door indompeling in, of besprenging met het water geschiedt, is een teken en zegel van de wedergeboorte.

- Nu hebben wij nog de laatste woorden aan te merken, ***Mijn lichaam***. Dit brood is (betekent) Mijn lichaam, dat komt in geen verschil, dat hier het natuurlijke lichaam, Christus van Maria geboren en op Golgotha gekruisigd, verstaan wordt; maar de bedenking is, hoe het aangemerkt moet worden. Niet levend verenigd met zijn ziel en Godheid, en alzo de Persoon God en mens; maar het moet aangemerkt worden als gebroken, gekruisigd; zodat daardoor verstaan wordt het lijden van Christus; want:
 - (a) dit zegt de Heere Jezus zelf: Luk. 22:19. ... *dat is Mijn lichaam, dat voor u gegeven wordt*. 1 Kor. 11:24. ... *dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt*. En zo staat er ook van de wijn: Matth. 26:28. *Dat is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, dat voor velen vergoten wordt*.
 - (b) Het blijkt ook daaruit dat in het Heilig Avondmaal het brood en de wijn, het lichaam en bloed van Christus betekende, van elkaar afgescheiden ingesteld zijn, en ieder in 't bijzonder uitgedeeld, en zo genuttigd wordt, 't welk natuurlijk de dood van Christus uitdrukt, welke ook in het Heilig Avondmaal bedacht en verkondigd moet worden, 1 Kor. 11:26.
 - (c) En ook, omdat die tekenen zijn tot verzegeling van de vergeving van de zonden, Matth. 26:28, en door Christus' dood de vergeving van de zonden verworven, is, Rom. 5:10; zo komt dan het brood voor, als betekende het lichaam van Christus als gekruisigd, en niet als verheerlijkt; als betekende de dood van Christus, en niet Hem, nu in de hemel aan Gods rechterhand.

Besluit.

Uit al het gezegde, maken wij dan dit besluit:

- (a) Indien in de instelling van het Heilig Avondmaal, en alzo ook nergens in het Woord van God, geen melding gemaakt wordt van transsubstantiatie, verwezenlijking van verandering van het brood en de wijn in Christus' natuurlijk lichaam en bloed.
- (b) Indien de instelling duidelijk zegt, dat Christus brood nam, brood zegende brood brak, brood Gaf, brood beval te eten, en dat vóór het verhaal van de woorden, dit is

Mijn lichaam, zo ook van de beker; en het na de zegening, en ook na het verhaal van die woorden, en het brood blijft, én het brood is, als het gegeten wordt, 1 Kor. 11.

- (c) Indien in die woorden het aanwijzend woordje dit op het brood ziet, het woord is in geen andere zin hier genomen kan worden, en genomen wordt, dan betekent, gelijk het zo genomen wordt in de gewone omgang, in de Heilige Schrift buiten de sacramenten, en diezelfde uitdrukking gebruikt wordt in de andere sacramenten, en aldaar buiten tegenspraak het woord is zoveel is als betekent, en het woord lichaam aangemerkt wordt als verbroken en gekruisigd; zo wordt het brood niet veranderd in Christus' lichaam, en de wijn in Zijn bloed. Het eerste is waarheid, gelijk nu getoond is; zo dan ook het laatste.

Bewijs 3. **Uit de natuur van een sacrament.**

XVII. Het Heilig Avondmaal is een sacrament, dat is zonder tegenspreken. Indien nu in het Heilig Avondmaal zo'n wezenlijke verandering geschiedde van brood en wijn in Christus' lichaam en bloed, zo was het geen sacrament; want zo'n verandering stoot de natuur van een sacrament om; want in alle sacramenten moeten deze vijf zaken zijn:

- (1) De instelling tot een sacrament.
- (2) Een uiterlijk lichamelijk teken.
- (3) Een inwendig betekende zaak op Christus ziende.
- (4) Een overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak.
- (5) Een doeleinde, 't welk is te betekenen en te verzegelen; ziet dit boven bewezen.

Zo'n wezenlijke verandering nu stoot alles omver.

- (a) Het vernietigt het uitwendig lichamelijk teken; want het zegt dat het brood en de wijn weggenomen worden, en niet zijn als het genuttigd wordt.
- (b) Het vernietigt de betekende zaak; want houdt het teken op, zo houdt ook de betekende zaak op, en als het brood nu Christus' lichaam zelf was, zo werd het nergens door betekend; behalve dat het 't lichaam van Christus zelf vernietigt, omdat het Christus' lichaam berooft van zijn grootheid, zichtbaarheid, tastbaarheid en eenheid.
- (c) Het vernietigt de overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak: want daar is geen teken meer; en daar is geen betekende zaak meer.
- (d) Het vernietigt het einde; want is het teken weg, zo is er geen zegel, dat het nochtans is tot verzegeling van Christus' lijden en sterven voor de gelovigen. Het lichaam en bloed van Christus zelf daar zijnde, neemt weg de gedachtenis Zijner; want gedachtenis is van een afwezige zaak. Dienvolgens is er zo'n wezenlijke verandering niet.

Bewijs 4. **Uit de andere sacramenten.**

XVIII. In geen van alle sacramenten is zo'n verandering, en niemand drijft dit, en nochtans zijn in de andere sacramenten dezelfde manieren van spreken. Dit is het Pascha. Dit is mijn verbond. Doop, het bad van de wedergeboorte. 't Lam bleef een lam, en werd niet Christus; de besnijdenis bleef de afsnijding van de voorhuid; het water in de doop blijft water. Omdat nu alle sacramenten van dezelfde natuur zijn, alle hebbende de terstond gemelde vijf vereiste zaken, en indien in de twee van het Oude Testament en in de doop in het Nieuwe Testament zo'n verandering niet is, zo dan ook niet in het Heilig Avondmaal; sacramenten zijn van dezelfde natuur.

Bewijs 5. 't Vernietigt verscheiden artikelen van het geloof.

XIX. Het werpt verscheidene artikelen van het geloof, van tegenpartijen zelfs beleden, omver; want zo'n wezenlijke verandering vernietigt:

- (a) de waarheid van de menselijke natuur van Christus, waarin Hij ons in alles is gelijk geworden; want een mensenlichaam zonder grootheid, kunnende zijn in een kruimpje brood, is geen mensenlichaam; wat op honderd duizend miljoenen plaatsen van elkaar gescheiden is, dat is niet één, maar veel, dat is niet het éne lichaam, dat van Maria geboren is: wat onzienlijk, ontastbaar is, dat is geen waar mensenlichaam, en dies, zo daar zo'n wezenlijke verandering was, zo had dan Christus geen waar menselijk lichaam, gelijk wij.
- (b) Het vernietigt de éne offerande van Christus door de dood; want het stelt, dat Christus nog dagelijks duizend en duizendmaal sterft, dat Zijn lichaam verbroken, en Zijn bloed vergoten wordt.
- (c) Het strijdt met de hemelvaart van Christus, want die zegt, dat Christus' lichaam, dat zichtbaar ten hemel is gevaaren, aldaar is en aldaar blijven moet tot de jongste dag; *want indien Hij op aarde ware, zo zou Hij zelf geen priester zijn*, Hebr. 8:4. Dat dit lichaam gedurig nog op aarde is, en in kasjes in de kerk bewaard wordt.
- (d) Het strijdt met Zijn wederkomst ten oordeel, als wanneer wij Christus uit de hemel verwachten, dat dan niet zijn kan; want dan zou Hij al op aarde zijn, en zo Hij al op aarde overal in de kerken lichamelijk is, zo verwacht men Hem tevergeefs. Waaruit dan blijkt de valsheid van zulke een voorgewende verandering.

Bewijs 6. Strijdt tegen de natuur van lichamen en toevallen.

XX. Bij de bewijzen uit de Schriftuur zullen wij nog een of twee uit de natuur voegen.

- En allereerst: God is een God van de waarheid, en heeft een waarheid in schepselen, gesteld, en heeft de mensen verstand gegeven om die waarheid te kennen, en daarin vast te gaan. God nu heeft gesteld, dat een lichaam maar op één plaats kan zijn, en dat ieder lichaam zijn eigen plaats heeft, zodat in dezelfde plaats, in welke het ene lichaam is, terwijl het daarin is, een andere of vele andere lichamen tegelijk daarin niet kunnen zijn. Dat ieder lichaam zijn behoorlijke grootheid en uitgestrektheid heeft, zodat duizend olifanten niet kunnen zijn in de plaats van een klein vliegje. Dat het een en 't zelfde lichaam, dat is, terwijl het is, niet duizend en duizendmaal geschapen of voortgebracht kan worden. Dat een lichaam of substantie niet kan zijn zonder zijn eigen hoedanigheden en zijn wezenlijke eigenschappen. Dat datzelfde lichaam, terwijl het op de ene plaats leeft, op een andere plaats niet kan sterven en dood zijn.
- En ten opzichte van de toevallen (of gebeurtenis): dat geen toeval op zichzelf, zonder in een substantie te zijn, kan bestaan; omdat het dan geen toeval, maar een substantie zou zijn; dat een toeval niet kan verhuizen van de een substantie in de andere. Deze waarheden zijn in de natuur gesteld, en de mens kent ze als onfeilbare waarheden. De transsubstantiatie nu keert de gehele natuur om, en vernietigt ze, zo ten opzichte van de zelfstandigheden, als ten opzichte van de toevallen; want die leert, dat het een en hetzelfde lichaam van Christus op honderd duizend plaatsen, ieder mijlen weegs van elkaar gescheiden kan zijn, en dagelijks is.

Want zij zeggen, dat er zo vele lichamen van Christus, en alzo zo vele Christussen in de wereld zijn, als er gewijde ouweltjes zijn, en dagelijks gewijd worden, en dat het dan nog maar een en hetzelfde lichaam van Christus is. Dat het gehele lichaam van Christus zo groot als het aan het kruis gehangen heeft, en al deszelfs leden in de plaats van een klein kruimpje brood is, zodat de voeten zijn in de plaats daar de handen zijn, en dat het hoofd in dezelfde plaats is, en dat al de andere leden ook in dezelfde plaats zijn, behoudende het lichaam zijn zelfde grootheid en uitgestrektheid. Dat het lichaam van Christus, terwijl het is en blijft in de hemel, nog duizend en duizendmaal op aarde, door de wijding voortgebracht wordt, als blijvende het een en hetzelfde lichaam. Dat datzelfde lichaam van Christus, terwijl het in de hemel in heerlijkheid leeft, op aarde verbroken wordt, en van mensenvoeten vertreden, en van ratten en muizen gegeten kan worden. Dat datzelfde lichaam, dat zichtbaar en tastbaar is, waarop zich Christus beriep, Luk. 24:39, in dezelfde tijd onzienlijk, ontastbaar, enz. is. Dat de eigenschappen van het brood en de wijn, namelijk: reuk, smaak, kracht tot voeding en dronken maken, blijven zonder brood en wijn; want die worden naar hun zeggen weggenomen.

Ziet hieruit de domme dwaasheid en leugen van de transsubstantiatie; men zou niet kunnen geloven, dat mensen tot zo'n onzinnigheid zouden kunnen vervallen, maar God heeft hun gezonden een kracht der dwaling om de leugens te geloven, omdat ze de liefde van de waarheid hebben verworpen.

XXI. Hoe dwaas hun leer ook is, zo zoeken ze dezelve nog te beschermen met een uitvlucht of twee te maken.

Uitvlucht 1. In de sacramenten moet men geloven, en waar geloof plaats geeft, moet de rede wijken.

Antwoord.

- (a) 't Geloof dat in de sacramenten vereist wordt, is te geloven, dat Christus het brood en de wijn in het Heilige Avondmaal ingesteld heeft, tot tekenen en zegels van zijn gekruist lichaam en vergoten bloed, tot vergeving van de zonden; maar het geloof heeft geen opzicht op de natuur van het brood en de wijn, alzo weinig als op de natuur des waters in de doop; hun beider natuur is onfeilbaar bekend.
- (b) God gebiedt nooit iets te geloven, dat leugen is in zichzelf, en dat zijn waarheid, in de natuur gesteld, omverwerpt, gelijk de transsubstantiatie doet. God gebiedt wel iets te geloven, dat boven het bereik van de rede is, maar nooit is, dat tegen de waarheid van de zaken, en tegen de rede, de waarheid van de zaken wel bevattende, is.
- (c) Het geloof heeft soms opzicht op onzienlijke dingen, die te samen gevoegd zijn met lichamelijke zaken, gelijk in alle sacramenten; en dan heeft het geloof te werken op de onzienlijke, en de rede te boven Gaande zaken, latende de natuur van de lichamelijke zaken in haar waarheid; want hetgeen iemand ziet, daar heeft geloof geen plaats, Rom. 8:24.

Uitvlucht 2. God is almachtig, en kan doen wat hem behaagt, en daarom kan Hij al het bovengenoemde wel doen.

Antwoord.

- (a) Al is God almachtig, zo kan Hij nochtans niet liegen; Titus 1:2. En die bovengenoemde tegenstrijdige dingen te doen, is liegen; want het is tegen de

waarheden, die God in de zaken gelegd heeft, en daarom kan Hij die niet doen, zodat de almachtigheid hier niet te pas komt, maar waarheid.

- (b) En zo God het al doen kon, dat Hij toch niet doen kan, omdat het leugen is, zo volgt nochtans daaruit niet, dat God het doen wil en doet.

Bewijs 7. Tegen alle uiterlijke zinnen van de mensen.

XXII. 's Mensen uiterlijke zinnen, reuk, smaak, gevoel, zo door aantasten, als door de voedende en dronkenmakende kracht, en die zinnen alle wel gesteld, én van binnen, én in die vereiste omstandigheden van buiten, en dat van alle mensen, en dat in alle tijden, verzekeren, dat na de wijding de minste wezenlijke verandering niet is geschied in het brood en de wijn; dat het niet is een mensenlichaam en bloed, maar dat het waarlijk brood en wijn is en blijft, gelijk het te voren was. Dit kan niet tegengesproken worden; dies is het zeker, dat er zo'n transsubstantiatie niet is en dat het de uiterste dwaasheid en onwaarheid is, te zeggen, dat het brood en de wijn in Christus' lichaam en bloed veranderd wordt door het verhaal van de vijf woorden.

Men heeft hier niets tegen in te brengen, dan:

1. *Dat men hier geloven moet.*

Zie het antwoord even boven.

2. *Dat de zinnen bedriegen kunnen.*

Antwoord.

- (a) Van kunnen tot zijn geldt het gevolg niet.

- (b) Alle zinnen wel gesteld en dat van alle mensen, en dat in alle tijden, hetzelfde in een zaak bevindende, is waarheid en bedriegt niet, men gaat daar vast op, en hij wordt met recht onzinnig gehouden, die het zou tegenspreken.

Uit deze allen besluiten wij met alle vastigheid en verzekering, dat het brood en de wijn in het Heilig Avondmaal niet veranderd worden in het lichaam en bloed van Christus. Laat ons nu hun tegenwerpingen beantwoorden.

Tegenwerping. 1.

XXIII. De woorden van Christus: *dit is Mijn lichaam*, moeten eigenlijk verstaan worden, en zo ziet dan het woordje *dit* niet op het brood; want 't is klaar, dat het *in geslacht* (grammaticaal) niet overeenkomt met brood, maar met lichaam; dus ziet het op lichaam. En het woord lichaam is in de eigenlijke zin Christus' lichaam, van Maria geboren en op Golgotha gekruisigd. En het woord is moet eigenlijk verstaan worden voor inderdaad natuurlijker wijze te zijn.

Antwoord.

1. Deze tegenwerping raakt het gehele verschil niet; want het verschilpunt is, of het brood en de wijn, door het uitspreken van deze woorden, want dit is Mijn lichaam, veranderd worden in het natuurlijke lichaam en bloed van Christus. In deze woorden nu is niet één letter of titel van transsubstantiatie, overwezenlijking, of verandering; noch ook niet, dat de verandering zou geschieden door het verhaal van die woorden; waaruit klaar blijkt, dat met deze woorden tegen te brengen, het verschil misgelopen

wordt. Hiermee is de tegenwerping beantwoord; maar tot overvloed zullen wij haar op 't spoor volgen.

2. Het woordje *dit* ziet immers op het brood, dat Christus nam, brak en Gaf; ziet dit bewezen par. 26-30. De reden, welke partijen geven, dat het woordje *dit* niet ziet op 't brood, maar op 't lichaam, omdat het *in geslacht* niet met het laatste overeenkomt, vervalt vanzelf. Want:
 - (a) het woordje *dit* kan hier niet *bijvoeglijk*, maar moet noodzakelijk *zelfstandig* genomen worden; want zo *bijvoeglijk*, dan zouden de woorden deze zijn: *dit Mijn lichaam is*, dat is, het *bestaat*, 't welk dan geen zin heeft; want de discipelen zagen wel dat Christus' lichaam daar tegenwoordig was; en zo men het woord lichaam herhalen zou, zo had het ook geen slot; want dan zou het zijn: *dit Mijn lichaam is Mijn lichaam*.
 - (b) Indien men het woord *dit* bracht tot lichaam, zo stoten ze zelf hun transsubstantiatie omver; want dan was er niets dat veranderd werd, omdat in alle verandering iets is, dat veranderd wordt, en iets, dat door de verandering komt. Dat door de verandering komt is het lichaam, en zo het woordje *dit* niet ziet op brood, zo is er niets, dat in Christus' lichaam veranderd wordt. Dit zien enige van partijen, daarom zijn ze onder elkaar zeer oneens.
3. Door de woorden, *Mijn lichaam*, willen zij, dat het natuurlijke lichaam van Christus verstaan moet worden; maar dat is zo terstond met vele redenen weerlegd, en getoond, dat de tekst zelf hen weerlegt; want Christus' lichaam was daar aan de tafel, Christus nam met zijn hand het brood, en niet Zijn lichaam; Hij brak het brood, en zei: *dit is Mijn lichaam*, dat voor u gebroken wordt; zodat het lichaam van Christus verklaard wordt, verbroken, gekruisigd en gedood te zijn, en Hij stond daar levend en onbezeerd. En indien het lichaam van Christus toen verbroken en opgeofferd werd tot vergeving van de zonden, zo was het al volbracht en Christus had niet behoeven te lijden en te sterven; want Hij heeft alles met één offerande volbracht, Hebr. 10:14.
4. Het woord is willen ze verstaan hebben, dat het verklaart, dat het Christus' natuurlijk lichaam is. Dat het Christus' natuurlijk lichaam niet is, en dat het woord is dat niet te kennen geeft, is mede boven bewezen; maar tot overvloed zeggen wij, dat die woorden: *dit is Mijn lichaam*, zo moeten genomen en verstaan worden, als het Christus beoogt, en zijn mening aan redelijke mensen uitdrukt door een manier van spreken, die allerklaarst, duidelijkst, gewoonlijkst en verstaanbaarst is. Als is genomen werd voor natuurlijk zijn, dat was niet te verstaan noch te denken voor de discipelen, noch voor enig redelijk mens, omdat duizend ongerijmdheden, en een gehele omkering van de natuur daaruit volgen moest; maar als is voor betekent verstaan wordt, dat is in zo'n gelegenheid de gewoonste, de klaarste, de duidelijkste en verstaanbaarste taal. Dat is onbetwistbaar, dat het woord *is* zo algemeen genomen wordt voor *betekent*, als voor natuurlijk, *wezenlijk zijn*, en dat daarom dat woord moet verstaan worden, naardat de omstandigheden en zaken zijn, van welke het gezegd wordt. Als men van een schilderij zegt: *dat is mijn vader*, *dat mijn grootvader*; van een trouwpenning: *dat is mijn trouw*. Van iets door gelijkenis: Dan *is* een slang, Nafthali *is* een hinde, Issaschar *is* een sterk gebeende ezel, Jozef een vruchtbare tak, Gen. 49. Assur *is* een roede, Herodes *is* een vos, de goddelozen zijn vlekken, waterloze wolken, verstorven bomen en wilde baren van de zee. Zou hij niet voor een dwaas met recht gehouden worden, die het woord *is* zou nemen voor

werkelijk zijn, en daarop uitroepen: 'zie daar staat het: Dan, Nafthali, Issaschar, Herodes zijn beesten; want daar staat: is een slang, is een hinde, is een ezel', enz. Maar ieder weet, dat men die spreekwijzen oneigenlijk moet nemen, een kind zal hier rechter zijn. Doet hierbij: zeven koeien *zijn* zeven jaren, zeven hoofden zijn zeven bergen, de vrouw *is* de grote stad. 't Is klaarblijkelijk, dat is daar zoveel te zeggen is als *betekent*. Nog nader van Christus: *Ik ben de deur. Ik ben de wijnstok*. Zo ook: *Christus ons Pascha; de steenrots was Christus*. Uit deze allen is het onweersprekelijk, dat men dadelijk uit het woord is niet besluiten moet het natuurlijk zijn; maar dat is zoveel te kennen geeft als *betekent*.

Uitvlucht.

Zegt men, dat is wel waar buiten de sacramenten; maar hier is een sacrament, en daarom kan men van het eerste tot dit geen gevolg trekken.

Antwoord.

- (a) Wij zien uit het gezegde wat het woord is *betekent*, en heeft het die betekenis in 't ene, zo kan het dit ook betekenen in het andere: immers dat staat vast, dat men dan eenvoudig, omdat er is staat, niet besluiten kan het brood is natuurlijk Christus' lichaam; maar men moet uit de omstandigheden tonen, dat het woord is daar eigenlijk genomen moet worden; doch het ontbreekt, en dat het niet eigenlijk van Christus gebruikt wordt, blijkt uit de gehele tekst, en is boven getoond.
- (b) Maar om hen ook te voldoen, dat het een gewone manier van spreken ook in de sacramenten is zo ziet van het Pascha, Ex. 12:11. *Het (Lam) is des Heeren Pascha*. Het lam was niet veranderd in een voorbijgang.
Zie van de besnijdenis: Gen. 17:10. Dit is mijn verbond.
Van de doop: 1 Petrus 3:21. *Waarvan het tegenbeeld de doop ... die een vraag is van een goed geweten*.

Aanhouding.

Wat valt er meer te zeggen? Misschien dit: *In zaken van het geloof, en in testamenten moet men niet duister en oneigenlijk, maar duidelijk spreken*.

Antwoord.

- (a) En leert Hem, die de mensen de spraak geeft, niet hoe Hij moet spreken.
- (b) Christus heeft doorgaans in de zaken van het geloof door gelijkenissen en verbloemde redenen gesproken.
- (c) Jakobs testament, Gen. 49, is vol oneigenlijke spreekwijzen.
- (d) De oneigenlijke spreekwijzen zijn te onderscheiden van de dubbelzinnige. Deze kunnen enige donkerheid baren; maar de verbloemde en figuurlijke zijn duidelijk, geven meer licht aan de zaak, en drukken de natuur van de zaak klaarder en krachtiger uit, bijzonder als zij bekend zijn, en zo gewoon als de eigene, gelijk hier het woord is.
- (e) Tegenpartijen zelfs moeten overtuigd staan, dat in de stelling van het sacrament Christus een oneigenlijke en figuurlijke spreekwijze gebruikt. Luk. 22:20, *Deze drinkbeker (is) het Nieuwe Testament*. Allereerst wordt noodzakelijk, niet de beker zelf, maar 't geen daarin is, verstaan. Een tweede, de beker is het Nieuwe Testament niet, ook is 't geen daarin is het Nieuwe Testament niet; maar tot bevestiging en verzegeling van hetzelve, 't welk door het vergieten van Zijn bloed vervuld en

verworven is voor de gelovigen. Daarbij de woorden, *'t welk vergoten wordt*, verstaan ze niet eigenlijk; want zij ontkennen alle bloedstorting in de mis, omdat naar hun zeggen, het bloed niet afgescheiden wordt van het lichaam, en het uitgieten ziet op de bloedstorting aan het kruis, en zoveel te zeggen is, als dat terstond vergoten zal worden, waarvan Christus in 't laatste Avondmaal maar een vertoning deed. En ook moeten ze toestaan, dat in die woorden: *dit is Mijn lichaam*, een oneigenlijke manier van spreken is, als zij die naar hun eigen mening opvatten, als ze door het woord dit verstaan, of 't geen onder de gedaante van brood en wijn is, of 't geen, nog niet is, maar in 't laatste van het uitspreken dier woorden worden zal, of een zelfstandigheid in 't algemeen, of een *individuum vagum*, iets onbepaalds en ongenoemds, en dergelijke, waarover zij onder elkaar heftig overhoop liggen. Het woord is nemen zij ook niet in de eigenlijken zin, en verstaan daardoor of bevat wordt, of zal zijn, of wordt, of veranderd wordt, of getranssubstantieerd wordt. Het woord lichaam wordt bij hen ook oneigenlijk genomen, of voor een lichaam zonder grootheid, of met grootheid maar zonder uitgestrektheid, of met grootheid en uitgestrektheid, maar niet plaatselijk omschreven, gelijk zij onder elkaar de een dit, de ander dat zeggen; doch allen moeten ze het figuurlijk verstaan, omdat een eigenlijk lichaam én zienlijk, én tastbaar is, en zijn grootheid en uitgestrektheid plaatselijk heeft. Betekent lichaam ook de ziel en Godheid?

Tegenwerping. 2.

XXIV. Luk. 22:20, *Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt*. Zij willen, dat men niet zegt, dat, maar dewelke, te weten, beker, vergoten wordt, omdat het woord, vergoten wordt, *in causa* overeenkomt, niet met bloed, maar met beker, en dat men door de beker versta 't geen daarin is, te weten, Christus' bloed, zodat de zin zou zijn: *Dit Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt, is het Nieuwe Testament in Mijn bloed*; en daaruit willen ze dan, dat de wijn veranderd wordt in Christus' bloed.

Antwoord.

- (a) Deze tegenwerping weerlegt zichzelf; want dat staat dan vast, dat het bloed afgescheiden is van Christus' lichaam: dat staat dan mede vast, dat er is een bloedstorting, 't welk zij doch beide niet willen toestaan, noemende hun mis een onbloedige offerande.
- (b) Door de beker wordt wel verstaan 't geen daarin is; maar daar was geen bloed in, maar wijn; Christus noemt het *de vrucht des wijnstoks*, Matth. 26:19.
- (c) Als men het woord vergoten wordt al brengt tot de beker, zo is de zin even klaar: de beker, dat is, de wijn, die daarin is, welke vergoten wordt, is het Nieuwe Testament, dat is, verzegelt aan de gelovigen het Nieuwe Testament, 't welk bevestigd wordt in Christus' bloed, waarvan de wijn een teken en zegel is.
- (d) Maar 't is bij andere schrijvers, alsook in het N.T. gebruikelijk, dat de woorden, schoon zij met een ander woord *in causa* overeenkomen, nochtans in de zin overeenkomen, met het woord, waarop men doelt, gelijk onder anderen te zien is. Matth. 28:19 Openb. 1:5.

Tegenwerping. 3.

XXV. Joh. 6:56, *Die Mijn vlees eet, en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij, en Ik in Hem*.

Antwoord.

- (a) Deze tekst spreekt niet van het Avondmaal; want het was toen nog niet ingesteld, en ook was daarop de minste terugslag of voorzegging niet; maar de terugslag is op het manna, zodat men hieruit op de paapse grond zou besluiten, dat Christus in het manna veranderd was, omdat Hij zegt, *Ik ben het brood des levens*, vers 35.
- (b) Doch Christus spreekt hier van het geestelijk nuttigen van Christus door het geloof, 't welk altijd plaats heeft, en niet van een lichamelijk eten en drinken; want Hij zegt wel uitdrukkelijk, vers 63, *De Geest is het, die levend maakt; het vlees is niet nut. De woorden, die Ik tot u spreek, zijn geest en zijn leven.*

Tegenwerping. 4.

XXVI. 1 Kor. 11:27, *Zo dan, wie onwaardig dit brood eet, of de drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren.*

Antwoord.

- (a) Deze tekst weerlegt zichzelf; want hij zegt, dat de gewone man de beker ook gegeven moet worden; alsmede dat het brood en wijn is, als men het eet en drinkt; zo is het dan Christus' lichaam en bloed niet.
- (b) De onwaardige nuttigers maken zich schuldig aan Christus' lichaam en bloed, omdat in het onwaardig eten en drinken een verachting en versmading is van Christus' lijden en sterven. Gelijk iemand, die in verontwaardiging eens konings zegel of beeld schendt, toont, dat hij de koning zelf versmaadt en veracht. Dies blijft het dan onwrikbaar, dat het brood en de wijn in het Heilig Avondmaal Christus' lichaam en bloed eigenlijk niet is, maar dat zij tekenen en zegels zijn van Christus' lijden tot vergeving van de zonden.

Er is ook geen consubstantiatie. Christus is niet in, met, onder het brood.

XXVII. Vraag: *Of in het Heilig Avondmaal is een consubstantiatie?* De Lutherse willen, dat wel het brood en de wijn niet veranderen in Christus' lichaam en bloed, maar brood en wijn blijven; maar zeggen, dat Christus' lichaam en bloed in, met, onder het brood en de wijn zijn; en dat in de woorden: *dit is Mijn lichaam*, het woordje *dit* betekent het brood en het lichaam van Christus te samen. Dit noemen zij consubstantiatie.

Wij ontkennen dat, en bewijzen het met dezelfde bewijsredenen, waarmee wij de paapse transsubstantiatie hebben weerlegd. Namelijk:

Bewijs 1. Uit de instelling.

1. Uit de geschiedenis van de instelling, welke duidelijk zegt:

- (a) Dat Christus daar lichamelijk, plaatselijk, zichtbaar aan de tafel was, niet gekwetst, gebroken, dood, maar levend; dat Christus brood nam, brak en gaf, en dat de discipelen het gegeven brood aten; dat Christus van dat brood zei: *dit is Mijn lichaam*, zodat het woordje *dit* niet anders kan betekenen dan alleen het brood.
- (b) Zo verstond het Paulus, zeggende: *het brood dat wij breken, is dat niet de gemeenschap des lichaams van Christus?* Het lichaam van Christus was niet de gemeenschap des lichaams van Christus, maar het brood alleen was de gemeenschap van Christus, betekenende en verzegelende.

- (c) Dit blijkt ook uit het andere teken. Van de beker zegt Christus: *deze beker is het Nieuwe Testament*. Het woord *deze* kan niet anders zien dan op de beker; want die wordt er bijgevoegd, *deze beker*, dat is, *deze wijn in de beker*. Zodat het woordje dit dan op niets anders zien kan dan op het brood, en niet tegelijk mede op Christus' lichaam; want dan moest volgen, dat Christus twee lichamen had: een lichaam dat daar levend, zichtbaar, tastend, plaatselijk aan de tafel was, en het brood nam, brak en gaf; en dan nog een, dat genomen, gebroken en gegeven werd, dat onzichtbaar was. Of dat een en hetzelfde lichaam moest tegelijk zichtbaar en onzichtbaar zijn, tegelijk geheel blijven, tegelijk verbroken worden, 't welk de ongerijmdheid zelf is.
- (d) Zij willen dat deze woorden: *dit is Mijn lichaam, dat voor u verbroken wordt*, in de eigelijken zin moeten genomen worden, en willen de minste oneigenlijke spreekwijze niet toelaten. Maar dan overtuigen de woorden hen zelf, of zij moeten de Papisten toevallen en zeggen, dat het Christus' lichaam zelf is, of zij zijn zonder enig bewijs; want, *dit is Mijn lichaam*, meldt niet één letter van in, met, onder. En ook als er gezegd wordt, *dat gebroken wordt*, zo moeten ze iets oneigenlijks in de spreekwijze toestaan; want het lichaam van Christus werd toen niet verbroken, en Zijn bloed werd toen niet vergoten; maar 't is zoveel, als (zij zelf rechter zijnde) dat nu haast verbroken zal worden.

Bewijs 2. **Is een sacrament.**

Het Heilig Avondmaal is een sacrament. Nu, een sacrament is de zaak zelf niet, maar een teken en zegel van de zaak. En zo Christus' lichaam dan was in, met, onder het brood, zo was het de zaak zelf, en alzo geen sacrament.

Bewijs 3. **Uit andere sacramenten.**

In al de andere sacramenten is zo'n lichamelijke tegenwoordigheid niet, zo dan ook niet in dit sacrament. In de andere sacramenten zijn dezelfde uitdrukkingen. *Dit is het Pascha. Dit is mijn verbond. Welke is het bad van de wedergeboorte. Welke is de vraag van een goed geweten*. Indien dan nu diezelfde uitdrukkingen in de andere sacramenten niet zeggen een lichamelijke tegenwoordigheid van Christus, in, met, onder, zo dan ook niet in dit. Want die uitdrukkingen zijn dezelfde, en alle sacramenten zijn van dezelfde natuur, namelijk tekenen en zegels.

Bewijs 4. **Tegen de artikelen des geloofs.**

Een zulke lichamelijke tegenwoordigheid strijdt tegen de menswording van Christus; want het ontkent, dat Christus ons in alles gelijk is geworden, een waar mens uit mens. Het strijdt ook tegen Christus' hemelvaart, en zitten ter rechterhand van God, welke te kennen geven, dat Christus naar het lichaam nu niet is op de aarde, maar die heeft verlaten, en dat zo noodzakelijk, dat Christus, zo Hij nu nog op de aarde was, dat Hij dan zelf geen Hogepriester was.

Bewijs 5. **Tegen de natuur van een lichaam.**

Een zulke lichamelijke tegenwoordigheid vernietigt een lichaam; want alle menselijk lichaam is besloten in een plaats, is ondoordringbaar, dat is, 't een lichaam dringt niet door, door de substantie van een ander, en kan niet zijn in de plaats waar het andere is. Een lichaam is tastbaar, is zienlijk, enz. Dus is het stellen van een lichamelijke

tegenwoordigheid van Christus in het Heilig Avondmaal vol ongerijmdheden tegen de natuur en de Schrift.

Uitvlucht: Men mocht zeggen, *God is almachtig, en daarom kan Hij dat maken.*

Antwoord. God is een God van de waarheid, heeft een waarheid in de natuur van de schepselen gelegd, 't is ja en neen, een waar lichaam te zijn, en oneindig te zijn, onzichtbaar, ontastbaar, doordringbaar te zijn, enz. En daarbij, men kan uit Gods macht niet besluiten dat iets is. Maar dat een zaak is, dus en zo is, dat moet bewezen worden uit de wil, uit het Woord van God, 't welk van een tegenwoordigheid van Christus' lichaam in, met, onder het brood niet één letter spreekt, maar het tegendeel getuigt, en daarmee is het uit.

Christus' lichaam en bloed is niet lichamelijk tegenwoordig en wordt niet lichamelijk genuttigd.

XXXII. De transsubstantiatie vernietigd zijnde, zo is meteen de gehele paapse mis als een offerande vernietigd, gelijk breder in het verhandelen van deze vraag zal blijken:

Of in het H. Avondmaal is een nieuwe, eigenlijk gezegde, ware, uitwendige offerande van Christus' lichaam en bloed, en alzo van de gehele Christus, God en mens, aan God tot vergeving van de zonden voor de levenden en doden?

De Papisten zeggen niet alleen, dat er is een vertonende en toepassende offerande, maar ook zelfs een verzoenende offerande, zodat levenden en doden geen vergeving van de zonden hebben, door de offerande van Jezus Christus aan het kruis volbracht, tenzij dat Christus nog dagelijks in de mis geofferd werd.

Wij zeggen wel, dat dagelijks zo buiten als in het gebruik van het Avondmaal, gebeden en dankzeggingen gedaan moeten worden, 't welk de apostel opofferen van offerande noemt: Hebr. 13:15. *Laat ons dan door Hem altijd Gode opofferen een offerande des lofs.* Maar wij ontkennen, met de allergrootste verontwaardiging, zo'n gezegde opoffering van Christus aan God tot vergeving van de zonden voor de levenden en doden. 't Welk wij aldus bewijzen:

Bewijs 1. Van God niet geboden.

Dat is zeker, dat God ons in zijn Woord de gehele godsdienst, en bijzonder de allergrootste punten van het geloof, heeft laten beschrijven, en dat men daarom God naar zijn geopenbaarde wil alleen moet dienen, en dat alle godsdienst, die God niet bevolen heeft, als mensen vonden moet verworpen worden: Matth. 15:9. *Te vergeefs eren zij Mij, lerende leringen, die geboden van mensen zijn.* Nu, het Woord van God spreekt niet een woord van een nieuwe, of herhaalde, of voortdurende opoffering van Christus aan God, na zijn volbrachte offerande aan het kruis, noch elders, noch in de instelling van het Avondmaal beschreven, Matth. 26:26 Mark. 14:22 Luk. 22:19 1 Kor. 11:23 10:16. Maar het tegendeel van die blijkt aldaar zo klaar als de dag. Christus was daar Zelf zichtbaar aan de tafel, Christus nam brood, dankte, brak het, en gaf het zijn discipelen, niet aan God, en daarna de beker. En beval hun te eten en te drinken tot zijn gedachtenis. Waar is hier een woord van offerande, van opofferen aan God? En ook,

indien het een opoffering van Christus, van Zichzelf aan God was, dan was Zijn offerande tot vergeving van de zonden in die avond al volbracht; en als het een ware offerande was, dan had Hij niet van node gehad Zich de volgende dag op te offeren; en behalve dat, indien men zou zeggen, ‘t was een vertonende en toepassende offerande.

Antwoord. De éne offerande kan door een andere, die meer dan in opzicht en afschaduwing van de andere verschilt, niet vertoond worden; doch men is niet tevreden met vertonen en toepassen, maar men wil dat het een ware verzoenende offerande is, ja dat het in wezen dezelfde is, die aan ‘t kruis geschiedde, alleen in manier van offeren onderscheiden; zo was dan die avond, toen Christus het Heilig Avondmaal instelde, het brood en de wijn zijn discipelen gaf, in wezen de zonde al betaald.

Uit ‘t welk klaar blijkt, dat in de inzetten van het avondmaal de minste melding of schijn niet is, dat Christus Zich toen opgeofferd heeft, en een dagelijkse opoffering van Zichzelf tot aan de voleinding van de wereld bevolen heeft; maar integendeel blijkt het. dat dit onwaar is.

Bewijs 2. Christus is en kan maar eens geofferd worden, en die éne is volmaakt.

XXXIII. Christus is maar eens opgeofferd, en die éne opoffering is volmaakt krachtig tot wegneming van alle zonden; dies kan geen dagelijks zoenoffer meer plaats hebben. Waar nu vergeving van de zonden is, daar is geen offerande meer voor de zonden, Hebr. 10:18. Dat Christus maar ééns opgeofferd is, en dat die éne offerande volmaakt verzoenende is, blijkt uit deze plaatsen, die geen beknibbeling onderworpen kunnen zijn: Hebr. 7:27. Die het niet alle dag nodig was... want dat heeft Hij *eenmaal* gedaan, als Hij Zichzelf opgeofferd heeft. Hebr. 9:25, Noch ook, opdat Hij Zichzelf *meermalen* zou opofferen; vers 26, Anders had Hij *dikwijls* moeten lijden van de grondlegging van de wereld af. Maar nu is Hij *eenmaal* in de voleinding van de eeuwen geopenbaard, om de zonde te niet te doen door Zijns Zelfs offerande. Vers 27:28, En gelijk het de mensen gezet is eenmaal te sterven, en daarna het oordeel; also ook Christus *eenmaal* geofferd zijnde om veler zonden weg te nemen. Hebr. 10:10, In welke wil wij geheiligd zijn door de offerande des lichaams van Jezus Christus, *eenmaal* geschied. vers 12, Maar Deze, *één* slachtoffer voor de zonden geofferd hebbende is in eeuwigheid gezeten aan de rechterhand van God. vers 14, Met *één* offerande heeft Hij *in eeuwigheid* volmaakt degenen, die geheiligd worden.

Ziedaar maar één offerande van Christus, die volmaakt in eeuwigheid.

Uitvlucht 1.

Zegt men hierop: deze teksten spreken van Christus' voldoende offerande, en niet van Zijn vertonende en toepassende onbloedige offerande, welke dagelijks in de mis geschiedt.

Antwoord.

- (a) Is ze maar vertonende, toepassende, onbloedig, zo staat dat dan vast, dat de offerande in de mis is een andere offerande, dan die Christus aan het kruis volbracht heeft.
- (b) De Schrift kent geen andere opoffering van Christus dan die éne, en daarom, te spreken van een vertonende en toepassende, onbloedige offerande, is maar beuzelen buiten het Woord, en tegen de zaak zelf; want een offerande geschiedt aan God, en een toepassing aan de mens.

- (c) En ook zijn zij niet tevreden met een vertonende en toepassende offerande, maar zeggen wel uitdrukkelijk, dat hun mis is een verzoenende offerande, en de teksten zeggen, dat de volmaakt verzoenende offerande van Christus maar éénmaal geschied is, en geschieden kan, omdat Christus, zo dikwijls als Hij opgeofferd zou worden, zo dikwijls zou moeten lijden; en daarom weerleggen deze teksten onweersprekelijk de offerande in de mis.
- (d) Daarbij, of de vertonende en toepassende offerande van Christus in de mis, is een ware offerande, of alleen maar een afbeeldende vertoning van de offerande van Christus? Zij zeggen een ware. Indien een ware, eigenlijke; zo dan, óf dezelfde, die Christus aan het kruis volbracht heeft, óf een nieuwe, een andere, óf een herhaling van dezelfde. Hoe men het ook maakt, indien in de mis is een ware, eigenlijke opoffering van Christus tot verzoening, zo doet men én Christus nog dagelijks lijden, Hebr. 9:27, én men verloochent de volmaakt voldoende offer van Christus.

Uitvlucht 2.

XXXIV. 't Is dezelfde in wezen, maar in manier verscheiden, en daarom die teksten, boven gemeld, zijn niet tegen de offerande in de mis, maar spreken van de mis zelf, omdat in de mis geen andere offerande is, dan diezelfde, die aan het kruis geschied is.

Antwoord.

- (a) Zo de mis dezelfde is, die aan het kruis geschied is, zo lijdt en sterft Christus nog dagelijks, 't zij door voortdoring, 't zij door herhaling; want Christus leed en stierf aan 't kruis; behalve dat het lijden en sterven, dat herhaald wordt, hetzelfde niet kan zijn, dat te voren geschied is.
- (b) Indien het dezelfde offerande is, zo was Christus' offerande aan het kruis niet volmaakt, want het was nog niet afgedaan, het duurt nog, en moet noch dagelijks geschieden.
- (c) Indien in de mis een offerande was, dat toch mis is, zo is het dezelfde niet; en 't kan dezelfde niet zijn, die Christus aan het kruis geofferd heeft, 't is alles verscheiden.
- Priester. Aan 't kruis was Christus in eigen Persoon Priester, Hij heeft Zichzelf opgeofferd. Maar in de mis komt een mens, die zich priester noemt, en offert Christus, en offert een ander de Christus; zo kan dat offeren niet voldoende zijn, omdat de voldoening haar kracht krijgt van Christus' Hoge priesterambt, van dat Hij Zichzelf opoffert.
 - Het altaar is verscheiden, het altaar heiligt de offerande, Matth. 23:19. Christus is zelf het altaar, en heeft Zich door de eeuwigen Geest Gode onstraffelijk opgeofferd Hebr. 9:14 Hebr. 13:10. In de mis is een houten of stenen tafel of stellage; en ook, naar hun zeggen, was Christus' altaar het kruis, en zo dan verscheiden van het hunne.
 - De offerande is verscheiden, en het offeren van dezelfde. Aan 't kruis was Christus' lichaam en bloed, en werd aldaar in vele smarten, welke 't wezen is van een offerande, die voor de zonden zou voldoen, verbroken en vergoten. Maar in de mis is zelfs, naar hun zeggen (en evenwel de persoon Christus) noch smart, noch verbreking, van Christus' lichaam, noch vergieting van Zijn bloed; zo dan niet alleen in wijze, maar ook in wezen verscheiden. Wij spreken veronderstellender wijze; want 't lichaam van Christus is niet in de mis.

- De plaats is verscheiden. Christus' offerande geschiedde op Golgotha, en niet buiten die plaats in vele andere plaatsen tegelijk; de mis geschiedt niet op Golgotha, maar op duizenden andere plaatsen, en dat in hetzelfde ogenblik.
- De tijd is verscheiden. Christus' offerande, waarover Hij zei: het is volbracht, is voleindigd al vele honderden jaren; maar de mis geschiedt nu dagelijks.
- De kracht is verscheiden, want Christus' offerande was tot verzoening, ook van de zonden van die in het Oude Testament van de beginne van de wereld geschied waren, als die in het Nieuwe Testament geschied zijn; maar een mis is niet krachtig genoeg tot verzoening van de zonden; zelfs heeft de mis geen kracht tot vergeving van de zonden van een mens; maar daar worden soms wel duizenden missen gedaan, om een zieltje uit het vagevuur te helpen, als de mens in zijn leven rijk is geweest.

Uit dit alles blijkt voor alle redelijke mensen, hoe dom van verstand ze ook zijn, dat de offerande van Christus aan 't kruis, en de offerande, die men in de mis versiert, niet een en dezelfde zijn. En dus blijven de aangehaalde teksten in hun volle kracht, en bewijzen, dat in de mis geen zoenoffer is.

Bewijs 3. In de mis ontbreekt alles, wat tot een offerande behoort.

XXXV. In de mis ontbreekt alles, wat tot een offerande behoort; dus is er geen offerande in de mis. Tot een offerande behoort met van alle toestemming: priester, altaar, zienlijke, uiterlijke offeranden, ontbinding, vernietiging van de offerande. Niets van dit alles is in de mis.

(1) In de mis zijn geen priesters; alle gelovigen zijn wel geestelijke priesters, 1 Petrus 2:5, 9 Openb. 1:6 en 5:10; doch dat is de mening hier niet; zulke zijn niet bekwaam om een eigenlijk gezegd zoenoffer te offeren, maar daartoe moeten eigenlijk gezegde priesters zijn, gelijk die van het pausdom voorgeven te zijn. Nu, daar zijn nu in het Nieuwe Testament geen eigenlijke priesters; want:

- (a) nergens staat het in het Woord van God, gelijk zij ook zelf wel weten, en daarom niet een enige plaats voortbrengen om dit uit de benaming te bewijzen; waar wordt Petrus, Paulus, enig apostel, enig leraar, priester genaamd? Wie van hen heeft zich voor een priester uitgegeven?
- (b) De apostelen, als ze de bedieningen in het Nieuwe Testament optellen, stellen onder dezelve geen priesters: Ef. 4:11, 12. *En Dezelfde heeft gegeven sommigen tot apostelen, en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en leraren: tot de volmaking van de heiligen, tot het werk van de bediening, tot opbouwing des lichaams van Christus.* Zouden ze dan de voornaamste bediening, hoedanig priesters zijn, niet genoemd hebben, zo zij er waren?
- (c) Zijn de hunnen priesters, zo moeten ze zijn, òf naar de ordening van Aäron, òf naar de ordening van Melchizédek. Zij zijn geen priesters naar de ordening van Aäron, want zij zijn geen Joden van afkomst, en niet uit de stam van Levi. Zij zijn ook geen priesters naar de ordening van Melchizédek, naar welke ordening Christus alleen priester is: Ps. 110:4. ... Gij zijt priester in eeuwigheid, naar de ordening van Melchizédek. En Christus heeft geen opvolgers in zijn priesterlijke bediening, omdat Hij altijd leeft en blijft: Heb 7:23, 24. *Genen zijn wel vele priesters geworden, omdat zij door de dood verhinderd werden altijd te blijven; maar Deze,*

omdat Hij in van de eeuwigheid blijft, heeft een onvergankelijk (Gr. onovergankelijk) priesterschap. Ziet, zo kunnen ze dan ook geen priesters naar de ordening van Melchizédek zijn, en willen ze het evenwel zijn, zo moeten ze hun orde bewijzen, dat onmogelijk is. En zijn ze dan nog evenwel priesters, schoon niet naar de ordening van Aäron, noch van Melchizédek, dan moeten ze Baälpriesters zijn, of priesters van Jupiter, van welke Hand. 14:13, 't welk wij hun niet betwisten willen.

- (d) Stelt het eens, zij waren priesters, zo konden zij evenwel Christus zelf niet opofferen, dat heeft zich nooit enig priester aangematigd; priesters offerden iets, dat een voorbeeld was van Christus; maar Christus zelf niet, en daarom zo zouden ze ten uiterste iets offeren dat een nabeeld van Christus was, maar Christus Zelf niet; Christus kan niemand offeren dan Zichzelf.

(2) In het Nieuwe Testament zijn ook geen eigenlijke, materiële altaren. *Het altaar*, zegt de Heere Jezus, *is meerder dan de offerande, omdat het de offerande heiligt*, zie Matth. 23:18, 19. Nu, niemand van hen zal durven zeggen, dat hun altaren meerder zijn dan Christus, en dat ze Christus heiligen, en de opoffering van Christus aangenaam bij God maken; dies hebben ze dan geen altaar.

Uitvlucht.

Hebr. 13:10, *Wij hebben een altaar*

Antwoord.

- (a) Hier staat van één, en zij hebben bij duizenden.
 (b) Dit éne altaar is Christus zelf, op welke wij opofferen een offerande des lofs, vers 15. Zie dit ook, Openb. 6:9, De zielen waren onder het altaar, dat is Christus, die hun altaar en offerande van de verzoening is, en die hen overschaduwet en verkwikt.

(3) Zij hebben ook geen uiterlijke offerande; want brood en wijn is er niet meer; 't is weg, zeggen ze, en Christus' lichaam is er niet, en als het er al was, dan is het er niet zichtbaar, gelijk zij zelf toestaan, en dies is er geen uitwendige en zichtbare offerande; de gedaante van brood wordt wel gezien, maar niet de gedaante van de offerande, en de gedaante die daar te zien is, is het offer niet.

(4) Ook wordt, naar hun eigen zeggen, Christus' lichaam niet verbroken; de verbreking van het ouweltje, zeggen ze, verbreekt Christus' lichaam niet, maar Christus is en blijft geheel in ieder stukje van het ouweltje, en ook wordt, naar hun eigen gevoelen, het bloed van Christus niet vergoten, hoewel het uit de beker in de mond van de mispriester loopt, en hij het doorzwelgt; maar zij noemen het een *opbloedige offerande*. Dus verwarren ze zichzelf, en het een loopt tegen het ander. Daar geen verbreking is van de offerande, en dan met smart en dood. daar is geen betaling van de zonde, wier bezoldiging de dood is, en waar geen bloedstorting is, daar is geen vergeving: Hebr. 9:22. ... *zonder bloedstorting geschiedt geen vergeving.*

Uit het gezegde blijkt dan, dat in de mis noch priester, noch altaar, noch uiterlijke zichtbare offerande, noch verbreking van de offerande, noch bloedstorting is; en dienvolgens is het vast, daar is geen offerande.

Tegenwerping. 1.

XXXV. Melchizédek was een voorbeeld van Christus, Melchizédek offerde brood en wijn. Gen. 14:18. *En Melchizédek koning van Salem, bracht voort brood en wijn; en hij was een priester des Allerhoogsten Gods.*

Antwoord.

- (a) Wat doet toch dit bewijs voor dat de papen priesters zijn, en dat de papen Christus opofferen tot vergeving van de zonden? Wie zal die einden aan elkaar knopen? Melchizédek was een priester, dat is waarheid. Melchizédek was een voorbeeld van Christus, dat is ook waarheid, en wat nu? En zo dan ook een voorbeeld van de papen, dat klemmt niet. Ja, maar hij offerde brood en wijn, wat dan? Derhalve, de papen offeren ook brood en wijn? Dat zou op 't beste volgen, als men iets daaruit besluiten zou; maar zij ontkennen, dat zij brood en wijn offeren, zij zeggen, dat zij Christus opofferen; dies hangt, noch kleeft dit aan elkaar.
- (b) Melchizédek de koning van Salem, was ook priester, die gaf brood en wijn aan Abraham en zijn volk tot verversing; maar hij offerde het brood en de wijn niet aan God, gelijk alle offeranden Gode toegebracht worden. Ook was hij ten opzichte van het voortbrengen van brood en wijn, geen voorbeeld van Christus; de apostel, die de toepassing tussen Melchizédek als voorbeeld, en Christus als tegenbeeld verklaart, Hebr. 7:17, maakt geen vermelding van het voortbrengen van brood en wijn, maar stelt de overeenkomst in andere zaken; ook deed hij dat niet als priester.

Tegenwerping. 2.

Het Pascha was een voorbeeld op Christus, die daarom het Pascha genoemd wordt, 1 Kor. 5:7. Het Pascha was, een offerande, zo moet dan ook nu Christus ons Pascha geofferd worden.

Antwoord.

- (a) In het offeren van het Pascha werd Christus eigenlijk zelf niet geofferd, maar een lam, als een voorbeeld van Christus.
- (b) Daar is geen gevolg, Christus werd in de offeranden van het Oude Testament voorafgebeeld, derhalve moet Christus nu ook nagebeeld worden in offeranden; maar het tegendeel is waar. Werde Christus in het Oude Testament. in de offerande afgebeeld, zo moet Hij nu in geen offerande meer afgebeeld worden, omdat alle schaduwen en afbeeldingen in Hem eindigen en in Hem vervuld zijn.
- (c) En ook is er geen overeenkomst tussen het offeren van het Pascha en het offeren in de mis; in het Pascha was een zienlijke offerande, in de mis is de offerande onzienlijk; in het Pascha werd Christus Zelf niet geofferd, in de mis al; in het Pascha moest geen been gebroken worden, in de mis wordt het ouweltje gebroken. Deze dingen zijn te ver verscheiden, dan dat men ze bij elkaar zou brengen.

Tegenwerping 3.

Er zijn vele profetieën dat men in het Nieuwe Testament nog priesters, altaren en offeranden zou hebben, als Jes. 19:19-21. *Zij zullen Hem dienen met slachtoffer en spijsoffer.* Jes. 66:21. *En ook zal Ik uit dezelve enige tot Priesters en tot Levieten nemen.* Mal. 1:11. *Aan alle plaatsen zal Mijn Naam reukwerk toegebracht worden, en een rein spijsoffer.*

Antwoord.

- (a) 't Is gewoon in Gods Woord, de geestelijke godsdienst in het Nieuwe Testament uit te drukken met benamingen van de godsdienst van het Oude Testament. Ziet in plaats van vele: Rom. 12:1 ... *dat gij uw lichamen stelt tot een levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande*. Heb 10:19. *Omdat wij dan, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom*. Dus worden de gelovigen Gods Tempel genaamd, 1 Kor. 3:16; *een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden op te offeren*, 1 Petrus 2:6 ; en zo gedurig in de Openbaring.
- (b) De aangehaalde teksten zelf geven te kennen, dat er niets is voor de offerande in de mis, maar dat ze spreken van de geestelijke dienst van het Nieuwe Testament; want zij spreken van spijsoffer, van Levieten, van reukwerk.

Tegenwerping 4.

Lukas 22:19. *Doet dat tot mijn gedachtenis*. Met die woorden maakt Christus de apostelen priesters, en beveelt hun zijn lichaam te offeren, gelijk Hij deed.

Antwoord.

- (a) Hier is noch woord, noch schijn van priesters te maken, noch van offeren, noch van zijn lichaam te offeren; daarom zo ras genoemd, zo ras weerlegd.
- (b) Christus heeft Zichzelf toen niet geofferd, en zo heeft Hij het dan hun niet bevolen.
- (c) Christus gebiedt hun te eten en te drinken tot zijn gedachtenis, en dit sacrament aan de gemeente over te geven, en van hen te doen gebruiken.

Tegenwerping 5.

Hand. 13:2. *Als zij de Heere dienden*. In de Griekse tekst staat leitourgein, *leitourgein* 't welk betekent *de mis te bedienen*.

Antwoord.

Dat woord betekent in 't gemeen dienen, met dit woord worden de engelen genoemd *gedienstige geesten*, Hebr. 1:14. En de overheden *dienaars Gods*, Rom. 13:6. Het betekent *aalmoes geven*. 2 Kor. 9:12 en Rom. 15:27. Zodat ook hier geen steunsel is voor de misselijke mis.

Dus hebben wij de gruwelijke afgoderij van het anti-christendom ontdekt. Hoe wèl hebben onze voorouders gedaan, dat zij op 't bevel des Heeren de moeder van de hoererijen, dat grote Babylon, hebben verlaten, en van haar zijn uitgegaan, opdat zij aan haar zonde geen gemeenschap zouden hebben, en opdat zij van haar plagen niet zouden ontvangen, en dat zij het alzo hebben laten worden een woonstede van de duivelen, en een plaats van alle onreine geesten, en een bewaarplaats van alle onrein en hatelijk gevogelte! Openb. 18:2-4. En die zijn zaligheid liefheeft, wachtte zich voor haar, en late zich noch door vleien, noch door pijnigen vervoeren, om enige gemeenschap of schijn van vereniging met haar te hebben.

Omstandigheden van het Heilig Avondmaal.

XXXVI. De natuur van het sacrament van het H. Avondmaal hebbende gezien, is nog overig enige omstandigheden aan te merken, namelijk:

1. Aan wie het Avondmaal bediend moet worden.
2. Op welke plaatsen.

3. Op hoedanige wijze.
4. Op welke tijd.

Aan wie niet.

Het Heilig Avondmaal moet bediend worden, niet:

- (a) voor de doden, want die zijn nu al op hun plaats, daar ze eeuwig zijn zullen. Zijn ze in de hemel, daar hebben ze de volle bezitting van de zaak zelf en dies geen zegel van node. Zijn ze in de hel, zij hebben geen belofte, en zo geen verzegeling van dezelve. Het vagevuur is maar een versiersel om aan geld te raken. De offerande in de mis, tot nut voor de doden, brengt hun immers zoveel verkwikking aan, als 't vagevuur smart.
- (b) 't Moet niet bediend worden aan stervenden en zieltogenden; want die zijn niet in staat, om door het geloof het teken met de betekende zaak te verenigen, en als een zegel zich toe te passen. De inbeelding, dat men hun dan Christus ingeeft, en dat ze zo in en met Hem sterven, en alzo zeker zalig worden, is alzo waar, als de fabel van 't vagevuur.
- (c) 't Moet ook niet gegeven worden aan kinderen, omdat ze niet in staat zijn zichzelf te beproeven, en om gelovige toepassingen door het sacrament te maken.
- (d) Ook niet aan ongedoopten; omdat niemand eten kan, zo hij niet eerst geboren is, en niemand aan de maaltijd met de kerk kan aanzitten, of hij moet eerst zijn in de kerk, en tot een lid van dezelve aangenomen zijn, en daarvan verzegeld zijn.
- (e) Ook moet het niet bediend worden aan die vreemd zijn van de ware leer, aan de ongelovigen, die buiten zijn, 't zij dat ze nooit tot de kerk behoord hebben, 't zij dat ze geëxcommuniceerd zijn, zolang zij in die staat zijn, omdat zij geen deel hebben aan de beloften, aan Christus, aan de gemeenschap van de heiligen.

1. Aan wie wel.

Maar 't moeten zijn ware gelovigen. De ware gelovigen alleen hebben voor zichzelf recht aan de beloften, aan Christus, aan de gemeenschap der heiligen, en zo ook aan de bondtekenen. Maar de kerk oordeelt niet van het inwendige, de kennis van eens anders wedergeboorte is de grond niet, waarop zij iemand aan de heilige tafel laat gaan; maar zij laat toe allen, die verstandige belijdenis doen van de ware leer van het evangelie, en die een leven leiden, dat met de belijdenis overeenkomt.

2. De plaats is onverschillig, als 't maar geschiedt in de gemeente.

De plaats, waar dit sacrament bediend wordt, geeft niet tot hetzelve, en daarom is het onverschillig, of het is een openbare vergaderplaats, die men kerk noemt, dan of het een particulier huis is, berg, dal of spelonk, 't is eveneens. Men heeft zich te voegen naar de staat van de kerk, 't zij in de vrijheid, 't zij in de vervolging. Doch het moet geschieden in de vergadering van de gemeente, 't zij dat ze groot of klein is. Het Avondmaal te brengen tot de zieken, smaakt naar bijgeloof; het met enige weinigen van de gemeente heimelijk in een heimelijk huis te houden, smaakt ten minste naar scheuring.

3. De wijze moet zo na komen aan het eerste Avondmaal als men kan.

De beste of uitwendige wijze van het houden van dit sacrament, moeten zodanig zijn, die allernaast overeenkomen met het eerste Avondmaal van Christus, en met het houden

van het Heilig Avondmaal van de apostelen en apostolische kerken, in de Heilige Schrift beschreven. Daar werd het sacrament gehouden, aan een tafel zittende; omdat het een maaltijd is, zo past het ook dat men het zo houde, als men de gewone en buitengewone maaltijden houdt.

Het een voor een komen tot een *theater*, 't welk men de naam van *altaar* geeft, en aldaar uit de hand van de dienaar, het brood telkens van het altaar nemende, en het de communicant gevende, te ontvangen, het knielende ontvangen, het zich laten in de mond steken, is bijgelovig, of geeft aanleiding tot bijgeloof.

Het gaan voorbij de tafel, en al gaande en staande het sacrament te gebruiken, is niet zo stichtelijk en zo wel overeenkomende met de eerste bediening als het zitten aan de tafel, 't zij dat de dienaar een voor een het brood en de beker toereikt, 't zij dat hij het brood in de schotels breekt, en alzo de aanzittende gasten toezendt, en daarna de beker evenzo van hand tot hand doet overhandigen.

4. Tijd wanneer, en hoe dikwijls is onbepaald.

De tijd wanneer, en hoe dikwijls, kan men ook niet bepalen, dit geeft ook niet tot het wezen van het sacrament. 't Is betamelijkt dat men het houdt op de sabbat, als de gemeente samenkomt, en dat tegen die tijd, als men gewoonlijk zijn maaltijd houdt, opdat men door de begeerte des lichaams naar spijs te bekwamer worde, om dit geestelijk voedsel, brood en wijn, te nuttigen. Christus stelde het op een avond in, omdat Hij het niet eerder kon instellen, omdat het laatste Pascha op de avond moest gegeten worden, en Hij kon het niet later instellen, omdat zijn lijden in dezelfde nacht begon. Dus hebben wij dit sacrament in zijn natuur en omstandigheden voorgesteld. Ziet de praktijk in het volgende hoofdstuk.

Hoofdstuk 41

Praktijk van het Heilig Avondmaal in de voorbereiding, betrachting en nabetrachting.

Alles, waarin de meeste nuttigheid voor de kinderen van God steekt, wordt meest bestreden van de duivel en zijn aanhang; onder deze is ook het Heilig Avondmaal. Wat een zware rook van allerlei ketterijen is uit de afgrond voortgekomen, om de natuur van dit sacrament te verdonkeren, welke wij in het vorige hoofdstuk, door het licht van de waarheid hebben verdreven. Als de duivel de waarheid niet meer kan verduisteren, dan tracht hij de oefening derzelve te beletten of te bederven, 't zij met allerlei ruigte in de kerk te brengen, en aan de h. tafel te voeren, omdat hij weet, dat de zegen daardoor zeer wordt verhinderd, *Jer. 5:25, 26*; 't zij met de gelovigen omtrent die tijd meest te bestormen, om ze tot zonden, en daarop tot ongelovigheid te brengen, en hen af te leiden tot verwaarlozing van de tijd, en het werk, dat dan te doen is. Dies moet een ieder gelovige omtrent die tijd bijzonder op zijn hoede zijn, en trachten, dat hij dit sacrament tot zijn nut gebruike. Hiertoe is nodig een goede Voorbereiding, Betrachting en Nabetrachting.

VAN DE VOORBEREIDING.

I. Er is een grote noodzakelijkheid, dat een ieder, die met nuttigheid ten Avondmaal wil gaan, zich tevoren daartoe schikke en bereide; want:

1. Omdat de gelovigen nog de oude Adam en aardsgezindheid in zich hebben, zakken ze nog gedurig wederom naar de aarde, gelijk de gewichten in een uurwerk, waardoor zij zich onbekwaam bevinden, als er iets bijzonders te verrichten is. Daarom hebben ze zich bijzonder in zulke gelegenheden op te beuren, te verwakkeren en te vergeestelijken, om geestelijke dingen geestelijk te verrichten.
2. Ieder zal daar nauw bezien worden, of hij ook een bruiloftskleed aan heeft, dat is, in een behoorlijke gestalte van het hart aldaar verschijnt. *Matth. 22:11, 12. En als de koning ingegaan was, om de aanzittende gasten te overzien, zag Hij aldaar een mens, niet gekleed zijnde met een bruiloftskleed. En Hij zei tot hem: Vriend! hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed aanhebbende?* Daarom is het noodzakelijk, tevoren het bruiloftskleed aan te trekken, om alsoo een aangename gast te zijn.
3. Hierbij komt, dat het een extra-ordinair (buitengewoon) werk is. Men nadert tot God op een buitengewone wijze, en dat zeer nabij; men komt daar als een bondgenoot, onder de bondgenoten; men zit daar aan des Heeren tafel, in 't licht van zijn tegenwoordigheid, en men nuttigt daar de tekenen en zegels van des Heeren Jezus' gekruist lichaam en vergoten bloed. En omdat de Heere geheiligd wil zijn in degenen, die tot Hem naderen, zo is het wel nodig te bedenken: *Waarmee zal ik den Heere tegenkomen, en mij bukken voor den hogen God?* *Micha 6:6*. En daarom moet men zich tot dat buitengewone werk, ook op een buitengewone wijze bereiden.
4. Ook is het 't bevel Gods, dat men buitengewoon tot God naderende, zich zelf tevoren daartoe schikke. Als de Heere tot het volk zou afkomen op de berg Sinaï, gaf de

Heere bevel aan Mozes, zeggende: *Heilig hen heden en morgen, en dat zij hun kleren wassen, en bereid zijn tegen de derde dag*, Exod. 19:10, 11. Als Israël door een wonder Gods, droogvoets door de Jordaan zou gaan. zo was het gebod: *Heiligt u; want morgen zal de Heere wonderheden in het midden van ulieden doen*, Jozua 3:5. Als Mozes tot het brandende braambos, een teken van Gods buitengewone tegenwoordigheid, naderde, zo was de stem: *Trek uw schoenen uit van uw voeten; want de plaats, waarop gij staat, is heilig land*, Exod. 3:5. Als Samuël Isai en de oversten ten offer nodigde, zei hij: *Heiligt u, en komt met mij ten offer*, 1 Sam. 16:5. Als de priesters tot het altaar zouden naderen om te offeren, moesten ze zich eerst wassen. Alzo dan ook wij, als wij tot de heilige tafel zullen naderen, moeten wij ons eerst bereiden.

5. Ook zal men doorgaans bevinden, dat men zegen ontvangt, nadat men zich voorbereid heeft. Ik zeg doorgaans; want het gebeurt wel, dat een godzalige de voorbereiding, tot het laatst toe heeft versloft, en op 't laatst zich er ook niet wel toe kan schikken, in een korte tijd zo gevoelig kan inzinken in zijn walgelijkheid, nietigheid en zondigheid, en zo levendig de Heere Jezus kan aannemen, en de vrije genade erkennen, en zo ernstig kan opstaan uit zijn zondige staat, dat hij in het geloof aangaat, en wel vele gevoelige vertroostingen ontvangt, zodat hij verwonderd staat, en zegt: *Heb ik ook hier gezien naar die, die mij aanziet?* Gen. 16:13. Daarentegen gebeurt het wel, dat een gelovige, die veel werk van de voorbereiding gemaakt heeft, én in de voorbereiding, én in het gebruik duister, troebel en zwakgelovig blijft, en zo hij al licht in de voorbereiding gehad heeft, dat wel aan de tafel een schielijke duisternis en doodsheid op hem valt, zodat hij, die gemoedigd heenging, droevig weer naar zijn plaats keert. Doch of dit wel gebeurt, moet men daarom de voorbereiding niet verzuimen; want 't is zijn plicht, hij heeft Gods weg in te slaan, en doorgaans geeft God op ernstige voorbereiding zegen, 't zij iets dat hij beoogde, 't zij iets dat hem voor die tijd nuttiger is. De belofte zal aan hem bewaarheid worden: *Gij zult Mij zoeken en vinden, wanneer gij naar Mij zult vragen met uw gehele hart*, Jer. 29:13. Immers de ziel zal zich niet beschuldigen van slofheid, maar nog vrede vinden in haar oprechte pogingen.

Uit deze ziet men de noodzakelijkheid van de voorbereiding.

Beletselen.

II. Of men wel de noodzakelijkheid van de voorbereiding ziet, zo laat men zich nochtans zeer licht verhinderen, en van dezelve afhouden.

- (a) Door uitstellen, 't is: *ja ik moet, ik wil, ik zal mij begeven tot de voorbereiding; maar 't is dan, en dan, als dat voorbij, als dat gedaan en aan kant is, ik ben nu te onbekwaam*; en van dat dan komt dikwijls niet veel van. Ondertussen ontglipt de tijd, die men telkens meende nog te zullen hebben, en men wordt als overvallen met de zaak zelf, eer men zich bereid heeft, en men vindt zich dan nog onbekwaam, om het laatste tijdje nog wèl te gebruiken, en dan moet het er zo onbereid mede door.
- (b) De duivel is listig bezig, dan met ons zo zovele bezigheden te verschaffen, dat men geen tijd schijnt te hebben tot de voorbereiding, dan met bijzondere gelegenheid te geven, tot opwekking van de begeerlijkheden, en tot vallen in zonden, zodat men als kaf door de wind om en om geslingerd wordt, en dus tracht hij het hart te jagen, en het geen stilte te geven tot bedaarde gedachten te vormen.

- (c) Soms stelt men in twijfel, of men wel zal aangaan; *dit en dat is er in de weg, ik ben zo duister, zo ongelovig, zo verward; zou het niet best zijn, dat ik voor ditmaal niet aanging?* En zo tussenbeide staande, even of het in hun eigen keur was, om het te doen of te laten, zo gaat de tijd en lust weg. Maar als men vaststelt: ik moet gaan, ik zal gaan, dan wordt men ernstiger gedreven tot de voorbereiding.
- (d) En als men zich nu ter voorbereiding zal begeven, zo staat het werk wel geheel zwaar voor, en men bevindt zich geheel onbekwaam om dat zware werk te verrichten. *Zo ingespannen te zijn, zich zelf nauw te onderzoeken, over de zonden te treuren, te bidden en te wenen, een vastendag te houden, dat zijn dingen, die mij te zwaar zijn, zij zijn mij onmogelijk;* en dus laat men het staan, of stelt men het van dag tot dag uit, of men begint het al schoorvoetende, dat men op een Evangelische wijze moest te werk gaan: zich maar stil houden en wachten op de Geest, en die bewegingen stilletjes opvolgen, zover men kan: want 't is hier niet door kracht, noch door geweld, maar 't moet door de Geest geschieden.
- (e) 't Gebeurt ook wel, dat, als men zich tot de voorbereiding begeeft, dat men zich onbekwamer bevindt, dan men meende dat men was, ja men wordt geestelozer, verwarder, duisterder dan men te voren was en men raakt wel van een levende gestalte in een dode, van een gelovige staat in een ongelovige, zo omtrent de waarheden als ten opzichte van zijn staat, waardoor men wel moedeloos wordt, en men zou het werk wel laten staan. Daar men die gestalte moest aanmerken als voortekenen, dat God op een zonderlinge wijze wil voorkomen, veel genade wil geven. Daarom, loopt dan niet weg, laat het werk niet staan, maar grijpt moed en wacht op de Heere, en Hij zal uw hart versterken.

III. Komende dan tot het werk van de voorbereiding, zo zijn er drie zaken te betrachten:

1. Een opwekking van verlangen.
2. Een beproeving van zich zelf.
3. Een versiering.

1. In verlangen.

IV. Allereerst. Men moet in zich trachten te verwekken een sterk verlangen om onder het volk van God, onder de feesthoudende menigte voor de Heere te mogen verschijnen, om te aanschouwen het goede van de uitverkorenen, om zich te verblijden met het volk des Heeren, en zich te roemen met zijn erfdeel. Hoe verlangde David daarnaar! Psalm 27:4. *Eén ding heb ik van de Heere begeerd; dat zal ik zoeken; dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des Heeren, om de liefelijkheid des Heeren te aanschouwen, en te onderzoeken in Zijn tempel.* Psalm 42:3. *Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God. Wanneer zal ik ingaan, en voor Gods aangezicht verschijnen?*

Hoe droevig was hij, als hij daarvan verstoken was! Psalm 42:5. *Ik gedenk daaraan, en stort mijn ziel uit in mij, omdat ik placht heen te gaan, onder de schare, en met hen te treden naar Gods huis, met een stem van vreugdegezang en lof, onder de feesthoudende menigte.* Psalm 120:5. *O wee mij, dat ik een vreemdeling ben in Mesech, dat ik in de tenten Kedars wone!*

Hoe verblijd was hij, als hij bij 't volk van God in de tempel mocht zijn! Psalm 122:1, 2. *Ik verblijd mij in degenen, die tot mij zeggen: Wij zullen in het huis des Heeren gaan. Onze voeten zijn staande in uw poorten, o Jeruzalem!*

Laat dan ook uw begeerten daartoe gaande gemaakt worden. Laat mij toe, dat ik uw lust eens gaande make, en u opwekke.

Opwekking: de plaats is een portaal van de hemel.

V. 1. De vergaderplaats, waar het Heilig Avondmaal gehouden wordt, is alsdan niet anders, dan een portaal van de hemel, men mag daarvan zeggen met Jakob, Gen. 28:16, 17. *Gewisselijk is de Heere aan deze plaats. Hoe vreselijk (ontzagwekkend) is deze plaats! Dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poort des hemels!* De hemel doet zich over die plaats open, en de stralen van de Goddelijke heerlijkheid en genade dalen tot in die plaats neer, en vervullen dezelve met de tegenwoordigheid Gods.

- De Vader komt tot hen met Zijn goedgunstigheid, en openbaart Zich vriendelijk aan Zijn gunstgenoten, hun toesprekende: *Ammi, ruchama! Mijn volk, de ontfermde! U heb Ik liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid; Ik ben hier tot u gekomen, om Mijn genoegen en Mijn liefde bekend te maken en te doen gevoelen.*
- De Heere Jezus, de Bruidegom, komt in Zijn liefde tot hen om met hen Avondmaal te houden, en hen het met Hem te doen genieten; Hij ziet ze rondom in liefde en vermaak aan.
- Daar is de Heilige Geest werkzaam, en vervult de ziel met licht, genade en vertroosting.
- Daar zijn menigten van heilige engelen, en vermaken zich in de genadige komst Gods tot Zijn volk. Zij letten op eens ieders gedrag, zij sporen na, zoveel zij kunnen, wat beweging een ieder heeft.
- Hier zien ze een die bezwijkt van verlangen, daar een die dronken is van liefde, daar valt er een in bezwijming wegens het weg-zijn van Jezus, daar buigt zich een ziel neer door droefheid; daar zit er een, die men de dodelijke benauwdheid uit de ogen zien kan, omdat het hart zo beklemd, zo hard is, dat er niet een zucht naar boven kan uitkomen; daar biggelen de stille tranen langs de wangen, omdat de Trooster, die hun ziel vertroosten zou, verre van hen is; en ginder is er een, die sterk in 't geloof is, en op de waarheden en beloften Gods staat, als op een rots. Hier kleeft er een achteraan, daar leunt er een lieflijk op haar Liefste, daar is er een bezwaard met zonden, en komt met die zware last tot Jezus om verlost te worden, daar komt een klein kindeken in eenvoudigheid aan, daar ontvangen enige stromen van genade en vertroosting, zodat ze tot overlopijg toe vol zijn. En al het uitzien, al het reikhalzen, al het zuchten, alle tranen, alle uitgangen van liefde, alles gaat naar Jezus, en eindigt in God; daar komen alle gezichten, alle bewegingen als in een Middelpunt te samen. Dit alles zien de engelen met wonder-vermaak aan, en verheerlijken God wegens zijn genade en goedheid over de mensen. Hier is het huisgezin Gods, hier zijn de geestelijke vrienden eens bij elkaar, om zich in de tegenwoordigheid van hun hemelse Vader en hun lieve Bruidegom Jezus te vermaken. Wiens hart zal op 't beschouwen van deze vertoningen niet gaande gemaakt worden, om ook daar heen te gaan, en mede onder die vergadering te zijn, en zich mede in de Heere te vermaken? Een dorre ziel zal zelf zeggen: ik wil daarheen, ik krijg wel eens een zegen mee.

Daar wordt men geleid om onzienlijke dingen te beschouwen.

VI. 2. Merkt die vergadering aan als wordende ingeleid in de binnenkamers, Hooglied 1:4; in het paleis van de koning, Psalm 45:16; waar hun allerlei wonderen vertoond worden, *die geen oog heeft gezien, noch oor gehoord, noch ooit in het hart des mensen is opgekomen, welke God bereid heeft voor degenen, die Hem liefhebben*. O, wat toont de Heere hen daar al heerlijke zaken; wat al zoetigheden geeft Hij hun daar te smaken!

- Daar laat hij zijn kinderen diep inzien in het eeuwig, vrijwillig voornemen van de eeuwige verkiezing, dat Hij hen van eeuwigheid af gekend, liefgehad, en gesteld heeft tot verkrijging van een zaligheid, die alle begrip te boven gaat.
- Daar openbaart Hij hen het verbond van de verlossing, de raad des vredes tussen Jehovah, en de Man, Wiens Naam is Spruit, met alle de voorwaarden en beloften, en de gewillige stelling des Zoons tot een Borg van die uitverkorenen, en hoe dat verbond is hun vastigheid en zaligheid.
- Daar openbaart Hij hun zijn onbegrijpelijke wijsheid in de weg, waardoor Hij hen tot zaligheid leidt, dat Hij hen eerst onder de zonde besluit, en in staat van geheel gemis en vervreemding van God laat komen, en daarna hen, in betoning van Zijn wonderbare barmhartigheid, daar wederom uithelpt.
- Daar toont Hij hen het werk van de verlossing; daar zien ze Jezus, komende in het vlees, en volgen Hem van de kribbe tot aan het kruis, in zijn prediken, goeddoen, lijden en sterven; en dat niet alleen als een waarheid, maar levendig, van nabij, in de gestalten van de zaken zelf en al de volmaakheden Gods, die zich daarin opdoen; bij ieder blijven ze staan, over ieder verwonderen zij zich.
- Hij toont hen alle de wonderlijke wegen, door welke de Heere hen getrokken en tot hiertoe geleid heeft.
- Daar openbaart Hij hen iets van de toekomstige heerlijkheid, en dat wel tot verrukkens toe.
- Daar verzekert en verzegelt Hij hen van Zijn eeuwige liefde, en vastheid van hun staat, en laat ze gaan met een liefelijke kus van Zijn mond.

Jezus Zelf nodigt vriendelijk.

VII. 3. Overlegt eens de zoete en vriendelijke uitnodiging van de Heere Jezus Zelf. Hij heeft u niet van node, Hij kon u wel hebben voorbijgegaan, en anderen genodigd; maar nu Hij tot u zegt: *Komt, want alle dingen zijn gereed!* En deze zijn uitnodiging met zo vele zoete beweegredenen vergezelschap gaat, ja, u laat in Zijn naam bidden, of gij toch wilde komen. En wat meer is: *Hij zelf staat aan de deur en klopt, wachtende, dat gij Hem opendoet, en dat Hij met u Avondmaal houde, en gij met Hem*, Openb. 3:20. Dit erkende de bruid, zeggende, Hoogl. 5:2, *Ik sliep, maar mijn hart waakte; de stem mijns Liefsten, die klopte, was: Doe Mij open, Mijn zuster, Mijn vriendin, Mijn duive, Mijn volmaakte! want Mijn hoofd is vervuld met dauw, Mijn haarlokken met nachtdruppen*. Omdat Hij u dan zo vriendelijk roept en nodigt tot zijn gemeenschap, zou u dan nog weglopen of blijven staan? Nee; maar ontbrandt in liefde tot zo'n vergadering, en laat de ziel als vleugelen aannemen, om daarheen te vliegen.

Daar belijdt men Jezus.

VIII. 4. In het Heilig Avondmaal is een openbare belijdenis van de Heere Jezus. De feesthoudende kerk komt alsdan in het openbaar uit voor de gehele wereld, en roept uit, dat Jezus Christus is de enige en volkomen Zaligmaker, hun Hoofd, en hun Heer. Zij houdt gedachtenis van Zijn lijden en dood als het enige zoenoffer; zij verkondigt de dood des Heeren, als het enige fundament van vrede, troost en leven. 't Is de weg Gods door de belijdenis van de Heere Jezus mensen te bekeren, en Zijn kerk te vergaderen. 't Is de eer, die de Vader aan de Heere Jezus op Zijn lijden heeft toegevoegd. En een waar gelovige heeft liefde tot de Heere Jezus, en waar liefde is, is begeerte om van haar Beminde te zeggen: Zulk Eén is mijn Liefste, ja zulk Eén is mijn Vriend, Hoogl. 5:16. De Heere Jezus let er nauw op Wie zich Zijner niet schaamt, en wie lust heeft Hem te belijden, en met de kerk te zijn tot eer en lof van Hem, belooft Hij, dat Hij ze wederom belijden zal voor Zijn Vader, voor de engelen en voor de gehele wereld. Omdat dan nu in het houden van het Heilig Avondmaal een openbare belijdenis van de Heere Jezus is, wie wordt dan niet gaande gemaakt om onder dat belijdend en uitroepend volk, *dat Jezus Koning is*, te zijn, daar men in tijd van vervolging het niet zou willen nalaten, al zou men daarom sterven.

Daar oefent men gemeenschap met Christus.

IX. 5. In het Heilig Avondmaal oefent men gemeenschap met Christus. Daarnaar is immers al uw verlangen, daarin is immers uw leven, over het gemis is immers de ziel ontroerd; daar verzekert de Heere Jezus de gelovigen van hun deel aan Hem, en van zijn liefde tot hen. Daar werkt de Heilige Geest doorgaans gevoeliger, en toont hun aan de ene zijde de beloften, en de hoedanigheden van degenen, die erfgenamen van dezelve zijn, en aan de andere kant toont Hij hun genaden, die in hen gelegd zijn, en doet hen also uit het Woord het besluit opmaken: *aan hen, die zo en zo zijn, belooft de Heere zulke en zulke zaken; nu, ik bevind in de tegenwoordigheid Gods zulke en zulke gestalten in mij; zo zijn dan die en die beloften voor mij, en de Heere is waarachtig, dus zal Hij ze ook aan mij vervullen.* De gelovigen merken daarbij de tekenen in het Heilig Avondmaal aan als een zegel en trouwpenning, hun verzekerende, dat zij waarlijk Christus eigen zijn, en dat Christus de hunne is. Hier werkt de Heilige Geest onmiddellijk, en getuigt met hun geest, dat zij kinderen van God zijn, en drukt hun én Woord én zegel én besluit zo krachtig op hun hart, dat ze weten, dat de Heere Jezus hen liefheeft, en daardoor wordt hun liefde wederom *tot Hem gaande, en oefent aldus een nauwe gemeenschap met Christus.* Ziet hiervan: *1 Kor. 10:16: De drinkbeker van de dankzegging, die wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?* Hierdoor moest immers een gelovige gaande gemaakt worden tot genieting van het Heilig Avondmaal.

Daar worden dierbare genaden uitgedeeld.

X. 6. Niet alleen is in het Heilig Avondmaal een verzegelende gemeenschap met Christus, maar daar geniet men wel buitengewone en verrukkende genaden, men wordt wel eens met de drie discipelen gebracht op de heilige berg, en men ziet Christus in Zijn

heerlijkheid; men wordt daar wel eens gevoerd in het wijnhuis, en Hij breidt Zijn liefde als een banier over hen uit. Hij en de Vader komen en maken woning bij hen; Hij doet ze wel met vreugde water scheppen uit de fontein des heils, dat koren en die most doen de lippen zelfs van de slapende jongelingen en jonge dochters spreken. Hij kust hen met de kussen van Zijn mond; Hij verzadigt ze aldaar met het goede van Zijn huis, en met het heilige van Zijn paleis, en doet hen roemen met vrolijk zingende lippen. *Die dan dorst heeft, die kome; en die wil, neme het water van het leven om niet.*

Daar oefent men gemeenschap met de gelovigen.

XI. 7. Hierbij bedenkt wat een zoet gezelschap daar bij elkaar is, daar zijn de kinderen van God eens bij elkaar, om voor het aangezicht van hun hemelse Vader, en hun beminde Jezus, zich met elkaar te vermaken. Daar laten ze hun liefde tot elkaar uit, daar scheidt men zich geheel van de wereld af, en men versmaadt haar liefde als genoeg hebbende aan de liefde tot elkaar, en men breidt zijn liefde uit, niet alleen tot die, welke men kent, maar ook tot alle gelovigen, die men niet kent.

Men verenigt zich niet alleen met de godzaligen, die daar tegenwoordig zijn, ja met de engelen en met de zielen van de volmaakte rechtvaardigen in de hemel. *Zij zijn gekomen tot de berg Sion, en de stad des levenden Gods, tot het hemelse Jeruzalem, en de vele duizenden van de engelen; tot de algemene vergadering en de Gemeente van de eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn, en tot God de Rechter over allen en de geesten van de volmaakte rechtvaardigen; en tot de Middelaar des Nieuwen Testaments, Jezus, en het bloed der besprenging,* Hebr. 12:22-24. Is de wereld hun vijand: haat, veracht, vervolgt, verdrukt die hen, daar is geen nood, zij kunnen haar liefde wel missen, zij hebben beter gezelschap, zij verkwikken zich zoetelijk in de liefde tot elkaar; deze hun eenheid betuigen ze in het Heilig Avondmaal door het eten van hetzelfde brood, en het drinken uit dezelfde beker. 1 Kor. 10:17. *Eén brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, omdat wij allen ééns broods deelachtig zijn.* Dus houden de kinderen van God hier de voorbruiloft.

Daar krijgt men kracht tot heiligmaking.

XII. 8. Doet hierbij, dat men door het Heilig Avondmaal sterker wordt in heiligmaking, om zonden te doden en de Heere welbehaaglijk te leven; want hier is versterkende spijs en drank, hier wordt het geloof versterkt, hier wordt de liefde gaande gemaakt, en meer bevestigd, hier is een vereniging met Jezus, het leven van de ziel, hier is een gewillige verbintenis om de Heere te dienen, hier is een verplichting tot kinderlijke gehoorzaamheid, hier is men verliefd geworden op de gedurige gemeenschap met God, die door de zonde wordt verhinderd, en door de oefening van de Godzaligheid wordt aangewakkerd. Daarom wordt de ziel al stilletjes blinkende gelijk Mozes' aangezicht; zij is als de bruid van Christus, krijgende duivenogen, om gedurig haar Beminde in 't oog te houden, en van alle begeerlijke dingen af te zien; zij heeft lust om haar Beminde te verblijden, daarom voegt zij zich naar Zijn wil.

Indien er nu bewegen aan is, zo moet een gelovige, hoe traag hij ook is, en hoe vele moeilijkheden en tegenwerpingen hij ook gewoon is bij te brengen, gaande gemaakt worden in verlangen naar het Heilig Avondmaal, en met Mozes zeggen: *Ik zal mij daarheen wenden, en bezien dat grote gezicht,* Exod. 3:3.

2. Bestaat in beproeving.

XIII. Het tweede dat tot de voorbereiding nodig is, is de beproeving van zich zelf, of men in staat is om te mogen en te kunnen tot de tafel toetreden, en geestelijk te eten en te drinken. Hier zullen wij vier zaken voorstellen:

1. Dat de beproeving noodzakelijk is.
2. Dat de onbekeerden niet mogen toetreden.
3. Dat bekeerden niet mogen afblijven.
4. Hoe zwakgelovigen zich moeten opbeuren.

(1) Is noodzakelijk; want het is bevolen.

XIV. De beproeving van zich zelf, eer men ten Heilig Avondmaal gaat, is een zeer nodig werk; want,

1. 't Is een uitdrukkelijk bevel: 1 Kor. 11:28. De mens beproeve zich zelf, en ete also van het brood, en drinke van de drinkbeker.
2. 't Is niet voor iedereen; een vreemdeling, een onbesnedene, een verontreinigde mocht van het Pascha niet eten. Exod. 12. *Tot de godloze zegt God: Wat hebt gij Mijn inzettingen te vertellen? en neemt Mijn verbond in uw mond?* Psalm 50:16. Christus nodigt vrienden, Hoogl. 5:1; hongerigen en dorstigen, Jesaja 55:1.
3. 't Is een schrikkelijke zonde onwaardig te eten en te drinken: 1 Kor. 11:27.... *die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren.*
Een schrikkelijk oordeel hangt zulken over 't hoofd: 1 Kor. 11:29. *Die onwaardig eet en drinkt, die eet en drinkt zich zelf een oordeel, niet onderscheidende het Lichaam des Heeren.*

Verkeerde inbeelding.

XV. 4. Velen hebben een verkeerde inbeelding van zich zelf, zij meten zich zelf met zich zelf; zij menen dat ze wel bekwaam zijn, want zij hebben geen twist met hun naasten, zij zijn gedoopt, zij gaan naarstig tot het gehoor van Gods Woord, zij leven zo, dat niemand op hen wat weet te zeggen, zij geloven dat Christus de Zaligmaker is, men moet daar niet aan twijfelen, dat men wel zalig zal worden, dat Christus ook mijn Zaligmaker is; daarom al dubbel wel, Christus nodigt en beveelt het ons, ik wil de Heere dan daarin gehoorzamen. Anderen voegen daarbij een afhouden voor die tijd van hun beminde zonden, lezen in vrome boeken, en bidden wel eens te meer, en dus stelt men zich in een plooi van vroomheid, en men gaat also gerust heen, en eet en drinkt zich zelf een oordeel.

Velen kunnen zich niet beproeven.

XVI. 5. Velen kunnen zich zelf niet beproeven; zij kennen, noch de hoedanigheden, die een ieder, die ten Avondmaal zal gaan, moet hebben, noch zich zelf, en weten zelf niet dat men zich beproeven moet, en gaan also onbeproefd heen, en halen zich Gods toorn op de hals.

Willen niet.

6. Velen willen zich niet beproeven; want zij weten, dat het onklaar opkomen zou, zij zouden benauwd worden en twijfelen aan hun zaligheid, zij zouden misschien niet durven ten Avondmaal gaan, en wat zouden de mensen dan van hen zeggen; daarom dekken ze de pot toe, en leven gerust in hun zonden, en verzwaren die door het onwaardig eten en drinken. Is het dan niet wel nodig dat ieder zie, hoe het met hem is?

Beproevende komt er ernst.

7. Als men zich ter beproeving zet en het Woord van God tot de toetssteen neemt, dan begint er ernst en bekommring te komen; bevindt men zich onbekeerd of twijfelt men aan zijn bekering, men raakt aan 't zoeken, bidden, schreien, en tot Jezus lopen; ziet men ware genade in zich, daar komt blijdschap en vrijmoedigheid om door het geloof toe te treden. Ziet, uit al deze blijkt, hoe nodig en nuttig het is zich zelf te beproeven.

(2) Onbekeerden mogen niet toetreden.

XVII. Een onbekeerde mag niet toetreden. Een vreemdeling, een onbesnedene, een verontreinigde mocht van het Pascha niet eten, en zo nu ook niet van het brood en deze drinkbeker; voor onbekeerden is niet een enige belofte, en dies ook geen verzegeling. Onbekeerden zijn dood in zonden en misdaden; nu, doden kunnen niet eten; 't geloof is de mond en de hand van de ziel. De onbekeerden hebben geen geloof; dies kunnen ze niet eten van dat brood, dat alleen voor de gelovigen is bereid; en doen ze het dan evenwel, zo hebben ze te weten, dat ze Christus bespotten, zich schuldig maken aan het lichaam en bloed van Christus, en Hem als opnieuw met de Joden kruisigen.

En vraagt men: *Wie zijn onbekeerden?*

Ik antwoord:

- (a) onwetenden, die zelfs geen letterkennis hebben van Christus' persoon, naturen, borgtocht, vernedering en verhoging, noodzakelijkheid van voldoening, en kracht van Christus' dood; die nog geen kennis hebben van de natuur van het geloof, van de wedergeboorte, van geestelijk leven, van Gods rechtvaardigheid en des zondaars verdoemelijkheid; die de natuur van het Heilig Avondmaal niet verstaan, en het teken met de betekende zaak niet weten te verenigen, en het niet kennen als een zegel.
- (b) Die niet vernederd zijn over de zonden, en gerust leven kunnen zonder de verzoening in Christus te zoeken, die geen verlangen hebben naar het gevoel van de vergeving van de zonden, naar troost, naar verzekering van zaligheid, naar heiligmaking, en naar een leven in de vertegenwoordiging van God; maar zorgeloos en gerust leven, zonder die dingen deelachtig te zijn.
- (c) Die geen oefening van het geloof hebben, en niet werkzaam zijn in Christus als de Borg te kiezen, naar Hem te verlangen, uit te zien, Hem met bidden en smekingen aan te lopen, Hem aan te nemen tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, zich aan Hem over te geven, en 't hart op Hem te zetten, en in vereniging met Hem te leven.
- (d) Die nog geheel leven in de aarde, wier lust, verlangen, zoeken, bekommelingen, liefde, vergenoegen, vreze, alleen is in de aardse dingen, in de begeerlijkheden van de ogen, in de begeerlijkheden van het vlees, in de grootsheden van dit leven, 't zij dat men uitwendig een burgerlijk leven leidt, en godsdienstig is, 't zij dat men in grove zonden leeft, of in 't openbaar, of in 't heimelijke.

Zódanigen zijn onbekeerd, dat hebben ze te weten. Deze waarschuwen wij op 't ernstigste, dat zij zich niet verstouten tot de heilige tafel toe te treden, en verkondigen hun, dat ze geen deel aan Christus en aan zijn goederen hebben, dat het Avondmaal voor hen niet is bereid, en zo zij evenwel toetreden, zo verkondigen wij hun de toorn van God.

(3) Bekeerden mogen niet afblijven.

XVIII. Bekeerden mogen niet afblijven, als ze gezond zijn, en gelegenheid hebben om het te kunnen gebruiken; want:

- (a) het is tegen de vriendelijke uitnodiging van Christus.
- (b) 't Is tegen hun eigen vertroosting.
- (c) 't Is tegen hun eigen wasdom.
- (d) 't Is tegen de belijdenis van Christus.
- (e) 't Is tegen de gemeenschap van de heiligen, en tegen al 't goede, dat wij boven hebben voorgesteld.

Indien zij door ergernis te geven, of in twist en haat te leven, of aan een zonde zo te kleven, dat ze voor die tijd geen volkomen besluit willen nemen om op te staan, zich des Heiligen Avondmaals onwaardig maken, zo bezondigen zij zich dubbel, en hebben zich zeer voor de Heere te vernederen. Laat de zodanigen onder de bediening in de kerk blijven, van verre staan, en zien de gelovigen aangaan, en dan bij zichzelf treuren en denken, daar mag ik niet onder zijn.

(4) Hoe onverzekerden zich moeten gedragen.

XIX. Als iemand in zich zelf te beproeven niet kan komen tot kennis van zijn staat, en geen besluit kan maken, of hij bekeerd is of niet, wat staat zo een te doen? Mag zo een niet wel afblijven?

Antwoord. Men heeft het nooit voor een voorrecht te rekenen, dat men afblijven mag; maar het moet een zeer grote smart verwekken, dat men niet aangaan mag, dat men afblijven moet; 't is een zeer verkeerde handeling, als men redenen zoekt om 't gemoed te stillen, dat men afblijven mag. Men heeft niet van node, eer men aangaat, een volkomen, vaste, werkzame verzekering zonder bekommernis, dat men in de staat van de genade is, en een terugkeren op die verzekering; maar 't is genoeg, dat men overtuigd is van de uitgaande daden van het geloof en van de bekering, al durft men dit besluit daaruit niet opmaken: ik geloof, ik ben bekeerd. Een waar gelovige zal in zich bevinden:

- (a) dat hij met al zijn hart, de ene tijd wel gevoeliger dan de andere tijd, uitgaat naar de Heere Jezus, om door Zijn bloed gerechtvaardigd, om door Zijn volbrenging van de wet met Zijn heiligheid bekleed, en door Zijn Geest veranderd en geheiligd te worden; dat hij naar Jezus uitziet, verlangt, roept, loopt, wacht, zich aan Hem daartoe overgeeft, dat hij tegen het ongeloof worstelt, om Jezus in het hart te brengen, en om verzekerd te worden, dat men in Hem gelooft, en deel heeft aan Hem en zijn goederen.
- (b) Hij zal bevinden, dat hij niet tevreden kan zijn met te geloven, dat hij genade verkregen heeft, maar dat hij met al zijn hart begeert de bezitting, het genot, de smaak van de goederen van het verbond; dat hij verliefd op een dadelijke vereniging met God, op een leven met een indruk van des Heeren tegenwoordigheid, op vrede

van het geweten, op de liefde en vreze des Heeren. Als hij dit mist, zo is hij ontroerd; heeft hij het verloren, hij kan niet rusten, totdat hij het wederom bekomt; want 't is zijn leven, zijn zoetheid, zijn zaligheid.

- (c) Hij zal in zich bevinden een haat en afkeer van de zonde, een smart als hij zondigt, een telkens weer opstaan, een lopen naar 't bloed van Jezus tot verzoening, een lust en liefde om de Heere welbehagelijk te leven. Hij bevindt in zich een strijd tussen vlees en geest; dat de aardse begeerlijkheden hem gedurig tot de aarde, en van God aftrekken, en dat de geest, het herboren gedeelte, het geestelijk leven, dat in hem is, hem gedurig wederom van de zonde tot God trekt, en dat in deze strijd, dan het vlees tot zijn smart de overhand heeft, en soms tot zijn blijdschap de geest. Als iemand in waarheid deze gestalten en werkingen in zich bevindt, zo is hij in staat om tot de tafel toe te treden, al heeft hij de klare verzekering niet; daar hapert het vele gelovigen aan, of door onkunde van het Woord, of door de zwakheid van het historisch geloof, of door vreze, dat ze zich bedriegen mochten, of dat ze bij de genade nog zovele zonden zien. De zodanigen mogen zich niet afhouden, maar zijn verplicht om onder de feesthoudende menigte toe te treden, om door het gebruik van de tekenen verzegeld te worden van de beloften, die aan zulken, als nu gemeld, gedaan zijn.

3. Bestaat in versiering.

XX. Het derde, dat tot de voorbereiding vereist wordt, is de versiering. Zal iemand ter bruiloft gaan, hij versiert zich met het beste, dat hij heeft. Een bruid versiert zich bij uitnemendheid om aangenaam te zijn aan de bruidegom, en hem te vereren; veel meer moet dat een gelovige doen, opdat de Koning lust hebbe aan zijn schoonheid. De gast, die zonder bruiloftskleed mede ging aanzitten, werd alras gekend en uitgeworpen. Matth. 22:12, 13. Dat is ons tot waarschuwing en opwekking, om ook een bruiloftskleed aan te trekken.

Tot de versiering behoort:

XXI. 1. Een verwakking van het historisch geloof, door een stille meditatie en overdenking van het gehele werk van de verlossing, met goedkeuring en blijdschap over de goedheid, wijsheid, rechtvaardigheid, macht en waarheid Gods, welke zich in het werk van de verlossing opdoen.

- (a) Klimt met uw gedachten op tot de fontein van alles, de eeuwige verkiezing; dat het van eeuwigheid Gods welbehagen is geweest stof van verwondering, blijdschap, dankzegging, Godverheerlijking en alzo van zaligheid te geven in het openbaren van Zijn rechtvaardigheid en barmhartigheid, en dat Hij tot die einde voorgenomen heeft enige engelen en mensen om hun zonden te straffen, en anderen gesteld heeft tot verkrijging van de eeuwige gelukzaligheid door enkel genade en vrij welbehagen.
- (b) Gaat van daar tot de beschouwing van het verbond van de verlossing of de raad des vredes, dat de Zoon Borg zou zijn voor de uitverkorenen, die door hun eigen moedwilligheid van God zouden afvallen en zich brengen onder de tijdelijke en eeuwige vloek; dat Hij des mensen natuur in enigheid met Zijn Persoon zou aannemen, en als Borg hun zonden als eigen van hen op Zich overnemen, en door Zijn lijden en sterven aan de rechtvaardigheid Gods voldoen, en uitvoeren alles, wat van node was om hen tot de zaligheid te brengen.

- (c) Daalt neer tot de schepping des mensen, en tot de verbreking van het verbond van de werken, en tot de beloften van de Middelaar, en tot alle de schaduwen en offeranden, die het volk van God leerden, hoe de beloofde Zaligmaker hen verlossen en zaligmaken zou, en let op het verlangen van de gelovigen, dat de belofte mocht vervuld worden.
- (d) Dat de beloofde Messias, na verloop van omtrent vier duizend jaren, in de wereld is gekomen, en de menselijke natuur uit de maagd Maria heeft aangenomen in enigheid des Persoons, en alzo in staat is gekomen, om de borgtocht te kunnen uitvoeren. Dat de Heere Jezus, van zijn geboorte af, de vloek, die op de uitverkorenen lag, op Zich met zulke gewilligheid en liefde heeft overgenomen, en daarom terstond alles tegen had: in armoede werd Hij geboren, en als een verschoveling achter in een schuur in een kribbe gelegd; Hij moest vluchten voor de vervolging van Herodes, in 't zweet zijns aanschijns at Hij zijn brood. Zullende nu Zijn openbare bediening aanvaarden, werd Hij eerst zeer heftig in de woestijn van de duivel bestreden. Hij omging het gehele land, met grote kracht, predikende om de mensen tot bekering en zaligheid te brengen. Hij genas allerlei ellendigen uit het diepste medelijden: blinden, doven, stommen, kreupelen genas Hij. Hij wierp de duivelen uit. Hij wekte de doden op tot vertroosting van de bedroefden, maar kreeg terstond de haat van Farizeeën en Schriftgeleerden, die Hem met allerlei lastering veracht zochten te maken, en daarop toelagden om Hem te doden.
- (e) Zijn loop hebbende voleindigd, werd Hij zó met de toorn van God, wegens de overgenomen zonden van de uitverkorenen, overgoten, dat Hij bedroefd werd tot de dood toe. Hij bad met sterk geroep en tranen, het bloedige zweet drupte van zijn aangezicht op de aarde; Hij ging wel tot zijn discipelen, maar niemand ondersteunde Hem. Hij werd van Zijn eigen discipel, Judas, verraden; van zijn vijanden gevangen, als een moordenaar wreed weggesleept, voor het kerkelijk gericht gesteld, vals beschuldigd, als een godslasteraar ter dood veroordeeld, bespot, in 't aangezicht bespogen, met vuisten geslagen, aan de heidense rechter Pilatus overgeleverd, naar Herodes gebracht, en met een spotachtig kleed door de straten geleid, door 't volk, door ophitsing van de overpriesters, ten kruise geëist, erbarmelijk gegeseld, in spot met een doornenkroon gekroond, met stokken op zijn hoofd geslagen, ter dood gedoemd, uit Jeruzalem naar Golgotha geleid, dragende het kruis, aan het kruis genageld met nagelen, die door Zijn handen en voeten in het hout geklonken werden, met het kruis opgericht, en alzo tussen hemel en aarde opgehangen. Daar hangt de lieve Jezus, bebloed van het hoofd tot de voeten, in de allergrootste smart, in de allergrootste versmaadheid, en moet daarbij de blijdschap van zijn vijanden, hun hoofdschudden, het uitsteken van hun vingers, en allerlei bijtende lasterwoorden zien en horen. God onttrok Hem alle licht en betoning van gunst, vervulde Hem met Zijn toorn en wraak. Hij roept in benauwdheid van Zijn geest uit: *Mijn God! Mijn God! waarom hebt Gij Mij verlaten?* Hem dorst smartelijk, maar edik met gal gemengd wordt Hem te drinken gegeven. De zon wordt verduisterd, zodat een dikke donkerheid Hem nog meer bezwaarde, en ten laatste geeft Hij de geest. Zoveel hield het in Borg te zijn voor een zondaar. Zó betaalde Hij voor u, ware gelovigen, die dit leest of hoort.
- (f) Hij werd begraven, ten derden dage stond Hij van de doden op, na veertig dagen voer Hij op ten hemel, en ontving de allergrootste eer en heerlijkheid aan des Vaders

rechterhand, en zal als Rechter terugkomen op de wolken, om de mensen te oordelen.

XXII. Dit alles met een stille bedachtzaamheid te overdenken, is het werk omtrent de tijd van het avondmaal, in *welke men Zijner gedenkt, en Zijn dood verkondigt*. Dit te overdenken zal een klaarder indruk geven van de rechtvaardigheid Gods, van de noodzakelijkheid van de voldoening, van de liefde van Christus, van de zwaarheid van het lijden en van de kracht van de voldoening door hetzelfde.

Gaat daarop voort tot beschouwing van de weg, waardoor God de uitverkorenen brengt tot de gemeenschap van de Zaligmaker. God laat hier en daar in de wereld het Evangelie verkondigen, zendt dienaren die het prediken, roept de zijnen door het Woord niet alleen uitwendig, gelijk Hij velen doet, maar ook inwendig. Hij verlicht ze, overtuigt ze, geeft hun begeerte tot de Heere Jezus, trekt ze tot Hem; geeft hun het geloof, waardoor zij Christus aannemen, en zich aan Hem toevertrouwen tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en zaligheid. Dat God hen alzo wederbaart en tot nieuwe schepselen maakt, en hen ieder naar Zijn raad geleidt, en ten laatste in de verworven heerlijkheid opneemt. Bepeinst meteen op die wegen, waardoor de Heere u tot hiertoe gebracht heeft. Dus ziet men in ieder punt wonderheden, men wordt versterkt in de waarheden, men keurt ze goed met blijdschap, en wordt stilletjes in dezelve overgebracht, en alzo door Zijn raad tot heerlijkheid geleid.

Ootmoed.

XXIII. 2. Tot de opsiering behoort het in staat brengen om een voorwerp te zijn van vrije genade. Dit geschiedt door het beschouwen van zich zelf, ten opzichte van zijn nietigheid en zondigheid, om daardoor klein te worden; *zulken zijn bekwame voorwerpen van genade: 1 Petrus 5:5.... de nederigen geeft Hij genade. Jes. 57:15.... Ik woon bij die, die van een verbrijzelden en nederigen geest is, opdat Ik levend make de geest van de nederigen, en opdat Ik levend make het hart van de verbrijzelden. Matth. 9:13.... Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering.*

Denk dan: wat ben ik, arme worm, dat de Heere aan mij gedenken zou! Ik ben een mens, wiens grondslag in het stof is, en die een lemen hut bewoond, een madenzak, een droge stoppel, een enkel *niet*; zal zó een met God in een verbond komen, en een kind zijn van de Heere der heren, en hieraan verkeren en gemeenschap hebben met de heerlijke en algenoegzame God? Daarbij, ik ben immers niet dan zonde, ik mis van nature het beeld Gods, en de gestalte van de gruwelijke duivel was in mij; wat heeft dat boze hart niet al gruwelen opgeworpen, en dat niet alleen vóór mijn bekering, maar ook nu nog na mijn bekering! Wat al zonden heb ik met woorden, gedachten en daden bedreven, op die plaats, op die tijd, bij en met die, in mijn eenzaamheid! Hoe lusteloos, geesteloos en zondig ben ik in de godsdienst, in het horen en lezen van het Woord, in bidden en zingen, hoe ontrouw ben ik aan de genade, hoe heb ik de Heilige Geest bedroefd! Waarlijk, ik ben niet waardig, dat God op mij zou zien, of mij enige genade bewijzen.

Blijft daar wat op staan, totdat gij recht aangedaan wordt over die zaken, en inzinkt in uw zondigheid; met dat gij daardoor ongelovig zou worden, en uw staat zou verwerpen, ook niet om door de wet en de eeuwige verdoemenis verschrikt en geheel verpletterd te worden, alsof dat alleen de rechte vernedering was; neen, dat heeft doorgaans plaats in

de eerste bekering, en dat kan nu zo geen plaats hebben in degene, in wiens hart het geloof is; maar de vernedering, die hier te pas komt, bestaat in deze gestalten:

XXIV.

- (a) De kleinheid van het hart: Gen. 32:10. *Ik ben geringer dan alle deze weldadigheden.* 2 Sam. 7:18. *Wie ben ik... en wat is mijn huis, dat Gij mij tot hiertoe gebracht hebt?* Lukas 15:21 ... *ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden.*
- (b) De Evangelische schaamte, vergezelschap met geloof: Ezra 9:6. *Ik ben beschaamd en schaamrood, om mijn aangezicht tot U op te heffen, mijn God! want onze ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven ons hoofd, en onze schuld is groot geworden tot aan de hemel.*
- (c) De smart wegens de zondigheid van de zonde: Psalm 51:5, 6. *Ik ken mijn overtredingen, en mijn zonde is steeds voor mij. Tegen U, U alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen.*
- (d) Verootmoedigende verfoeiing: 2 Sam. 24:10. *Ik heb zeer gezondigd in hetgeen ik gedaan heb; maar nu, o Heere! neem toch de misdaad uws knechts weg, want ik heb zeer zottelijk gedaan.*
- (e) Vreze voor de roede: Psalm 6:2. *O Heere! straf mij niet in uw toorn, en kastijd mij niet in uw grimmigheid!*
- (f) Belijdenis van de zonden, met erkenning van derzelver hatelijkheid en verdoemelijkheid: Psalm 32:5. *Mijn zonde maakte ik U bekend, en mijn ongerechtigheid bedekte ik niet. Ik zei: ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor de Heere.*
- (g) Hartelijke gebeden om vergeving en vrede van het geweten: Psalm 51:3, 4, 11. *Zijt mij genadig, o God! naar uw goedertierenheid; delg mijn overtreding uit, naar de grootheid uwer barmhartigheden. Was mij wel van mijn ongerechtigheid, en reinig mij van mijn zonde. Verberg Uw aangezicht van mijn zonden, en delg uit al mijn ongerechtigheden.*
- (h) Een verheffing van het hart door het geloof op de beloften aan de belijders van de zonden gedaan: 1 Joh. 1:9. *Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve, en ons reinige van alle ongerechtigheid.*

Deze zijn de vernederde gestalten van het hart, aan welke de Heere Zijn vrije genade bewijst en deze zijn versierselen, aan welke de Heere Jezus lust heeft. Bidt om zulke gestalten, en acht ze hoog, als gij ze hebt.

Herstel in 't verbond der genade.

XXV. 3. Tot de versiering behoort een herstel in 't verbond der genade, en een vernieuwing deszelfs; zo deed Israël: 2 Kron. 15:12, 14, 15. *Zij traden in een verbond, dat zij de Heere, de God van hun vaderen, zoeken zouden met hun gehele hart, en met hun gehele ziel. En zij zwoeren de Heere met luider stem en met gejuich En geheel Juda was verblijd over deze eed; want zij hadden met hun gehele hart gezworen, en met hun gehele wil Hem gezocht; en Hij werd van hen gevonden.*

't Is waar, het verbond eens gemaakt, blijft vast tot in van de eeuwigheid: Jes. 54:10 *het verbond mijns vredes zal niet wankelen.* Jer. 32:40. *Ik zal een eeuwig verbond met*

hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeren, opdat Ik hun weldoe; en Ik zal Mijn vreze in hun hart geven, dat zij van Mij niet afwijken.

Maar sommigen worden dikwijls donker, en twijfelen, of ze zich wel ooit recht in het verbond hebben begeven, en zijn bekommerd over hun deel aan Christus; anderen missen de levendigheid, de blijdschap over hun verbond met God, en de glans van de goederen van het verbond is voor hen verdonkerd, daarom is het nuttig en nodig het verbond te vernieuwen. Gaat dan stil overdenken de ellendige, zondige, verdoemelijke, onmachtige en walgelijke staat van die, welke buiten het genadeverbond zijn, en dat gij zodanige in u zelf waart, en overdenkt aan de andere zijde, hoe gelukzalig het is in het verbond der genade te zijn, en eigendom te hebben aan deszelfs uitnemende goederen, en hoe vast en volmaakt het in de dood van de Heere Jezus bevestigd is. Wordt verliefd op die staat. Keert u dan tot de waarachtige, ernstige en beweeglijke nodiging en roeping van de Heere Jezus; luistert naar de lieflijke stem, en verwakkert alzo uw begeerten, en geeft u met ernst en gewilligheid in dat verbond aan de Heere Jezus over, alsof het nooit gedaan was, en zegt: *nu doe ik het met mijn gehele hart, op dit verbond wil ik en zal ik leven en sterven.*

Ernstig voornemen tot heiligmaking.

XXVI. 4. Tot de versiering behoort een ernstig voornemen om heiliger te leven: 1 Kor. 5:8. *Zo dan, laat ons feesthouden, niet in de ouden zuurdesem, noch in de zuurdesem van de kwaadheid en van de boosheid, maar in de ongezuurde broden van de oprechtheid en van de waarheid.* Spr. 9:5, 6. *Komt, eet van mijn brood, en drinkt van de wijn, die Ik gemengd heb. Verlaat de slechtigheden, en leeft; en treedt in de weg des verstands.*

- Men moet niet alleen een voornemen hebben in 't gemeen, maar ook tegen die en die zonde in 't bijzonder, en tot deze en die deugd; hier is nodig een verwakkerde begeerte naar heiligheid: Psalm 119:5. *Och, dat mijn wegen gericht werden, om Uw inzettingen te bewaren!*
- Een volkomen opzet: Psalm 119:112. *Ik heb mijn hart geneigd om Uw inzettingen eeuwig te doen.*
- Ernstig bidden om hulp, omdat men zijn onmacht kent: Psalm 119:133. *Maak mijn voetstappen vast in Uw Woord, en laat gene ongerechtigheid over mij heersen.* Psalm 143:10. *Leer mij Uw welbehagen doen; want Gij zijt mijn God! Uw goede Geest geleide mij in een effen land.*
- De ziel bewust zijnde van haar oprechtheid in deze, krijgt vrijmoedigheid om tot de Heere toe te treden: 1 Joh. 3:21. *Indien ons hart ons niet veroordeelt, zo hebben wij vrijmoedigheid tot God.*

Hoogachting van de kerk.

XXVII. 5. Tot de versiering behoort ook een hoogachting te hebben van de kerk: Psalm 137:5, 6. *Indien ik u vergeet, o Jeruzalem! zo vergete mijn rechterhand zich zelf! Mijn tong kleve aan mijn gehemelte, zo ik aan u niet gedenke, zo ik Jeruzalem niet verheffe boven het hoogste van mij blijdschap! Is de kerk niet het volk van God, de beminde des Heeren, het lichaam des Heeren Jezus, Christus' koninkrijk, een sierlijke stad op een berg, een licht van de wereld, een schrik voor de koningen van de aarde, niet door haar*

lichamelijke macht, maar hemels karakter; een ontzag voor de godlozen, het vermaak voor de godzaligen, een sieraad van de gehele aarde, een sierlijke hoed in de hand van God, een ere van Christus! De kerk is het voorwerp van Gods goedheid en weldadigheid: Psalm 87:7. *Al Mijn fonteinen zullen binnen u zijn.*

Daar is een veilige schuiling onder het opzicht en de bewaring des Heeren: Jesaja 27:3. *Ik, de Heere, behoede die (wijngaard); alle ogenblikken zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren nacht en dag.*

Wat is het een geluk onder die heiligen en heerlijken te zijn, en met hen voor het aangezicht des Heeren te verschijnen, Jezus te belijden, God te verheerlijken, en een zegen met hen te ontvangen! Wie zou niet vervoerd worden in begeerten om onder hen te zijn, met hen zoet en zuur, voorspoed en tegenspoed te hebben en uit te staan? Dat was Mozes' werk, Hebr. 11:24-26. *Door het geloof heeft Mozes, nu groot geworden zijnde, geweigerd een zoon van Farao's dochter genaamd te worden. Verkiezende liever met het volk van God kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting van de zonde te hebben. Achtende de versmaadheid van Christus meerderen rijkdom te zijn, dan de schatten van Egypte.*

XXVIII. 6. Tot de versiering behoort ook een hart, dat in liefde uitgaat tot alle kinderen Gods, bekenden en onbekenden; ja een hart, dat zich in liefde uitbreidt tot alle mensen: 2 Petrus 1:7. *Voegt bij de Godzaligheid broederlijke liefde, en bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen.*

En vereniging met dezelve in liefde. Het Heilig Avondmaal is een gemeenschap oefenen met alle gelovigen, welke gemeenschap niet kan zijn zonder uitgaande liefde van het hart, hier dient het hart wel onderzocht, of er ook enige haat, nijd, wraakgierigheid in 't hart steekt, zo ja, dat dient er vooral uit weggenomen te worden. Men heeft te overleggen, of er ook enig verschil of twist geweest is tussen u en uw naaste, 't zij dat gij hem met woorden, daden of gelaat beledigd hebt, of dat uw naaste oordeelt, dat gij u niet wel naast hem gedragen hebt, of dat uw naaste u heeft beledigd, en gij u in uw verdediging enigszins naast hem niet wel hebt gedragen. Ziet toe, loopt er niet ras overheen, verblindt u niet door eigenliefde, zijt uw eigen rechter niet, en staat niet op uw uiterste recht, maar komt hem tegemoet, zoveel de waarheid lijden kan, eist geen vernedering van uw naaste onder u, triomfeert niet over hem, maar wees de minste, al is de meeste schuld bij hem, al is bij jonger van jaren, en minder in stand, al zou hij daarover roemen; gaat bij hem, bespreekt het met hem in liefde, en overtuigt hem met uw teerhartigheid en vreedzaamheid. Indien gij hem beledigd hebt, gaat tot hem, belijdt ronduit uw schuld, en verzoekt vergiffenis, en schaamt u daarvoor niet, die gij u niet geschaamd hebt, tegen hem te misdoen. Ziet toe, loopt er niet over heen, zegt niet: *ik vergeef het hem in mijn hart, of, ik beken mijn schuld voor God, mijn hart is gerust*, en diergelijke; want u hebt geen zegen te verwachten, als gij aan uw kant niet alles bij uw naaste hebt bijgebracht wat tot vrede dient. Wil uw naaste niet verzoenen, gij hebt het uwe gedaan.

Stelt u tot dit einde voor: Matth. 5:23, 24. *Zo gij dan uw gave zult op het altaar offeren, en aldaar gedachtig wordt, dat uw broeder iets tegen u heeft; laat daar uw gave voor het altaar, en gaat heen, verzoent u eerst met uw broeder, en komt dan, en offert uw gave.* Efeze 4:32. *Zijt jegens elkaar goedertieren, barmhartig, vergevende elkaar, gelijkewijz ook God in Christus ulieden vergeven heeft.*

Waarschuwing.

XXIX. Dus hebben wij u zoeken te bewerken tot een heilige voorbereiding: deze een zaak doen wij er bij, tot waarschuwing en raadgeving. Tot waarschuwing:

- (a) Bepaalt u niet tot een tijd, hoe lang u in de voorbereiding bezig zult zijn, en tot een manier, hoe u het zult doen, opdat gij niet verward en ontroerd wordt, als u het zo stipt niet nakomt; want de Heilige Geest is vrij in Zijn werking, alleen dat er geen luiheid en sloffigheid onder loopt.
- (b) Doet u ook geen geweld aan, om in zo'n gestalte juist te willen komen, zo en zo heftig te willen aangedaan zijn. Dat vertoont inbeelding van eigen krachten en eigen wil. Het werk in stille gelatenheid te doen, ontbloot te zijn, te verwachten de Geest niet vooruit te lopen, maar zijn leiding te volgen, dat geeft de beste voorbereiding, dat leert op voorbereiding niet te steunen.

Raadgeving.

XXX. Tot raadgeving, zeg ik, dat het zijn grote nuttigheid heeft voor het Heilig Avondmaal een vast- en bededag te houden, 't zij dat men geheel niet werkt, noch eet, of weinig en dat van het slechtste eet, en weinig werkt; een ieder lette op de omstandigheden, in welke hij is; dienstbaar of vrije, rijk of arm, in een godloos of godzalig gezin; want de Heere heeft het in onze vrijheid gelaten, hoe verre wij ons in deze willen bepalen; maar immers dat wij een dag hebben, die wij verordenen tot afzondering.

De afzondering zelf, en daaraan op die dag telkens te denken, geeft een indruk, en die dag met die indruk van afzondering door te brengen, verootmoedigt, maakt klein en week. Al is men de gehele dag dor, dood, lusteloos, in omzwerving van gedachten geweest, men krijgt nog wel doorgaans een bijzondere beweging op de avond, zodat men zich over die afzondering nog verblijdt, en zo al niet, zo zal het willen zoeken ons nog enigszins verontschuldigen, en men zal klein en week worden over het kwalijk doorbrengen van die dag, daar men over de andere zonden op die dag zich niet heeft kunnen verootmoedigen. Dit is van de voorbereiding.

VAN DE BETRACHTING VAN HET HEILIG AVONDMAAL.

XXXI. De mens zich, zoals gezegd, voorbereid hebbende, moet des morgens niet te lang slapen, opdat de tijd hem niet ontglippe, en hij dan niet in een haastende gestalte van het hart kome. Ook moet hij niet al te vroeg buiten gewoonte opstaan, opdat hij niet flauw, slaperig, of afgemat zij onder het gehoor en de bediening, want een uitgeput lichaam belet de ziel in haar werkingen. Hij begeve zich tijdig naar de kerk in een rein en eerbaar gewaad, zonder slordigheid of pronk. Is iemand arm, en heeft hij geen kleding dan zijn dagelijks gewaad, en dat nog sober genoeg, hij blijve daarom daar niet vandaan, de Heere ziet op 't hart en niet op de kleding; de godzaligen, zullen hem daarom niet verachten, aan de anderen is niet gelegen, de honden en zwijnen behoren zelf van het heilige af te blijven.

Uit zijn huis gaande.

Als gij uit uw huis, door de straten naar de kerk gaat, gaat dan met uw hart uit de wereld, met Abraham uit Ur, met Lot uit Sodom, met Israël uit Egypte. Laat alle aardse gedachten, begeerten, bekommelingen daar, stapt er uit, gaat over straat met een vreemdelingshart, spoedende naar de hemel, het vaderland, gaat al biddende, al verlangende, al uitzienende naar de Heere.

Ingaande in de kerk.

In de kerk ingaande, laat er een heilig ontzag in uw ziel oprijzen, omdat God, de engelen en de kinderen van God daar tegenwoordig zijn, biddende: *Zend Uw licht en Uw waarheid, dat die mij leiden; dat zij mij brengen tot de berg Uwer heiligheid, en tot Uw woningen. En dat ik inga tot Gods altaar, tot de God der blijdschap mijner verheuging, en U met de harp love, o God, mijn God!* Psalm 43:3, 4. Gaat in stilheid op uw plaats zitten, en laat aandacht, eerbied en deftigheid zich in uw geheel gelaat en gebaren vertonen; wacht u aan de ene kant voor ijdel om en weerom zien, en aan de andere kant voor gemaaktheid, in het laten hangen van het hoofd, in het trekken van de mond, in gebaren met de handen, in het gemaakt omhoog zien van de ogen, in luide zuchtingen, dat een ander het horen kan, in zich dan dus, dan zo te krommen, en diergelijke; foei die gemaaktheid! Zij is walgelijk voor vromen en onvromen, zij maakt de Godzaligheid verdacht en veracht, en of er geen geveinsdheid onderloopt, mogen ze zelf weten, immers het smaakt er naar. Spr. 17:24. *In het aangezicht des verstandigen is wijsheid.*

Onder het lezen van het Woord.

Onder het lezen van Gods Woord, zingen, gebed en prediking, voegt u met de gemeente te samen, en doet één werk met hen in zingen, bidden en horen, en laat uw hart zich alsdan naar die zaak bewegen, dan is 't geen tijd om op bijzondere gestalten omtrent het Heilig Avondmaal te werken, dan verliest men wel 't een en het andere. *Ziet dan hoe gij hoort*, Lukas 8:18.

Opstaande.

Opstaande, om tot de h. tafel toe te treden, zo staat op als een bruid om te trouwen, en dat aan de ene zijde op de roepende stem van de bruidegom Jezus: *Sta op, Mijn vriendin, Mijn schone en kom!* Hoogl. 2:10. *O, alle gij dorstigen! komt tot de wateren, en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet; ja komt, koopt zonder geld, en zonder prijs, wijn en melk.* Jes. 55:1. Aan de andere zijde staat op met verlangen om bij uw Bruidegom Jezus te zijn: *Ik zal mij nu daarheen wenden, en bezien dat grote gezicht*, Exod. 3:3. Hier past het niet te trillen en te beven, en al schoorvoetende daarheen als getrokken te worden, hier past liefde en verlangen.

Omgaande.

Omgaande, naar de tafel, indien er enige tijd is, gedenkt aan Christus' omleiding en gangen in zijn lijden, of houdt u in een stille toegekeerde gestalte, en volgt op die gedachten en bewegingen, die de Heere u doet voorkomen, of peinst op de leiding des Heiligen Geestes, vergezelschap met uitschietende gebeden, om van Denzelven geleid te worden, zeggende: *Uw goede Geest geleide mij in een effen land!* Psalm 143:10. Of verbeeldt u, hoe de Heere Jezus, vergezelschap met de heilige engelen, u als bij de hand neemt, en u tot de tafel leidt. *In gestikte kleren zal zij tot de Koning geleid worden. Zij*

zullen geleid worden met alle blijdschap en verheuging, Psalm 45:15, 16. Hij zal hen aan de springaders van de wateren zachtens leiden, Jes. 49:10.

Aanzittende.

Aanzittende, aanmerkt u als zittende in de klaarheid van de geopende hemel, neerstralende over de tafel en alle aanzittende gasten, en ook over u, en alzo in de tegenwoordigheid van God, van uw hemelse Vaders, en Christus, uw Bruidegom; zinkt vrij in uw kleinheid, laat er een kinderlijk ontzag en eerbied in uw ziel oprijzen, zeggende: Gewis de Heere is aan deze plaats. *Dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poort des hemels!* Gen. 28:16, 17. Ziet toe, en verschrikt niet, want de Heere heeft voorgenomen u veel genade in Christus te bewijzen, houdt u vast in het geloof, en verheerlijkt God in zijn genade, en Christus in de volheid van zijn verzoening.

Etende en drinkende.

Etende en drinkende, zijt verstandig werkzaam door het geloof.

- (a) Tast toe, als van de Bruidegom genodigd, zeggende: *Eet, vrienden! drinkt, en wordt dronken, o liefsten!* Hoogl. 5:1.
- (b) Vergaapt u niet op de uitwendige tekenen; want gij weet, dat die uw ziel niet voeden kunnen; trekt uw hart ook van dezelve niet af, om maar alleen door het geloof onmiddellijk Jezus aan te nemen; want dat is het werk buiten het Heilig Avondmaal; maar verenigt op een verstandige en gevoelige wijze het teken met de betekende zaak, en ziet in dezelve het verbreken van Christus' lichaam, en het vergieten van Zijn bloed, en daarin zijn liefde en de kracht van zijn lijden tot vergeving van uw zonden, en merkt die tekenen aan als een zegel en trouwpenning, die de Heere Jezus u geeft tot verzekering, dat zijn voldoening voor u, en zijn liefde tot u is, en eeuwig zal blijven.
- (c) Verwacht hier geen wonder, of buitengewone optrekking, verlichting of verrukkende blijdschap; geeft de Heere u dat, geniet het goede, terwijl het u gebeuren mag; maar weet, dat de gewone weg is het geloof te oefenen, en u door die tekenen, als zegels en als trouwpenningen te verzekeren, dat, zo zeker, als gij dat brood en die wijn eet en drinkt, Christus voor u gestorven is, en u liefheeft, en tracht alzo door het geloof vrede te bekomen in uw geweten.
- (d) Houdt uw ziel in een vaste, bedachtzame, wachtende en geloofs-oefenende gestalte; weert van u het wankelen en het vrezen, 't zij door schielijke invallen, 't zij uit vreze van een oordeel te zullen eten en drinken, 't zij dat er schielijk een donkerheid op u valt, 't zij dat gij uw gedachten niet bij elkaar kunt houden, en als zonder gedachten zijt, bewust zijnde van de oprechtheid uws harten, en uwer beoging; want die gestalten beletten de vrucht.
- (e) Al etende en drinkende, zo past u Christus toe, verenigt u met Hem in waarheid, in vastigheid, in liefde, en verheft u tot de onveranderlijkheid van het verbond aan u nu verzegeld, zeggende: *Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijne*, Hoogl. 2:16.

Weggaande.

Weggaande:

- (a) Zegt in uw hart: mijn Jezus zal woord houden, daar ben ik mee tevreden. Hij zal mij niet begeven noch verlaten, Hij zal het alles voor mij voltooien. Hij zal mij bewaren,

- ‘t oog op mij houden, en mij geleiden door Zijn raad, en daarna tot Hem opnemen in heerlijkheid; op Zijn almacht en wijsheid betrouw ik mij.
- (b) Verwakkert de begeerte om bij Jezus te blijven; maar omdat dit niet zijn mag, zo laat uw hart daar, en vertrouwt het Hem toe.
 - (c) Troost u met zijn wederkomst ten oordeel, en ziet die dag al reikhalzende tegemoet, om alsdan met ziel en lichaam eeuwig bij Hem te zijn.
 - (d) Gaat dan heen, als van Jezus gezonden om Zijn dood en volheid van zaligheid aan de wereld te verkondigen, en te voltooien dat werk, dat de Heere u gegeven heeft te doen.

XXXII. Deze zaken heb ik u ieder op zich zelf voorgesteld om u te bewegen, om in een rechte gestalte ten Avondmaal te gaan; maar verpijnt u niet om deze zaken zo ordelijk te willen navolgen, de geest moet dan vrijheid hebben, en de Heilige Geest komt dan dus en dan zo voor; maar deze gezegde zaken lezende en herlezende, zal er een hebbelijkheid in de ziel komen, en gij zult bekwamer worden om uit die gestalte te werken. Welgelukzalig is het volk, die het alsoo gaat! *Welgelukzalig is hij, die Gij verkiest, en doet naderen, dat hij wone in uw voorhoven; wij zullen verzadigd worden met het goede van uw huis, met het heilige van uw paleis*, Psalm 65:5. Welgelukzalig is hij, die alsoo in de binnenkamers van het evangelie ingeleid wordt, en die zeggen kan: *Voorwaar ik heb U in het heiligdom aanschouwd, ziende uw sterkheid en uw eer. Want uw goedertierenheid is beter dan het leven; mijn lippen zouden U prijzen*, Psalm 63:3, 4.

NABETRACHTING VAN HET HEILIG AVONDMAAL.

XXXIII. Als men ten Heilig Avondmaal geweest is, moet men zich niet gedragen, alsof men een zwaar pak, tegen dat men aanzorgde, afgelegd had, en wel tevreden zijn, omdat men hoopt dat men zich geen oordeel gegeten en gedronken heeft, en dan terugkeren tot zijn vorige staat en leven. Zie toe, wacht u voor zo’n gedrag, en zijt zeer zorgvuldig om u na het Heilig Avondmaal wel te dragen; want de satan heeft hij in de voorbereiding en betrachtning op u niets kunnen winnen, zal trachten na het Avondmaal u nog een voordeel af te zien. Toen de Heere Jezus gedoopt was, werd Hij van de duivel verzocht; toen de discipelen het Heilig Avondmaal met Christus hadden gehouden, werden ze in dezelfde nacht geërgerd en verstrooid, en Petrus gezift als de tarwe. Toen Paulus in de derde hemel was opgenomen geweest, kreeg hij een engel des satans, die hem met vuisten sloeg. Zo gaat het nog doorgaans de gelovigen, dat ze na vertroosting zich wapenen moeten tegen aanvallen van de vijanden, dat die geen vat aan hen krijgen; en gelijk men dan te waken heeft tegen de vijanden, zo heeft men alsdan ook zonderling zorg te dragen, dat men zich betamelijk gedrage naast God, de Weldoener. Op deze geestelijke maaltijd mogen wij wel passen, ‘t geen de Heere van Israël eiste, als zij in het volle Kanaän gekomen zouden zijn: Deut. 8:10, 11. *Als gij dan zult gegeten hebben, en verzadigd zijn, zo zult gij den Heere, uw God, loven over dat goede land, dat Hij u zal gegeven hebben. Wacht u, dat gij den Heere, uw God, niet vergeet.*

Tot de Nabetrachting behoren deze navolgende zaken:

Bestaat in stille nadenking.

XXXIV. 1. Een stille nadenking, hoe het ons omtrent het Heilig Avondmaal gegaan is, en daarin, hoe wij ons hebben gedragen, en wat God aan ons gedaan heeft. Deut. 8:2. *Gij zult gedenken aan al de weg, die u de Heere, uw God, deze veertig jaren in de woestijn geleid heeft.* Overdenkt, hoe gij gesteld zijt geweest.

- (a) Bent u arbeidzaam geweest in de voorbereiding? Hebt u er tijd toe genomen; of was het gedurig uitstel, totdat de tijd u ontglipte, en het met een kleine beweging, en een kort gebed of twee daar zo mede door moest? Was er een overdenken van zonden? Een worstelend aannemen van Christus? Een levendig opstaan en verwakking tot bekering; of was het duister, lusteloos en moedeloos?
- (b) Hoe was u onder de bediening? Droevig of blij? Week of hard en ongevoelig, vermengt met smart? Duister of verlicht? Ontroerd of bedaard? Geloof oefenende of vol vrees? Verlangende of dood?

XXXV. Overdenkt ook hoe de Heere u ontmoet is.

- (a) Bent u droevig aan-, en droevig afgegaan, zonder iets van de Heere gewaar te worden?
- (b) Verkreëg u vrede, stilte, hoop verzekering, blijdschap? Kleefde u zoetelijk aan, en dat al wenende, zonder veel vertroosting? Of kon u het de Heere toevertrouwen, en leundet gij lieflijk op uw Liefste? Ontmoette de Heere u zonderling met buitengewone optrekkingen, of met klare en krachtige verzekering? Overlegd deze en dergelijke dingen. Ontkent niet 't geen gij ontvangen hebt, waardeert het minste hoog; als de ziel in stille nadenking zich kan bezig houden, zo zal het Avondmaal nog een zoete nasmaak hebben; men zal zijn misslagen zien, en erkennen de vrije genade Gods, zijn goedheid en weldadigheid, en 't zal een vernieuwing van vriendschap, en als een weerbruiloft zijn, om Jezus op zijn eigen gerechten te onthalen, zeggende: *O, dat mijn Liefste tot zijn hof kwam, en ate Zijn edele vruchten!* Hoogl. 4:16. Ja, men zal dan nog wel in de nabetrachting die zegen ontvangen, die men in het gebruiken van het Avondmaal heeft moeten missen.

In blijde dankbaarheid.

XXXVI. 2. Tot de nabetrachting behoort een blij dankbaarheid: Psalm 103:2. *Loof de Heere, mijn ziel! en vergeet geen van Zijn weldaden.* Jes. 12:4-6. *Dankt de Heere; roept Zijn Naam aam maakt Zijn daden bekend onder de volken! Vermeldt dat Zijn naam verhoogd is. Psalmzingt den Heere; want Hij heeft heerlijke dingen gedaan; dit zij bekend op de gehele aardbodem. Juich en zing vrolijk, gij, inwoneres van Sion! want de Heilige Israëls is groot in het midden van u.*

Dankbaarheid bestaat:

- (a) in 't kennen, beschouwen, waarderen van enig ontvangen goed, en hier, van 't gehele werk van de verlossing door de Heere Jezus Christus en van alle goederen in het verbond der genade beloofd, en van die goede gestalten van het hart en ontmoetingen des Heeren aan u in het Heilig Avondmaal. Psalm 139:17, 18. *Daarom, hoe kostelijk zijn mij, o God, uw gedachten! Hoe machtig vele zijn haar sommen! Zou ik ze tellen? Harer is meer dan des zands.* Die de waarde van het ontvangene niet kent, kan niet danken.

- (b) In erkennen dat men eigendom aan die goederen heeft: Gal. 2:20. *Die mij heeft liefgehad, en Zichzelf voor mij overgegeven heeft.* Het eigendom maakt blij, en maakt het hart dankbaar.
- (c) In een erkentenis van de vrije goedheid des Heeren, als de fontein, waaruit die weldaden alleen zijn voortgekomen. Psalm 100:3. *Weet, dat de Heere God is; Hij heeft ons gemaakt (en niet wij), Zijn volk en de schapen Zijner weide.* Goedheid verdubbelt de gift.
- (d) In een betoning van blijdschap voor des Heeren aangezicht over alles, wat men ontvangen heeft, hetzij veel of minder. Psalm 92:5. *Want Gij hebt mij verblijd, Heere! met uw daden; ik zal juichen over de werken Uwer handen.* Een blij gever eist een blijde ontvanger.
- (e) In een genegenheid tot vergelden. Psalm 116:12-13. *Wat zal ik den Heere vergelden voor al Zijn weldaden aan mij bewezen? Ik zal de beker der verlossingen opnemen, en de Naam des Heeren aanroepen.* Ofschoon men niet vergelden kan, wordt de genegenheid vereist.
- (f) In loven, roemen, prijzen van des Heeren goedheid, genade, en weldadigheid, die zich opdoen in de ontvangen goederen. 1 Petrus 2:9. *Maar gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk; opdat gij zou verkondigen de deugden Desgenen, Die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht.*
- (g) En is men onder vertrouwde godzaligen, zo moet men niet achterhoudende zijn; maar elkaar vertellen, hoe het ons in het Avondmaal gegaan is, dat geeft doorgaans veel nut aan de hoorders en sprekers: de een ziet daarin zijn eigen hart, een ander wordt vertroost, een ander verwakkerd in zoeken, en men wordt het wel eens om de Heere gelijk te danken met psalmen en gebeden. Psalm 66:16. *Komt, hoor toe, o allen gij, die God vreest, en ik zal vertellen wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft.*

Wandeling met God.

XXXVII. 3. Tot de nabetrachting behoort een gedurig opzicht op, en omgang met de Heere. Gen. 17:1. Wandel voor Mijn aangezicht; en zijt oprecht! Gen. 5:24. *Enoch dan wandelde met God.*

Daartoe is nodig, dat men God aanmerkt als een in Christus verzoende Vader; al gaat het licht weg, al valt men in zonden, al komen er strijden, zo moet men zich evenwel vasthouden aan de onwankelbaarheid van het verbond; want het verbond is niet vast of los naar uw gevoel, naar uw staan of vallen, maar om de onveranderlijkheid Gods. Jesaja 54:10. *Bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen; maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbonds Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer.* Mal. 3:6. *Ik, de Heere, worde niet veranderd; daarom zijt gij, o kinderen Jakobs, niet verteerd!*

Daarom bezwijkt zo ras niet, houdt wat gij hebt, staat in het geloof, houdt u mannelijk, en als u naar uw gevoel de slotsom en vastigheid van uw staat niet kunt opmaken, besluit het uit uw verstandig oordeel. Zie dit: Rom. 6:11. *Alzo ook gij, houdt het daarvoor, dat gij wel der zonde dood zijt, maar Gode levende zijt in Christus Jezus, onze Heere.* 2 Kor. 5:15. *Als die dit oordelen, dat, indien Eén voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn.*

Stelt dan alzo de Heere gedurig voor u, en leeft in een gedurige samenspraak; dan biddende, dan raadvragende, dan afhangende, dan wachtende, dan eerbiedig

aanbiddende, dan rustende in Hem, dan dankende, dan zich te zijnen dienste aanbiedende; gewent u also aan Hem.

XXXVIII. In de omgang van de ziel met God is alle heil, alle troost, alle vergenoeging, alle heiligheid, alle zaligheid. Want zo'n ziel wordt gewaar, en ziet de rechtvaardigheid Gods, als enkel licht, enkele heerlijkheid, enkele zuiverheid, zij heeft dezelve lief, zij verheugt zich in dezelve, te meer, omdat die niet tegen haar is tot haar verderf; maar voor haar om haar te helpen, omdat de Borg dezelve verdiend heeft. De goedheid en algenoezaamheid, en smakende de kracht van die, zo vindt ze niet alleen geen zoetigheid in de schepselen zonder God; maar naast Gods lust haar niets op aarde, omdat de ziel alles in God vindt. De heiligheid Gods, en niet kunnende de glans derzelve verdragen, zo bedekt ze haar aangezicht, en ziet in die glans haar zondigheid, verdwijnt als van schaamte en wordt als *niet*.

- De liefde Gods, en zij van die liefde bestraald wordende, zo vermaakt ze zich wonderlijk, en wordt verwarmd in wederliefde.
- De wil van God, als de opperste en Soeverein over alles, en verliest also haar eigen wil in al wat lijden haar overkomt, en wat voor haar te doen is; zij wil zo, omdat het des Heeren wil is.
- De hoogheid en heerlijkheid Gods, waardoor alle schepselen hun hoogheid en heerlijkheid verliezen, en zij bukt zich neer voor haar hoge God, aanbidt Hem in diepe eerbiedigheid, geeft Hem eer en heerlijkheid.
- De almachtigheid Gods, en in zich zelf, en werkende in de schepselen; dus verdwijnt alle kracht des schepsels, die zich voor of tegen haar opdoet.
- De wijsheid Gods, zich openbarende in al zijn werken, zo die van de natuur als die van de genade; dus versmelt de wijsheid van alle schepselen, en zij is stil en wel tevreden in de alleen wijze regering Gods.
- De waarheid en de getrouwheid Gods; zij kent de beloften, zij gelooft ze, en er is, ten opzichte van derzelve zekerheid zo wel gerust op, alsof ze al vervuld waren; een bedachtzame en standvastige gestalte; een stille onderwerping in alles, wat haar ontmoet; een onbevreesde dapperheid in 't uitvoeren van haar plicht; vergenoegen in 't werk, dat men voor de Heere gedaan heeft, en latende de uitslag in gelatenheid aan des Heeren bestier; dit is een recht vrolijk leven, hieruit vloeit de zuivere heiligheid; alle deugdzaamheid, die niet geschiedt met opzicht op God in Christus, erkent ze voor ondeugdzaamheid. Zo'n omgang met God is de hemel: 1 Thess. 4:17, 18. ... *en also zullen wij altijd met den Heere wezen. Zo dan, vertroost elkaar met deze woorden.*

Hiervan zegt David: Psalm 16:11.... *verzadiging van vreugde is bij Uw aangezicht; liefelijkheden zijn in Uw rechterhand, eeuwig.* Psalm 17:15. *Ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen; ik zal verzadigd worden met Uw beeld, als ik zal opwaken.*

Hemel is kort gezegd, maar ver boven alle begrip. De ziel in zo'n omgang zich aan God gewennende, heeft vele vrijmoedigheid om haar nood aan de Heere, haar Vader te klagen, en haar begeerten in het gebed Hem voor te stellen, en de vervulling van dezelve te verzoeken, en God is haar een antwoordende en verhoerende God. Zie dit: Jer. 33:3. *Roept tot Mij en Ik zal u antwoorden, en Ik zal u bekend maken grote en vaste dingen, die gij niet weet.*

Zie daar de uitnemende gelukzaligheid van de omgang met God; omdat gij nu met God in een verbond zijt gekomen, en dat verbond aan u vergezeld is, zo hebt gij het voorrecht om met uw God ootmoedig te wandelen, en 't is ook uw plicht; gewent u dan aan de Heere, en hebt vrede en wordt blinkende.

Verlating van de wereld.

XXXIX. 4. Tot de nabetrachting behoort, een versmading en verlating van de wereld: *1 Joh. 2:15, 16. Hebt de wereld niet lief, noch hetgeen in de wereld is; zo iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in hem. Want al wat in de wereld is, namelijk, de begeerlijkheid des vleses, en de begeerlijkheid der ogen, en de grootsheid des levens, is niet uit de Vader, maar is uit de wereld.* En zou gij de wereld niet verlaten? Want:

- (a) Dat is ingesloten in het verbond, waarin gij u hebt ingelaten, en dat u verzegeld is; dat hield in: 'God alleen al mijn lust, mijn rust, mijn blijdschap, mijn vergenoeging, mijn vrees; de wereld voortaan nu niet met al, die nu maar als een middel te gebruiken, om daardoor maar heen te gaan als een vreemdeling om tot het vaderland te komen.'
- (b) De wereld is maar enkel vuiligheid, zij ligt in het boze, en gij zijt afgewassen door het bloed en de Geest van Christus; hoe zou gij u dan daarmee wederom bezoedelen? De Heere heeft u geroepen of getrokken uit de erge en boze wereld, gelijk Abraham uit Ur, en Israël uit Egypte, hoe zou gij dan nog daar wederom heen keren?
- (c) Die twee: God en de wereld, staan recht strijdig tegen elkaar over, die de een bemint, haat de ander; niemand kan twee heren dienen. Jak. 4:4. *Zo wie dan een vriend van de wereld wil zijn, die wordt een vijand van God gesteld.*
- (d) 't Is een overspelige liefde, en uw Bruidegom Jezus, met welke gij ondertrouwd zijt, zal daarover zeer jaloers zijn. 't Is Hem ook tot oneer, alsof Hij de ziel niet tot algenoezaamheid verzadigen kon, zodat gij nog wat anders bij Hem moest hebben, alsof Hij niet goedig en vriendelijk genoeg was, om zijn bruid te willen verkwikken en verblijden
- (e) En de Heere zal dat verlaten van het aardse uit liefde tot Hem niet onvergouden laten; maar het verloochenen van dat niet overvloediger vertroosting vervullen.
- (f) En toch, wat is de wereld met alle derzelve heerlijkheid zonder Jezus? Immers niet dan ijdelheid.
- (g) Eilieve toch, vanwaar komt de verwarring, de droefheid, het verdriet, de moeite? Immers, nergens vandaan, dan van de wereld, die u als vijand, of door vleien, of door verschrikkingen steeds wondt. Zult gij dan uw eigen verdriet zoeken? Hebt gij niet lang genoeg haar bitterheid gesmaakt? Daarom stapt er uit, en laat uw wandel voortaan in de hemel zijn.

Vertoning van het leven van Christus.

XL. 5. Tot de nabetrachting behoort een openbaar vertonen, dat men een Christen en bondgenoot is. Draagt dan voortaan Christus' livrei, met zó te wandelen, gelijk Hij gewandeld heeft, *1 Joh. 2:7.* Opdat allen, die u zien, u kennen, dat gij het met Jezus en Zijn zaak houdt, *Hand. 4:13.* Dit vertoont zich bijzonder:

- (a) in de liefde. *Joh 13:35. Hieraan zullen zij allen bekennen, dat gij Mijn discipelen zijt, zo gij liefde hebt onder elkaar.* Hebt de Heere lief, doolt steeds in liefde van uw beminde Jezus, en vertoont ook uw liefde tot alle gelovigen, omdat Jezus hen

liefheeft, en zij Jezus beminnen; laat hun onvolmaaktheden en gebreken uw liefde niet krenken, omdat zij een andere grond heeft. Laat uw liefhebbend hart zich ook vertonen naast alle mensen gelijk het licht en het vuur, beiden, goeden en kwaden, lichten en verwarmen.

- (b) In nederigheid en zachtmoedigheid. Matth. 11:29. *Leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart.* Omdat gij nu Jezus gekozen hebt tot uw eer, uw liefde, uw bewaring, wat hebt gij dan nu met de eer en de liefde van mensen, en met de goederen van deze wereld te doen? Als gij nu de eergierigheid en geldgierigheid hebt uitgestoten, dan zal nederigheid en zachtmoedigheid haar glans vertonen. En omdat gij niets hebt, of gij ontving het van uw beminde Jezus, wees klein bij uzelf, en vertoont dat in uw vriendelijke omgang, in uw eerbaar gewaad zonder pronkerij, in uw huishouding, en waar nederigheid te pas komt. En als u ongelijk geschiedt, of gelegenheid tot toornen gegeven wordt, zijt dan op uw hoede tegen toorn en wraakgierigheid; toont, dat gij zacht van aard zijt, dat u verdragen kunt, en uw vijanden kunt liefhebben en goed doen.
- (c) Toont een beeld van Christus in weldadigheid. De Heere Jezus, wat was Hij weldadig! Wie is ooit ongetroost van Hem weggegaan? Zo ook gij: troost de bedroefden, bezoekt de zieken, zijt milddadig aan de armen. Hebt gij niet te geven, ontmoet ze evenwel vriendelijk, en vertoont uw medelijden. Laat alsoo uw licht schijnen onder de mensen, en vertoont uw geloof uit de werken.

Belijdenis van de Heere Jezus.

XLI. 6. Tot de nabetrachting behoort de belijdenis van de Heere Jezus. Het Heilig Avondmaal verplicht de dood des Heeren te verkondigen, totdat Hij komt. Schaamt u toch Christus niet, noch van Zijn leer, noch van Zijn kerk, noch kinderen, noch zaak. Komt toch vrijmoedig uit, openbaart met uw spreken, met uw daden, met uw gezelschap, dat gij 't met Jezus houdt; zijt blij als gij gelegenheid hebt om te vertonen, hoe heerlijk, hoe vol van zaligheid, en hoe dierbaar Hij u is. Verblijdt u als de mensen u om Christus' wil smaden, en schroomt niet voor verdrukkingen om de Naam van Christus te lijden; en zo de Heere u zal believen te verheerlijken, met u tot een martelaar en bloedgetuige te roepen, weigert de kroon niet, maar neemt ze met blijdschap aan. Zalig zijn ze, die zich zo, als nu gezegd is, gedragen, in de voorbereiding, betrachting op nabetrachting. Die daar naast aankomt, is er best aan; ook de hinkende komen met Jakob in Kanaän; de oprechtheid van het hart is aangenaam bij God, en geeft steunsel om te geloven.

Velen hebben lust aan al deze gestalten, en klagen dat zij ze niet hebben, en zij hebben grote reden; maar waar komt het toch vandaan? Zeker de schuld is bij hen zelf, zij zijn traag in het zoeken; 't is hun te zwaar een werk in duisterheid en in geesteloosheid evenwel werkzaam te zijn. Die niet werkt, zal niet eten; die niet bidt, zal niet ontvangen; die niet zoekt, zal ook niet vinden. Zoals God in de natuur alleen op het gebruiken van de middelen de lichamelijke zegeningen geeft, zo handelt God ook in het geestelijke.

Daarom begeert u de zaken, wees werkzaam in het zoeken; vertoont u dikwijls zo aan de Heere, gelijk gij zijt, zo zondig, zo traag, zo lusteloos, zo duister, en toont meteen uw onmacht, om met het kleine geestelijke leven, tegen de tegenstand van de oude Adam door te breken, ja zelfs aan het werk te komen, en bidt de Heere om voorkomende

genade, om Geest, om te willen en te komen zoeken, de Heere Zijn beloften voorhoudende, en de Heere zal horen, en zal genade geven. Want dat willen zoeken, het bidden om Geest tot werkzaamheid, is de Heere aangenaam, en uw ziel zal door dat machteloos zoeken dikwijls in een levendiger staat komen, en u zult een stille ziel daardoor bekomen, en wel groter verlichting en vertroostingen. *De Heere, die goed is, doe u zoeken en vinden!*

Hoofdstuk 42

HET LEVEN DES GELOOFS OP DE BELOFTEN

Enige jaren geleden is deze stof door mij behandeld in een brief aan een godvruchtige koopman in Nieuw-Nederland. Daarna is ze uitgebreid, verscheidene malen gedrukt en nu wordt ze in dit werk [de Redelijke Godsdienst] opgenomen.

INHOUD

1. Alle zaligheid bestaat in gemeenschap met God
2. Zaligheid door een heilige weg
3. Deze weg is Jezus Christus
4. De Zaligmaker wordt door het Evangelie verkondigd
5. Onbekeerde, overdenk uw blindheid
6. Overdenk uw zondigheid
7. Overdenk dat God zulke zondaren niet ongestraft kan laten
8. Bedrieg u niet door inbeelding van Gods genade
9. Bedrieg u niet door goede voornemens
10. Bedrieg u niet door een valse inbeelding van bekering
11. Er is geen hoop voor zorgelozen
12. Er is hoop voor bekommerden
13. U moet uw ellende gevoelen
14. U moet niet in dat gevoel van ellende blijven hangen
15. U moet worstelen om Christus aan te nemen
16. Tijdens deze worstelingen verandert God het hart
17. De gelovige heeft zelf geen vermogen
18. Hij moet zijn onmacht bevindelijk leren kennen
19. Een overtuigde onbekeerde handelt verkeerd
20. Ook de gelovige werkt gedeeltelijk hetzelfde
21. Een bedenking hiertegen
22. Getrouw handelen ten opzichte van het geestelijke leven
23. Alle heiligheid komt voort uit de oefening van de rechtvaardigmaking
24. De grond is de voldoening
25. Jezus wordt door het geloof aangenomen
26. Velen zijn verduisterd in de oefeningen van het geloof
27. Het geloof dringt door tot de rechtvaardigmaking
28. Het geloof neemt Jezus dikwijls aan
29. Waardoor de ziel geheiligd wordt
30. Het geestelijke leven groeit door het geloof op de beloften
31. Men moet zich goed gedragen in tegenspoed
32. Het zien en het werken op de beloften
33. Wie de beloften doet
34. Wat beloofd wordt

35. Beloften hebben geen kracht zonder de bevestiging van de Heilige Geest
36. Een voorbeeld
37. Hoe een christen met de belofte werkt
38. Beloften bij lichamelijke kruisen
39. Beloften bij het gevoel van zonden
40. Beloften bij een zwak geloof
41. Beloften in duisterheid
42. In dodigheid
43. Vertrouwing in ongestalte: er blijft smartelijk gevoel
44. Vertrouwing in ongestalte: er blijft onderscheid in kennis
45. Vertrouwing in ongestalte: de keuze
46. Vertrouwing in ongestalte: andere tijden
47. Lieflijk denken aan vorige genade
48. Onder verdrukking van de satan, van Gods toorn en angstige gedachten
49. Honger en dorst
50. Smart over de kracht van de verdorvenheid
51. Beloften dienen tot vertroosting en opwekking
52. God stelt het vervullen van de beloften wel uit
53. Het in lijdzaamheid wachten op de vervulling is nuttig
54. Men moet erop letten wanneer en hoe de beloften vervuld worden
55. In het geestelijke kan de gelovige zich de beloften niet ten onrechte toe-eigenen
56. In lichamelijke zaken kan dat wel
57. Het is voldoende algemene beloften goed toe te passen
58. Wanneer men die niet juist toepast
59. Een godzalige moet zich in de openbaarheid vertonen
60. Het is bevolen
61. Voor een christelijke omgang is een onbesmette ziel nodig
62. Vrij van mensenliefde en mensenvrees
63. Met als enig doel om te stichten
64. Een onbekeerde te bekeren
65. Alles moet op een goede manier geschieden

1. Alle zaligheid bestaat in gemeenschap met God

Alle zaligheid, volle vergenoeging en bestendige blijdschap van de mens bestaat in gemeenschap met God. Zo leefde Adam voor de val. Na de val is het verstand van de mens verduisterd, leeft de mens vervreemd van het leven Gods, is hij de heerlijkheid Gods kwijtgeraakt en wandelt hij zo op de brede weg naar het verderf.

2. Zaligheid door een heilige weg

De goedheid van God heeft een weg geopenbaard waardoor een verdoemelijk zondaar in een verzoende staat met God kan komen en God tot zijn zaligheid, vergenoeging en blijdschap kan genieten; in dit leven in beginsel, maar na de dood en de algemene opstanding der doden in volmaaktheid in de derde hemel, het paradijs van God.

3. Deze weg is Jezus Christus

Deze weg is de Heere Jezus Christus, de enige, de eeuwige, levende, alleen-wijze God, de eeuwige Zoon van de eeuwige Vader, Die onze wezenlijke menselijke natuur heeft aangenomen uit de heilige maagd Maria en in eenheid des Persoons met Hem verenigd is en Die dus waarachtig eeuwig God en volmaakt heilig mens is.

Deze, Die in de eeuwige raad des vredes (of het eeuwig verbond der verlossing) door de Vader verordineerd is tot Borg en Zaligmaker en Die Zichzelf daartoe heeft gesteld, heeft als Borg alle zonden van alle uitverkorenen van hen afgenomen en op Zich genomen. Hij heeft door Zijn lijden en sterven aan de rechtvaardigheid van God voldaan en de uitverkorenen met God verzoend. Door Zijn gehoorzaamheid in het volbrengen van de wet heeft Hij hun volkomen gerechtigheid verworven. Deze is de Weg, de Waarheid en het Leven. Niemand komt tot de Vader dan door Hem. De zaligheid is in geen andere. Hij kan volkomen zalig maken, allen die door Hem tot God gaan.

4. De Zaligmaker wordt door het Evangelie verkondigd

Deze Zaligmaker en Borg laat God hier en daar in de wereld door het Evangelie (dat is: blijde boodschap) als de enige Weg tot de zaligheid verkondigen. Hij maakt het hun bekend; Hij roept en nodigt een ieder, dat ze de zaligheid zouden begeren en dat ze om die te krijgen Deze tot hun Borg zouden aannemen en dat ze zich aan Hem zouden overgeven om door Hem tot de zaligheid geleid te worden. Is hij dan niet vreselijk verdorven, die in zijn gruwelijk ellendige staat wil blijven; die de zaligheid, eeuwige zoetheid en blijdschap in de volmaakte gemeenschap met God versmaadt; die de Borg verstoot en alle vriendelijke nodigingen smadelijk verwerpt en zo eeuwig verloren gaat? Daartegenover, is hij niet gelukzalig, die de noodzakelijkheid van deze Borg Jezus Christus, de volle zaligheid in Hem en Zijn vriendelijke nodiging erkent? Is hij niet gelukzalig, die lust tot de zaligheid en begeerte tot deze Weg heeft en die er ook door deze Weg deel aan krijgt?

5. Onbekeerde, overdenk uw blindheid

Laat dit nu eens tot uzelf doordringen. Als u onbekeerd bent, dan bent u nog zonder Christus, zonder God, zonder beloften en zonder hoop om zalig te worden, indien u zo blijft en zo sterft. Handel nu eens verstandig, het mocht de Heere behagen u te bekeren, het geloof te geven en u tot de zaligheid te brengen.

1. Overdenk met bedachtzaamheid uw blindheid (doch hoe zal men een blindgeborene ervan overtuigen dat hij blind is, terwijl hij niet weet wat zien is?). U weet van nature dat er een God is, maar kent u Hem? Stelt u Hem voortdurend voor als de hoge, alomtegenwoordige, almachtige, alwetende, heilige en rechtvaardige God? Weet u wat het betekent Gods aangezicht in gerechtigheid te aanschouwen? Weet u hoe zoet het is door de Borg met God verzoend te zijn? Hoe lieflijk het is, als God Zich aan de ziel openbaart, de ziel met Zijn liefde vervult, als de Heere Jezus de ziel kust met de kus van Zijn mond? Wat voor een vergenoeging en blijdschap de ziel vindt in de vereniging en genieting Gods en hoe de ziel verwarmd en vurig wordt in de liefde tot God als ze met Zijn liefde bestraald wordt? Kent u die zuivere, die heilige, die ongestoorde, die, vergenoegde, die genotvolle, die bevredigde staat van de ziel, die vloeit uit de lieflijke gemeenschap met God als een in Christus verzoend Vader? Zegt u: ik begrijp die woorden en weet wat het in natuurlijk opzicht betekent, maar ik kan geen voorstelling maken van de geestelijke aandoeningen van de ziel en van

de ontmoetingen van God met de ziel? Ik ben in dat opzicht blind en daarom kan ik het ook niet begeren. Maar dit weet ik: ik wil wel vergenoegd en blij zijn, maar ik ken geen vergenoeging en blijdschap dan de aardse. Ik heb er geen smart over dat ik God mis en ik heb ook geen begeerte om God te hebben; ik ken Hem niet.

6. Overdenk uw zondigheid

2. Bent u niet van binnen en van buiten zondig en leeft u niet in allerlei zonden waarvan de natuur u leert, dat ze zonden zijn? De begeerlijkheid der ogen, de begeerlijkheid des vleses, de grootsheid des levens, zijn die niet mooi en beminnelijk? Leeft u daar niet in? Zetten die niet al de vermogens van de ziel, al de leden van het lichaam aan het werk om deze [zaken-] te krijgen, om ze te genieten, te doen en u daarin te vermaken en te verzadigen? Is God niet uit het hart? Vormen schade en schande niet de enige beteugeling van uw lusten? Wat zegt u hiervan?

7. Overdenk dat God zulke zondaren niet ongestraft kan laten

3. Wat dunkt u, kan de heilige God in zo'n vuile, gruwelijke zondaar als u bent een welgevallen hebben? Kan God, die de rechtvaardige Rechter der ganse aarde is, soms anders dan recht doen? Is Zijn oordeel niet naar waarheid, heeft Hij niet gezegd: *Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen?* O, dat u zou beseffen, wat dat woord vervloekt, toegepast op uzelf, te zeggen heeft. Het is door God versmaad, veracht, verstoten te worden. Het is alle genade, alle hulp, alle troost, alle hoop ontzegd te worden. Het is zonder toevlucht, zonder bescherming te zijn. Het is een onverdraaglijke en onafwendbare vrees, beven en benauwdheid, vervuld te worden met Gods toorn, zonder verpozing, zonder enige rust te blijven. Het is voor eeuwig door God verworpen te worden in de verdoemde poel, in het eeuwig vuur, waar niets dan wening en knersing der tanden is, waar de rook der pijniging opgaat tot in alle eeuwigheid en dat in de allerverschrikkelijkste wanhoop omdat alle hoop om er uit te komen geheel is afgesneden. Zie, zo bent u en dat bent u waard en dat zal u overkomen als u nu niet haastig tot de Borg vlucht, Die wij u hier voorgesteld hebben.

8. Bedrieg u niet door inbeelding van Gods genade

1. Bedrieg u niet door te denken: God is genadig en barmhartig, daar hoop ik op. Mens, ontwaak toch uit deze strik van de duivel en van uw verduisterd verstand! Worden er dan geen mensen verdoemd en gaat het grootste deel niet verloren? (Matth. 7). Waar is dan uw ingebeelde barmhartigheid van God? Dat is geen barmhartigheid, dat God, de rechtvaardige Rechter, zonden zou vergeven zonder die volkomen te straffen. Zo'n barmhartigheid zou u in de wereldse rechters verfoeien! Maar dit is de barmhartigheid Gods, dat Hij een Borg geeft en de zonden van de gelovigen volkomen straft in Hem; dat Hij iemand het geloof in die Borg schenkt en dat Hij zo iemand wederbaart, heiligt en langs die weg tot de zaligheid brengt. Ziet u dan nu, dat uw hoop op de barmhartigheid vals is en dat die u zou bedriegen, omdat uw hoop geen grond heeft?

9. Bedrieg u niet door goede voornemens

2. Bedrieg u ook niet met de gedachte: als ik geloof dat Christus voor ons is gestorven en als ik mijn best doe, mij bekeer en godzalig tracht te leven en bid of God mij genadig wil zijn, dan heb ik een goede hoop, dat ik zalig zal worden. Dit is het breedste voetpad naar het verderf, want het is geheel mis. Christus is niet voor alle mensen gestorven, maar alleen voor de Zijnen, aan wie Hij een waar geloof geeft, waarvan we u het wezen straks zullen ontvouwen.

Hoe zult u, blinde, in de zonden dode, uw best doen? En u, die geen beginsel van het geestelijke leven in u hebt, wat voor bekering zal er uit u voortkomen? Uw ingebeeld bekering en godzaligheid bestaat in natuurlijk werk, in het grove kwaad te laten en het slechts burgerlijk goede te doen. Maar dat is de bekering en godzaligheid niet. De bekering en godzaligheid is een beginsel van het geestelijk leven en komt voort uit de vereniging van de ziel met God in Christus en dringt door tot geestelijke daden die door de almachtige kracht van God in de ziel zijn gewerkt.

10. Bedrieg u niet door een valse inbeelding van bekering

3. Bedrieg u ook niet door te denken, dat u bekeerd bent, omdat u bedroefd, aangedaan, verschrikt bent geweest en omdat u gelooft, dat Christus uw Zaligmaker is en omdat u bidt om vergeving van zonden. Dat alles hebben velen gedaan die nu in de hel liggen. De rechte droefheid, het ware geloof, het rechte bidden is voor een onbekeerde verborgen. Die ziet alleen op het natuurlijke. Die in het vlees zijn, kunnen God niet behagen.

11. Er is geen hoop voor zorgelozen

Zo bent u, immers geheel ontbloot: u bent blind, dood in de zonden, verdoemelijk en uw steunsels van hoop zijn enkel bedrog.

Wat nu? Er is nog hoop voor u als u maar langs de weg, die ik u ontvouwen zal, behouden wilt worden. Voor degene die ongevoelig is over zijn ellendige staat, die van hemel noch hel enig besef heeft, die begeerte noch vrees heeft, voor zo een is geen raad. Maar arm mens! Ontwaak toch. U ligt op het randje van de hel. Zie daar, daar valt u erin! Ontwaak, ontwaak voor het te laat is! Zo niet, zo moeten wij u met ontzetting in de eeuwige verdoemenis zien verzinken.

12. Er is hoop voor bekommerden

Maar als er enige bekommernis, als er enige begeerte om uit de hel verlost en eeuwig zalig te worden is, hoor dan en laat de raad van God u ter harte gaan.

De rechtvaardige en goede God heeft Zijn Zoon Jezus Christus, God en mens, tot een Borg gegeven. Hij heeft door Zijn lijden en sterven een eeuwige verzoening en verlossing teweeggebracht. Hij heeft door Zijn heilige gehoorzaamheid een volmaakte rechtvaardigheid verworven. Deze Borg bied ik, als Zijn dienaar, u in Zijn Naam aan. Ja u, die dit leest en hoort lezen. De God van de hemel roept u om deze Borg zonder te twijfelen aan te nemen tot uw rantsoen en gerechtigheid. Die goede en getrouwe Jezus nodigt u zeer vriendelijk om Hem aan te nemen en om uzelf geheel aan Hem over te geven. Hij geeft daarbij de verzekering dat Hij u niet zal verwerpen, maar dat Hij u zeker tot Hem in de eeuwige zaligheid zal opnemen.

Zou u naar zo'n roepende God, naar zo'n vriendelijk nodigende Jezus niet horen? Zou dat uw hart niet bewegen? Bent u dan door zulke aanbiedingen niet te trekken? Zal de verlossing uit de hel en de eeuwige zaligheid u dan niet ter harte gaan?

Ik wens, dat de Heere uw verstand zal verlichten, uw wil neigen en al uw genegenheden in beweging zal zetten om die Borg aan te nemen, om u in dat grote verbond van genade op te laten nemen en u zalig te laten maken. De Heere Zelf trekke u krachtdadig. Hij zette u uit uzelf over in Christus. Hij geve u het geloof. Hij wederbare u en geve u het leven in de vereniging met Christus. Hij doe u daarin groeien en toenemen. Want het is immers God, Die in de mens werkt beide het willen en het werken.

13. U moet uw ellende gevoelen

1. In deze weg is het nodig dat u op de juiste wijze uw ellendige staat, uw verdorven hart, uw vorige zonden en de nog steeds doorbrekende verdorvenheden kent en gevoelt. Maar u moet daar niet hopeloos of moedeloos onder worden. Immers de weg des levens berust niet op een vernieuwd verbond der werken, maar op het verbond der genade, waar alles om niet gegeven wordt, waar alleen de voldoening van Christus de grond is, waar alles gegeven wordt tot prijs der heerlijke genade Gods.

14. U moet niet in dat gevoel van ellende blijven hangen

2. U moet niet lang blijven staren op uw verdorvenheid om daardoor nog dieper neer te zinken in uw ellendigheid en om nog meer verbrijzeld te worden, alsof een gevoeliger verbrijzeling voor de bekering u voor God aangenamer zou maken; alsof het een voorwaarde zou zijn, zonder welke u niet tot Christus zou mogen komen; alsof dat de grond was van de vrijmoedigheid om Christus aan te nemen.

Maar de verbrijzeling van het hart is alleen nodig om geheel van uzelf af te leren zien en uw toevlucht tot Jezus te nemen. En als de droefheid over de zondige staat dat bewerkt, dan maakt het niet uit of die droefheid groot of klein is. Het dient slechts om u, terwijl u nog onbekeerd bent, naar Jezus te drijven

15. U moet worstelen om Christus aan te nemen

3. Het door het geloof, aannemen van Christus, tot zijn rantsoen en gerechtigheid gaat zelden zonder horten of stoten. Iemand die bekeerd wordt, ziet en gevoelt in meerdere of mindere mate zijn rampzaligheid. En al kan hij het zo in zijn werkingen niet helder inzien, toch zijn er - ofschoon duistere - opvattingen van de rechtvaardigheid Gods, waardoor hij telkens als het ware tot stilstand komt en bijna moedeloos wordt.

Hij kent Jezus als Borg en als de enige Weg om tot verzoening en zaligheid te komen. Dat is het waar hij om bekommerd is en waar het hem om te doen is. Hij is soms in twijfel of hij wel komen mag, aangezien hij een te groot zondaar is en blijft. Evenwel kan hij het nergens anders vinden en hij wendt zich er toch heen, op hope of de Heere Zich zou willen laten verbidden en hem Christus schenken. Soms is hij wat meer verlicht en ziet het aanbod en de roeping en de nodigen en ontleent daaraan vrijmoedigheid. Hier vermengen zich verschillende gemoedsbewegingen. De ene keer wendt hij zich, als iemand die van verre staat,

zonder een woord te kunnen spreken tot Jezus. Hij staat bekommerd, soms druipt er wel eens een traan. Dan strekt de ziel zich in verlangen uit: och, kon ik Hem vinden, kon ik Hem aannemen! Dan ziet de ziel er naar uit of de Heere wat licht, wat gemoedsbeweging, enige toenadering, enige vrijmoedigheid zou willen geven. Dan kan ze bidden, schreien, smeken, aanhouden om Jezus te verkrijgen. Vervolgens neemt de ziel vrijmoedigheid om zich aan Jezus over te geven, ze verklaart aan Hem al haar begeerte, haar oprechte genegenheid. Ze geeft Hem het hart, maar ze is er nog bekommerd over of de Heere Jezus het wil aannemen. Daarna gelooft ze met meer klaarheid dat aanbod en ze neemt Hem met al Zijn volheid aan, omdat Hij het haar om niet aanbiedt. Hierop komen veel beroeringen van licht en duister, van hoop en moedeloosheid, van geloof en ongeloof, van aanvechting en heiligheid. In deze beroeringen gewent de ziel zich meer aan Jezus. Jezus is voor haar niet meer zo onbekend. Er komt een grond van hoop in het hart. Er komen soms verzekeringen, maar ze verdwijnen snel weer. Al worstelende leert ze zich hoe langer hoe meer op Jezus te verlaten en haar ziel aan Jezus toe te vertrouwen.

16. Tijdens deze worstelingen verandert God het hart

4. Onder deze strijd en oefeningen van het geloof verandert de Heere het hart. Hij wederbaart het en geeft het geestelijk leven, dat een afkeer heeft van het vorige zondige leven en dat een begeerte, een verlangen en liefde heeft tot heiligheid. Hoewel het geestelijk nog klein en teer is, en de verdorvenheid groot, wordt het evenwel niet gedood. Het komt toch steeds weer boven en terwijl het zo in de voortdurende strijd tussen vlees en geest geoefend wordt, wordt het sterker en sterker.

17. De gelovige heeft zelf geen vermogens

Een gelovige en bekeerde die nu wil toenemen, moet zich nauwgezet wachten voor de inbeelding dat hij dat op eigen kracht zou kunnen. Hij moet integendeel trachten een blijvend inzicht te krijgen in zijn eigen machteloosheid. Dan zal hij bij iedere daad sterker afhankelijk zijn van de Heere. Dan zal hij iedere goede gedachte dankbaar opmerken. Dan zal hij bewaard blijven voor veel [in de zonde te] vallen, veel aanvechtingen ontlopen en een vaste koers gaan in de weg des Heeren.

Daartoe is nodig, dat men aandachtig hore, wat God dienaangaande van de mens zegt.

- a. God zegt, dat de mens dood is in de zonden. Wat kan een dode doen om levend te worden?
- b. God zegt, dat de mens zo blind is, dat hij niet begrijpen kan de dingen die des Geestes Gods zijn; dat ze hem dwaasheid zijn en dat hij ze niet verstaan kan omdat ze geestelijk onderscheiden worden (1 Kor. 2:14). Wat zal een mens doen en hoe kan hij zelf iets uitrichten [met betrekking tot iets], waarvan hij zich geen begrip kan vormen over hoe het is en hoe het zijn moet?
- c. God zegt, dat de mens zo verdorven is, dat hij niet tot Christus wil komen; dat hij zich door Christus niet wil laten bijeenroepen; dat hij aan de kennis van de wegen des Heeren geen lust heeft; dat al het gedichtsel der gedachten zijns harten te allen dage alleenlijk boos is. Wat is er van zo'n mens te verwachten dan alleen verdorvenheid? Kan zo'n mens iets goeds doen?

- d. God zegt, dat de mens absoluut niets geestelijks kan voortbrengen. *Het bedenken des vleses is vijandschap tegen God. Het onderwerpt zich der wet Gods niet, het kan ook niet.* Alzo weinig kan een mens goed doen als een luipaard zijn vlekken kan veranderen; en dat is onmogelijk.
- e. God zegt, dat niet de mens, maar dat Hij iemand tot een schaap van Christus maakt. Dat Hij alleen het stenen hart wegneemt en een vles, een nieuw hart geeft. Dat Hij maakt dat een mens in de inzettingen des Heeren wandelt en Zijn rechten bewaart en doet. Zo kan dan een onbekeerde niets geestelijks doen. Wie dan geestelijk leven ontvangen heeft, heeft dat niet van zichzelf maar van God.

Ja, als God al iemand bekeerd heeft, dan nog heeft hij de voorkomende, ondersteunende en voleindigende invloeiing van de Heilige Geest nodig. Want de Heere Jezus zei tot Zijn discipelen, die toen al wedergeboren waren: *Zonder Mij kunt gij niets doen.* En Paulus zegt tegen de gelovigen: *Het is God Die in u werkt, beide het willen en het werken.*

Overdenk deze en soortgelijke teksten vaak. Beschouw ze met verheffing des harten tot God als verklaringen en uitspraken van de waarachtige God en zeg: dit zegt God over mij; zo ben ik. Dit moet levendig in het hart wezen. Vanuit deze gestalte moet men alles doen en men moet in alles afhankelijk zijn van de Heere en de Heere over iedere goede gemoedsbeweging danken.

18. Hij moet zijn onmacht bevindelijk leren kennen

Bovendien, beschouw eens uw hart en uw daden.

- a. Zie hoe onmachtig u bent om ook maar één zaak juist te doen: uit het geloof, in gemeenschap met Christus als het Leven en de Sterkte, naar de wet zoals die Gods wil is, en dat in zuivere liefde, tot eer van God, zonder de neiging om zichzelf te bedoelen.
- b. Zie hoe afkerig van het geestelijke het hart is; hoe zwaar, hoe moeizaam het voor het onwedergeboren gedeelte is om te leven in de tegenwoordigheid van en voortdurende gemeenschap met God en hoe het zich richt tot de aarde. In zulke [aardse] gedachten schijnt de natuur te rusten en zich te verkwikken. Dat is een teken dat daarin haar element ligt en dat het geestelijke boven haar natuur is, die niet door de gelovige zelf daarin gewerkt is, maar door een almachtige kracht.
- c. Let op de ontelbare hoeveelheid zonden die uit dat hart voortdurend opborrelen, op zoveel terreinen, op zoveel manieren, en die of uit zichzelf of door de kleinste gelegenheid van buitenaf opgewekt worden. Als men begint zich tegen de zonde te verzetten, hoeveel zonden komen er dan niet tegelijk voor de dag? Hoe druist de natuur tegen zo'n voornemen in. Ja, zelfs door het zich te willen verzetten tegen de zonden, ontvonkt de zonde en wordt de zonde levend. *De zonde, oorzaak genomen hebbende door het gebod, werkt zelf alle begeerlijkheid.*
- d. En wat is de begeerlijkheid der zonde sterk! Ze dringt door, ondanks verstandelijke overwegingen, eigen oordeel, plannen en goede voornemens, ondanks de goedheid Gods en de kastijdingen. Is er dan bij u wel inzicht en vermogen om de zonde te doden? Wat is het werken in eigen kracht dan een verkeerde weg!
- e. Als de mens door velerlei kruis overvallen wordt, als het hoog gaat, als het lang duurt, waar is dan de verootmoediging? De erkenning van de soevereiniteit en rechtvaardigheid van de Heere? Waar is dan het geloof dat alles in Gods hand is?

De erkenning van de voorzienigheid Gods? Het geloof dat het u overkomt vanuit Gods liefde, tot uw nut en dat God de tijd en mate heeft bepaald en dat er - u ten goede - uitkomst zal zijn? Waar is dan het gewillig buigen onder Gods hand? Wat een wrevel, verdriet, moedeloosheid, verwerping van zijn staat en wanhopige gevoelens komen er niet op in het hart? Kan dit u ook niet leren hoe onmachtig u bent?

- f. Bovendien, hoe onbekwaam bent u om voorspoed goed te gebruiken. Als u uit drukkend en dreigend kruis verlost wordt en zegen op zegen ontvangt, erkent u dan werkelijk dat de Heere het gedaan heeft? Is het hart verblijd in dankzegging tot God of heeft men veel moeite om ook maar enigszins te geloven dat Gods hand erin was? Maakt het uw ziel klein en zeer gering voor al die weldaden of is het alsof het vanzelf zo gebeurde, alsof het door deze of die toevalligheid zo uitviel alsof het door het gebruik van deze of gene middelen logisch zo moest verlopen? Hoe verheft men zich in voorspoed en wordt de rijkdom als een stad waarin men zich sterk waant, en rust men heimelijk op zijn bezit! Wat een zorgen heeft men om het bezit te bewaren en te vermeerderen en hoe groot is de verwarring en moedeloosheid als het als sneeuw voor de zon verdwijnt! Ziet u uit dit alles niet hoe onmachtig u bent om zonden te doden, op juiste wijze een deugdzaam leven te leiden, om voor- en tegenspoed recht christelijk te ondergaan?

19. Een overtuigde onbekeerde handelt verkeerd

Als een onbekeerde overtuigd wordt van zonden, van Gods toorn die op hem rust en zo van zijn verdoemelijke staat, dan begint hij alles in eigen kracht. Hij zal zich bekeren, zijn zondige leven verlaten en deugdzaam gaan leven. Dan, hoopt hij, zal God hem genadig zijn en hij bidt God om vergeving. Arm mens! Hij weet niet wat bekering is. De bekering bestaat niet alleen in het kwade na te laten en het goede te doen, maar in een gehele verandering van het hart en de daden. De bekering bestaat in het van duister licht, van dood levend, van aards hemels, van lichamelijk geestelijk, van zondig godzalig worden en dat door de vereniging met Christus, Die door het geloof in het hart woont, en door Zijn levendmakende invloeiing in de ziel.

Van al zijn goede voornemens komt niets terecht. Als de vrees verdwijnt en de eigen aard weer boven komt, dan is hij dezelfde die hij voorheen was. Als hij al in zijn goede voornemens bleef volharden, dan wordt hij niet wezenlijk veranderd, maar betreft de verandering slechts de mate van natuurlijke deugdzaamheid. De hoogste trap blijft binnen de natuurstaat. Het komt niet tot geestelijke daden uit een geestelijk hart. Indien hij niet door de Geest wedergeboren is, gaat hij met al zijn deugdzaamheid verloren.

20. Ook de gelovige werkt gedeeltelijk hetzelfde

Als iemand het ware geestelijke leven van God heeft ontvangen en als het [geestelijke] leven nog gering en het natuurlijke nog groot is, dan voegt hij Gods werk en het zijne samen. Hij zoekt niet alleen vergeving van zonden en verzoening met God in het bloed van Christus; hij bidt niet alleen om heiligmaking, waarmee hij laat zien dat hij machteloos is en Gods hulp nodig heeft, maar hij moet volgens zijn eigen voorstelling ook zelf werken.

Hij denkt: als ik zo lang zou wachten, tot God mij te hulp zou komen en tot Hij alles in mij zou werken, dan zou er nooit iets van terechtkomen. Daarom, hij begint, hij neemt zijn beslissingen. Hij doet dat met goede moed. Hij ziet zo duidelijk hoe verschrikkelijk

de zonde is; hij is zo verliefd op heiligheid, dat het hem onmogelijk schijnt om terug te keren tot de zonden. Hij heeft zich erop gezet, het moet nu gaan.

Waarop is deze verwachting gegrond? Op de verzekering dat God er in meekomt? Nee, 'naar op zijn sterke voornemen dat hij uitvoeren zal. Zo gaat hij er van uit, dat hij zelf vermogens heeft.

Maar als het goede voornemen uit zijn gedachten verdwijnt, als de opzet verflauwt, als de helderheid van het inzicht in de verschrikkelijkheid van de zonde en in de beminnelijkheid van het geestelijk leven verdonkert (wat doorgaans al snel plaatsvindt), en als de verdorven natuur weer machtig wordt en men weer in zonden valt en door de zonden gevangen gehouden wordt, dan ligt alles onderuit. Men beschuldigt zichzelf, maar op die manier alsof men het er beter af had kunnen brengen. Men beschuldigt zichzelf niet zozeer van zijn verdorvenheid, onwilligheid en machteloosheid die geen vermindering van schuld inhouden, maar een zeer grote verzwaring ervan tot zijn grotere vernedering.

En als men dan al weer begint en de uitkomst is weer hetzelfde, dan wordt men moedeloos en men begint meteen zijn staat te verwerpen. Dit is een duidelijk kenmerk, dat men alle hoop gesteld heeft op eigen vermogen. Zolang een mens niet afgetrokken wordt van zijn eigen ingebeelde vermogens, zolang hij niet in een gestalte van onmacht terecht komt, zolang zal hij weinig zuiverheid en voortgang in heiligmaking hebben.

21. Een bedenking hiertegen

Men zou kunnen zeggen: moet men alles dan maar op de riemen laten drijven en overal van afzien tot God onweerstandelijk voorkomt en alles in ons werkt? Is de mens niet meer dan een stok en een blok, die zich niet bewegen maar alleen door krachten buiten hen zelf bewogen worden?

Ik antwoord het volgende.

1. Een onbekeerd mens kan niets en zal niets. Een bekeerde kan ook niets doen zonder Christus. God moet ook hem het willen en het werken geven, zoals boven aangetoond is.

Evenwel is het de plicht van beiden, [bekeerde en onbekeerde], en beiden zijn daarvan overtuigd. Een onbekeerde beeldt zich in dat hij niet zo verdorven is of hij kan zich bekeren als hij dat wil en hij kan het ook wel willen. Hij meent dat hij het allemaal in zijn hand heeft.

2. Als God iemand wil bekeren, dan behandelt God hem overeenkomstig zijn menselijke natuur, dat wil zeggen overeenkomstig zijn redelijkheid. God verlicht zijn verstand en beroert onmiddellijk zijn wil en neigt die tot Hem. Door Zijn invloeiing laat Hij de mens zelf werken.

Een bekeerde heeft nu hierbij geestelijk leven ontvangen. Hij is een nieuw schepsel, een nieuwe mens, een verborgen mens des harten. Dat leven heeft zijn werkzaamheden en heeft bekwaamheden om te werken, naarmate het zwak is of sterk. Het is hiermee in enkele opzichten zoals in het natuurlijke leven. In het natuurlijke is de mens geheel afhankelijk van God. Zonder Zijn invloeiing en wil kan hij zich niet roeren of bewegen. Toch is hij in werkelijkheid een onmiskenbare oorzaak van zijn daden. De mens heeft bekwaamheid en vermogens om te lopen, dit of dat te doen, maar de sterkte ervan is ongelijk. Een man is bestand tegen een kind, maar honderd kindertjes zijn niet bestand tegen een man.

Zo is het ook in het geestelijke. Hij heeft geestelijk leven. Dat leven heeft zijn werkzaamheden en inspanning om tot volmaaktheid te komen, maar in afhankelijkheid van de invloeiing van Gods Geest.

Het leven blijft en verdwijnt niet als de werkzaamheid eindigt. Het wordt niet steeds opnieuw teruggegeven als de mens begint te werken, te bidden en het geloof, de hoop en de liefde te beoefenen, alsof het in de tussenliggende periodes dood was. Maar die steeds opnieuw ter hand genomen werkzaamheden komen uit het innerlijk blijvende leven voort, hetzij door een gewone, hetzij door een bijzondere invloeiing van God. Als een geestelijk mens opwast en groeit, dan groeit hij niet alleen wat betreft zijn daden, maar dan groeit hij innerlijk ook in de hebbelijke gestalte van het leven. En als de mens afneemt en achteruitgaat, dan verzwakt ook de innerlijke gestalte van het leven. Dit gebeurt niet door één zondige daad (een man die valt, behoudt immers zijn krachten), maar na een aanhoudende stroom van een meer zondig leven.

Naarmate dit leven in de hebbelijkheid klein of groot, zwak of sterk is, naar die mate is de mens bekwaam om meer of minder tegen de zonde te strijden en om met meer of minder zuiverheid de deugden te beoefenen. Als een gelovige nog klein is, dan kan hij slechts het werk van een kind doen: groter werk is voor de jongelingen en de mannen. Het getuigt van geestelijke wijsheid als men zijn zwakheid en sterkte kent en in overeenstemming met zijn [geestelijke] kracht te werken, niet lager en niet hoger, altijd zoekende te groeien.

22. Getrouw handelen ten opzichte van het geestelijke leven

Een christen moet getrouw zijn ten opzichte van het geestelijke leven, opdat het door zijn achteloosheid en lusteloosheid niet verminderde. Hij moet het door naarstigheid versterken, want men zou door de gewone invloeiing van God vaak vanuit dat geestelijke leven meer kunnen werken aan het leven, dan men doet. De vermaningen moeten ons telkens opwekken.

2 Petr. 3:18: Maar wast op in de genade en kennis van onzen Heere.

Filip. 2:12, 13: Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven; want het is God, Die in u werkt beide het willen en het werken.

Dat betekent, werk niet in eigen kracht, maar werk in afhankelijkheid van de invloeiing van God, Die u telkens te hulp komen, opwekken en ondersteunen zal. Dan zal uw arbeid niet ijdel zijn.

Kol. 3:1: Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, (en geestelijk leven in u hebt, laat dan dat leven werkzaam zijn en) zoekt de dingen, die boven zijn.

Hiertoe is nodig te oefenen in het geloof tot de rechtvaardigmaking en hiertoe is nodig te werken met het geloof op de beloften.

23. Alle heiligheid komt voort uit de oefening van de rechtvaardigmaking

Alle ware en zuivere heiligheid komt voort uit de oefening van de rechtvaardigmaking door het geloof. Dit moet dan ook vóór alle dingen ernstig betracht worden. Het geloof heeft tot grond Gods Woord in het algemeen en in het bijzonder de roeping, de aanbidding van en de nodiging tot de Heere Jezus Christus. Dit moet vooraf als zeker, vast en onfeilbaar erkend worden. Het is immers door de waarachtige, onveranderlijke en getrouwe God geopenbaard, aangeboden en beloofd. Niet dat dit het zalmakend geloof is, maar het is de grond die eerst gelegd moet worden, voor men erop bouwen kan.

24. De grond is de voldoening

God verklaart de mensen van nature tot kinderen des toorns. Ze zijn niets dan zonden inwendig en uitwendig, hatenswaardig, walgelijk, onverdraaglijk, verdoemelijk. God verklaart Zichzelf tot de Rechter der ganse aarde, een rechtvaardig Rechter Die de schuldige geenszins onschuldig zal houden, Wiens oordeel in overeenstemming met de waarheid is en Die een iegelijk zal vergelden naar zijn werken. Als de mens nu zalig worden zal, dan moet aan de rechtvaardigheid van God genoeg gedaan worden door het dragen van de straf die de zondaar waard is en door de volkomen volbrenging van Gods wet in gelijkvormigheid waaraan de mens geschapen was en op gehoorzaamheid waaraan de eeuwige zaligheid beloofd was.

God openbaart in Zijn Woord de wonderlijke weg, waardoor die twee zaken volbracht worden en waardoor de zondaar deel kan krijgen aan de eeuwige zaligheid. Hij heeft hiertoe uit zuivere vrije genade, uit enkel liefde tot hatenswaardigen, naar Zijn ondoorgrondelijke wijsheid, door Zijn almachtigheid, Zijn eigen, eeuwige Zoon, waarachtig God, eens wezens met de Vader en de Geest, tot een Borg voor de uitverkorenen gegeven. Deze heeft de menselijke natuur aangenomen, de zonden van de uitverkorenen op Zich genomen, de straf gedragen, de wet vervuld en daardoor de uitverkorenen met God verzoend en hun recht op het eeuwige leven verworven.

Deze Borg Jezus Christus, Die zo het rantsoen en de gerechtigheid van de uitverkorenen geworden is, verkondigt u door het Evangelie vrede. Hij nodigt, Hij biedt aan, Hij lokt met allerlei beweegredenen een iegelijk, wie hij ook zij, wat voor een groot zondaar hij ook is, dat hij tot Hem komt om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt te worden. Hij geeft daarbij de zekere belofte dat Hij iemand, die tot Hem komt, geenszins zal uitwerpen. Het is noodzakelijk dit te geloven, want de Waarachtige zegt dit. Wie zijn instemming daarmee niet betuigt, wie dit niet aanneemt als onfeilbare waarheid, waarvan men zeker op aan kan, die onteert God vreselijk en die houdt God voor een leugenaar (1 Joh. 5:10).

Ken dan deze evangelische waarheden, geloof ze en verblijd u dat er een Jezus is en dat die Jezus u roept om u zalig te maken.

25. Jezus wordt door het geloof aangenomen

Deze Goddelijke openbaringen zijn de grond, waarop het zaligmakende geloof rust. Omdat in Jezus al de volheid is en omdat die volheid u, u in het bijzonder, aangeboden wordt door de goede Jezus, zo neem Hem met een vaardig en bereidwillig gemoed tot uw Jezus aan en geef u hartelijk aan Hem over. Vertrouw uw ziel Hem geheel toe om door Hem deel te krijgen aan al de goederen van het verbond. Dat kiezen, dat aannemen, dat overgeven, dat zich toevertrouwen, dat is het zaligmakende geloof. Voor zo iemand zijn de beloften: zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Hem geloven. Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven. Welgelukzalig zijn allen die op Hem vertrouwen.

26. Velen zijn verduisterd inde oefeningen van het geloof

Velen zijn verduisterd in de oefeningen des geloofs en handelen verward. Ze beginnen uit zichzelf. Ze wenden zich naar Jezus, ze bidden om genade door het bloed van Jezus. Ze lopen naar Hem. Ze grijpen Hem aan en zo hopen ze dat Hij hen nog eens zal aannemen en bewogen zal worden om hun genade te bewijzen. Deze zaken zijn op

zichzelf goed, maar het hapert aan de rechte wijze van handelen. Zij willen Jezus bewegen terwijl ze zouden moeten weten en geloven, dat Jezus gewillig was, hen riep, Zichzelf aanbood en zegt: die wil, die dorst heeft, die kome. Die aanbieding moest de grond zijn, waarop zij vrijmoedigheid namen om Hem aan te nemen. Dat moesten ze stellen tot een grond van verzekering dat zij, die Hem op Zijn aanbieding aangenomen hebben, waarlijk vergeving van zonden zouden hebben en delen in alle goederen van het verbond.

Zij die zonder de grond van aanbieding tot Jezus komen, komen zelden tot verzekering van hun staat, tenzij de Heilige Geest hen buitengewoon te hulp kome en zo'n verzekering duurt dan niet langer dan de zoete gevoeligheid van de genade duurt. Als die weggaat, leven ze weer in vrees. Ze betwisten die vorige verzekering en vertroosting. Ze denken dat de Heere Jezus hen niet wil hebben, dat ze te grote zondaars zijn, dat zij het telkens bederven. Ze twisten of zij wel in de juiste toestand verkeren om Jezus aan te mogen nemen, want ze zijn niet recht verbrijzeld, ze weten niet of ze wel recht willen, enzovoort. Alsof verbrijzeling, willen, hongeren voorwaarden zouden zijn om te mogen komen. Immers zijn het verslagen zijn, het hongeren slechts gestalten, waardoor men geprikkeld wordt om Jezus te zoeken.

Als u dan geprikkeld wordt om uit uzelf en tot Jezus te gaan, treed maar toe op de aanbieding en blijf bij de genoemde bedenkingen niet staan. Dan zult u met meer zekerheid uw weg gaan.

27. Het geloof dringt door tot de rechtvaardigmaking

Het geloof is van zo'n aard, dat het niet bij het aannemen van Jezus blijft staan. Het dringt door tot de rechtvaardigmaking, tot het leven door het geloof in liefde en heiligheid.

De rechtvaardigmaking is niet een werk van mensen maar van God als rechtvaardig Rechter. De mens komt niet in zichzelf voor dat gericht, want dan kon het niet anders of hij moest veroordeeld worden. Maar hij komt als iemand, die de gerechtigheid van de Borg Jezus Christus heeft.

De Rechter rekent de gelovigen deze gerechtigheid toe, omdat Christus met Zijn toestemming en bewilliging Borg is geworden en alles in hun plaats voldaan en verworven heeft. De gelovige heeft Zijn rantsoen en gerechtigheid aangenomen op grond van het aanbod zelf. Zo heeft de gelovige volmaakte gerechtigheid, die in het oordeel van God bestaan kan. Terwijl hij zo voor de vierschaar van God staat, wordt hij vrijgesproken van schuld en straf. Hem wordt in dit en het toekomstige leven het recht op alle goederen van het genadeverbond toegewezen.

Deze uitspraak van het rechtvaardigend vonnis geschiedt in het Woord, in alle beloften aan de gelovigen. Deze beloften zoekt een gelovige op. Hij is ervan overtuigd, dat hij in Jezus gelooft en dat derhalve God die beloften aan hem heeft gedaan en dat Hij hem tot erfgenaam van al die goederen verklaard heeft. Deze goederen zijn bijvoorbeeld: vergeving van zonden, vrijspraak van vloek en verdoemenis, God hebben als een verzoend Vader, een kind van God te zijn en een erfgenaam van God en een mede-erfgenaam van Jezus Christus in de eeuwige heerlijkheid te zijn, enzovoort.

Naarmate nu het geloof in de Heere Jezus sterk is en naarmate de beloften die aan de gelovigen gedaan zijn, helder beschouwd, levendig door het geloof aangenomen en aan de ziel toegepast worden, naar die mate hoort hij de uitspraak van het rechtvaardigend

vonnis van de rechtvaardige Rechter helderder en naar die mate is de vrede en de blijdschap groter.

Doch het allerlevendigst en het allerzoetst smaakt men de kracht van de rechtvaardigmaking als de Heilige Geest de ziel haar genade laat zien, de beloften in het hart drukten tot de ziel zegt: Ik ben uw heil, gij zijt Mijne, u heb Ik liefgehad met een eeuwige liefde.

28. Het geloof neemt Jezus dikwijls aan

Een gelovende ziel is niet tevreden als ze Jezus eenmaal door het geloof heeft aangenomen, maar ze doet dat telkens weer. Ze doet dat zowel om de verstoorde verhouding weer te herstellen nadat ze in zonden is gevallen, als wanneer dat niet het geval is. Ze is begerig om voortdurend verenigd met Christus te leven en om zich voortdurend te verwonderen en te verblijden in de overdenking van het grote werk van de verlossing. Ze klimt tot de eeuwige verkiezing, tot de val, tot de beloften van de toekomstige Messias. Ze beschouwt de voorbeelden. Ze komt tot de menswording van de Heere Jezus, ze overdenkt Zijn lijden en sterven, van kribbe tot het kruis. Ze overdenkt Zijn opstanding en hemelvaart. Ze overdenkt hoe Hij met heerlijkheid is gekroond, Zijn voorbede, Zijn komst ten oordeel, de eeuwige heerlijkheid. Ze beschouwt in dat alles, hoe des Heeren heerlijkheid, rechtvaardigheid, goedheid, wijsheid, waarheid, almacht en andere volmaakheden van God daarin blinken en ze prijst en verheerlijkt God daarover.

29. Waardoor de ziel geheiligd wordt

Op deze wijze ziet [de gelovige] de heerlijkheid des Heeren in het aangezicht van Jezus Christus en wandelt ze in Christus, geworteld en opgebouwd in Hem. En zoals Mozes' aangezicht blinkende was geworden door de omgang met God, zo ervaart hij dat de ziel een meer hebbelijke geestelijke gestalte krijgt en dat de ziel beter in staat is de wereld met alles wat er in is te verachten, zichzelf te verloochenen en met een volkomen hart jegens God en haar naaste te wandelen in de wegen des Heeren. Deze gestalte en uitwerking is van een geheel andere aard dan wanneer men zich slechts verbeeldt met God verzoend te zijn en zich bezighoudt met de beschouwing van Gods hoogheid en de nietigheid van zichzelf en van alle schepselen. Dat is maar een natuurlijk werk, het andere is waarlijk geestelijk, ook al is het in de meest geringe mate. Zo vloeit de ware heiligheid uit het geloof en de rechtvaardigmaking.

30. Het geestelijke leven groeit door het geloof op de beloften

We hebben hierboven gezegd, dat de wasdom van het geestelijke leven toeneemt, ook door de werkzaamheden van het geloof met de beloften.

Het behaagt de alleen wijze God om Zijn uitverkorenen, die nu wedergeboren zijn, door velerlei tegenslagen en verdrietigheden heen te leiden tot de verordeneerde en door Christus verworven zaligheid. De ene keer zijn dat lichamelijke, de andere keer geestelijke en vaak beide tegelijk. Immers het lichamelijke kruis beroert doorgaans de ziel en laat de verdorvenheden die als droesem op de grond liggen, naar boven komen. Deze verontrusten haar geruste en heldere staat. Zoals het sterke benen moeten zijn die de weelde goed kunnen dragen, zo is het ook een grote kunst en is er dus veel genade nodig, om tegenspoed op de juiste wijze te dragen. De tegenspoed drukt de ziel terneer.

Hij neemt de blijde en welgemoede zielsgestalte weg, hij beklemmt het hart en veroorzaakt zelfs in het lichaam een kwade neiging, die gelegenheid geeft voor en prikkelt tot velerlei zonden. Droefheid doodt meer mensen dan men denkt, ofschoon het niet opgemerkt wordt.

In tegenspoed liggen de moedeloosheid en radeloosheid zeer nabij. Vaak klinkt het: 't is gedaan, er is geen uitkomst meer te verwachten, mijn hoop is vergaan.

Als men zich (er bovenuit) kan beuren en men begint te werken, dan is men als een jong paard dat voor de wagen gespannen wordt. De ene keer springt het vooruit, dan loopt het naast het spoor, dan steigert het, dan staat het stil, maar al met al blijft het juk drukken. Zo ongewend is men in het lichamelijke of geestelijke kruis, dat men niet weet wat men moet doen. Men zoekt het hier en daar, maar het is er niet. Hoe meer men woelt, des te meer men zich verwacht. Men wordt verdrietig, men twijfelt aan alle voorafgaande genade en bevinding. Men beschouwt God als vertoornd, als een Wreker. Men kan tot de Heere geen toevlucht nemen. God verbergt Zich. Men is onzeker, zonder grond. Men bezondigt zich hoe langer hoe meer en het kruis valt hoe langer hoe zwaarder. Men wil zich ontspannen, het kruis afschudden, maar het klemmt hoe langer hoe meer, zoals een aangeschoten hert al vluchtende de pijl met zich meedraagt. Zo loopt men rond in de rosmolen en na lang rondlopen is men nog altijd even ver.

31. Men moet zich goed gedragen in tegenspoed.

Het is daarom noodzakelijk, dat men weet hoe men zich onder het kruis moet gedragen, opdat men erdoor geheiligd zou worden. Dat is immers de bedoeling van God als Hij Zijn kinderen met kruis bezoekt. Hij kastijdt ons tot ons nut, opdat wij deel zouden krijgen aan Zijn heiligheid. Dit verkrijgen de gelovigen ook als ze zich in het kruis goed gedragen. Want hoewel het kruis geen zaak van vreugde, maar van droefheid schijnt als het tegenwoordig is, zo geeft het nochtans daarna van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid aan degenen die erdoor geoefend zijn.

Daarom, omdat men het kruis niet kan ontlopen of afwerpen, daarom moet men zich daarin schikken aangezien er geen andere weg naar de hemel is en het kruis gewillig opnemen en Christus daarmee navolgen en daarnaar staan, dat men het op de juiste wijze drage. Dan zal het kruis goed en licht zijn, al perst het ook de tranen uit de ogen. Dan zal men zijn ziel in stille lijdzaamheid bezitten en de verkeerde hartstochten in zijn macht hebben. Dan zal men vertroosting en de hulp des Heeren ondervinden. Dan zal men veel voordeel uit het kruis trekken en dan zal men de Heere danken dat Hij ons door die weg heeft geleid.

Maar de grote vraag is: hoe zal men zich zo onder het kruis gedragen, dat men erdoor geheiligd zou worden. Ik antwoord: door het geloof op de beloften.

32. Het zien en het werken op de beloften

Om te voorkomen dat de kinderen van God door de veelheid en de verscheidenheid van lichamelijke en geestelijke tegenslagen zouden bezwijken en om te geven dat ze daardoor geheiligd zouden worden, daarom heeft de Heere veel beloften aan hen gedaan. Met deze beloften moet een gelovige werken om erdoor getroost en gesterkt te worden. David vond veel sterkte in de beloften:

Ps. 119:49, 50: Gedenk des woords, tot Uw knecht gesproken, op hetwelk Gij mij hebt doen hopen. Dit is mijn troost in mijn ellende, want Uw toezegging heeft mij levend gemaakt.

Zo zal een ieder gelovige door de beloften verlevendigd kunnen worden als hij er gebruik van maakt. Maar hier hapert het aan. Hun handen hebben ogen; ze geloven wat ze zien. Ze houden van hebben, van terstond verlost te worden als het kruis maar begint zijn tanden te laten zien. Dat is hun vertroosting, dan achten ze God goed. Maar om verder in het kruis ingeleid te worden, om daarin zolang te blijven dat men nergens enige opening of middel ter uitkomst ziet en om dan in het geloof te blijven, om dan met goede moed in het kruis te blijven staan en om daarmee voort te gaan in de wegen des Heeren in de levendige hoop van de eeuwige heerlijkheid, dat is mannenwerk, dat is een zwaar werk, dat is inspanning.

Hier moet een kind van God zich op toeleggen, dat hij door veel oefeningen zo'n bekwaamheid verkrijgt. Wie naar de hemel wil gaan, moet, terwijl hij aan alle kanten, van buiten en van binnen, door het kruis omsingeld wordt, daarnaar staan. Is de hemel u dat niet waard, scheid er dan maar mee uit en leef naar de begeerlijkheden der ogen, in de begeerlijkheden des vleses en in de grootsheid des levens. Heb dan de wereld lief, neem er uw aandeel in, neem er uw genoegen van en aanvaard het einde, dat is het eeuwig verderf, te ondergaan.

Maar gaat uw liefde uit naar God, naar verzoening met Hem, naar voortdurend in Zijn gemeenschap te leven, in Hem door Christus de vrede die alle verstand te boven gaat te genieten, te leven in nederigheid, zachtmoedigheid en ootmoed? Is al uw begeerte om welbehaaglijk om voor de Heere te leven in gewillige gehoorzaamheid, hebt u de Heere gekozen tot uw enig en algenoegzaam deel om u in de Heere te vermaken? Stelt u het eeuwige leven als uw doel voor ogen, strekt u zich daar naar uit? Welaan dan, kies dan ook voor de weg van het kruis, de weg van aanvechtingen, van duisterheden, van veel beroering. Want dat is de weg van de Heere met Zijn kinderen die Hij naar de heerlijkheid leidt. Die weg die Christus gegaan is, die moet u ook gaan. Laat uw zorg niet zijn hoe u het kruis ontlopen of afschudden zou, maar hoe u het welgemoed, getroost, ja vrolijk draagt. Dat zult u dan doen als u werk maakt van de beloften; dan, als niet de bevrijding, maar de vertroosting van God u het lieflijkste zullen zijn.

Om goed gebruik van deze beloften te maken moeten deze vier zaken vooraf overwogen worden:

1. Wie de beloften doet.
2. Aan wie ze gedaan worden.
3. Welke in het bijzonder, wat voor soort beloften er gedaan zijn.
4. De verzekering dat de beloften noch troost, noch sterkte kunnen geven, als de Heilige Geest ze niet aan de ziel toepast.

33. Wie de beloften doet

1. Het is niet om het even wie iets belooft. De beloften van iemand die meer belooft dan hij geven kan, die onmachtig kan worden [om de belofte in te lossen], die zijn voornemens veranderen kan, zijn van weinig kracht. Zo zijn nu alle menselijke beloften. Maar als God iets belooft, dan kan men die niet alleen voor vast, zeker en onfeilbaar aannemen, maar men moet dat ook doen. Anders onteert men God vreselijk, omdat men Hem als een leugenaar acht. God is vrij, Hij kan dit of dat beloven of niet beloven, aan die wel en aan die niet. God is wonderlijk goed en Hij belooft aan Zijn kinderen grote zaken. God is almachtig en Hij kan onverhinderd alles uitvoeren. God is waarachtig en getrouw. Hij kan, Hij zal niet veranderen. Hij zal het zeker doen. Eerder zouden hemel en aarde zich ondersteboven wentelen, dan dat een van Zijn goede woorden op de aarde

zou vallen. Zo moet men God beschouwen met verheffing van zijn hart en met een volkomen instemming en verzekering als men met de beloften wil werken. Als men dit niet doet, zal de belofte weinig helpen en werken. Dit geeft de beslissende kracht. Doe het daarom steeds met verheffing des harten.

2. Als men zich een belofte voor ogen stelt, dan moet men er aandachtig op letten aan wie die beloften gedaan zijn. Het is een grote dwaasheid, een inbeelding, zich een belofte toe te eigenen zonder dat daar grond voor is. Dan bedriegt de ziel zich tot haar verderf. Daarom moet men de beloften in hun verband beschouwen. Men zal bij elke belofte een omschrijving vinden van de gesteldheden van de personen aan welke de beloften gedaan worden. Dan is het noodzakelijk zich te beproeven of die gesteldheden in ons zijn. En als dat zo is, dan moet men zeker nadrukkelijk vaststellen: die belofte is door de grote, almachtige, goede en onveranderlijke God aan mij gedaan, en daarom zal die belofte zeker aan mij vervuld worden. Dus zet ik mij erop met een zekerheid alsof ik de zaak al bezat. Zo maakt men zichzelf ervan bewust en verheerlijkt men God in Zijn waarachtigheid.

34. Wat beloofd wordt

3. Aangezien de weg naar de hemel leidt door vele verdrukkingen, zouden gelovigen in grote benauwdheid hun leven moeten doorbrengen, ja, zouden ze met het oog daarop op de weg bezwijken, als de Goddelijke goedheid daarin niet had voorzien met het doen van vele heerlijke beloften.

Deze worden niet in het algemeen gedaan, maar ook voor allerlei voorvallen en ongunstige omstandigheden, opdat de gelovigen door dezelve vertroost, met meer goede moed door allerlei zwaarigheden zouden heendringen. Hij heeft veel voor, die de Bijbel heeft gelezen en een verzameling van allerlei beloften heeft aangelegd, die hij bij de hand heeft als hij in een of andere beproeving komt. De Heilige Geest is stellig gewoon om bij Zijn inwendige vertroosting Schriftteksten te gebruiken en om die met helderheid en kracht op het hart te drukken, hetzij in de slaap, hetzij wakende. Het zijn soms zulke teksten waarop men geen acht geslagen had, ja, waarvan men niet wist dat ze in de Bijbel stonden en die men daarna met verwondering vindt. Zulke inwendige vertroosting die door Schriftteksten geschieden, hebben doorgaans meer krachten schieten dieper wortel in het hart. Lees dan veel in de Bijbel en wen u eraan bij ieder voorval een belofte of een voorbeeld te zoeken. U zult ondervinden dat het kwaad u niet zal smarten, noch doen wankelen in het geloof, noch u hopeloos en moedeloos zal maken.

35. Beloften hebben geen kracht zonder de bevestiging van de Heilige Geest

4. Ofschoon er nu zulke heerlijke beloften door God aan Zijn kinderen zijn gedaan en zij die door het geloof op zichzelf moeten toepassen en zich daarmee moeten ondersteunen en vertroosten, toch hebben zij dikwijls weinig kracht als de gelovigen in de heftigheid van de inwendige verzoeken en de overstelpende uitwendige benauwdheden verkeren. Het is dan alsof er niet één belofte in de Bijbel staat. Als ze er een vinden dan kunnen ze niet zien dat zij de gesteldheden hebben van degenen aan wie de beloften gericht zijn en dus achten ze die belofte niet voor zich. En als ze dat niet ontkennen kunnen, dan hebben de beloften geen kracht, hetzij omdat de zaak bij hen niet in vervulling gaat, hetzij omdat ze zo sterk zien op de wederwaardigheden, dat ze hun gemoed niet tot de rust kunnen brengen [die nodig is] om er aandachtig op te letten,

hetzij omdat ze wrevelig, verdrietig en opstandig zijn geworden, hetzij omdat ze verdoofd terneerliggen en door de moedeloosheid ongevoelig als een dode zijn geworden. Een verslagen geest, wie zal die oprichten?

Om de beloften krachtig te laten werken, is het nodig dat de Heilige Geest Zelf die beloften in de gedachten brengt, dat Hij hen toont dat die beloften aan hen zijn gedaan, omdat zij zo gesteld zijn, en dat Hij hun de heerlijkheid van de beloften en de zekerheid ervan laat zien en hen daarmee troost.

36. Een voorbeeld

Een godzalige weduwe vertelde mij eens dat ze onder een groot kruis kwam. Zij sloeg in radeloosheid de Bijbel open en las op de opengeslagen plaats Mattheus 6. Dat gaf zo'n beslag in haar hart, dat ze met vrolijkheid het kruis opnam. Ze maakte een vouwtje bij dat hoofdstuk en dacht: nu heb ik genoeg om me te helpen, ik weet waar ik mijn kracht vandaan moet halen als mij hierna weer kruis zal overkomen. Het kruis kwam en zij zocht met inspanning Mattheus 6 op, maar wat ze daar tevoren in vond, was er niet meer. Waardoor kwam dat? De Heilige Geest gebruikte toen dat middel niet en paste het niet zoals de vorige keer toe.

De Heere zende u de Heilige Geest tot een Trooster. Die brenge u telkens beloften in gedachten. Die tone u dat u die gesteldheden hebt, dat de beloften aan u gericht zijn en Hij drukke de zekerheid en de heerlijkheid ervan zo op uw hart, dat u bij Zijn licht met goede moed de duisternis doorwandelt!

37. Hoe een christen met de belofte werkt

Nu we dit vooraf aan de orde gesteld hebben, zullen weinig woorden genoeg zijn om de wijze aan te geven, waarop met de beloften gehandeld moet worden om ze tot nutte kunnen gebruiken.

1. Zoek een belofte die bij uw toestand past. Beschouw deze als een belofte die door een waarachtig God aan Zijn kinderen gedaan is. Bedenk dat die zekerder dan zeker vervuld zal worden en dat geen gedrag van Zijn kinderen God zal doen veranderen en Zijn beloften te niet zal maken. De belofte is immers absoluut gedaan (zoals alle beloften van het genadeverbond), en niet afhankelijk van een of andere voorwaarde van de zijde van de mens. Zulke beloften zijn er overigens wel met betrekking tot lichamelijke zaken, bijvoorbeeld Jesaja 1:19, 20.33
2. Beschouw met aandacht de gesteldheden van degene aan wie de belofte gericht is. Deze staan of onmiddellijk bij de belofte of in de voorwaarde. Leg daar uw gestalte bij in de tegenwoordigheid des Heeren en laat de Heere en uw consciëntie rechters zijn over de vraag of die zaken in u zijn of niet.
3. Zie tegelijkertijd op de Heere Jezus, hetzij dat u nu met een hebbelijk gelovige gestalte in gemeenzame vereniging met Jezus bent, hetzij dat u nodig hebt de daad van het geloof met meer of minder strijd te vernieuwen. Overdenk also dat alle beloften in Hem ja en amen zijn, dat het recht op de [vervulling] van de beloften door Hem verworven is en dat een gelovige, of hij nu sterk of zwak is, een erfgenaam is van alle beloften en dus ook van die en die bijzondere beloften.
4. Kom dan tot uzelf en tot de beloften en beschouw ze als aan u, ja, aan u gedaan door de onveranderlijke God en dat ze aan u zekerder dan zeker vervuld zullen worden. Dit is de pit, maar wat maakt men er weinig gebruik van!

5. Maak daar dan staat op, richt daar uw zaken op, verblijd u er in alsof u de zaak al had en zeg: mijn God zal het mij geven op die tijd die voor mij het nuttigst is en met de wijsheid van God ben ik tevreden. Vertrouwt u hiermee als ze betrekking heeft op uw kruis en werk er mee als ze betrekking heeft op [geestelijke] verlichting, op geestelijke openbaring, op kracht tot heiligmaking. Houd die belofte voor ogen, leg haar aan de Heere voor en maan Hem op Zijn beloften. Grijp die belofte steeds aan en werk terwijl u dat doet er al biddende mee en grijp daarbij de sterkte van de Heere aan. Leun er met stille verzekering op. Gebruik alle middelen die de Heere aangewezen heeft om zulke zaken te verkrijgen. Als God het doel beloofd heeft, dan wil Hij ook de middelen geven en Hij zal ze de mensen ook laten gebruiken als de tijd van de vervulling van de beloften is gekomen. De vervulling van de beloften hangt niet af van de middelen, maar de middelen hangen af van de vervulling van de belofte.
6. Wacht dan in lijdzaamheid op de vervulling. Wees niet ongeduldig, noch verdrietig, want dat komt voort uit ongelooft aan de beloften van de waarachtige God en dat onteert Hem of het komt voort uit gebrek aan onderwerping aan Zijn wijsheid. Maar het stil en toch werkzaam wachten verheerlijkt God, zowel in Zijn waarheid als Vaderlijke wijsheid. *Daarom, zo Hij vertoeft, verbeid Hem, Hij zal gewisselijk komen, Hij zal niet achterblijven.*
Zo werkt men met de beloften.

38. Beloften bij lichamelijke kruisen

Om u voorbeelden te geven zal ik enige gevallen bespreken en daarbij een belofte noemen:

1. Bent u in een drukkend of dreigend kruis betreffende lichamelijke zaken en vol van bekommernis en is de ziel daardoor in beroering gebracht? (want de lichamelijke tegenslagen kunnen de ziel wel buitengewoon in beroering brengen en het geestelijk leven niet alleen beletten werkzaam te zijn, maar ook zeer verzwakken). Zie dan op deze en soortgelijke beloften:

Ps. 34:20: *Vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen; maar uit alle die redt hem de HEERE.*

Hebr. 13:5: *Zijt vergenoegd met het tegenwoordige; want Hij heeft gezegd: Ik zal u niet begeven en Ik zal u niet verlaten.*

1 Kor. 10:13: *God is getrouw, Die u niet zal laten verzocht worden boven hetgeen gij vermoogt; maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen.*

39. Beloften bij het gevoel van zonden

2. Voelt u de last van de zonde en de bitterheid ervan, de onrust in de consciëntie, de vrees voor de toorn van God, voor de dood, voor de verdoemenis? Vlucht naar Jezus en neem Hem aan tot uw rantsoen en gerechtigheid en beschouw aandachtig de weg van God in de rechtvaardigmaking: dat de mens om niet gerechtvaardigd wordt uit Zijn genade, door de verlossing die in Christus Jezus is. Wend u in deze toestand tot de beloften:

Jer. 31:34, 37: *Want Ik zal hun ongerechtigheid vergeven en hunner zonden niet meer gedenken. Indien de hemelen daarboven gemeten en de fundamenten der aarde beneden*

doorgrond kunnen worden, zo zal Ik ook het ganse zaad Israëls verwerpen om alles, wat zij gedaan hebben, spreekt de HEERE.

Jer. 33:8: Ik zal vergeven al hun ongerechtigheden, met dewelke zij tegen Mij gezondigd hebben.

Ps. 86:5: Want Gij, HEERE! zijt goed en gaarne vergevende.

Micha 7:18: Wie is een God gelijk Gij, Die de ongerechtigheid vergeeft en de overtreiding van het overblijfsel Zijner erfenis voorbijgaat? Hij houdt Zijn toorn niet in eeuwigheid, want Hij heeft lust aan goedertierenheid.

Zeg dan: die beloften zal de Heere aan mij vervullen. Dan is het goed.

40. Beloften bij een zwak geloof

3. Wankelt het geloof, is er geen kracht om de Heere Jezus aan te nemen en volgt op die duistere en flauwe onderhandeling met Hem geen licht, noch vrede, noch verzekering? Denkt u menigmaal: hoe zal ik het toch maken, hoe zal ik zalig worden, zal ik dan nooit waarlijk in Jezus geloven, zal Hij mij dan nooit tot Zich trekken, zal ik dan nooit verzoening vinden? Mijn ziel wordt overstelpt, och dat Hij mij te hulp kwam, och dat ik Hem kon vinden! Zie dan op de beloften:

Matth. 12:20: Het gekrookte riet zal Hij niet verbreken en het rokende lemmet zal Hij niet uitblussen.

Jes. 40:11, 29: Hij zal Zijn kudde weiden gelijk eenherder; Hij zal de lammeren in Zijn armen vergaderen en in Zijn schoot dragen; de zogenden zal Hij zachtjes leiden. Hij geeft den moeden kracht en Hij vermenigvuldigt de sterkte dien, die geen krachten heeft. Ziedaar uw toestand, ziedaar de beloften, werk er dan mee.

41. Beloften in duisterheid

4. Klaagt de ziel over duisternis en zegt ze: o, wat is het licht beminnelijk. Wat beminnelijk om de heerlijkheid des Heeren in het aangezicht van Jezus te zien; om alle goederen van het genadeverbond in hun grootheid, schoonheid en zoetigheid te kennen; om het grote werk van de verlossing van het begin tot het einde in voortdurende verwondering te overwegen; om de diepe vernedering van de Heere Jezus en alle zaligheden daarin te overdenken; om Jezus met eer en heerlijkheid gekroond van nabij te beschouwen. Dat is een hemel op aarde!

Ik heb daar wel iets van gezien, maar toen erkende ik het niet, omdat ik een te sterke begeerte had naar helderder en klaarder licht. Maar als ik het nu had, hoe zou ik mij verblijden! Evenwel de zon is ondergegaan. Ik weet nog wel dat al wat in Jezus is, gans begeerlijk is, maar ik zie het niet. Mijn begeerte wordt niet door het gezicht opgewekt. Ik ben geheel en al duister. Ik zie God, noch Christus, noch genade in mij, noch de beminnelijkheden van het Evangelie. Als ik aan het bidden toekom, dan is het alsof ik een onbekende God aanroep. Als ik tot Jezus wil gaan, dan verbergt Hij Zich, dan kan ik Hem niet in 't oog krijgen. Als ik om iets wil bidden, dan kan ik de zaken niet inleven. Ik noem ze wel, maar de begeerten ertoe worden niet opgewekt en daarom is het alsof ik ze niet van God begeerde. Het is niet een dikke wolk, die tussen mij en de Zon der gerechtigheid voorbijdrijft, maar het is een stikdonkere nacht. Och dat die doorluchte Morgenster voor mij eens opging. Dat de dag eens aanbrak en dat ik was als vroeger. Mijn begeerte en bede is en zal blijven: *zend Uw licht en Uw waarheid, dat die mij geleiden.* Maar het blijft, zoals het is.

Weet echter, dat er een onmiddellijk en buitengewoon licht is, waarmee de Heere nu en dan deze of gene bestraalt. Als uw klacht gaat over gebrek van dat licht, dan is uw begeerte wel goed. Echter ze moet gematigd zijn en met onderwerping, omdat de Heere dat niet altijd doet, maar het aanschouwen bewaart voor de eeuwigheid. Het Woord is het licht waarbij we moeten wandelen.

Daarnaast kan een gelovige niet alleen in letterkennis, maar ook in de geestelijke kennis verduisterd zijn. Hij is dan niet in staat om de geopenbaarde zaken in hun geestelijke aard te beschouwen en zich op dezelve te verlieven. Als het hier hapert, moet men zijn toevlucht tot de beloften nemen en werken zoals hierboven aangegeven is. Let op deze beloften:

Ps. 97:11: *Het licht is voor den rechtvaardige gezaaid (en het zal op zijn tijd opgaan).*

Ps. 89:16: *Welgelukzalig is het volk, hetwelk het geklank kent.*

[Het geklank], dat is de stem van de Heere Jezus Die in het Evangelie spreekt. Voor wie met welgevallen en gaarne die stem hoort, aanneemt en opvolgt, [geldt:] *o Heere, zij zullen in het licht Uws aanschijns wandelen.*

Ps. 112:4: *Den oprechten gaat het licht op in de duisternis.*

Mal. 4:2: *Ulieden daarentegen, die Mijn Naam vreest, zal de Zon der gerechtigheid opgaan.*

Joh. 14:21: *Die Mij liefheeft, zal van Mijn Vader geliefd worden; en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren.*

Jes. 42:16: *En Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben.*

Geloof dan ook deze beloften.

42. In dodigheid

5. Bent u in een dorre en doodse staat? Schijnt al het leven en het gevoel weg te zijn? Zegt u: voor mij is geen raad, voor mij is geen hoop, want ik ben overal ongevoelig voor: de zonden beroeren me niet meer, bedreigingen verschrikken me niet, beloften doen me niets, ik vrees niet voor de hel, ik heb geen begeerte naar de hemel. Als ik in het Woord lees, dan doet het me geen nut, mijn gedachten vliegen overal heen. Bidden kan ik niet. Mijn gedachten gaan overal heen en terwijl ik op mijn knieën lig, word ik zondiger dan tevoren. Ik zou bijna in slaap vallen. Ik heb niets aan de Heere voor te leggen, want ik begeer niets.

Ik denk soms: heb ik wel een ziel en geloof ik wel dat die onsterfelijk is? Ja, er wellen zulke ontzettende gedachten in mij op, dat ik ze niet durf noemen. En onder dit alles ben ik ongevoelig. Ik geef het op. Voor mij is toch in der eeuwigheid geen genade meer bereid. Het heeft zolang geduurd, dat mijn hoop is vergaan. God heeft mij verlaten en ik heb God verlaten.

Arm, verdoold schaapje. Uw toestand is akelig genoeg, maar uw woorden zijn wanhopiger dan uw toestand is. Antwoord mij eens op deze vragen:

43. vertroosting in ongestalte: er blijft smartelijk gevoel

Bent u waarlijk wel tevreden in deze toestand of kwijnt de ziel? Bent u beklempt en somber als u aan God denkt, hoewel u zich vergeet als u onder de mensen bent en hoewel u in uw omgang opgewekt schijnt? Hebt u wat u begeert, bent u voldaan? U zult mij moeten antwoorden: nee, zeker niet, maar wat lost dat op?

Zou de wereld met haar aantrekkelijke zaken u kunnen bevredigen? Als u nu daarin alles had wat u zou willen? U zult mij moeten antwoorden: nee, ik denk van niet.

Waarom dan zo voortdurend in de benauwdheid, in de gevoelige ongevoeligheid, alsof u wegteerde? Is Jezus weg? Is uw Trooster, Die uw ziel vertroosten zou, ver van u? Is er geen gemeenschap met God, geen weg om te naderen? Is er geen leven, geen zoeken, geen vinden? U zult misschien antwoorden: dat begrijp ik wel, maar het gevoel is weg. Zou de Heere uw ziel dan moeten helpen en Zich aan u moeten openbaren als uw God? Zou de Heere Jezus Zich aan u moeten bekendmaken als Uw rantsoen en gerechtigheid? Zou de Heere tot u moeten zeggen: *Ik ben uw Heil, gij zift Mijne, uw zonden zijn u vergeven*, Ik wil u toch zalig maken? Zou de Heere u levend moeten maken in geloof, hoop, liefde, bidden, danken, strijden en heiligmaking? Zou u dan gelukkig en in uw element zijn?

Antwoordt u: ja, dat is het, maar wat baat dat? Ik heb het niet en ik kan het door werken niet verwerven. Ik zal het toch niet verkrijgen en daarom verlaat ik het met een zucht.

Wat denkt u, kan zo'n gestalte voortkomen uit het natuurlijke leven? Ziet u daar de werking van de Heilige Geest niet in? Als u die gestalte in een ander zou zien, zou u dan niet zeggen: Heb goede moed. Uw ongevoeligheid komt voort uit een zeer groot en langdurig smartelijk gevoel en moedeloosheid. De Heere zal wel wederom tot u komen. Dat zeg ik dan ook tot u. Immers is het met u: *Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde!* (Ps. 73:25).

44. vertroosting in ongestalte: er blijft onderscheid in kennis

Nogmaals. Blijft er in u een kennis [aanwezig] van de Heilige Geest en Zijn werkingen? Kent u nog de gestalte van een gelovende, worstelende, biddende, aanklevende, schreiende, hopende, van een in oprechtheid en volkomenheid voor Gods aangezicht wandelende ziel? Stel daar tegenover de kennis, de godsdienstigheid, de deugdzaamheid, de taal van iemand die niet werkt vanuit de vereniging met de Heere Jezus tot rechtvaardigmaking, met andere woorden, van iemand die nog in zijn natuurstaat is. Kent u het verschil? Is het eerste u beminnelijk of althans, kent u het als beminnelijk, als waarheid, als zuiver? Kan het andere u niet voldoen? Is het u verwerpelijk, walgelijk? Ik vraag u of de natuur dat onderscheid met goedkeuring en afkeuring, met liefde en afkeer kan bewerkstelligen. Is dat niet een zeker bewijs van geestelijk licht en leven? Let toch aandachtig op de teksten:

Joh. 14:16, 17: *Hij zal u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid; namelijk den Geest der waarheid, Welken de wereld niet kan ontvangen; want zij ziet Hem niet en kent Hem niet; maar gij kent Hem, want Hij blijft bij ulieden en zal in u zijn.*

Joh. 10:4, 5: *De schapen volgen hem, overmits zij zijn stem kennen. Maar een vreemde zullen zij geenszins volgen, maar zullen van hem vlieden, overmits zij de stem der vreemden niet kennen.*

45. vertroosting in ongestalte: de keuze

Verder, blijft er niet de keuze tussen Jezus en Zijn zaak aan de ene zijde en de schijndeugdzame of ondeugdzaame wereld aan de andere zijde? Met wie is uw hart? Gaat het hart uit naar de gelovigen, omdat zij Jezus beminnen en door Jezus bemind worden of naar de bevallige wereldlingen? Met wie voelt u zich verbonden?

Moet u niet antwoorden: dat onderscheid is te groot. Ik houd het in mijn hart met Jezus, met Zijn zaak, met Zijn kinderen? Geldt dan het spreekwoord niet meer: Gelijk bemint

gelijk, en haat wat hem ongelijk is? Zet uw hart op 1 Johannes 3:14: *Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben.*

46. vertroosting in ongestalte: andere tijden

Ten laatste, zijn er dan geen tijden dat het anders is? Wordt het hart soms niet week? Raakt u soms niet aan het bidden, aan het wenen, aan het uitzien naar de hemel? Stelt u soms niet verlangend de vraag of er voor u nog genade en Geest is? Komt er soms niet eens kracht om Jezus aan te nemen, komt er soms niet een kleine vertroosting en een levendige hoop? Is dat niet een bewijs van het leven dat er inwendig leven is? Heb daarom moed, richt weer eens de trage handen en de slappe knieën op en stel u tot dat doel deze en soortgelijke beloften voor ogen en werk daarmee zoals boven aangegeven is.

Jes. 57:15: *Want alzo zegt de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont en Wiens Naam heilig is: Ik woon in de hoogte en in het heilige, en bij dien, die van een verbrijzelden en nederigen geest is, opdat Ik levend make den geest der nederigen, en opdat Ik levend make het hart der verbrijzelden.*

Hierop volgt hoe God handelt met iemand die volstrekt verbijsterd en verhard is. Hij geeft zo iemand een belofte:

vs. 16, 17: *Want Ik zal niet eeuwiglijk twisten en Ik zal niet geduriglijk verbolgen zijn; want de geest zou van voor Mijn aangezicht overstelpt worden, en de zielen, die Ik gemaakt heb. Ik was verbolgen over de ongerechtigheid hunner gierigheid en sloeg hen, Ik verborg Mij en was verbolgen.*

Werden zij hierdoor bekeerd en terechtgebracht? Nee, maar nog meer verhard: *evenwel gingen zij afkerig heen in den weg huns harten.*

Wat volgde hierop? De algehele verwerping en verstoting, zoals ze waard waren? Nee integendeel:

vs. 18,19: *Ik zie hun wegen en Ik zal hen genezen; en Ik zal hen geleiden en hun vertroosting wedergeven, namelijk aan hun treurigen. Ik schep de vrucht der lippen, vrede, vrede dengenen, die verre zijn, en dengenen, die nabij zijn, zegt de HEERS, en ik zal hen genezen.*

Dat is een ondoorgrondelijke goedheid! Neem hierbij:

Jes. 54:6, 7, 11: *Want de HEERE heeft u geroepen als een verlaten vrouw en bedroefde van geest; nochtans zijt gij de huisvrouw der jeugd, hoewel gij versmaad zijt geweest, zegt uw God. Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten; maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen. Gij verdrukte, door onweder voortgedrevene, ongetrooste: Zie, Ik zal uw stenen gans sierlijk leggen, en Ik zal u op saffieren grondvesten.*

Dat zijn onaantastbare, zekere en heerlijke beloften. Zijn de vertroosting van God u te gering?

47. Lieflijk denken aan vorige genade

6. Bent u treurig - niet omdat u in ongevoeligheid kwijnt en ernaar verlangt om hartelijk en bekommerd treurig te zijn, zoals in het vorige geval getekend is, maar - omdat de ziel vervuld is met benauwdheid, met vrees en beven, de ene keer door dit voorval, dan weer door dat voorval, dan weer door vele tegenspoeden die lichaam en ziel tegelijk overvallen? Gedraagt de Heere Zich als een vreemde, houdt Hij Zich stil, verbergt Hij Zich achter een wolk zodat er geen gebed door kan? Antwoordt Hij niet op uw geroep? Verstoot Hij uw ziel, heeft Hij Zijn barmhartigheid door toorn toegesloten? Is er geen rust

in de ziel, is ze ver van de vrede afgehouden? Is Jezus weg, is uw ziel hevig bewogen omdat uw Liefste is heengegaan? Druipt uw ziel weg als u aan vroeger denkt, toen u kon bidden, schreien, wachten, uitzien, verlangen? Als u eraan denkt hoe u toen lieflijk op Hem kon leunen, hoe u als het ware verdwaalde in de onderlinge liefde en iedereen vroeg, de liefde niet te storen, noch op te wekken tot het haar luste. Toen Hij u kuste met de kussen van Zijn mond, toen Zijn linkerhand onder uw hoofd was en Hij u met Zijn rechterhand omhelsde? Toen u krank was van liefde en u zich vermaakte onder het lommer van Zijn goedgunstigheid? Is dat allemaal weg en zijn er allerlei zondige en droevige tegenspoeden voor in de plaats gekomen? Wordt uw leven verteerd door droefheid en uw jaren door zuchten? Kom en hoor aandachtig naar deze beloften:

Jer. 31:25: Want Ik heb de vermoeide ziel dronken gemaakt, en Ik heb alle treurige ziel vervuld.

Jes. 61:1, 2, 3: De Geest des Heeren HEEREN is op Mij, omdat de Heere Mij gezalfd heeft om alle treurigen te troosten; om den treurigen Sions te beschikken dat hun gegeven worde sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid, het gewaad des lofs voor een benauwden geest. Matth. 5:4: Zalig zijn die treuren; want zij zullen vertroost worden.

48. Onder verdrukking van de satan, van Gods toorn en angstige gedachten

7. Belieft het de Heere de satan los te laten om u te bestrijden, om u met vuisten te slaan en zijn vurige pijlen op u af te schieten om u met invallen en vreselijke gedachten te kwellen en ondersteboven te schudden?

Welt uw eigen hart ongelovige gedachten op? Is uw ziel onder de verschrikking van Gods toorn of onder de vrees van de dood of onder andere ongegronde angsten dat u iets overkomen zal? Let aandachtig op deze beloften en probeer daardoor een geruste ziel te verkrijgen en te houden.

Met betrekking van de bestrijding van de satan:

Rom. 16:20: En de God des vredes zal den satan haast onder uw voeten verpletteren.

Zach. 3:2: De HEERE zeide tot den satan: De HEERE schelde u, gij satan! ja, de HEERE schelde u. Met betrekking tot de toorn van God: Jes. 54:8, 9: In een kleinen toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de HEERE, uw Verlosser. Want dat zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik zwoer, dat de wateren van Noach niet meer over de aarde zouden gaan; also heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen, noch u schelden zal.

Met betrekking tot de vrees voor de dood:

Hebr. 2:15: Opdat Hij (Jezus Christus) verlossen zou al degenen, die met vreze des doods door al hun leven der dienstbaarheid onderworpen waren.

1 Kor. 15:54-57: Alsdan zal het woord geschieden, dat geschreven is: De dood is verslonden tot overwinning. Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde, en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus.

Ongegronde angstige gedachten over wat zou kunnen komen, zijn te achten als vogels die overvliegen. Speel toch niet voor profeet, want u weet niet wat komen zal. Beveel de toekomstige zaken aan de Heere en richt uw weg naar Gods Woord. Iedere dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad.

49. Honger en dorst

8. Bent u geheel ontbloot van alles, geheel leeg van geestelijke zaken? Is die leegheid u smartelijk? Een mens kan immers niet leven zonder enige verkwikking. Het is niet te verdragen, het is een hel, als men een ziel heeft die zich niet tevreden kan stellen met zichzelf en die dan niets wat de lege en huilende ziel kan vervullen van buitenaf heeft of kan verwachten. Het aardse kan nu de ziel niet verzadigen; ja, de wanordelijke begeerte naar het aardse pijnigt de ziel van een godzalige zelfs. De ziel zou Jezus willen hebben tot haar rantsoen en gerechtigheid, God tot haar Vader. Ze zou de zoete invloeiing van de verlichtende, verblijdende en heiligmakende genade van de Heilige Geest willen hebben. In één woord, het bezit en de genieting van alle goederen van het genadeverbond.

De lege ziel strekt zich in sterke begeerte hiernaar uit. Het gemis is smartelijk. De honger en de dorst zijn sterk. De ziel vergaat van honger. Ze wordt onwel en raakt verdoofd. Al haar geschreeuw is om het geestelijk brood, om levendmakend water. De ziel bezwijkt van verlangen, maar ze krijgt niets. Ze zoekt, maar vindt niet. Ze bidt, maar ontvangt niet.

Arme verhongerende ziel, hoor de belofte en versterk er u mee, totdat ze vervuld wordt. Want ze zal vervuld worden. Matth. 5:6: *Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden.*

Jes. 55:1: *O alle gij dorstigen! komt tot de wateren, en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja komt, koopt zonder geld en zonder prijs, wijn en melk!*

Openb. 21:6: *Ik zal den dorstige geven uit de fontein van het water des levens voor niet.*

Joh. 7:37: *Zo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke.*

50. Smart over de kracht van de verdorvenheid

Ziet u de kracht van de verdorvenheid? Ziet u, hoe de begeerlijkheden krijg voeren tegen de ziel? Raakt u ten onder? Hebben ijdele gedachten en zondige opwellingen uit het hart de overhand? Wordt uw boezemzonde sterk en neemt die u gevangen? Dringt ze door en woedt ze onverstandig? Voelt u zich hopeloos en denkt u: ik kom dat mijn leven lang niet te boven. Mijn ziel krijgt steeds wond op wond? De zonde ontnemt me steeds alle vrijmoedigheid om tot God te naderen. Ze ontnemt me alle begeerte, alle leven. Hoe zal ik het maken? Zie op de beloften:

Ez. 36:26, 27: *En Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vleses hart geven. En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen.*

Jer. 31:33: *Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven.*

45 Jes. 40:31: *Maar dien den HEERE verwachten, zullen de kracht vernieuwen; zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden, zij zullen lopen en niet moede worden; zij zullen wandelen en niet mat worden.*

Joël 3:10: *De zwakke zegge: Ik ben een held.*

Zach. 10:3, 5: *Hij zal hen stellen gelijk het paard Zijner majesteit in den strijd. En zij zullen zijn als de helden, die in het slijk der straten treden in den strijd, en zij zullen strijden; want de HEERE zal met hen wezen; en zij zullen die beschamen, die op paarden rijden.*

51. Beloften dienen tot vertroosting en opwekking

Deze en soortgelijke beloften hebben tweeërlei gebruik. Ze dienen om te vertroosten, zodat de gelovigen met goede moed en met blijmoedigheid allerlei kruis gewillig opnemen, gemakkelijk dragen en zich ervan verzekeren dat de uitkomst voordelig en heerlijk zal zijn. Maar ze dienen ook om te heiligen aangezien men door het geloof op de beloften voortdurend de Heere voor ogen houdt, Hem als almachtig, goed en verzoend in Christus Jezus erkent en waarachtig met een stil vertrouwen afhankelijk van Hem leeft en zich in alle wederwaardigheden vasthoudt, als ziende de Onzienlijke. Dit is de fontein van zuivere heiligheid en zo krijgen wij door de beloften deel aan de Goddelijke natuur. Daarom, in welke toestand u ook verkeert, neem een belofte. Eigen u zich die belofte toe als gedaan door de waarachtige God. Leg die belofte aan de Heere voor en maan Hem ootmoedig, en in Jezus Christus vrijmoedig, op de vervulling van deze Zijn beloften. Houd dan die beloften voor ogen en werk daarmee. Laat ze uw sterkte zijn in de strijd als beloften die u zeker zult ontvangen.

52. God stelt het vervullen van de beloften wel uit

God heeft soms een lange tijd gesteld tussen het eerste tijdstip waarin de begeerte tot die zaak in uw hart opkwam en de tijd van de vervulling ervan. Abraham had de belofte gekregen dat hij een zoon uit Sara zou krijgen, maar het duurde zo lang dat het volstrekt onwaarschijnlijk geworden was. Hoe lang duurde het bij David, voor hij het beloofde koninkrijk ontving. Zacharias had lang tevoren, in zijn jeugd, om een zoon gebeden en zijn gebed werd verhoord, toen hij in zijn ouderdom was. Daarom moeten we een beloofde zaak niet meteen verwachten als de belofte ons invalt en moeten we niet moedeloos worden als de belofte niet terstond komt. Hier is nodig lijdzaam te wachten.

53. Het in lijdzaamheid wachten op de vervulling is nuttig

Het is veel nuttiger, in lijdzaamheid te wachten op de vervulling van de uitgestelde beloften, dan om de beloofde zaak onmiddellijk te ontvangen. Het brengt de ziel immers in een heilige toestand en leert haar vele deugden te oefenen. Onder andere deze deugden:

- a. Men is niet altijd geschikt om de beloofde zaak te ontvangen, maar de Heere bereidt de ziel door het uitstel wel voor om de beloofde zaak goed te kunnen ontvangen en te gebruiken. Het is zoals men een vat eerst reinigt en klaar maakt om kostbaar vocht daarin te doen, opdat het niet door een spleet weglekt of een bijsmaak van het vat in zich opneemt. Dat klaar gemaakt worden is al reeds geheiligd te worden.
- b. Het uitstellen leert geloven zonder te zien. Het leert God te erkennen als waarachtig, ofschoon Hij het alsnog niet vervult. Die gestalte is een heiliger gestalte. Ze is u in die tijd nuttiger dan de beloofde zaak. Ja, soms is het de beloofde zaak zelf, op een andere wijze als u zich had voorgesteld.
- c. Het uitstellen leert God kennen en erkennen als soeverein en alleen wijs, Die alle dingen schoon maakt op Zijn tijd. Dat is heiligheid, dat is God verheerlijken.
- d. Het uitstellen maakt u klein. Het doet u uw onwaardigheid zien. Het doet u beseffen, dat God het niet om uwentwil geven zal. Het doet u zeggen: ik ben de minste genade niet waard. Ik ben niet waard dat God de geringste belofte aan mij, worm, zou doen. Zou ik dan niet blij zijn, dat Hij nu zulke grote zaken aan mij belooft en zou ik die niet in ootmoed verwachten?

- e. Het uitstellen bewerkstelligt uitzien naar de Heere, wachten, stil en tevreden zijn met het tegenwoordige, zich verblijden in de belofte alsof men de zaak al bezat. Want men acht Hem, Die het beloofd heeft, getrouw. Daarin verheerlijkt men Hem. Zijn deze gestalten niet heilig? Zou men die niet liever bezitten, dan dat God meteen de beloofde zaken gaf, zonder die gestalten?
- f. Het uitstellen maakt de ziel meer dankbaar als het begeerde komt. Het verblijdt de ziel meer en laat haar [de blijdschap] zorgvuldiger bewaren. Wees daarom niet verdrietig, niet moedeloos, werp niet alles weg, als de Heere Zijn belofte uitstelt. Tracht echter deze hier genoemde gestalte van de ziel erdoor te verkrijgen en zo geheiligd te worden. Want het werken met en op de beloften en het wachten op de vervulling ervan, trekt de ziel af van aardse dingen, houdt haar bezet met onderhandeling met God en brengt de ziel in een meer geestelijke gestalte, zelfs zonder dat ze het merkt. Uit die geheiligde grond zullen allerlei deugden vanzelf zonder veel moeite en inspanning spruiten. U zult in de Heere rusten, zich in Hem verblijden, Hem danken, Hem erkennen en verheerlijken in Zijn volmaaktheden in Christus Jezus. Die Hem eren, zal Hij eren. En verlustig u in den HEERE, zo zal Hij u geven de begeerten uws harten. *Wentel uw weg op den HEERE en vertrouw op Hem, Hij zal het maken* (Ps. 37:4, 5). *Wacht op den HEERE, zijt sterk, en Hij zal uw hart versterken; ja, wacht op den HEERE* (Ps. 27:14).

54. Men moet erop letten wanneer en hoe de beloften vervuld worden

Het is niet voldoende de beloften te overwegen, de beloften in Christus zich toe te eigenen en in lijdzaamheid op de vervulling ervan te wachten. Het is noodzakelijk en zeer nuttig dat men met aandacht erop let, wanneer en waarin een belofte vervuld wordt. Men moet zich daarbij vaak in herinnering roepen hoe de vorige belofte vervuld werd. Ja, men moet ze telkens met de omstandigheden aantekenen, om zo een lijst van de vervulde beloften te hebben en opdat men deze lijst vaak zou kunnen lezen. David gaat ons hierin voor als hij zegt:

Ps. 103:2: *En vergeet geen van Zijn weldaden.* Hiskia onthield de vervulling van de beloften:

Jes. 38:15: *Wat zal ik spreken? Gelijk Hij het mij heeft toegezegd, also heeft Hij het gedaan.* Mozes tekende nauwkeurig de tijd aan: Exod. 12:41: *En het geschiedde ten einde van de vierhonderd en dertig jaren, zo is het even op denzelven dag geschied, dat al de heiren des HEEREN uit Egypteland gegaan zijn.*

Dit roept Jozua Israël in herinnering:

Jozua 21:44, 45: *En de HEERE gaf hun rust rondom, naar alles wat Hij hun vaders gezwoeren had. Er viel niet één woord van al de goede woorden, die de HEERE gesproken had tot het huis van Israël; het kwam altemaal.*

Dit overtuigt ons van onze achteloosheid.

Als de godzaligen in grote nood verkeren of ergens anders sterk naar verlangen, dan bidden ze wel hartelijk, zoeken algemene en bijzondere beloften en leggen die aan de Heere voor en versterken zich daarmee. Maar als God die beloften vervult, dan danken ze wel een keer, maar de vervulling van de beloften wordt nauwelijks bemediteerd en nog minder onthouden. Het is een zaak de verhoring van onze gebeden te erkennen en het is een andere zaak om de vervulling van Gods beloften te beschouwen. Het eerste beschouwt God in Zijn goedheid, het laatste God in Zijn waarachtigheid.

Bij de verhoring van onze gebeden moet men niet alleen het verhoren van de gebeden beschouwen, waarover wij uitvoerig spreken zullen in het tweede deel [van de Redelijke Godsdienst], maar ook de vervulling van de beloften.

Neem bijvoorbeeld eens deze twee beloften: *Roep mij aan in den dag der benauwdheid; Ik zal er u uithelpen* (Ps. 50:15). *Zo wat gij begeren zult in Mijn Naam, dat zal Ik doen* (Joh. 14:13).

Een gelovige wordt, als hij de Heere aanspoort die beloften die passen bij zijn huidige nood en begeerte, aan hem te vervullen, opgewekt in het gelovige bidden en hij verzekert zich ervan dat deze beloften vervuld worden, waarbij hij zich aan de wil van God onderwerpt.

Als God nu de begeerde zaak geeft, is er zowel de verhoring van het gebed als de vervulling van de belofte. Beide moet een gelovige beschouwen en onthouden. Als men telkens op de vervulling let en daarvan een lijst maakt met een beschrijving van de benauwdheid, de sterke begeerte, van ernstige gebeden, van de overweging van de beloften en als men daarbij aantekent hoe de Heere de beloften vervuld heeft, dan zou ons dat vaak doen wegzinken in verwondering. Het zou een buitengewone vrijmoedigheid geven om de beloofde goederen van de Heere te begeren. Het zou ons uitermate sterken in het betrouwen op God. Met wat voor een verzekering zou men de [vervulling van] algemene en bijzondere beloften verwachten!

55. In het geestelijke kan de gelovige zich de beloften niet ten onrechte toe-eigenen

Het is nuttig om deze vraag te beantwoorden. Kan men een belofte ten onrechte op zichzelf toepassen?

Antwoord. Voor een onbekeerde zijn er geen beloften in de Bijbel. In elke belofte die zij zichzelf toe-eigenen, bedriegen ze zichzelf. Ze zullen er verkeerd mee uitkomen, want ze zijn zonder Christus, *vreemdelingen van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende* (Ef. 2:12). *Alleen de gelovigen zijn erfgenamen der beloften* (Hebr. 6:17). Alle goederen van het genadeverbond zijn voor hen en zullen ongetwijfeld aan hen gegeven worden. Als zij een buitengewone begeerte naar een of andere geestelijke zaak hebben, dan mogen ze die niet alleen hartelijk in het gebed in Christus' Naam van God verzoeken, maar ze mogen ook de beloften van God die betrekking hebben op die bedoelde zaak (of ook een algemene belofte, die ze op die zaak toepassen) beschouwen als aan hen gedaan. Ze mogen God er ootmoedig op manen en ernstig om de vervulling ervan bidden. Ze mogen zich ervan verzekerd houden, dat die belofte daadwerkelijk aan hen vervuld zal worden. Hierbij moeten ze zich aan de wil van God onderwerpen voor wat betreft tijd, mate en wijze. Hierin kan een gelovige bidder zich niet bedriegen.

56. In lichamelijke zaken kan dat wel

Bij lichamelijke zaken ligt het enigszins anders met betrekking tot de begeerte van de mens. De godzaligen hebben ook de beloften voor het tegenwoordige leven. God geeft hun ook beloften van ondersteuning in het kruis, van uitkomst tot hun nut, van de zorg voor hun voedsel en kleding. Met die beloften mogen en moeten ze zich ook versterken en ze moeten die ook verwachten voor zover het voor hen nodig en nuttig is tot zaligheid. Hierin moeten ze zich ook aan Gods wil onderwerpen, Wiens weg het is de uitverkorenen door veel verdrukking tot de heerlijkheid te leiden. Een gelovige kan wel ongeregelde begeerten tot deze of gene bijzondere lichamelijke zaak hebben. Deze begeerde zaken - of ze nu aanvankelijk plotseling voor de aandacht komen of dat ze

door omstandigheden langzamerhand vat krijgen - hoeft men dan niet noodzakelijk nodig te hebben in zijn huidige levensstaat. De te sterke begeerte om die zaken te verkrijgen staat de onderwerping in de weg en maakt dat wij ons verlossing of verkrijging van een te sterk begeerde zaak inbeelden, hoewel die zaak niet door God beloofd is, maar wij die onszelf beloven. Het gebeurt dan wel dat een Schriftplaats ons of we nu wakker zijn of slapen, plotseling te binnen schiet. Deze plotselinge ingeving beschouwt men dan als een openbaring of een belofte van God tot ons. Of men haalt er een of andere Schriftplaats bij, waarvan we wel weten dat ze bijzonder en in andere persoonlijke omstandigheden aan deze of gene persoon, zoals aan Abraham of David of iemand anders, gedaan is. Door de sterke begeerte eigenen we ons die toe alsof ze door God aan ons gedaan zouden zijn door een bijzondere toepassing en alsof wij daaruit een gevolgtrekking zouden kunnen maken voor onze wanordelijke begeerte.

Hierin wordt men bevestigd, doordat men krachtige uitgangen van het hart naar God bemerkt, in liefde en in levendige erkenning van de goedheid van God. Men heeft een vertrouwelijke omgang met God, men kan bidden en oefent het geloof in Christus. Men bevindt zich in een godzalige toestand, hetzij met of zonder betrekking op die zaak, ja, men begeert de zaak niet als het niet naar Gods wil zou zijn en men is stil en in onderwerping. Maar de zaak komt weer sterk voor de aandacht en het is alsof God nieuwe bevestiging ervan geeft en Zijn almacht aan hen levendig voor ogen stelt. Hierdoor raken sommigen wel in een strik die hen jarenlang bijblijft en zeer hinderlijk wordt in hun vrije staat en wandel. Het einde is dat ze de zaak niet verkrijgen en dan ziet men dat men een belofte ten onrechte op zichzelf heeft toegepast, doordat men de zaak te sterk begeerde.

Maar hier komt een bedenking naar boven. Hoe kan uit zo'n onjuiste inbeelding, omgang met God in liefde, geloof en hoop voortkomen? Of zou dat ook inbeelding zijn?

Antwoord. Nee, die geestelijke gestalte van de ziel is een godzalige gestalte en de oefeningen die daar uit voortkomen, zijn geen verbeelding, maar waarheid. Ze zijn naar het Woord tot God door Christus. Ze spruiten niet uit de verkeerde inbeelding, maar uit het geestelijk leven van de ziel, dat opgewekt wordt door het levendige geloof van Gods goedheid, waarheid en almacht, hoewel de oorzaak en omstandigheid verkeerd waren. God laat de dwalingen wel ten goede van de gelovige uitvallen, niet door de aard van de doling, maar door Zijn goede hand over hen.

Rom. 8:28: *Alle dingen werken mede ten goede.*

57. Het is voldoende algemene beloften goed toe te passen

Het is niet altijd nodig dat men een bijzondere belofte heeft om zich verzekerd te houden van de vervulling ervan. Men kan en moet zich ook algemene beloften in gedachten roepen en daarop afgaan en de vervulling daaraan verbinden als de Heere ons ernstig doet bidden om een zaak en ons met deze of soortgelijke beloften laat worstelen.

1 Petr. 5:6: *Vernedert u dan onder de krachtige hand Gods opdat Hij u verhoge te Zijner tijd.*

Ps. 145:19: *Hij doet het welbehagen dergenen, die Hem vrezen, en Hij hoort hun geroep en verlost hen.*

Ps. 81:11: *Doe uw mond wijd open en Ik zal hem vervullen.*

Deze teksten kunnen zo levendig met toepassing op onze persoonlijke nood of begeerte in het hart gedrukt worden, dat men een sterke bevestiging ervan krijgt dat God het doen en geven zal. Zo versterkt men zich daardoor en steunt er vol goede moed op. De Heere

vervult onze begeerte dan ook, hetzij meteen, hetzij na enige tijd. Het kan ook door een andere zaak te geven, maar dan wel met betrekking tot die begeerte van ons en tot ons worstelen met de beloften. Dan moet men het ook beschouwen als een vervulling van die beloften.

58. Wanneer men die niet juist toepast

Maar men kan hierin ook te ver gaan. Dat gebeurt wanneer men te vurig is, hetzij met betrekking tot de tijd, zodat men het te snel begeert, hetzij ten opzichte van de mate of manier waarop. Dan kan men zich niet onderwerpen aan het wijze bestuur van God.

Ja, het is bij sommige eerstbeginnende christenen zo, alsof de bepalingen van tijd, mate en wijze maar bijkomstigheden zouden zijn. Men moet vertrouwen op de beloften zoals zij die opvatten, begeren en zoals zij erom bidden. Dit is een dwaasheid. Het is alsof een boer zou willen dat het zaad opkwam meteen nadat hij het gezaaid had en alsof hij wilde maaien voor het koren rijp was.

Een verstandiger en meer gevorderd christen heeft meer op met de wijze en soevereine wil van God dan met de vervulling van zijn begeerte. Zo bidt hij, zo gelooft hij de beloften en zo wacht hij met onderwerping op de vervulling.

Het is niet zo, dat de onderwerping af doet zien van de vervulling of een afzwakking van de belofte en bijna tenietdoen ervan is. Integendeel, het is een versterking van de belofte, omdat ze beter en heilzamer vervuld zal worden dan wanneer ze naar onze driftige begeerte voldaan zou worden. Hoe vaak raakt men in verlegenheid met het ontvangen van wat men begeerde, zoals Israël met de kwakkelen. Hoe menigmaal dankt men de Heere, dat Hij ons niet gegeven heeft wat we begeerden, omdat men achteraf ziet dat het niet goed voor ons geweest zou zijn! Geloof daarom de beloften, verwacht de vervullingen laat vol blijdschap de tijd, mate en wijze aan de Heere over. Zo zult u als een kindeke vertrouwen en zo zult u bevestigd worden. Neem deze tekst ter harte:

Ps. 107:43: Wie is wijs? Die neme deze dingen waar; en dat zij verstandiglijk letten op de goedertierenheden des HEEREN.

59. Een godzalige moet zich in de openbaarheid vertonen

Het is niet voldoende om voor zichzelf godzalig te leven, maar een christen moet zich aan de wereld en in de Kerk vertonen om God in zijn staat van leven te verheerlijken, zijn naaste tot nut te zijn en heerlijkheid aan de Kerk te brengen. De genegenheid tot gezelschap is de mens ingeschapen, maar er is genade voor nodig om de omgang onder de mensen goed te gebruiken. Sommige gelovigen (ik spreek niet over onbekeerden) gaan al te weinig met mensen om. Dit kan zijn, omdat ze overladen zijn door huiselijke bezigheden. Het kan zijn omdat ze lusteloos en als verdoofd zijn en het geestelijke leven zwak is en als uitgeblust. Het kan zijn omdat ze ondervinden dat ze zich onder de mensen niet zo kunnen gedragen als ze wel moesten en doorgaans met een bekommerd gemoed thuiskomen. Het kan zijn omdat ze gedurig in geestelijke overdenkingen bezig willen zijn; hiermee laten ze dan op z'n best genomen wel zien dat ze slechts voor zichzelf willen leven en niet veel op hebben met de eer van God, de heerlijkheid van de Kerk en de zaligheid van de zielen. Dezen krijgen doorgaans ter beloning duisterheid en verzwakking van de hebbelijke genade. Ze worden gevangen onder de zonde. Ze dwalen af tot een meer natuurlijke godsdienst, onder de verbeelding, dat ze juist geestelijker zijn, omdat het ware geestelijke in hen verdonkerd is of omdat ze het zelfs niet bezitten.

Anderen komen te veel bij mensen. Ze verzuimen hun beroep ervoor, ze lopen van de ene naar de andere en weten niet waar ze hun tijd zullen slijten. Zo worden ze lui, roddelziek, ijdel. In plaats van te stichten en gesticht te worden, zijn ze ter ontstichting van zichzelf en anderen en leggen een blaam op de Kerk en op zichzelf.

60. Het is bevolen

Dat men onder de mensen moet verkeren is een bevel van God.

Matth. 5:16: *Laat uw licht also schijnen voor de mensen.*

1 Petr. 2:12: *Houdt uw wandel eerlijk onder de heidenen.* Het is de plicht van een christen om Jezus te belijden, in onze wandel het leven van Jezus te laten zien. Het is onze plicht ons talent op winst uit te zetten, mensen te bekeren en niet alleen voor het gericht te verschijnen, maar [dan] te kunnen zeggen: *zie hier ik en de kinderen die mij de Heere gegeven heeft.*

We moeten zijn als schapen die uit de wasstede opkomen; *die altezamen tweelingen voortbrengen, onder welke geen is die jongeloos is* (Hoogl. 4:2, 6:6). Hoe zou anders, dan door de omgang met mensen de kerk uitgebreid en opgebouwd kunnen worden? Hoe zou het licht der heiligheid en voortreffelijkheid in de kerk bekend kunnen worden als men niet met mensen omging? Maar men moet bijzonder zorg dragen dat onze omgang betamelijk zij aan ons christendom. Daarvoor is het volgende nodig.

61. Voor een christelijke omgang is een onbesmette ziel nodig

Hiervoor is nodig 1. dat men een reine en onbesmette ziel heeft en houdt. Een ziel die volkomen tot God is, die in gemeenschap met God leeft, zodat men tegelijk met mensen kan spreken en tot God bidden, zoals Nehemia deed (Neh. 2:4, 5).

Met zo'n voornemen moet men uitgaan en om die toestand te behouden moet men telkens als men uitgaat ernstig bidden. Wie in zijn huis bij zichzelf in de eenzaamheid niet werkzaam is om in een voortdurende toewending tot God met een volkomen hart te wandelen; wie de Heere niet kent in al zijn wegen; wie door de gelovige vereniging met de Heere Jezus het hart al strijdende niet reinigt van de aardsgezindheid, ijdelheid, van het kleven aan een zondige begeerlijkheid en van het kleven aan voortdurende gedachtenspinsels en wie door voortdurende oefening niet een geestelijke gestalte zoekt te hebben, die zal niet erg geschikt zijn om in het gezelschap en de gesprekken van de mensen die goede gestalte die hij nog bezit, ofschoon omringd door verdorvenheden, te behouden. Het hart legt zich al snel op de tong en nu men binnen zich geen fontein heeft die allerlei geestelijke zaken opwelt, tot nut van zichzelf en van zijn naaste. Men zal vaak over geestelijke zaken spreken om maar te praten, zonder warmte van binnen en zonder de harten van anderen in vlam te zetten. Ja, men zal zich verwikkelen in allerlei aardse gesprekken en als men thuis komt is men zijn goede gestalte kwijt en vindt men een onrustig geweten. Daarom moet men bijzonder trachten naar volkomenheid des harten, hetzij men een kind in Christus is, hetzij gevorderd, een ieder naar de mate van de genade die hij heeft ontvangen. Men moet niet zwijgen over geestelijke zaken omdat men maar een kind is en geen grote bekwaamheden heeft. Nee, kindertaal is vaak bevallig; ook de kleinen hebben een talentje ontvangen dat ze op winst moeten uitzetten.

62. Vrij van mensenliefde en mensenvrees

2. Men moet met opzet los en vrij trachten te zijn van mensenliefde en van mensenvrees. Men moet zich niet daardoor te veel aan hen aanpassen. Men moet daardoor ook niet

gehinderd worden om te spreken of te zwijgen. Dit betaamt een volgeling van Christus niet en men moet vooral de eenzame gestalte van de ziel met God behouden. Het is nauwelijks na te gaan, hoe snel mensenliefde en mensenvrees het hart heimelijk inneemt. Ook al bevindt men zich in de eenzaamheid nog vrij los van de mensen, al ziet men hun nietigheid, al weet men dat ze zich noch bewegen noch roeren kunnen dan naar de bepaalde raad Gods, al weet men uit ervaring dat men ze niet kan vertrouwen, dan nog kruipt het zo gemakkelijk binnen. Wat is daar toch de oorzaak van? Eigenliefde, geacht en geëerd te willen zijn. Daaruit komt de vrees dat men niet verstandig genoeg zal handelen, of de begeerte om bevallig te zijn.

O, wat bederft die afgod veel goeds, hoeveel stichting wordt daardoor belet!

63. Met als enig doel om te stichten

3. Dat ons enig doel zij om te stichten naar de mate der genade - hoe klein die ook is - en om gesticht te worden. Hiervoor is nodig dat men voor zichzelf die personen uitkiest, die de meest geschikte voorwerpen zijn voor onze bekwaamheden om ze te onderwijzen, te leiden tot Christus, te vermanen en op te wekken, of door wie we zelf het meest vorderen: de ervaring zal ons dit leren.

Als u toevallig of doelbewust in een gezelschap of bij iemand alleen bent, let dan nauwkeurig op het gedrag van een ieder om u te wachten voor wat in hen misstaat en om van hen te leren wat bevallig en aangenaam is. Als men bij een verstandig en geestelijk mens is, dan zwijge men als hij spreekt en als hij zwijgt, geef hem dan de gelegenheid om te spreken. Als men bij een onwetende is, geef hem dan wat onderwijs. Als men bij een zwakke is, geef hem dan versterking. Als men bij een zondige is, vermaan en bestraf hem dan. Als men bij een treurige is, troost hem dan. Dan zal men ervaren dat wij zelf het eerste en het meeste voordeel zullen trekken van ons spreken. Als men bij zijn gelijke is, spreek dan onderling in zoete liefde en vriendelijkheid over geestelijke zaken en versterk elkaar zo en wek elkaar op (Rom. 1:11, 12).

64. Een onbekeerde te bekeren

4. Als men bij een onbekeerde is of bij mensen van een valse leer, moet men, zonder zelfingenomenheid, hoogmoed en zonder het te zeggen, maar door de manier van spreken en de gespreksonderwerpen, laten zien, dat iedere rechtvaardige voortreffelijker is dan zijn naaste; dat ze van een uitnemender geest zijn; dat er zo'n grote afstand tussen beiden is, als tussen licht en duisternis, tussen leven en dood, tussen de kinderen van God en de kinderen van de wereld. In die gestalte moet men nederigheid, zelfverloochening, algemene liefde, bescheidenheid, gediensdigheid tonen, opdat men, wanneer men afscheid neemt - een lang verblijf is daar niet goed want het is daar niet veilig - een overtuiging in het hart achterlaat. Ik wil niet zeggen dat men altijd over geestelijke zaken moet spreken. Een verstandige zal tijd en wijze weten. Een christen mag ook over aardse en burgerlijke zaken spreken. Maar men moet toezien dat men niet lichtzinnig wordt, maar alles in zedigheid, deftigheid en gematigdheid spreke.

65. Alles moet op een goede manier geschieden

5. Men moet overal, waar men ook is, erop letten dat men alles op een goede manier doet: niet stuurs, maar vriendelijk; niet zwijgend en slechts als beoordelaar luisterend, maar spraakzaam; echter niet praatjesmakend en roddelend, maar nederig, wijs en deftig. Men moet zich in alles de Heere Jezus tot een voorbeeld nemen.

De Heere leide u in deze zoete en heilige weg, doe er u op vorderen, en brenge u tenslotte over in de eeuwige heerlijkheid, in de volmaakte gemeenschap met God, in verzadiging van vreugde en zuiverheid, waar strijd, geloof en hoop een einde hebben en waar niets dan liefde blijven zal. Amen.

HOOFDSTUK 43

Waarschuwend Besturing tegen de Piëtisten, Quiëtisten en dergelijke afdwalenden tot een natuurlijke en geesteloze godsdienst, onder de gedaante van Geestelijkheid.

I. Het behaagt de Heere op aarde verheerlijkt te worden door Zich een eigen volk, gemeente of kerk, van alle andere mensen af te zonderen, en door een geestelijke band onder elkaar te verenigen, zijn heilig Woord hun te geven, hen als een licht in de duistere wereld te doen schijnen; Zelf onder hen te wonen met Zijn genadige en zegenende tegenwoordigheid, Zijn volmaaktheden in het aangezicht van Jezus Christus aan hen te openbaren, dezelve tegen alle listen en geweldige aanvallen van de duivel en de wereld staande te houden, en hen ten laatste over te brengen in zijn heerlijkheid.

II. De haar toevertrouwde waarheid heeft vele vijanden, die of door uitwendig geweld de kerk zoeken uit te roeien, of door het zaaien van allerlei valse leringen de waarheid te verdonkeren. De valse leringen raken, of zaken die te geloven en te belijden zijn, of die te doen zijn, dat is, die de waarheid of de praktijk betreffen; men onderscheidt ze zo doorgaans, maar in haar natuur zijn ze alle tegen de waarheid; uit valse leer vloeit valse praktijk, en valse praktijk is vermengd met valse leer. Ziet u iemand in het een of ander dwalende, ziet hem vrij aan als in beide dwalende; daarom moet men in het een zo omzichtig en zorgvuldig zijn als in het ander, zich zowel voor het een wachten, als voor het ander.

III. God heeft het Evangelie gebracht tot de Heidenen, en zijn kerk onder hen opgericht; nu gaat het met grote schreden weerm tot het Heidendom. Onwetendheid bedekt het aangezicht van de kerk. Alle wijsheid stelt men nu in de kennis der natuurlijke wetenschappen, en in de welsprekendheid, men stelt het aardse vermaak met de Epicuristen tot zijn hemel en zaligheid, het is:

*Eet en drinkt, en speelt met vreugd,
Want na de dood is geen geneugt.*

Of men stelt zijn zaligheid met de Stoïcijnen in ongevoelig te zijn, in alles stil en weltevreden te zijn, door hun versierd fatum, of eeuwige orde, daar toch niet tegen te doen is, en men het daarom op zijn beloop moet laten.

Anderen volgen de godsdienstige Heidenen, van welke sommigen zich daarop toeleiden om het kwade te laten en het goede te doen, zonder Christus te kennen; andere van de godsdienstige Heidenen hielden zich op met overdenkingen en beschouwingen van God, stelden daarin hun vermaak en Godzaligheid.

IV. Deze laatste volgen vele genaamde Christenen; die een natuurlijke indruk hebben van God, en dat in de kennis en gemeenschap met God des mensen zaligheid is. Deze, de ware beschouwing van God, en de ware gemeenschap met God in Christus niet kennende, bij welke, als te hoog, en voor hen te moeilijk en onmogelijk, zij niet kunnende komen, afdwalen tot een natuurlijke beschouwing, en beelden zich in dat dit wonder hoog en geestelijk is.

Onder het blinde pausdom, welks godsdienst niet veel van het Heidendom verschilt, zijn ten allen tijde geweest, die de lichamelijke schepseldienst verwierpen, en veel geschreven hebben van een inwendiger godsdienst, dien zij zo hoog in de top opvijzelden, als het natuurlijk verstand vermocht. deze noemt men mystieke schrijvers, dat is verborgen, omdat het algemeen tot die beschouwing niet kwam, en die verheffing des geestes voor hen was verborgen.

Mystieken

Velen heden ten dage hebben veel op met het woord mystiek, alsof daarin grote geestelijkheid stak.

Onder deze tellen wij niet zozeer *Johannes Tauler*. Deze heeft vele uitnemende zaken op een geestelijke en zielroerende wijze voorgesteld, maar met dweperijen en grove dwalingen vermengd.

Ook stellen wij onder die niet *Thomas à Kempis*, in dat uitnemende traktaat van de *Navolging van Christus* in drie boeken; het vierde boek is het zijne niet, dat is afgodisch, en van een ander daarbij gelapt.

Maar beiden, zo Tauler als Kempis, weten weinig te zeggen van de Heere Jezus, als het rantsoen en de gerechtigheid, en hoe Hem door een waarachtig geloof te gebruiken tot rechtvaardigmaking, toenadering tot God om in zijn aangezicht Gods heerlijkheid te aanschouwen, en uit Hem, en in de vereniging met Hem, de ware heiligheid te betrachten, hetwelk de lezers van die beide hebben aan te merken, en dit in het oog te houden als zij ze lezen; dan kan men er nut uit halen.

V. Na de tijden der Reformatie zijn velen verder van de waarheid afgedwaald, dan het pausdom zelf, waaruit zij uitgegaan waren. En zijn vele oude ketterijen, met een nieuw kleed opgepronkt voor de dag gekomen; die ieder haar aanhang hebben; zo is het ook gegaan met de praktijk.

Allerlei verbeelding van holle hersenen, natuurlijke beschouwingen, bedriegerijen des satans, dromen, geestdrijverijen gaan op de naam van mystiek door. deze zijn zo verscheiden in bevattingen, zo verre van de ware praktijk van Godzaligheid. Zo in het pausdom, als daarbuiten; dat het mij en de lezer verdrietig zou zijn, maar iets daarvan te schrijven of te lezen.

In Duitsland heeft *Böhme* de meeste navolgers, in Engeland zijn de *Kwakers* opgestaan, die zo genoemd word en omdat zij, aan God in opgetogenheid denkende, of van God en Goddelijke dingen zullende spreken, beginnen te beven, ('t welk de ware Godzaligen door ontzag voor God ook wel gebeurt) zelfs zó, alsof ze dan de Heilige Geest ontvingen; hun menigvuldige dweperijen zijn bekend.

VI. Voor enige jaren kwam de geestelijke Leidsman van *Michaël de Molinos*, een Spanjaard uit, in welke hij alle de lichamelijke oefeningen in de godsdienst verwierp, en wilde dat men zich alleen stil zou houden in een toegekeerde gestalte tot God, om van Hem bestraald te worden. Hij bracht zijn aandachten tot drie trappen.

- De eerste bestond in het zoeken van gevoelige bewegingen, of beschouwingen, die zoete en gevoelige bewegingen voortbrachten; deze verwierp hij.
- De tweede noemde hij de redelijke beschouwing, in welke het verstand bezig is in de beschouwing van God, de waarheden te kennen, goed te keuren en uit te

werken; deze was hem ook te grof en te laag.

- De derde was bij hem het ontdoen van alle lichamelijke bewegingen, zelfs van de werkzaamheid des verstands, en opgetogenheid der ziel, losgemaakt van alles en van zichzelf, en verheven boven alles, geheel met God verenigd, en zichzelf in de lijdende beschouwing geheel in God verliezende, en Hem alzo in zuivere liefde aanbiddende.

Zo hoog gaan de verbeeldingen en ijdele beschouwingen van natuurlijke mensen, die de Geest niet hebben, en de weg Gods niet kennen; omdat hij de lichamelijke en zielsbewegingen uitsloot, en een stilheid in beide dreef; zo worden zijn navolgers, die onder papisten en allerlei sekten velen zijn, *Quiëtisten*, dat is, rusters, genoemd.

VII. Enige jaren na deze Molinos, heeft Francois de *Salignac de Lamothe Fénelon*, Aartsbisschop van Kamerijk, uitgegeven: *De Verklaring van de grondstellingen der heiligen, of het inwendige (geestelijk) leven*. Waarlijk een geesteloos boek, in 't welk versierde geestelijke dingen, die in de Heilige Schrift. noch in de praktijk der heiligen te vinden zijn, op een natuurlijke wijze zo hoog opgevoerd worden, als de natuurlijke verbeelding het kan versieren. Hij schoeit op de leest van Molino's, en de vorige mystieke paapse schrijvers, welker werk is te leren een liefde, (of liefdeloosheid) een beschouwing van God en vereniging met God, die in enkele verbeeldingen zonder wezen bestaat; tegen het Woord Gods, dat ons leert God te aanschouwen in het aangezicht van Christus, zoals Hij Zich in het werk der verlossing openbaart, en van ware wedergeborenen en ware gelovigen gekend en geloofd wordt tot hun blijdschap liefde en verheerlijking van God.

Het Onderscheid tussen natuurlijke en geestelijke beschouwing.

VIII. Het onderscheid tussen de verloochening van zichzelf, liefde, beschouwing van God, enz. der mystieken, en de ware Godzaligen, bestaat hierin, dat de mystieken alles bevatten, zeggen en doen door het natuurlijk verstand, door fantasie en verbeelding, zonder Geest, en zonder gebruik te maken van de Heere Jezus, als het rantsoen en gerechtigheid, tot rechtvaardigmaking en vrede, tot toenadering door Hem, als de enige weg tot God en tot ware en zuivere heiligmaking; die weg en werkzaamheid is voor hen verborgen.

Maar de ware Godzalige, wedergeboren, gelovigen, leven door geloof, en niet door aanschouwen, maken in alles gebruik van de Heere Jezus, naderen door Hem tot de Vader, gewinnen zich om God te aanschouwen in het aangezicht van Jezus Christus, om God in al hun doen te vertegenwoordigen, en voor Gods aangezicht te wandelen in ootmoedigheid, vreze, liefde en gehoorzaamheid.

Dit zijn de gebaande wegen. Hieruit ziet u, dat mystieken en ware Godzaligen verschillen, als verbeelding en waarheid, als natuurlijk zonder Geest, en door de Heiligen Geest geleid wordende, als aards en hemels, als een onbekenden God te zoeken, en de waren God te dienen, als zonder en tegen de Heilige Schrift te werken, en in te treden in dingen, die men niet gezien heeft, en te leven naar het beschreven Woord Gods; een ware Godzalige houdt zich laag, en dient God in Geest en waarheid, en dus wordt hij bewaard voor de verleiding van versierde hoge inbeeldingen.

IX. Voor weinige jaren is er onder de Luthers en in Duitsland een grote beweging tot godsdienstigheid ontstaan; sommigen geloven wij in waarheid, maar de meesten in schijn, welke schijn-godsdienstigheid ook overgeslagen is tot de Gereformeerden in sommige plaatsen. De wereldse mensen, ziende dat velen zich tot een Godzalig leven begaven, noemden deze **Piëtisten**, menende hen te smaden, maar inderdaad veroordeelden zij daarmede zichzelf, dat zij goddeloos waren en zetten een kroon op het hoofd der ware Godzaligen, die zij meenden te smaden, want een *Piëtist* is *een Godzalige* te zeggen.

Wij, willende een ieder waarschuwen tegen de Piëtisten, en daaromtrent enige besturing geven, hebben gans niet in het oog de ware Godzaligen; verre, verre is dat van mij. De Heere zegene hen, en geve hun meerder verlichting om deze Lutherse dwalingen te zien, en zich daarvan af te wenden!

Maar ik heb in het oog degeen, die allerlei verbeeldingen en dwalingen voeden, als de Mystieken, Quiëtisten, Dwaalgeesten, Geestdrijvers, David-Joristen, Bijhomisten, Kwakers, en al zulk soort van mensen, die heden ten dage onder de naam van Piëtisten bekend zijn.

X. Iedere dwaalgeest heeft iets, waardoor de Godzaligen bestraft en overtuigd worden van hun nalatigheid, en iets dat hen aangenaam maakt, en dat een onvaste Godzalige doet slingeren door begeerte tot die beminnelijke zaken, welke zij horen voorstellen. Het Beminnelijkste dat deze mensen voorstellen, is de beschouwing van God, en hoe daarin te leven, te spreken van de verloochening van zichzelf, en van de beminnelijkheid der liefde.

Als deze zaken op het liefelijkste voorgesteld worden, zo heeft het ingang in het hart van natuurlijke vromen, en van de ware Godzaligen, dewijl zij zien, dat God te kennen, en in het licht van zijn aangezicht te wandelen, en met God verenigd te zijn, de zaligheid is; zij zien dat de eigenliefde nog zo diep in hun hart steekt, en hun zoveel verdriet baart, en daarvan ontslagen te worden, al hun lust zou zijn. Ze zien dat de liefde het allerszuiverste, het aller-zoetste, het aller-noodzakelijkste, het allerheiligste is. Als zij dan van deze zaken uitnemend en met vele welsprekendheid horen spreken, zo worden ze als verrukt, en daar is in hen een neiging des harten, alsof de sprekers die zaken bezaten, waardoor ze geslinderd worden om zich bij hen te voegen, om dikwijls zo verrukkende te horen spreken. Maar de angel, die in dat spreken is, dat de spreker alles door de natuur, zonder Geest, én spreekt, én verstaat, en u het geestelijk opvat, en door zijn spreken u van de geestelijke bevatting, en begeerte om het geestelijke te genieten en te doen, zou afleiden tot de natuurlijke en geesteloze bevatting en werkzaamheid, en meteen tot andere dwalingen, die hij in het eerste verbergt.

XI. Verwacht niet, dat ik in al hun dwalingen, zo in leer als praktijk, zal optellen en weerleggen, dat is een ondoenlijk werk, dewijl ieder bijna een ander gevoelen heeft; wat de een zegt, ontkent de ander. Maar ik zal alleen enige stellingen voorstellen en verdedigen, waaruit de dwalingen zullen openbaar worden, en waardoor een gelovige, zich aan die waarheden vasthoudende, bevrijd zal zijn voor hun verleidingen.

Punten der dwalingen van geestdrijvers

STELLING 1.

Een Christen moet grote liefde hebben tot de waarheid; al het schoon voordoen, zonder liefde tot de waarheid, is bedrog.

I. De waarheid is de van God in zijn Woord geopenbaarde waarheid. weg ter zaligheid. Al wat God heeft bekendgemaakt van Zichzelf, van de Heere Jezus Christus, van de wedergeboorte, van het zalmakende geloof, van de ware heiligheid, van de manier hoe God in alles gediend wil zijn, dat is waarheid:

Joh. 17: 17... *Uw Woord is de waarheid.*

Ef. 1: 13... *nadat u het woord der waarheid, namelijk het Evangelie uwer zaligheid, gehoord hebt.*

Daar zijn geen andere wegen ter zaligheid dan een; die de één weg misloopt, gaat verloren, men kan bij alle godsdiensten niet zalig worden. Al wat tegen deze waarheid is dat is leugen, en uit de duivel; die is in de waarheid niet staande gebleven; want geen waarheid is in hem. Wanneer hij de leugen spreekt, zo spreekt hij uit zijn eigen; want hij is een leugenaar, en de vader derzelve leugen, Joh. 8:44.

II. Deze waarheid heeft God aan Zijn kerk, die een enige Is aan de is, gegeven om die te bewaren, bekend te maken en te belijden: kerk ge

Tim. 3: 15... *de gemeente des levenden Gods, een pilaar en vastigheid der waarheid.*

Rom. 3: 2... *dat hun de woorden Gods zijn toebetrouwd.*

III. ***Deze waarheid is het zaad der wedergeboorte, het middel, geboorte*** waardoor de mens uit de duisternis getrokken wordt tot het wonderbaar licht:

Jak. 1: 18. Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid.

Petrus 1:2. Gij die wedergeboren zijt .. uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwigblijvende Woord van God.

Die dan de waarheid niet kent, en niet heeft, die kan niet wedergeboren worden, en is hij niet wedergeboren; al zijn geestelijk spreken is maar natuurlijk werk hij is de gehele waarheid mis.

IV. De waarheid is het enige middel om het ware zalmakende geloof te verkrijgen. Het Zalmakende geloof is de uitgang van een verlegen ziel over zonden en straffen, en van een hongerige ziel naar verzoening, heiligheid en gemeenschap met God. Ik zeg, uitgang naar de Heere Jezus, als het rantsoen en de gerechtigheid. Hem aannemende, zich aan Hem overgevend, en Hem haar ziel toevertrouwende, en zo in Hem levende en opwassende; dit geloof is uit de waarheid, zonder die is er geen geloof:

Rom. 10: 14, 17, 18. *Hoe zullen zij in Hem geloven, . van welke ze niet gehoord hebben? zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods... Dit is het Woord des geloofs.*

V. De waarheid is het middel, de fontein en de regel, waaruit de heiligheid spruit, en waarnaar zij bestuurd moet worden; heiligheid is waarheid betrachten in liefde:

Ef. 1: 14, 15. *Opdat wij niet meer kinderen zouden zijn, die als de vloed bewogen en omgevoerd worden met allen wind der leer, door de bedriegerij der mensen, door arglistigheid om listiglijk tot dwaling te brengen maar de waarheid betrachtende in liefde, alleszins zouden opwassen in Hem, die het Hoofd is, namelijk Christus.*

De Heere Jezus, biddende om heiligheid voor de zijnen, verzoekt dat het geschieden zou door de waarheid:

Joh. 17: 17. *Heilig ze in uw waarheid.*

Zal het hart gereinigd worden, het moet geschieden door de waarheid:

Petrus 1: 22. *Hebbende dan uw zielen gereinigd in de gehoorzaamheid der waarheid, door de Geest.*

Die in de zonde leeft, is een slaaf en dienstknecht der zonde; die van zonden vrijgemaakt wordt. wordt vrijgemaakt door de waarheid, wel begrepen en gekend:

Joh. 8: 32. *En zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrijmaken.*

Heilig te leven is in de waarheid te wandelen:

3 Joh. vers 3, 4. ... *gelijk gij in de waarheid wandelt. Ik heb geen meerdere blijdschap dan hierin, dat ik hoor, dat mijn kinderen in de waarheid wandelen.*

Iemand, die de waarheid niet kent. noch heeft, die kan niet heilig zijn. Al zijn vertoning is maar natuurlijk werk van een onbekeerde; iedere stap van de waarheid af, is en veroorzaakt onzuiverheid in de heiligheid.

VI. God eist van de gelovigen, dat ze alle kracht zullen inspannen om de waarheid te beschermen, en daarvoor te strijden, opdat er niets van de waarheid verloren ga of verdonkerd worde. Een geestelijk krijgsman moet zelf omgord zijn met de waarheid:

Ef. 6: 14. *Staat dan, uw lenden omgord hebbende met de waarheid.*

En dus gewapend zijnde, moet hij de waarheid in het oog houden, en niet toelaten, dat iemand die in enig punt krenkt:

Judas vers 3... *Zo heb ik noodzaak gehad aan u te schrijven, en u te vermanen, dat u strijdt voor het geloof, dat eenmaal de heiligen is overgeleverd.*

Tim. 6: 12. *Strijd de goeden strijd des geloofs.*

Wij moeten het voorbeeld van de apostel Paulus navolgen, die zeide: 2 Cor. 13:8, *Wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid.* Als hij zag dat iemand de waarheid te na kwam, hij was er terstond bij:

Gal. 2:5. *Denwelke wij ook niet één uur hebben geweken met onderwerping, opdat de waarheid van het Evangelie bij u zou verblijven.*

Hebben wij liefde tot de waarheid, wij zullen al wat tegen de waarheid is, hoe klein het is, haten; want een dwaling blijft niet alleen, maar vermenigvuldigt onbedenklijk:

Hoogl. 2: 15. *Vangt gijlieden ons de vossen, de kleine vossen, die de wijngaarden verderven.*

Ps. 119: 104.... *ik haat alle leugenpaden.*

VII. Met de waarheid is niet te spelen; het is te dierbaar geschenk Gods, en God heeft er het oog op, hoe men de waarheid behandelt; heeft men de waarheid hartelijk, dadelijk lief, de Heere zal meer licht geven. Maar is men omtrent de waarheid koel, zorgeloos, lusteloos, indifferent en onverschillig, zodanigen hebben Gods gramschap en oordelen te wachten. Drukt op uw hart wat er staat: 2 Thess. 2: 10-12, *Daarvoor, dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben, om zalig te worden. En daarom zal hun God zenden een kracht der dwaling, dat zij de leugen zouden geloven; opdat zij allen veroordeeld worden, die de waarheid niet geloofd hebben.* Maakt dan voortaan zo weinig werk niet van de waarheid.

VIII. God wil, dat men geen gemeenschap moet hebben, niet alleen met dwalingen, maar zelfs ook niet met dwalenden. De kerk is een besloten hof, is een omgemuurde wijngaard, is afgescheiden van alle andere mensen, van wat godsdienst zij ook zijn. En

ontstaan uit het midden van haar dwaalgeesten, die moeten uitgeworpen worden. Ziet dit:

Openb. 2: 6, 2, 20. Maar dit hebt gij, dat u de werken der Nikolaïten haat, welke Ik ook haat. Ik weet uw werken ... dat u de kwaden niet kunt dragen, en dat u beproefd hebt degene, die uitgeven dat zij apostelen zijn, en zij zijn het niet. En hebt ze leugenaars bevonden. Ik heb tegen u, dat gij de vrouw Jezabel, die zichzelf zegt een profetes te zijn, laat leren, en Mijn dienstknechten verleiden.

Zo moet ook ieder lidmaat zich wachten van vermenging met degenen, die de ware leer niet medebrengen. Hoort wat het bevel is: 2 Cor. 6:14, 15, 17, *Trekt niet een ander juk aan met de ongelovigen; want wat mededeel heeft de gerechtigheid met de ongerechtigheid? En wat gemeenschap heeft het licht met de duisternis? En wat samenstemming heeft Christus met Belial? Of wat deel heeft de gelovige met de ongelovige?... Daarom gaat uit het midden van henen scheidt u af, zegt de Heere en raakt niet aan hetgeen onrein is, en Ik zal ulieden aannemen.*

Zo Gods hoogheid u ontzaglijk is, zo u voor zijn Woord beeft, zo de waarheid u dierbaar is, zo wacht u voor valse leer, voor valse leeraren, voor in dwaling stekende mensen, met hoe schonen schijn zij ook voorkomen; legt op uw hart de vermaning van de apostel: 2 Joh. vers 10, *Indien iemand tot ulieden komt, en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in huis, en zegt tot hem niet: zijt gegroet.* Dat is, hebt geen gemeenschap met hem, vliedt hem, opdat u door hem niet enigszins van de minste waarheid afgetrokken wordt: Rom. 16: 17, 18. *En ik bid u, broeders! neemt acht op degenen die tweedracht en ergernissen aanrichten tegen de leer, die u van ons geleerd hebt. En wijkt af van dezelve. Want dezulken dienen onze Heere Jezus Christus niet en verleiden door schoonspreken en prijzen de harten der eenvoudigen.*

IX. Hoe nodig is het deze stelling in nauwe acht te nemen! Legt u hier eens bij; hebt u zulk een tedere liefde tot de waarheid? Is ze u zo dierbaar? Dankt u er God met blijdschap voor? Is ze uw betrachting? Strijdt u er voor? Bent u zo afkerig van alle dwalingen en dwalenden? Zijt u angstig en bezorgd voor omgang met de zodanigen? Is het zo met u, u hebt geen nood om door het schoonspreken van de Piëtisten afgeleid te worden; want u zult ten eerste zien of zij waarheid of valsheid hebben en voorstellen, of ze liefde tot de waarheid hebben, of niet.

Dat zal blijken, als u hen van het hoogspreken zult afgeleid hebben tot de gronden van de godsdienst, en u zult bevinden dat zij dienaangaande onwetenden zijn, en daarom daarvan niet zullen willen spreken. Of, dat ze verscheiden dwalingen voeden, de een deze, een ander andere, en u zult genoeg hebben om van hen, door de liefde tot de waarheid, af te wijken, en te zien dat al hun hoogspreken niet door de Geest is maar door een natuurlijk verstand geschiedt. En zo u hun doen beziet, u zult bevinden dat ze geen liefde tot de waarheid hebben, omdat ze gelijke gemeenschap hebben met Papisten, Socinianen, Mennisten, enz. en onverschillig zijn in omgang met mensen van allerlei godsdienst, en alzo waarheid en leugen, licht en duisternis met elkander verenigen.

Als zij het al niet zeggen, gelijk velen nochtans doen, zij tonen het met hun praktijk, dat men ieder bij zijn gevoelen moet laten, elkaar daarover niet moet oordelen, daarover niet twisten, dat men maar liefde, liefde moet oefenen.

Is dat niet de waarheid Gods te verwerpen, te verachten, niet lief te hebben en tegen het bevel Gods, boven vermeld, zich tegen de waarheid te kanten? Die men niet kent uit zichzelf, die kent men uit zijn gezelschap.

Daarom wijkt af van zulken, laat ze varen met al hun natuurlijk werk en hoogspreken, daar ze op de eersten trap nog niet geweest zijn. Wordt u, die geestelijk zijt, niet geslingerd (= verliefd) door hun spreken van geestelijke dingen zonder Geest, waaronder verborgen licht het verwerpen van de waarheid.

X. En u kleingelovigen, die ook klein zijt in kennis van de waarheden, dat bestraffing in u is, zijt u op uw hoede, u zijt in het meeste gevaar; want u hebt lust tot geestelijkheid, tot God te kennen, en gemeenschap met Hem te hebben, en te wandelen in de liefde, en zijt bedroefd, dat u er nog zo ver af bent.

Als u deze hoort spreken van die hoge dingen, zo verliefd u er op door het geestelijk beginsel, dat in u is, en wordt geslingerd om hen te volgen, niet ziende de engel, die verborgen is, en het einde waarop het uitloopt, niet merkende, dat het alles maar een natuurlijke beschouwing van God is, en een handeling met God, hoedanig Gods Woord niet leert, en op hoedanige weg en wijze God zijn kinderen niet leidt; houdt u bij het Woord, zoekt God door Christus in eenvoudigheid uws harten, en zijt tevreden met de bedeling der genade, die God u geeft; hun weg zou u aftrekken van het ware geestelijke tot het natuurlijke. 1 Joh. 4: 1. *Geliefden! geloof niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld.*

STELLING 2.

Achting voor de Kerk

Een Christen moet grote liefde tot en achting voor de kerk hebben.

I. Wie kan aan de kerk denken, zonder in liefde tot haar ontstoken te worden? Zij is het heerlijkste, het zuiverste, het uitnemendste van al wat op aarde is; wat zou de wereld zonder kerk zijn anders dan een Sodom? Ja, de wereld stond niet, zo daar geen kerk in de wereld was. De kerk is de vreugde der ganse aarde Ps. 48:3. Een lof op aarde, Jes. 62:7. De blijdschap der kinderen Gods, ja het hoogste boven alle blijdschap: Ps. 137: 5, 6. *Indien ik u vergeet, o Jeruzalem! zo vergeet mijn rechterhand zich zelve! mijn tong kleve aan mijn gehemelte, zo ik aan u niet gedenke, zo ik Jeruzalem niet verheffe boven het hoogste mijner blijdschap!*

Alle Davids liefde, blijdschap, zorg, begeerte ging uit naar de kerk. Was hij daarvan verdreven, dan was 't: Mijn tranen zijn mij tot spijs dag en nacht. O wee mij, dat ik een vreemdeling ben in Mesech!

Bij de kerk te zijn was zijn enigste begeerte op aarde:

Ps. 27: 5. *Eén ding heb ik van de Heere begeerd: dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des Heeren.*

Hij verblijdde zich uitermate, als hij dat geluk had: Ps. 122: 1, 2. *Ik verblijde mij in degenen; die tot mij zeggen: Wij zullen in het huis des Heeren gaan. Onze voeten zijn staande in uw poorten, o Jeruzalem!*

Dat dan die gestalten onzes harten, in die bewegingen nevens de kerk, ook in ons zijn; want:

II. De kerk is de gemeenten des levenden Gods. Rom. 9:2, 6. De wereld is in vele koninkrijken verdeeld, ieder heeft zijn koning, het een heerlijker en machtiger dan het andere; de kerk is ook een koninkrijk, wel op de aarde, maar niet van de aarde; het is het koninkrijk der hemelen. God zelf is daar Koning over:

Het is de gemeente des levenden Gods.

Jes. 33: 2. *De Heere is onze Rechter, de Heere is onze Wetgever, de Heere is onze Koning; Hij zal ons behouden.*

De Heere Jezus, de Heere der heerlijkheid, de Koning der koningen, en de Heere der heren, is hun Koning:

Ps. 2: 6. *Ik toch heb mijn Koning gezalfd over Sion, de berg Mijner heiligheid.*

God zelf heeft de gemeente uit alle volkeren, uitverkoren, opdat zij Hem tot een eigendom zou zijn, in tegenstelling van alle volkeren der wereld: Deut. 7: 6. *Gij zijt een heilig volk de Heere, uw God; u heeft de Heere, uw God verkoren, dat u Hem tot een volk des eigendoms zoudt zijn uit alle volken, die op de aardbodem zijn.*

God zelf vergadert dit volk bij elkaar: Jes. 43:2.

1. *Dit volk heb Ik Mij geformeerd.*

Hand. 2: 47.... De Heere deed dagelijks tot de gemeente, die zalig werden.

God zelf bewaart ze zeer nauw: Jes. 27: 3. *Ik, de Heere behoeft dien; alle ogenblikken zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren nacht en dag.*

Zach. 2: 5. *Ik zal haar wezen, spreekt de Heere, een vurige muur rondom.*

Laat de vijanden vrij alle listen en geweld tegen de kerk bedenken, en in het werk stellen: *De poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen*, Matth. 16:18. Wee dien, die zich tegen de kerk Gods kant; want die ulieden aanraakt, raakt zijn oogappel aan, Zach. 2:8. Wie zou dan de grootste achting voor de gemeente niet hebben, die God, die de Heere Jezus tot een Koning heeft? Hoe kan Hij God vrezen en liefhebben, die de gemeente, zijn kinderen, niet liefheeft, en geen achting voor dezelve heeft?

Joh. 5: 1 ... *een iegelijk, die lief heeft Dengene, die geboren heeft, die heeft ook lief dengene, die uit Hem geboren is.*

III. Beschouwt aandachtig wie daar binnen zijn, en u zult de kerk liefhebben. Het Zijn de heiligen van de hoge plaatsen:

Dan. 7: 11. *Maar de heiligen van de hoge plaatsen zullen dat koninkrijk ontvangen.*

't Zijn de heiligen, die op de aarde zijn, en de heerlijken, Ps. 16: 3. Het Zijn de uitverkorenen, het zijn de gekochten door het bloed van Jezus Christus: Hand, 20: 21.. . *om de gemeente Gods te wijden, welke Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed.*

Het zijn die, van welke gezegd wordt: Openb. 5: 9, *Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met uw bloed, uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie.*

et Zijn de kostelijke dochteren Sions, die binnen zijn, de kinderen Gods, de erfgenamen des eeuwigen leven, de van God, van de Heere Jezus, en van de ware gelovigen beminden, de gerechtvaardigden en de geheiligden, wan welke de apostel zegt: 1 Cor.:11, Maar gij zijt afgewassen, maar u zijt geheiligd, maar u zijt gerechtvaardigd, in de naam van de Heere Jezus, en door de Geest onzes Gods.

Het iss een vergadering van kinderen Gods. Ps. 46: 6. *God is in het midden van haar.*

Daarom wordt de kerk genoemd: Jehovah Schammah, *de Heere is aldaar*, Ezech. 48: 35.

De Heere Jezus is in Zijn kerk tegenwoordig, en zegt zelf van Hem: Openb. 2: 1, *Dit zegt Hij, die de zeven sterren in zijn rechterhand houdt, die in het midden der zeven gouden kandelaren wandelt. De Heere maakt Zijn kerk heerlijk, én inwendig én uitwendig door een glans der heerlijkheid: Ps. 45: 14. Des Konings dochter is geheel verheerlijkt inwendig; haar kleding is van gouden borduursel.*

Ezech. 16: 14. *Daartoe ging van u een naam uit onder de heidenen om uw schoonheid; want die was volmaakt door Mijn heerlijkheid die Ik op u gelegd had, spreekt de Heere Heere.*

Wat een ontzag had Jakob wegens de tegenwoordigheid Gods te Bethel! Gen. 28:16, 17. En Mozes, toen de Heere hem in de braambos verscheen! Exod. 3: 4, 6. Wie zal dan geen ontzag hebben voor de kerk, daar de Heere tegenwoordig is? Zelfs onbekeerden hadden groot ontzag voor dezelve: Hand. 5: 13. *En van de anderen durfde niemand zich bij hen voegen. Maar het volk hield hen in grote achting.*

Hoeveel te meer moeten de gelovigen hoogachting voor de kerk hebben!

Zegeningen en weldaden, die God aan de kerk geeft

V. Let op de zegeningen en weldaden, die God aan de kerk geeft, en u zult ze liefhebben. Die zijn onbedenklijk. Immers is God Israël goed, Ps. 73: 1.

Paulus drukt het uit met alle, en geestelijke zegeningen: Ef. 1:3. *Gezegend zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in de hemel in Christus.*

(a) Daar schijnt de Zon der gerechtigheid, onder wier vleugelen genezing is, Mal. 4:2. De kerk wordt bestraald met hemels, verblijdend, verwarmend, vruchtbaarmakend en wegwijzend licht. *Maak u op, word verlicht; want uw Licht komt, en de heerlijkheid des Heeren gaat over u op. Want ziet, de duisternis zal de aarde bedekken, en donkerheid de volken. Maar over u zal de Heere opgaan, en zijn heerlijkheid zal over u gezien worden,* Jes. 60:1, 2. Dat licht zal zo klaar en krachtig de weg aanwijzen, dat zelfs de dwazen niet zullen dwalen, Jes. 35:8. En die dwalende van geest zijn, zullen tot verstand komen, Jes. 29:24.

God noemt haar: Hefsi-bah, Mijn lust is aan haar, Jes. 62: 4. Het is de kerk, welker muren zijn heil, en welker poorten zij lof heten, Jes. 60: 18.

Kan uw hart iets liefhebben, en voor iets achting:hebben, het moet de kerk zijn; hebt u de broederschap niet lief, u hebt waarlijk God niet lief, u moogt zeggen wat u wilt.

(b) Al wat heerlijkheid is, dat is in de kerk. God is daar op een buitengewone wijze. Al de zegeningen Gods zijn over haar. Daar wordt God gediend. Daar is de Heere Jezus tot rechtvaardigmaking en tot heiligmaking: Zach. 13: 1. *Te dien dage zal er een Fontein geopend zijn voor het huis Davids, en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonde, en tegen de onreinheid. Zodat geen inwoner zal zeggen: ik ben ziek; want het volk, dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben,* Jes. 33:24.

(c) Daar wordt de Heilige Geest over de inwoners uitgegoten: Ezech. 39: 29. *En Ik zal mijn aangezicht voor hen niet meer verbergen; wanneer Ik mijn Geest over het huis Israëls zal hebben uitgegoten.* Die Geest leidt hen in alle waarheid. Joh. 16:13.

Rom. 8: 14 ... *Zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods.*

(d) Daar heeft God herders, die hen leiden: Jer. 3: 15. *En Ik zal ulieden herders geven naar mijn hart; die zulten u weiden met wetenschap en verstand.*

Deze geven acht op het gedrag van een ieder, en is er iemand, die van de rechten weg afwijkt, zij zijn er terstond bij en roepen ze toe: *Dit is de weg, wandelt in denzelven; als gij zou afwijken ter rechter- of ter linkerhand*, Jes. 30: 21.

(e) Daar verkwikt en verblijdt God de zijnen: Ps. 46: 5. De beekjes der rivier zullen verblijden de stad Gods, het heiligdom der woningen des Allerhoogsten. Ps. 87: 7.... al Mijn fonteynen zullen binnen u zijn.

Daar is een veilige bewaring, zodat niet één schaapje verloren gaat: Jes. 4: 5.... over alles, wat heerlijk is, zal een beschutting wezen. Daarom nemen de verlegenen, de radelozen tot de kerk hun toevlucht om daar te schuilen: Jes. 14: 32 ... *Dat de Heere Sion gegrond heeft, opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden.* En opdat ik het alles besluite: De Heere gebiedt aldaar de zegen, en het leven tot in der eeuwigheid, Ps. 133: 3.

VI. Doet hierbij de lieflijke en nuttige werkzaamheid der kerk.

(a) Daar zingt men des Heeren lof: Ps. 29: 9.... *in Zijn tempel zegt Hem een iegelijk eer. Daar dient men de Heere met blijdschap, en komt voor zijn aanschijn met vrolijk gezang*, Ps. 100: 2.

(b) Daar aanbidt men de Heere in ootmoedigheid en heilig ontzag; daar buigt men zich neder naar het paleis zijner heiligheid, Ps. 5: 8. Daar zijn de ernstige aanbidders, Zef. 3.10. Ps. 96: 8. *Aanbidt de Heere in de heerlijkheid des heiligdoms.*

(c) Daar belijdt men de Heere, daar roept men uit: *De Heere is God!* De Heere Jezus is de enige en volkomen Zaligmaker; Gods Woord is de waarheid. Daar roept men uit: *Ziet, deze is onze God*, Jes. 25: 9. *Daar offert men Gode op een offerande des lofs, dat is de vrucht der lippen, die zijn naam belijden*, Hebr. 13: 15. Daar buigt zich in de naam van Jezus alle knie, en alle tong belijdt dat Jezus Christus de Heere is, tot heerlijkheid Gods, des Vaders, Filip. 2:10, 11.

De apostel zegt van de kerk: 1 Petrus 2: 9, *Gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk; opdat gij zou verkondigen de deugden Desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht.*

(d) De kerk, blinkende door de waarheid, en heiligheid, en belijdenis van de Heere Jezus, en werkzaamheid om Hem aan anderen bekend te maken, is de toevlucht van een ieder om God te dienen: Jes. 2: 3. Vele volken zullen heengaan en zeggen: Komt, laat ons opgaan tot de berg des Heren, tot het huis van de God Jakobs, opdat Hij ons lere van zijn wegen, en dat wij wandelen in zijn paden.

(e) De kerk is in arbeid om vele zielen te bekeren; wie is er bekeerd, wie zal er bekeerd worden dan door de moeder; de kerk?

Gal. 4: 26. *Jeruzalem dat boven is, dat is vrij, welke is onzer aller moeder.*

Van de kerk wordt in dit opzicht gezegd, Ps. 87: 5, *En van Sion zal gezegd worden: die en die is daarin geboren. En de Allerhoogste zelf zal hen bevestigen.*

(f) Daar oefent men de liefde, én tot God, én tot elkaar, waarin de gemeente te Thessalonika zo uitnemende was, dat de apostel zegt: 1 Thess. 4: 9, *Van de broederlijke liefde nu hebt u niet van node dat ik u schrijf; want gij zelven zijt van God geleerd om elkander lief te hebben.*

(g) Daar worden de zwakken gesterkt, de bedroefden vertroost, de onwetenden onderwezen, de dwalenden terecht gebracht, de tragen opgewekt, men moedigt elkander aan in de geestelijke strijd men neemt elkander bij de hand, men geeft heilige voorbeelden, en volgt ze.

Dus blinkt de kerk in heiligheid, welke de huize des Heren sierlijk is. Van hen wordt gezegd, Ps. 110: 3. *Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag uwer heirkraft, in heilig sieraad. Dus ziet zij daar uit als de dageraad, schoon, gelijk de maan, zuiver als de zon, schrikkelijk als slagorden met banieren*, Hoogl. 6: 10.

En of de kerk nog in alles gebrekkig is, zij heeft nochtans alles in waarheid; de trap verandert de soort niet; zwart beslagen zilver verliest daarom zijn waarde niet, en blijft dierbaarder dan het blinkende tin; het koren verliest daarom zijn noodzakelijkheid en voedzaamheid niet, omdat het op de dorsvloer vermengd is met veel kaf.

VII. Die dit alles samen neemt, en de kerk met een geestelijk oog en hart aan alle kanten beschouwt, zal niet alleen in liefde tot de gemeente ontbranden, en in ontzag voor de heerlijkheid der kerk als verrukt staan. Maar hij zal ook in heiligen toorn vergrimmen tegen de zodanigen, die iets durven onderleggen, dat tot nadeel der kerk is, en hij zal genoeg hebben om zich voor de verleidingen der Piëtisten te wachten; dewijl die alle krachten inspannen om de kerk, was het hun mogelijk, te ruïneren; zij verwerpen kerk, kerkenorde, de zending der leraren, de predikdienst, de sacramenten, de sleutelen des koninkrijks der hemelen; dus maken zij zich schuldig aan de gruwelijke zonde van verachting van de gemeente van God: 1 Cor. 11: 22, *Of veracht u de gemeente Gods?*

En die de gemeente Gods veracht, die veracht Godzelven, en de rijkdom Zijner goedertierenheid, en zal Gods oordeel niet ontvlieden.

En behalve dat de een deze, en geen andere ketterijen en dwalingen in hun boezem voeden, en een ieder gevoelens op zijn eigen hand heeft, zo komen ze hierin overeen, dat hun godsdienst bestaat in het ontdoen van zichzelf als een niet (maar ten opzichte van God), en in de beschouwing van een verbeelde en versierde God, zo verre het opklimmen van natuurlijke verbeelding kan komen, dat bij die duisterlingen wonder licht en geestelijk is. Zij komen bij gelegenheid eens samen, en horen van die dingen iemand wat praten. En voorts bestaat hun godsdienst in onverschillige liefde tot mensen van allerlei sekten tot aan de buidel toe.

Die geen liefde tot de gemeente heeft, die heeft geen liefde tot God. Die de gemeente Gods bestrijdt, die bestrijdt God, en zal Zijn oordeel dragen; ziet dan toe, dat ge uw zaligheid liefhebt, dat ge u onthoudt van dit slag van mensen, om geen mededeel te hebben aan de bestrijding van de gemeente Gods. Beschouwt met aandacht Deut. 13: 1-3, waar God waarschuwt tegen zulke profeten, die een wonderteken geven. En als zij achting verkregen hebben door het komen van het wonderteken, zo raden ze andere goden te dienen; de tekst zegt dat God hen dan verzoekt, of hun hart wel volkomen met God is.

Dit komt hier te pas, zij maken grote vertoningen van geestelijkheid, en daardoor ingang bij de eenvoudigen verkregen hebbende, zo leiden ze hen af van de kerk en van de waren Godsdienst: daarom hebt u ten eerste uw oog te slaan op het einde, waar het henen wil, en oordeelt uit dat einde hun schoonspreken, maar laat u door het schoonspreken niet vangen, en afleiden tot zulk een schrikkelijke zonde van de kerk te verlaten en te bestrijden. Matth. 12:30, *Wie met Mij niet vergadert, die verstroot.*

STELLING 3

De Heilige Schrift is de enige regel van leer en leven.

I. In de eerste stelling hebben wij getoond de dierbaarheid en beminnelijkheid der waarheid, en dat hij, die de waarheid liefheeft, al wat van de waarheid afwijkt, haat, en zich onttrekt van allen, die van de waarheid afdwalen, en zo van de Piëtisten.

In de tweede stelling, de hoogachting en liefde, die alle liefhebbers der kerk hebben tot het volk, de gemeente Gods, van welke de Piëtisten afgescheiden zijn. Nu zullen wij daarbij voegen de dierbaarheid en beminnelijkheid van het Woord Gods, in wat alle zaligmakende waarheid begrepen is, op wat de kerk gebouwd, en wat van God aan de kerk is gegeven, opdat zij dat zou bewaren en verbreiden, wat de Piëtisten verwerpen, of kleinachten.

II. Opdat het volk Gods een vasten regel van leer en leven is \ an God. Zou hebben, en beschermd zou zijn tegen de bedriegerijen des satans, die uit de put des afgronds grote rook en damp voortbrengt om de waarheid te verdonkeren, en zich wel verandert in een engel des lichts, dat is, het aller-geestelijkste nabootst, om dat op een natuurlijke wijze zonder Geest, zonder Christus te doen verrichten.

En opdat de kerk veilig zou zijn tegen de bedriegerijen der mensen, die arglistigheid gebruiken om listiglijk tot dwalingen te brengen, alsmede, opdat een ieder beschermd zou zijn tegen zijn eigen hart, dat het zaad van alle ketterijen en dwalingen in zichzelf heeft; daarom heeft God de Weg tot de zaligheid, die maar één is, en voor de mensen van natuur verborgen, laten beschrijven, en zo beschreven aan de kerk overgegeven; opdat die dezelve in zijn zuiverheid zou bewaren, die van geslacht tot geslacht, van natie tot natie zou overgeven, en alom verkondigen tot bekering der mensen, en tot toebrenging van de bekeerden tot de kerk, en tot besturing in het geloof en leven der leden van de kerk.

Het Woord Gods is het fundament, waarop de kerk gebouwd is, Ef. 2: 19, 20; is het merkteken van de ware kerk, is het voedsel voor de kerk, is de enige regel van geloof en leven, is het zwaard tegen de dwalende en waarheid-bestrijdende vijanden, is het alles. Geen kerk zonder Woord, geen Woord zonder kerk.

III. Alle achting, alle kracht van het Woord, ten opzichte van ons, hangt daaraan, dat wij het erkennen van God te zijn, dat wij het aannemen, niet als des mensen woord, maar kennen (gelijk het waarlijk is) als Gods Woord, 1 Thess. 2:13. Het is waarlijk van de waarachtige God: 2 Tim. 3: 16. *Al de Schrift is van God ingegeven.*

2 Petrus 2: 21. *Want de profetie is voortijds niet voortgebracht door de wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van de Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken.*

Die Geest, door welke het Woord is ingegeven, en die de zaken, in het Woord vervat, de gelovigen doet zien, smaken en gevoelen, die verzekert hen van de Goddelijkheid van het Woord. Niet alleen door de ingedrukte merktekenen van Goddelijkheid, maar ook door een onmiddellijke werking in hun harten;

Joh. 5: 6... *de Geest is het die getuigt, dat de Geest (in het Woord sprekende) de waarheid is.*

Met hoedanig een ontzag moet men dan het Woord horen en lezen! Daarom begint Jesaja zijn profetie met deze woorden: Hoort gij, hemelen! en neemt ter ore, gij aarde! want de Heere spreekt, Jes. 1: 2.

Met wat een gehoorzaam hart moest men het Woord horen en lezen, en zeggen: *Wij zijn dan allen nu hier tegenwoordig voor God, om te horen al hetgeen u van God bevolen is*, Hand. 10:33.

De Schrift openbaart dat de natuur niet kan openbaren.

IV. Dewijl de Heilige Schrift is ingegeven van de God der waarheid, Die niet liegen kan, van de Heilige Geest der waarheid, die in alle waarheid leidt, zo is het dan alles waarheid, wat in de Heilige Schrift is beschreven; het is alles vast en zeker, het is alles onfeilbaar, men mag er staat op maken, men mag er onbeschroomd, zonder slingeren, in volle verzekerdheid des geloofs op aangaan: Ps. 119: 43. 142, 86... *Het Woord der waarheid ... uw wet is de waarheid... Al uw geboden zijn waarheid.*

De Heere Jezus betuigt het: Joh. 17:17, *Uw Woord is de waarheid.*

De apostel noemt het: het Woord der waarheid des Evangelies. Die het Woord verwerpt en niet gelooft, die verwerpt God, en gelooft God niet, maar (het is schrikkelijk) acht God als een leugenaar: Joh. 5: 20... *die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt; dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon.* En in opzichte van de mens, die met verheffing van geest het Woord Gods niet aanneemt, als van God gesproken, en alzo waarachtig en onfeilbaar, die zal geen nuttigheid daaruit kunnen hebben: Rom. 1: 16... *Het is een kracht Gods tot zaligheid, een iegelijk die gelooft.* Hebr. 4: 2... *Het woord der prediking deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was in degeen, die het gehoord hebben.*

V. In het Woord openbaart God aan zijn kerk hemelse verborgenheden, het gehele werk der verlossing door de Middelaar Jezus Christus, en de manier, hoe de mens daartoe geleid wordt, en door de Middelaar tot God, hoedanige werkingen de Heilige Geest op het hart der bekeerden heeft tot verlichting, vertroosting, heiligmaking en eeuwige zaligheid, het einde, waartoe God het Woord gegeven heeft; daarom wordt het genaamd het Evangelie der zaligheid, Ef. 1:13. De kracht Gods tot zaligheid, Rom. 1:16. *De heilige Schriften, die wijs kunnen maken tot zaligheid*, 2 Tim. 3:15. *Het Woord, dat in u geplant wordt, hetwelk uw zielen kan zaligmaken*, Jak. 1: 21.

De natuur weet niets van deze weg ter zaligheid; noch engel, noch mens kon die uitvinden; het zijn verborgenheden, die niet dan door de openbaringen Gods kunnen geweten worden; niet alleen ten opzichte van de kracht en bewegingen, welke de Heilige Geest door middel van het Woord in de zielen werkt; te deze opzichte zegt de Heere Jezus, Matth. 13: *Omdat het u gegeven is de verborgenheden van het Koninkrijk der hemelen te weten, maar dien is het niet gegeven.*

En Paulus, Rom. 16: 25, 26, *Naar mijn Evangelie en de prediking van Jezus Christus, naar de openbaring der verborgenheid, die van de tijden der eeuwen verzwegen is geweest. Maar nu geopenbaard is, en door de profetische Schriften, naar het bevel des eeuwigen Gods, tot gehoorzaamheid des geloofs, onder al de Heidenen bekend is gemaakt.*

VI. Ofschoon een natuurlijk mens de verborgenheden uit het Woord Gods hoort en leest, zo verstaat hij ze toch niet, tenzij God dezelve door zijn Geest aan en ziel door een onmiddellijke verlichting bekendmaakt. De wijzen en verstandigen in natuurlijke zaken beelden zich grote dingen van de vlugheid van hun verstand in; zou iemand, denken ze, verborgenheden begrijpen, daar moesten zij bij zijn, zij zouden ze wel begrijpen, daar ze toch nevens geestelijke dingen zo blind zijn als mollen. De apostel zegt van hen, 1 Cor. 2:14, *De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.*

De apostel Judas, niet de Iskarioth, zegt van de natuurlijke mensen, de Geest niet hebbende, kid. vers 10, *Dezen, hetgeen ze niet weten, dat lasteren zij. En hetgeen zij natuurlijk, als onredelijke dieren, weten in hetzelfde verderven zij zich.*

Omdat zij de geestelijke verborgenheden niet verstaan en maar van buiten aan op een natuurlijke wijze aanzien, zo verachten zij ze als inbeeldingen en niet-waardige dingen, en omdat hun rede niet doordringen kan tot de pit van die waarheden, zo verwerpen zij ze en sluiten zichzelf alzo buiten de hemel. Aan dit geestelijk licht hapert het de Piëtisten, zij hebben het natuurlijke licht van Gods hoogheid en des schepsels nietigheid, en dat des mensen zaligheid is in het aanschouwen van God, en door de Heilige Schrift wordt hun natuurlijk licht meerder opgehelderd. Deze de geestelijke verborgenheden niet kennende, houden zich op met het natuurlijk beschouwen, en beelden zich in, dat hun natuurlijke bevattingen wonder geestelijk zijn, en verre boven het Woord, en alle waarlijk verlichten heengaan, daar het maar enkele versieringen en inbeeldingen zijn, die hen van de zaligheid afhouden.

Een natuur lijk mens kan noch het woord, noch de hemelse verborgenheden verstaan.

VII. Niet alleen vervat de Heilige Schrift verborgenheden. Maar ook alle verborgenheden, die God wil, dat Zijn kinderen weten zullen, en die hun nodig zijn om hier geestelijk te leven, en hierna zalig te worden. Zodat het bedriegerijen zijn, of geestelijke zaken, of geestelijke oefeningen te leren, of te bedenken, die in het Woord Gods niet zijn bekendgemaakt, of niet zo zijn voorgeschreven. *Al ware het ook dat wij, of een engel uit de hemel u een Evangelie verkondigde, buiten hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt, zegt de apostel,* Gal. 1: 8. Daar ontbreekt niets aan het Woord, noch klein noch groot, noch laag noch hoog. *De wet des Heren is vol maakt,* Ps. 19: 8, Die daarvan af- of toedoet, die zal geen deel hebben, aan alle beloften, die in het Woord staan. Maar alle de vloeken, die in het Woord aangekondigd worden, zullen op hem komen, Deut. 4: 2; Openb. 22: 18, 19.

Schrikt en beeft dan, en houdt u stipt aan het Woord, en zoekt de geestelijke zin te verstaan en te doen. Het *Woord kan wijs maken tot zaligheid, en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is; opdat de mens Gods volmaak t zij, tot alle goed werk volmaakt toegerust,* 2 Tim. 3:15-17.

Meer kan men niet begeren; die wat anders verzint, beschuldigt Gods Woord van gebrek; God eist niet anders; die iets anders eist, zoekt, doet, kan Gode niet behagen met zijn eigenwillige godsdienst. *Deze dingen zijn geschreven opdat u gelooft, dat Jezus is de Christus. de Zoon Gods. En opdat gij, gelovende, het leven hebt in Zijn Naam.* Joh. 20: 31.

VIII. De Heilige Schrift is de enige regel van leer en leven; die Godzalig wil leven en zalig worden, moet verstand, wil, genegenheden, woorden, daden en gehelen godsdienst daarnaar besturen:

Jes. 8: 20. *Tot de wet en tot de getuigenis! zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben.*

Ps. 119: 6, 9. *Dan zou ik niet beschaamd worden, wanneer ik merken zou op alle uw geboden. Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiver houden? Als hij dat houdt naar uw Woord.*

1 Petrus 4: 11. *Indien iemand spreekt, die spreke als de woorden Gods.*

Daarom wie u zijt, hebt u Godzaligheid en zaligheid lief, hebt u achting en ontzag voor God, zo hebt ook eerbied en hoogachting voor de geopenbaarde wil van God, ons tot zaligheid van de goedheid Gods geschonken.

Stelt u dit Woord voor als de enigen regel en doet als David, welke van zichzelf getuigt:

Ps. 119: 30, Ik heb verkoren de weg der waarheid; uw rechten heb ik mij voorgesteld.

vers 97. Hoe lief heb ik Uw wet! Zij is mijn betrachting de gansen dag. Vs. 111, Ik heb

Uw getuigenissen genomen tot een eeuwige erve; want zij zijn mijns harten vrolijkheid.

vers 112, Ik heb mijn hart geneigd om Uw inzettingen eeuwig te doen, ten einde toe.

Volgt dan het gebod Gods en der heiligen voorbeelden en u zult zeker wandelen. *Zo velen als er naar deze regel zullen wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhertigheid*, Gal. 6:16.

IX. Indien het Woord u zo dierbaar, zo lief is, indien u dat stelt tot een regel van geloof en leven, zo zult u veilig zijn voor de verleiding der Piëtisten; zo u opgenomen en geslingerd wordt door hun (zo het schijnt) geestelijk spreken, en u keert u naar het Woord, u zult terstond zien dat het niet is naar het Woord, dat het Woord zo niet spreekt, en dat God zijn kinderen zo niet leidt, en het Woord zal u tot een schild zijn.

Als u hen ontmoet, onderzoekt ten eerste, wat kennis, wat achting, wat werk zij van het Woord maken, en u zult bevinden, dat sommigen het geheel verwerpen, dat daar laten, en u op uw onderzoek niet zullen antwoorden.

Anderen zullen het aanzien voor een A-B-boek, waaruit de kleinen en eerstbeginnenden nuttigheid trekken kunnen. Maar dat men boven het Woord moet opklimmen in hoger beschouwingen. Maar dat het Woord van God is ingegeven, en tot een eeuwigen en enigen regel is gesteld, zullen zij of neen toe zeggen, of zwijgen, wat u voor een ontkennen moogt opvatten.

Anderen, omdat zij de geestelijkheid van het Woord niet zien met hun natuurlijke ogen, zullen hetzelfde gering achten, en aanzien als een dode letter, waarin noch geest noch leven is, en dat ze nooit geestelijk zullen worden, die zich daaraan houden.

Anderen zullen het gebruiken in hun spreken, en zulke Schriftuurplaatsen noemen, die van licht, van beschouwen en geestelijkheid spreken, opdat zij niet zouden schijnen het te verwerpen, en opdat zij u van hen niet zouden afschrikken. Maar onderzoekt hen nader, of zij het Woord, geheel van God ingegeven, geloven, en als de enigen regel van geloof en leven, erkennen, en u zult bevinden, dat het er hapert. En onderzoekt nader, als zij de Heilige Schrift gebruiken, of zij de rechte zin in zijn waarheid en geestelijkheid zullen verstaan, en u zult ze geestelijke blinden bevinden, en een blijk daarvan zal zijn, dat zij dienaangaande niet onderzocht willen zijn, of zij moeten zien, dat ze een kleinwetende voorhebben, dien ze ras zand in de ogen kunnen werpen.

Hieruit hebt u reden genoeg om hen te verwerpen, en al hun doen maar voor natuurlijk, gelijk het waarlijk is, aan te zien, denkende aan de plaats, Jer. 8:9, *Zij hebben des Heren Woord verworpen, wat wijsheid zouden zij dan hebben?* Maar hebt u zulk een achting en liefde voor het Woord des levenden Gods niet, als boven is gezegd, zo zijn voor u alle waarschuwingen vergeefs, u ligt open voor alle verleidingen, die onder een schijn van geestelijkheid voorkomen, en om door allen wind der leer ~gevoerd te worden, voor u is geen raad, en hoe zult u zalig worden? Wilt u dwalen, verwerpt u alle waarschuwing, zo gaat heen, en weet, dat u gewaarschuwd bent.

STELLING 4.

De Wedergeboorte is het beginsel des geestelijken levens, en van alle geestelijke gedachten en daden.

1. Alles werkt overeenkomstig zijn beginsel, naar zijn aard. Zo werkt ook de mens naar zijn inwendig beginsel, 't zij hij in de natuur is, of door de Heilige Geest leeft. Een natuurlijke werkt op een natuurlijke wijze nevens natuurlijke en geestelijke dingen, en een geestelijke geestelijk nevens beide; dit onderscheid is door een natuurlijk mens niet te begrijpen, omdat hij het geestelijke niet verstaat. Dat de zaak zo is, leert de Heilige Schrift: Luk. 6:45. *De goede mens brengt het goede voort uit de goeden schat zijns harten. En de kwade mens brengt het kwade voort uit de kwaden schat zijns harten.*

Een natuurlijke en een geestelijke werkt ieder uit zijn beginsel. Rom. 8: 5. *Die naar het vlees zijn, bedenken dat des vleses is. Maar die naar de geest zijn, bedenken dat des Geestes is.*

II. Men moet niet menen, dat alle natuurlijke mensen in allerlei godloosheden uitspatten; nee, zij leven wel ten opzichte van het uiterlijke onberispelijk, zij letten sommigen op hun hart, zij examineren zich des avonds, hoe ze die dag doorgebracht hebben, wat zonden zij gedaan, wat deugden nagelaten, wat deugden gedaan; zij stellen zich God voor ogen, en letten op de Geest, op de bewegingen des Geestes, dien zij achten hen zo te handelen, als zij Hem handelen; zij weten dat al hun geluk en zaligheid is in de gemeenschap met God, en begeven zich wel tot gedurige beschouwingen van God.

Dit getuigen de schriften der heidenen overvloedig, en met zulke uitdrukkingen, die bekwaam zijn om een ziel te verrukken, en tot God en Godzaligheid op te wekken; nochtans is het altemaal natuurlijk werk, dat Gode niet kan behagen, en een waren Godzalige niet vergenoegen kan, en dat de werker niet kan zalig maken. Al schijnt het geestelijk, het is nochtans de naam van geestelijk niet waardig, en het is enkele duisterheid en vuiligheid, als het door een geestelijke bij het geestelijk beschouwen van God, en het ware leven in God vergeleken wordt.

Zegt u, wat scheelt er aan? Ik zou denken, dat ik al hemels leefde, als ik zo in de beschouwing van God bezig was, op mijn hart lettende, mij zo dagelijks examineerde, en zo toenam in deugdzaamheid? Wat zou daaraan ontbreken?

Geest, leven, alles.

Ook natuurlijke mensen kunnen godsdienstig zijn: Hand. 17: 22, 23. *Dat u alleszins gelijk als godsdienstig zijt ... Dezen dan, dien gij niet kennende dient.*

Kunnen heidenen, die het Woord Gods niet hebben, zo godsdienstig zijn, veel meer de onbekeerden, die door het Woord uitwendig verlicht zijn. Zodat men niet direct het voor geestelijk moet opnemen, wat geestelijk schijnt, want daar is een natuurlijke en een geestelijke godsdienstigheid.

Uit iemands spreken kan men zijn geestelijkheid niet besluiten.

III. Alle mensen, zoals ze geboren worden, en in dien staat opwassen, zijn ten opzichte van het geestelijke, dood en blind, en zo zijn ze dan alle hun daden: Ef. 2: 12. *Dat gij in dien tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemdelingen van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende, en zonder God in de wereld.*

Dat is de staat van een mens voor zijn wedergeboorte, ook op zijn beste. Ziet ook, Ef. 2: 1.... *daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.*

Ef. 4: 2. *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is.*

Deze onwetendheid, ook zelfs in de uiterlijk verlichten, is zo groot, schoon zij zich inbeelden, dat ze groter licht hebben dan de ware bekeerden, dat ze geen recht begrip kunnen hebben van de geestelijke zaken, en die in haar natuur niet kunnen beschouwen: 1 Cor. 3: 14. *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.*

Zodat men uit des mensen spreken van horen en uit zijn uiterlijk gedrag niet kan besluiten, dat bij Geest en leven heeft. Uit zijn eigen daden kan men zijn staat niet besluiten, maar uit zijn wedergeboren natuur, uit zijn staat moet men oordelen van zijn daden; diezelfde woorden, diezelfde daden, die een bekeerde spreekt en doet, die kan een onbekeerde ook spreken en doen, maar in de een is het Geest, en komt uit een levend beginsel voort, en in de anderen uit een natuurlijk beginsel. Zij verschillen als dromen en verbeeldingen en waarheid, als schilderijen en levende personen.

IV. Zal dan de mens, die dood en blind is, en zulke bewegingen en daden, als gezegd is, uit dat beginsel voortbrengt, zal die in gestalte en daden ziende, levend, geestelijk worden, zo moet hij wedergeboren worden. Het Is een volstreckte waarheid, die geen uitzondering lijdt. *Tenzij iemand wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien*, Joh. 3: 3. En vers 5, *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het koninkrijk Gods niet ingaan.*

Dit is zo algemeen, dat er niet één mens in de hemel komt, die niet eerst veranderd en wedergeboren wordt, niet één voorbeeld is er van het tegendeel: Ezech. 18: 31, *Maakt u een nieuw hart en een nieuwen geest, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls!* Die deze waarheid zich niet diep in het hart indrukt, en naar de wedergeboorte tracht, hij zal niet zalig worden. Die dit woord Gods verwerpt, die zal van God verworpen worden, wij verwerpen hem na de eerste of tweede vermaning, en houden hem als een heiden.

V. Maar hier komt het op aan, wat de wedergeboorte is, en wat verandering zij in de mens teweegbrengt: al wat de bekeerden laten en doen, dat kunnen ook de onbekeerden laten en doen; ja, een Abimelech staat wel daar een David valt. Vele heidenen zijn zo uitnemend geweest in het overwinnen van hun verdorvenheden en deugdzaamheden, dat zij vele waarlijk wedergeborenen beschamen: hij staat verbaasd, die Cicero, Seneca, Markus Antonius, Epictetus en andere heidense schriften leest.

Ook bestaat de wedergeboorte niet in zichzelf te verliezen, zijn welvaart en zaligheid, zijn blijdschap en vermaak niet te beogen of te zoeken. Maar zichzelf kwijt te worden

in de beschouwing van God. Ze bestaat niet in dat bespiegelen, beschouwen van God, in dat in God verzinken en verdrinken, in dat gedurig God te vertegenwoordigen; want ook dat alles kan natuurlijk werk zijn, de Heidenen en de afgodische Papisten, en andere dwaalgeesten doen dat ook wel.

Zij bestaat niet in de aanwas van het natuurlijk licht en deugdzaamheid, en dat de mens dan wedergeboren zou zijn, als het licht meerder is dan de duisternis, en als de deugdzaamheid meerder is dan de zonde; want

(a) de wasdom blijft van dezelfde natuur van welke het beginsel is; het beginsel van licht en deugdzaamheid is natuurlijk, zo ook het toenemen in dezelve, hoe hoog het ook komt.

(b) De natuurlijke mensen, hoe verlicht, hoe deugdzaam, hoe vernietigd, hoe opgevijseld in de beschouwing van God, zijn en blijven dwazen, Rom. 1:22. Zonder God en hope, Ef. 2:12. Blinden, Ef. 4: 18; 1 Cor. 2: 14. Dus bestaat de wedergeboorte niet in het toenemen in de gezegde zaken.

(c) Dan had de mens niet van node wedergeboren te worden, dat hij toch nodig heeft; want wasdom is geen ontvangen van een beginsel des levens, dat er te voren niet was, maar een voortgaan in dat beginsel, dat er is. Maar de wedergeboorte is een voortbrenging van een beginsel des levens, dat er te voren niet was, en alzo een overbrenging van de een soort, dood, tot een andere soort, leven,

(d) De wedergeboorte komt van de Heilige Geest door middel van het Evangelie, doet God zien in het aangezicht van Jezus Christus, brengt voort een geestelijk leven door de vereniging met Christus, en leidt tot zaligheid; geen van alle deze dingen heeft het natuurlijk licht en deugdzaamheid, zo zijn ze dan in de gehele natuur verscheiden.

De wedergeboorte

VI. De wedergeboorte is een gehele verandering van de mens, inwendig en uitwendig, van dood tot leven, van natuurlijk geestelijk, van aards hemels, van zichzelf en alle schepselen tot Christus, en door Hem tot God, van de Heiligen Geest gewrocht door het Woord. De wedergeboorte begint van het hart, van de innigste gestalte der ziel:

Ezech. 36: 26. *Ik zal u een nieuw hart geven, en zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u. En Ik zal dat stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vlezend hart geven.*

Het hart vervat verstand, wil, genegenheden.

(a) Het verstand, dat te voren duisternis was, wordt verlicht, krijgt verlichte ogen, Ef. 1:18. Ziet dit, 2 Cor. 4: 6. *God, die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is Degene, die in onze harten geschreven heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

De verlichte ziet nu andere dingen dan te voren, en ziet de geziene zaken nu anders; wat te voren schoon was in zijn ogen, is nu vuil; dat te voren licht scheen, is nu enkel duisternis; nu ziet de verlichte dat God nu niet te beschouwen is, dan hoe Hij Zich in Christus, in het werk der verlossing openbaart, en dat in dit beschouwen de mens geheiligd, verblijd en gezaligd wordt.

(b) De wil, die te voren het blind verstand volgende, het hatelijke, onder bevatting van beminnelijk, beminde, die haat nu dat hij te voren beminde, en bemint nu, dat hij te voren haatte. Al zijn lust is nu tot God; niet zonder, maar in Christus; zijn liefde is nu

tot des Heren wil, zoals Hij Hem in Zijn Woord voorstelt: Ps. 116: 2.... *Ik zal U hartelijk liefhebben*. Ps. 119: 97. Hoe lief heb ik uw wet!

(c) De genegenheden gaan uit tot andere zaken en op, een geheel andere manier. Dewijl de gestalte des harten nu geestelijk is, zo zijn ook de neigingen en begeerten geestelijk, om met geestelijke zaken vervuld en verzadigd te worden. Rom. 12: 2 ... *wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds*.

VII. Het hart zo veranderd zijnde, zo zijn ook alle de uitwerkingen des harten veranderd. De wedergeboren ziel verfoeit alles, wat uit het hart, nu veranderd, niet voortkomt; zij haat en vliedt de zonde hartelijk, zij zoekt God hartelijk, zij bedroeft zich over het gemis van God hartelijk, zij vermaakt zich hartelijk in God, zij dient God hartelijk; het is alles van hart. *Doende de wille Gods van harte*, Ef. 6:6. Ik zal U hartelijk liefhebben, Ps. 18: 2.

Dit veranderd hart geeft andere gedachten op, geeft heilige oogmerken in al het doen. Doet zonde en wereld vlieden, deugden oefenen. Doet trachten om Christus in alles gelijkvormig te zijn, en dat het leven van Jezus in onze sterfelijke lichamen openbaar worde. In één woord, een wedergeborene is een geheel ander mens: 2 Cor. 5: 17.... *indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden*.

Maar de wedergeboorte gaat doorgaans zo gemakkelijk niet toe; daar zijn vele angsten, droefheden, worstelingen om met God verzoend te worden, om in Christus, als zijn rantsoen en gerechtigheid te geloven, om een nieuw hart en een nieuw leven te bekomen. En daar de wedergeboorte hier altijd onvolmaakt zal blijven, zo zal ook de strijd tussen vlees en geest niet ophouden, volgens het getuigenis van de apostel:

Gal. 5: 17. *Het vlees begeert tegen de Geest, en de Geest tegen het vlees; en deze staan tegen elkander, also dat gij niet doet, hetgeen u wilt*.

VIII. Als iemand in overtuiging komt, en begeerte tot God krijgt, zo is hij in gevaar om ten eerste naar hoge dingen te trachten, en dewijl de natuurlijke godsdienst gemakkelijker is, omdat die de medestemming van de natuur heeft, daar de ware wedergeboorte de natuur tegen heeft, zo wordt hij zeer licht afgetrokken tot de Piëtisterij, die niet anders is dan een natuurlijke godsdienst, en is alzo in gevaar, om natuurlijk te blijven en verloren te gaan.

Daarom, als u behouden wilt worden, tracht naar uw wedergeboorte, zoals wij ze in het kort hebben voorgesteld. Ziet op uw zondigen en verdoemelijke staat, ziet op de gelukzaligen staat der wedergeborenen; aanmerkt uw onmacht; houdt het oog op Christus; het Woord Gods zij het voorwerp van uw overdenking, en houdt u bij de waarlijk Godzaligen, opdat de Heilige Geest u door die middelen bekere. En komt er verandering, houdt u laag, en wast in dien eigen weg op, dat zal u zeker en vast doen wandelen, en u zult voor de afleiding van de Piëtisten veilig zijn.

Gods kinderen verstrikt

IX. Wanneer u bij die mensen komt (maar ik raad hen te vlieden en u bij de kerk, en de Godzaligen in de kerk te houden) vergaapt u niet aan de hoog opgevijselde zaken, die een grote schijn van geestelijkheid hebben, en daarom zeer aantrekkelijk zijn voor de eerstbeginnende Christenen. Maar doet hen spreken van de wedergeboorte, en u zult ze daaromtrent onkundig vinden, of geheel dwalende, en zo hebt u genoeg om te zien, dat

al hun werk natuurlijke, en alzo van de ware heiligheid en gemeenschap met God, en alzo van de zaligheid afleidt. En is er iemand onder hen, die waarlijk het beginsel der wedergeboorte is deelachtig geweest, eer hij tot hen kwam, en zo daarvan recht kan spreken, zo laat u met die, welke verleid is, niet verleiden. Het beginsel van die is wel recht, en hij zal behouden worden, maar het hooi, stro en stoppelen, dat hij daarop gebouwd heeft, zal verbranden; de wedergeboorte is onvolmaakt, daarom moet men al niet navolgen, wat zij doen; zij zondigen ook wel; zij, een geestelijk beginsel bezittende, kunnen hun natuur, die nog in hen is, wel enigszins opvolgen, en zo ook de natuurlijke verloochening van zichzelf en de natuurlijke beschouwing van God; dit zal hun een klein Christentje doen blijven zonder waren wasdom. Daarom zie toe!

STELLING 5.

De natuurlijke mens is aan alle kanten gruwelijk.

I. Zo na als Adam vóór de val met Gods heilige natuur overeenkwam, en zo nauw hij in de vereniging met God leefde, zo integendeel is de mens na de val der natuur Gods, en zo verre is hij van God afgescheiden, en vervreemd van het leven Gods door de onwetendheid, die in hem is, en door de volharding zijns harten. God is Licht, hij duisternis. God is heilig, hij niet dan zonde van buiten en van binnen; zijn hart is een poel van allerlei hatelijke gedachten, van allerlei ijdele onreine hoogmoedige, hatende en nijldige gedachten.

Zo iemand zijn hart bij een hemels licht kon zien, het zou hem zelfs tot een afgrijzen zijn; want alle vuile en stinkende woorden komen uit dat boze hart voort. De besten hebben een reuk en smaak van het vat, daar het uit komt; ten enenmale is hij verdraaid in al zijn daden, zo recht van Gods wet af, zo rechtdraads tegen dezelve, als het kan, en in doen en laten, en in manier, en einde en beoging; of de een zich wat meer inhoudt dan de ander, uitwendig op een natuurlijke wijze iets doet, dat recht schijnt, zo is het toch alles in zich zelf een walgelijke vuilheid, en is als de mens beschreven wordt, Rom. 3: 11-19. Alles roept: weg met zulk een gedrocht! Hieruit kan een iegelijk wel zien, dat een mens in de natuur zijnde, niet kan leven in de gemeenschap met de heiligen God en in een vermakelijk aanschouwen van Hem.

II. Ja, wat meer is. omdat de mens zo gruwelijk is van binnen en van buiten, zo is God tegen hem; tegen hem is Gods heiligheid, om de venijnige pad weg te stoten, Gods hoogheid om hem te vertreden, Gods liefde om hem te haten, Gods goedheid om hem te verderven, Gods rechtvaardigheid om hem te verdoemen, Gods almachtigheid om dat gedrocht te verpletteren, Gods hart, Gods aangezicht, Gods hand, ja alles, wat God is, is tegen hem. En omdat zijn ziel niet sterven kan, en zijn lichaam na de dood wederom zal opgewekt worden, zal hij voor eeuwig zijn onder de onverdraaglijke toorn Gods.

O, hoe vreselijk zal het zijn, te vallen in de handen des levenden Gods! En omdat God tegen hem is, zo is ook alles, wat in hemel en aarde is, tegen hem; de engelen zijn tegen hem, zon, maan, sterren, stormwinden, water, vuur, mensen, beesten; alles, alles is tegen hem; nergens heeft hij verschuiling, nergens hulp of toevlucht. Wat dunkt u, zal zulk een pad zich verstouten in de hemel te komen, en bij de troon op te kruipen, om gemeenschap met God te hebben, en zich' te vermaken in de beschouwing van God? Zal de zondaar bij God verkeren, zal God lust aan hem hebben, zal God Zich aan hem openbaren?

III. Het ligt zo bij de mens, dat God telkens even genadig is, en even goed, dat de mens altijd wel tot God komen mag, en komen kan, zo dikwijls als het hem lust, en dat hij zich altijd kan bezig houden in de geestelijke overdenkingen en beschouwingen van God, als hij zich maar van de zonde en wereld afkeert, en in eenvoudigheid en oprechtheid tot God keert, en deugdzaam wil leven. Men weet niet van verzoenden of onverzoende staat, men kent de scheiding niet tussen God en de mens, men weet niet, dat God, de Rechter van hemel en aarde, de zonde niet kan vergeven, zonder dat de schuld betaald en de straf gedragen werd, en dat er zonder dat, geen weg noch toenadering tot God is; dezer doen is maar een verbeelding, maar natuurlijk werk, en noch de inbeelder, noch zijn werk kan God behagen. En of die weg hem dunkt recht te zijn, het zijn toch wegen des doods, en die eindigen in het eeuwig verderf.

IV. Zal iemand tot God naderen, daar is een volstrekte noodzakelijkheid, dat aan de rechtvaardigheid Gods voldaan worde door het dragen van de straf, welke de zondaar waardig was, en door Volkomen heiligheid, zodat hij bestaan kan in het rechtvaardig oordeel Gods, en daar kan gerechtvaardigd worden; want Gods oordeel is naar waarheid. De Rechter der ganse aarde zou die niet recht doen? Hij houdt de schuldige geenszins onschuldig. De Heere is een wreker aan zijn wederpartijders, en Hij behoudt de toorn zijn vijanden.

Hij had bedreigd: Ten dage als u daarvan eet, zult u de dood sterven. De vaste wet Gods is: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen. Die onder de wet zijn, zijn onder de vloek. Verbolgenheid en toorn, verdrukking en benauwdheid over alle ziel des mensen, die het kwade werkt, daarom zal ten jongsten dage gezegd worden tot die aan de linkerhand: Gaat weg van Mij, u vervloekten, in het eeuwige vuur!

Drukt dit op uw hart, en ziet uw vorige dwaasheid van zonder verzoening tot God te durven naderen, of liever zich inbeeldt te naderen; tracht eerst naar verzoening met God, die zo tegen u is, als § 3 gezegd is; zo niet, alle uw geestelijkheid, alle uw overpeinzingen; vernietigingen, beschouwingen zijn ijdel, en zullen u van de hel niet redden.

Door de Borg Jezus Christus.

V. Maar hoe zult u verzoend worden? U zult hier niet toegeraken door een ingebeelde genade Gods, gelijk nu is getoond, niet door bidden en smeken, niet door lijden, bekeren, door het kwade te laten, en het goede te doen. Maar het moet geschieden door een Borg, die de straf uwer zonden volkomen drage, en in uw plaats de wet volbrengt, en u alzo met God verzoenen, en rechtvaardig voor God stel.

1e. Alle schepselen zwijgen hier, bij niemand is hulp. Maar God zelf heeft een Borg in de wereld gezonden, namelijk, de Heere Jezus Christus, waarachtig God en mens, die de zonden van de uitverkorenen van hen op Zich overgenomen heeft, en de straf volkomen heeft gedragen, en Zich gesteld onder de wet, en heeft hen, in de natuur vijanden Gods zijnde, met God verzoend, en tot God gebracht, vrede en alle zaligheid verworven. De zaligheid is in geen anderen. Maar Hij is de weg, de waarheid en het - leven, niemand komt tot de Vader dan door Hem; het heeft Gode behaagd, dat in Hem alle volheid wonen zou; Hij kan volkomen zaligmaken allen, die door Hem tot God gaan. Dit is de weg.

VI. Maar hoe zal men deze Zaligmaker bekomen? Wat raad is hiertoe? Dat was voor de mens onmogelijk, hij kon niet tot kennis van deze Zaligmaker komen. En als hij Hem al kende, wat grond had hij om te denken, dat Hij zijn Zaligmaker wilde zijn, en wat had hij, en wat kon hij om Hem te bewegen, dat Hij het wilde zijn?

Maar zie de wonderbare goedheid Gods; God biedt dien Zaligmaker aan: *Al die wil, mag komen, en neme Hem aan, en belooft, dat die komt, niet uitgeworpen zal worden, en dat met vele lieflijkheid en allerlei beweegreden, en dat alles om niet, alles zonder iets van de verdoemeling te eisen, als een voorwaarde, waarop deze Middelaar aangeboden wordt.*

Dit is de grond, waarop iemand vrijmoedig tot Christus komen mag. Maar velen kennen Hem niet, en wenden geen naarstigheid aan om Hem te kennen, en of zij Hem al kenden, zij hebben geen lust aan Hem noch aan zijn goederen, zij kiezen het aardse, en hun begeerlijkheden boven dit; anderen zijn wel bewogen, en hebben wel begeerten, maar weten geen raad om Jezus te bekomen, zij bidden en zoeken, alsof zij daardoor Jezus bewegen zouden, en zij willen wat medebrengen, namelijk, een verbrijzeld hart, een heilig hart, een heftig begerig hart; dus blijven ze altijd in dezelfde onrust en onzekerheid; zij moesten beginnen met deze aanbieding van de waarachtige, onveranderlijke en goede God.

Maar de zwarigheid, die velen maken, is: ik weet niet of God mij Jezus aanbiedt. Zijt u niet een mens, hoort u de stem Gods in zijn Woord niet, zegt God niet: die wil die kome, is het niet-geloven niet een verstoting van de Heere Jezus, een versmading van zijn vriendelijke nodiging, is het niet God als een leugenaar achten, is het geen zonde, zullen de ongelovigen geen zwaarder oordeel hebben? Zo wordt het u dan aangeboden.

VII. Zal iemand nu deel krijgen aan deze Zaligmaker, dan moet hij op deze aanbieding aangaan, tot Christus gaan, Hem aannemen, en zichzelf geheel en al aan Hem toevertrouwen; dit geloven is niet de oorzaak van deel aan Jezus te krijgen, maar alleen het middel. En daarom: of het zwak of sterk is, of het helder of duister toegaat, of het gemakkelijk gaat of met veel strijd, dat doet niets tot de zaak zelf, als het maar in waarheid met het hart geschiedt.

Dit is wel kort gezegd, maar zo ras niet gedaan. Als God iemand wil overbrengen, zo overtuigt Hij hem eerst van de zonde, van gemis van God, van toorn Gods, van verdoemelijk- held dit raakt smartelijk, hij is zijn staat moede, hij wilde dat hij er uit was, hij kan het in dien zondigen staat niet langer harden, hij moet heilig zijn, God in liefde gehoorzamen, in ootmoedigheid en vreze dienen, hij weet er gene raad toe, hij ziet om naar hulp, maar hij vindt ze niet, de benauwdheden des harten strekken zich wijd uit, in de een meer, in de anderen minder, in de een langer in de anderen korter; Gods rechtvaardigheid drukt hen, hun zondigheid en nietigheid maken hen moedeloos, dat God naar zulke mensen zou omzien.

God openbaart hun de Borg en Middelaar Jezus Christus in zijn lijden en sterven, enz. Toont hun de aanbieding, de roeping, de vriendelijke nodiging; zij kiezen dien weg met hun ganse hart, door Hem wilden ze tot verzoening met God komen, in Hem willen ze voor het oordeel Gods komen, daar zouden ze het wel onbevreesd op durven laten aankomen, wilde hij hen maar aannemen, en hun Jezus zijn.

Zij beuren zich op door de aanbieding, zij wenden zich naar Hem toe, zij zien uit, zij reikhalzen, zij verlangen, zij komen met de Heere Jezus in gesprek en onderhandeling,

zij bidden, zij schreien, zij worstelen, zij krijgen meerdere vrijmoedigheid, en nemen Hem aan, en geven zich geheel aan Hem over; zijn aanbieding en goedheid en getrouwheid is het steunsel van hun ziel, in zich gans op Hem te verlaten, en hun ziel Hem toe te vertrouwen tot rechtvaardigmaking, heiligmaking, bewaring en heerlijkmaking; dus wordt de Heere Jezus de hunne, en zij Zijne.

Wat zij soms met verzekering gevoelen, soms met wederkering op zichzelf geloven, soms in stilheid hopen, soms is het ras wederom verward, duister en twijfelachtig, en men doet hetzelfde werk wederom van voren aan, en velen blijven wel al hun leven in die worstelingen, en. Zijn dan hoog, dan laag. Maar anderen komen door vele worstelingen tot een verzekerde staat, en werken als kinderen Gods.

Geloefsoefeningen en beproevingen

VIII. Met eens of meermalen geloofd te hebben, laat men het daarbij niet blijven, als een zaak, die nu gedaan is. Maar men oefent het geloof zoolang men leeft, zo die, welke telkens wederom aan hun staat twijfelen, om wederom tot verzekering te komen, als die, welke nu in een verzekerde staat bevestigd zijn; niet om hun staat als opnieuw te bevestigen, maar om in de gemeenschap met Jezus te leven, wat niet geschieden kan dan door de oefening des geloofs; ook komen zij in velerlei ongelegenheden, in welke zij het geloof van node hebben tot hun ondersteuning. En uit welke zij niet, dan door het oefenen van het geloof, gered kunnen worden, en de zwaarigheden te boven komen.

IX. Zij zijn nog niet volmaakt, maar struikelen en vallen nog menigmaal in zonden, en de ziel wordt niet alleen gekwetst en onrustig door uiterlijke zonden, maar ook door inwendige bewegingen, die de kleinen nog niet zien; want hoe meer het licht toeneemt, hoe beter de vezeltjes gezien worden; de verdorven gestalten des harten, de hunkeringen der natuur, de begeerlijkheden des vleses, de ijdele gedachten, of zij wel daardoor niet geslingerd worden nevens hun staat, hoewel dat de sterkeren nog wel gebeurt; zij worden nochtans daardoor gewond, het smart hun, zij schamen en verfoeien zich, de vrede is gestoord; daarom lopen ze telkens wederom tot de fontein, en wassen zich af in het bloed van Christus door het geloof, totdat ze gerechtvaardigd zijnde door het geloof, wederom de vrede bekomen, en met vrijmoedigheid wederom toenaderen, en roepen: *Abba, o Vader!*

X. God beproeft hen wel door verberging van zijn aangezicht, dat hun leven is te aanschouwen; zij worden duister en dodig, de vijanden bespringen hen aan alle kanten; hierdoor worden ze zeer geschud, hun hart is ver van de vrede verstoten; hier is het oefenen van het geloof van node, zij nemen toevlucht tot hun Jezus, hier schuilen ze, hier houden ze zich vast; op Zijn onveranderlijke trouw steunen ze, zij nemen de schild des geloofs aan om alle vurige pijlen des bozen daarmede uit te blussen; dus worden ze wel herwaarts en derwaarts geslingerd, maar zij houden zich vast aan Jezus, hun hope, hulp en troost, en niet ziende, zo geloven ze, dat God evenwel hun God is en blijven zal door de eeuwige verzoening, die Hij teweeggebracht heeft. Gelijk een schip met goede ankers en touwen voorzien, en goeden ankergrond hebbende, in een storm wel geslingerd wordt door de baren, maar nochtans op zijn plaats blijft, zo is de Heere Jezus

in alle beroeringen hun anker, en zij staan door het geloof de stormen uit, totdat hun duisternissen opklaren, en zij in een zoete stilte wederom verkwikt worden.

XI. En of hen al geen buitengewone gevallen ontmoeten, die het geloof bestormen, zo woont Christus nochtans door het geloof in hun hart, en zij oefenen dat geloof om gedurig in de gemeenschap met Hem te leven; dan leunt de ziel lieflijk op Jezus, zij vertelt Hem haar genoegen en vermaak, dat zij in Hem heeft, dat ze Hem alles toevertrouwt, dat ze zonder bekommring, zonder vrees is, omdat Hij haar Jezus en zij zijn eigendom is, dat zij het voorwerp is van zijn liefde, van zijn trouw, dat hij haar geleiden zal door zijn raad, en tot Hem in heerlijkheid zal opnemen; dus schuilt ze bij Hem, en vernacht in zijn schaduw, al smaakt ze de zoetheit van zijn gemeenschap niet altijd. Zij gelooft evenwel haar eigendom aan Hem, en hangt van Hem af in een verzekerd vertrouwen.

XII. Altijd gaat een gelovige ziel door haar Jezus tot de Vader. Zij kan niet onmiddellijk met God verkeren, en zich bezighouden met het beschouwen van God als het al, en zich zelf als niet; dat is haar te verre en te vreemd. Niet dat ze altijd die uitdrukkelijke daden van geloof in Hem aan te nemen tot haar verzoening, met God oefent, maar zij nadert tot God in een gelovige hebbelijkheid, telkens komt Christus er tussenbeide in, zij beschouwen God in het aangezicht van Jezus Christus.

XIII. Al wat een gelovige doet, het geloof is het begin, het geloof is de ziel van hun werk, het geloof dringt door alles heen. Door het geloof grijpen ze zijn sterkte aan, en werken daardoor als hun kracht; door het geloof overwinnen ze de wereld, het geloof verenigt hen met de volheid van Christus, en doet hun deel en eigendom hebben aan al Zijn goederen; daardoor dragen ze de armoede en tegenspoeden in de wereld gemakkelijk en daardoor is al het mooi van de wereld hun lelijk; daardoor lachen ze met al de wrede gezichten en dreigingen van de wereldse mensen; door het geloof weerstaan ze de duivel, dewijl het hen verenigt met Hem, die de duivel de kop heeft vermorzeld; door het geloof wordt hun hart gereinigd; want zij worden daardoor met hun Jezus verenigd in de liefde; de liefde verenigt hun wil met Zijn wil, en heeft geen andere lust dan Zijn welbehagen te doen, en Hem welbehaaglijk te zijn, en heilig te zijn, gelijk Hij heilig is.

XIV. Hieruit ziet u, dat een Christen gedurig in alles het geloof oefent. Zijt u nog niet op deze weg, u zijt nog geen Christen, u zijt ellendig; bidt om het geloof, want het is een gave Gods, en gebruikt de middelen, waardoor God het geloof werkt, namelijk, het lezen en horen van het Woord, en de omgang met de gelovigen. De Heere zie u aan in zijn barmhartigheid.

Bent u op deze weg, oefent u het geloof, gelijk hier vertoond is, ziet toe, dat u in dienzelfden weg voortgaat, verlaat dien niet tot de einde toe, en hij zal u veilig brengen tot het einde des geloofs, de zaligheid uwer ziel, en u zult bevrijd zijn voor de afdwalingen der Labbadisten, Piëtisten, en allerlei dwaalgeesten in de praktijk.

Daar zijn mensen, die in overtuiging zijn, en veel gezocht hebben om te geloven, maar zijn er niet gekomen; deze bij een dwalend gezelschap komende, worden in een ogenblik vrij van al die talmerijen, gelijk zij het dan noemen, en ten opzichte van hen ook zo wel noemen mogen; in een ogenblik geloven ze, en zijn sterk in het geloof, zo zij menen.

Maar inderdaad is het een afgaan en verlaten van de weg des geloofs, en over te gaan tot een natuurlijke godsdienst. Wacht u voor zulken.

Anderen verbeelden zich, hoe het geloof werkt, keuren dat goed, en zien de gelukzaligen staat van een gelovige, en beelden zich daardoor in, dat zij gelovig zijn.

Daar zijn ook zulken, die eens Jezus tot hun Zaligmaker hebben aangenomen, dat is dan een gedaan werk, dan zal men maar tot de volmaaktheid voortgaan, en tot hogex dingen opklimmen. Arme mensen! alsof men anders kon opwassen, dan in Christus, alsof men anders kon leven dan door het geloof, en de gedurige dadelijke beschouwing van, en vereniging met Christus; alsof men vruchten kon dragen zonder gedurig sap en voedsel uit Christus te trekken. Die zo handelt, of nog vreemder, die zij overtuigd van zijn dwalingen, en kere zich tot Christus, om gedurig Hem door het geloof te gebruiken tot rechtvaardigmaking en heiligmaking, opdat hij zalig worde.

En zo u zodanigen ziet, die zo dwaas handelen, erbarmt u over hen, brengt ze terecht, zo u kunt, en willen ze naar u niet horen, verlaat hen, en vermengt u met hen niet. En is iemand oprecht in de oefening des geloofs, maar nog klein in genade, die neme het gezegde tot een baken, en vliede allen, die deze weg des geloofs, niet inslaan, en onder een grote schijn van geestelijkheid Jezus mislopen.

STELLING 6.

Al 's mensen zaligheid hier en hierna bestaat in de gemeenschap met, en beschouwing van God.

I. God heeft de mens niet alleen redelijk geschapen, maar ook God erkennende. Die bekwaamheid bezielde God in de beginne met zijn beeld, dat is, met zuiver hemels licht, gerechtigheid en heiligheid, waardoor de mens bekwaam was, God te beschouwen, en in de gemeenschap met Hem te leven, en waardoor de mens in staat was, dat God Zich nader aan hem openbaarde.

II. Maar na de val heeft God Zich van de mens onttrokken, verborg van hem zijn heerlijke, verblijdende en verzadigende volmaakheden, en weigerde de mens de gemeenschap en vereniging met Hem; ja de mens is een voorwerp van zijn rechtvaardigen toorn. En de mens, zo van God afgescheiden, leeft in een afkeer van God, en het bedenken des vleses is vijandschap tegen God, en al de voortreffelijke mogendheden der ziel, verstand, wil, genegenheden, en alles wat in hem is, zijn gans hatelijk verdraaid, en dat van God, ja tegen God, naar het zichtbare, om daarmede zijn holle en ledige ziel te verzadigen; zodat de mens in de Schrift genoemd wordt *atheos*, zonder God, verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is, door de verharding des harten, Ef. 4:18.

III. Maar God heeft door zijn oneindige goedheid Zich ontfermd over een klein gedeelte van het menselijk geslacht, heeft hun zijn Zoon Jezus Christus tot een Borg gegeven, die heeft door zijn lijden en sterven hen met God verzoend, en heeft door het bloed Zijns kruises vrede gemaakt. Hij, rechtvaardige, heeft voor de onrechtvaardigen geleden, opdat Hij hen tot God zou brengen. Deze wederbaart Hij, geeft hun het geloof, en door het geloof de toeleiding door Christus tot de genade; deze hebben vrijmoedigheid om in te gaan in het Heiligdom door het bloed van Jezus.

IV. Dit is bijzonder op te merken, dat God Zich openbaart aan zijn verzoende en nu gelovende kinderen, en niet aan de wereld, dat is, onbekeerde en natuurlijke mensen.

Ik zeg, God openbaart Zich aan zijn verzoenden en nu dadelijk gelovenden en geeft hun vereniging met God in de liefde: Ps. 25:14. *De verborgenheid des Heren is voor degeen, die Hem vrezen.* Joh. 6: 46. *Niet dat iemand de Vader gezien heeft, dan die van God is; deze heeft de Vader gezien.* Matth. 11: 27 ... *niemand kent de Vader dan de Zoon, en dien het de Zoon wil openbaren.*

Daar God hen gesteld heeft tot verkrijging der zaligheid, en alle zaligheid bestaat in het gezicht, en in de gemeenschap met God, zo openbaart Hij Zich aan hen: Matth. 11: 25. ... *dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve de kinderkens geopenbaard.*

Dit is de uitnemende belofte: Joh. 14: 21, *Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren.* vers 23, *Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.* Gelijk God zich aan Zijn zijde openbaart, zo zien zij God: 1 Joh. 5: 20 ... *en heeft ons het verstand gegeven, dat wij de Waarachtige kennen.*

2 Cor. 3: 18. *En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende.*

2 Cor 4: 6.... *is Degenen, die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*

Dit is der Godzaligen werk en oefening: Ps. 16: 8. *Ik stel de Heere gedurig voor mij.*

Ps. 89: 16 ... *Zij zullen in het licht uws aanschijns wandelen.* Ps. 104: 34. *mijn overdenking van Hem zal zoet zijn.*

Ps. 139: 17, 18 ... *Hoe kostelijk zijn mij, o God, uw gedachten! ... word ik wakker, zo ben ik nog bij U.*

Dit is genoeg om te zien, dat het beschouwen van God alleen is voor de kinderen Gods; dit verborgen manna, deze witten keursteen, en deze nieuwe naam kent niemand, dan die ze ontvangt.

V. God openbaart Zich niet aan de wereld, aan onbekeerden, aan natuurlijke mensen, de Geest niet hebbende. Dit blijkt uit:

Joh. 14: 22, 17.... *Heere, wat is het, dat Gij Uzelven aan ons zult openbaren, en niet aan de wereld? ... de Geest der waarheid, welke de wereld niet kan ontvangen; want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet.*

Niemand komt tot de Vader dan door Christus, Joh. 14: 6. De onbekeerden nu zijn zonder Christus, zo kunnen ze dan tot de Vader niet komen. Daarbij, daar is zulk een onderscheid en tegenstrijdigheid tussen God en de natuurlijke mens, dat het onmogelijk is, dat God Zich met hem verenigen en Zich in vriendelijkheid aan hem openbaren zou. En hoe zou de mens, die dood is in zonden en misdaden, die blind is, verduisterd in het verstand, en vervreemd van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hem is, door zijn bekwaamheid, die onmachtig is, tot Christus, en door Hem tot God komen?

God Zich aan de onbekeerde niet willende openbaren, en hij tot God niet kunnende opklimmen, zo blijft er een oneindige scheiding, en dienvolgens zo is het enkel verbeelding, wat de natuurlijke van bespiegeling of God aanschouwen met Hem verenigd worden in de liefde, ook schrijven of spreken.

VI. Alhoewel een natuurlijk mens tot de rechte kennis en beschouwing niet kan opklimmen en God Zich aan dezulken niet openbaart, zo weet hij nochtans uit de natuur, dat God is, en dat in de gemeenschap met God zijn heil bestaat, wat meerder opgehelderd wordt door de natuurlijke kennis van het Woord Gods. Waardoor velen zich begeven hebben tot het beschouwen van God; zodat het beschouwen van God en het spreken daarvan geen blijk is van geestelijkheid.

Ik zeg: dat vele onbekeerden zich wel begeven tot beschouwing van God door hun natuurlijk licht, of ook door de kennis van het Woord Gods.

(a) Dit is zeer openbaar in de Heidenen, die hiervan in hun Schriften spreken, en dat men zulke verheven uitdrukkingen, dat een Christen daarover verwonderd en verbaasd moet staan.

(b) Dit blijkt ook uit de paapse mystieken en bespiegelaars. Het Is openbaar, dat ze afgodendienaars zijn, zij bidden een stukje brood aan als hun God; zij bidden engelen en verstorven mensen aan; zij doen de beelden godsdienstige eer aan; zij vernietigen de voldoening van de Heere Jezus door hun gruwelijke mis, en in andere opzichten.; zij willen door hun eigen werken gerechtvaardigd worden, en de hemel verdienen; zij erkennen de antichrist hun hoofd te zijn; zij baten de ware gelovigen; zij zijn vervolgers van de kerk van de Heere Jezus, en of met hun toedoen, of door behagen hebben, zijn ze schuldig aan het bloed van de martelaren. en zijn also veel gruwelijker, dan de Heidenen en andere enkel natuurlijke.

Deze schrijven veel, en spreken van de Goddelijke overdenkingen, en dat met zulke hoge uitdrukkingen, als hun verbeeldende kracht het kan uitvinden, ja hun woorden gaan zelfs de verbeelding te boven, kunnen zij ze niet verstaan, anderen mogen ze verstaan: of kunnen ze niet, zo mogen ze verwonderd staan over de onbegrijpelijke uitdrukkingen.

(c) Dit blijkt ook uit vele anderen, niet van de paapse godsdienst, die zich ook begeven tot Goddelijke overdenkingen en bespiegelingen. Het is openbaar, dat ze geen kennis van, en liefde tot de waarheid hebben; geen liefde tot het Woord Gods, en dat niet stellende tot de enigen regel van leer, van hun bewegingen en van hun leven; geen liefde tot de kerk, deze verlatende; geen liefde en vereniging met de ware Godzaligen; met alle devoten kunnen ze zich verenigen, maar de ware Godzaligen kunnen ze niet verdragen, omdat die door hun licht hen bestraffen.

Zij kennen de natuur der ware bekering niet, gelijk ook van het ware zaligmakende geloof, van welks oefening zij geheel vreemd zijn (die hier niet aan schuldig zijn, die hebben wij niet in het oog, die hebben dit zich niet aan te trekken.) Deze spreken ook uit de hoogte van grote dingen, van hoge optrekkingen, van opklimmen boven zichzelf, boven alle schepselen, ja (het is schrikkelijk) boven God; Bileams taal wordt van hen gehoord: *De man, wien de ogen geopend zijn, de hoorder der redenen Gods, die het gezicht des Almachtigen ziet, die verrukt wordt*, Num. 24: 3, 4.

VII. Uit dit gezegde blijkt klaar, dat ook onbekeerden werk maken van de beschouwing van God; derhalve moet men door het bevallig spreken van hoge verlichtingen niet bewogen worden, om terstond te denken, dat zulke sprekers ware begenadigden en geestelijken zijn, dewijl ook blinden kunnen spreken van licht, geesteloze van geest, vervreemden van God, van gemeenschap met God, liefdelozen van liefde, en dat niet uit geveinsdheid, maar met een hart, dat meent waarheid te hebben en te spreken; daarom moet men onderzoeken, of het al recht geestelijk is, dat ze van de beschouwing spreken; volgt de raad van de apostel Johannes, 1 Joh. 4: 1, *G e l i e f den!* gelooft niet

een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld.

Tweeërlei beschouwing van God, een natuurlijke en een geestelijke

VIII. Om niet haastelijk bewogen te worden door woord of geest, zo merkt met aandacht uit het tot hiertoe gezegde, dat er is een tweeërlei beschouwing, een natuurlijke en een geestelijke.

(a) De natuurlijke wordt geoefend van onbekeerden

De geestelijke van waarlijk begenadigde, wedergeboren gelovigen.

(b) De natuurlijke geschiedt door het licht der natuur, en uitwendige verlichting des Woords, door hun eigenen geest, door hun verbeelding en verbeeldende kracht, door redenering het een uit het ander trekkende.

De geestelijke door de verlichting des Heiligen Geestes, die hen uit de duisternis getrokken heeft tot zijn wonderbaar licht.

(c) De natuurlijke heeft tot een voorwerp God, zoals Hij Zich in de natuur vertoont als de eeuwige, boven alles Verheven, Heerlijke, Almachtige, en zo voort.

De geestelijke beschouwt God in het aangezicht van Jezus Christus, dat is: hoe alle de volmaaktheden van God zich vertonen in het werk der verlossing, en zoals hun verzoende God en Vader, Zichzelf in de geestelijke beschouwing wel onmiddellijk openbarende met zulk een licht, heerlijkheid, zoetigheid en zaligheid, dat het niet uit te drukken is, en soms met de uitdrukkingen: *Ik, God, ben uw God, Ik ben uw heil, Ik heb u lief met een eeuwige liefde; gij zijt Mijne.*

(d) De natuurlijke laat de mens vervreemd van God, de scheiding blijft, de verbeelding van vereniging met God is maar een vereniging van hun eigen verbeelding, want de ware vereniging geschiedt alleen door het geloof, dat zij niet hebben.

De geestelijke brengt de ziel nabij God, ja verenigt ze met God als een eigen. Joh. 17: 21, *Dat zij ook in Ons één zijn.* O zoete eenheid! O wonderlijk eigendom!

(e) De natuurlijke laat de mensen, zoals hij is, dat is natuurlijk, hoewel zij door de kennis Gods de grove besmettingen der wereld ontvlieden.

De geestelijke maakt de ziel meer en meer der Goddelijke natuur deelachtig, en heilig, gelijk Hij heilig is, en verandert dezelve naar het beschouwde Voorwerp van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heren Geest.

Merkt dit wel aan, om niet alle Godsbeschouwing terstond voor geestelijk op te nemen.

IX. Dat het beschouwen van de zodanigen, welke in waarheid meer bestaat in hoge woorden dan in zaken, het werk is van natuurlijke verlichting en verbeelding der fantasie, blijkt uit de natuur der beschouwing, welke zeer verscheiden is naar een ieders aanleg van lichaam, genegenheid en kracht der verbeelding. Deze zijn gewoonlijk; als iemand zo niet werkt, zoals wij hier zeggen zullen, die wete, dat hij niet beoogd wordt.

X. (a) Sommigen zich tot de beschouwing zettende, overdenken hetgeen zij van God natuurlijk kennen, en van God gelezen en gehoord hebben, zonder juist te denken, dat ze het gelezen of gehoord hebben. En klimmen in die bepeinzing van het een tot het ander, en maken bevattingen van God, naardat hun hart en verbeeldende kracht het opgeeft, malen dan op die verbeeldingen en wat zich daarin opdoet. Dat is dan bespiegelen, zo moet dan God zijn, zo heeft God Zich dan aan de ziel geopenbaard, of

het dan betamelijke gedachten van God zijn of niet, of het met de Heilige Schrift overeenkomt of niet, die openbaring is hun genoegzame verzekering, dat het recht en geestelijk is.

XI. (b) Sommigen trekken hun gedachten van alles af van schepselen, van zichzelf, van God, en zijn nergens mee bezig, dan met wegsnijten van die voorwerpen, die telkens voorkomen, om als zonder gedachten te zijn, en alsof er niets was, en zo te komen en in te zinken in een dikke donkerheid; als dan in die dikke duisternis een straaltje van licht in de hersenen komt, zonder voorwerp te ontdekken, dat achten ze dan de Geest; van dat licht laten ze zich bestralen en opleiden, dat licht vermeerderende, ontdekt hun God dus of zoo, dit zien ze als leidende, als ontvangende maar aan, en laten zich daarvan beschijnen; dus wordt de ziel verwarmd in de liefde, en ontvangt deze of geen bewegingen en aanrakingen, totdat ze weer tot zichzelf komen, en er voor dien tijd uitscheiden.

XII. (c) Sommigen, lust hebbende tot God te naderen, en Hem te aanschouwen, ontdoen zich van alle redeneringen, memorie, genegenheden, ook van die gedachten, die in het eerste de genegenheid, om zich te begeven tot de beschouwing van God, ontvonkten, als nu uitgediend hebbende. En zo ontledigd van alles, keert de ziel tot God, die aanmerkende als haar God, en denkt dan: *o God, Gij zijt mijn God, ik ben Uwe*. En luistert dan voorts wat God van Zichzelf zal openbaren, en dus vestigt de ziel zich in een verliefd gezicht van God als tegenwoordig, zij blijft stil staan, smaakt meer dan ze ziet, aanbidt, verheft, onderwerpt, lieft. Hier ontbreekt alleen Geest, geestelijk leven, oefeningen des geloofs, het gaan tot God door Christus, God te beschouwen in het aangezicht van Christus. En dewijl deze dingen er uit zijn, zo is het alles eigen werk, eigen inbeeldingen, natuurlijke oefeningen, en zo van geen waarde.

XIII. (d) Sommigen houden zich stil in een toegekeerde gestalte tot God, doen niet dan wachten op de Geest, valt hun niets in, zij gaan weer heen, wel tevreden; valt hun wat in, dat is dan bij hen de Geest, dat is dan waarheid, en zekerder en onfeilbaarder dan het Woord Gods, dat ze maar achten als een dode letter, en maar een a. b. c. voor de eerst-beginnenden, of van gans geen nuttigheid.

Als de inval hun dit of dat aanwijst om te doen, of te laten, dat is de leiding van de Geest, die volgen ze; zij bidden niet, zij spreken niet, zij doen niets, zo een inval hen niet drijft, en leven zo stil niet genoeg daarhenen. Maar als een inval hen drijft, daar gaan ze dan op aan, of het dan naar of tegen Gods Woord is, daar doen ze geen onderzoek naar, dat is hun evenveel.

En zij worden zo door hun eigen geest wel vervoerd tot gruwelen, daar ook de natuur voor schrikt, gelijk getuigen degenen, die God door Zijn goedheid van de dwaling huns wegs bekeerd heeft; en de dagelijkse ondervinding leert.

Sommigen gaan verder, en spelen de profeet; als hun holle hersenen invallen opgeven van toekomstige dingen, dat zijn dan openbaringen, dat zal dan komen of niet komen.

Arme verdoolde mensen! Zij hebben begeerte om God te zoeken, en Zijn welbehagen te doen. Maar lopen de gehele weg mis, en gaan met hun invallen en onverzettelijke drift van eigen geest verloren.

Kentekens om voor eigen geestdrijverij bewaard te zijn

XIV. Dat men zich God vertegenwoordigt, dat men beproeft, welke de goede en Gode welbehagende wil zij, dat men het Woord Gods, als de geopenbaarde wil Gods, zich als een onfeilbare regel voorstelt, dat men gedurig acht geeft op de leiding van de Geest, nauw let op zijn welverlichtende consciëntie, en tegen dezelve niet doen of laten wil, betaamt alle Christenen. Maar zijn eigenen geest, en eigen invallen, alsof het van de Heiligen Geest was, op te volgen, is in zijn eigen verderf lopen.

Om voor die eigen geestdrijverij bewaard te zijn, heeft men in het oog te houden:

(a) Dat de mens een eigen geest heeft, dat er vele verleidende geesten zijn, dat de boze geest zich in een engel des lichts veranderen kan, en wel gedachten, die in de stof goed zijn, met een oogmerk om te verleiden, kan ingeven en aanporren, om die op een verkeerde manier te doen, en dat men daarom wel moet toezien, en weten, door welke geest men gedreven wordt.

(b) Dat de Heilige Geest de mens overtuigt van zonde, en hem over zijn zonde droevig, verlegen en op velerlei wijze beroerd maakt.

(c) Dat de Heilige Geest de mens, dien Hij inneemt, wederbaart, van duister licht, van dood levend, van aards hemels maakt.

(d) Dat de Heilige Geest is een Geest des geloofs, en de kinderen Gods tot Christus brengt, en hun Jezus tot hun rantsoen en gerechtigheid door een waar geloof doet aannemen.

(e) Dat de Heilige Geest zijn kinderen verenigt, en verenigd houdt met de kerk; want zij allen worden door één Geest tot één lichaam gedoopt, 1 Cor. 12: 13.

(f) Dat de Heilige Geest de gelovigen in alles leidt naar het Woord, de Heilige Geest geleidt ze in alle waarheid; nu, het Woord Gods is de waarheid, dat is de enige regel, opdat wij niet zouden dwalen; door dat Woord wederbaart Hij ze, heiligt Hij ze, leidt Hij ze, troost Hij ze.

Weet dan zeker, dat daar deze dingen niet zijn, dat daar de Geest Gods niet is, en dat alles, wat men voor geest opvat, en met het gezegde niet overeenkomt, enkele inbeeldingen en verleidingen van zijn eigenen geest zijn; men geve van geestelijkheid op, hoe hoog men het ook opgeve.

Wees dan onderricht en gewaarschuwd, en weet dat de Heilige Geest alleen aan de kinderen Gods gegeven wordt, en dat die alleen de Geest van Christus hebben, en door de Geest geleid worden. Maar de natuurlijke mensen hebben de Geest niet, Judas vers 19. *De wereld kan de Geest niet ontvangen, zij ziet Hem niet, zij kent Hem niet.*

XV. Uit deze manieren van beschouwing blijkt het klaar aan de ware Godzaligen, dat het alles maar natuurlijk werk is, en bijzonder daaruit, dat zij het de grootste geestelijkheid achten, hoe meer iemand ontgaan is van zichzelf, en zichzelf zo gans kwijt is, alsof hij niet was. Niet door het schaamachtig gezicht van hun zonden. Maar door, of vergelijking met God, of zonder reden, of omdat zij menen dat het zo zijn moet. Dwaze geestelijkheid, die maar is enkele natuurlijkheid!

Waarom hebt u lust aan het beschouwen in een geheel kwijt zijn van u zelve, en in aan u zelve niet te denken? Beoogt u daarin uzelf niet, acht u dat uw zaligheid niet? Waarom begeeft u er u dan toe.? Om Gods wil behoeft en kunt u het niet doen, die heeft er immers geen nuttigheid van. Dus doet u het dan om uws zelfs wil, omdat dit beschouwen in de staat van niet uw vermaak is. En zo beoogt u uzelf daarin, in het welk

u meent u zelven gans niet te beogen, en u zelven geheel kwijt te zijn. Indien dat uitsluiten en vernietigen van zichzelf geestelijk was (daar het waarlijk natuurlijk en zondig is), zo was het geen zondig zoeken van zichzelf, maar een heilig zoeken van zichzelf.

Er is een zondig en een heilig zoeken van zichzelf.

XVI. Zondig zoeken van zichzelf is: eer, achting, liefde, vreze, voordeel en dergelijke te beogen, opdat alle mensen, en alles in hen zou eindigen.

Heilig zoeken van zichzelf is: zijn eigen welstand naar het lichaam te zoeken, om bekwaam te zijn God op de een of andere wijze te dienen; de welstand van zijn ziel, licht, leven, liefde, blijdschap, vergenoegen, zaligheid in het zoeken van God te beogen, dat is geen zonde, maar een teken van recht geestelijk te werk te gaan.

Dat is heilig zoeken van zichzelf; want:

1. God heeft het geestelijk zoeken van zichzelf de mens ingeschapen; moest Adam door de bedreiging: *ten dage, als u daarvan eet, zult gij de dood sterven*, niet bezorgd zijn zich van het eten van dien boom te wachten? Moest hij niet vrezen zijn gelukzaligen staat te verliezen? Moest hij zijn zaligheid niet zoeken in de gemeenschap met zijn God?
2. God beveelt Zijn kinderen hun zaligheid uit te werken met vreze en beven, Filip. 2:12. Zo moeten ze het dan beogen.
3. God stelt de mens gedurig bedreigingen voor om de mens door vreze te behouden, Judas vers 23.

Zie Luk. 13: 3.... *indien gij u niet bekeert zo zult u allen desgelijks vergaan*.

4. God gebruikt vele beweegreden, om de mens te bewegen tot het zoeken van zijn eigen behoudenis: Matth. II: 28, 29. *Komt herwaarts tot Mij... en Ik zal u rust geven. Neemt Mijn juk op ... Want Mijn juk is zacht*.

5. Indien de mens zichzelf en zijn welstand niet moest beogen, zo moest het hem evenwel zijn, hoe het hem ging naar lichaam en naar ziel, en zo indifferant en onverschillig zijnde, zo hielden alle gebeden op; want hij had niets te begeren en te verzoeken, daar nochtans God wil, dat hij zijn begeerten in alles door bidden en smeken met dankzegging bekend make bij God, Filip. 4: 6. Dan hielden ook de dankzeggingen voor de ontvangen weldaden op; daar nochtans God wil dat wij God danken in alles, 1 Thess. 5:18. *Dankende de Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft, om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht*, Col. 1: 12.

Uit deze allen blijkt, dat het niet beogen van zijn welstand, zichzelf geheel uit te trekken, zich ten opzichte van zijn behoud geheel kwijt te zijn, en zichzelf overal uit te houden, geen geestelijkheid is, maar een eigen versierde godsdienst, tegen Gods gebod, en nergens toe dient, dan tot verzadiging des vleses, en eigen inbeelding.

XVII. Tegenwerping 1

1. Men mocht denken, moet niet God het einde van alles zijn, en alles in God eindigen? Maar met bet beogen van zichzelf, stelt men zichzelf tot het einde, en men eindigt in zichzelf.

Antwoord. Als een Godzalige zichzelf in het geestelijke beoogt, zo handelt hij naar het bevel en de wil Gods, en het is onmogelijk, dat hij in zichzelf zou eindigen, en in zijn gelukzaligheid zou staan blijven; want dan is hij niet tot de top van zijn gelukzaligheid. Maar hij zo begenadigd zijnde, en onder het genieten van de goedunstigheden van God, zo keert hij zich telkens tot God, als de oorzaak van zijn zaligheid, en eindigt in Hem,

Hem dankende, Hem eer en heerlijkheid gevende, Hem lovende en prijzende, omdat Hem alle lof door Zijn natuur toekomt, en Hij het waardig is. En hoe zuiverder een geestelijke eindigt in de verheerlijking van God, hoe meerder hij zaligheid heeft. En hoe meerder hij zaligheid heeft hoe meerder hij in God eindigt, niet dat hij God iets toebrengt, maar de nuttigheid is voor de mens; zodat zijn zaligheid te beogen, en in God te eindigen, samen moeten gaan, en de Godzalige het een niet zoeken en oefenen kan zonder het ander; gelijk alle Godzaligen in God eindigen in het ontvangen en genieten van de weldaden van God, zo beogen zij ook (bijzonder de vaders in Christus) de verheerlijking van God, als zij iets zullen beginnen te doen.

XVIII. Tegen werping 2

Dan moet de mens overal uitblijven, en zichzelf nergens in zoeken of beogen.

Antwoord.

1. Daar is drieërlei zelf. Een zondig zelf, dat is: de hoogmoedigheid, boosaardigheid, wraakgierigheid, nijdigheid, gierigheid, ontuchtigheid, en alle zondige begeerlijkheden des harten, en de daden die daaruit voortkomen, waardoor hij zijn lusten tracht te voldoen, en zijn begeerte zoekt te bekomen. Dit eigenzelf moet een Christen niet zoeken. Maar hij moet zich onthouden van de vleselijke begeerlijkheden, welke krijgvoeren tegen de ziel. Maar hij moet die doden en kruisigen.

XIX.

2. Daar is ook een natuurlijk zelf, dat is, begeren en zoeken, al wat tot welstand van het lichaam behoort, spijs, drank, slaap, klederen, huizen, goederen, in vrede onder de mensen te verkeren, en dergelijke dingen, die tot des mensen leven behoren. Deze dingen mag en moet men zoeken, niemand heeft ooit zijn vlees gehaat, maar hij koestert het.

Maar een Christen is daarop niet gretig gezet, hij beoogt die dingen om God daarin te dienen, is gelaten in de bedeling Gods, veel of weinig moet hem vergenoegen, omdat het zijn deel niet is. Maar als deze dingen komen in tegenstelling van de Heere Jezus, van zijn zaak, van waarheid en Godzaligheid, en men moet het een of het ander laten, dan verloochent een Christen zich gewillig, en laat alles gewillig varen, kan de berovingen zijner goederen met blijdschap aanzien, en houdt zijn leven zelfs niet dierbaar. Dit is de verloochening, die Christus eist.

XX.

3. Daar is een geestelijk zelf, dat is de begeerte tot de behoudenis en het welzijn van zijn ziel, als: de verzoening met God door Christus' bloed, vereniging met God, en een leven in zijn gemeenschap, liefde, licht, heiligheid, de eeuwige heerlijkheid. Dit geestelijke mag een Christen niet verloochenen, hij moet het met al zijn macht en altijd zoeken; het is het leven van de ziel. Het is de wil Gods, het is het bevel Gods, God heeft daar behagen in dit niet te zoeken, niet te beogen, is zonde. Dies mag de mens, in de omgang en beschouwing van God, zich van zichzelf niet ontdoen, zichzelf daar geheel uit houden; maar moet daarin beogen, en trachten te genieten geestelijk vermaak, blijdschap, liefde en heiligheid.

De tekst Matth. 16: 24, ziet op het natuurlijk zelf; 1 Cor. 10: 24 op het zondig zelf; Gal. 6: 3 spreekt van zulke mensen, die grote inbeeldingen hadden van zichzelf, anderen verachten, en ondertussen zelf of geen genade, of gans kleine hadden. Matth. 11:29.

Nederigheid sluit zichzelf niet uit. Maar heeft betrekking op zichzelf, erkent, wat hij is, wat genade en weldaden hij heeft, verheft zich daar niet op, dewijl hij erkent, dat hij ze van zichzelf niet heeft, maar dat ze hem van God uit enkele goedheid geschonken zijn; ziet zijn zondigheid, en dat hij daarom niets waardigs is; ziet deugden en bekwaamheden in een ander, die hij niet heeft, en verheft die boven zich, en dewijl hij de Heere Jezus tot een voorbeeld heeft, en hij weet dat die lage, maar met een edele gestalte als een Christen, Gode aangenaam is, zo tracht hij ootmoedig te wandelen met zijn God, als een gespeend kind bij zich zelve, en in alle betamelijke onderstelling en gediensstigheid nevens de mensen.

Uit deze alle blijkt, dat het uitsluiten van zich in de beschouwing van God, een klaarblijkelijk teken is van enkele natuurlijkheid, eigen verkiezing, en zondige handeling nevens de hoge en heilige God.

XXI. Drie dingen zijn er, die de Godzaligen wel het meest doen slingeren (twijfelen).

Het eerste is: dat die, welke van die hoge bespiegelingen spreken, ook verhalen van hun vereniging met God, van hun eigendom aan God, en dat ze in de beschouwing God aanmerken als hun God.

Het tweede is, dat ze uitnemend weten te spreken van de liefde tot God, en van in de liefde Gods te verzinken, en daardoor als verteerd te worden.

Het derde is, dat sommigen zo uitnemend spreken van de schoonheid en heerlijkheid van de Heere Jezus.

Deze drie zaken, denken ze, zijn immers geestelijk, en blijken van bijzondere genade, en wie zou op die zaken niet verlieven, en daarvan niet gaarne altijd hoeren spreken?

Ik antwoord: het kan niet anders zijn, of een waar begenadigde, horende spreken van beschouwing van God, van eigendom aan God, van liefde tot God, van de schoonheid en heerlijkheid van de Heere Jezus, wordt daardoor opgewekt in liefde en verlangen naar zulk een staat; omdat zij die zaken in haar geestelijke natuur kenden en zo opvatten, als zij daarvan hoeren spreken.

En indien de sprekers die zaken ook in haar ware geestelijke natuur kenden en bezaten, het zou verre van ons zijn, dat we iets zouden doen tot waarschuwing van dezelve, wij zouden ze in liefde omhelzen.

Maar omdat wij weten, dat deze drie zaken kunnen voortkomen van een natuurlijke verlichting, en ook gezegd worden van zulke mensen, die geen ware genade bezitten, en dat opheffen afleiden van de liefde tot de waarheid, tot het Woord, tot de kerk van de Heere Jezus, van de bekering, van de oefening, van het ware zaligmakend geloof, zo hebben wij noodzaak te tonen, hoe de onbekeerden nevens deze drie zaken kunnen bezig zijn.

Drie zaken doen een klein Christen wel slingeren.

XXII. Belangende het **eerste**. Het is algemeen dat tijdgelovigen, uitwendig godsdienstigen, natuurlijken, ja Heidenen, God als hun God aanmerken, en Hem hun God noemen, dat is kennelijk bij een ieder. Waarom zouden die, welke van de beschouwing werk maken, het ook niet kunnen doen?

Antwoord. Omdat zij zich dat inbeelden, daarom is het geen waarheid; God is niemands God, dan van de ware gelovigen, die door Christus en met zijn aangenomen rantsoen en gerechtigheid tot God gaan om verzoening. Die dan vreemd zijn van die weg, en door die weg tot God niet gaan, die hebben in der waarheid geen eigendom aan God; God is

hun God niet, het zijn maar ijdele inbeeldingen zonder grond; zij hebben nooit gezien en gevoeld de scheiding tussen God en hen om de zonden, de toorn Gods tegen de zondaar, de rechtvaardigheid Gods als Rechter; die de schuldige geenszins onschuldig houdt. Zij weten niet van Christus door het geloof aan te nemen, hoe zouden ze dan deel aan God hebben?

Of zij merken God aan als een God van alle mensen, of van allen, die zich tot Hem begeven, en Hem zoeken, hoewel niet door de enige weg van Christus, of zij hebben geen redenen en gronden in het oog, en verbeelden het zich maar, en gaan in die verbeelding voort tot verwonderen, tot genoeg nemen, tot blijdschap, God zulk een God, en die God hun God, en die God al wat Hij is voor hen, dat zijn grote dingen.

Maar vele van die beschouwers arbeiden alle bewegingen nevens zichzelf uit te trekken, zichzelf kwijt te zijn, aan zichzelf niet te denken, en geen wederkering op zichzelf te maken. Maar alleen God te beschouwen, van God bestraald te worden, in de hoogheid, heerlijkheid, eeuwigheid opgetrokken te worden, ja (het is een schrikkelijk zeggen) zelfs boven God te komen in hun bespiegelingen. Wie zal zich dan stoten aan het zeggen van deze beschouwers, dat ze eigendom aan God hebben, dat God hun God is?

XXIII. Het **tweede**. Zo als hun eigendom is, zo is ook hun liefde tot God. Een mens heeft een lief hebbende natuur. Vindt of verbeeldt hij zich een beminnelijk voorwerp, zijn liefde gaat daarnaar uit. De verbeelding heeft hier wonderlijke kracht, de ijdele mens kan zich iets of iemand verbeelden, dien hij nooit gezien heeft, daar maakt hij op met zijn gedachten, hij vermaakt zich in verbeelde samenspraak, hij verblijdt zich in de liefde, alsof het waarheid was. Als nu een natuurlijk mens op God valt met zijn gedachten, zo kan hij ook natuurlijke bewegingen van liefde tot God hebben, en als hij daarbij de volmaakheden van God, 't zij door het licht der natuur of uiterlijke verlichting van het Woord, beschouwt, zo volgt op dat gezicht liefde, niet ware geestelijke, maar natuurlijke; hoedanig de kennis is. Zodanig is ook de liefde; zo beminnen de Heidenen God, zo spreken de afgodendienaars, en de afgedwaalden van de zaligmakende waarheid van de liefde Gods, van de wonderlijke bewegingen der liefde, van de kus der liefde na het ontwaken, en klimmen door alle bewegingen der natuurlijke liefde, die een mens tot een mens hebben kan, op tot God, zodat niet de natuur der liefde verandert, maar alleen het voorwerp, en onteren God met hun genaamde liefde Gods.

XXIV. Men mocht denken, zijn niet natuurlijke mensen haters Gods? Ps. 69:2, Zijn haters zullen van zijn aangezicht vlieden. Rom. 1:30, Haters Gods, Rom. 8:7, Het bedenken des vleses is vijandschap te gen God. Daar vele van de beschouwers God in dat beschouwen beminnen, is dat dan geen blijk, dat zij geestelijk verlichten en waarlijk wedergeborenen zijn? Want, 1 Joh. 4:19, *Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft*. I Cor. 8:3, *zo iemand God liefheeft, die is van Hem gekend*.

Antwoord. Het is niet al liefde, dat de naam van liefde draagt; daar is een natuurlijke liefde, en daar is een heilige liefde. Natuurlijke mensen, als Heidenen en alle onbekeerden, hebben natuurlijke liefde, die is van diezelfde aard, als hij is, uit welke zij voortkomt; nu, die in het vlees zijn, kunnen Gode niet behagen, Rom. 8: 8.

Uit die natuurlijke liefde kan men maar besluiten, dat die mensen in de natuur zijn, en gans niet, dat zij geestelijken en wedergeborenen zijn. Dat staan wij gans toe, dat een natuurlijk mens, beschouwende Gods volmaakheden, zoals Hij Zich in de natuur openbaart, Zijn hoogheid, heerlijkheid, macht, goedheid, en zo voort, als zodanig uit

zijn natuurlijk hart met een natuurlijke liefde beminnen kan, en Heidenen en andere onbekeerden Hem zo lief hebben gehad. En dezen, die in zulke opzichten God kunnen beminnen, haten Hem in andere opzichten, en tonen dat in zijn Woord te verwerpen, in zijn Zoon niet aan te nemen, in zijn kinderen te haten en te vervolgen; want met alle mensen kunnen die natuurlijke beschouwers omgaan.

Maar daar is een afkeer in de kinderen Gods, die het beeld Gods waarlijk vertonen; zij haten het licht, omdat zij daarbij verschijnen, en zij van het licht in de ware gelovigen bestraft worden, zij tonen dat ze God haten, omdat zij naar zijn wetten niet willen leven, maar naar hun eigen verbeelding, en dat ze zijn bestraffingen haten; ja, hun gehele leven toont, dat ze God niet beminnen.

Als men deze natuurlijke liefde vergelijkt met de zuivere geestelijke liefde Gods in Christus Jezus, waarvan wij een weinig beneden zullen spreken, zo zal men zien, dat het kleinste vonkje en het minste straaltje ongelijkelijk hoger en zuiverder is, dan al dat voorgeven van der beschouwers liefde, met hoe schone woorden zij die ook oppronken. Zij verschillen niet in trap alleen, maar in de gehele natuur. O, hoe ver overtreft de Goddelijke vonk, dat hemels vuur, alle die dovekolen!

XXV. Het **derde** is het uitnemend spreken van de heerlijkheid en schoonheid van de Heere Jezus. Is dat wonder, dat iemand die de Schriftuur heeft, en die der Godzaligen geschriften, de Heere Jezus in Zijn schoonheid en heerlijkheid beschrijvende, leest, en een welsprekende tong heeft, uitnemende van Jezus spreken kan? Kent iemand daarom Jezus zelf? Is dat een blijk, dat hij zelf de Heere Jezus in zijn schoonheid en heerlijkheid, door ondervinding, ziet en smaakt?

Hij is te onnozel en te weinig bedreven in het Christendom, die dat uit het bevallig spreken besluiten zou. Bezieet de spreker eens rondom in zijn gevoelens, in zijn gezelschap, in zijn liefde tot de Godzaligen in de kerk, in de vijf eerste stellingen van dit hoofdstuk, en u zult haast zien wat van die spreker te oordelen is.

Maar inzonderheid let er op, hoe hij spreekt van de toeleiding der ziel tot Jezus als Borg, hoe de ziel werkt in het aannemen van de Heere Jezus tot zijn rantsoen en gerechtigheid, in de zielsworstelingen, en u zult zien dat al het schoonspreken maar is van de Heere Jezus als Koning, of als een voorbeeld van navolging, en niet als Hogepriester, om in zijn voldoening verzoening en vrede met God te zoeken, door een gedurige en dikwijls herhaalde oefening des geloofs, dat het pit en wezen is van het ware Christendom.

Diverse ervaring met geestdrijverij

XXVI. Sommige kleine kinderen in Christus, die licht met allerlei wind der leer omgedreven worden, horende bevallig spreken van de hoge beschouwingen, en niet merkende de angel die daaronder verborgen ligt, verlieven op zulk een staat, door het geestelijk licht en leven, dat in hen is, begeven zich ook wel tot de beschouwing van God op der Piëtisten, dat is, natuurlijke wijze. Maar met verscheiden uitslag.

(a) Sommigen het beginnende, gevoelen een innige strijd en afkeer van dien weg, blijvende de hartelijke begeerte tot de zaak; zij beschuldigen zichzelf over dien stuit en afkeer menende dat hun verdorven natuur die verwekt, en denken dat het luiheid en geesteloosheid is; zij vervatten het, en dringen te ernstiger daar tegen aan, maar de stuit en afkeer blijft en vermeerdert; dus enigen tijd geworsteld hebbende, beginnen ze te zien dat hun einde, het zien van God, wel goed en geestelijk is, maar dat de weg maar natuurlijk is, zodat de stuit en afkeer geen zonde was, maar een werk van de wederge-

boreen natuur, en dat er een geestelijke weg is om in het licht van Gods aangezicht te wandelen; dus ontkomen zij dien strik, en verlaten dien natuurlijke weg.

(b) Anderen, wel hebbende het beginsel des geestelijken levens, zijn achteloos om het te bewaren en op te bouwen, en zijn geneigd tot dwalen, tot wat bijzonders te zijn; deze, ziende de schijn van geestelijkheid in de hoge beschouwingen, volgen die weg roekeloos, en God hen los latende, zo dwalen ze af tot het navolgen van hun fantasie en natuurlijke verbeeldingen, en bouwen op dat goede fundament, dat in hen is, hout, hooi, stoppelen, welke verbranden zullen.

Maar zij zullen nochtans, omdat de genadegiften Gods onveranderlijk zijn, behouden worden; ondertussen maken zij zich schuldig aan ergernissen te geven, en zijn wel oorzaak van de verdoemenis van andere mensen, welke geen genade bezittende, door de achting, die zij van hen hebben, hen in dat natuurlijk werk navolgen.

En zeer zelden gebeurt het, dat deze wederom zuiver werken, en tot de eenvoudigheid, die in Christus is, komen, dewijl de hoogmoed, welke deze voorgelopers van hoge beschouwingen eigen is, ook hun hart heeft ingenomen.

Omdat dan de waarlijk bekeerden grotelijks kunnen vallen en dwalen, zo moet men voorzichtig zijn in het oordelen van de daden der Godzaligen, daar het niet al goed is, wat ze doen, en men mag hen niet navolgen omdat ze Godzaligen zijn, maar alleen daarin, waarin zij navolgers van Christus zijn en naar het Woord Gods wandelen. *Dan zou ik niet beschaamd worden, wanneer ik merken zou op al Uw geboden*, Ps. 119: 6.

XXVII. De ware geestelijken maken geen onderscheid tussen overdenken en aanschouwen, beide als het werk van de mens aangemerkt, maar wel tussen de werkzaamheid der ziel in de Goddelijke overdenking, en tussen de buitengewone openbaringen van God aan de ziel, die in Goddelijke overdenkingen bezig is, welke de ziel ontvangende, erkent, gevoelt en smaakt.

Een gelovige, hoe klein hij zich ook houdt, hoe hij wacht, uitziend, inspant, opklimt, hij zal daardoor nooit komen tot een gezicht van God, Zijn werk is overdenken om verder en verder in te zien in het geen hij door het Woord, door het geloof, door ondervinding van God weet, om zich in God te vermaken, te verblijden, te verwonderen, zich in eerbied neerbuigende aan te bidden, te loven, zich aan God te gewennen, en om door de ommegang heiliger te worden, en de Heere welbehaaglijker te dienen.

Zegt iemand, dat is alles eigenliefde, en daarom te verwerpen.

Ik antwoord, het is een heilige, van God geboden, Gode aangename eigenliefde, en een bewijs van de geestelijkheid der overdenking; zondige eigenliefde, in het zoeken van achting, eer, liefde, vreze, dienst, en om alles in zichzelf te doen eindigen, die zondige eigenliefde haat, verfoeit en vliedt een Godzalige overdenker, en in de geestelijke overdenking zijn eigen geestelijke welstand zoekende, eindigt hij niet in zichzelf, maar erkent alles uit God en door God te zijn, en brengt het alles in liefde en blijdschap wederom tot God, Hem eer en heerlijkheid gevende.

XXVIII. God ontmoet zulke geestelijke overdenkers wel met buitengewone en meer onmiddellijke openbaringen van Hem, naar zijn belofte, Joh. 14: 21, 23, en doet hen meer nabij zien en smaken wat God is, en wat Hij hun is in Christus Jezus. Maar niet aan allen, maar aan sommigen, en dat is dan nog een zelden uur van een korten duur. Op deze openbaring acht te geven, die te zien, zich daarin te verwonderen, en verrukt te

worden in liefde tot die zalige God, dat mag men enigszins aanschouwen noemen, en een voorsmaak van de eeuwigheid, alwaar men niet meer door geloven, maar door aanschouwen zal leven. Daar God Zich aan de wereld en onbekeerde mensen niet openbaart, en zij door hun werkzaamheid niet kunnen komen tot het zien en aanschouwen van God, zo is dan al hun spreken van de beschouwing, en al hun beschouwen niet anders dan verbeelding en fantasie, zonder waarheid, en een wederkeren van hun gedachten op hun eigen gemaakte verbeeldingen.

XXIX. Een gelovige, zich begevende tot de Goddelijke overdenking en verkering met God, trekt zijn hart af van alles wat er is, en is alsof er niemand was dan God en hij; hij erkent dat hij een schepsel van God is, dat hij een onsterfelijke ziel heeft, uitnemend heilig en heerlijk, als de menselijke natuur hebbende in Adam geschapen, maar dat hij in alles ellendig verdraaid, mismaakt en afschuwelijk is, van binnen en van buiten zondig; hij blijft op die zijn gestalte soms wel wat staan om een diep gezicht te krijgen van zichzelf, en zo zichzelf te erkennen, dat hij niet waardig is dat God op hem ziet, of hem enige genade en enige weldaden bewijze, en dat hij gans onbekwaam en onwaardig is om de hogen en heiligen God te naderen, daar hij toch geen licht, leven, vrede, rust, verzading en zaligheid heeft dan in de gemeenschap met God.

XXX. Dus in die laagheid zich houdende, wendt hij zijn oog naar de Middelaar, met al zijn hart goedkeurende die heilige Weg, om door Hem tot God te komen en te mogen naderen; soms begeeft hij zich in de onderhandeling met de Middelaar, niet als eerstbeginnende, maar als vernieuwende zijn deel aan Jezus; schoon sommige kleingelovigen zo Jezus aannemen als beginnende, omdat zij vrezen of ze Hem wel recht aangenomen hebben, en of zij wel in waarheid deel aan Hem hebben.

Maar dikwijls vertegenwoordigt hij zich de Heere Jezus, als zijn Jezus, door de hebbelijkheid des geloofs, en als de weg, door welke en in welke hij nu tot God nadert.

XXXI. In die staat hij zich naar God toewendende, zo vindt hij een grote verscheidenheid in de toenadering.

Soms verbergt God Zich zoo, en daar valt zulk een duisternis op hem, dat hij niets van God gewaar wordt, en er soms wel uitscheiden moet, omdat de duisternis nog donkerder wordt, en dat er aanvechtingen komen, die hij voor die tijd ontvluchten moet; soms is het Gods welbehagen hem te beproeven, en tot groter dingen te bereiden; soms is hij er zelf de oorzaak van, omdat hij ten eerste te hoge verheffing van zijn ziel, en te sterke inspanningen had, en te oneerbiedig was, en te grote dingen verwachtte.

XXXII. Soms is het wel niet zo donker, maar God houdt Zich vreemd, weigert gemeenzame toenadering, staat van verre, houdt Zich stil, alsof Hij hem niet zag, of kende; hier worstelt hij die tot God wil naderen, dan bidt en smeekt hij, dan vertoont hij zich aan de Heere Jezus, als zijn rantsoen en gerechtigheid, en dringt daardoor ootmoedig aan, dan brengt hij de Heere zijn kindschap voor, dan de eeuwige liefde Gods tot hem, dan het genadeverbond, dan de beloften; in dit worstelen wordt hij week, hij raakt aan het schreien; dan wordt hij eens moedeloos, dan richt hij zich wederom op; het gebeurt wel dat hij zo wederom heengaan moet, en meent, dat hij tevergeefs gezocht heeft, en wordt wel bestrijdingen tegen zijn geloof gewaar, daar hij nochtans grote reden tot blijdschap en dankzegging had, omdat God hem ontmoette, schoon heimelijk.

Dikwijls geeft het hem verkwikking, dat hij zijn hart voor de Heere heeft kunnen uitgieten, en hij wenst wel zulk een tijd eens weer te mogen hebben.

XXXIII. Soms meende hij met vrijmoedigheid toe te treden of wegstoot tot de troon der genade, en door het bloed van Jezus in te gaan. Maar hij wordt in het begin gestuit, het is alsof God hem wegstoot, en in toornigheid de toenadering tot Hem weigert; daar staat hij verlegen, weggaan wil hij niet, toenaderen kan hij niet, wegstoting, de toorn van zijn God is hem bitterheid; wat zal hij doen?

Hij doorzoekt zijn hart, hoe het gesteld is, of het wel in staat is tot God te naderen, hij herdenkt zijn vorigen weg, hij zoekt naar de oorzaak, waarom God hem zo hard ontmoet; vindt hij zonden of een onachtzame wandel, hij rechtvaardigt God in Zijn handelingen met hem, hij verootmoedigt zich, hij doet belijdenis, hij wast zich in het bloed van Jezus, en tracht zo tot God te naderen. Weigert God dan nog, hij gaat treurig heen, niet verdrietig, maar gedwee, als een kind, dat het verdorven heeft, en onderwerpt zich stil en lijdzaam, en zegt: *ik zal des Heren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd.*

Maar zo de Heere Zich verbidden laat, Zijn toornigheid wegneemt, en hem vrije toegang tot God geeft, al is het niet in de vorige vriendelijkheid en gemeenzaamheid O, hoe blij is hij! Hoe ootmoedig komt hij al bevende tot de Heere en Zijn goedheid! En hoe ootmoediger hij zich en in een kleiner kinderlijke gestalte houden kan, hoe meer hij wel licht en vertroosting ontvangt.

XXXIV. Soms ontvangt de Heere de zoeker tot Hem. En soms vriendelijk, ja loopt Hem als tegemoet, en voorkomt hem met zeer vriendelijkheid, goedheid, zodat men als verlegen is met des Heeren goedheid, zegt: vanwaar komt mij dit? Is de Heere zo goed aan een worm? Aan mij, mij zondig mens?

Eer men roept Heere zegt Hij: *hier ben Ik*; terwijl men spreekt. Ja, de Heere gaat wel verder, en zegt: *doet uw mond wijd open, en Ik zal hem vervullen.* Hij zegt: *wat wilt Gij dat Ik doen zal? Eist maar voor u, voor de uwen, voor anderen. Ik zal het u geven.* En meteen geeft de Heere zovele en zo heilige begeerten, en geeft hem die met zulk een kinderlijke en kleine gestalte te uiten, dat soms meer tijd ontbreekt, en de krachten des lichaams eerder bezwijken, dan begeerten, dan antwoorden. Men gelooft die beloften, men maakt er staat op, en men wordt de vervulling van de beloften op de begeerten soms wel kort daarna gewaar.

Dus wordt hij die zich maar schikte om God te ontmoeten, in het begin wel opgehouden, zodat hij tot de overdenkingen, als de zaak die hij voorgenomen had, niet eens kan komen. Zoete ophouding! Nuttige ophouding!

XXXV. Gelijk God hen, die zich tot de Goddelijke overdenking begeven, niet altijd op dezelfde wijze ontmoet, zijn zij zelven ook toenaderende, niet altijd in dezelfde staat, als zij zich tot God begeven; doorgaans maken ze geen verkiezing over welke zaak zij met God willen handelen, laten dat aan het geleide van de Geest, tot wat zaak die hen leidt, dien volgen ze. Als ze geen bijzondere voorkoming gewaar worden, zo brengen ze doorgaans zich voor de Heere in de staat, waarin zij zich dan bevinden, en stellen die zaak voor, die hun meest op het hart ligt.

XXXVI. Is de ziel droefgeestig, onrustig, onvrij, 't zij dat men geen bijzondere reden

weet, of dat de ziel ledig is, en Gods gemeenschap mist; want een ziel te hebben, te kennen dat God alleen de verzading, de rust, de vrede en de blijdschap der ziel is, wel gesmaakt te hebben, dat het goed is nabij God te zijn, en dan alleen te staan, God verre, en geen hart te hebben om ernstig te zoeken, is niet alleen hen tot droefheid, maar die droefheid schiet diepe wortelen, en baart droefgeestigheid, onrustigheid en verslagenheid, zodat de ziel schijnt nergens door te kunnen opgebeurd worden.

De ziel in die gestalte nadert tot God, vertoont zich aan de Heere, zo als ze is; veel bidden, redenen voortbrengen, zo van hare, als van Gods zijde kan ze niet: zij houdt zich stil tot God, zij vertegenwoordigt zich Gods gewone handelingen in ledigen te vervullen, treurigen te vertroosten, zwakken te versterken, met een verheffing des geestes tot God, zeggende: *Als het U behaagt, U kunt het ook aan mij doen, ach, doe het ook aan mij, maak mij levend.*

Zij houdt zich zo in de tegenwoordigheid Gods, zoekt, of zij niet een volmaaktheid van God in het oog kan krijgen, die op haar gelegenheden past; komt haar iets voor, zij blijft daarop staan met de gedachten, of die volmaaktheid krachtig werkte tot haar verkwikking, zij keert zich naar het Woord, en zoekt een belofte op haar passende. Vindt zij een, zij brengt die tot de Heere, en dringt aan op de waarheid Gods, op de goedheid Gods, en houdt zich op met beschouwing van die volmaakheden, met wederkering op haar staat. Soms gaat haar het licht op in de duisternis, en haar droevige ziel krijgt verkwikking. Maar soms komt er niets, en zij moet droefgeestig met een zucht, of met een stille traan wederom heengaan, en soms met geloof, dat God op zijn tijd haar wel weder zal verkwikken, en dat Hij evenwel haar Vader is en blijven zal.

XXXVII. Is men omzet met aardse bezigheden, waarvan men zich noch mag noch kan ontslaan, bij voorbeeld, een lastig beroep, en dat onder godlozen, of een vrouw, hebbende vele kinderen te verzorgen, zodat men kwalijk tijd kan vinden tot afzondering, en als men al een tijdje heeft, zo is de ziel door al die bezigheden zo verward, en zo ver van God, dat ze tot geen bedaarde stilte kan komen; soms beschuldigt de consciëntie, dat men zich de Heere niet gedurig vertegenwoordigd heeft in zijn beroep, dat men niet genoeg overleg gemaakt heeft om tijden van afzondering te hebben, die men wel had kunnen uitvinden, dat er geestelijke luiheid is geweest.

Ook in die gestalte vertoont de ziel zich aan de Heere, zij heeft begeerte naar God, hoge verlichtingen; buitengewone voorkoming durft ze niet te verwachten maar zij is in een lage gestalte, zij weet dikwijls niet anders te doen dan eens hartelijk uit te schreien uit verlangen aan de een zijde, en aan de andere zijde over gebrek aan tijd, en over haar verzuim. Zij vertegenwoordigt zich God als zo goed, dat Hij wel gevonden wordt van degeen, die Hem niet zochten, dat Hij wel antwoordt eer men roept, en terwijl men spreekt, wel zegt: *ziet hier ben Ik*. Dat Hij vrij is in zijn bedeling, en Zich wel ras laat vinden van degeen, die weinig tijd of bekwaamheden hebben om met veel aanhouden te zoeken.

Ze ziet terug, dat de Heere haar voor deze wel ras en onvoorziens is voorgekomen, en dus zich bezig houdende, vertegenwoordigt ze zich God in zijn volmaakheden en handelingen, en vermaakt zich meer in God te beschouwen, dan met terugslag op zich zelf, hoewel men niets van God gewaar kan worden, of het keert weder tot de mens en zijn verkwikking, en of die met bezigheden overstelpt in zijn korte afzondering niet veel licht en troost gewaar werd, zo verblijdt hij zich evenwel, dat hij de Heere gezocht heeft; de kruimkens der genade verkwikken de ziel.

XXXVIII. Drukt het lichamelijk kruis, en dat wel zoo, dat men als men in er als onder begraven ligt, en zich geen middelen opdoen tot lichamelijk enige verlichting of verlossing, zodat men soms moedeloos kruis is, wordt soms verdrietig, soms verbijsterde gedachten heeft over God en zijn eigen staat, en kon men het, zonder zich te bezondigen, dragen, het kruis zou geen kruis zijn.

Maar de zondige beroeringen des harten, en de zondige woorden en daden verdubbelen het kruis, en zijn de angel. Daar zij evenwel geloof hebben in Christus, geestelijk leven, en al hun heil is in de gemeenschap met God, zo begeven ze zich tot God, om in Zijn tegenwoordigheid zich bezig te houden in Goddelijke overdenkingen. Maar tot God komende, kan de ziel zich kwalijk ontdoen van de bekommring over het drukkend en dreigende kruis, maar vertoont zich aan de Heere, zoals zij is, vernedert zich over haar zonden, dat ze zich in het kruis niet wel gedragen heeft, zoekt verzoening in Christus' bloed, verheft zich tot de voorzienigheid Gods, dat het kruis van Gods Vaderlijke hand haar toekomt te haar beste, vernedert zich onder de krachtige hand Gods, overdenkt de ontfermende natuur Gods, tot Gods nauwe opzicht over de Zijnen en over haar, tot de beloften van de verhoring der gebeden, tot de almacht Gods.

Zo wordt ze wel ontslagen van de beroering des gemoeds, vindt vrede en stilte, het kruis wordt haar klein en licht, zij neemt het op als een pluimpje, en zij vermaakt zich in de beschouwing van Gods algenoegzaamheid, kiest de Heere tot haar enig en algenoegzaam deel, rust daarin, en gaat wel vergenoegd henen tot haar kruis.

XXXIX. Is de ziel in een zondige staat, openbaart zich het verdorven hart, kan men de ijdelheid der gedachten niet van zich weren, hebben de begeerlijkheden bijzondere kracht en nemen ze krachtig ons gevangen, worden de aanliggende zonden levend, hetzij door de aanleg, de gestalte van het lichaam, hetzij door gevallen, die men begeert, of die men niet ontlopen kan, of niet ontlopen mag, - en heeft men kleine kracht daartegen, - daar staat men verlegen. De zonde is tot een zware last, men gaat er onder gebukt, daar is geen vrede, de gemeenschap met God is gestoord, God verbergt Zich, het geloof wordt bestreden, wat raad? Goed voornemen heeft geen voortgang, van God afblijven verachttert meer, tot God naderen durft men niet, omdat men zo zondig is, zo te blijven is gedurig te sterven, daar er leven en geloof in de ziel is.

Men neemt besluit om zich tot God te begeven, dewijl men overtuigd is van zijn oprechtheid, om niet alleen van schuld en straf verlost te worden, maar ook van de verdorvenheid en alle zonden, die uit dezelve voortkomen; men vertoont zich dan aan de Heere zo zondig, zo ellendig als men is, en met de smart die men daarover heeft, en begeerte om daarvan verlost te worden. Men overdenkt de vrije genade Gods, dat Hij noch deugd in iemand, die er toch van natuur niet is, noch zonde aanziet, maar iemand genadig is, omdat Hij hem genadig wil zijn, dat Hij Zich ontfermt diens Hij wil.

Deze vrije genade ziet men al overdenkende diep in, men keurt ze goed met zijn ganse hart, men verheft ze, men verwondert zich daarover, men gaat hierbij tot de eeuwige en vrije verkiezing, tot de eeuwige liefde, en met wederkering op zichzelf en op de genade, die men in zich bevindt, verwondert men zich, en zinkt als in verwondering weg.

Mij, mij zondig mens gekend! Ik van U bemind! Ik van eeuwigheid gesteld tot verkrijging der zaligheid! U, o Heere, U alleen zij de eer van Uw vrije genade, van Uw ondoorgrondelijke mensenliefde.

Men gaat verder tot de Middelaar Jezus Christus, in Wiens overdenking men noch begin, noch einde vinden kan, wegens het opdoen van alle volmaakheden van God, van liefde, van rechtvaardigheid, van wijsheid, van almachtigheid, van barmhartigheid en zo voort. Men erkent die heilige weg om de zondaar met God te verzoenen, en om hem vrijmoedigheid te geven tot God te naderen. Deze Weg keurt men goed, men verliefd er op, men kiest die voor zich, men ziet daar volheid van voldoening, en men wordt door de ondoorgrondelijkheid deszelfs verslonden.

Men overdenkt hierbij de onveranderlijkheid Gods, dat God in Zijn voornemen en liefde tot de uitverkorenen dezelfde blijft, ofschoon zij het telkens, tegen Hem bederven, Christus' voldoening kan niet vernietigd worden, het verbond der genade is onverbrekkelijk, God blijft getrouw, brengt de Zijnen altijd wederom terecht.

De ziel in haar ongelegen staat, zich in deze overdenkingen bezighoudende, bevindt een wonderbare verandering, de consciëntie wordt vrede met God gewaar door het bloed van Jezus, de vervreemding wordt veranderd in gemeenzaamheid, en de ziel afgewassen en gereinigd, gaat met vrolijkheid haar weg.

XL. De ziel van een Godzalige heeft soms meer dan gewone begeerte tot heiligheid. Ze is verliefd op de verloochening van zichzelf, ten opzichte van eer, achting, liefde der mensen; van haar gemak, van de aardse gemakkelikheden, van de rijkdommen of goederen dezer wereld, en dat niet in zich zelve, en als de rust en het welzijn van de zie], maar om des Heeren wil, zo ver en in die omstandigheden, als de Heere het van haar eist. Zij is verliefd op de gedurige vertoning aan God, op de gehoorzaamheid, vreze, liefde Gods, en ootmoedig met Hem te wandelen; zij is zeer begerig naar nederigheid en zachtmoedigheid des harten, naar wijsheid, liefde, verdraagzaamheid, vriendelijke deftigheid, naar het beeld van haar Jezus te begeren, en zijn leven in haar leven uit te drukken.

En dat niet stoffelijk op een dode en natuurlijke wijze, gelijk de onbekeerden, maar op een levende en recht geestelijke wijze in vereniging met de Heere Jezus door het geloof, en door Hem met God, door de invloed van des Heren Geest, tot verheerlijking van haar God, tot eer der kerk, tot behoudenis en opwekking van andere mensen. In deze begeerte vertoont zij zich aan de Heere, en blijft zien op de heiligheid des Heren. Maar zich gedurig houdende in Christus, door het gezicht van Gods heiligheid, zinkt ze weg van schaamte over haar nietigheid en zondigheid, met Job zeggende: *Nu ziet U mijn oog; daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as.*

Zij roept wel uit met Jesaja: *Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben.* Zij houdt zich evenwel op in de beschouwing van de zuivere heiligheid, nu zijnde in Christus, laat zich van die heiligheid bestralen en verwarmen, en in dat opzicht wordt ze heiliger en heiliger, gelijk de apostel getuigt: 2 Cor. 3: 18. *En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*

Dus gewent zich de verliefde op heiligheid aan de Heere, houdt zich vast, als ziende de Onzienlijke, en houdt gedurig in het oog de vermaning: Wees heilig, want Ik ben heilig.

XLI. De ziel geen bijzondere zaken ten opzichte van zich hebbende de Heere voor te dragen, en de Heere haar niet inleidende in die bijzondere zaken, zo maakt ze verkiezing; dan beschouwt ze de Heere in het werk der verlossing, en welke volmaakheden zich

opdoen in het aangezicht van Jezus Christus. Zij begint van de eeuwige verkiezing en van de raad des vredes, zij gaat voort tot de val, tot het eerste Evangelie, tot de plechtigheden, Christus afbeeldende tot de profetieën en beloften, zij gaat voort tot de menswording van Christus, en volgt Hem in zijn leven, in zijn prediken, in zijn wonderen, in zijn lijden, in zijn sterven, en zo van de krib tot het kruis, telkens met toepassing op zichzelf.

Soms beschouwt ze des Heeren Volmaaktheden in het werk der schepping, en overdenkt dat ordelijk en aandachtig; soms houdt ze zich bezig met de voorzienigheid des Heeren te overdenken, en leert daaruit Gods vrijheid, zijn wijsheid, Zijn rechtvaardigheid, Zijn goedheid recht kennen, zodat aller schepselen macht, boosheid, goedheid verdwijnt, en men ziet God alleen werkende, en alles naar zijn voornemen en welbehagen onweerstandelijk uitvoerende.

Soms verkiest de aandachtige overdenker een andere stof, en gewent zich zo aan de Heere, en zijn hart wordt vast vertrouwende op de Heere, Hem liefhebbende. Hem vrezende, Hem dienende en door de gedurige omgang met God wordt zijn ziel blinkende, gelijk Mozes' aangezicht, toen hij veertig dagen op de berg met God verkeerde had.

XLII. De Heere leidt de begerige ziel wel tot een meer onmiddellijke beschouwing, in welke zij haar staat de Heere niet voordraagt, ook zich niet bezighoudt met de werken Gods, zo der natuur als der genade, maar zij gaat meer rechtuit tot God. Hetzij in het algemeen, het zij tot iedere volmaaktheid, en dat niet dor en dodig, dat alleen beschouwende en erkennende, maar God laat haar wel smaken de kracht en de zaligheid, die daarin is, en geeft haar wel een voorsmaakje van het aanschouwen in de hemel. De levendige en geestelijke aanschouwer houdt zich altijd in Christus, en in die gestalte beschouwt ze Gods algenoegzaamheid en goedheid, liefde, heiligheid, soevereinend, hoogheid, heerlijkheid, almachtigheid, en dat met opmerking op zich, dat die God haar God is, en dat God dat alles voor haar is.

Hier is verwondering, hier is vreugde, hier is liefde, hier is lof. In deze beschouwing houdt de ziel zich laag, stil, goedkeurende, ontledigd van aardseid, gelovende, beschouwende, uitgaande in liefde, gemeenzaam samensprekend, afhangend, raadvrageend, Zijn kracht en goederen als eigen gebruikende.

XLIII. Het beschouwen van God hebben wij uitgebreid hfdst. 41, van § 44 tot het einde des hoofdstuks, en XXVI, § 8-11. Het is noodzakelijk, dat hetgeen wij daar gezegd hebben, hierbij gelezen wordt, want het is een voornaam deel van deze stof.

Voegt hier ook bij uit het Tweede Deel, hfdst. XIII, Van de verheerlijking van God; hfdst. XIV; Van de liefde tot God; hfdst. XV, Van de liefde tot Christus; hfdst. XL, Van de liefde tot zijn naaste; hfdst. XLI, Van de nederigheid.

Die zaken, die wij in die hoofdstukken verhandeld hebben, zouden wij hier hebben bijgevoegd, want zij behoren tot deze zaken, indien wij ze daar niet verhandeld hadden; dezelfde zaken in één boek tweemaal te stellen, voegt niet, daarom wijzen wij de lezer daarheen.

Begeert iemand een voorbeeld van heilige overpeinzingen, om daardoor opgeleid te worden, die leze: *De trappen des geestelijken levens*, van mijn vader zaliger **Theodorus a. Brakel**.

Of begeert hij overpeinzingen in een lagere trap, hij leze: *De aandachtige leerling* van Sara Nevius, mijn vrouw zaliger gedachtenis.

Korte inhoud

XLIV. Het slot van alles dat wij tot waarschuwing van de Piëtisten gezegd hebben, is, dat er is een natuurlijke godsdienst en een geestelijke; een natuurlijke verloochening en een geestelijke; een natuurlijk eigendom van God, als Schepper en Onderhouder, en een geestelijk en waar, als verzoend Vader in Christus; een natuurlijke liefde tot God en tot mensen, en een geestelijke; een natuurlijke bespiegeling, beschouwing van God en een geestelijke.

Dit is de zaak, hieraan is het alles gelegen, hieraan hangt de zaligheid of de verdoemenis. Het onderscheid tussen het natuurlijke en geestelijke hebben wij zo klaar vertoond, als wij hebben kunnen, en wensen dat een iegelijk, die de zaligheid liefheeft, het onderscheid kenne, het natuurlijke verwerpe, en het geestelijke betrachte; en dat niemand terstond gretig aangrijpe, wat een gedaante van geestelijkheid vertoont.

Tegenwerping

XLV. Men mocht denken: godsdienst, verloochening van zichzelf, eigendom aan God, liefde tot God en mensen, beschouwing, enz., immers goed, en als iemand in dat goede bezig is, dien moet men liefhebben; wat behoeft men zo nauw het onderscheid tussen natuurlijk en geestelijk te onderzoeken, en op een goudschaaltje te wegen? Men behoorde elkander daarover niet te oordelen, maar elkander daarin te dragen; of de een het op deze, en een ander het op geen wijze doet, in het doen komt men overeen, de kleinigheid van de manier moet men overzien.

Antwoord. Maar moet men zijn evenmens niet hartelijk liefhebben? Is dat liefde, dat men, om de vrede en enigheid te houden, zijn naaste in zijn verderf naar de hel laat lopen? Is het geen liefde, als men hem bij de hand wil leiden tot de zaligheid, en hem voor de weg naar de hel waarschuwt? En of hij daar moeilijk over wordt, en u als liefdeloos handelende, en als meesterlijk over hem willende heersen, aanziet, is het daarom geen liefde, als men hem evenwel uit zijn verderf wil rukken? Dat ik in deze doe, dat doe ik uit liefde om zielen te behouden van haar verderf, en haar in een heilige weg in te leiden tot zaligheid. Wil men niet horen, 't zal mij droevig zijn, dat u in uw verderf wilt lopen.

U zegt, in het doen komt men overeen, de manier is een kleinigheid, daarin moet men ieder naar zijn bevattings laten begaan. Maar als de manier het alles is, en als de manier natuurlijk of geestelijk maakt, tot het verderf of tot zaligheid leidt, dat is dan geen kleinigheid; de liefde eist dat men dit elkaar aanwijst, elkaar waarschuwt, bewaart en terechtbrengt.

Bij voorbeeld in het natuurlijke: is het u evenveel of u een heldere diamant in uw ring hebt, of een stukje glas van dezelfde grootte en van hetzelfde fatsoen? Want dat blinkt ook. Is het u evenveel, als er maar de munt van een dukaat op staat, of het koper of goud is, en het beide rood is? Zal men in het natuurlijke naar het onderscheid zoeken, het een verkiezen en verwerpen, en door de uiterlijke schijn zich niet laten bedriegen, en zal men in het geestelijke achteloos zijn, daar het altemaal aan hangt? Als er twee rijke lieden zijn; de een heeft zijn goed rechtvaardig, en de ander onrechtvaardig, zult u ze even gelijk achten, en zeggen: rijk is rijk, aan het *hoe* is niet gelegen, dat moet men zo

nauw niet onderzoeken noch onderscheiden? En zal men in het geestelijke op het *hoe* geen acht slaan, daar het toch op het hoe alles aankomt? Als er twee paarden zijn, het een is schoon, fris en vlug, en het ander is vol stinkende etterbuilen, stijf en erbarmelijk hinkende, zult u zeggen; een paard is een paard, leven is leven, voortgaan is voortgaan? Zal het in het lichamelijke niet evenveel zijn, en zal in het geestelijke alles goed moeten heten? Is het evenveel of een dood paard krielt van levende wormen, dan of het leeft? Is het u evenveel of u uw vader, kind, man, vrouw in een schilderij hebt of in levende lijve? Zult u zeggen, gelijk is gelijk? Dan is het ook in het geestelijke. Is het evenveel of een klok met haar klank aanwijst, welk uur het is, dan of een mensenstem het doet? Als enige mensen naar een en dezelfde stad willen gaan, terwijl sommigen gaan op de rechte weg, andere slaan een weg in die niet in de stad brengt, maar in 's vijands land; zult u zeggen: zij hebben allen een goede mening, men moet ze laten begaan in het kiezen van de weg? Moet men de verdwaalden niet waarschuwen?

Vermaning onbekeerden

XLVI. Deze gelijkenissen heb ik voorgesteld om een ieder overvloedig en krachtig te overtuigen, dat het alles op het hoe, op de manier aankomt, en dat men daar meest op moet letten. De Schrift zegt: *ziet hoe u hoort*. Spreekt alzo, doet alzo.

Want de natuurlijke mensen, die de geestelijke zaken op een natuurlijke wijze beschouwen, blijven in hun natuur onherboren in het vlees, hun licht verandert hen niet dan in de trap, dat is meerder of minder in de natuurlijke deugdzaamheid, waarmede zij Gode niet kunnen behagen, Rom. 8:8. Zij blijven zonder Christus, zonder het waarachtig zaligmakend geloof, en daarom zonder geestelijk leven, en alle hun beschouwingen, verloocheningen, liefde tot God en mensen zijn dode werken, en zij zullen met alle hun inbeeldingen, geestelijk heden, (gelijk zij het noemen) vermakelijke, wakende dromen verloren gaan, indien ze zich niet bekeren. Wees gewaarschuwd, de Heere overtuige de zodanigen, en brenge ze terecht.

Let op deze twee teksten: Lukas 13: 24, *Strijd om in te gaan door de enge poort; want velen, zeg Ik u, zullen zoeken in te gaan en zullen niet kunnen, omdat zij op de rechten weg, en op de rechte manier niet zoeken in te gaan.*

Doe hierbij Spr. 16: 25, *Er is een weg, die iemand recht schijnt. Maar het laatste van dien zijn wegen des doods.*

Omdat zij meen, dat zij het recht gevat hebben, en dat de verborgen en geestelijke weg ten hemel door hen gevonden is, zo is er weinig schijn, dat ze overtuigd kunnen worden van hun dwaling, Matth. 21:31, *Jezus zeide tot hem: Voorwaar, Ik zeg u, dat de tollenaars en de hoeren u voorgaan in het koninkrijk Gods; want de tollenaars en de hoeren hebben Hem geloofd.* vers 32.

Daarom waarschuw ik u uit liefde, dwaal toch niet verder, opdat u niet verloren gaat.

En u kleinbegenadigden, die tot de natuurlijke beschouwing, verloochening, liefde afgetrokken zijt, u roep ik na: *Keer weder, keer weder, o Sulammit! Keer weder, keer weder, dat wij u mogen aanzien*, Hoogl. 6: 13.

De Heere verhore mijn gebed voor u!

Vermaning Godzaligen

XLVII. Ik heb wel voorzien, dat sommige Godzaligen deze waarschuwing lezende, bekommerd zullen worden, en aan hun staat zullen twijfelen, denkende, kunnen onbekeerden zo ver komen, kunnen die leven in de beschouwing van God, in de verloo-

chening van zichzelf, in de liefde tot God en mensen, tot vaststelling -van eigendom aan God te hebben, en met God als hun God te verkeren, wat gelijk ik bij hen? Hoe kan ik denken dat ik genade heb, die als geen gelijkenis bij hen heb, noch in het werk, noch in het verrukkend spreken van die zaken, en van de Heere Jezus? Ik denk waarlijk: heb ik wel genade?

Ik antwoord: Dat zij op een natuurlijke wijze doen, vat u geestelijk, door het beginsel van geestelijke kennis en leven, dat in u is. Als zij het zo al deden en spraken, zoals u het opneemt, hoewel zij het niet doen, zo had u nochtans geen reden om uw staat in twijfel te trekken; want een klein zwak kind is zowel een mens als de sterkste man. In de kerk zijn waarlijk mannen en vaders in Christus, en daar zijn ook zwakke kinderen; uit de kleinheid in vergelijking met anderen mag men geen besluit maken tot niet zijn, niet hebben. Maar men moet erkennen, dat men heeft, en begerig zijn naar groei.

Daarbij, uw licht van God, van Christus, uw gebeden, uw begeerten naar God, het zoeken van de Heere Jezus, uw vertegenwoordigen van God, en uw daden en oefeningen, uit dat beginsel des levens voortkomende, overtreffen al hun beschouwingen, bespiegelingen, zoals in God verzingen, zich in God verliezen, en diergelijke uitdrukkingen.

Daar is zoveel onderscheid als tussen een dode en levende. Het is onvergelykelyk, het verschilt niet in trap, maar in de gehele soort, het een is natuurlijk, het ander is geestelijk, het een is maar verbeelding, versieringen, beelden, die men zelf maakt, en die men bezien kan, zo menigmaal als men wil, het andere is waarheid, Geest, leven door de Heilige Geest. Indien u hun doen kent, zoals zij God beschouwen. Maar zij komen tot God niet, maar verbeelden zich een God, zoals zij Hem hebben, willen, zoals zij verloochenen, liefhebben, spreken; u zou zulk een geestelijkheid niet begeren, maar verwerpen.

U kunt ook zulke natuurlijke verbeeldingen van God wel maken, en door uw gedachten al hoger en hoger klimmen. Maar als u in dat natuurlijk verbeelden u toegeeft, u zult terstond zien, dat dit u niet kan vermaken, dat het u kouder maakt, dat u het verwerpt, en de minste straal van God in het aangezicht van Christus, het minste lopen tot Christus, en leunen op Hem, zal u onvergelykelyk liever zijn, dan dat door overpeinzen.

Daarom verblijdt u stil in uw deel, hoe klein het u ook toeschijnt, dewijl het licht, leven, waarheid, vereniging, liefde is, en laat hen met alle hun hoge natuurlijkheden varen. Ga verder, werkende uit dat geestelijk beginsel naar het Woord Gods in de liefde tot gemeenschap met Jezus, in de liefde tot Zijn kinderen, en dankt de Heere over uw deel, onvergelykelyk overtreffende al hun natuurlijke woelingen. Uw geestelijk beginsel kan zich met hen niet verenigen, omdat het elkaars tegendeel is; hun werk maar te kennen is genoeg om het te verwerpen en te vlieden.

Neemt maar dit één staaltje: uw liefde is tot de Godzaligen, omdat zij de Heere Jezus beminnen, en van Hem bemind zijn, en u bemint andere mensen op een geheel andere wijze dan de kinderen Gods. U kunt u niet verenigen met allerlei valse leringen; zij nu beminnen zonder onderscheid, van welke godsdienst ook iemand is. De ware Godzaligen, die staan in het geloof, die bevestigd zijn in de waarheid, die gemeenzaam met God in de Geest verkeren, die alleen beminnen zij niet, van die hebben ze een afkeer, van die vlieden ze, omdat door zodaniger licht hun werken openbaar worden, die niet recht, maar enkel natuurlijk zijn; daaruit kunt u de rest van hun doen kennen.

Wacht er u voor, houdt u tussen God en uw ziel maar eenvoudig in waarheid bezig, hebt gedurig het oog op het Woord Gods, waardoor u het geestelijk licht en leven hebt

ontvangen, en het ook uw gedurig voedsel is en een regel van uw leven, en u zult veilig voortgaan.

Slot

XLVIII. Zo hebben wij de gronden, waarop men staan moet, tegen der Piëtisten verleiding veilig te zijn, en die meteen ontdekkende kentekenen van hen zijn, voorgesteld; dus hebben wij de liefde tot God en mensen, de verloochening van zichzelf, het eigendom en de vereniging aan en met God, de beschouwing van God, aan twee zijden beschouwd, én aan de zijde der Piëtisten, én aan de zijde der Godzaligen, en hebben uit het Woord Gods aangetoond, dat hun werk een natuurlijk werk is van onbekeerden, waarmede zij verloren gaan, en dat het werk der Godzaligen in God, door de Heiligen Geest, naar het Woord Gods gedaan wordt, en hen tot zaligheid leidt.

Het gezegde is genoeg tot overtuiging van die arme verdwaalde mensen, welke lust hebbende tot God te naderen, van God aflopen, om de zaligheid deelachtig te worden, en de brede weg des verderfs inslaan. Och, dat de Heere hun de ogen opende, en hun harten veranderde, dat ze hun slechtigheden verlieten en traden op de weg des verstands! Het gezegde is ook genoeg tot waarschuwing van die, welke naar hun wegen hellen, doordien het een gemakkelijke weg is, omdat die met de natuur overeenkomt, en de satan hen in vrede laat, omdat hij hen door die weg veilig ter hel kan leiden, daar de ware Godzaligen én natuur én duivel tegen hebben.

Daarom trekt uw voet terug, verlaat hen, ontwart u uit hun strikken; hebt u lust tot zuiver licht, tot ware Godzaligheid, blijft bij de kerk, volgt het Woord, en wandelt in de gebaande wegen.

Het is genoeg tot verwakking van de ware Godzaligen om met een nieuwe goedmoedigheid en verheffing huns harten in de weg des Heeren te wandelen, hun licht te laten schijnen, tot betoning, wat waarheid is, wat kracht de waarheid heeft, en welke de zuivere en heilige weg is, tot de beschaming van de Piëtisten met hun verbeeldingen. Wast op in de genade en kennis onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus. *De Heere zende zijn licht en waarheid, dat die u geleiden, dat ze u brengen tot de berg Zijner heiligheid, en Zijn woningen! Amen.*

